

MUSEUM

Časopis bohoslovců českomoravských.

Ročník XXXVII.

Dvě krásk spanilých duše mé ovládnulo stánek:
Zemská jedna, druhá s výšiny posla nebes.
Církev a vlast – ty v mojich milujíš sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.

SUŠIL

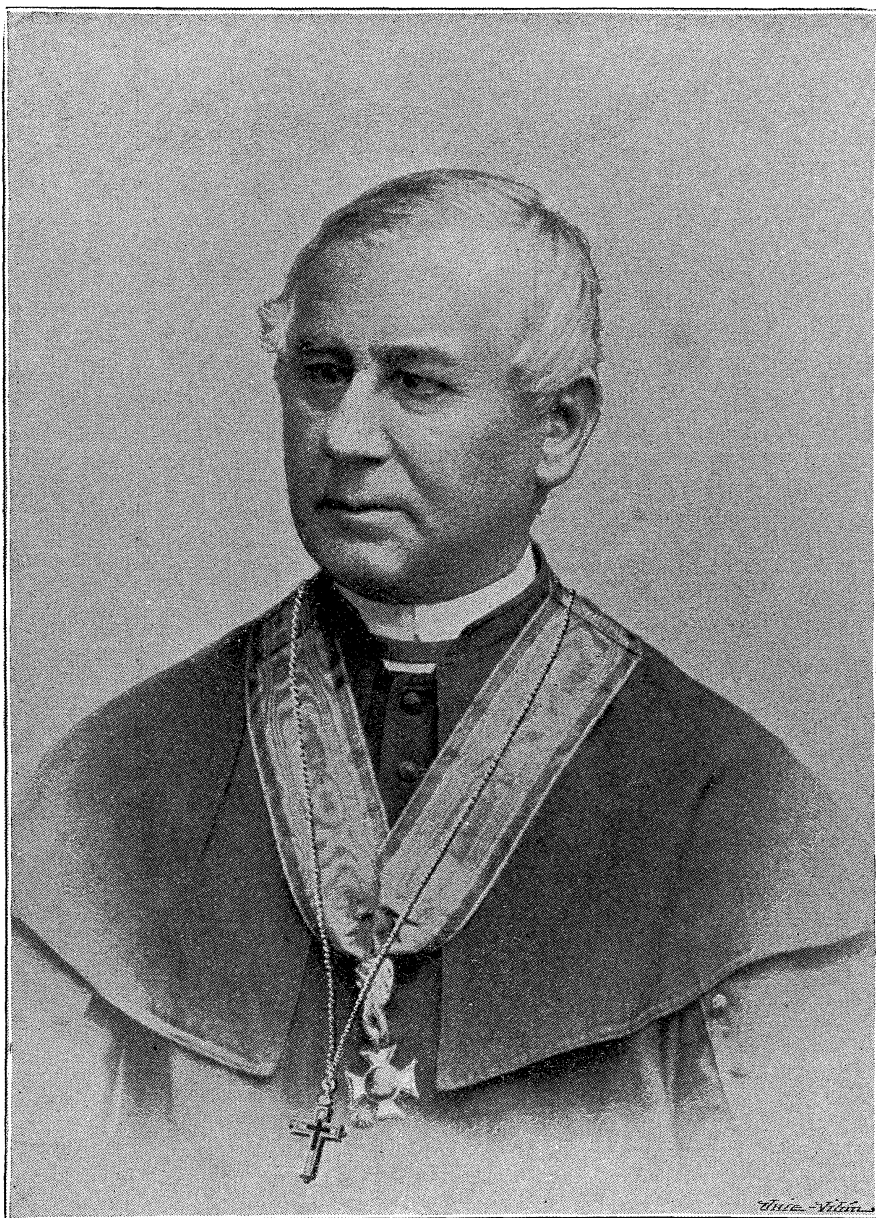
Pořadatel

František Hruša.

V Brně 1903.

Nákladem „Růže Sušilovy“. – Tiskem Benediktinské knihtiskárny.

Msgr. Jan Kř. Vojtěch.

Kněžím jubilárům:

Jeho Milosti nejdůstojnějšímu Pánu,

Pánu

Msgru. Janu Kř. Vojtěchovi,

prelátu král. sídelního chrámu sv. Petra v Brně,
sídelnímu kanovníku, papežskému tajnému komoří, biskupskému a konsistornímu radovi, bývalému vrchnímu direktoru a komisaři biskupského bohosloveckého ústavu, bývalému professoru morálky na témže ústavě,

k jeho vzácnému

PADESÁTILETÉMU KNĚŽSTVÍ

a

Veledůstojnému Pánu,

Pánu

Antonínu Adamcovi,

řediteli kněžského semináře v Brně,
biskupskému a konsistornímu radovi, pokladníku „Dědictví sv. Cyrilla
a Methoděje“, bývalému předsedovi a redaktoru „Musea“,

v pamět

**PADESÁTÝCH NAROZENIN A PĚTADVACETI-
LETÉHO KNĚŽSKÉHO JUBILEA**

na důkaz

úcty nejhlubší a lásky nejvroucnější

věnují

Bohoslovci brněnští.

OBSAH.

Články hvězdičkou * označené jsou básně.

	Strana
BENEŠL HENRYK A. (Pr.): * Lasciate ogni speranza	66
ČERVÍK JOSEF (Ol.): Tell-el-Amarnské listy	61
ČIHÁL ANTONÍN (Ol.): Návštěvou v Ravenně	116
FARKASOV LEOPOLD R. (Ol.): * Z cyklu »Šeří se . . .«	49, 132, 200
— * Legenda	55
— * Ballada	159
— * Až zhasne den	221
HÁK JOSEF (Pr.): Edvard Jan Nep Brynych	27, 81
H. J. (Pr.): Z dopisu přítele neomysty	128
HRACHOVSKÝ FRANTIŠEK (Ol.): Vznik moderní mystiky	151
— Ze studia o vůli	221
HRUDA FRANTIŠEK (Br.): Náboženství budoucnosti	22, 76
— Svatý Tomáš Aqu. a Kant	103
— Antonín Adamec	198
— Prelát Msgr. Jan Kř. Vojtěch	202
K. V. (Ol.): * Jeseň	10
K s F. (Pr.): * Ritornely	61
— * Láska Kristova	75
— * Motiv ze semináře	123
— * Smrt	155
KRATOCHVIL JOSEF (Řím): Problem Boha v Řecké filosofii před Sokratem	155, 200
KUBIS DANIEL, O. Praem. (Pr.): * Somnia sunt omnia	120
KUŽELA VELESLAV (Ol.): * Introitus do svatyně kněžství	86
— * Hlas volajícího	204
MARZY VOJTĚCH (Br.): Píseň (př.)	85
MLYNÁŘ ANTONÍN (Pr.): Proč se nestal Karel Havlíček Borovský knězem	11, 175
ODVALIL FRANTIŠEK (Ol.): Choral (Huysmanns »En Route«)	17
— Joris Karl Huysmanns	71, 113
— * Živlové duší	212
PÁTEK B. (Br.): Historia vitae magistra	124
PAVELKA JAN (Ol.): Wieczory nad Lemanem (př.)	6, 66, 120, 171
SKALICKÝ JOSEF (Č. B.): Skizza I.	129
— Skizza II.	176
SLOUPSKÝ LADISLAV (Ol.): O studiu historie české v naší době	160, 205
SVOBODA ANTONÍN (Č. B.): * Nezoufej	17
— * Náš lék	27
— * Pouť mé duše	129
— * Volba stavu	165
— * Meditace	170
— * Přátelům novosvětcům	226
ŠALOMOUN ANTONÍN (Br.): * Dušičková nálada	1
— * Sny mládí	21
T. FR. z Podkrkonoší (Pr.): * Žití sen	70
T. FR. (Pr.): * Naděje	81
— * Vzpomínka	113
— * Když hvězdy svítí	116
— * Ballada podzimu	116
— * Jarní motiv	174
TOMAN JOSEF (Br.): Zpráva o schůzi bohoslovců česko-slov. na Velehradě	33, 89, 136, 183
— Beneš Method Kulda	149

VÁŇA ROBERT (Ol.): Postavení, povinnosti a práva moderní apologetiky	50
VEČEŘA KAREL (Br.): Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české 2, 56, 132, 179	179
ZÁVRBSKÝ FRANTIŠEK (Řím): O Cyrillo-methodějských památkách v Římě	227

Rozmanitosti:

Akademie bohoslovců v Sarajevu (Br.)	00
Bibel-Babel (Br.)	194
Cibulka Jan N. T. J. (Br.)	99
Czy metafyzika ma jezoze racy bytu? (Br.)	47
Jak se připravujeme na úřad kazatelský (Br.)	148
K psychologii smíchu (Řím) J. K.	146 195
Pavlica Josef Dr. (Br.)	100
Pohledy do života bohoslovců a kněží (Br.) Š.	43
Potulný zpěvák (Br.)	147
Pozor v boji proti sociálním demokratům (Ol.) A. U.	45
Reflexe k historickému ocenění scholastiky (Řím) J. K.	43
Snůška (Br.)	147
Vasmann S. J. (Br.)	100
Věda a víra (Br.)	196
Význam filosofie pro umění (Br.)	99
Z Babylona	47
Z českého světa (Br.)	147
Z nejnovější německé filosofie (Řím) J. K.	146
Z řeči biskupa Dr. P. V. Kepplera (Br.)	47
Zola Emil (Br.)	46

Zprávy z jednot a dopisy:

Z Brna	36, 93, 139, 185, 233
Z Česk. Budějovic	39, 95, 140, 237
Z Olomouce	38, 94, 236
Z Prahy	38, 185, 239
Z Litoměřic	240
Z Celovce	41, 192
Z Gorice	42
Z Lubljane	96, 142, 190
Z Maribora	42, 141
Z O a	40
Ze Slovenska	188

A. ŠALOMOUN. (B.)

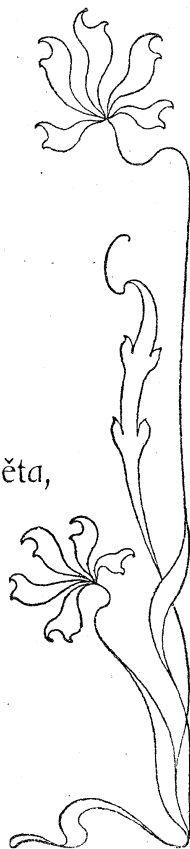
DUŠIČKOVÁ NÁLADA.

(Improvisace.)

Den dušiček! Necítíš tichý smutek vát
jak v duši dýchá z rovů zdoby?
To drahých tvých, již odešli tam spát,
je němý pozdrav ze záhrobí.

Ó, smutku zhasnutí! Tvá agonie vzduchem třepetá
a v srdce zebe květem chrysanthem
jak mrazné políbení bolesti.
Ó, chvíle dokvětu! Tys kazatelsky přísný výkřik do světa,
(jenž směje se a baví se a rouhá):
„Svou spravedlivou daň chce zem',
a každý z vás ji musí odvésti.“

Den podzimu — — Necítíš tichý smutek vát,
jak listem krvavým jej sejí stromů sbory?
Také tvůj přijde, (hochu), listopad —
ó, mortalis, memento mori!

KAREL VECERA. (Br.)

Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české.¹⁾

(Práce v soutěži I. cenou poctěná.)

Jest dvojí právo: božské a lidské. Božské zná každý člověk, protože mu vrozeno. Kdybychom všichni dle něho bezúhonně jednali, nebylo by snad jiných zákonů třeba. Protože však lidé nejsou takoví, vyvinulo se, jednak také pro rozvětvenost a složitost lidské společnosti, přirozeným rozvojem mezi jednotlivými národy právo společenské, jehož podstata, je-li dobré, nemůže býti v rozporu se zákonem božským, a jehož úlohou jest dle různých národních potřeb a poměrů stanoviti stálé a spravedlivé řády společenské.

Přirozenými změnami potřeb národních,²⁾ tu jen domnělých, tu opravdových a jich buďto upokojováním, buď odvracením a oddalováním, tvoří se každého věku nové poměry, nové úvazky a nová práva společnosti občanské. Takovéto proměny, jsouce jen částečné, nikdy nerušívají celé ústavy státní najednou. Proto, když některé částky její věk po věku novým řádům ustupují, mohou zatím jiné dosáhnouti často neobyčejné a nenadálé dlouhověkosti. Může totiž leccos letos již býti zastaralým, co loni teprve ustanoveno, a naproti tomu nejeden řád tisíc let již trvajících zůstati až dodnes vhodným a platným. Podobně u národa českého co do veřejných řádů zemských jevila se během věkův proměnlivost i stálost. Při národě našem však zvláštní a charakteristické jest, že v ohledu tom proměnlivost u něho bývala vždy větší nežli stálost. Tak všeobecně Palacký I, 2. Právní historii české náleží pak úloha sledovati a zkoumati různé vplyvy cizí, kompetenci řádů domácích a jich vzájemné se pronikání a stanoviti, jak silný byl duch národní na významném tomto poli kulturním a jak nabývaly převahy živly cizí. Tímto studiem shledává kulturní historie, jak bohatý poklad zkušeností právních ryze slovanských od nejstarších dob ustupuje právům: německému, kanonickému a římskému klassickému. Důkladněji stopovati vnikání práva římského do zemí koruny české jest naší úlohou.

Dříve však nebude od místa krátce signalisovati nejstarší, ryze národní dobu právního života v Čechách. Národ český, ačkoliv byl vydán mocným živlům cizím, německému a romanskému, dlouho poměrně zachoval se svérázným. Kmetové, o nichž se děje zmínka v nejstarších památkách právních, soudili dle obyčejových práv, která ovšem pro rozdrobenost kmenovou a neznalost písma nemohla býti jednotná ani formulována, takže všeobecně byla dosti neurčita. Moc zákonodárná nebyla od soudní oddělena ani ustálena; kdo soudil, obyčejně neprováděl platný zákon, nýbrž teprve „nalézal právo“.³⁾ Teprve později formulovány právní zásady z konkrétních případův odvozené, nejdříve ve formě přísloví a regulí právních, potom ve vyšších kruzích společnosti tvořilo se jednotné právo abstraktnější, řekněme filosofické, jež se

¹⁾ Praměny byly: Dr. Emil Ott: Beiträge zur Rezeptionsgeschichte des römisch-kanonischen Processes in den böhmischen Ländern. (Knihy této bylo užito nejsilněji, zvláště při statích o humanismu a kodifikačních snahách. Poněvadž jest základem celého pojednání, není na jednotlivých místech vůbec citována.) — Palacký: Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. — Dr. Carl Adolf Smidt: Die Reception des röm. Rechtes in Deutschland. — Arnošt Denis: Konec samostatnosti české. — Dr. Jos. Kalousek: České státní právo. — Dr. Jaromír Čelakovský: Povšechné české dějiny právní. — Dr. Robert Neuschl: Křesťanská sociologie.

²⁾ Cf. Palacký, Děje I, 2.

³⁾ Čelakovský: Všeobecné dějiny právní v Čechách.

nám dochovalo v nejstarších památkách právnických. Přesného rozdílu však mezi obyčejem právním a zákonem v době této nenalezneme. Charakterisováno jest právo slovanské, jaké původně také v zemích českých platilo, obecnou porukou, hlavou, virou, svodem a zvláštním řízením soudním, púhonem. Nejobjemnější památník práva českoslovanského jest sborník „Statuta ducis Ottonis“.

Přijetí cizího práva předkové naši bránili se vší mocí. Sebevědomě volají kmetové v Libušině soudu: „U nás pravda po zákonu svatu“ a nedůvěru vyslovují cizotě, varujíce: „Neradno nám v Němcích izkat pravdu“. Avšak neubránili se přece. Od 11. stol. stěhováním obyvatelstva německého do zemí koruny české počíná vnikati k nám právo německé. Stěhování toto, které bylo nejhojnější ve století 13. a potrvalo až do století 16., dalo se především z Flanderska, Franska, Švábska a Saska. Německé právo magdeburské a norimberské uplatnilo se nejdřív v městech; záhy zavládl duch jeho i na venkově německém i českém; takže právo domácí původně výlučně platné omezilo se tímto processem téměř jen na jediný stav zemský, šlechtu.

Právo římské nebylo tedy prvním cizím právem v českých zemích. Dostalo se k nám za právem německým a částečně také s ním. Vniterný obrat, jakým jest recepcí římského práva, nelze také pokládati za událost krátké doby, ani vysvětlovati jako revoltu neb revoluci sociální. Proniknouti recepci římského práva ve všech momentech jejích jest tím nesnadnějším, poněvadž jest to process odehrávající se v nejvniternějším nitru ducha národního a poněvadž jest to process zvláštní. Přirozenější jest zajisté, vyvinuje-li se kultura národa některého sama ze sebe jako u většiny národův antičkých, než když se vočkují do národního kmene cizorodé štěpy. Nicméně nutno uznati, že u nás připravena půda právu římskému, protože každá událost v dějinách má své důvody. Recepcí práva římského jest však dojista fait accompli. Proto, kdybychom určitě a přesně nedovedli uvéstí příčin aneb alespoň příležitostí recepcí, samo faktum, že žijeme secundum legem romanam, jest důkazem peremptorickým. Nejhlavnější činitelé recepcí práva římského v zemích koruny české jsou asi tito: jurisdikce církve římsko-katolické, studium cizích práv, zvláště kanonického a římského na úkor vzdělávání práva domácího, uvádění romanistů do právníkové praxe, humanismus, snahy kodifikační a romanisté ve sborech zákonodárných a rakouský centralismus.

Nebylo-li od založení církve doby, kdy by nevládla světem, možno říci, že ve středověku vládla téměř absolutně, duchovně i politicky. Nejsilněji vystupuje středověká moc církevně-státní ve stol. 13., kdy se právě těžiště dějin světových klonilo ke vlastem našim. Byla to slavná doba církve, jež měla tehdy přístup ke všem vrstvám obyvatelstva a neméně šťastná pro stát, jenž tehdy sloužil církvi svaté a lépe než snad dnes plnil povinnosti své o hmotné blaho poddaných. Doba ta však měla přirozeně také stinné stránky, jako vše na světě. Nejmenší z nich, která objektivně jest vlastně předností, jest její universalismus. Stínem ho nazýváme z toho stanoviska, že mu vždy něco z řádů národních, jež bývají nejvhodnější, ustupuje. Byla-li zasazena těžká rána rozvoji domácího práva recepcí německého, nutno říci aspoň, že učiněna trhlina do řádů domácích právem kanonickým, třeba že církev národností vždy šetřila. Sluší ovšem dobře rozlišovati mezi právem římsko-kanonickým a právem římským doby klassické, o jehož recepci nám hlavně běží. Toliko příbuznost obou po stránce formální vede nás k tomu, abychom přisoudili kanonickému právu působení, třeba nepřímé, k přijetí

římského práva klassického.¹⁾ Zhoubou byla domácímu řádstvu také tak zvaná privilegia fori, ačkoli byla zaslouženě a spravedlivě s počátku udělována. Rozvoj práva domácího byl zdržován právem kanonickým dosti značně, poněvadž veškero duchovenstvo dle práva kanonického žilo a dle něho na svých panstvích soudilo. Králové hleděli záhy kompetenci duchovenstva ztenčiti. Avšak soudy církevní svou právomoc naopak vždy více rozšiřovaly, k čemuž přispívala jednak jejich vzornost na jedné straně, jednak neuspokojující vyřizování rozepří u soudů laikalních na druhé straně. Když r. 1348. založena byla universita v Praze dle vzoru university pařížské, která platila za ústav převahou církevní, všichni, kdož patřili k ní, vyňati byli z právomoci řádných soudů světských a příkázání soudu universitnímu, na němž souzeno rovněž dle předpisů práva římsko-kanonického, pokud ovšem neplatila zvláštní universitní statuta a práva. Těmito exempcemi a immunitami mnohá zařízení domácí pozměněna, mnohé předpisy práva župního a zvláštních práv městského a processualného ustoupily zásadám práva kanonického. Vplyv jeho byl tím mohutnější, že písemnictví a vzdělanost byly téměř výhradně v rukou duchovenstva, a že právo kanonické se přednášelo na universitě pražské jako zvláštní disciplína.

Nesmí se však zapomínati, že právo kanonické samo v sobě nemohlo býti činitelem recepcce práva římského doby klassické, protože se v mnohých částech s ním rozchází a jemu přímo čelí. Mimo to činnost církve římské nestala se v tomto směru základem trvalých institucí, nýbrž byla v náběhu svém do socialně-politického života zastavena a paralysována značně husitismem a událostmi, jež mu předcházely a jej připravovaly. Na stavu, jenž zavládl za válek husitských, nezměnilo se nic podstatného ani povoláním Jesuitů do Čech za účelem zřízení katolické university, ani obsazením arcibiskupského stolce r. 1561. Mínilo ovšem stav politický, nikoliv náboženský.

Ostatně, bylo-li působením církve něco domácích zvyklostí a řádův odloženo a zapomenuto, netřeba toho želeť. Církev katolická působila vždy hlavně a především ve smyslu duchovním; mimo to novoty právem kanonickým k nám uvedené jako odstranění obecné poruky a ordálií, písemné řízení soudní, officiální řízení ve věcech trestních, přípustnost appellate k vyšší instanci znamenají pokrok. Nelze dosti důrazu položit na působení církve při odstranění poruky a ordálií. Již ve 13. stol. zásluhou církve byla v některých okresích zrušena obecná poruka. V témže stol. církev, jednajíce v intencích Innocence III., zrušila při svých soudech právo útrpné. Konstituce papeže Innocence III. o ordáliích „Non tentabis Dominum tuum“ nezůstala bez účinku na praxi soudů světských. Soudy boží byly v českých zemích při sporech civilních užívány pouze ve formě judicii aquae. Ve stol. 14. pak odstraněny úplně. — Též vznik appellačních soudů měl podnět a počátek svůj v působení církve. Vrchnosti církevní mívaly totiž ode dávna právo zastupovati svých poddaných při soudech světských. Rekursy, jež se proti rozsudkům jejich podávaly, daly podnět ku zřízení stálé instance, apellačního soudu. Nebylo snad utěšenější doby v Čechách nad zlatý věk Karla IV., kdy právě také církevní právo u nás slavilo své triumfy v osobě Arnošta z Pardubic a rozumného vladaře, jenž se radou šlechtetného arcibiskupa řídil. Tehdy stát pracoval do ruky církvi, jež chránila se zneužití svých výsad. Arnošt z Pardubic, starostliv jsa o klérus a chtěje předejiti vybočení do zámezí, vymezil precisně a spravedlivě pole duchovní a světské právomoci synodálními statuty 12. listopadu roku 1349.

¹⁾ Čelakovský: České dějiny právní.

Snad tušil rozšafný a vzdělaný onen diplomat, že blížila se doba převratu a rozvratu!

Samo o sobě tedy právo kanonické se všemi privilegii a exempcemi duchovenstva nemohlo vnést do společnosti české kvas rozkladu a úpadku. Zkáza vzešla českému státu zneužitím jeho výsad od lidí nepovolných. Nejdříve zneužito bylo spravedlivých a zasloužených výhod církvi a vědě poskytnutých na pražské universitě. Výsad universitních požívali nejen studující, nýbrž všichni, kdož stáli v nějakém vztahu k ní, kopisté, illuminatoři, korektori, rasores chartarum, librarii, prodavači pergamenu a všichni, kdož z university žili. Privilegia universitní vábila. Jako za doby rozkvětu university, tak v době úpadku jejího, k němuž sami přispívali, snaživci jiní hrnuli se do Prahy: spekulanti, již se u nás obohacovali a zámožnější pánové, již tu užívali. Obě kategorie dovedly si získat universitních výsad. Té doby nastává také doba pro universitu osudná. Karel IV. zřídil veliké ohnisko osvěty, kde se měla stýkati vzdělanost východní se západní. Tužby jeho se však splnily jen na dobu nepatrnou. K vyššímu zkoumání na universitě pražské ve středověku ani nedošlo. Tvůrčí síla rozptyluje se na plodech nepatrných a maří se pozorováním podružných a podřízených podrobností.¹⁾ Ještě jakýs takýs život jevil se za Jiřího z Poděbrad. Při vši prostřednosti spisů bylo aspoň jakési vření myšlenek; bylo lze doufati v úsvit. Od té doby však nestranný pozorovatel nemůže než konstatovati úpadek. Ani v jediném směru nejví se pokrok. Mravy nejsou jemnější, city nejsou ušlechtlejší, myšlenky nejsou smělejší, vzdělání není svobodnější. Takové zjevy doprovázejí otřesení institucemi církevními. Jest to počátek konce stagnace. Z vysokého učení zbyla jen jediná fakulta artistická. Řehoř Pražský svými výklady vzbudil jakýs takýs pohyb, ale byla to spíše agonie než pravý život. Přežilá kultura pohanských klasiků nemohla přec vzbuditi nový život vědecký. A tak hned po smrti jeho vypadalo to žalostně na universitě. Několik málo dřímajících žáků při prostředních professorech; učitelé a žáci závodí v nedbalosti, po největší část roku není zkoušek; většina profesorů jsou starci, kteří nekonají svých čtení; představují nové pravověřící utraquistické, nové řádstvo a církev v podobě nejnuznější a nejobmezenější, úzkostlivé a svéhlavé, nejisté a podezřívavé. Jsou velmi chudí, dávají se v žaloby, svými nářky zahrnují sněmy, které jim odpovídají sliby, na něž se zapomíná; správa a obrana skrovných příjmů jejich zabírá všechnu horlivost jejich; zastaralá pravidla, jimiž jsou vázáni a žárlivost kolegů jejich překáží úsilí těch, kteří odváží se rušiti tento hluboký spánek. Proto lidé nadaní, kteří zabloudili do této nekropole, jako Pašek z Vratu, Kornel ze Všehrd, později Briek z Licka, rychle ji opouštějí, aby v jiných úřadech upotřebili lépe schopností svých. Tak líčí dobu emancipace z panství církve římské hugenotta Denis.

Že v této době také studium domácího práva leželo ladem, jest samozřejmo. Proto právníci doby té přirozeně hledali pomoc jinde.²⁾ Pomoc sama se však nabízela v právu římském, jež bez odporu vyniká vědeckým zpracováním a systemisací. Ovšem, hlavním cílem těch, kdož se vydávali ve 12. a 13. století na vzdálené university, bylo právo kanonické, protože mělo veliký význam praktický. Avšak snaha po vědeckosti, která již ve století 13. a 14. dosti silně vystupuje, dala podnět ku studiu práva klassického. Nikdo se neptal, jaký užitek pro praktický život mu z toho studia vzejde; ale studovaly se klassické knihy belletristické, historické a filosofické a tudíž

¹⁾ Denis: Konec samostatnosti české 288, n. — ²⁾ Schmidt: Reception, 13.

i klassické právo. Důvodem a podnětem toho studia bylo rozšíření a obohacení duševního obzoru a soudnosti, a úkolu takovému římské právo znamenitě sloužilo. Také nelze případněji vysvětliti studium římského práva alespoň počáteční u nás. Jak si římské právo zjednálo přístup do zemí střeoevropských, o tom soudí právníci různě. Savigny vykládá tento process z vědecko-právní kritiky římského práva, jež se dala ve formě gloss. Schmidt poukazuje na dvě fakta, jež objasňují hladkost, s jakou bylo římské právo recipováno, totiž na synergismus moci světské a duchovní resp. církevní a na nároky, jež mělo ve svaté říši římské, která vždy se pokládala za nástupkyni římského imperia antického. Poměry v zemích našich však byly ve středověku, ne-li stejné, tedy aspoň podobné jako v zemích německých.

(P. d.)

Přel. JAN PAVELEK (O.)

Wieczory nad Lemanem.

Napisal Ks. Maryan Morawski. T. J.

Pátý večer.

Miss Wilson: Zajisté snilo se Vám něco krásného po včerejší naší rozmluvě.

Leroy: Když jsme se včera rozešli s úmyslem rozprávěti dnes o osobě Kristově, vzal jsem si na čtení evangelium, které jsem na štěstí našel ve svém pokoji — vidět, všude v hotelích jsou bible — a četl jsem až do rána. Četl jsem jako literát, chtěje sobě vymalovati co nejvěrněji představu o osobě bohatýra té dávné knihy.

Miss Wilson: Zajisté poznal jste, že krásnějšího něco nežli Kristův charakter nelze si mysliti.

Leroy: Snad se podíváte, řeknu-li Vám, že mne z této literární studie nejvíce to zarazilo, že Kristus nemá vůbec charakteru!

Miss Wilson: Jak to?

Leroy: Skutečně; alespoň jest v něm cosi, čeho jinak vymeziti nemohu. Každý člověk má jakýsi individuální znak, záležící v tom, že jisté mohutnosti, energie či vlastnosti lidské vynikají a jiné právě proto mizí. Tyto různé vyvýšeniny a sníženiny, světla i stíny na půdě všelidské přirozenosti stanoví psychologickou fysiognomii jednotlivých lidí. Jest však něco podobného u Krista? Lze na př. říci, že u něho vládl rozum citu, nebo cit rozumu? Vládla-li u něho energie rozvážnosti, anebo rozvážnost energii, vyznačuje-li ho zármutek a melancholie, či naopak svoboda ducha, je-li, jak se mluví „člověkem intelektuelním“, či mužem činu? Z kteréhokoli stanoviska ho pozorujeme, jsme ochotni toto stanovisko uznati nejvýznačnějším jeho znakem. Než pozorujíce a poslouchajíce ho dále, poznáme ihned, že i ostatní stránky jeho povahy rovněž tak vynikají. Nelze též u něho nalézt zvláštních znaků kmene a času. Lze snad to přičísti okolnosti, že příliš málo o Kristu víme? Daleko ne. Čtyři evangelia jsou přeplněna podrobnostmi o něm a jeho výroky tak, že jest sotva který člověk, o němž bychom měli tolik dějinných známostí. Je to cosi, co nemohu si vysvětliti, co však určitě konstatuji. A připomíná mi to podobný úsudek, který s jiné strany, hlavně malířství, nedávno pronesl de La Sizeranne, v zajímavém článku „ana-

chronism v umění,“ nedávno vytištěném „v Revue des deux mondes.“ Právě tímto nedostatkem znaků nad jiné vynikajících, vysvětlují si onu potíž malířů, chtějí-li Krista zobraziti. Buď znázorňují jisté rysy na př. neoblomnost vůle vynikající čelistí, ostrovtip, důmysl malýma, z pod velkých víček zírajícíma očima — jak to učinil Munkaczy ve svém „Kristus před Pilátem.“ Tím však upadají ve zřejmý odpor s evangeliem. Anebo pomíjejíce těchto význačných vlastností, podávají všeobecný šablon člověka bez tepla a života — a ještě více, uchylují se od typu v evangeliích; neboť co živějšího, co vábivějšího, než postava Kristova? A proto praví de La Sizeranne: chvěla se ruka Leonardova, když maloval tvář Kristovu, jímalo ho netoliko strach náboženský, nýbrž i obava, že nepodá toho typu živého a žádným detailem vymezeného, jaký Kristovi měl dáti.

Bielski: Jak můžete tvrditi, že Kristus neměl znaků svého kmene? Vždyť přece každá jeho řeč jasně označena jest zvyky a mravy židovskými.

Leroy: Ne tak; obrazy a figury mluvy semitské, kterých Kristus užívá, jsou toliko věci formální. My sami bychom tak mluvili, kdybychom k nim mluvití měli. Ale v charakteru, názorech, v cítění a myšlení Kristově není nic specificky židovského. Sokrates v popisech svých žáků jest celým Římanem a to Římanem svého času. Obzor jeho pojmání a cítění není ani větší ani jiný, než tehdejší poměry dovolují. Žid toho času ještě více měl by míti súžený obzor myšlení a cítění svého úzkoprsým, šosáckým svým nacionalismem. V Kristu však zdá se všechno býti všelidské, jakoby povzneseno nad čas i místo, všecko stejně blízké každé době, každému národu. Hle, jest nás tu náhodou tolik národů, tolik osob; kdo však čta evangelium může říci, že jest mu Kristus cizím?

Bielski: A přece Renan v „Životě Krista Ježíše“ dokazoval, že to všechno, co v něm bylo, vyvinulo se z prvků svěžesti galilejské s příměškem učenosti jeruzalémské.

Hainberg: Nemluvte mi o Renanově „Životě Ježíšově.“ Jest to román, román nehistorický, neboť vyplynul z obrazotvornosti autorovy, neliterární, neboť postava Kristova, jakou slepil Renan, nemůže bytovati; jest ustavičnou kontradikcí. Vždyť není žádného možného přechodu od onoho naivního ignoranta, který chodí po hospodách na březích jezera Tiberiadského z vděčnosti skládaje pro hosty (hodovníky) podobenství, k onomu „posupnému obru“, který beze vší příčiny ujímá se v Jerusalemě úkolu messianského, schytralými prostředky jej odůvodňuje a „rozloben jsa odporem, dává se unést zlýým humorem ke skutkům nevysvětlitelným.“ V jedné z těchto postav není látky pro druhou. A ty zdánlivé zázraky, to dovolávání se Davida, připouštění zbožňování za života, které Renan Kristovi připisuje, jak mohou srovnati se s onou naprostou čistotou charakteru, kterou tentýž Renan v něm obdivuje, s tou láskou spravedlnosti i pravdy, pro kterou Kristus žije a umírá? Osudná snaha autorova, aby zakryl a zmínil tyto neshody, ještě více prozrazuje nepřekonatelné protivy. Zkrátka postava, jakou Renan chtěl stvořiti, třebas si při ní s prameny a zněním písma sv. počínal co nejlibovolejší, úplně se mu nepodařila.

Leroy: Myslím, že Renan — stařec, zkušenostmi obohacený, nebyl by dal „imprimatur“ dílu Renana — mladíka. Možná také, že byl rád, že shostil se oné části svého nemožného úkolu.

Hainberg: Máte pravdu, že nazýváte tuto úlohu nemožnou. Dal jsem si mnoho práce svého času, abych se přesvědčil, je-li něco v evangeliích z té evoluce, kterou Renan Kristu připisuje a s podivem jsem shledal, že ani té, ani vůbec žádného vývinu, žádného postupu v Kristu nelze pozno-

rovati. Mladík podjímá se najednou obrovského díla duchovního, o jakém posud žádný člověk nesnil — které nazývá královstvím Božím na zemi a které úplně odporuje dosavadní představě messianské, politické a výlučně národní. A proto toliko obtíže a překážky mohou potkat dílo toto se strany prostředků a okolí. Zatím však zdá se, že mladík ten podjímá se díla toho, má najednou plné vědomí své velikosti, a co více — jistotu zdaru. Neviděti při něm žádného váhání, žádné nejistoty při počátcích — jak to dobře lze pozorovati na př. při Mohamedovi. Již prvního dne mluví k Nathanaelovi, že uvidí nebe otevřené a anděly „vzestupující a sestupující na Syna Člověka“ (Jan 1,⁵¹), dává se nazývati Synem Božím, králem israelským. Ustavičně hlásá, že evangelium jeho bude zvěstováno po vší zemi, že i ovce jsoucí mimo ovčinec shromáždí do ovčince. A zajisté i v oněch slovech úžas vzbuzujících, která mluví ku svým učeníkům: „Jdouce do celého světa . . . aj já s vámi jsem až do skonání světa . . .“ není ničeho, co by nesouhlasilo s počátkem. Sokrates, ačkoli přílišnou skromností nehřešil, ustavičně říkával o sobě, že nic neví; Kristus však stále hlásá, že ví, že od Otce má učení své; v učení tomto vystupuje všude a vždy tatáž etická dokonalost, tatáž dogmata transcendentální. Není v něm, opakuji, žádného sledu, postupu a vývinu. Mně je zjev ten se stanoviska filosofického i psychologického nevysvětlitelným. Vím, že možno vždy připustiti, že i v něm byla jakási evoluce. Ale i kdybychom ji připustili, nedovedeme jí odůvodniti prameny evangelia.

Siemionov: Výborně! Posud dospěli jsme k samým nemožnostem. První tvrdí, že není možno Krista literárně vypodobniti, druhý, že není možno ho znázorniti, třetí, že nelze ho pojati se stanoviska filosofického. Renan s celým svým uměním pokoušel se ho „restituovati“ — a nepodařilo se mu to. Dlužno dodati, že totéž nepodařilo se Straussovi s veškerou učeností německou. Konečně nejnověji pokusil se Krista vysvětliti pomocí všech zásob dnešního kritického bádání filosof Renouwier svou „Année philosophique.“ Četl jsem ho dychtivě, ale jest se mi přiznati, že mne úplně sklamal. Nemůže jinak pochopiti mravovědy Kristovy, té mravovědy, kterou žije svět po 2 tisíce let, leč hypotésou, že Kristus, považuje příliš blízkým konec světa, neučil etice šťastného života, nýbrž etice šťastné smrti pokolení lidského. A kolik při tom připsal svému Kristu neshod a nesrovnalostí, ani nelze vyličiti. A proč to? Je snad Kristus živou protivou?

Déville: To je věcí zcela jednoduchou; narážíme na samé neshody a úlohy nepřekonatelné, pojímáme-li, omezujeme, popisujeme a vysvětlujeme-li Krista pouze jako člověka. Avšak nepoložíme-li si napřed této podmínky, a pokusíme-li se pojímati Krista ve smyslu křesťanském, jako vtěleného Boha, jako dokonalost naprostou, nevyskytne se žádných protiv a všechno se dá jasně a rozumně vysvětliti.

Všecky Vaše úvahy a pozorování logicky vedou k tomuto závěru. Omezenost jest nutným znakem tvora. Každý člověk jenom v jistém směru, v jisté části dovede uskutečniti schopnosti lidské přirozenosti. Každý člověk musí míti jisté rysy duševní více vyvinuty, jiné méně, a to právě určuje, jak dobře poznamenal p. Leroy, znak jeho individuality. Každý člověk nutně jest člověkem své doby, svého národa; neboť jeho individualnost neplyne z ničeho jiného, nežli z poměrů místa a času: vlivem těchto poměrů zceluje se jeho duch, šlechtí se jeho srdce. Proto žádný člověk nemůže býti všeobecným ideálem lidstva, neboť bylo by mu v tom případě býti něčím více, nežli jednotkou lidstva.

Avšak, jestli Bůh, dokonalost naprostá, vtělí se a zjeví jako člověk v podobě lidské, snadno pochopíme, že jest mu míti všelikou dokonalost, jakou míti může naprostá přirozenost lidská a tím nutně stává se povšechným a věčným ideálem lidstva. Z kterékoli stránky ho pozorujeme — jak správně p. Leroy podotkl — vždy se nám zdá tato stránka nejvýznačnější, proto právě, že jest ideálem povšechným. Ten člověk nemůže míti pravé evoluce, pravého postupu — co zaráželo i p. Hamberga — vždyť přináší náplň své vědy shora od Otce svého, nečerpá jí z okolí. A proto nejví jeho myšlení a cítění žádných známek jisté doby a národa. A proto též lidem všech časů a všech národů jest stejně blízkým, každý v něm vidí a cítí svůj ideál. Jest on universálním ne snad ve smyslu odtažitém, jakoby prostý šablon, nýbrž v plném toho slova významu; jest náplň všech vlastností, které má lidstvo po částech, a odtud to ubohé umění lidské i štětec i péro, zvyklé charakterisovati lidské zvláštnosti částkou jejich ideálu, který od nich se odráží, neprospívá a je bezmocné proti ideálu samému, v němž, jak dobře podotýká sv. Pavel: „přebývá veškerá plnost Božství tělesně.“

Miss Wilson: Znamenitě, pane Deville! Božství Kristovo překonává skutečně formy lidské a v každé části evangelií proráží.

Bielski: Jak vidět, chtěli ho evangelisté učiniti Bohem a také ho skutečně učinili.

Deville: Jest to výmluva, která ničeho nevysvětluje. Známý výrok Rousseaua o tom do dnes platí: že ještě tíže se dá mysliti, že by čtyři se byli umluvili sepsati takovou knihu, jakou jest evangelium, nežli připustiti, že jeden byl skutečným jejím bohatýrem. A ovšem dnes důkladným prozkoumáním evangelií jest to ještě zřejmější než kdykoliv.

Hainberg: Kdyby evangelisté byli z úmluvy svého reka složili, zajisté byli by se důkladněji umluvili. Nebyli by se dopustili nesčetných malých neshod a protiv, které jim Strauss urputně vytýká a které zajisté vykládačům písma nejsou hračkou — nicméně dějepisci a myslitelé nijak nejsou na závadu, by neviděl u všech 4 evangelistů jedné a téže postavy dokonale znázorněné netoliko v hlavních skutecích, ve kterých všichni souhlasí, nýbrž i ve všech rysech, které jednotlivci jí připisuje. Nevím, jak možno na př. srovnati podrobnosti, které Matouš a Jan podávají o zmrtvýchvstání Krista Pána — to mne velice málo zajímá, ale vím, že žádného rysu ani slova Matouš nepřipisuje svému Kristovi, jež by nepřislušelo osobě Kristově, jak ji vylíčil Lukáš a Jan, ačkoli každý z nich má svou individualnost původní a každý z jiné stránky zajímá se podrobněji o svůj předmět. Ta vyšší formální shoda ideí při neshodě materiální ať již skutečné ať již zdánlivé, nijak nedá se docílití úmluvou, tím méně libovolnou úmluvou.

Kněz: Jsou přece přísné kritické důvody pro autentičnost evangelií, hojnější, než jakéhokoliv jiného historického pramene a ty důvody vlivem dnešní vědy den ode dne rostou.

(P. d.)

V. K. (O.)

J E S E Ň.

C h l a d n é v ě t r y p o l e m t á h l y
d i v n é p í s n ě s k a n d o v a l y,
r ý m o v a l y :
k o l e m k o l
c h o d í b o l,
z l a t o — b l á t o,
s l á v a — t r á v a,
ž i j e — h n i j e,
s t e j n ý k r o v
v š e c h j e r o v ;
z a p l a k a l y,
b u r n ý m v í r e m z a k r o u ž i l y,
z a s k u č e l y — — o d l e t ě l y.

* * *

Z l a t é l i s t í s k o r u n v i s í
u p l a k a n é,
o b č a s h n e s e, b á j e s m í s í
ž i t í m t k a n é,
z a c h v ě j e s e v n ě m ě v i s í :

— Z p ě v a v ě n c e — l á s k y š e p o t
v s l i b n ě m l o u b í,
p o t a b í d a — k l e t b y r e p o t
j a k s e s n o u b í
v s l e d n í a g o n i e t e p o t ! —

Z a c h v ě j e s e — k z e m í p a d á,
c e s t u s t e l e
k o l ů m č a s u ; r a c h o t . . . t r a d á á . . .
n a p r a c h m e l e
v š e s e — — V d u š i s t e s k s e v k r á d á .

* * *

P o v s t a l y z p r a c h ů t í ž i v é d u m y
š e d a v é z á v o j e n a z o r y h á z í,
s m u t k e m s e p á s a j í, z v o l n a p l a z í,
k ú d e r ů m t a m t a m ů b í j í v s t r u n y,
s t r u n y z l a d ě n é o z v u k e m ž a l m u
„ d e p r o f u n d i s “ — — V z d y c h a j í, l k a j í :
P a r i ů z n a m e n í v t i s k n u t á z t a j í
s m r t i s t í n, n e s o u c í v í t ě z n o u p a l m u.
Z m l k a j í — — V z p o m í n k a m i š t k a j í
v p o c i t u s a m o t y, b í l ý m i v š u d e
r u n a m i p í š í : T o v e s m í r h u d e
h y m n u s, j í m ŝ T v ů r č í i d e j e p l a j í.

ANT. MLYNÁŘ (P.)

Proč se nestal K. Havlíček-Borovský knězem?

V době naší mnoho se mluví a píše o Havlíčkovi; poslední dobou porádají se i přednášky o něm (univ. extense.) Mnohé spolky (i socialistické) nesou jméno jeho na svém štítu. Vydány i spisky, obsahující výtahy ze článků jeho, zvláště o klerikalismu, tak sestavené, že obsah vrhá nepěkné stíny na povahu jeho. O Havlíčkovi mnozí píší, aniž znají jeho ducha. — Úkolem článku tohoto jest, podati stručný životopis jeho až do jeho vyloučení ze semináře, hlavně se zřetelem ke stanovisku, jaké zaujímal k náboženství a víře.¹⁾

Mládí Havlíčkovo.

Karel Boromejský (Oldřich) Havlíček narodil se dne 31. října 1821. v Borové Rudné u Něm. Brodu, z otce Matěje (kupce) a matky Marie. On sám popsal dětství své ve Lvově r. 1842., kterýžto rukopis vyšel r. 1864. tiskem v „Rodinné kronice“. Rodák jeho a přítel V. V. Zelený doplnil data jeho bohatými podrobnostmi ve článku dole jmenovaném; tam lze čísti, že Havlíček jako dítě býval vzezření nevlídného a zasmušilého a při tom tak svéhlavý a neústupný, že bylo velmi nesnadno ho řídit.²⁾ A v „Rodinných vzpomínkách“ (otisku z Radikálních Listů 1896) píše dle ústních zpráv Havlíčkovy sestry dr. Kar. Baxa o jeho „umíněnosti“, jež se jevila v tom, že nikomu nechtěl ruky políbiti a také nikdy nepolíbil, ba ani svým rodičům — ani tomu, jenž ho měl tak rád³⁾, jenž měl u něho, jak sám ve svých „vzpomínkách“ praví, nejvíce moci a důvěry, jež i v dospělém věku mužském nazývá „vychovatelům svým“ (list z Brixenu 16. března 1853), jemuž dopřál i místa v nejtěsnější básni své — „starému vikáři“, faráři Janu Brůžkovi.

Borovský tento farář, muž nevšedního vzdělání a řídké svědomitosti v konání svých povinností, měl největší vliv na Havlíčka, jenž sám r. 1854. z Brixenu psal, že „by byl z něho býval brzy nadutý hlupák, kdyby byl právě zas na faře skrze nebožtíka vikáře nenašel přísného a rozumného posuzovatele.“

Dle tehdejšího zvyku byl Havlíček záhy poslán do Jihlavy (r. 1830.), aby se přiučil němčině, po roce do Něm. Brodu, kdež i gymnasium vystudoval (r. 1838.)

O svátcích a prázdninách vždy býval v důvěrném styku s farářem Brůžkem (od r. 1829. vikářem), jenž ho s sebou i na visitace brával, což nepochybně bez důležitých následků ve vývoji jeho povahy.⁴⁾

V Praze na filosofii.

Ideálem Havlíčkovým od počátku jeho studií bylo státi se knězem, při čemž stále jako vzor na mysli mu tanul přibyslavský vikář Brůžek. Matka z toho měla ovšem radost velikou, jsouc velmi pobožna. Hůře však bylo s otcem, jenž nechtěl, aby šel Karel do semináře. Jako člověk praktický, kupec, chtěl míti z něho advokáta a proto mu domlouval: „Snad bys nechtěl se svojí hlavou býti knězem? Ty se hodíš k něčemu jinému, budeš dobrým advokátem!“ Karel na to: „To by lidé se mnou pochodili, co pak se hodím

¹⁾ Podkladem této stati je článek Václava Zeleného »Ze života Karla Havlíčka v »Osvětě« (citují pod zkratkou »Osvěta«), dále Baxovo dílko »Rodinné vzpomínky« (zkr. »Baxa«), »Karel Havlíček sestav. Václ. Řezníček, Modré knihovny čís. 35. a 36. (zkr. »Řezníček«) a Masarykův »Karel Havlíček« (Laicht. výbor kn. II.) zkr. »Mas.«

²⁾ »Osvěta« 323 str.

³⁾ Baxa str. 7.

⁴⁾ Řezníček str. 16.

k takovému řemeslu?“ Otec: „Ale, prosím tě, knězem může býti každý hlupák.“ Karel: „Ale, tatínku, také nemusí býti knězem vždy ten nejloupější,“ a bylo po debatě; otec musil ustoupiti.¹⁾

Nežli však vstoupil do pražského semináře, studoval filosofii v Praze. Náležel mezi nejpilnější a nejspořádanější studenty; vždyť řídil se zásadou, že člověk musí sám dříve něčemu řádnému se naučiti, než začne učit jiné. Chtěl pracovati pro český národ, povznést ho z hlubokého ponížení, povzbudit v něm skleslé vědomí národní; a k tomu nejvhodnějším zdál se mu býti stav kněžský, do něhož veden byl i vroucím citem náboženským; bylo to pravé, čisté nadšení, které ho vedlo do temných chodeb pražského semináře. Tam chtěl ducha svého posilniti a obohatiti všemi vědomostmi, jimiž by potom křísil a sílil milý národ svůj. Nikdy nevstročil tam mladík s upřímnějším nadšením, s úmysly světějšími.²⁾

Zajímavý jest dopis jeho psaný matce 15. března 1840: „... Milá maminko. Modli se za mne jenom o to, aby Bůh udělil požehnání při volbě stavu mého. Nemohu ničím jiným státi se než knězem, všecko ostatní se mně téměř příčí a oškliví; ale chci býti knězem se vši opravdovostí a proto doufám, že pro tento dobrý úmysl Bůh milost svou přičiní k tomu, k čemu my lidé dáti můžeme toliko snahu svou. A kněz, když činí toliko co může, jest věru nejspokojenějším člověkem na světě.“³⁾

Jak pohlížel na náboženství, to charakterisuje nejlépe nadšená óda, již napsal r. 1840 s pseudonymem Blanický, s nápisem:

Náboženství.

Chůvo moje milá, náboženství!
Chtějí tomu, aby stárlo;
ale „Nezšedivíš!“ pravil Pán,
pravil, až mu srdce plápolalo!
Mlado budeš, ať si slunce zpráchníví,
po mém boku poplyneš co panna,
červeňoučké líčko nezahalíš,
a když obklopí mne bláznů sbor:
Čelo tvoje skvoucí utvoří mi ticho.⁴⁾

Havlíček v pražském semináři.

Do pražského semináře vstoupil Havlíček r. 1840. Jak to tehdy v seminářích českých vyhlíželo, líčí V. Zelený následovně:

„Seminář arcibiskupský v Praze byl tehdy rovněž tak jako biskupské semináře v Budějovicích a Hradci Králové — litoměřický máje většinu chovanců německých, nemůže v této příčině býti postaven vedle nich — semeništěm ducha národního neméně než nauky vzdělanosti katolické. Bylot' sice všecko učení cizími jazyky — latinským a vedle něho německým, a jazyka českého nebylo úředně ani slyšeti; také představení a správcové důležitých těchto závodů bývali větším dílem prosti všeho toho, co již tehdy policie nazývala českým (czechische Gesinnung); než pod úřední latinsko-německou pokličkou vřel mezi jarou mládeží tehdy již pravý český duch tak zřetelně, že uchu poněkud bystřejšímu snadno bylo jej slyšeti.

¹⁾ Baxa str. 6.

²⁾ Osvěta str. 482.

³⁾ Osvěta str. 480.

⁴⁾ Řezníček str. 33; »Básně a epigramy K. Havlíčka-Bor.« 3. vyd. nákl. K. Neuberta v Jilemnici, str. 15.

Ježto tehdy na všech jiných fakultách studující smýšlení národního byli osamělí, stoje každý takoruka o sobě, bylo tu pod jednou střechou pohromadě přes sto mladíků českých, mezi nimiž bystřejší a čilejší byli již proniknutí ideou národní, pěstovali pilně řeč i literaturu a tou neodolatelnou mocí, která jest v každém opravdovém nadšení, strhli za sebou i mnohé druhy váhavější. Tak se stalo, že v semináři pražském tehdy panovalo jakési veřejné mínění vlastenecké, zastupované nejvýtečnějšími hlavami, že tam duch národní, nemaje jinde útulku, nejbujněji se rozmáhal a rozvíjel, a že semináře naše vysílaly každého roku mnoho nadějných kněží do správy duchovní, kteří vedeni jsouce šlechtitným zápalem, usilovali o skutečné vzdělání národa svého . . .

Tato stránka života seminářského líbila se ovšem Havlíčkovi nejlépe. Vlastenecký zápal, jenž tehdy celou jeho mysl uchvacoval, nalezl tu mnoho příbuzných duší; bylť mezi chovanci tehdejšími mladíci, kteří později prosluli činností spisovatelskou: Václav Zikmund, Inocenc Frencl, V. Kratochvil, děkan Kasper, Fr. Mudra a Fr. Řezáč byli tehdy mezi předními žáky v rozličných rocích a stali se, zvláště poslední dva, Havlíčkovi milými druhy . . .¹⁾

O povaze těch, kteří tehdy vstupovali do pražského semináře, napsal Havlíčkuv „Slovan“ r. 1851.: „Do theologie vstupovali tenkrát (před r. 1848.) mladíci, kteří studia filosofická na vysokém učení pražském se stkvělým výsledkem absolvovali a se studujícími druhých fakult směle měřiti se mohli. Velkou část nadějných kandidátů těchto nevedla do semináře touha po trpytících se infulích, doktorských kloboucích, tučných prebendách neb dokonce misijnářských růžencích. Nikoli! Oni šli odhodlaně pracovat na vinici národa svého, jež vzdělanci jiných stavů chabě opouštěli.

Než jako všude jinde ve světě i v životě, tak také i v seminářích vypadá to ve skutečnosti jinak, nežli v ideálech mladíků, kteří tam vstupují. Ideál a skutečnost jsou dva pojmy, jež se krýti nemohou. Proto také mnohý bývá trpce zklamán, když nalézá v semináři něco jiného, než co tam hledal anebo očekával.

Jako všude na světě, tak i v seminářích vyskytují se rozmanité strasti, svízele a nepříjemnosti. Než pohled na budoucí život kněze musí každého jeho čekatela smiřovati se vším, co mu příprava k tomu ukládá.

A to činil také Havlíček, třeba že se bystré jeho mysli v semináři všecko nelíbilo, ano něco se mu protivilo, takže záhy si zařídil vedle seminářského rozvrhu hodin vlastní svůj plán, dle něhož vedle přípravy na kněze se vzdělával dále sám.

Se svými druhy snášel se výborně; mezi jeho nejvěrnější a nejmilejší přátele náleželo potom právě především několik kněží, s nimiž se seznámil v semináři. Přátelství to dochoval až do své poslední hodiny (na př. s P. Řezáčem.)

Učení theologické samo nezaujalo zúplna mysli jeho. Té neunavné píle a horlivosti, které jsme se obdivovali v obou rocích studií filosofických, není při něm znamenati v theologii. Sluší arci uznati, že předměty, které se tehdy v prvním ročníku semináře přednášely, nezajímaly jeho praktického ducha; byly to církevní dějiny s nesčíslným množstvím různých kacířských sekt, jichž učení v paměť si vštěpovati zdálo se mu zbytečným namáháním. Ani židovské

¹⁾ »Osvěta« str. 483-4. Zajímavý jest v té věci článek prof. Jul. Košnáře »Dr. Ant. In. Frencl« v »Čas. kat. duch.« Seš. 4. a 5. r. 1902.

starožitnosti s jazykem hebrejským nenalezaly u něho větší přízně. Nedivme se tedy, že čas určený k přednáškám vyplňoval různými kratochvílemi.¹⁾

Ale nezahlélel přece; činný duch jeho zaměstnával se jinak. Chtěje se stát spisovatelem, učil se důkladně českému jazyku (na radu Jungmannovu k vůli slohu bedlivě čítal českou bibli), potom učil se i všem slovanským jazykům, studoval mravy a obyčeje národů slovanských, jejich národní písně, bájesloví, dějiny politické a literární a j., tak že ze 44 hodin svého týdenního studia věnoval jen 18 hodin studiu theologickému (t. j. 7 přednáškám).²⁾

Mimo to studoval ještě jazyk latinský a matematiku a chodil do přednášek prof. Vietze „o dějinách rakouských“.

Uprostřed úsilovných prací, jimiž se vzdělával za schopného dělníka na roli národní a církevní, stal se v nitru jeho převrat, jenž ho musil — dříve nebo později — vésti na jinou cestu než bylo kněžství.

V denníku, který si v semináři spisoval, líčí přímo a ohnivě onen veliký obrat, který se tou dobou v mysli jeho vyvíjel. Jest to uchvacující obraz, který tu vylíčil devatenáctiletý jinoch o svém vnitřním zápasu; uvádím pouze některá místa: „Na den sváteční matčina jména (t. j. 19. března) poslední útok učinilo křesťanské náboženství na mne proti ukrutné nevěře — a ta nevěra, kat můj a ukrutník, zvítězila.“ Chtěl modlitbou svétiti svátek matčin, ale „rozum za dětinství to vyhlašoval...“ Proto se nemodlil. Z tohoto místa cítíme takorůzka zoufalý bol duše, zápasící o to, co jí nejdražšího — zápasící marně. Tušíme již, kam se kloní vítězství; avšak boj dosud nebyl dobojován. Neboť mezi zoufalými výkřiky slyšeti jest i hlas, jak se zdá klidný a pevný, jenž jako by zvěstoval vítězství idey náboženské. Píše dále: „Dnes byl jsem u přijímání! Bůh at' mne slíbí! Jak jsem započal, nechť dopřáno mi kráčetí dále. Stýl jen když toho provedu, co mi jak chrám strmí před očima, tož dosti dovedu.“

Zdalo by se, že jest odhodlán setrvati na cestě vyvolené. Leč ani tu nezůstaneme v pochybnosti, přečteme-li si lístek, na němž složil novou „Víru, Naději, Lásku“:³⁾

„Věřím v Boha, Otce všemohoucího, stvořitele nebe i země. Věřím, že o něm nebudu nikdy nic jistého vědět, a věřím, že by to pošetlost byla přit se, kolik má vlastností. — Věřím v Krista, syna člověka, učitele našeho, jenž se počal z Marie, pod Pontským Pilátem trpěl, ukřižován umřel. Věřím, že jen z nouze a pro hloupost židovskou se jmenoval synem božím, že ale sedí na pravici boží, věřím. Věřím v svatých obcování (zde byla napsána slova „v hříchu odpuštění“, ale jsou přetrhána) v život věčný. Amen.“

Nedoufám ničehož, neb nic z toho, co Římská církev doufá, nepotřebuji a byť bych potřeboval, dosáhnouti nemohu. Hříchy mi Bůh odpustiti nemůže, a kdo by to myslil, ovšem si ulevuje, ale Božstvu i lidstvu se rouhá. Ani zatratit ani odměnit mne Bůh nemůže a nechce. Já sám se mohu zatratit a odměnit sobě (v jiném smyslu). —

Miluji, ale co nevím, za zásluhu si to nepokládá, neb láska se mnou srostla jako květ se stromem. Ale Boha nemiluji, neb jen ctít mohu, ale ne milovat. Též veškeré lidstvo nemiluji, neb mnozí lásku nezasluhují; nepřátel milovat nemohu, aniž jich Ježíš miloval, ačkoliv tak praví, neb jiná věc někoho

¹⁾ Byla nalezena čtvrtka papíru »v semináři r. 1841. ve škole« nadepsaná; na ní sestavil 24 způsobů, »jak by se mohlo do důchodu klet' a zavěrovat«, dále »zdvořilosti a poklony«, několik epigramů na P. Rožně atd.

²⁾ Rozvrh hodin viz »Osvěta« str. 487.

³⁾ Je to lístek oktávový, psaný rukou Havlíčkovou starým pravopisem a na konci připsáno pozdějším písmem Havlíkovým: V Semináři 1841. Viz »Osvěta« ib.

milovat a opět jiná o jeho dobré péči mít. Láska se neplatí po penízkách a kdo praví, že celý svět miluje, ten ani nezná lásky a pošetile mluví.“

K tomu dodává prof. Masaryk: „Po velikých (Havlíčkových) duševních bojích zvítězil Voltaire nad theologií — nikoli ovšem nad náboženstvím. A zvítězil dokonale.“¹⁾

Toto vyznání „Víry, Naděje, Lásky“ staví se již přímo proti zjevenému křesťanství, přijímajíc toliko to za pravdivé, co pouhý rozum chápe; tímto přesvědčením octl se Havlíček již vně církve katolické; toto přesvědčení musilo jej nevyhnutelně vyvésti z kněžského semináře na jinou dráhu.

Bystrý duch Havlíčkův poznal zajisté záhy, že proměněné smýšlení nedá se nikterak srovnati s povinnostmi pravého kněze a přísnost povahy jeho nebyla by nikdy snesla přetvářky, jež mechanicky vykonává obřady církevní. Proto již záhy přátelům svým mimo seminář říkával, že „v semináři nevydrží“, a již asi v měsíci červnu r. 1841. věděli, že vystoupí.

Úmysl tento však hodlal oznámiti teprve na začátku školního roku 1841—42. Že poněkud váhal učiniti krok rozhodující, dá se vysvětliti tím, že mu musilo býti dosti příkré, přiznati se rodičům, kterak se mu stav duchovní, jež si vyvolil před nedávným časem s takovým nadšením, zúplna zprotivil; ano vyznání takové musilo se mu státi tím nesnadnějším, že vlastních příčin rodičům svým, zvláště zbožné matce, nemohl ani vyložit.

Z nesnází takových vytrhlo jej představenstvo seminářské; nebyloť jim zapotřebí zvláštní bystrosti ani ducha, aby poznali, že z něho řádný kněz nebude.

Chování se jeho k nim bylo příliš samostatné a hrdé, aniž byla naděje v lepší; ano Havlíček byl tak smělý, že vtipy dělal o představených a na ředitele skládal epigrammy, které pak kolegové s obzvláštním zalíbením opakovali.²⁾

Dále nemile pozorovali, že si theologických studií mnoho nevšímá a že činí jen co musí, aby jakž takž obstál, a že jiné předměty nepotřebné neb i přímo závadné pěstuje se zvláštní pilností a zálibou (Ve studiu ruštiny spatřovali stranění schismatickým Rusům.)

Nádoba byla plná, o jedinou krupěj více a musila přetéci.

Když 24. června 1841. oba profesori prvního roku, Jan Smutek i Jan Mařan slavili jmeniny své, složil jim k počtě Havlíček alkaickým veršem psanou českou ódu, jež hlásala základní myšlenku slovanskou, že sestárlý západ evropský musí ustoupiti mladému, jarému Slovanstvu.

Prof. Jan Mařan nemile tím byl dotčen — a kdo zná tehdejší poměry, kterak by byla taková báseň vykládána na rozličných „vysokých místech“, nebude se diviti, že i prof. Mařan spatřoval v tom poklonu nebezpečnou, když se mu řeklo, že „šlechtí Slavii.“³⁾

A proto hned druhého dne v koleji poklonu sobě učiněnou odmítl, dokládaje, že se domnívá, že k takovým řečem nedal nižádné příčiny. Aby pak slovům svým dodal důrazu, choval se od té doby k opěvovateli svému s patrnou nevlídností, z čehož přátelé Havlíčkovi v semináři netušili ničeho dobrého.

A skutečně! Při konečné zkoušce dostalo se mu od prof. Mařana při zkoušce z hebrejštiny a z výkladu Starého Zákona známky druhé třídy. Co z této špatné známky sluší přičísti snaze zkoušejícího, aby se očistil z podezření v jeho okolnostech, ovšem nad míru nepříjemného, a co nepřílišné snaze a pili zkoušeného, jest nesnadno rozhodnouti. Ale že by nebyl dosáhl ani té nížounké

¹⁾ Masaryk str. 251. »Lamenaisovými« Slovy věřícího« nemálo se Havl. v semináři nachl.« ib.

²⁾ Epigrammy na P. Rosta (»Rožeň«).

³⁾ Rezníček str. 37.

míry, které se vůbec užívalo, a které dosáhli i nejslabší jeho spolužáci, nelze si mysleti.

Havlíček ze semináře vyloučen.

Špatná známka zavdala představeným semináře příčinu, aby Havlíčka vyloučili. Na prázdniny odejel domů do Něm. Brodu jako bohoslovec, jako bohoslovec si tam po celé prázdniny počínal¹⁾ a tu dne 9. září došlo ho z Prahy německé psaní tohoto znění:

Milý Havlíčku!

Poněvadž jste za svého pobytu v semináři velmi málo povolání k stavu duchovnímu jevil, zabýval se více předměty mimo obor nauk theologických a proto jste dostal z nedostatku pilnosti druhou známku z hebrej. jazyka a z výkladu St. Zákona, poněvadž jste krom toho velmi lehké zásady jevil, vidělo se Jeho arcibiskupské Milosti po zprávě o chování alumnův vyloučiti vás ze semináře.

V Praze, dne 7. září 1841.

Jan Büttner, rektor.

S dopisem tímto se Havlíček v Brodě nikomu nepochlubil a jako bohoslovec zde vyčkal do konce prázdnin. Nesnadno říci, zdali dopis ten s radostí uvítal anebo ho trápil, ale to tvrditi lze, že byl počátkem těžkých protiventství, jež jej potom v životě nejplnější měrou zahrnovala.²⁾

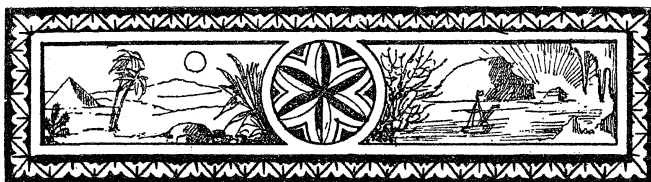
Jinde v semináři o přijetí nežádal; o milost prositi — na to byl příliš hrdý. A tak po zřícení se ideálů a snů celé své mladosti ihned dal se odhodlaně do nové práce, aby si co nejdříve opatřil postavení a zaměstnání jiné.

Ačkoliv se již po roce vrátil s církevní cesty, nezůstal přece rok ten bez mocných a trvalých následků v jeho mysli; ano smíme říci, že bez desíti měsíců, které prožil v semináři, nebyl by se stal tím, čím jej vidíme; že by jeho veřejná činnost byla měla namnoze jiný ráz, jinou barvu. Seminář učinil z něho na celý život čtenáře biblí a zásobil ducha jeho mocnými obraty i obrazy, se kterými se ve spisech jeho setkáváme; ze semináře odnesl si nenávisť k mechanickému pobožnůstkářství, které mu bylo nade všecko protivné, v semináři poznal nutnou potřebu reformy církevní v mnohých věcech, má-li se církev vrátiti k velikým účelům svým: slovem rok v semináři pražském přispěl nejvíce k tomu, že Havlíček v činnosti své pozdější obrátil zřetel i k věcem církevním a všemožně usiloval o jejich nápravu.³⁾

¹⁾ »Katolické Listy« dne 13. června 1902 přinesly v pohrobní vzpomínce »za Fr. Poimonem« zprávu, že v Polné na den Nanebevzetí Panny Marie r. 1841. P. Poimonovi při primici »assistoval Karel Havlíček-Borovský, tehdy theolog z pražského semináře.«

²⁾ »Otec z vyloučení synova měl nesmírnou radost: Tak vidíš — řekl — že jsi se jim nehodil. Poznali, že jsi pro něco lepšího. Ani jsem si nemyslel, že mají tolik rozumu. — A znova chtěl, aby šel na práva. Karel však byl s protidůvodem hned hotov: Já se k tomu odírání lidí nehodím — a byl konec jednání.« Viz Baxa str. 7.

³⁾ Tímto prozatím končím. Dá-li Pán Bůh, sdělím budoucně ještě něco ze života Havlíčkova, o jeho poměru k víře, duchovenstvu a v čem spatřoval podstatu náboženství a potřebu reformy církevní.

ANT. SVOBODA (Č. B.)

Nezoufej!

My nemusíme ještě zoufat,
když slunko černý mrak nám zkalí;
ty mraky — vítr opět svalí.

My nemusíme ještě zoufat,
když náhle blesk nám sjede v háj;
strom možná padne — ne však celý ráj.

My nemusíme ještě zoufat,
když mnozí biče pletou nám;
to není ještě k smrti hrám.

My nesmíme ni tehdy zoufat,
když otců odkaz šlapán jest;
kdo Čechu jeho vyrve čest,
kdo sílu, by víc nemoh' doufat?

Přel. FRANT. ODVALIL. (O1.)

Chorál.

Z I. kap. Huysmanovy knihy „En Route.“

Za ohromného mlčení preludovaly varhany, ale pak stichly, podnášejíce již jen vzlet hlasů.

Vystupoval zpěv pozvolný, nesmírně smutný, zpěv „De profundis.“ Proudý hlasů táhly se pod klenbami a rozplývaly se v živé skoro tóny harmonik, v zvonivé, ostré zvuky tříštících se krystalů.

Rozloženy na hukotu varhan a podpírány basy tak dutými, že se zdály sestupovati samy v sebe někde v prostorách podzemních, linuly se při skandování verše „De profundis ad te clamavi Do-“, ale potom se zastavily vysílené a jako těžkou slzu nechaly splynouti slabiku finalní „-mine;“ a ony dětské hlasy, blízké mutaci, chopily se znova druhého verše žalmového „Domine exaudi vocem meam“, a druhá polovice posledního slova zůstala rovněž nevyslovena, ale místo aby se rozplynula, aby skanula k zemi a tam zanikla jako kapka — zdálo se, že se opět poslední silou vztyčuje a až k nebi vyráží úzkostný výkřik duše, od těla odloučené a bez něho stojící s nářkem před svým Bohem.

Provázené dvěma kontrabasy, zahučely po malé pause opět varhany, strhující ve svůj proud vše, barytony, tenory i basy, nepoužívající tu již jen vysokých píšťal jazýčkových, nýbrž hučíce v píšťaly otevřené a duníce plným hrdlem, ale vzlet drobných sopránů přerval je přece a pronikal jimi co chvilé jako hrot křišťalový.

Pak nová pausa; a v tichu kostelním sténaly opět strofy, houpány jako na trampulině varhanami. Durtal je poslouchal pozorně a snažil se je rozkládati; a přivřev oči, viděl je, jak z počátku jsouce skoro vodorovnými pozvolna se zdvihají, jak se konečně vyšvihnou, úplně vzpřímí, pak zakolísají v nářku a konečně se rozbijí.

A na konci žalmu, když přišla response k antifoně „Et lux perpetua luceat eis“, rozervaly se náhle dětské hlasy v bolestný výkřik hedvábný, v pronikavý vzlykot chvějící se nad slovem „eis“, které zůstalo jen zpola vysloveno v prázdnu.

Ty dětské hlasy, napjaté až k prasknutí, ty hlasy jasné a ocelové vrhaly v temný zpěv bělost úsvitu. Spojující své tóny z čistého mušelinu se zvonivým, ozvučným hlaholem bronzu, a přerývající vlnami svými jako proudy živého stříbra černé katarakty velkých zpěváků, mýjely v odstínech stesků, stupňovaly až k hořkosti palčivý svůj nářek, ale namlouvaly také cosi jako strážnou lásku, jako balsamickou svěžest, jako očištnou pomoc; zapalovaly ve stínu onen krátký úsvit, za kterého se zvonívá ranní Angelus; předbíhající proroctví textu, vyvolávaly soucitný zjev Panny, nesoucí se v bledém svitu těch tónů nocí oné prósy.

Bylo neporovnatelně krásné ono „De profundis“ takto zpívané. V okamžiku, kdy duše těch tónů překročovala právě hranice lidské, ona sublimní, ve vzlykotu končící prosba zatočila nervy Durtalovými a zatrásla mu srdcem. Tu si přál zamyslit se, ano zachytiti smysl onoho zasmušilého nářku, kde bytost rozervaná žalostně a se vzlykotem prosí svého Boha. Vždy vracely se mu výkřiky strofy třetí, kde člověk, který zoufale volá ze dna propasti ku svému Spasiteli, najednou, když se cítí vyslyšen, váhá v zahanbení, nevěda již, co říci; výmluvy připravené se mu zdají marnými, sestavené argumenty nicotnými a on koktá: Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?

„De profundis“ bylo u konce; po chvilce mlčení začal chor motetto z osmnáctého století, ale Durtala nevalně zajímala lidská hudba v kostelích. Co se mu zdálo vyšším než nejslavnější díla hudby theatrální a světské, to byl ten starý chorál, ona prostá a nelíčená melodie, zároveň vzdušná a hrobová; to byl ten slavnostní výraz smutku a hrdý výraz radosti, to byly ony grandiosní hymny lidské víry, které se zdály prýštit v katedrálách, jako neodolatelné geysiry, hned u pat pilířů románských. Která hudba, ať již je jakkoliv vznešená, nebo bolestná, nebo něžná, vyrovnala by se tomuto „De profundis“, zpívanému ve faux-bourdonu, velebnosti „Magnificat“, vznešené vervě „Lauda Sion“, entusiasmu „Salve Regina“, úzkosti „Miserere“ a „Stabat“ a všemohoucímu majestátu „Te Deum“? Genialní umělci: Vittoria, Josquin De Près, Palestrina, Orlando Lassus, Haendel, Bach, Haydn usilovali převést v řeč svou texty svaté a napsali stránky nejlepší; mnohdy dokonce byli nadšeni výdechem mystiky, emanací středověku, navždy ztraceného; ale jejich díla podržují přece jakousi strojenost, zůstávají přece pyšnými proti té pokorné magnificenci a čistému lesku zpěvu gregoriánského; a po nich bylo již všemu konec, neboť skladatelé již nevěří. Z moderních možno přece citovati některé kusy náboženské od Lesueura, Wagnera, Berlioza, Césara Francka, ale lze tu ještě vycítit i umělce, skrytého za svým dílem, který si vroucně přeje vytasiti se se svou vědomostí, který pomýšlí, jak zvýšiti svou slávu, a který následovně opomíjí Boha. Cítíme se před tváří lidí vyšších, ale přece jen lidí se všemi jejich slabostmi, s nezměnitelnou ješitností, ba s přítěží jejich smyslů. Při zpěvu liturgickém, stvořeném téměř vždy anonymně v hlubinách klášterů, byi to (však) pramen nebeský bez jediného zřídla hříchu, beze stopy umělosti. Bylo to vzestupování duší, osvobozených již od otroctví těla, výbuch něžnosti povznesené a radosti čistých; bylo to konečně nářečí církve, hudební Evangelium, přístupné nejraffinovanějším i nejponíženějším, jako Evangelium samo.

Ach! pravou zkušební prací katolicismu bylo toto umění, jím založené, kterého ještě nikdo nepředstihl; v malířství a sochařství primitivové; v poesii a prose mystikové, v hudbě chorál; ve stavitelství sloh románský a gothický. A všechno to se drželo a plápolalo v jedné kytici na témže oltáři; všechno se spojovalo v jeden jediný soubor myšlenek: uctiti, adorovati Rozdavatele a sloužiti mu a to tím, že mu ukázali, jak v duši jeho tvorů odrážejí se jako ve věrném zrcadle dosud neposkvrněné dary, které jim propůjčil.

V tomto podivném Středověku, kde umění, církví odkojené, anticipovalo život posmrtný a vzneslo se až k prachu věčnosti, až k Bohu, tehdy pojem Boha a forma nebeská byly člověkem poprvé a snad i naposledy uhodnuty a zpola pochopeny. A odpovídaly si, odrážely se z umění do umění. Panny měly obličej mandlové, tváře podlouhlé jak ony oblouky, jež prodloužila gotika, aby mohla rozložit ostré světlo, panenský den v tajemném stánku svých lodí. Na obrazech Primitivů jest plet svatých žen až průsvitná, jako vosk paškálu, a jejich vlasy jsou bledě lesklé, jako kapky pravého kadidla. Jejich dětská prsa sotva znatelně se zvedají, jejich čela se klenou jako křišťálové poháry, jejich prsty se krotí, jejich těla se vznášejí jak štíhlé pilíře. Jejich krása jest jistým způsobem liturgická. Zdá se, že žijí v tom ohni velkých malovaných oken, vypůjčující si ve plamenném víru růžic kruh svých aureol, modré záry svých očí, zmírající uhle svých rtů a pro úpravu si podržující barvy, jimiž tělo jejich pohrdlo, ba olupující je o jejich svět a méněce je, jakmile je přenesou na látky, v tóny stinné, které svým kontrastem pak ještě pomáhají vynášeti serafickou jasnost tváře, bolestnou čistotu úst, kterou ovívá liliový dech písní nebo kajená vůně myrrhy žalmové.

Byla tehdy mezi umělci koalice myšlenková, splnutí duší. Malíři se družili ke stavitelům v pojetí téhož ideálu krásy; přivedli v nezrušitelný souzvuk katedrály a Svaté.

Prosby zpívané v církvi měly se své strany subtilní příbuznost s plátny Primitivů.

Nemají-li responsoria truchlivých hodinek Vittoriových podobnou inspiraci a tutéž vznešenost jako mistrovské dílo Quentina Metsyse „Pohřeb Kristův?“ Nemá-li „Regina Coeli“ flámského hudebníka Lassusa tutéž dobrou víru, tentýž prostomyslný a baroktní postup jistých postav oltářních neb náboženských obrazů starého Brueghela? Nemá-li konečně „Miserere“ kapelníka Ludvíka XII., Josquina De Près, rovněž tak jako výplně Primitivů bourgonských a flanderských, jakýsi trochu trpný vzlet, jakousi jednoduchost trochu ztrnulou, ale nedýchá-li též obojí stejné chutí vpravdě mystickou, nezaokrouhluje-li se v neobranost přímo dojemnou?

Ideál všech těchto děl je tentýž a je různými prostředky vskutku dosažen.

Co se týče chorálu, jest souhlas jeho melodií s architekturou rovněž jistý; mnohdy se klene jako tmavé oblouky románské a vyvstává, temný a zamyšlený, jako ty plné klenby. De profundis na příklad klene se, podobné těm velikým obloukům, které tvoří začernalou kostru klenutí; jest pozvolný a zatmělý jako sny; rozléhá se jen v temnotách, rozkládá se jen v zarmouceném polostínu krypt.

Jindy zas zdá se, že zpěv gregoriánský vypůjčívá si od gotiky její květnatá křídla, její rozstříhané květy, její gázová roubení, její zoubkové koše, její krajky lehké a jemné jak hlasy dětí. Někdy pohybuje se z extrému do extrému, z rozloch zármutku do nekonečna radosti. Ještě jindy podvoluje se hudba křesťanská, jak to činí i výtvarnictví, veselosti lidu; druží se k prostomyslnému jásotu, k žertům vytesaným ve starých předsíních; obléčí se, jako ve vánoční písni „Adeste fideles“ a ve velikonočním hymnu

„O filii et filiae“ v prostonárodní rytmus lidových mass; čini se malou a familierní jako Evangelia, snižuje se k pokorným přáním chudiny, tvoříc tak ovzduší svátku, na které se tak snadno nezapomíná, melodický přechod, který je vznáší do čistých krajů, kde naivní tyto duše dovádějí u shovívavých nohou Krista.

Stvořen a zveleben církví jest chorál v žaltářích středověků vzdušnou a živou parafrází nehybné struktury kathedrál; jest nehmotnou, fluidovou interpretací pláten Primitivů; jest okřídleným převodem, ale i přiléhavým, měkkým šatem těch latinských pros, které tvořili kdysi mniši v klášteřích.

Nyní jest zkažen, vysílen, darmo přehlšován hlomozem varhan a zpíván, sám Bůh ví jak.

Většina zpěváků libuje si v napodobení hrčivých tónů, které hrčívají ve vodovodech; jiní se zalíbením imitují skřipot kladek, rachot řehtaček, vrzot jeřábů; ale nepřemožitelná krása chorálu subsistuje přece, ačkoli tlumená tím zmateným mumláním zpěváků.

Náhlé ticho v kostele rozptýlilo Durtala. Povstal a ohlédl se; v jeho koutku nebylo nikoho, až na dvě žebračky, které usnuly, s nohama o lavici opřenýma a s hlavou na kolenách. Sehnuv se trochu, ušel ve vzduchu, v tmavé kapli, rubín hořící v červené lampičce staré svítlny; nikde ani šramotu, jen z dálky vojenský krok vrátného, který konal svou obchůzku.

Durtal se vzhopil; sladkost této samoty, ovívané parfumem voskovic, prodechnutým nyní již vzdálenými vzpomínkami na oblaky kadidlové, zmizela jedním rázem. Při prvním akkordu varhan, poznal Durtal „Dies irae“, truchlivou hymnu středověku; mimovolně sklonil čelo a poslouchal.

To nebyla již, jako při „De profundis“, pokorná prosba, utrpení, jež ví, že je vyslyšeno, které rozeznává světlou stezku, kterou by se nocí svou bralo; to nebyla již modlitba, která zachovává dosti naděje, aby se nechvěla bázní; to byl výkřik naprosté bezútěšnosti a zděšení.

A vskutku, hněv boží dýchal bouří v těch strofách. Zdálo se, že se neobracejí tak k Bohu milosrdenství, k uprositelnému Synu, jako spíše k Onomu, jehož Starý Zákon nám představuje rozpáleného hněvem, neusmířeného kouřem hranic a nepochopitelným kouzlem zápalů. V tomto zpěvu vztyčoval se ještě neúprosnější, neboť hrozil rozmetáním vod, srícením hor a zospoutáním oceanů nebeských za hromu a blesku. A zděšená země řvala hrůzou.

Byl to hlas křišťalový, čistý hlas dětský, jenž volal v tichu lodi chrámové předzvěst zničení; a pak zas zpíval sbor nové strofy, kde nesmiřitelný Soudce přicházel za rozrývacího zvuku trub, aby ohněm vyčistil hnis světa.

Pak přišla řada na bas, který, hluboký a dutý jako výron těch dutin chrámových, zvyšoval hrůzu těch proroctví, hroznějším činil zděšení těch brozeb; po malém opakování chórů, uchopil se jich alt a vypravoval obšírně, a když zdrcující poema vyčerpalo výpočet trestů a pokut, zaznělo zvonivým, pronikavým hlasem v hrdle malého hochy jméno Ježíš, jako záblesk v té smrti. Udýchaný vesmír křičel o milost, dovolával se hlasy celého sboru nekonečného milosrdenství a odpuštění Spasitelova, zapřísahal, aby se smíloval, tak jako kdysi ušetřil kajícího lotra a Magdaleny.

Ale v téže zoufalé a tvrdé melodii rozvzteklila se znovu bouře, zatopila vlnami svými prohledající kusy nebes, a sola pokračovala, sklíčená, přerušovaná truchlivým vpadáním sboru, stěsňujícím rozličnými hlasy, jednotlivé způsoby zahanbení, zvláštní stavy úzkosti, různé druhy nářku.

Když konečně, pomíchány ještě a zmateny, odneseny byly hlasy tyto povodní varhan, spadly všechny ty trosky bolů lidských, všechna ta náplava modliteb a slz, vysílený, ochromený zděšením, a lkaly nářkem dítěte, které si zakrývá tvář, žvatlaly „Dona eis requiem“, a končily unaveny tak žalostivým amen, že vyznělo jako povzdech ještě přes vzlykot varhan.

Který člověk mohl obrazotvorností obsáhnouti tolik bezútěšnosti, vysníti takovou zkázu? A Durtal si odpověděl: nikdo.

Vskutku darmo přemýšleli lidé, aby objevili skladatele této hudby a této prosy. Přičítali je Frangipanimu, Tomáši de Calano, svatému Bernardu a několika jiným, ale ony zůstaly anonymními, stvořenými jednoduše náplavou bolů věkovitých. Zdá se, že „Dies irae“ padlo z počátku jako zrnko těžkého zármutku v rozervaná srdce jedenáctého století; tam vzklíčilo, pučelo pomalu živeno jsouc mízou hrůzy, roseno deštěm slzí. Konečně, když se zdálo zralým, bylo uříznuto, a bylo tehdy již asi hodně ostříháno, neboť v jednom z prvotních textů, které známe, vyvolává jedna strofa potom vymizelá nádherný a barbarský obraz země, která se točí v praskotu plamenů, zatím co souhvězdí s hlukem padají, a nebe se rozvírá jako kniha. Ale to všechno, mínil Durtal, nepřekáží, aby tyto terciny, utkané z hrůzy a stínu, význačné svými rýmy, které se odrážejí v tvrdých ozvěnách, aby tato hudba z hrubého plátna, pokrývající frási jako rubáš a vrhající nehybné obrysy díla, aby nebyly podivu hodny! — A přece tento zpěv, který svírá, který tak silně vystihuje šířku této prosy, tato perioda melodická, která se nemění, která zůstává tatáž, která se však střídavě povznáší k výrazům modlitby a zděšení, přece mne vzrušila, mne bodla méně, nežli „De profundis“, které přece nemá ani té velkolepé šířky křídel, ani toho rozrývajícího výkřiku umění.

Ale zpívány ve faux-bourdonu jest ten žalm hrozný a zdrcující. Vystupuje ze samé hloubi hrobů, zatím co „De profundis“ vznáší se jen od prahu hrobek. Onen jest vlastním hlasem zemřelého, toto hlasem těch, kteří ho pohřbívají; mrtvý lká, ale nabývá i trochu naděje, zatím co ti, kteří ho pohřbívají, zoufají.

Konec konců dávám přednost textu „Dies irae“ před textem „De profundis“ a melodii „De profundis“ před melodií „Dies irae.“ Řeknu-li také, že poslední prosa jest modernisována a zpívána tak theatrálně, bez imponantního a nutného chodu souzvučného, mám pravdu, mínil Durtal.

A. Š. (Br.)

Sny mládí.

(Věnováno P. H . . .)

Vy měl jste pravdu, mluvě s tváří klidnou
o tom, jak rychle plány naše mizí;
sny sladké jak ty naše vlasy zřídnou,
a po čase — jsme sami sobě cizí.

Včera tak hraví, žití na lešení
jsme vzpínali se k stavbě smělých věží,
a dnes již pohlížíme zaražení,
jak naše hříčka smutně v troskách leží

A musíme to přijat proti chuti,
ať nás to v srdci pálí, duši tíží —
život tak chce, a čas nás k tomu nutí,
nic na slzy se naše neohlíží.

A musíme se smířit se vším všudy,
Vy, já — i třetí kterýkoli —
z osudu ruky vzít svůj podíl chudý,
ač nás to — dobře řek' jste — tolik boli.

Náboženství budoucnosti.¹⁾

Na velehradském sjezdě bohoslovců dne 20. července 1902 přednesl
FR. HRUDA (Br.).

Před dvěma roky byl spor o to, jsme-li v 19. či v 20. století. Století zašlo, boj ztichl a teprve po sto letech přenese se přes naše hroby. Dlouho však ještě budou spory o tom, co přinesla minulost a jaká bude budoucnost. Jeden rok nového století leží již za námi. Byl to rok bohatý na bouře ve vnější politice, bohatší ještě na vnitřní jitrání na poli národním, hospodářském a především na poli náboženském.

Náboženství dělá lidem moderně myslícím a žijícím největší starost. Stojí udivení nad tímto na výsost vzácným zjevem v dějinách člověčenstva. Bylo předpovíáno, že blízko jest doba, kdy o náboženství nikdo vzdělaný nebude mluvit. A hle! Věky minuly a náboženství jest zde ještě. Ba právě za nynější doby mluví se o náboženství mnohem více než kdy jindy. „Bůh jest věčný problem, jež luštil člověk všech krajin a všech časů a dle něhož přizpůsobil své náboženství i morálku, svoji zásluhu, moudrost, krásu a sílu. To činí na zemi člověk už po tisíciletí... (Ritual Frýburský.) Dobře pravil Göthe, že nejhlubším a vlastně jediným thematem dějin světa a člověčenstva jest spor nevěry a víry.

Již u kolébky náboženství stál jeho nepřítel. Sotva člověk, stvořen dle obrazu Božího, počal poznávati a uctívati Boha, již tu byl svědce, namlouvaje mu: Nevěřte, jiný jest Bůh, než vy myslíte. A člověk uvěřil a propadl smrti. *Mors et vita duello conflixere mirando* (smrt a život v podivném srazily se zápase). Než člověk poznal, co učinil, hledal nového spojení s Bohem skrze Vítěze nad svědcem. Dějiny lidstva naplněny jsou od té chvíle očekáváním vítěze, osvoboditele, napravitele viny a jeho následků. Světové faktum jest tu před očima našima, jež nelze popřít, obsažené ve slovích: „Ty li jsi ten, který přijíti má, čili jiného očekáváme?“ A přišel a vyznal se před celým světem: „Já jsem, který jsem“ — „já jsem pravda...“ Než světová tragedie vychrtila naň spoustu zlob času a usmrtila Jej; pravdu však zničiti nemohla. Tak doletěly naše věky.

¹⁾ Prameny: Die Wahrheit, München 1902, H. 1-5. — Historisch-politische Blätter, München 1902, 129¹⁴. — Die Kultur, 1902, 4. H. — Vlast r. XIV. (1898). — Vlast 1900, 1. seš. — Lacordaire O. S. D. Konferenční řeči r. 1846-1848. — Nový Život 1900, 1902. — Theol.-praktische Quartalschrift 1902, H. 1-2. — Études publiées par des Pères d. l. Comp. de Jésus, Paris 20 Juillet 1897, 5 Janvier 1898. — Dr. Jos. Pospíšil: Kosmologie. — Vil. Sladomel: Moderní humanita, Brno 1890. — Hettinger: Apologie d. Chr.

Avšak ono neblahé „nevěře“ vplížilo se za prvním člověkem ve svět, naplnilo historii člověčenstva, a vyhranilo se v ono charakteristické signum větší části lidstva a intelligence vůbec, totiž „Nejistota — a neštěstí duchů“ (J. M. Eduard Jan N. Brynych, biskup.) Pádné důkazy přináší každodenní zkušenost.

A to vnitřní neštěstí jest právě příčinou, proč tolik se mluví o náboženství; duch touží po pravdě, po vnitřním klidu a nenalezaje ho a k pravdě Kristově se připojití nechťeje, chce náboženství nové, jež doufá, že mu přinese budoucnost.

Duch lidský musil přijíti na scestí, poněvadž byl otráven falešnou filosofií. Jako druhdy manna znechutila se lidu vyvolenému na poušti, tak počali křesťanští národové evropští zhrdati zásadami křesťanskými a zhýravše — ohlíželi se po jiném pokrmu — volali po mase a bohužel dáno jim maso lidské — pohanská humanita. Místo osvěty křesťanské zaváděny pablesky toho ošemetného podvodníka, jenž sliboval lidem: „Otevrou se oči vaše a vy budete jako Bůh.“

Ze všech systémů filosofických, ze všech smyšlenek a přerůzných náhledů pobloudilých i zúmyslných nepřátel křesťanství vůbec a církve katolické zvláště, stala se během času směs, jež jest náboženstvím svobodných myslitelů. Náboženství toto liší se naprosto od křesťanství vůbec a katolicismu zvláště. Kdežto těžiště katolicismu spočívá v jednom bodě, jímž jest Bůh, otáčí se vše v onom kol člověka. Tento moment je novou erou v dějinách lidstva. Rouhají se onomu rozumu, jenž sklání svou šíjí pokorně u mezí svého obzoru, před oponou víry a vynášejí svůj vlastní rozum jakožto nejvyššího rozhodčího ve všech příčinách. Bláhoví! Chabým rozumem svým chtějí obsáhnouti člověčenstvo, ba chtějí obsáhnouti samého Boha. Je-li jim atom jedničkou, čím jim bude na př. pohoří Himalajské? Millionem? Milliardami? Nikoliv, ale pouze jedničkou vyššího řádu, kterou jmenuji „x.“ Změřiti chtějí ocean světa a u pouhé hroudy mizí jim měřítko jejich rozumu.

Nic tak nerozdvojuje lidstvo jako idea Boha. Kdežto jedni věří, co katechismus dí, že jest Bůh osobní, — odplatitel a mstitel, hlásí se jiní ku všem odstínům pantheismu, tu k indické theologii, tu k filosofii Spinosově a jiní opět k Renanově mysticismu.

Pilletan na kongressu Pařížském pravil: „Kdo z vás mi může podati výklad slova Bůh? My máme o Bohu nejružnější představy. Kdyby Bůh jednoho každého z nás mohl býti fotografován, nepoznali bychom se vespolek a myslili bychom, že náležíme k rozličným druhům.“

Vlny moderní doby splachují vše nejvyšší, svaté, rvou ze srdcí dosud netknutých ten kousek víry a rozum lidský zanášejí neprůhledným kalem. A přece všude, kde dosud život duševní se jeví a mozek nezahálí, ozývá se hlučný akkord hřmějící do nitra ostatnímu vegetujícímu lidstvu: Potřebujeme náboženství.

A má právo tak zvolati; jest zde, chce býti ukojen, utišen; a není zde sám, nýbrž za ním stojí ještě celá legie duší, jež chtějí se vybaviti z oné nejistoty, jež jako Damoklův meč ohrožuje jich život. A ačkoliv dostává se jim pohrdání se stran lidí polovzdělaných a vůbec nevzdělaných, přece nepřestávají, tápající ve tmě, toužiti po onom paprsku, který by objasnil vztah člověka k jeho Tvůrci a ku Všemíru.

A musí také volati po náboženství! Neboť v dnešní době, kdy život jest nepřetržitou řadou bolestných ran buď direktních neb spolucit urážejících, kdy kultura udělila mladým generacím nervy hypercitivní, jež se při každém pocitu zachvívají jako Aeolova harfa, kdy život umění a vědy jsou proniknuty dekadentismem, pessimismem a samovražda se považuje za nejlepší prostředek k dosažení klidu, tu zajisté třeba, aby pomocí zákonů uveden byl v harmonii poměr mezi Bohem a člověkem, vědou a vírou. Jediný pak a radikální zákon, jenž

vystihuje onen poměr a v harmonii přivádí bytost člověkovu se světem, jest náboženství. Život bez poměru jest buď životem nevázaným nebo živořením.

Ale snad dostačí moderním lidem jeden ze stávajících filosofických poměrů! Zdaž neuklidní jejich rozbouřenou hladinu duše Hegel neb Spinoza, neb jsou-li idealisty, neuspokojí-li je Schelling, Fichte, neb jsou-li materialisty, zdaž nepostačí jim otec moderního materialismu Feuerbach? A poskytují-li tito filosofové málo, zdaž neuvil jim pěknou filosofickou kytici Nietzsche — onen Nietzsche, jenž byl zapřísáhlým nepřítelem křesťanství a vynesl proti němu žaloby, jaké kdy svět slyšel. Onen Nietzsche — jenž nazývá křesťanství největší všech myslitelných korrupcí. Ať se odváží ještě někdo, dí, o Církvi mluvit a o jejím humanitním požehnání; červ hříchu na př. tot' bídný stav, kterým obohatila Církev lidstvo. Křesťanství nazývá velikou kletbou, velikým instinktem pomsty, jemuž žádný prostředek není dosti jedovatý, nazývá jej nesmrtelnou skvrnou lidstva. Tyto věčné žaloby, dí, chci psáti na všechny stěny kde jaké budou — mám písma, abych i slepce vidoucími učinil.

Tak mluví filosof, jenž udává ton celým davům lidí vzdělaných. Člověk zdravého rozumu musí se odvrátiti od podobných delírií. Člověk hledal jistotu pravd a odchází rozerván, sklaman, pln nejistoty, a byv již několika systémy ošizen, nedůvěruje ničemu. Chce dále, chce výše, chce nové zjevení. Shledal, že názory filosofické právě stávající mizí zítřkem před jitřenkou nového názoru a úplně jsou vyvráceny. Stávající domnělá pravda ustupuje nové, nová opět novější atd. Ký div, že řekne mnohý, že není vůbec pravdy a kochá se nadějí, že povstane nový muž, muž velký s pravou vírou, jenž musí činiti zázraky, by mu uvěřili, že musí přijíti Messiáš! — To mu zbylo pouze z božských ctností. Neboť víry nemá a milovati nemá koho.

Bláhoví! Necítí tu nemožnost, ač střízlivý rozum se tomu brání. Však Messiáš křesťanů také přišel v době vlády a peněz a zbraně Romy, namlouvá si. A mohou-li dosud abstraktní obrazy příští blažené společnosti, která se nazývá socialismem, sjednotiti miliony chudáků i boháčů v jednu společnost táhnoucí různými směry za novým Grálem, pak jest možno i vzplanutí nové víry. A jak hojně jest takových jedinců, jichž reflex myšlenek promítá se v nadějí nové Víry.

A nepochybují mnozí o tom, že se i vyskytují mužové, kteří prý by dovedli založiti nové náboženství. Snad Tolstoj, snad Goethe (či Masařík? Čas o něm píše dne 6. března 1900: „Muž takový by byl schopen založiti nejen novou stranu, ale i nové náboženství.“) Tak se tomu rozumělo, ač prý se to jinak mysli.

Můžeme směle říci, že by to nebylo náboženství, že by to byla moderní humanita, kult člověka a ten zde již jest. Bůh, ježž člověk si vytvoří a pak hlásá, brzy padne. Pokusy založiti nové náboženství, kolik jich jen býti může, jsou osamocené zjevy, jimž historie mnohdy žádné váhy nepřikládá. Jsou to netopýři, již obletují kolem chrámu moderních ideí, ale před světlem mizí zalezající do smrdutých skulin. Založiti nové náboženství! A kde je tu záruka pravdy? Kde je jistota, sankce a závaznost předpisů! Nejistota a nepokoj zmítaly by myslmi lidstva, brzy volali by s řeckým mudrcem: „Kéž by někdo z bohů přišel a poučil nás.“

Všimněme si jednoho z podobných zjevů: novokřesťanství Tolstého. Jakými fásami prošel! Sám dí: Byl jsem křtěn a vychován v pravoslavné křesťanské víře. Učili mne jí od dětství i po všechnu dobu mého chlapectví a jinošství. A když ve věku 18ti let jsem vyšel z druhého ročníku universitního, nevěřil jsem již nic z toho, čemu mne učili.“ Tolstoj ztratil víru. Úplná ztráta víry však dostavila se později. Autor sám píše: „Odpadnutí mé od víry vzniklo ve mně taktéž, jak vznikalo a vzniká nyní v lidech našeho způsobu vzdělanosti. Vznikáť ono, jak se mi zdá, u většině případů takto: lidé žijí tak, jak všichni

žijí a všichni žijí na základě zásad, které netoliko nic nemají společného s věřením, nýbrž větším dílem jsou protivami jeho; věrouka nemá podílu v životě; — od 16ti let přestal jsem se modlit, přestal jsem z vlastního popudu chodit do kostela a se postit. — Nevěřil jsem v to, čemu mne vyučili ve škole, ale věřil jsem v cosi . . . nezapíral jsem Krista, ani jeho učení, ale v čem záleželo jeho učení, též nebyl bych mohl říci.“

Tot' obraz moderních lidí. I oni náboženství uznávají, ale takové, v němž má okamžitá nálada rozhodující slovo! Svého Boha si fabrikují jak libo, a to považují za největší vymoženost osvěty a svobodné vůle. Jen ne nahoru příliš! My se musíme koncentrovati zde na zemi, zde dole, pravil jeden modernista.

Nemá-li člověk pevných zásad náboženských, jest loutkou v rukou svých nálad a chťičů. Takových zásad Tolstoj neměl. A proto ho život mrzel, a občas probouzela se v něm zvláštní síla, „aby se nějak zbavil života.“ Myšlenky na samovraždu byly tak hroznými, že užíval proti sobě lsti, aby nespáchal samovraždy. Prchal před životem, boje se jeho konce, ale přece ještě cosi od něho doufal. Pociťoval vypráhlost své duše odtržené od Boha a nevěrecké a život jeho byl mu jakýsi hloupý žert, který si „kdosi“ z něho ztropil, ačkoli neuznával žádného kohosi, který by ho byl stvořil.

Poznav nezdar své theorie, hledal poučení v knihách. Než výsledek byl málo potěšitelným. Neboť věda od Boha odtržená nedovede odpověděti na nejjednodušší otázku, kterou si člověk musí zodpověděti. Nač jsem zde O smyslu života lidského odpovídá, že otázky té nemůže rozřešiti, že pro ni zůstává řešení neurčitým. A proto dospěl Tolstoj k názoru: „Štasten, kdo se nenarodil — smrt je lepší než-li život; nutno zbaviti se ho.“ Zde mu byl vůdcem Budha a Schopenhauer.

Rozum a víra stály proti sobě. Z víry udělal hrozné strašidlo, a pak se ho polekal. Jeho víra je negací rozumu. Neznalost víry a všeho toho, čemu my katolíci říkáme „motiva credibilitatis a credentitatis“ přivedly ho k mizernému názoru o „slepé nerozumné víře.“

Jest již dávno historicky uznaným bludem, že víra naše je slepá a důvody rozumovými nepodepřená. „Vím, komu jsem uvěřil“, pravil před věky velký Apoštol. Naše víra nejen nezavrhne lidský rozum, nýbrž předpokládá jej a žádá od něho veliký úkol. Přečtete si článek o jsoucnosti Boží, jak jej napsal sv. Tomáš Aquinský ve své „Summě.“ Kdo smí říci, že z každého řádku neblýská rozum a nejvyšší filosofie, jak ji pěstoval výtečník starověku Aristoteles?

Naši moderní odpůrcové neznají základů svaté víry. Budovali svá náboženství na základě filosofů s tendencí racionalisticko-náboženskou, ohřívali jejich bludy a námitky dávno již vyvrácené. Při tom se odvolávají na vědu a na pěstování kritiky. Příklad s Renanem dostačí. Eduard Rod (Mravní názory naší doby) píše o něm, že jako kluk odpovídal na nejpřednější otázku celého lidstva „co je pravda a co zlo a co je dobro“ lehkomyšlným cynismem: „dobro je dobro, a zlo je zlo.“ Renan, jemuž je Kristus nevědomcem, sv. František z Assisy bláznem, Kalvín světcem, táhne za sebou celou řadu modernistů, kteří lpí na jeho náboženství. A oč je lepším Strauss, Hartmann, Schopenhauer? Kainovo znamení nesou na čele. A přes to vše tolik lidí vzdělaných, intelligentních se jich drží vůči nám, prohlašující vědu svou za neopravitelnou, jakoby z ocele byla a bez poskvrny, jakoby skuta byla v ohni vši moudrosti.

Chce-li Bůh někoho potrestati, raní ho slepotou, se říká. Takovými jsou naši moderní nevěrci. Což však při tom nejlepšího jest, že myslí, že obestřeni jsou září sluneční.

Snad postačí, či jak mnozí naši filosofové soudí, dokonalejší jest náboženský system Kantův? Vždyť Bernhard Reinhold vyjádřil se o něm, že „Kant během

jednoho století dojde přednosti před Ježíšem Kristem.“ Snad proto, že nadělal z lidí bohy? Rozum stal se Bohem, který nezná tajemství, hrdinou, který nezná porážky, vůdcem s krvavou pochodní v čele lidí polobohů. Odtržena nebesa od země, Bůh zapuzen, oloupen o vše, čím mu člověk povinnován. Což divu, že mnozí dají se svést zvuky této sladké hudby a budou hlásati radující se přiřknuté sobě moci a slávy: Vstalt' jest této chvíle — člověk. Tedy opět kult člověka — nikoli náboženství.

Podobným odvarem náboženských odnoží napájí lidstvo celé řady koryfeů z říší věd a umění. Goethe postavil oltář, vyzdobil jej nejkrásnějším kvítím, nejvzácnějšími vůněmi, ale kněze odehnal. Při svém díle druhého stvoření prošel kruhem různých věcí živoucích, ale zastavil se u sedmého dne. Bůh vzdálil se od něho již dříve. A jeho hrdinové bloudí oním kruhem němi a bez modlitby, čekající až přijde člověk, jenž by jim dal jméno a vykázal jim nějaké určení. Goethe je pohanským básníkem moderních časů, jehož svět je romnoženým Olympem. V titánské své pýše volal k Bohu:

„Já bych tě měl ctíti? Zač?
Umírní-li bolesti
obtíženého?
Utiší-li slzy zuboženého?
Neutvoří-li mne mužem
všemohoucí čas — — —“

Eckermann, 75letý kmet pravil o jeho díle „Die Leiden des jungen Werther“: „Četl jsem tuto knihu — od jejího vydání jen jedenkrát a varoval jsem se učiniti to ještě jednou.“ F. L. ze Štolberků napsal o něm: — — Bůh se nad ním smiluj a učiň jej dobrým, aby se stal výtečníkem; Bůh-li však neučiní s ním zázraku, bude nešťasten.“ A v jiném listě píše Klopstokovi: „Ubohého zemského červa, jenž se nechce skloniti před věčnou zjevenou pravdou a chce býti Bohu roven.“

O Schillerovi postačí výrok Fr. Leop. hraběte Stolberga: „Schiller je tedy mrtev! Bůh mu buď milostiv. Jeho smrt je ziskem pro filosofii, náboženství a oblibu pravdy a krásna. Užíval své hříbný ne pro pravdu, jako spíše ku sličnému podvodu.“

Oba tito geniové užívali svých hříben směrem protikřesťanským. Jdou vyšlapanou cestou filosofických svých předchůdců. Spinosy, Voltaire, Rousseau, Bessedova, Herdera a j.

A jaká jest to cesta? Poslední z nich Herder praví, že staré křesťanství prý bylo bez dogmat; teprve když vstoupila mezi lidstvo jakožto náboženství, vytvořilo buď osobní nebo národní mínění články víry a předložilo je lidstvu.

Hledě k filosofii Hegelově, napsal Görres (Athanasius 107): „Na půdě rationalismu leží vlastní sopky bahnité, v nichž škodný plyn, život otravující v bezedné podzemní bažině, v ustavičném kvašení a víru četnými jícny v pravidelném opětování trus a hnilobu — na svět chrlí.“

Pevné základy naší sv. víry, a učitelky její Církve sv., vyvracel a novými podepřítí hleděl Schamberlain: Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts. Celá stavba budovy církve katolické stojí prý mimo osobnost Kristovu, majíc svůj počátek v dobách nejstarších. Hlavní dva sloupy, na nichž spočívá budova církve svaté, jest prý židovská historická víra a indoevropská symbolická a metafysická mythologie. Krista jakožto osobu historickou popřítí vůbec nemůže a proto ji násilně od církve odlučuje. Historie křesťanství jest prý historií šílenství. A jaký jest základ této historie? Snad osobnost Kristova? Nikoliv, nýbrž spojení arijského ducha náboženského se židovským a připojení se obou k hloupostem

národa beznáboženského. Kdyby prý bylo převzalo pouhé židovství s jeho jedním Bohem, nemusilo prý nikdy k takovým nesnázím dojíti. Kristus přišel prý nahodile na svět! Kdyby bylo křesťanství a Kristus něčím historicky nutným, jak tvrdí Hegel, tu bychom prý neměli jednoho Krista, nýbrž tisíce by prý jich musilo povstati.

A taková a podobná náboženství měla by jednou nabýti vrchu a státi se majetkem všech? Nikdy! Jejich názory náboženské stihne týž osud, jako názory Heglovy, o nichž pravil Foerster, že po 8 letech ležela jeho filosofická soustava na zříceninách jeho slávy jako — časová kořist. (P. d.)

ANT. SVOBODA (Č. B.)

Náš lék.

Jsou chvíle v našem žití časem,
kdy slza v oči vkrádá se
a srdce divným bije hlasem.

Jsou chvíle, kdy je hořko v hrudi
a chmury naši brázdí skrání,
kde divné úmysly nám budí.

Jsou chvíle, kdy se chvějí rety,
a odlehčit si chtějí jen —
než mlčí, jak by byly klety.

Lék jeden mívám v také chvíli:
vždy vzhlednu, kde mám viset kříž,
tam čerpám k žití nové síly.

EDVARD J. NEP. BRYNYCH.

Na slavnostní schůzi pražské »Růže Sušilovy« promluvil JOSEF HÁK (Pr.).

Právě dnes týden došla nás překvapující a smutná zvěst o úmrtí královéhradeckého pana biskupa Brynychy. Pod dojmem této bolestné zprávy zahájili jsme letošní svou činnost, konali jsme první schůzi »Růže Sušilovy.« A dnešní druhou odhodlali jsme se věnovati úplně požehnané jeho památce. Proč, to tuším netřeba dnes mnohými slovy vykládati. Byl v Pánu zesnulý neohrožený vyznavačem Ježíše Krista — každý z nás zajisté touží jím býti — byl věrným synem Církve a vlasti své — i my chceme býti takovými. Biskup Brynych byl ideálem kněze a vlastence, on — at mluví slovy básníka vítajícího jej na stolec biskupský — „zářící byl hvězdou krokům našim.“ Mocný vliv čistého jeho charakteru a mohutné intelligence sáhal daleko za hranice jeho diecése.

Církev a vlast utrpěly odchodem Brynychovým ztrátu ohromnou, ztrátu, kterou tušiti dovede jen ten, kdo chápe velikost jeho ducha, velikost jeho práce a zásluh. Jako hvězda zasvitl do těch temnot a zmatků českého života našeho náboženského a národního, přišel, kdy ho nejvíce bylo třeba. Nezdravé vichry z ciziny zafoukly svou otravu náboženské lhostejnosti stupňující se až k modernímu pohanství i k nám, do vlasti naší, v jejímž nitru planul nad to ještě nešťastný oheň sporů národnostních. Byla to veliká doba a žádala velikých mužů. Bylo potřebí zápasníků, kteří by ozbrojeni pevnou vírou a prodechnuti velikou láskou k Bohu i bližnímu statečně dali se v boj proti vojskům cizáckým i zrádcům domácím, hájíce pokladů nejdražších: sv. víry a drahého jazyka mateřského. Bůh poslal nám muže takové, Brynych byl jedním z nich. Jako pravý bojovník Páně povzněl se v brzku svou neohrožeností z prostého vojína na hlavního vojevůdce. A pak shromažďoval kol sebe stále větší a větší zástupy bojovníků, cvičil, povzbuzoval, učil bojovat a — co hlavního — vítězit. Sám všude napřed, všude v čele, rozdával rány na vše strany, těch, jež sám utrpěl, nic téměř nedbaje. „... pokud mi Bůh dá potřebné síly, nepřestanu bojovati proti nevěře, bludu a lži nikdy,“ tak si umínil („Slovo kříže“) a splnil také vše do poslední písmenky. Ba on dělal více, bojoval nad síly své, až klesl v nejprudčí seči. Svrchovaný král povolal ho k sobě, aby odměnil jej korunou vítěznou, toho služebníka svého, jenž vytrval v svatém díle jeho až do konce.

Edvard Brynych narodil se 4. května roku 1846 ve Vlásenicích u Pelhřimova, kdež byl otec jeho hospodářským správcem. Do školy chodil v Jindřichově Hradci, v Kutné Hoře a posléze v Jičíně, ježto otec jeho stal se zatím obecním úředníkem v blízkém městě Sobotce. Ukončiv roku 1864 s výborným prospěchem v Jičíně svá studia gymnasiální, počal v Králově Hradci studia bohoslovecká. Jsa mlád nemohl býti ihned ke konci IV. roku (1868) s ostatními vysvěcen; bylo mu čekati na velebný tento okamžik do 4. listopadu, kdy v biskupské kapli v Chrasti byl ordinován. Nenadál se zajisté tenkrát nadšený novosvěcenec, že sám jednou stane se veleknězem, sacerdos magnus, biskupem diecése královéhradecké.

Po ordinaci poslán byl Brynych do Žlunic u Nov. Bydžova, na kteréžto „štaci“ působil blahodárně po celých téměř osm let. S nadšením pravého následovníka Kristova, jemuž ochotně v oběť dal život svůj i práce své, přišel mezi ten prostý lid českého venkova, aby mu byl vůdcem na cestě k spasení. Byl sám knězem z lidu, proto jej znal, věděl, co potřebuje a co jej tíží, co jej svádí a co mu chybí; on jej také miloval a proto ze všech svých sil snažil se přivésti jej k lepšímu poznání, k životu šťastnějšímu. Lid ten byl v podstatě své dobrým, katolickým, ale byli tu četní jednotlivci, jež malá tíha náboženského přesvědčení s jedné a časté útoky nepřátel se strany druhé přiváděly z rovnováhy, ano nejednou klesla miska života jejich do hlubiny kolísavosti a pronevěry, byly-li útoky se strany moderní lžiosvěty a protestantismu větší. Brynych dostal se do osady smíšené, a v takových styk evangelíků s katolíky nepřinášel nikdy mnoho dobrého, naopak. Jmenovitě byly to smíšené sňatky, jichž následky byly někdy přímo hrozné, pro katolickou stranu vždy horší než pro evangelíky. Povstávala nevraživost mezi manžely, časté výčitky a útoky na víru, neláska dětí, jichž náboženské vychování zanedbáváno, nepokoj v rodinách a nesváry v celých rodech. Evangelíci posmívali se a uráželi katolíky pro jednotlivé články víry, nad to strhovány neuvědomělé vrstvy na scestí nevěreckými a protestantskými spisky, novinami a různými těmi „traktátky.“ Brynych

horlivě a populárně kázal, ale to nemělo toho výsledku, jakého by si byl přál. Mimo to byl kruh těch, jež poučoval při kázání, příliš úzký; Brynychův mohutný duch přál si promluvit ke všem, kdož nebezpečnoství jsou vystaveni, chtěl všechny neupevněné o jednotlivých pravdách náboženských poučiti, pro ně je nadehnouti, tak aby sami jsouce u víře stateční dovedli ji i proti útokům nepřátel stkvěle obhájit.

Kterak si tu pomoci? Lid sice rád čte, ale obrazy, příběhy ze života, povídky; učeným výkladům přístup není, kniha pouze poučná je proň stravou nechutnou, nestravitelnou. Leč Brynychova vynalézavá mysl nebyla dlouho na rozpacích. Čte-li lid povídky, budeme jej poučovati povídkou. Brynych podal lidu českému první náboženskou povídku. Tu během poutavého děje předkládá, objasňuje a odůvodňuje pravdy náboženské způsobem jasně srozumitelným, čtenářům z lidu zcela přiměřeným, nezřídka ve formě dialogu. Zvolí si muže z lidu, do jehož úst vkládá obhájení náboženství katolického proti modernímu pohanství, proti nařčením protestantů. Takový starý poctivec Knížek statečně a šťastně obhájí víru svou proti lečjakému zběhlému studentu, je katolík, ví, komu uvěřil, je tím jist, proto se nechce dát a nedá se, nepovolí, až pravda zvítězí a pošetilý odpůrce zahanben — uteče. Takovými chtěl Brynych míti všechny české katolíky. Jeho apologetové vykládají původ světa a člověka, jeho určení a cíl, dokazují a vysvětlují potřebu náboženství, pravost církve, primát, hájí její obřady a ustanovení, účtu svatých, jejich ostatků a obrazů, mluví o svátostech, o mši svaté, o písmu sv. A nemluví na plano, vše jasně a stručně vyloží, odůvodní, snaží se přesvědčiti a nejednou se jim to daří.

Ten způsob a forma, v jaké Brynych pojednává o nejtěžších otázkách dogmatických, je jen jemu vlastní, jediný v katolické literatuře české. Čtěte a přesvědčíte se. Skoro všechny jeho povídky vyšly v „Hlasech katolického spolku tiskového:“ „Katolíci, nedejme se!“ (1871), „Pomni, abys den sváteční světil“ (1873), „Pokročilý rolník“ (1874), „Domkář mudrlant“ (1878), „Otevřené oči“ (1879), „Soupeři Boží“ (1880), „Diamantek“ (1881), „Nový svět“ (1884). Posledních 6 povídek dočkaly se r 1890 již druhého vydání, vyšly souborně pod názvem: „Naše vesnice po roce 1860.“ Vydání některých těchto povídek spadá sice již do jeho působení kaplanského a professorského v Hradci, ale lépe jest uvést je již zde pohromadě, neboť přirozeně spolu souvisejí obsahem i tendencí. Nad to myslím, že i hlavní, základní myšlenka, ne-li také jakýsi plán jejího provedení, zrodila se již v hlavě kaplana žlunického.

Než i proti útokům protestantů hájil tímto způsobem Brynych svého náboženství a své víry a to s výsledkem velice šťastným; stál na výši theologického vzdělání a prohlédal dobře chatrnou budovu protestantskou, o níž se na jednom místě vyjádřil, že „je podobna spolku, jehož stanovy mají jediný paragraf. A ten zní: § 1. „Každý dělá — věří, co chce“ („Dílo lidí“). Výborná znalost zvyků, mravů a obyčejů protestantských tím účinnější činila jeho práci, která ovšem na straně protestantů, jmenovitě u jejich pastorů mnoho záští a pronásledování vzbudila, jež pak provázela neohroženého bojovníka Páně až ke hrobu.

Z děl sem spadajících na prvním místě jmenovati dlužno „Kříže a kalichy,“ jichž I. díl (Hvězdá jitřní) vyšel roku 1886 a II. díl (Otcův odkaz) roku následujícího opět v „Hlasech katolického spolku tiskového.“ Již sám název naznačuje, že děj knihy, kterou spisovatel podává „našemu milému lidu,“ spadá do osady smíšené. Účelem „obrázků“ těch je poukázati na smíšené sňatky a na zhoubné jejich následky. „Kříže a kalichy“ došly

brzo takové obliby u lidu, že za krátko musilo býti pořízeno druhé vydání. Evangelíci ovšem nemlčeli, a tak vychází brzo na to „Dílo lidí“ obsahem a tendencí prvním podobné, do něhož vkládá spisovatel své odpovědi na některé protestantské útoky. I „Dílo lidí“ dočkalo se již r. 1888 druhého vydání. V roce 1889. vychází „Slovo kříže,“ r. 1890. „Štít víry,“ kde spisovatel mistrně rozebírá differentiální články náboženství katolického a učení evangelického, klada je vedle sebe tak, že vedle pravd katolických protestantské bludy obstáti nemohou. Na apologetickou cestu vydal se dále kalendář „Meč,“ který Brynych r. 1891. založil a velmi obratně redigoval. O „Slovech pravdy“ později.

Než vraťme se opět ke kaplanu žlunickému. Již zde vynikl mladý kněz mravní statečností, pastorální horlivostí, všestranným vzděláním a širokým rozhledem. Ještě více však mohl rozvinouti své síly a mohutnosti, když r. 1876. povolán byl do Hradce nejprve za kaplana, po roce pak (1877) za profesora pastorálky na bohosloveckém učilišti. Jako kaplan vynikl svými kázáními v biskupském chrámu konanými, jako professor svými eminentně praktickými přednáškami a vlídným, vpravdě oteckým jednáním se svými posluchači. Ostatních učitelů si bohoslovci vážili, Brynych milovali. „Otče milovaný!“ oslovují jej ve svém Almanachu (1878—1898) a pokračují:

„Ty's řekl kdys: „Já rád jsem mezi svými!“ —
a v slovech těch Tvé lásky žilobití
runami srdce psáno zlatitými! —
Nám lásky třeba, která hřeje, svítí!

— — — — —
Chtít roztrhnouti ty, jež láska víze,
nemůže zloba — marné její snahy,
Ty's vůdcem byl a budeš v boji kříže,
a v srdcích synů svých vždy otec drahý!“

V roce 1883. převzal Brynych po zemřelém professoru Stárkovi ještě methodiku a katechetiku. V těch dobách pilně psal, vypomáhal horlivě v duchovní správě na kazatelně i ve zpovědnici a s velikým prospěchem konal duchovní cvičení pro lid i kněze. Na kazatelně a ve škole obzvláště vynikal.

Veliký důraz kladl Brynych na otázku školskou, a obzvláště později již jako biskupu velmi mu na tom záleželo, aby mládež vycházela ze školy s pevným náboženským a mravním základem pro celý budoucí život. Bolelo ho nesmírně, že i do těchto „zahrádek Božích“ zanášeli nesvědomití učitelé — takoví Rypáčkové („Slovo kříže“) — plevel náboženské lhostejnosti, že řečmi a jednáním svým rvali z útlých srdcí dětských símě vzácné, jež tam matička nasela, a jež vzklíčiti mělo v mohutný strom řádného křesťanského života. Konfessiijní, katolická škola byla jedním bodem z velkolepého jeho programu. Škola má být pramenem vzdělanosti. „Aby škola byla pramenem dokonalé vzdělanosti, musí býti náboženskou — musí býti konfessní. — Veškeré vyučování buď zálibu v odlesku Boha jakožto věčné pravdy a nejvyššího dobra. — Škola je po právu přirozeném i dle zásad křesťanských zastupitelkou rodičů. — Rodiče mají právo děti své vychovávat i svěřují děti své škole, aby je v duchu víry katolické vychovávala. — A proto žádáme, abyste pro nás katolíky zařídili školu katolickým náboženstvím veskrze proniknutou. — My katolíci, kteří ovšem v duchu své církve žádáme školu křesťanskou, žádáme tím v podstatě školu Komenského.“ —

Tak formuluje biskup Brynych požadavky katolíků a domáhá se jejich práv na školu konfessijní na prvním sjezdu v Hradci Králové mluvě „O otázce školské“ (24. srpna 1897). — A na letošním druhém sjezdě promlouvaje „O úkolu katolíků ve XX. století“ (25. srpna 1902) praví znova: „... úlohou katolíků musí býti: Pro katolíky katolické školy.“ Že si tímto svým smýšlením a neohroženým jeho hájením poštval na sebe celé pluky učitelů svobodomyšlných, radikálních a pokrokařských, vůbec všech odpůrců školy konfessijní, netřeba ovšem dokazovati.

Jako kaplan hradecký vydal Brynych postní svoje řeči, které konal roku 1877. v biskupském chrámu Páně pod názvem: „Cesta rozumu a srdce ke spojení s Kristem,“ jichž druhé vydání vyšlo roku 1891. Z doby jeho působení na stoličce professorské pocházejí jeho „Soustavná katechetická kázání,“ nejlepší toho druhu v české literatuře, jak o tom svědčí jich brzké druhé vydání a překlad do němčiny. Do této doby spadají také dvě řady postních řečí konaných na Pouchově a vydaných pod názvem „Zachraň duši svou,“ pak „Mešní a obřadní kniha pro lid.“ Již jako kanovník vyšehradský vydává r. 1892. „Katechese pro první třídu školy obecné;“ jeho „Řeči liturgické“ vyšly podruhé ve 2 svazcích r. 1890. a 1891. (nákladem knihkupectví Cyrillo-Methodějského).

O jeho povídkách svým vydáním sem spadajících již výše bylo dotčeno.

Pro přemnohé jeho zásluhy zvolila jej starobylá král. kolegiální kapitola vyšehradská svým členem, a tak jest nám r. 1888. doprovoditi professora Brynych z Hradce na posvátný Vyšehrad. Přestátnou byla volba tato, neboť jako kanovník rozvíjí Brynych činnost rozsáhlou a velkolepou, přestátnou byla, neboť uvedla jej za krátko na pole sociální, na němž tolik dobrého pro katolickou věc vykonal. Na Vyšehradě stává se Brynych nadšeným kazatelem a horlivým zpovědníkem. Koná nedělní kázání, zbožná rozjímání („První májová pobožnost na Vyšehradě“), a úvahy o časových otázkách (1890/91), zpovídá na Vyšehradě, je řádným zpovědníkem školských sester u sv. Anny, mimořádným zpovědníkem chudých školských sester „na Děkance“ a v ústavu hluchoněmých. Sláva Boží a spása duší, toť jediným cílem jeho neúmorné práce, k němuž směřuje všemi silami svého ctnostného života, hlubokého vzdělání a energické vůle.

Téhož ještě roku, kdy Brynych na Vyšehrad přišel, přejal na žádost kardinála Schönborna předsednictví v „Jednotě katolických tovaryšů“. Scházeli se tu mladí vyznavací Kolpingovi za tím účelem, aby se vzájemně poučili a pobavili, aby se proti útokům na náboženství a mravnost pro budoucí život obrnili a jednou řádnými a spokojenými řemeslníky se stali. Širšímu rozvoji a většímu rozmachu pražské „Jednoty katolických tovaryšů“ valně byl na závalu nedostatek místa; byloť se jí tísňiti v místnostech pouze pronajatých. Nový předseda ujal se úkolu svého s láskou a nadšením, stal se tovaryšům starostlivým otcem a získal si rázem vděčná jejich srdce. Hned z počátku pojal úmysl zakoupiti pro „Jednotu“ vlastní dům, sbíral peníze, a sám značný výtěžek ze svých literárních prací k tomu cíli věnoval. Vzav na se předsednictví „Jednoty“ vstoupil Brynych na pole sociální v užším smyslu, neboť sociálně činným ve smyslu širším byl zajisté již dříve. Řešit otázku sociální, což je to jiného, než pracovat k tomu, aby jednotlivci i společnost proniknuta byla vznešenými zásadami náboženství křesťanského, jehož prvním a základním zákonem: „Milovati budeš Pána Boha

svého z celého srdce svého — a bližního svého jako sebe samého.“

To činil Brynych hned od prvního počátku svého kněžského života, k tomu směřoval celým svým působením vůbec a svými spisy zvláště.

Jako předseda přednášel svým milým synům — tovaryšům každou neděli o jednotlivých stránkách otázky sociální, ukazuje zhoubu a hrůzné následky směrů protikřesťanských a nabádaje k úsilovné práci sociální na základech křesťanských. Při tom dovede i těžký předmět řeči své učiniti snadno pochopitelným, objasňuje vše hojnými příklady a přirovnáními, snaží se své posluchače pro dobrou věc nadchnout, a moc slova jeho a kouzlo otcovského zacházení s nimi toho docíljuje. Jeho tovaryši stávají se neohroženými bojovníky Kristovými, stávají se takovými „Vyhnálky“ („Dílo lidí“), kteří uprostřed zástupu nevěrců a socialistů nebojí se hájiti svých zásad, odrážejí statečně jejich útoky, ukazují dovedně lichost jejich námitek a předsudků.

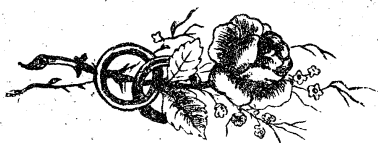
R. 1890. přijímá lidumilný Brynych na žádost kardinálovu úřad duchovního rádce ve spolku sv. Anežky pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

Téhož roku zakládá apologetické brošurky „Slova pravdy“, kde způsobem snadno srozumitelným, nezřídka ve formě výpravné pojednává o různých otázkách náboženských, sociálních, historických a j. V tisících exemplářích rozletěly se každoročně do českého katolického světa a vynikajíce neobyčejnou lácí (2 kr.), břitkostí a obratností ve vyvrácení námitek, cenou obsahu i formy vykonaly a vykonávají dosud pro katolickou věc mnoho dobrého. Celý výtěžek z těchto brošur věnoval Brynych fondu pro zbudování spolkového domu „Jednoty.“ Uvádím zde názvy některých, abychom alespoň částečně poznali obsah a směr jejich: „Jak mistr Tůma opět víry nabyt a socialismu se odřekl.“ (I. 1.), „Hovor o Husovi na železnici.“ (I. 2.), „Svoboda svědomí.“ (I. 3.), „Dva mladí žižkovci.“ (I. 4.), „Po ovoci jejich poznáte je.“ (I. 5.), „Bílá Hora ve světle pravdy.“ (I. 6.), „Materialista.“ (I. 10.), „Atheista.“ (II. 3), „Nihilisté.“ (II. 6.), „Nebe na zemi.“ (II. 11.)

V těch dobách uveřejňuje také Brynych články své v různých časopisech („Blahověst“, „Časopis katol. duch.“)

R. 1891. jmenován byl Brynych (kard. Schönbornem) gener. prae-
sesem všech tovaryšských a jinošských spolků v arcidiecési pražské, v kteréžto hodnosti svolal hned roku následujícího všecky předsedy katolických tovaryšských jednot z Čech, Moravy a Slezska na sjezd do Prahy, aby se tu poznali a o věcech pro zdárný rozvoj katolických spolků potřebných uradili.

(P. d.)

Zpráva o schůzi bohoslovců českoslovanských na Velehradě.

(29. a 30. července 1902.)

Podává Jos. Toman, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

Jásavě slavíme vznešeného jubilanta na stolci Petrově. K úctě a obdivu světa celého druží se zvláštní ještě láska a vděčnost světa slovanského. Tato láska a vděčnost, z níž zrodilo se i ono čestné a v dějinách jediné příjmi papeže Slovanů, vyrostla v srdci našem z lásky sv. Otce k nám. Máme tu na mysli především povždy slavnou encykliku Cyrillo-Methodějskou „Grande munus,“ v níž ukazuje Lev XIII. cestu k ideálu svého pontifikátu a k ideálu každého věrného syna Slávy, k jednotě všech Slovanů ve sv. Cyrillu a Methodu.

A tak přirozeně pohled náš k Římu zvláště v tomto roce vzácného jubilea papežského úzce spjat je s myšlenkou na náš slovanský Řím s našimi slovanskými apoštoly sv. Petrem a Pavlem, na Velehrad sv. Cyrilla a Methoda. Sem přinesli tito prvoučitelé naši národní lásku a poučení našim praotcům, sem položili střed jednoty lidu moravského i celé čeledi slovanské v pravé víře a v pravé osvětě. A zatím co dílo meče Svatoplukova — světský náš Řím — meteorom zapadlo, dílo ducha, „Methodějovo požehnání,“ ač dušeno v prvním již rozkvětu nerozvážeností Svatoplukovou a závistí německou — pronásledování se strany římských vládcův a zášť synagogy — vzdor bouřím a pohrom pozdějších „v ovoci svém zůstává napořád.“ A po tisíciletí ještě spěchá a bude spěchatí národ vděčný k hrobům duchovních svých otců posílit se, potěšit, poradit, hledat vzácné jednoty.

Věrní odkazu svých předchůdcův a povzbuzení příkladem celého národa, sešli jsme se i my v tomto roce 25tiletého pontifikátu Lva XIII., kdy rovněž 25 let je tomu, co poprvé přidružili se bohoslovci brněnští k olomouckým k společné pouti na posvátný Velehrad ve dnech 29. a 30. července v počtu přesahujícím 200. Schůze a pouti letošní účastnilo se z Olomouce kolem 60 bohoslovců, z Brna 17, z Hradce Králové 5, bratři Slováků 6, 2 zástupci slovinské „Danice“ (dpp. P. Ant. Koritnik a P. Ivan Knific, posluchači filosofie ve Vídni), 2 z vídeňského alumnatu, 1 z Vidnavy, kněží přes 70 (mezi nimi 1 Polák, dp. P. Jos. Leja, z diec. krakovské), ostatní laici. — Pozdravy zaslali: Msgr. Ferd. Jan K. Kalous, světicí biskup arcidiecese pražské, spolek „Danica“ z Lublaně, „Zarja“ ze Št. Hradce a uč. Václav Špaček, spisovatel a redaktor „Křesťanské Školy“. Poslán byl telegram biskupu J. J. Strossmayerovi.

Za hlaholu zvonů, zvuků hudby a zpěvu: „Ejhle, svatý Velehrad už září“ vyšli jsme po 6. hod. odpo. 29. července od památné Cyrillky do svatyně velehradské. Na nádvoří uvítal společný náš průvod J. M. ndp. prelát Frant. Sal. Bařina a ve chrámu pozdravil nás rektor kolleje velehradské vdp P. J. Cibulka, vítaje nás jako katolické muže a kněze k dílu sv. Cyrilla, k vědeckým totiž cvičbám, abychom poznali pravdu a dovedli ji přesvědčiti i své milé krajany o Pravdě věčné — Kristu, spáse časné i věčné našeho národa.

Sv. Cyrill, filosof — milovník pravdy — po celý život věren zůstal sofii, kterou už jako chlapec sedmiletý z panen ve snách se mu zjevivších za mlku si vyvolil. Vždy a všude ji hledal, jí potíral protivníky Pravdy, jí připravil našim předkům způsob, jakým i oni zamilovali si Krista.

K této pravdě lne i srdce vaše, chcete ji poznati a v ní tak se vycvičiti, abyste uhájili Krista sobě i lidu. Vždyť tato pravda přirozená je

ochránkyní pravdy zjevení (Philosophia — ancilla theologiae a Žid. 11, 6). Nemajíce totiž pravdy silami vlastními dobyté, nemohli bychom pravdy zjevené do srdce ani vzítí ani uhájiti. Chceme-li tedy Krista míti a sobě i svým zachovati, třeba, abychom byli muži vzdělanými, ve všech odvětvích pravdou se zabývajícími. — Při tom však dlužno doznati, že v duši zlovolnou nevejde moudrost (Moudr. 1, 4) a že, kde nevládne Duch Boží, tam nevládne ani pravda. Neboť panuje-li v srdci nezřízená vášeň, vstupuje tma i do rozumu; (tak řekl) člověk raději hrozné: Ignoramus, boje se uznati Stvořitele a Pána, Zákonodárce a Soudce. Proto jest třeba, aby v srdci bylo světlo, jest nutno očišťující přispění Ducha Svatého.

A proto počneme vzýváním Ducha Svatého. Prosmé též sv. C a M., kteří pro pravdu vynaložili tolik píle, o milostivou přímluvu, by Duch Svatý sestoupil v nás, abychom bádali po pravdě celý život se srdcem čistým, neboť kde vládne Duch Svatý, tam vládne pravda, která uhájí nám Krista Pána a spasí člověka. Amen.

Po vzývání Ducha sv. a sv. požehnání, jež udělil J. M. ndp. prelát Fr. S. Bařina, vešli jsme, zpívající velebný chorál: „Hospodine, pomiluj ny,“ do klášterního sálu pro schůze upraveného

~~~~~ k večerní schůzi. ~~~~~

Kol. Frant. Hrudá, předseda „Růže Sušilovy“ z Brna zahájiv ji, vřele nás uvítal těmito myšlenkami:

„Co v ucho slyšíte, hlásejte na střeších!“ Těmi slovy rozesílal Kristus své rybáře do světa a nedlouho na to sv. apoštol Pavel s Areopagu obrozuje Pravdou pohanstvo řecké.

Takovým Areopagem našich českých vlastí jest i toto posvátné místo Velehradské. Odtud počali sv. slovanští Apoštolové měniti tvárnost našich vlastí vyučující lid jejich dobrý naukám Kristovým. Ký div, že každého roku tihnou k tomuto sv. místu nepřehledné davy lidu moravského i celé čeledi slovanské, aby se zde posílili, potěšili, poradili o neduzích na těle národním, porokovali o časových otázkách, vyzbrojili proti těm, již úklady strojí naši sv. štěpnici Methodějově. I my mladí přichvátali jsme sem ze síní studijních, abychom dle Písma sv. učili se hlásati na střeších, co v ucho slyšíme, abychom se zde poznali a rozdýmali malé ohniště našich snah, abychom pohlédli ve tvář našemu životu, aby nepřikvačil na nás nepřipravené. — Vědomi však si své nedostatečnosti, svěřili jsme se vám v ochranu, vzácní, zkušené mužové, abyste nám nasadili okuláry skutečného života. Vítám vás tedy se srdcem plným oddanosti a vděčnosti. — Vítám též vás, milí hosté, kteří jste neváhali přijíti sem, abyste průchod dali svému katol. přesvědčení, abyste dokázali, že porozuměli jste slovům P. sv.: „Bratří, vězte, že hodina jest, abyste ze sna povstali!“ Máte víru v srdci, vyznávejte ji také veřejně. Ukazujte, že znáte cenu dědictví Cyrillo Methodějského zvláště v době, kdy národ náš roztrhán na různé strany, nezná se k Tomu, o němž psáno: „Vida pak město, plakal nad ním. Ó, kdybys byl celý národe můj poznal, co je ti ku pokoji, ale nyní je skryto před očima tvýma.“ — Vítám i vás, milí akademikové laici, kteří neohroženě jste přišli pomoci nám vysoko a vysoko vztýčiti prapor Kristův jak povznášivali jej naši druhové v dobách zlých. — Konečně vítám také vás, druhové v povolání, bratří drazí, kteří jste zavítali do tohoto srdce našich vlastí ze všech zemí, nad nimiž září jasná koruna sv. Václavská i z dalekého jihu, abychom uvědomili si svou mravní sílu, a posílili se navzájem, když to víme, co nás čeká: Odium mundi ode dne posvěcení až do posledního vzdechu.

Vítám vás všechny co nejsrdečněji k dílu vznešenému. Dobré naše snahy, spravedlivá naše věc je zárukou jeho zdaru. Utužme zde základ, roznětme zde

nadšení k práci obětavé, neohrožené, svorné za příkladem sv. C. a M., za vzorem jednoho z největších pracovníků církve, velikého jubilára Lva XIII., a zachováme ráz slovanského Areopagu, obrodíme svět !

Za čestného předsedu akademie navrhl řečník J. M. ndp. prelát Fr. Sal. Bařinu, za I. č. místopředsedu českého učenice p. prof. Dr. Albína Bráfa, II. č. místopředsedu neobroženého bojovníka za naše práva pana poslance Dr. M. Hrubana, za další členy: p. Kostelníka z Frenštátu, vdpp. assessory a děkany: Dr. J. Schneidra a J. Vychodila, za výkonného předsedu vdp. poslance a faráře Dr. A. C. Stojana, duši schůzí velehradských.

Hlučným potleskem uvítání, zasedli navrzení kromě nepřítomného dosud p. prof. Dr. A. Bráfa za předsednický stůl.

J. M. ndp. prelát cítí se překvapena nad prokázanou sobě poctou, kterou pokládá za tím větší, že jest podávána od mužů nejkrásnějšího a nejšťastnějšího věku, kdy člověk pln je ještě ideálů skutečností dosud nepokálených. Ideály starších, kteří často již zakusili v bojích to „odium mundi“, nejsou tak neporušeny; podobají se rozdrásanému praporu, jenž prošel ohněm hojných bitev. Ale jako těší se starý voják, když zván je do řady mladých, s podobnou radostí zavítal k nám a přijímá volbu, vybízejí shromáždění k náklonnosti a poslušnosti vůči skutečnému předsedovi.

Posl. Dr. M. Hruban s díkem přijímá volbu, ne však pro svou a za svou osobu, nýbrž za spolek Matice Cyrillo-Methodějské. Při té příležitosti zmiňuje se o významu tohoto, podniku, k němuž základ dali bohoslovci olomoučtí.

Jedná se o založení českého katolického ústavu pro vychování čes. kat. učitelů v době, kdy celé veliké strany učinily si programem, odstraniti ze školy náboženství, jedinou to oporu v životě každého člověka i národa. Kdybychom se k tomu chovali netečně, hřešili bychom na svém národě. Vždyť dítě je budoucím člověkem dospělým, chlapec je otcem muže. A chceme li, aby budoucí naši mužové byli muži celými, vlastenci, Slovary, Čechy, chceme tím i nutnou toho podmínku, aby totiž měli přesvědčení náboženské, aby zachovali onen ráz, který je odkazem sv. C. a M.“

P. řečník prosí, abychom nezapomínali na spolek tak důležitý a práci spojených našich rukou a srdcí přeje z celé duše plného zdaru.

Podobně děkuje p. Kostelník, jenž „k Velehradu, matičce našeho křesťanství, přišel jako její syn, potěšit se od ní a posílit.“

Vdp. assess. děkan Dr. J. Schneider přijímá volbu jako zástupce různých korporací: spolku sv. Vincence, jako pokladník lotterie velehradské, která 28.000 zl. odvedla pro zvelebení svatyně Cyrillo-Methodějské a jako pokladník Matice sv.-hostýnské.

„Jako stařec skoro 60letý — pokračoval — s velikým uspokojením dílo skládám, když vidím, že stojíte v pravdě. Stůjte jen tak pevně dále, obrňte se veškerou kulturou a osvětou a za žádnou cenu pravdy se nespustíte, abychom zachovali dědictví sv. C. a M. a sami i zasloužili, aby P. Bůh nám je ráčil zachovati!“

Vdp. assess. děkan Vychodil děkuje a pokračuje:

„Rád jsem viděl jako kaplan velehradský zástupy poutníků do chrámu se valící. A tak i dnes možno pozorovat pravdivost slov:

Velehrade, chrámě náš,
národ k sobě svoláváš;
ty nás spojíš,
rány zhojíš,
láskou síle základ dáš.

(Vl. Štastný.)

I vy do chrámu prvně jste šli, abyste začali rozpravu na základě lásky bratrské. A láska ta bude základem síly a utužení, aby vždy bylo heslem vašim:

„Nuže, chvála Bohu v svatých Cyrillu a Methodu!“

Předseda dr. Stojan těší se, že byl zvolen, děkuje a dodává:

Dva přišli do Říma; a když tam pobýli nějakou dobu, odcházel jeden nadšen, druhý rozmrzen. Šel prý do města každý jinou branou. A tak i z Velehradu odcházejí jedni nadšení, druzí roztrpčeni, ne, že by různými branami vstoupili — mámet' zde jen jednu — nýbrž že s různými úmysly přišli. Omnis gloria ab intus. My však přicházíme sem s úmyslem dobrým, ohřát se totiž zde na ohni a trochu si ho odnést i domů.

Když kafr není dobře zaobalen, vyvětrá a ztratí brzy svou vůni; my také jsme vytratilí trochu té vůně, a proto jsme přišli si jej zase zaobalit!

Pak uděleno slovo Slovinci dp Ant. Koritnikovi, stud phil. ve Vídni, jenž jménem „Danice“ vzletný nám vyřídil pozdrav:

„Slavna gospoda! Dovolite, da tudi jaz, kot zastopnik slov. kat. akad. družstva „Danice“ spregovorim nekoliko besedi v pozdrav! Iz raznih krajev smo se zbrali sem, bratje iz severa in juga; vse nas je sem privedla jedna misel: pokazati svojo udano hvaležnost našim sv. apostolom, naučiti se tu apostolskega duha, kojega bomo rabili o prihodnjem poklicu. Hvaležnost smo dolžni sv. bratoma Cirilu in Methodu, ker sta našim pradedom prižgala luč sv. vere, prižgala jo, ne kakor nemški misijonarji — z mečem v roki, am pak učeč jih sv. resnice v maternem jeziku. Dolžnost naša je; da po vzgledu našich sv. apostolov delamo za svoje drago ljudstvo, da mu ohranimo dve svetinji: sv. vero in narodnost, oziroma v prvi vrsti sv. vero, udanost, ljubezen do sv. očeta v Rimu. Kajti ako ostane narod veren, ohrani bo tudi svoje narodnost, kakor pravi vaša lepa pesem: „nezhyne rod, jenž věřit neustane.“ Pa ně samo za svoje ljudstvo! Imamo še mnogo bratov na severu in jugu, ki ne hodijo za sv. Cirilom in Methodom. Da bi tudi ti naši razkolni bratje kmalu pristopili nazaj v naročje sv. cerkve, za to pošiljajmo tudi zanje vroče molitve pred prestol Najvišjega. To bo v resnici apostolsko delo, najlepše posnemanje sv. Cirila in Methoda. Da bi Gospod Bog blagoslavil naše delovanje, v to naj nam pomore priprošuja sv. bratov Cirila in Methoda!“

S nadšením přijavše ohnivý proslov, ze srdce zazpívali jsme bratřím z jihu: Živijo! načež dp předseda oznámil domácí pořádek a skončil večerní schůzi. Při společné večeři u Heroldů pobavili nás písněmi střídavě bohoslovci olomoučtí řízení od etp. Dupalíka a bratří Slováci. Všeobecně líbily se zvláště svérázné a c'tem bohaté písně slovenské. (P. d)

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

V plném vědomí vznešeného cíle, nadšeně a vpravdě slavnostně začala naše „Růže Sušilova“ letošii svoji činnost. Do zahajovací schůze dne 26. října uvítali nás koll. hudebníci (oktetto): K. Černý a Fr. Vybíhal (III. r.), S. Kulháněk a Václav Strniska (II. r.), Jos. Mazůrek a B. Pátek (I. r.) za veleúčinného přispění kleriků O. C. (I. r.): Egidia Pytlíčka a hudebního skladatele Leona Stanovského, mistrovským přednesem Cibulkova „Lesního šepotu.“ Bouře potlesku jasně svědčila o zdaru

tohoto vystoupení a až příliš srozumitelně volala: „Na shledanou co nejdříve!“ — Pak zahájil schůzi křesťanským pozdravem předseda Fr. Hruďa (IV. r.) a živou promluvou nově přibylé vítal, odkazuje jim při kroku v nový život vzácné dědictví předchůdců: Vitam impendere vero, starší povzbuzoval k činnosti, která snad již po roce, snad později má se hluboko vkoťvití v prst, z níž vyvívá pramen Pravdy, blahobytu, Štěstí, očisty všeho vznešeného, určeného k cílům vyšším. — Jednatel Jos. Toman podal část své „Zprávy o schůzi bohoslovců českoslovanských na Velehradě.“ — Pak osvěžil nás zpěvácký sbor, řízený svým sbormistrem a předsedou naší „Růže“ v téže osobě, skladbou Tovačovského: „Orle, pestrý orle!“ — V posledním čísle programu vybraný požitek nám připravilo zase naše oktetto ouverturou Zadražilova „Souboje“. — Ku konci vdp regent Ant. Adamec přeje nám i sobě, aby Bůh zachoval dobrou vůli, kterou jsme ukázali, a vybízí všechny k práci svorné i horlivé, aby Sušilovka byla nám částečnou náhradou universitních seminářů.

Program dalších schůzí, pořádaných dosud každou neděli, jest tento: II. 2. listopadu. 1. Oktetto: Havlasa: „Davorije na Kosovu“. 2. Frant. Tretera (II. r.): „O kráse duše lidské.“ 3. Jednatel: „Zpráva o schůzi na Velehradě“ (část další). 4. Kvartetto (S. Kulháněk a Vác. Strmiska (II. r.), Leo Stanovský Cl. O. C. a B. Pátek (I. r.): Mozart: „Večerní zastaveníčko.“ Ve schůzi výboru usneseno dále odebírat tyto časopisy: „Český Kneipp“, „Český Lid“, „Osvěta“, „Ottův Slovník Naučný“, „Věda a Práce“, „Vlast“, „Vychovatel“, „Zlatá Praha“. Místo „Lumíra“ přibrán „Máj“. Podpora udělena knihovnám v Pohořelicích, Vedrovicích, Mokré a Újezdě. — III. 9. listopadu. 1. Jan Vajgl (III. r.): „Světový názor Marxova socialismu a jeho kritika.“ 2. Jednatel: „Zpráva o schůzi na Velehradě.“ — IV. 16. listopadu. 1. Kvartetto: Skalický: a) „Menuetto“, b) „Adagio“. 2. J. Vajgl (III. r.): „Světový názor Marxova socialismu a jeho kritika.“ (Č. d.) 3. Jednatel: „Zpráva o schůzi na Velehradě.“ (Č. d.) 4. Oktetto: Blümel: „Gabotta“. — V. 23. listopadu. 1. Fr. Čermák (III. r.): „Národ Kristův.“ 2. J. Vajgl (III. r.): „Světový názor Marxova socialismu a jeho kritika“ (O) — K zvýšení zájmu pro schůze vydatně letos přispívá hudba. Proto usneseno, aby naše „R. S.“ zřídila si sbírku hudebnin.

Kroužky dosud založeny tyto: 1. ruský, řídí Viktor Veselý (IV. r.); 2. polský, vede Fr. Šrom (II. r.); redaktor „Moravské Včely“ Fr. Zřídka Veselý (III. r.) řídí kroužek 3. včelařský a 4. ovocnářský; 5. kroužek sociologický řídí Fr. Procházka (III. r.).

Bohoslovců v našem alumnatě je letos 89 (88 Čechův a 1 Němec); mimo to navštěvují přednášky 4 klerici O. C., kteří se kromě jednoho účastní i našeho spolkového života, a 2 O. S. A. Privatisté jsou 2 klerici O. S. B. Jeden bohoslovec studuje v germaniku v Římě a přispívá liter. pracemi jak do „Musea“, tak i do jiných časopisů moravských. — Výbor „R. S.“ sestaven pro letošní rok takto: Fr. Hruďa (IV. r.) předseda; Jos. Toman (III. r.) jednatel; Fr. Tretera (II. r.) pokladník; Ant. Starý (IV. r.) knihovník pro knihovny venkovské; Fr. Rambousek (IV. r.) knihovník knihovny domácí; Ant. Jiřík (III. r.) viceknihovník; členové výboru: Ant. Šalomoun (III. r.), Kar. Háňavka (II. r.), Bedř. Pátek (I. r.) a Rudolf Švábenský (I. r.).

Na dušičky položili jsme věnce na rovy svých velikých vzorů, vůdcův a příznivců, preláta Fr. Zeiberta, Fr. Sušila a Mat. Procházky, Václava Kosmáka, Jak. Procházky a J. Chmelička. Bohoslovecký sbor

zpěváků řízen svým sbormistrem Fr. Hrudou (IV.) zapěl u jejich a Křížkovského hrobu smuteční sbory: 1. „Ve přírody lůnu chladném“ od K. Bendla, 2. „Skamenělá schránka“ od K. Bendla, 3. Truchlozpěv „Vzhůru k nebi“ od Tovačovského, 4. „Přes vršiny hrobu tvého“ od C. Drahlovského, 5. „Animas fidelium“ od K. Fryčaje. 6. Vřelou vzpomínku věnovali jsme i Mistru Křížkovskému zapěním sboru „Duše v Pánu zesnulých“ od Zvonaře. — Všem bratrským jednotám zdaru přeje
VÝBOR.

Z OLOMOUCE.

Zkušenost nás poučila, že nejvíce práce v Jednotě se vykonává do vánoc; proto jsme začali pracovati hned po prázdninách. Zajímavost jest pozorovati dle sestavení kroužků, jakým směrem bere se vzdělání členů. Kroužky totiž se ustavují dle přání členů. Theologické studium a takové, které úzeji s theologií souvisí, rozhodně převládá. Při založení Jednoty bylo jejím účelem nejen vzdělání theologické, nýbrž též doplnění českého vzdělání gymnasiálního; částečně působila Jednota v národnostním ohledu též buditelsky. Časem však beze všeho nátlaku vnějšího, dle vyvíjejících se poměrů ustupovala tato činnost do pozadí, jelikož byla pro uvědomělé a již česky vzdělané bohoslovce méně nutnou. Z literatury všímáno si hlavně těch věcí, které mají pro nastávajícího kněze větší důležitost; nyní vůbec zabýváme se literárním studiem, pokud má vztah ku knězi. Na místo literárního studia v Jednotě nastupuje theologické.

Kroužky jsou letos tyto: Apologetický, rozdělený ve 3 odbory. 1. odbor je apologetický (řídí p. R. Váňa), 2. odbor biblický (řídí p. Fr. Šverdík), 3. odbor historický (řídí p. Fr. Jemelka). Druhý kroužek je sociologický (řídí předseda Lit. Jednoty A. Urban). Třetí je literární (řídí p. Ant. Číhal).

Plenární schůze byly dosavad tři, s následujícím programem: I. schůze: 1. Bedřich Smetana, Z domoviny (pp. Zatloukal a Jan Martinů). 2. Čtení stanov Lit. Jednoty (předseda). 3. Zpráva o velehradském sjezdu (p. jednatel). II. schůze: 1. Fr. Prume, Melancholie (pp. Zatloukal, Martinů). 2. Židovský národ v I. století před Kristem (Ad. Jašek z II. roku). III. schůze: 1. Z Beriotova koncertu: andante (pp. Zatloukal a Martinů). 2. Vliv Židů na náboženské smýšlení sociálních demokratů (p. Arnošt Kolář z II. roku).

Členů má Lit. Jednota celkem 163. Výbor je takto sestaven: Předseda: p. Antonín Urban (IV. r.) Jednatel: p. Fr. Jemelka III. r.) Ostatní členové výboru jsou: ze IV. r.: pp. In. Kestl, Bed. Konářík, Jos. Smékal; ze III. r. pp. Frant. Odvalil, Fr. Šverdík, Robert Váňa; z II. r. pp. Adolf Jašek, Arn. Sahánek, Raimund Žižka.
PŘEDSEDA.

Z PRAHY.

Letošní činnost započala „R. S.“ o něco později než minulá léta pro některé překážky, které stavěly se v cestu, takže první (slavnostní) schůze konala se 20. listopadu o 1. hod. odpoledne ve spolkové místnosti. Účast členů byla velice četná, z vdp. představených přítomni byli: P. spiritual J. Řihánek, vdp. vicedirektor K. Tannert a oba adjunkti české fakulty bohoslovecké vdp. Stejskal a Schneider. Schůze začala sborem „Prosba odvedeného“ od Křížkovského, jež přednesli pp. Hraba, Novotný, Trpák a Martinů, kteří zapěli rovněž „Cibulíčka“ z Pallyho slov. tanců. Po té ujal se slova předseda „R. S.“ p. V. Soukup, který v delší řeči vylíčil účel „R. S.“ a vybídl všechny členy k horlivé činnosti. Zmínil se též o dárcích knihovny, mezi nimiž jmenovati dlužno na prvním místě J. M. prof. dra J. L. Sýkoru, který daroval české knihovně 60 K, dále vdp. P. spirituala

Ríhánka, dra Pecháčka a vdp. Fippmanna, kteří darovali knihovně české knihy velice cenné. Kéz najdou šlechtí dobrodinci více následovníků! Po té byla schůze zakončena.

Správu „R. S.“ vedou v letošním roce pp.: V. Soukup (IV. roč.), knihovník české knihovny, jest předsedou „R. S.“; V. Levora (IV. roč.) jednatelem, A. Havelka (III. r.) pokladníkem, V. Salač (II. r.) kuratorem a C. Diviš (I. r.) zapsovatelem.

Aby docílilo se toho, že „R. S.“ má poskytovat členům svým též přiměřenou zábavu, ustavil se, respektive obnoven byl zpěvácký kroužek, dosti četný, jehož úlohou jest přednáseti při schůzích různá čísla pěvecká. Předsedou kroužku jest p. K. Farský (III. r.), dirigentem p. Kudrna (II. r.).

Dne 27. listopadu pořádána byla II. schůze na uctění památky v Pánu zesnulého biskupa E. J. N. Brynychy. Za tou příčinou ozdobena byla spolková místnost, v jejížto popředí mezi draperiemi a květinami umístěna byla podobizna zesnulého. Na výzdobě největší zásluhu má p. Pilík St. (III. r.), jemuž pomáhali pp. Havelka a Salač. Schůze, jíž účastnili se skorem všichni čeští bohoslovci, zahájena byla proslovem p. předsedy, který vysvětlil intence slavnosti této: že totiž uctíváme v zesnulém 1. biskupa — duchovní autoritu, 2. neohroženého bojovníka ve službách církve svaté, 3. věrného syna vlasti. Na to zapěl pěvecký kroužek smuteční sbor Jelenův „U hrobu“, který působil mohutným dojmem. Potom přednesl A. Havelka procítěnou báseň „Za J. b. M. v Pánu zesnulým E. J. N. Brynychem“ a hned na to J. Háek (IV. r.) ujal se slova a v řeči trvající přes $\frac{3}{4}$ hodiny vyličil jasně život a činnost vynikajícího zesnulého, poukazuje hlavně k tomu, že nám kněžím býti má zesnulý vzorem života kněžského a horlivé práce na poli náboženském a národním. Vřelá a obsažná řeč tato nalezla plný ohlas v srdcích všech přítomných. (Uveřejněna v „Museu“.) — Po té jednalo se o návrhu výboru „R. S.“, aby na památku zesnulého biskupa založena byla „R. S.“ „Knihovna Brynychova“ v místě buď nábožensky nebo národnostně ohroženém. Návrh výboru potkal se se souhlasem, a za přispění pp. bohoslovců a příznivců dobré věci zajisté že podaří se co nejdříve „R. S.“ provésti úmysl svůj. Ke konci zapěn ještě sbor Jelenův: Co pláčete a lkáte . . . Všechna čísla programu odměněna byla hlučným potleskem, a jest si jen přát, aby podobná účast jevila se při každé schůzi „R. S.“
Pozdrav bratrským jednotám

VÝBOR.

Z ČES. BUDĚJOVIC.

Jelikož prázdniny letošní trvaly do 20. října pro nutné opravy budovy seminární, nebylo tedy možno schůze konati. Literární jednota „Jirsík“ má 76 členů, všichni čeští bohoslovci. Předseda: Ant. Svoboda (IV. r.), jednatel: Fl. Fencl (IV. r.), knihovník jednoty: Vítek Al. (III. r.), pokladník: Novák J. (III. r.), knihovník venkovský: Vacek V. (III. r.). Výbory jsou: Pátek J. (IV. r.), Koupal Tom. (III. r.), Skalický J. (II. r.), Brož Fr. (I. r.).

Socialní kroužek bohoslovců česko-budějovických čítá letos 65 členů. Za předsedu zvolen koll. Bohuslav Poutka (IV. r.), za jednatele koll. Jan Pátek (IV. r.). Knihovníkem je koll. Jan Ivan (III. r.). Výbori jednotlivých roků jsou tito: koll. Václav Steinbach za III. rok, koll. Ludvík Lauseker za II. rok a koll. Jan Runa za I. rok. — Zdař Bůh.

*

PŘEDSEDA.

Uznávajíce pravdivost Horatievých slov: *Beatus ille, qui procul negotiis paterna rura bobus exercet suis, solutus omni fenore* (Ep. I., 2), přihlásilo se letos 51 bohoslovců do „Včelařsko-hospod. kroužku boh. v Čes. Bud.“

Vědomi si jsouce velikého cíle svého — neboť nevede nás touha a náklonnost k venkovu dýšící ze slov téhož básníka: O rus, quando ego te aspiciam, quandoque licebit, tum veterum libris somno et inertibus horis ducere sollicitae iucunda obliviae vitae — začali jsme činnost spolkovou I. valnou schůzí 6. listopadu 1902, kde zvolen knihovník (II.) a výboři z jednotl. roč. Výbor kroužku ustavil se takto: předseda Tuháček Ant. (IV.), jednatel koll. Kolář Arn. (III.), knihovník koll. Hajný V. (II.); výboři: koll. Fencel Fl. (IV.), koll. Slepíčka Fr. (III.), koll. Štuna Jar. (II.), koll. Samec Frant. (I.).

PŘEDSEDA.

FRANT. KANDL,

bohoslovec.

Odešel tiše, tak tiše jako byl život jeho. Lilie krášlily cestu krátkého žití zde, lilie vyvolených Páně. Duše jeho toužila po chvíli dojmů nadzemských, kdy obleče zbroj sluby Páně a prvně pronese: „Introibo ad altare Dei“ — Všemocný povolal jej k oltáři nebeskému. R. i. p.!

Z O . . . . a.

DOPISY.

Život slovenských bohoslovcov na začiatku roka. Pred dvoma rokmi Bratomil nakreslil obraz vtedajšieho života slov. bohoslovcov. Kto sa pamätá, môže si predstaviť (nielen) vnútorný život: pohnútky a vlivy, reakcie a tuposti; bola nádej. A teraz keď o mnoho mohútnejšie príbehy vplývajú na nás, keď z potôčka pohnútok rozvodnený Dunaj vzrástol, či sa pohybné ten ťažký stroj našo vážnejšieho smýšľania, túženia a pracovania? „Hlas“ pre nedôstatok pracovníkov zanikol, podobný osud už na prahu redakcie „Kat. Novín“ stojí, na sneme dnes — zajtra pretrásaný bude národnostný zákon; a to všetko ako imponderabile sa nás týka, ako by sa nás ani netýkalo. Kde tu život, kde hýbavosť? Vskutku:

. . . . ; ba žiju telá!

Ale hýbavosť, duša života

Neviem, kde sa podela.

(Sládkovič.)

Kde tu život, kde duch, alebo len holé jestvovanie podobné kameňu? Kameň tou istou silou odmetie tlak, aká ho stlačiť, zmenšiť chcela; mladý človek, cit, rozvahu, vzletnú fantáziu, nadchnutím naplnené srdce majúci stejného účinku by neschopným bol? A vskutku neschopný je. — Ale to nemožnosť, to prehnanosť, výraz zúfalej duše — poviete mi Českí Bratia — Bárš by tak bolo! Ale keď vidí človek osihotenie sa, nevšímavosť a zúfanie s nedôverou vo vlastné sily, keď skusi, že nechú nahliadnuť, že nerozkvitne prv strom, nežli by prv v zelenej listie nevypučal: nemožno ináč rozmýšľať. Vtedy sa nečudujte, že „Hlas“ zanikol, že dni „Kat. Novín“ sú spočítané. Oheň, oduševnenosť, seba povedomie nám schádza, a bez týchto niet života, niet pokroku, ba ani schopnosti ku začatiu. Je to chyba základná, ktorá zakrpi vzrost, priklincuje vzlet, zničí účinkovanie ideálov.

No zle by myslel, kto by na každého cez tieto okuliare hľadel; nechýba povedomie vlastných síl z každého. Pracujú, vzdelávajú sa krčovite; sociológia, filozofia, retorika sú často užívané knihy od niektorých. Tu je povedomie,

rozum, ale výraz, aký je k. pr.: „Pre detské nadchnutie (rozumej organizáciu slov bohoslovcov) v obeť neprinesem, ba ani nebezpečenstvu nevystavím moju budúcnosť“, nič lepšej nálady nevdychnie do nás Quia si in viridi ligno haec fiunt, in arido quid fiet? Kto nechce organizáciu, nechce ani silu, kto nechce silu, nechce ani život; a v skutku, ako som spomenul, život po viac bodoch vymiera. O sebe povedomých keď je tridsať, z týchto 20 krom toho, že sa národovcami dajú nazývať, inšieho úžitku neprinesú; 5 sa usiluje mluvnicu a pravopis učiť, a len 5, mizerných 5 prináša dajaké ovocie literárne. Teraz, keď si do povahy vezmeme tlak z hora, tlak od bratov nám nepriateľských tak úmyselný, ako mimovoľný, t. j. v práci ich povrchnosť: nemožno s nedôverou nepozrieť do očí budúcnosti.

Pomoc treba; závan Ducha, podobný jeruzalemskému na prvé kresťanské Turíce. Seba povedomie, že som človek, že som bohoslovec, teda mám toľko vlohy, že sa materinskú reč, ktorá spolu i čo prostriedok kázania slova božieho slúži, naučiť môžem. Jde tu o vývoj súkromného života tak, ako i o vývoj millionov. Laikovia pohrdajú kázaním, lebo (venia verbo) paholok priam takou grammatikou rozpráva. Ducha nám, ktorý nás prez čaty sobectva na slobodu vidiny prevedie! Ducha ohnivého chceme, nič viac, vtedy všetko máme. Vtedy nahliadneme, že život náš je vlastne spánkom, že sme takí, ako hvôstie v porovnaní s lalijou; žiadna nežnosť, žiadna krása; zaostalý vývoj, ako keďby päťročný dieťa v tej istej veľkosti, barve a tela rozmeru zostalo prez celý život, prez 70—90 rokov. Aký to čudák! Je pravda, že vo fyzike je to nemožnosť, no vo duševnom živote je to každodenná zkušenosť. — Ohňa, ducha, nadchnutia nám! Českí bratia prispievajte nám ku pomoci dopisovaním a poskytovaním všeho, čo Vám Vašo sútrpné a ku nám láskou plápolajúce srdce ku povzdvihnutiu nás radí.

BYTČANSKÝ.

IZ CELOVCA.

Dragi bratje!

Ob začetku novega šolskega leta stojima. Z mirno vestjo lahko ozremo na pretečeno leto, v katerem je napravila naša akademija pod vzornim vodstvom č. g. Cukala zopet znaten korak naprej. To je pokazala zlasti z zadnjo, slavnostno akademijo dne 15. majnika. Pet slavnostnih akademij je že priredila naša „Slovenska akademija“, a izmed vseh petih je bila gotovo zadnja najpopolnejša, najlepša in najbolj pristréna. Kljub ne posebno ugodnemu vremenu je prihitelo na to naše slavje precejšnje število slovenske koroške inteligence; posebno pa nas je veselila udeležba slov. kmetov in visokošolske mladine. Vspored, ki smo vam ga poslali, se je vršil točno in lepo; posameznim točkam je sledilo vsakokrat veliko odokravanje poslušavcev. Pevske točke, koje je proizvajal oktet pod večim vodstvom g. Rozmana, je kritika po raznih slov. časnikih posebno hvalila. S posebnim navdušenjem se pa pozdravili gostje tamburanje pod spretnim vodstvom g. Vidoviča, ki je naš tamburaški zbor takto izvežbal, da si je izbral ta to pot že prav težke, doléna koncertne komade. — Kaj pa naj porečeno šele o slavnostnem govoru č. g. Rotterja, ki je v pritrjevalnem zmislu razpravljaj o vprašanju „Ali je bogoslovje veda in sicer prosta veda?“ Govor je bil globoko premišljene vsebine in je pričal o mnogostranski načitanosti g. govornika; občinstvo mu je sledilo ves čas z velikim zanimanjem in je ob koncu govorniku v zahvalo gromovito ploskalo. — Drugi govornik, g. Smodej, je dokazoval iz raznih panog znanstva in umetnosti, da Slovenci nismo zadnji v Avstriji, da nasprotniki nimajo pravega povoda, imenovati nas inferioren, manjvreden narod. Občinstvo je krepkemu govoru ves čas glasno pritrjevalo. — K sklepu se je zahvalil g. pred-

sednik cenjenim gostom za mnogobrojno udeležbo in je izrekel posebno hvalo č. ravnateljstvu, ker je šlo okademiji celo leto na roko; nato je pozval občinstvo, da se vzdigne raz sedeže ter v znak udanosti zakliče sv. očetu in presvetlemu cesarju trikrat „živio“! Občinstvo se je pozivu navdušeno adzvalo, tamburaši so pa zasvirali „Cesarsko himno“, katero je občinstvo stoječ poslušalo. Kako zadovoljni so bili vsi s to slavnostno akademijo, priča lepa svota 190 K. katero je prejela akademija v blagodušen dar. Bog plati požrtvovalnim rodoljubom! Ob tej priliki je prejela akademija od raznih strani tudi več čestitk. V pretečenem šolskem letu je imela „Slov. akademija“ v celem osemnajst rednih ur z šestindvajsetimi govori, oziroma razpravami. Poleg tega se nahaja v „Bratoljubu“, v katerem se vadimo pisateljavanja in si izobrazujemo jezik, marsikatera dobra rozprava ali leposlovna črtika, marsikatero lepo poptično zrno. Letos šteje akademija samo devetnajst udov, torej dva manj nego lani, dočim znaša število nemških kolegov osemindvajset. Razen tega smo izgubili dve izborni pevski moči; vendar pa upsamo, da bo letošnja akademija vsekako vredna svojih posestrim iz prejšnjih let. Odbor se je sestavil za letos ta le: Predsednik: č. g. Cukala (IV.); tajnik: g. Smodej (III.); blagajnik: g. Sadjak; knjižničar: g. Lučovnik; pevovodja: g. Rozman; vodja tamburašev: g. Šotel; urednik „Bratoljuba“: g. Dolinar. V pejtu se urimo po dve uri na teden in ravnatoliko v tamburanju, katero že sedaj vrlo uspeva. „Bratoljub“ bo izhajal redno vsake štirinajst dni na treh polah. — Kakor se zazvidi iz navedenih števil, „Slov. akademija“ letos ni posebno velika, a imamo nekaj, kar jo dela veliko, in to je tesna bratska ljubezn, katera nas veže in vspodbuja k marljivenu delovanju in pripravljanju za korak, ki ga bomo storili, ko bomo stoupili ven v življenje, da pomoremo našemu bornemu, zatiranenuo slovenskemu koroškemu ljudstvu. Prejmite odkritosrčne slovanske pozdrave od Vaših južnih koroških bratov!

FR. SMODEJ, t. č. tajnik.

IZ GORICE.

Predragi bratje!

Čast nam je Vam javiti, da smo sprejeli Vaše pismo. Srčna hvala Vam za pozdrave! Vračamo jih iz celega srca. Tudi mi smo zmiraj goreli za ožjo zvezo z Vami, s katerimi nas družijo isti verski in narodni idejali. Z veseljem smo prebirali Vaš izboren list: „Museum“. Poročali smo Vam o delovanju našega skromnega društva „Večernice sv. Alojzija“. Ali sedaj žalibog nimamo več kaj poročati Vam, kajti naše „Večernice“ ne obstojajo več. Bile so že preteklo šolsko leto suprimirane t. j. odpravljene radi kónflikta z italijanskimi bogoslovci. Tudi ni pričakovati iz raznih razlogov, da društvo v bližnji bodočnosti zopet oživi. Radi tega so izostali naši dopisi in bodo morali izostati tudi v bodoče, dokler si ne priborimo dovoljenja za skupno delovanje in ne vstanovimo zopet kako literarno društvo. Zahvaljujenu se Vam prav iskreno za Vašo radodarnost, s katero ste nam doslej povšiljali: „Museum“, katerega bomo tudi nadalje z navdnšenjem čitali. Bodite nam pozdravljeni iz dnā duše, vrlí sinovi slavnega naroda! Bog in narod!

NIKOLAJ SEDEJ,

bivši tajnik: »Večernice sv. Alojsija«

IZ MARIBORA.

Dragi bratje!

Rad bi bil takoj odgovoril na prijazno pismo predsednika Vašega literarnega društva „Ruže Sušilove“, pa počakati sem moral na otvoritev našega „Slomšeka“, ki se je oršila še le 26. oktobra. Udov šteje naše društvo 30, za predsednika smo izvolili g. Ozvatič-a (IV). O kakem delovanju Vam sedaj še

kajpada nemorem poročati, ker smo še le začeli. Upam pa, da se bo s časom že kaj nabralo; in takrat Vam bom že obširnejše poročal. Pri zadujem občnem zborovanju smo sklenili, da bomo v letošnjem letu pred osem primerno proslavili 25letnico vladanja slavnega Leona XIII. Kako bomo ta velevažni dogotek proslavili, Vam bom poročal. Radi bi videli, ko bi v Vašem „Muzeju“ oznanili, na kakšen način bodete na severu bogoslovci obhajali papeževo slavnost. Sprejmite prisrčne pozdrave od društvenikov Slomšekovih! S spoštovanjem

V. ŽOLGAR, t. č. tajnik.

ROZMANITOSTI.

Pohledy do života bohoslovců a kněží. Aforismy, které napsal Dr. Fr. X. Novák, C. SS. R.

Nyní můžeme říci, co nám scházelo a směle přisvědčiti „Obzoru“, že knihy s takovou láskou a nadšeným zápalem psané v literatuře naší dosud nebylo. Máme sice přeloženo do češtiny (od P. F. J. Konečného) cenné dílo Manningovo „Věčné kněžství“, avšak to podává nám obraz dokonalého kněze v celku, abych tak řekl — jako hotovou definici; tedy ve formě méně působivé, než jaké si žádá mladá, ohnivá mysl. Tu stránku však zkušným okem kazatele dobře prohlédl Dr. Novák a zvolil si způsob živější, dramatičtější, účinnější: znenáhla a odděleně, část po části předvádí nám v ideální kráse. Probíráme stránku za stránkou, oddíl za oddílem — a postava kněze, jaký má býti, vyrůstá před duševním zrakem naším.

Nemůže býti poutavějšího a pro bohoslovce vážnějšího thematic nad toto. Vidíme odhodlaný krok nadšeného mladíka, jak hlásí se pod prapor Kristův, jak blíží a připodobňuje se svému božskému vzoru, jak klopýtá o svou slabou lidskost a naráží na tvrdé slovo odříkání, jak bojuje sám s sebou, rve se se světem, jenž ho láká — to všechno jsou obrazy vytržené z našeho života, process duševní nám tak blízký a známý svou nezbytností a tíhou.

Jsou tedy „Pohledy“ jakési vade mecum pro nás, „kteří jsme dosud ve městě“ (díl I.), i pro bratry, kteří „oblečení jsou již mocí s hůry“ (díl II.),

a to vade mecum velice včasné i šťastné! V době mlhavých slov a hesel (a ničeho se více nebojí církev!), ve chvíli kritické jako bychom ucítili náhle teplé stisknutí vůdčí ruky a upřímný hlas přítele. Ani sami nevíme — a poddáváme se, nasloucháme a jasně se nám v duši. Každý aforism je jako otázka zpovědníka, na níž musíme odpověděti — k posouzení sama sebe. Ale ještě více! S tím světlem napadá v nitro naše i teplo. Z každého řádku chytíte jiskru, a musilo by to býti již shnilé srdce, jež by zůstalo chladným. — Býti celý Kristův a míti celého Krista. — ten ideál jasně nám představití a nadechnouti proň, zdařilo se autorovi, jak si jen mohl přát

Více slov šířiti netřeba. Myslíme, že nejlepším díkem pro spisovatele a nejlepším prospěchem pro nás jest: otevřítí a zahloubati se. Úmyslně pravím: zahloubati se; neboť listy takové knihy neobracejí se kvapně, nýbrž každé slovo se rozváží, každý řádek se procítí.

Noscamus, quid simus, ut nomen congruat actioni, actio respondeat nomini . . . ne sit nomen inane, crimen immane! (Sv. Ambrož.) Š. (Br.)

Reflexe k historickému ocenění scholastiky. V literární příloze (č. 35.) čas. „Köln. Volkszt.“ probírá Dr. M. G. otázku: V jaké formě může účelně a dle potřeby času spolupůsobiti thomismus na vědeckých problémech nynější doby, neb jinými slovy, jaký smysl má rčení: ad mentem S. Thomae. Autor zabývá se hlavně dvojí methodou studia thomistického: 1. me-

thodou dialekticko-komentující, nyní nejrozšířenější a 2. methodou historickou, jíž snaží se přirknouti značnou důležitost pro naši dobu. Pro zajímavost několik myšlenek.

Meth. dialekticko-kom. třídí myšlenky sv. Tomáše na jednotlivé logické a metafysické elementy a používá zvláště pozdějších komentářů k vysvětlení a obhájení thomistické doktriny. Při tom pak též více méně si všímá vymožeností věd moderních. Zabývá se tedy thomismem v jeho hotové ucelené formě, roztrídí pouze obsah učebný na jeho myšlenkové komponenty.

Stopovati genesi, rozšíření a rozvoj thomistické doktriny z dřívějších elementů vědění, jest úkolem metody historické. Tato používá myšlenky vývoje v ocenění scholastiky jakožto hlediska a roztrídí scholastické ideje v jejich historické komponenty, poukazuje na podmiňující a podporující faktory vzniku a vývoje scholastického učení. Ovšem, že metoda tato předkládá do jisté míry meth. dialektickou, ježto úsudek o pokroku a vývoji nějaké vědy bez znalosti jejího obsahu byl by na nejvýše problematický.

Historická meth. vyžaduje studia pramenů, z nichž sv. Tomáš čerpal své vědecké poznatky, zvláště důkladnějšího se zabývání s dřívější scholastikou; neboť srovnáváním resultatů zkoumání doby květu scholastiky s pracemi dřívějšími možno nejsnáze změřiti methodický a obsahový pokrok, stanoviti stupeň originality a nezávislosti a tím dosíci všeobecně platného, vědecky nepopíratelného úsudku. Tím seznamuje nás s řadou netisknutých cenných děl scholastických a uspůsobuje nás k posouzení vnitřního vývoje středověké vědy. Nad to jest takové pojetí scholastiky zároveň její apologií. Poukazem zajisté na vznik a rozvoj schol. meth. vyvrátí se co nejsnáze předchůzka formalismu a jednostranné techniky pojmové, respective se omezí na dobu úpadku scholastiky.

Vždyť právě význam Aquinátův kotví na poli obsahovém, v překonání

přemrštěné dialektiky a v stanovení rovnováhy mezi formou a obsahem myšlenkovým. Svou filosofskou velikost zjednal si soustavným studiem Aristotela, svou po staletí trvající hegemonii v theologii získal si ovládnutím Písma sv. a učení otců církevních. Dialektika jest mu jenom nástrojem, jehož ovšem účelně a vhodně dovede používat. Ve světle pojetí historického jest sv. Tomáš moderním theologem, jenž využívá vymožeností své doby a má smysl pro historickou kritiku. Všichni velcí scholastikové: sv. Tomáš, Bonaventura, Albert Veliký atd. důkladně všímali si vědeckých proudů své doby, statně bojovali pro smír duševních protiv a pečlivě oddělovali zrna pravdy a koukole bludu. Oni přičiňovali se o široký universalismus. Alanus ab Insulis a Albert Veliký dosáhli tím čestného titulu: Doctor universalis.

Staří scholastikové právem pilně citovali starší díla, zvláště stála-li v odporu s jejich názory. Vyvraceli jejich myšlenky, netušíce, že titíž spisovatelé budou pro pozdější scholastiky velmi směrodatní. Jak mnoho děkuje na př. sv. Tomáš Alexandru z Halu a Albertu Velikému! Doktor andělský pilně, avšak zcela samostatně užil prací starších scholastiků, a mnohá zajisté myšlenka, jež se chváří jako specificky thomistická, nalezá se již u starších scholastiků. To jest skvělým důkazem, jak methodicky pracoval sv. Tomáš a jak správně ocenil kontinuitu vědeckého smýšlení.

Pozdější scholastika namnoze opustila tyto jisté dráhy vážného studia a bádání, odvažujíc se na závratné stezky hraček pojmových a umění dialectického. Kdežto velcí scholastikové středověku pochopili svou dobu a vděčně i od odpůrců přejímali dobré, potírali nesprávné a tím katolickému názoru světovému k triumfu přispěli, scholastikové pozdější všímali si velmi málo nových problémů jmenovitě na poli věd přírodních, pustivše se do školské polemiky, čímž zanedbali povstání nové doby, vývin nového názoru světového. Tento úpadek scholastiky kritisoval trpce již Melchior Cano ve

svých loci theologici a důrazně doporučoval více pozitivnosti. (Cod. Vatic. Lat. 4647.)

V době nynější staly se dějiny velmocí v říši vědění. Proto též nutno klásti důraz na historické stanovisko při ocenění scholastiky, a to více než se dělo doposud. Vždyť přehlízíme-li scholastickou literaturu nové doby, poznáme nekonečnou řadu ponejvíce latinských knih ad mentem S. Tomae, jež liší se však pravidelně pouze různým rozdělením látky. Historického vývoje filosofie všimá si z nich málo která. Ovšem jsou některé čestné výjimky, jako publikace P. Ehrle a P. Denifle, ve francii jména Delisle, Mignom, Hauréan, Clerval atd., avšak jsou to jenom výjimky, veliký material ještě zbývá. Patrně tedy, že dnes nestačí utéci na šťastné ostrovy spekulace a nevšímáti si kontaktu s pevninou pozitivního zkoumání, nýbrž naopak vhodným historickým oceněním scholastiky rozšířiti a objasniti obsah knih ad mentem S. Thomae, čímž zajisté učitel andělský jenom ještě získá ve svém vznešeném postavení v dějinách theologie i filosofie.

Jos. Kratochvíl (Řím).

Pozor v boji proti sociálním demokratům! V 6. ročníku trevírského „Pastor Bonus“ ve článku: „Vorsicht beim Kampfe gegen den Sozialismus“ uvádí P. J. Mumbauer některé důležitější mylné názory o sociálních demokratech.

Jak často podkládáme sociální demokracii jako celku snahu odstraniti všechno soukromé vlastnictví. Děje se to však neprávem. V erfurtském programu je zřetelně: „Pouze přeměna kapitalistického soukromého majetku v výrobních prostředků... ve společný majetek atd.“ Tedy pouze společný majetek výrobních prostředků a to ještě, jak Kautský explikuje, pouze při velkovýrobě. Osobní majetek, majetek výrobních prostředků u malých průmyslníků (řemeslníků, obchodníků) neb malých rolníků nepovažují za nebezpečný sociálním poměrům a proto jim nenapadá jej

odstraňovati. Snad mnohý stoupenec strany odstraňoval a ostraňuje dosud na schůzích privátní majetek, z toho však neplyne, že je to oficiální vyznání strany.

Rovněž o Marxově theorii hodnoty kolují nesprávná mínění, a často se bojuje proti tomu, co Marx netvrdil. Říká se obyčejně, že dle Marxe jest práce jediným pramenem hodnoty, a proto co práce vyrobila, jest její. Marx to však netvrdil. Známo, že rozeznával dvojí hodnotu užitnou (která se určuje fyzickými vlastnostmi věci a není nic jiného než schopnost ukojiti nějakou naši potřebu) a směnnou (poměr v jakém se věci zaměňují čili cena.) Pouze o směnné hodnotě učil Marx, že se určuje kvantem práce, potřebným k jejímu vyrobení. O užitém tvrdil opak.

A co teprve říci o tak zv. socialistickém dělení? Co tu všeli jakých mínění! Ovšem je to pohodlné říci: Socialisté chtějí výnos práce rozdělití stejně mezi všechny, pracovité i lenochy. Proti takovému strašáku se lehko bojuje. Svědomitý protivník však se napřed přesvědčí o oficiálním mínění strany. Tu pak uvidí, že Marx rozeznává dvě periody komunistické společnosti. V první periodě patří každému čistý výnos jeho práce. Teprve ve vyšším ideálním stadiu vývoje, bude možno dáti každému dle jeho schopnosti a dle potřeb, poněvadž každý bude dle svých sil pracovati. Dokud však tato podmínka se nesplní, trvá perioda první. Tvrzení pak první, že každému patří čistý výnos jeho práce, na tom není nic zlého, proti čemu by se smělo bojovati; vždyť to i my chceme. Slyšme Kautského, co praví o té věci: „Všechny způsoby dnešní mzdy... ovšem patřičně upravené — lze srovnati se socialistickou společností.“ Na konec zbude z obávaného dělení pouze požadavek spravedlivé mzdy.

P. Mumbauer zmiňuje se ještě o normálním pracovním dnu. Dříve se ovšem lidé děsili, když slyšeli

požadavek 8hodinové pracovní doby. Dnes ovšem praxe změnila náš úsudek; osmihodinový pracovní den je již zaveden v některých těžších odvětvích průmyslových, a to jak zkušenost poučila, k nemalému užtku dělníka i dotyčného průmyslového odvětví. Dnes myslím nikomu nenapadne zásadně odporovati maximálnímu pracovnímu dnu.

A. U. (Ol.)

Emil Zola. (Nar. 2. dubna 1840, zemřel udušen plynem 29. září 1902)

To jméno zvykli jsme slýchati s pocitem, jemuz dal Nietzsche sám až příliš upřímný výraz: „Zola — toť radost — páchnouti.“ Přední repraesentant naturalismu — ne toho přípustného naturalismu Turgeněva neb Dostojevského — nýbrž nahého a bez ohledného, ostrého, drásajícího, jaký mohl jen v Paříži vyvrcholit. Hlava pornografů! Král literárního — sit venia verbo — hnojiště! Věrně dle hesla svého: „Bud' bude republika naturalistickou, anebo vůbec nebude“ (Le Roman experimental) vytáhl všechnu špínu, v níž člověk kdy nejhluběji zapadl a zapadnouti může. Postavy jeho románů (z 20. svazkového cyklu „Les Rougon-Macquart“ nejvykřičenějšími jsou: „Krčma“, „Nana“, „Germinal“, „Dílo“, „Člověk bestie“ a j.) jsou nejekrajnějšími protivami morálkou ovládaného člověka, jsou to duševně zkrachovaní vagabundi, prohnili uvnitř i na venek.

Prý chtěl ukázati na vředy společnosti a hojiti tak nejošklivější rány. Naprosto nepřipustná jest v umění surovost pravdy. Takovým způsobem léčiti znamená chorobu na sto jiných přenést. Socialistické knihovny to do svědčí. —

Nejlépe posoudil se Zola sám: „Chci býti žralokem, žralokem, který pohltil dobu, ve které žije. To je mým právem a jednou to bude mojí slávou!“ Herostratovská sláva!

Š. (Br.)

Z Babylona na Dunaji se nám píše (na pozvání na schůzi velehradskou): Život připravuje člověka o ideál za ideálem. Ale o jeden nedovedl mne

dosud oloupit, a to je láska k sv. Bratrům, k Velehradu, k dědictví Cyrillo-Methodějskému; ono je nejsvětlejším bodem v dějinách našich církevních, ono by mohlo býti heslem našim národním, náboženským i politickým. Zrovna za vnuknutí Prozřetelnosti božské pokládám práce Dra Stojana o zvelebení Velehradu. Apoštol Vídně P. Abel řekl nedávno, že už 25 let hledá heslo pro katolické hnutí mezi rakouskými Němci; konečně je našel, zní „Maria-Zell“, a zakládá „Mariazeller-Männerbund“. — Heslo ctihodné, ale jakživo nemá toho významu pro náboženský, národní a kulturní význam katol. Němců, jako Velehrad pro nás.

A proto prosil jsem svého přítele v Brně, aby agitoval pro účastenství pouti Velehradské co nejhojnější; a kdybych měl k tomu právo, prosil bych všechny na Velehradě shromážděné, aby, až vyjdou na vinici Páně, především šířili a pěstovali v národě úctu Cyrillo-Methodějskou. Ona jediná mimo ostatní svůj význam jest schopna odraziti nebo aspoň zadržeti proud mladohusitský.

P. „bratr Slovan.“

Zvláštní přízně dostalo se našim mladým tužbám z Widně od P. Š., jenž zaslal nám 10 K pro sjezd velehradský. Dvěma bohoslovcům umožněna tím účast na schůzi Velehradské. Vyslovujeme mu veřejný dík!

Z „Řeči biskupa Dr. P. V. Kepplera“, již měl na konferenci kněží v Rottenburgu 2. prosince 1902.

Volá se po reformě. Proto se tážeme: Jest možná reforma církve a katolicismu? Ovšem — ale ne v tom, co mají božského (dogma, mravověda, organisace), nýbrž v tom, co mají lidského (charakterní život katolíka). Dále: Jest reforma nyní nutnou? Jest, poněvadž se objevily na těle katolicismu vředy a známky hniloby. A jak se má reformovati? Od základů, z nitra na venek, ne naopak. Musíme se vrátiti k božskému jádru katolicismu a zkoumati, co na něm jest lidského a zdali jest to přiměřeno božskému. Nepravou jest reforma, která chce křesťanství

uvést na stupeň vývoje před 15 nebo 5 sty lety. Neobnovíme člověka, vtěsnáme-li ho v dětský kabátek. Jest ne logické a nevěrecké nerespektovati celý vývoj církve. Nesprávné jest stanovisko reformovati katolicismus na základě rozlišení na podstatné a nepodstatné. Tím by se mnohdy odstranil nejkrásnější květ katolicismu. Klade se často důraz od reformatů na rozumový život katolíků. Jest tu však též srdce, duch. „Z ducha v duchu“ musí se reformovati. A proto též jedině Duch sv. smí býti směrodatným v reformě církevní. „Duch doby“, duch světa nemá práva na katolicismus. Katolicismus se považuje za zastaralý; neví se však, že je kultura moderní též zastaralá. Býti zastaralým a jednati jakoby svěží jest speciálně moderní a charakterisuje svět. Reformovati znamená omladiti, ale ne snahami moderními. Tyto musí býti oživeny křesťanstvím. Čiré vědění jest a činí starým. Víra jest život, víra oživuje. Mládí věří, stáří pochybuje.

Nešíří katolicismus, kdo přisuzuje mu, že si musí vykupovati právo na existenci koncesemi, kompromisem a ústupky modernímu světu. Ani tu by neušel nenávisti, poněvadž zázraku a mravní autority se vzdáti nemůže a nesmí. Kompromis se člověk nezíská, ani umělým katolicismem, nýbrž pravým životem dle víry (dějiny konversí).

Reforma katolicismu musí býti náboženskou (svátostmi). Svátost pokání jest vlastně svátost reformy. „Náboženský katolicismus“ neexistuje, nemá vnitřní pravdivosti. Kdo jej hlásají, zabývají se vlastně kulturou a politikou, ne náboženstvím; chtějí katolicismus pro vzdělance. Všímají si spíše stránky kulturní, než vnitřní náboženské. — Reforma katolicismu jest reformou celého člověka: vůle, povahy, svědomí duše. Vycházeti musí na prvním místě ze srdce, ne z hlavy. Věda a kultura mají při reformě význam podřízený.

Pravá reforma jest dále reformou lidovou, reformou lidu. Začíná u lidu a postupuje z dola nahoru. Účelem reformy není »katolicismus vzdělaných«.

„Oni by rádi hořkou pilulku víry osladili syrobem kultury“. Chudí byli přáteli Ježíšovými, chudým duchem slíbil Ježíš království nebes, ne učencům. Ignoruje se lid jako „misera contribuens plebs“, a jeho život dle víry označuje se „paganismem“. Zapomíná se, kde bije srdce lidu a kde srdce církve, a že mají vlastně jedno srdce.

Lev XII. pravil: „Musíme ponechati učencům čas k myšlení a mýlení se“. „Myšlení a mýlení se vnucuje se publiku postrádajícímu zdravého úsudku“.

Končí: Skládáme všechny své myšlenky, starosti, napomenutí a návrhy v proklané ruce a probodené srdce toho, klerý musí býti východištěm, středem a koncem každé pravé reformy, Bohačlověka, Ježíše Krista. Prosíme Ho, aby nám seslal Ducha pravé reformy, Ducha Svěho, Ducha svatého, Ducha Božího. Emitte Spiritum tuum et creabuntur et renovabis paciem terrae. (Br.)

Czy metafizyka ma jesczce racyę bytu? Ks. dr. Franciszek Gabryl, „Przegląd powszechny“, Lipiec 1901. — Má-li metafysika ještě právo bytí? Zajímalivá otázka. Dnes, kdy metafysika vyvinula se tou silou, že na jedné straně dovede přivést člověka k poznání existence první příčiny — k Bohu, a na druhé straně činí z člověka fantom na malovaný na vnitřní stěně mého „já“ (Schopenhauer), tážeme se, má-li právo ještě existovati. Autor článku odpovídá pozitivně. Načrtnuv nahodilý vznik výrazu „metafysika“ (τὰ μετὰ τὰ φύσιν — co je nadmyslné), podává průběh procesu myšlenkové, jímž dospěl Aristoteles k výměru a úkolu metafysiky. Nejdůkladnější vědou je ta, která se zabývá nejprvnějšími představami, poněvadž snadněji může býti poznávána věc jednoduchá než složená.

Mimo to popředí zasluhuje ta věda, jejímž předmětem jsou věci, jež jsou nejvhodnějšími a nejdůstojnějšími poznání. Takovou vědou je ta, která bádá o nejprvnějších příčinách a pravidlech, neboť z nich možno poznati i jiné věci. Tak si připraviv cestu, podává Aristoteles definici: metafysika jest moudrost, nebo

umění zkoumající nejvyšší pravidla a příčiny všech věcí.

Máme však před sebou bytnosti konkrétní, které právě jako bytnosti všeobecně pojaté vyžadují objasnění své podstaty. Metafysika musí tedy přejíti od bytnosti všeobecně pojaté k bytnostem konkrétním. Tím otvírá se jí nová úloha. Vidíme před sebou svět. Mimovolně naskytá se otázka, odkud jest, jakými zákony se řídí (problem kosmologický.)

V nás je také mnoho záhad těžko rozluštitelných. Analýs svých konů přicházíme k poznání, že jsme bytostmi sui generis, bytostmi duchovo smyslovými. Naskytá se otázka: co jest duch a jaké jeho spojení s hmotou v jednu přirozenost lidskou (problem psychologický.)

I tento problem řeší metafysika. Ona chce poznati netoliko svět tělesný, nýbrž i vnitřní, duchový. Je tedy metafysika zároveň názorem životním, neboť tím, že chce vyzkoumati jsoucnost světa, chce zároveň objasniti cíl a konec jeho, zvláště pak naší bytosti, co jest člověk, odkud pochází, kam směřuje, jaký jest jeho cíl. A když se jí podařilo na základě skutečnosti tělesné a duchovní přijíti k vyšší, transcendentní bytosti — k Bohu, tu povznáší celý zemský život se všemi jeho potřebami a touhami k vyššímu poznání a udává směr života jak jednotlivců, tak všech, totiž směr k tomu, co jest transcendentní, vznešené, absolutní — k Bohu.

Tak veliký dosah bádání metafysiky dovedl posouditi i největší nepřítel metafysiky Kant a nazývá ji královnou všech věd. Než s osudy jejími divně zahrával duch lidský; jednou křičeli: ecrasez l'infame a podruhé ji vítali slavným: hosanna. Největší boj proti metafysice veden ve stol. XIX. Snažili se ji učiniti nemožnou. Dva velké tábory stály proti sobě. V čele prvního stál Kant, druhého Comte, Herbert, Spencer, Stuart,

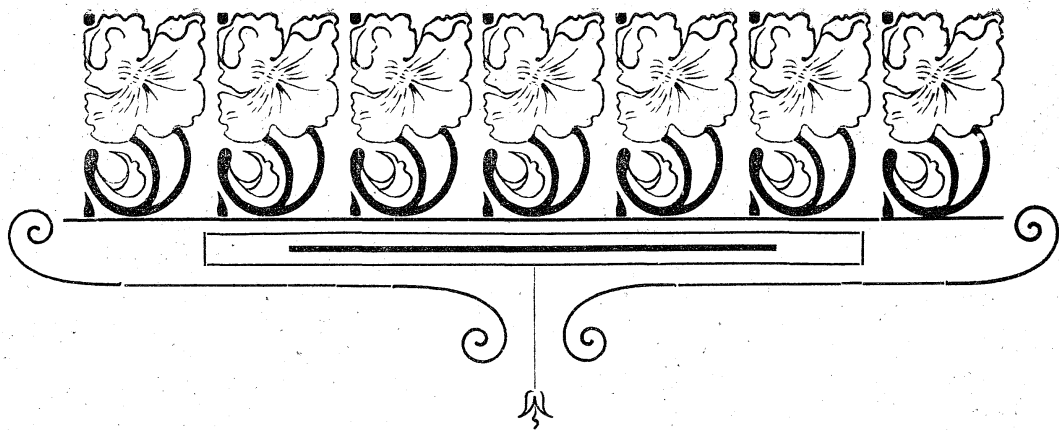
Mill a jiní. Snaha byla jedna: zničiti metafysiku. Kant nešetřil pěkných slov o metafysice; ale čím více ji chválil, tím více na ni mířil svou kritikou rozumu. Najednou neprozradil své plány strategické. Jen časem pouštěl do světa jakési mínění ironické pod adresou metafysiky a tím způsobem podkopával její význam.

Ve spise „Über die Deutlichkeit der Grundsätze der natürlichen Theologie und Moral“ praví, že metafysika je bezednou propastí, temný oceán zbavený břehů a majáků mořských.

E pur si muove! zvolal Galilej, když se nemohl vzdáti svého přesvědčení. A my můžeme totéž zvolati nepřátelům metafysiky: E pur si muove! „Za našich dob“, praví Alfred Fouillée (L'avenir de la metaphysique, Paris 1900), „ukazuje se duch v bádáních metafysických, který dalek je samého honění se za ideály, jaké velebili Renan a Lange...“

Il y a fagots et fagots, praví Francouzi; jest metafysika i metafysikou. Ať si kdo pohlíží na metafysiku dle své individuality jakkoliv, metafysika plní dosud svůj úkol, což jest důkazem, že má dosud v sobě velkou zásobu sil životních. Máme tu celou řadu nescholastiků, již část svého života napájeli z pramene metafysiky, jako: Lorenzo, Zigliari, Gutberlet, Hagemann, Lepidi, Kleutgen, Schiffini, Pahnieri a j. Máme tu celou řadu časopisů metafysice věnovaných: Divus Thomas, Revue thomiste, Revue néoscholastique, Philosophisches Jahrbuch, Annales de philosophie chrétienne, Revue de philosophie, Rivista Italiana di filosofia a mnoho j. Patrně, že metafysika žije a vyvinuje se šíře; a již sám fakt existence po tolikých pozitivistických bojích jest dostatečným důkazem její síly a schopnosti. Zbytečně vrhají své síly zapřísáhlí nepřátelé metafysiky bezmocným úsilím, jichž práce přece jen zůstane Syzyfovým kamenem. (Br.)

L. R. (O.)

Z cyklu: „Šeří se...“

(XV.)

V večerní zvonů dřímavou tiši
sladí svým tonem večera taj.
Unylá noc již perutě šíří,
vlhkým svým křídlem objímá kraj.

V jetel si vonnou tichounce stole
paprsek luny — růže jak dech.
K spánku mne líbá na bílém čele,
ke snům mne vábí ve třpytný mech.

Ve sněti slařík stlumeně vzdychá,
lehce hvízd' ještě: umřel kol ruch —
k modlitbám nutí duše mne tichá,
spjatý jsou ruce — srdcem jde Bůh.

ROBERT VÁŇA. (O1.)

Postavení, povinnosti a práva moderní apologetiky.¹⁾

Apologetika má způsobiti smír a konečné rozhodnutí velkých problémů mezi rozličnými názory světovými. Nelze popřít, že dnes světový názor filosofický více než kdy jindy stojí v odporu proti názoru křesťanskému. Nikdo ovšem zde nemá na mysli školskou filosofii, nýbrž onen souhrn nej-různějších mínění, která třeba nejsou ani dost málo konkrétní, snaží se jako nový názor světový, jako všem dostačitelná metafysika opanovati ono pole, na němž dosud vládl osobní Bůh dle pojmu křesťanského.

Ku utvoření nového náboženství přispívá každá hypotéza, která vše „staré“ a „zastaralé“ ze zásady, byť i bez důvodů, popírá, a to ze všech odvětví vědy: z kosmologie, geologie, zoologie, anthropologie, nedbajíc doby ni minulé ni přítomné. Vše se hodí, všechno je v souhlasu. A výsledkem má býti jediná, jednotná forma, jež filosoficky jsouc zaokrouhlена klade základ náboženství budoucnosti, jež nejvíce přiblížiti se má tomu, co lidstvo hledá v náboženství pode jménem „pravda“, čemuž doposud nevyhovoval ani pozitivně křesťanský polytheismus (tajemství nejsv. Trojice), ani protestantismus se svým abstraktním theismem, ani liberální spekulace se svým pantheismem a materialismem.

A proti těmto zásadně protikřesťanským snahám moderní filosofie má se postaviti moderní apologetika a vybojovati bývalou vážnost zjevenému náboženství, které žádá, aby člověk, zvyklý nyní více než kdy dříve činiti svůj rozum měřítkem všech zjevů a vůli svou normou všeho jednání, podřídil tento svůj hrdý rozum vyšší inteligenci a svou vůli moci silnější. Věru, těžká jest její úloha, těžká zvláště proto, že musí vždy nejprve za svou vlastní existenci bojovati, a snažiti se očistiti z nařknutí, pro něž zavírají před ní všude dvěře. Nerozumí prý přítomnosti, vězíc stále v zastaralé scholastice; není prý samé jasno, čeho má hájiti, ani jakých prostředků má užití — a proto nezasluhuje ani jména ani vážnosti vědy. Z těch pak mnozí, kdož uznávají vůbec nějakou apologii, hledíce k přítomným poměrům, nepřipouštějí pro ni onoho intelektuálního podkladu, z něhož žila a čerpala apologetika sv. Tomáše Aqu.

Důvody, jež uvádějí, jsou různé. Abstraktní pojmy a ideje se prý nyní již přežily. Lidstvo chce konkrétní osobnosti. Myšlenkami jest již přesyceno, neboť XIX. století zažilo příliš mnoho vděků vědy, takže na cestě myšlenek nemůže již ničeho přijati. Na základě toho i křesťanství nemůže již nyní dokazováno býti důvody filosofickými, nýbrž skutečným životem osob povoláných, v první řadě kněží. Kněz XX. století má křesťanství obhajovati svým životem dle příkladu sv. Františka z Assisi, Sailera, Hofbauera a j. Tedy na místo theoretické filosofie nastoupí apologie živých charakterů, neboť jen život jest pravý důkaz. Tak hlásají na př. Lehmann, Egidy, Tolstoj.

Tyto názory docházejí pozornosti a zájmu nejen svou zbožnou vážností, nýbrž i v nadami praktickými a moderními. Všechny směry protestantismu stojí též důrazně při zásadě: Náboženství a víry nelze dokázati, nýbrž

¹⁾ Prameny: Schanz, »Apologie des Christenthum«. — Duilhé de Saint Projet, »Apologie víry křesťanské«. — Hettinger, »Fundamentaltheologie«. — Schell, »Religion und Offenbarung« I.

zažiti. Není možno neuznávatí pravdy těchto slov, avšak nikoli ve smyslu všeobecném. Neboť měla-li by uvedená zásada míti platnost všeobecnou, pak zůstanou nevysvětlitelnými záhadami na př. tak mnohé události historické, kterým se jinak nic nedivíme.

Užijme příkladu: Zajisté nelze si mysliti originelnějšího charakteru nad osobu Božského Spasitele. Bylť zosobněným ideálem dokonalosti, jež hlásal v kázání (na hoře), byl vůbec ideální osobností, plnou vznešenosti a důstojnosti, stejně mocný v nebeském klidu jako v horlivém zápalu. A přece nepřijal Jej jeho národ s takovým přesvědčením, jakého žádá jeho náboženství; jeho život nepřesvědčil ani duchovní vůdce národa vyvoleného, nositele ideje messianské v Israeli, horlitele pro čest a slávu Boží. Ježíš byl přece odsouzen, ač soudcové jeho na vlastní oči se přesvědčili o ideálnosti jeho osoby.

Přirovnejme dále světce církve katolické k asketům, mystikům, filosofům, reformátorům a zakladatelům jiných vyznání. Všichni byli osoby výrazné, osoby původní síly, byli ve svém směru charaktery. A přece, ač jejich osobní vlastnosti obdivujeme, nemusíme uznati a přijati jejich vyznání. Nevěříme v brahmanismus ani v buddhismus, třeba že jejich klassické heroy obdivujeme jako duševní charaktery.

Kde jest tedy příčina toho, že ta neb ona osoba vynikla jako originální charakter? V tom, že vytkla si určité ideje, jisté přesvědčení, duchovní cíl. A osobnost její stala se pak životním výrazem smýšlení a přesvědčení, které ji naplňuje. A toto přesvědčení musí míti jisté důvody, jež i druhým jsou sdělitelný; neboť co v duši není náležitě odůvodněno, jest bez základu, náhodné. Tudíž teprve tehdy mohou se státi kněží XX. století živým důkazem křesťanství, když okolí jejich logickou silou důvodů pozná, že zásady, na nichž je zbudován kněžský charakter, jsou správný, čili že kněží to, čemu sami věří a co učí, dovedou též obhájití. Má zde tedy i apologie své pole.

Není též pravda, že přítomná doba ztratila touhu po pravdě, smysl pro všeobecnost, pro kauzalitu, vůbec pro metafysiku. Filosofický dignostik nervosní přítomnosti (Stein) shledává nebezpečí doby v divém individualismu, jenž vůbec nechce připustiti logických závěrů, nýbrž počítá případ od případu a na tom staví všechnu svoji vědu. Tím však nikdy nezúrodní se ono jádro člověka, jež spočívá ve vůli poznati pravdu; odtud všeobecná nespokojenost. Než právě v tomto bodu nastává obrat. Fakty jsme se nasytili, ano přejedli, nyní dostáváme žízeň po poznání příčin těchto fakt. Rozptýlili jsme se ve světě vnějším, nyní toužíme zpět do vnitřního světa, hledající rozluštění jeho otázek a problémů. — Tím ocítáme se již na poli apologie, neboť ona podává rozluštění o Bohu, jakožto poslední příčině.

Praktickým toho dokladem jest Francie. Tam zavládla po náboženské restauraci apologie řečnická a sentimentální. Krása křesťanství a útěcha v něm byly světu co nejvroucněji předváděny, aby jej k církvi přivábily. Ale nynější Francii to již nepostačuje; ona volá po větší síle a energii duševní, chce apologii, která by k přesvědčení přímo nutila.

Z podobných příčin, jak shora byly uvedeny, podceňuje apologii Hertling, jenž praví: „Jediný učenec, který se zdarem pracoval a jemuž se podařilo objeviti nové pravdy ve vědě, jehož jméno jest zářivými rysy zapsáno v dějinách, a jenž přes to zůstal věrným synem církve svaté, vyváží celé svazky apologie.“ Tento výrok stal se běžným v dnešních katolických kruzích. Avšak má-li platnost pro nás, proč by neměl míti též pro jiné, na př. pro protestanty? Kam by se pak poděly nároky katolicismu

na pravost učení, kdyby protestantismus ukazoval též na počet učenců, kteří byli šťastni ve vědeckých výzkumech a přece tvrdili, že jsou pravými protestanty? Možno tedy užiti těchto mužů vědy na nejvyš jako praktických dokladů pro theoretické důvody — ale nemožno jimi nahraditi důvody samy. Ve filosofii vůbec platí důvod autority právě tolik, jako v mathematice. Nikdo na př. neřekne, že Pythagorova věta jest proto pravá, že ji Pythagoras dokázal. Pravda zůstane pravdou, i kdyby největší učenec pro svou osobu ji neuznával.

Neudržitelnost a nevhodnost filosofické apologie dokazují dále Pascal, celá theologie protestantská, a též pozitivisté a naturalisté z poměru mezi věrou a rozumem. Náboženství žádá víru v nadpřirozené zjevení. Jest však možno, aby toto nadpřirozené zjevení dalo se omezeným, přirozeným rozumem dokázati? Jest tedy apologie, jejíž pramenem jest tento omezený rozum, nemožná a illusorní.

Tato námitka však netýká se nikterak zdravé a pravé apologetiky. Neboť tato jest si dobře vědoma, že ona bytost nejvyšší, k jejíž poznání dospějeme metafysickými důkazy, a Bůh, jak sám se zjevil, zcela rozdílně na naše srdce působí. Není pochybnosti, že metafysika nikdy nedospěje k pojmu Boha, jak sám se zjevil. Přece však apologie ačkoli úplně uznává právo lidského srdce, které má své vlastní důvody, jež kotví ve víře, nechce a nemůže se vzdáti metafysických důkazů. Neboť člověk nemá jenom srdce, má i rozum a ten žádá pro živou víru rozumných důvodů. Teprve tehdy jest upokojen i rozum i srdce, když mohu se sv. Apoštolem říci: „Scio, cui credidi . . .“ Zjevené náboženství jest strom, jehož kmen a větve ty nejrozložitější vyrostly z jediného kořene — z Boha, jenž jest původcem obou stejně oprávněných pramenů našeho poznání, rozumu i zjevení.

Z řečeného vysvitá poměr mezi náboženstvím zjeveným a náboženskou filosofii. Filosofie ovšem nemůže náboženství ani nic ubrati ani nic přidati; ona jen vyhledává a předvádí zákony jeho. Náboženství dodává látku, již náboženská filosofie spracuje a reprodukuje dané pravdy, pokud je to možno, pokud totiž stačí obsah lidských výzkumů a poznání. Nelze zde mluvit nikterak o absolutním, dokonalém poznání, nýbrž jen o vědecké snaze, která vždy naráží na rozhraní mezi božským a lidským. Než i přes toto omezení má rozum pole činnosti právě tak slibné jako dosti široké, aby celou svou spekulativní činnost mohl rozvinouti.

Mimo to nemá filosofie náboženská sloužiti pouze lidem vzorně věřícím, nýbrž i lidem pochybujícím a kolísajícím; má býti mostem, po němž mají se onino opět dostat do sfér pokorné víry. Má tedy i zde svou vznešenou úlohu, svou oprávněnost.

Jakým však způsobem musí si apologeta počínati, aby i nynější době vyhověl, aby i v současné krizi náboženské dobyl úspěchu? Doposud obyčejně kladla apologetika největší váhu na odůvodnění zjeveného náboženství. Avšak dnešní doba překročila mnohem dále v negaci. Co stará apologetika předpokládá za dokázané a probírala proto jen přehledně, totiž otázky o Bohu a nesmrtelnosti, o svobodě vůle a vůbec o pravdách přirozeného náboženství, to stalo se v nynější době nejoblíbenějším terčem útoků. Mimo to nejnovější objevy změnily mnohé směry i v apologetice, jako řeka z břehů vystoupivší pozměňuje ráz krajiny. Staré cesty jsou rozryty, nové vybrázděny. A tyto nové cesty jsou: vědy historické a srovnávací, erudice, kritika a nejnověji vědy přírodní. Tyto zvláště jakožto vědy experimentální uvádějí svědomí lidstva ve zmatek a vydávají, jak se zdá, víru v nebezpečí. Jest tedy proti těmto směrům nutno při-

způsobiti a doplniti tradiční vědu apologetickou vědou, tomuto věku vlastní. To jest vznešený úkol, který čeká v naší době právě následovníky vznešené scholastiky, právě žáky Tomáše Aquinského.

Další povinností apologety jest, aby dokonale znal, co chce a co má hájiti, aby prohlédl své poučky, jejich přirozený vztah a různé důsledky i jejich poměr k celé vědě profanní. Musí ovládati dokonale své učení, nejen aby poznal dogmatické odůvodnění křesťanského názoru světového, nýbrž též aby poznal jeho dialektickou a systematickou spojitost s principy bezprostřední zkušenosti a přirozeného poznání. Musí též rozuměti náhledům odpůrců v jejich prvých předpokladech i v posledních důsledcích, aby proti nim mohl dokázati nikoli „také“ oprávněnost křesťanského theismu, nýbrž jedinou jeho oprávněnost.

Těto své úloze dostojí apologeta s jedné strany, když bude milovati a pěstovati vědu pozitivní, vědu pravou, jež jediná ve spojení se ctností může za nynějších poměrů vrátiti náboženství jeho bývalý a oprávněný vliv na lidstvo. S druhé strany musí se co nejúžeji připojiti ku zděděné theologii scholastice v tom smyslu, jak k ní navádějí encykliky „Aeterni Patris“ a „Providentissimus Deus.“ Zde má hledati důvody a principy, které jsou dosti silné a vydatné, aby překonaly všechny nové obtíže. Neboť filosofie sv. Tomáše obsahuje stálou pravdu, je to „philosophia perennis“, která dodává celé ostatní filosofii základní material t. j. důvěru v sílu rozumu, absolutní platnost zákona příčinnosti a přísně empirický podklad našeho vědeckého poznání. Ovšem na některých místech je třeba přidělati k ní nových forem dosti prostranných, aby mohla pojmouti veškeré vy-moženosti vědecké; církvi věčně mladé a nikdy nestárnoucí jest třeba summy theologické, přizpůsobené poměrům moderním.

Často se stává, že týž blud, proti němuž v době vzniku od současných apologetů bylo bojováno (na př. sv. Tomáš proti bludům své doby), že oblečen v roucho modernosti, objeví se za našich dnů. Ku potření toho bludu nestačí odvolati se na sv. Tomáše, že má tu neb onu větu proti tomu neb onomu bludu, nýbrž nutno se vymysleti, jak by se chopil sv. Tomáš tohoto moderního mínění zároveň se zřetelem na všechny okolnosti, které je od učení starého dělí. To znamená, že apologeta musí zbraně, které zdědil po předcích, brousiti na kamenech, které mu dnešní svět vrhá pod nohy.

Pokládám za vhodné připomenouti, pokud vůbec můžeme se na svaté Otce odvolávati. Nová škola apologetická upírá vůbec apologetovi právo, odvolávati se v nových sporných otázkách na staré mistry. Neboť jisté nové objevy historické a přírodní, které daly podnět k novým směrům i v apologii, byly staré a střední škole zcela neznámé. Přes to není to zneuctění předků, když bereme je za rozhodčí ve věcech, kterých oni znáti nemohli?

Zde třeba opatrně rozlišovati. Spadá-li učení, jehož hájíme, v obor neomylnosti církevní, jejíž částí jsou i sv. Otcové, jsme oprávněni volati je za svědky. Nespadá-li, zachovejme tradici příslušnou úctu, ale užívejme jí opatrně!

Avšak nejen zde, nýbrž vždy a všude jest apologeta povinen rozlišovati a přesně určovati (distinkce a praecisē!). V každé jednotlivé otázce má si uvědomiti, co je nepopíratelně správné a co rozhodně nesprávné. A co jest mezi pravdou a nepravdou, totiž nezměrné pole hypotheses a pravdě-podobností, jest ponecháno svobodě vědeckého bádání. Avšak i zde má katolický apologeta jisté vodítko. Nikdo nemůže se mu diviti, když při dvou pravděpodobných náhledech, z nichž jeden se doporučuje důležitými

motivы theologickými, a druhý jest se stanoviska empirické vědy vždy ještě pochybný, přidrží se prvního náhledu.

Mimo tyto povinnosti vzhledem k programu a směru moderní apoloogie má apologeta ještě jiné vzhledem k formě. Musí totiž vždy míti na zřeteli čtenáře, pro něž svou apologii píše. Pro školu hodí se scholastika se svými určitými výrazy a formulami, které prokazují znamenité služby lidem v ně zasvěceným. Ale na veřejném zápasišti, kde jde o rozřešení problémů současné vědy, musí býti mluva přístupna a srozumitelná všem bez rozdílu. Proto nehlásejme světu, že věčných pravd nelze jinak vystihnouti, leč osvojením sobě metody a terminologie scholastické, nežádejme na něm předběžných vědomostí, jichž osvojiti si nemohl!

Kdo má povinnosti, má i práva povinností odpovídající. Těžká úloha apologety křesťanského vyhrazuje pak pro sebe jisté právo důraznější, než jiná a též více než jiné vědy. Jest to volnost a svoboda taktických pohybů. Volnost apologety ovšem není naprostá, neboť musí též dbáti důležitých pokynů sv. Stolice a hranic, které mu stavějí katolická dogmata. Musí býti aspoň taková, aby apologeta mohl proti nepříteli jeho vlastní zbraně užiti. Musí mu tedy býti dovoleno vžiti se do způsobu myšlení a předpokladů svých odpůrců, poněvadž jiným způsobem nelze dnešní svobodné myslitele přesvědčiti. Proto nebylo by správně klásti jeho obranným operacím překážky různými předsudky a osobními náhledy.

Aby si apologeta svou úlohu zbytečně sám neztěžoval, nechť všimne si hlavně dvou praktických pouček, které vyplývají ze studia patrologie:

1. Otcové a učitelé církevní věnovali veškerý síly své k vyvracení žijících haeresí, aby duše uchráněny byly před nejnaléhavějšími nebezpečnostmi, a nemařili drahocenného času, jak dnes se to častěji stává, podrobným vypisováním a obšírným vyvracením bludů již dávno zaniklých, k nimž na světě se již nikdo nehlásí, a o nichž (jak pronesl nedávno P. Valoušek) již snad ani v pekle ani v nebi nevědí.

2. Otcové a učitelé církevní vyslovovali ve všelikých otázkách, jež netvoří podstatnou součást víry, svobodně nejrozmanitější mínění, razíce tak nové dráhy, otvírajíce nové zdroje světla ať v oboru věd posvátných nebo profánních a připravujíce tímto způsobem velikou budovu theologickou.

Komu tedy v úděl připadlo krásné a plodné poslání, aby hájil víru otřesenou v jejích základech, aby útěchou naplnil svědomí lidstva, hluboce znepokojené ve věcech víry, ať beze strachu kráčí k svému cíli. Nechť nebojí se podrobiti zkoušce pravdy náboženské, jako se podrobují jiné nauky. Není to nejistota přesvědčení, není to pochybnostmi zmítaná víra, jež k tomu pobádá, právě naopak, jest to důvěra v ně. Výsledek toho studia bude poznání síly, která se tají v křesťanství a směru, kterým jedině možno získati náboženství místo, jež mu přináleží, státi v čele všem vědám a veškerému myšlení.

L. R. F. (Ol.)

LEGENDA.

Pod staré stromy stín si ustlal šerý,
ve vonnou jetel večer sypal perly,
a na vodách — tam měsíc kráčet velký . . .
Tak ticho bylo venku — v síni šeré,
kde v sněhu ležel měkkém tak a bílém —
jak rackova je perut' u vod modrých —
ve zanícení svatém — milý náš.
Jak ulomený květ v své kráse, bled
ku hvězdnatému zdál modliti se nebi,
tam upíral své temné, velké oko
ve zamyšlení tichém, plném dum,
neb tiše, měkce vznášely se sny
nad srdcem jeho — lupeny jak růže,
když zachvěje jí vítr, listu šept,
jenž svad a zvolna krouží v sirou zem. —
A výše, výš se vznášel v rajských touhách
té duše čisté zbožný, vonný dým,
až v říše tam, kde světy zmírají
a mládnou, svůj kde Věčný rozbil stan.
A mlčení když šerou naplnilo síň,
tu slyšet bylo v hluchém kolem tichu,
na bránu věčnosti jak bušil by kdos temně.
To srdce bilo jeho, žertva čistá,
jež před spánkem se v oběť dalo Pánu,
když bledý chvěl se ret: „Je celé Tvoje,
nuž, vem si je! ó, nezhrdej mým darem!“
A večer kolem šel, mu tiše šept:
„Buď mír ti, drahý, — bez snů, tiše spi!“

A noc když vlahá zulíbala květy,
své velké hvězdy otevřely oči:
tu v síni tiché zachvělo se šero,
ve svaté sny ruch podivný se vkrad.
A Kristus světlý u lůžka ted' stanul,
jak z hloubi soumraku by úsvit ráje,
tak náhle vynořil se z dálných tajů,
kde věčnost spřádá tiše dumy své . . .
Jak luny svit ze světla v tkaném šatě
stál bled tu Kristus. Dobrou měl,
tak dojímavě krásnou, božskou tvář,
mu slibné plálo smilování v oku
a ode rtů mu linula se zář,
když nocí tichý šept se nes a sladký:
„Jsem světů král! tvou přijal jsem dnes oběť,
za níž ti dlouho nezůstanu dlužen:
neb v odměnu ti, drahý, dám já lék,
jenž zmírní by tvou bolest, v Eden vznes
tě ke Mně, serafů kde plamných roje
své písně pějí lásky — ty jak pěl's!

vována universita bolognská, neboť mezi 18 národy cizími vyhrazovaly universitní statuty tamější zvláštní místo také národu českému. Nejstarší zápisy jmenují Damasa (1220—1227), pořadatele cenného sborníku: *Ordo judiciarius*. O jeho otčíně nelze pochybovati. Vilém Durantis a Jan Andreae ho jmenují důsledně Boëmus. Tamtéž studoval později Břetislav z Pohorelic, jenž se stal r. 1342. biskupem břeclavským, Neplach, pozdější biskup Opatovický a Arnošt z Pardubic kolem r. 1340. Vůbec nejznámější osobnosti střední doby v Čechách, které udávaly směr doby, byly většinou důkladně obeznámeny s právem, jež se na universitách přednášelo. Mimo zmíněné již uvádíme ještě Jana z Jenštejna, Matouše z Mutěna, Ondřeje z Dubé, děkana litomyšlského, později olomuckého a Jana z Jeřeně, který v Padui nějakou dobu byl rektorem. Že to nebyli ojedinělí jednotlivci, možno souditi z toho, že při zřízení university pražské činí kroniky zmínku de quibusdam studentibus de Bononia versus Bohemiam transeuntibus. — Mimo to i po zřízení university pražské sám Arnošt z Pardubic posílal kleriky na studia do ciziny, kde studovali právo kanonické i civilní římské. Papež Jan XXI. udíleje r. 1276. Velislavovi de Bohemia provisi na kanonikát v kapitule pražské, motivuje slib svůj slovy: *qui diu in jure canonico et civili studuisti et profecisti laudabiliter*. Ott činí ještě zmínku o znamenitých znalcích práva kanonického, Petru, opatu zbraslavském a pražském kanovníku Vincenciovi, jenž zajisté znal také právo klassické, jak se dá souditi ze živé účasti na životě právníkém a zprávy jeho o jednání krále Bedřicha Rudovousa s městy lombardskými na polích ronçalských: *Anno 1158. imperator generalem curiam omnibus urbibus Italiae Runcaliae supra Padum non longe a Piacentia in festo b. Martini indicit, ubi antiquorum imperatorum confirmatis legibus et suis adscriptis Mediolanenses in suum vocat consilium*. U Vincencia prvního vystupuje silně užívání terminologie římského práva. Již před založením university nebylo tedy římské právo u nás úplně neznámo. Universita známost jeho velice ještě rozšířila a urychlila. Přirozeně. Vzorem pražské university byly university zemí romanských. Byloť snahou Karla IV. ut universitas nostra iisdem successibus gaudeat, quibus Parisiensis et Otomiensis gloriantur. Avšak té doby se právo kanonické již přežívalo a na místo jeho snažilo se usaditi právo klassické, takže se klerikům zakazovalo studium práva římského, aby se předešlo úpadku práva kanonického. V základních listinách tehdy vznikajících universit na př. heidelberské z r. 1386. na fakultě právníkové spojeno *jus canonicum et civile* (quae propter propinquitatem pro una facultate disponimus aestimari). Podobně na fakultě vídeňské v polovici 15. stol. bylo pojato římské právo do osnovy přednášek. Nelze se domnívati, že by na universitě české bylo římské právo ignorováno, zvláště protože u nás již dávno se o něm vědělo. Již ve stol. 13. vyskytují se u druhého pokračovatele Kosmova patrné reminiscence ano i doslovné citáty práva římského. Také kancelář krále Přemysla Otakara II. byla obeznámena se zásadami klassického práva, jak patrně z přiznání honebního práva uděleného neznámému biskupovi na královských statech. Motivace tohoto privilegia zní totiž: *Juri consetaneum et consonum videtur romano, ut principibus per nostri dominium districtus habentibus redditus et possessiones, qui nostris semper et ubique student affectibus complacere, principalis praerogativae specialem gratiam impendamus*. Na tomto místě zasluhuje zmínky, quod 1294. rex Venceslaus II. adolescentem Conradum nomine Aurelianus ad studium destinavit, quatenus ipsa in legum scientia ibidem studento proficeret.

Zajímavé jest, že inventář kapitulní bibliothéky pražské z r. 1355. uvádí také svazek jeden pode jménem *Liber institutionum* a druhý *Summa*

institutionum, které však při revisi konané r. 1368. jsou poznamenány jako ztracené. Patrně se některému čtenáři tuze líbily. Ještě tehdy však měla kapitula dva jiné exempláře institucí a liber authenticorum. Technické termíny římského práva vyskytují se velmi záhy na př. 1238 justus titulus, 1287 possessio corporalis et pro indiviso, 1262—93 sub hypotheca, 1311 laneos in villa titulo pignoris obligare, 1327 salvo, quod feudum (nostrum) ipsum in nullam aliam personem sine nostra speciali licentia venditionis, permutationis seu quovis alio alienationis titulo transferatur, 1335 dominium utile possidere et utifruui, 1347 sine quolibet dolo malo in solidum promittimus bona fide. Ojediněle vyskytují se droby římského práva v aktech archiep. prag. 1392: quod placet principi, vim legis habet, melior et conditio occupantis (§ 6. Instit. 1., 2.). Nedá se mysliti, že by na pražské universitě o římském právu se nikdy nebylo mluvilo. A na učelišti svého času tak čilém zajisté nepřestalo se nepatrnou digressí, nýbrž jistě právo římské se studovalo a studovalo se tím více, čím více studium práva kanonického klesalo. Rozvoj v tomto směru potrval až do katastrofy tří hlasů. Dílo university však nebylo tak efémerní jako její sláva. Vzdělání z university za dob květu jejího proniklo do širších tříd obyvatelstva a utkvělo hluboko mezi vzdělánnými, takže známost obecného práva římského stala se u nás obecnou.

Studium římského práva rozšířilo se u nás úžasnou rychlostí. Ne tak praktické užívání jeho. Příčina toho jest velice jednoduchá. Pokud se jenom theoretisovalo, nebylo možno proti právu římskému pranic namítati, a také nikdo nic nenamítal. Rozvážnější mužové uznali také milerádi, že by se mohlo domácí právo doplniti a reformovati římským, pokud by ovšem hledělo na domácí zřízení právní jako na pevný a nezměnitelný základ. Proto se také beze všeho hluku dostaly do práva domácího mnohé opravy formální z práva cizího. V právnických knihách českých ode dávna setkáváme se s vzornou formou, jež upomíná na právo římské. Tu však se vnikání práva římského nezastavilo. Mnozí romanisté totiž, vpravivše se do ducha práva římského, jali se reformovati v jeho duchu řády zemské, nepamatujíce, že poměry u nás byly docela jiné, než v říši římské za Cicerona neb Justiniana. Nepozorovali v sobě psychologického procesu, jež prodělali při studiu práva a zapomněli studovati dobu svou a její poměry. Proti působení takového novotů přirozeně ozvali se soudní právníci domácí a ještě více ti, jichž utěšený stav byl novotami ohrožen. Každá novota, jež se duchu českému příčila, stála mnoho bojů. Protože reformy obyčejně byly namířeny proti výsadám některého stavu, dějiny národa českého hemží se od zavádění jejich nepokoji, neshodami, třenicemi, rozstrky i boji stavovskými.¹⁾ Čím patrněji totiž se dovršovalo mezi národy slovanskými po dlouhověkém vzdoru konečné vítězství zásady římského práva, tím žalostněji u nás vynikal rozdíl vrchností od poddaných. Jako se naše doba přičiňuje o zrušení všech stavovských rozdílů, tak doby, v nichž se mocně začalo u nás romanisovati, snažily se o větší a větší různění a rozdrobení stavův a zostření rozdílův a práv jejich. Vplyv ducha národů západních nepřestal nikdy působiti v Čechách od věků, pokud historie stačí, ale dokud byl veden církví, nikdy nerozvrátil zřízení českých Slovanů, kteří, jak tuším, Prokop Caesarejský píše, ἐκ παλαιού ἐν δημοκρατία βιοτεύουσιν. Římské právo však zavinilo žalostný úpadek stavu selského. Od konce století 13. dějí se na Moravě pokusy o zavedení poddanství, a listina z r. 1381. praví, že té doby potvrzeno bylo již zákonem. V Čechách byla robota zavedena zákonem z r. 1487. Žalostný ten stav trval

¹⁾ Palacký, Děje.

až do r. 1848.¹⁾ Aristokracie přivedením lidu selského v postavení porobců, spáchala zločin, jímž uražena lidskost a ponížen národ. Po lidu selském upadala města. Dle ponětí českých pánů tehdejších obyvatelé měst královských měli se státi právě tak poddanými jako lid v městech a městečkách panských.²⁾ Města však nedala se tak snadno podrobiti jako lid. Zemského zřízení Vladislavova městský stav nikdy neuznal, nýbrž dožadoval se důsledně návratu k právnímu status quo před r. 1500 a osvědčil veřejně, že napotom nebude ani na sněmy zemské jezdit ani k čemu svolovati, leč jim stanou dřevní svobody jejich a práva. Duch římského práva však přes to vše vloudil se do práva městského nejdříve. A tu v první řadě stojí města horní. Již ve 13. století setkáváme se u nás s psaným sborníkem horního práva „jus regale montanorum“. Bohatá města horní byla záhy předmětem sporů mezi králem a šlechtou, jež si na ně činila nespravedlivé nároky.³⁾ Tak na př. v Něm. Brodě král český zavedl r. 1269. své úředníky, přiznav Lichtenbergům slušný podíl na důchodech. Později král Václav II., brzo asi po srpnu r. 1300. vydal všem horníkům království českého zmíněný zákonník. Skladatel jeho byl důkladným znalcem římského práva. Jest hodně pravděpodobna domněnka, že na sepsání jeho měl hlavní podíl učený právník mistr Gozzius ab Orvietto, kterého král r. 1294. z Říma do Čech povolal, aby mu byl rádcem v chystaných pracích zákonodárných. Jest tedy jisto, že se u nás již koncem 13. století o římském právu vědělo a ve stol. 14. bylo jeho užívání rozšířeno. Přirozeným postupem bylo římské právo recipováno záhy také v městských soudech a dalo směr životu městskému vůbec. Obchodní ráz měst přál právu obecnému vůbec, nejdříve německému, později německému silně zromanisovanému. A tak, ačkoliv process, jež prodělalo římské právo do praxe vnikající, byl nesnadnější a zdlouhavější, přece postupem času ovládlo u nás i půdu praxe.

Prvním sborem, kde romanisté pracovali, byla kurie korunní. Za Přemysla Otakara II. již se připomínají Bernard, biskup sekovský, vir in jure civili et canonico peritus a biskup Bruno, muž vzácného rozhledu politického. Při dvoru Václava II. žili právníci dr. Udalricus de Paběnic, mag. Alexius, in jure canonico doctissimus, a příznivec a ctitel římského práva civilního, neboť na impuls jeho povolal král velikého romanistu Gozzia a zajisté nikoliv jeho samostatného, jak možno souditi ze slov chronisty zbraslavského: cum juristis de casibus disseruit et de causis litterarum scribendarum materiam notariis frequenter tribuit. Za Lucemburků vynikají Arnošt z Pardubic a Jan z Jenštejna. Za Zikmunda právo kanonické právu římskému ustupovalo, protože tehdy holdovalo se u nás zásadám revolučním i proticírkevním. Rádcem Ladislavovým byl Bohuslav ze Zvolu, Jiříkovým dr. Řehoř z Heimburka, scientia juris et facundia inter omnes Germanos facile princeps.⁴⁾ Povolávání romanistů k vládě vedlo k recepci římského práva státního. Obyčejně však, mluví-li se o recepci římského práva, rozumí se tím pouze římské právo privátní. O právu státním při recepci se obyčejně nemluvívá, protože státní právo uznává se za *partie honteuse Justinia nova corpus juris*, Uvážíme-li však, že římsští praktikové byli u vlády tak četně zastoupeni, nemůžeme připustiti, že by jejich působení nemělo žádného vplyvu na právo státní. Mimo to od časů Hohenstaufů uváděno římské právo do života, pokud bylo glossováno. Odtud zásada „*quod agnoscit glossa, agnoscit curia*“. Glossatoři nevynechali však žádného oddílu kněh Justinianových. Ovšem v právu

¹⁾ Denis, Konec samostatnosti české. — ²⁾ Palacký, Děje. — ³⁾ Čelakovský, Dějiny právní. — ⁴⁾ Schmidt, Reception, 91.

státním více než kde jinde dlouho byla respektována zřízení domácí, takže ani když strohý absolutismus u nás vládl, neplatila zásada L. 1. D. de constitutionibus principum „Quod principi placuit, legis habet vigorem,“ „Quodcumque Imperator per epistolam et subscriptionem statuit, vel cognoscens decrevit, vel de plano interlocutus est, vel edicto praecepit, legem esse constat.“

Ještě většího významu pro praktickou recepci nežli rádcové a radové královští nabyli kancléři, vicekancléři, sekretáři a registroři, poněvadž z nich mnozí byli laiky a právo římské proti kanonickému fedrovali. Tak na př. kancléřem za Vladislava jmenuje se Mikuláš Liscius legum doctor. Při těchto úřadech byli romanisté tak četní, že jednotlivce připomínati nám není lze. Úředníci jmenovaných kategorií pěstovali také praktickou literaturu právnickou a tak vznikl záhy bohatý literární apparát právnický, jenž pronikl celou zemi, takže málo bylo na př. soudů, při nichž by neměli aspoň nejhrubší instrukce římského práva. Mimo to záhy v překladech zpracovány byly jednotlivé části knéh právnických římských a ukázalo se, že pravdiva jsou slova Víta Ophthalmia: Homines nostrae gentis amant et colunt juris disciplinam. Populární literatura právnická přispěla k praktické recepci velice.

Ne posledním činitelem recepce římského práva byl humanismus. Mohutné toto hnutí, jež dalo ráz dlouhé periodě středního věku, datuje se u nás od té doby, kdy Řehoř pražský počal na universitě pražské vykládati Vergila a zajisté také jiné klassiky. Mezi jeho posluchači byli dva mužové pozoruhodní velikostí myšlenek a rozsahem vědomostí svých, Viktorin Kornel a Jan Šlechta ze Všehrd. Hnutí humanistické zůstalo ovšem v začátcích svých širším vrstvám neznámo a lhostejno. Také samo v sobě nebylo tehdy ani vlastním humanismem, poněvadž Čechové právě v době, kdy humanismus vznikal a stál na půdě katolické, kacířstvím se vyloučili ze vzdělaného světa. Když poměry ty přestaly, mohl humanismus volně do Čech prouditi. Viktorin Kornel ze Všehrd prodehnut byl již duchem renaissance a přijal také od římských právníků hodně jejich zdravého rozumu. Někteří historikové líčili ho dokonce jako demokrata a republikána. Viktorin však neupírá šlechtě ani privilegií ani převážného vplyvu na věci veřejné. Jeho vlastenectví leká se zavedení cizích zákonů, kterými namnoze se nahražovaly obyčeje slovanské. Má příliš bystrý rozum, aby nepozoroval nebezpečnost vlády založené na ponížení moci královské a na utiskování veliké massy lidu. Nikdo neznal pramenův starých lépe než on. Studium spisovatelů starověkých osvíceno a prohráto bylo u něho vroucím vlastenectvím. Kniha jeho zůstane nepomíjitelným pomníkem práva českého. Viktorin Kornel dokázal na sobě jen, že zdravý humanismus, znalost cizího práva a cizí vzdělanost není národu na škodu, nýbrž že naopak může býti velice dobře vykořistěna. Osudnější byla činnost humanismu, pokud se k nám donášel z cizích universit, bez pochopení poměrů domácích u nás uplatňoval, pokud čeští humanisté zaměnivše cíl a prostředek pěstovali cizí literaturu na úkor domácí, již podceňovali a pokud cizinci zásadami pohanských klassiků se řídící u nás působili. Z humanistů toho druhu nejdůležitější jsou Jan Šlechta ze Všehrd, jenž stál v důvěrné korespondenci s Erasmem Rotterdamským a předním humanistou rakouským Konradem Celtesem, Bohuslav Hassištejnský z Lobkovic, jenž snad nejvíce zásady humanismu u nás propagoval, poněvadž měl nad míru příznivé okolnosti při činnosti své, Sixt z Ottersdorfu, jenž studoval ve Vittenberku r. 1533, Math. Collinus z Chotěřiny, vykladatel Homera na pražské vysoké škole, Jan ml. z Lobkovic (Popel), qui extra

Pragam jura caesarea inspexit, z cizinců pověstný professor artium et juris Hieronymus Balbus, jemuž již na universitě Pařížské vytýkáno, že Justinianei digesti et nonnulorum ex jure pontificio enucleationem audacissime magis, quam prudenter assumpserit. R. 1499. přišel na universitu pražskou, musil však ji brzo opustiti, poněvadž mu vytýkán atheismus. (P. d.)

F. K . . . . s. (Pr.)

Ritornely.

1. Nevinnost Krista.

Je anděl bytost čistá;
však nevinnost ta jeho nadpozemská
jen odleskem jest nevinnosti Krista.

2. Osten hříchu.

Jak ostrý osten smrti,
jíž tělo zemře! Osten ale hříchu
je ostřejší, neb duše život drtí.

3. Pravda.

O pravdo, ráda pálíš!
Ty's kopřiva kdes v stínu zanedbaná;
jak ona léčivost svou špatně chválíš.

4. Satira.

Satira — světlo denní,
vždyť vtipu hranolem se musí pustit,
sic jinak barvu její vidět není.

5. Slovo.

Je slovo jiskra blesku,
z níž potom teprv velká škoda vzejde,
když sama dávno zbavena jest lesku.

JOSEF ČERVÍK. (Ol.)

Tell-el-Amarnské listy.

Biblický rationalismus odkazoval před nemnoha lety zprávy Písma svatého v době před Davidem do říše bájí, legend a národních eposejí, jaké nacházíme u různých národů — popíraje tak historickou cenu těchto zpráv.¹⁾ Leč mnohé z jeho domněnek rozplynuly se v niveč, když šťastná náhoda vynesla z temna země hlíněné tabulky Tell-el-Amarnské z dob Faraonů 18. dynastie Amenophise III. a Amenophise IV. ($\pm$ 1400 př. Kr.).

¹⁾ Zapletal, O nálezu Tell-el-Amarnském, »Vlast« r. 1894 — 95.

Pro důležitost nálezů chci zde stručně pojednat o původu nalezených tabulek, o jejich ceně pro historické poznání tehdejší doby, jakož i o službě, již nám při obhajování Písma sv. konají.

Na začátku druhého tisíciletí před Kristem zmocnily se asijské hordy, pravděpodobně z Malé Asie příslé, dolního Egypta.¹⁾ Knížata jejich Hik-Šasu (Hyksové) založila 16. a 17. dynastii a ovládala Egypt asi po čtyry století. Za této vlády přišli řízením Božím Israelité do Egypta a byli Hyksům jako posila jejich vlády vítáni a proto též od nich podporováni. Avšak konečně zmohly se domorodé živly, a po staletém boji byli Hyksové z Egypta vyhnáni a vlády zmocnila se domorodá 18. dynastie, již počíná vnitřní a vnější rozkvět Egypta.

Thutmosis III. (vládl v 15. století př. Kr.), Faraos 18. dynastie, rozšířil výbojnými válkami na jihu Egypt až po ústí řeky Atbary do Nilu a dobyl Syrii a Kanaanu. Jeho nástupci nestarali se však přespříliš o válečné řemeslo. Tak Amenophis III. zabýval se více praktickou filosofií, stavěl sošky svému božskému majestátu a podporoval umění, které dnes, po několika tisíciletích, budí obdiv učeného světa (sbírky v Paříži). Nástupce jeho Amenophis IV. dal se pod vlivem asijských idejí do provádění reformy náboženské, která měla zároveň čelití vlivuplné kastě hieratické. Leč žádná reforma — dějiny to dosvědčují — nemívá tak dalekosáhlých následků, jako reforma náboženská, stojí-li za náboženstvím někdo, kdo má ze staré víry výhody.

Tak tomu bylo i v Egyptě. Mocná kasta hieratická, jejíž intriky tak často měly vliv na změnu dynastií, opírala se houževnatě snaze Faraonově postavit na místo Amona, thebského boha slunce, Aten-a, boha slunce, naturalisticky pojímaného. Kasta hieratická nebojovala nadarmo; vidíme to z toho, že Faraos Amenophis IV. vystavěl si jižněji Theb u nynějšího El Amarna²⁾ novou residenci, jež měla býti centrem nového kultu a zároveň východištěm boje proti kastě hieratické. Avšak nedařilo se mu. Již nástupce Amenophise IV. vrátil se do Theb, a město krále kacíře bylo rozbořeno. V ssutinách města pochován i královský archiv, který některý úředník³⁾ ukryl v zemi snad v té chvíli, když povstalecká moc táhla na město krále kacíře a zachoval tak neocenitelný poklad věkům pozdním.

Roku 1887. kopali vesničané ve zříceninách slín a tu přišli na několik zpuchřelých truhlic, svrchu uzavřených deskami alabastrovými. Truhlice byly naplněny hliněnými tabulkami, které byly popsány písmem bab. klínovým.⁴⁾ Zjištěno, že tyto tabulky jsou dopisy, jež králové babylonští, assyrští, král mittánský, nejvíce pak místodržitelé a lenníci kanaanští posílali Faraonům Amenophisu III. a Amenophisu IV. ($\pm$ 1400 př. Kr.). Obsahem jejich jest ujišťování o přátelství, svatební smlouvy a výměny darů. Doba tehdejší jimi nabývá neočekávaného objasnění.⁵⁾ Pro nás jsou nejdůležitější zprávy z Kanaanu⁶⁾ a poměry mezinárodní, které líčí.

Někteří spisovatelé tvrdili, že Israelité nemohli dobýti a také nedobyli země zaslíbené tak, jak vypravuje Písmo svaté. Avšak z obsahu listů Tell el-Amarnských jest zřejmo, že to možným bylo, a že stávaly poměry, jež známe z Bible. Dovídáme se tu, že Syrii a Kanaan jsou v době asi 100—200 let před

¹⁾ Dr. Alois Musil, Praelectiones.

²⁾ Arabská vesnice Tell-el-Amarna leží asi uprostřed mezi Memfidou a Thebami, as 200 angl. mil jižněji od Kaira.

³⁾ Der alte Orient, 1. Jhrg., H. 2, Carl Niebur, Die Amarna-Zeit. Leipzig 1899.

⁴⁾ Písmo toto není původu semitského a nazývá se nejčastěji akkadským nebo též suméřským, dle částí starého Babylonska: Akkad. u. Sumir-u. Baumgartner, Gesch. der Weltit., I. p. 55, Freiburg in Breisgau 1897.

⁵⁾ Zapletal, »Vlast«, r. 1894 95.

⁶⁾ Kanaan je v dopisech zván »Mat Kináchi« nebo »Mat Kinakhna« — což odpovídá domácím výrazům »Kná'« a »Kna'an«. — Baumgartner, ib.

příchodem Israelitů pod nadvládou egyptskou. Značnější města kanaanská, jako Gezer a Megiddo jsou spravována egyptskými veliteli. Jiná kanaanská města té doby jsou ovládána domorodými knížaty, která svá města a jich okolí samostatně spravují a do Egypta určitý poplatek odvádějí. V zájmu diplomatickém jsou v některých městech egyptští komisaři, ano i egyptské posádky. O nesčetných městech, o nichž se Písmo sv. zmiňuje, dočítáme se v nalezených tabulkách. Jsou to v jižní Palestině: Jerusalem¹⁾, Keila, Lakiš, Gat (Gimtu), Ajalon, Gezer; na pobřeží: Gaza, Askalon, Japha; v údolí Jesrael: Megiddo a na pobřeží Akko; na pobřeží fenickém: Tyrus, Sydon, Bejrut, Symira, Arvad; ve středozemí: Tunip, Katua, Kadeš na Orontu, Damašek; v Gileadu: Jabeš; v Gari (nížině Jordánské): Adurii (Adorajim II. Par. 11, 9), En-Anab v Judsku (Anab., Jos. 11, 21).²⁾ Tím vyvráceny námitky kritiky, popírající, že by kdy stávala města, o nichž se Písmo svaté zmiňuje.

Až na roční daň požívala knížata kanaanská pod egyptskou nadvládou samosprávy.³⁾ Leč právě tato okolnost byla záhubou země. Listy Tell-el-Amarnské jsou nám toho jasným důkazem.

V Kanaanu rozhodovalo právo pěstní. Samostatná knížata se válečně napaďala, a země se ozývala třeskotem zbraně. K tomu přičísti dlužno, že se Faraó o poddaná knížata nestaral; stačilo mu, že odváděla roční daň a uznávala jeho nadvládu. Stalo-li se však, že některý kníže neodvedl daně povinné, byl soused jeho pověřen úkolem, aby daň vynutil.⁴⁾ Na tom ještě nebylo dosti. Knížata se vzájemně osočovala u egyptského dvoru ze zrady, spojení s nepřáteli obviňovala a pak s tváří nevinného děcka se ospravedlňovala a intervence královny se dovolávala proti utlačovatelům nebo aspoň o poslání komisařů a vojska prosila.⁵⁾ Občas se jim stalo po vůli, ale pro nedostatečnou pomoc vojenskou komisaři obyčejně málo pořídili. K těmto domácím rozbrojům přidružily se občasné vpády cizích rot beduinských kmenů, které škodily od jihu, ze severu pak útočili Hethitové.⁶⁾ Takové byly poměry v Kanaanu před příchodem Israelitů.

V Egyptě zatím vládnoucí 18. dynastie počala se dívat na Israelity, dřívejší spojence Hyksů, jako na nebezpečného nepřítele v zemi. Pronásledování Israelitů bylo na obzoru. Všeobecně má se za to, že pronásledování Israelitů začalo až za 19. dynastie, za vlády Faraona Ramsesa II. dostoupilo své výše, a za vlády Mernepty II. vyšli Israelité z Egypta.⁷⁾

Tenkráté totiž nadešla ona doba v úradcích Božích stanovená, kdy se Israelité měli vrátiti do zaslíbené země Kanaanu. Psanec egyptského dvora vyvolen byl od Boha za vůdce. „Pojď, já pošlu tebe k Faraonovi, abys vyvedl lid můj z Egypta“ (Ex. 3, 10), byla slova Hospodinova k Mojžíšovi.

Mojžíš, vychovanec královského dvora egyptského, jemůž přístupna byla kultura tehdejší doby a který byl i zkušeným vůdcem na výpravách, jež na jihu Egypta podnikány, vyvedl kmen Jakobův z Egypta a dovedl ho až ku hranicím Kanaanu. Úkolem země dobýti pověřen Josue, upevniti vládu měli později Soudcové.

¹⁾ Nemá jméno Jebus, nýbrž Urusalim.

²⁾ Dr. Ernst Trampe, Syrien vor d. Eindringen der Israeliten — Nach den Thontafeln von Tell-el-Amarna, Jahresbericht des Lessingsgymn. Berlin 1898

³⁾ Niebuhr, ib. p. 9.

⁴⁾ Niebuhr, ib.

⁵⁾ Zapletal, ib.

⁶⁾ »Chatti« (u Egyptanů »Cheta«) byla od Babyloňanů zvána velká říše v Malé Asii, která stávala v II. tisíciletí př. Kr. a již dříve vedle říše babylonské a egyptské. Jménem Hetita není naznačen národ jeden, nýbrž pod tímto jménem je zahrnut konglomerát různých národů, kteří se v zemi Chatti vystřídali; zrovna tak zveme Babyloňany ony národy, kteří se v Babylonii vystřídali. — Viz: Der alte Orient, I. Jahrg., H. 1., Winckler, Die Völker Vorderasiens, p. 19. Leipzig 1899.

⁷⁾ Schöpfer, Geschichte des Alt. 9. Ed. III. p. 144. Brixen 1902.

Jest však možno, že Israelité Kanaanu tak dobyli, jak nám Písmo sv. vypravuje? Povázíme-li, že kmen Jakobův měl 600 tisíc mužů boje schopných, že země Kanaanská byla seslabena domácími boji,¹⁾ že roviny byly vpády Beduinů popleněny, dlužno nám připustiti, že bylo možno, aby Israelité takovým způsobem Kanaanu dobyli, jak nám Písmo sv. vypráví.

Avšak děje se v Tell-el-Amarnských listech přímo zmínka o Israelitech? V nalezených listech činí se často zmínka o jakýchsi Chabirech z jihu do Kanaanu se deroucích, proti nimž se domorodá knížata úzkostlivě pomoci egyptské dovolávají.²⁾ Tak na př. píše král Jerusalemský Abdi-Chiba: „Králi, svému pánu, Abdi-Chiba sluha. K nohám svého pána, krále, padám sedmkrát a ještě sedmkrát. — — — Zhynuli všichni starostové; není již žádného starosty králova. Proto necht' obrátí král tvář svou ke svým lidem a pošle vojsko ze svých pevností. Není již zemí králových: Chabirové vyplnili všechna města králova. Dorazí-li pomocné vojsko ještě letos, bylo by lze udržeti země pána krále; nedorazí-li však, pozbude král, pán můj, zemi svou.“ Tentýž kníže se táže v jiném listě: „A teď vezmou Chabirové města mého krále? . . . Nedojdou-li čtyři ještě letos, ztraceny budou všechny země krále, pána mého.“ Opět v jiném listě: „— — — Proto ať neoslyší král svého sluhy a pošle mu na pomoc vojsko, abych opět dobyl země králi, svému pánu. Nedojde-li však vojsko, přejde země králova k Chabirům.“

Sama sebou vystupuje tu otázka: Jsou tito Chabirové totožni s 'Ibrim t. j. s Israelity?³⁾ Mnozí assyriologové zastávají se této myšlenky, ale jistotu nám přinesou snad příští pomníky starých věků! ⁴⁾ Leč budiž tomu jakkoliv, Tell-el-Amarnské listy jsou nám ukazateli poměrů země Kanaanské, za kterých dobytí země Israelity dle zpráv Písma sv. je velmi pravděpodobným, ne-li jistým.

Přihlédneme k formě listů samých! Listy pocházejí z různých zemí; odtud i různá jejich barva — dle druhu hlíny té krajiny, ze které odeslány. Do měkké hlíny bylo psáno ostrým nástrojem, pak teprve tabulka byla v peci vypálena a list byl hotov. Některé z nalezených tabulek jsou značné velikosti. Mnoho tabulek však poškodili Arabové, kteří chtějíce míti tabulek více (by je snadněji tajně prodali) větší rozbili. Než egyptská vláda, již všechny vykopaniny patří, byla časně o nálezu zpravena a zabránila nerozumnému ničení.

Tabulky jsou popsány písmem klínovým a řeč jejich jest assyrsko-babylonská. Že král babylonský píše písmem klínovým a řečí assyrsko-babylonskou, není divu. Proč však cizí králové, jako král Mittánský, v západní Mesopotamii mezi Balikem a Efratem, král Azapský, na levém břehu horního Efratu, král Alasijský v Syrii, nedaleko Středozemního moře, ne-li na některém jeho ostrově, král Chatský na Orontu, konečně několik jiných králů, jichž jmen a území již nelze čísti na klínových listech,⁵⁾ dále úředníci a knížata Kanaanská píší dvoru egyptskému assyrsko-babylonsky? Jak to vysvětlíme? Nejinak, než že všechny tyto země stály více méně pod vlivem rozvětvené kultury babylonské, a že řeč babylonská⁶⁾ byla řečí diplomatickou (jako nyní frančtina)

¹⁾ Josue tedy nenarazil na mohutnou, koncentrovanou moc, nýbrž na houf vzájemně se potírajících vládů.

²⁾ Zapletal, ib.

³⁾ Niebuhr má Chabiry za totožné s Israelity — poněvadž zprávy kn. Jos. a Judic. I. souhlasí s poměry Kanaanu dle Tell-el-Am listů. Viz: Der alte Orient, 1. Jhrg., H 2, Niebuhr, Die Amarna-Zeit, Leipzig 1899, p. 24.

⁴⁾ Zapletal, ib.

⁵⁾ Zapletal, ib. p. 346.

⁶⁾ Že babylonština nebyla mateřskou řečí Kanaanitů, vysvítá z toho, že k některým méně jasným výrazům bab. přidávali slova Kanaanská.

Ačkoliv tedy v době, o níž jednáme ($\pm$ 1400 př. Kr.), byla země Kanaanská pod nadvládou egyptskou (dobyta Thutmosisem III.), přece nalezáme tam stopy mocně rozvětvené kultury babylonské — jak listy z Kanaanu datované dokazují.

O čem to svědčí? Zajisté o tom, že země Kanaanská byla již před mnoha věky pod nadvládou babylonskou, a že panství toto bylo v šedém dávnověku založeno — dávno před příchodem Abrahamovým. Nasvědčuje tomu ta okolnost, že jeden babylonský král se zve „králem země Amoritské.“ Že Amorité v Kanaanu byli, jest jisto.

Čteme-li tedy v Genesi 11, 31, že Thare, otec Abramův, se chystá s celou rodinou jíti z Ur-Chaldala do země Chanaan, odpovídá to úplně tehdejšímu poměrům. Za časů totiž Abramových vládli v Kanaanu králové babylonští, a když se tedy Abram hnul se svými stády a šel do Kanaanu, byl stále v říši babylonské.

Nejzajímavějším však jsou tehdejší poměry mezinárodní, které také pěkně osvětlují pravdivost některých míst Písmo sv. — Knížata nedopisovala asi jen faraonům, nýbrž i sobě vzájemně psala, a tak se zdá, že život mezinárodní byl velmi vyvinut. Třeba neměla knížata na přátelských dvorech vyslanců stálých, přec tito zůstávali velmi dlouho a vraceli se s vyslancem knížete, na jehož dvoře meškali. Neposlali vyslance za významných událostí, bylo skoro porušením mezinárodní shody.

Tak na př. farao Amenophis IV. neposlal za nemoci krále bab. Burra-burjáše posla s projevem soustrasti, a již mu to způsobilo mnohou výtku krále babylonského, tak že se omlouvati musil. A což nedočítáme se v Písmě sv. poselství podobných, když na př. David posílá k Hanonu, králi Ammonskému při nastoupení jeho na trůn, Hiram k Šalomounovi při téže příležitosti, Balada, král babylonský, k Ezechiášovi, když stonal a zázračně se uzdravil?¹⁾

Nebude snad nezajímavo zmíniti se na konec též o titulech a osloveních, jimiž se vladaři dle listů Tell el-Amarnských ctili! Jest ovšem rozdíl mezi oslovením „pánů bratří“ a mezi oslovením, jehož užívali asijské lenníci. Velký formulář, užívaný od lenníků faraonových, zní asi takto: „Králi, svému pánu, svému božstvu, svému slunci, slunci nebes: Jití, praefekt Askalonský, je tvým sluhou, prachem tvých nohou, sluhou tvých komoňů. K nohám krále, svého pána, padám sedmkrát a opět sedmkrát, na prsa a na záda.“²⁾ Jinak však píše král babylonský: „Bratru Naphurioví (Amenophisovi IV.) tvůj bratr Burra-burias, král karduniaský (bab.). Daří se mi dobře! Tobě, tvému domu, tvým ženám, tvým synům, tvé zemi, tvé šlechtě, tvým koním, tvým válečným vozům, ať se daří velmi dobře. — Od doby, kdy otec tvůj a otec můj v přátelství vešli, posílali si dary a neodepřeli si prosby. Nyní poslal mi bratr můj darem pouze dvě miny zlata. Ale pošli mi více zlata, tolik, kolik tvůj otec nebo aspoň polovici toho, co tvůj otec. Proč jsi mně pouze dvě miny zlata poslal? Výdaje na chrám jsou veliké a já jsem povinen práci provést; pošli mi proto mnoho zlata! Cokoliv pak ty žádáš z mé země — napiš, aby ti dodáno bylo. — (na konci): Darem ti posílám tři miny lapidis lazuli a pět potahů pro pět dřevěných vozů válečných.“

Je nápadno, že v listech Tell-el-Amarnských dožadují se králové asijské zlata, a věta „v tvé zemi je zlata jako prachu“ vyskytá se velmi často. Odtud pravděpodobna je domněnka, že země zlata — Ophir bible, byla nepochybně na vých. africkém břehu a Egyptanům proto nejpřístupnější.

Odpověď na úhrnnou otázku, byla-li nalezena nějaká zpráva, která by odporovala Písmu sv., zní: dosud nikoliv a zajisté ani nalezena nebude. Nejsou

¹⁾ Zapletal, ib. — ²⁾ Niebuhr, ib. p. 21.

sice známy zprávy všech listů. Mnohé čekají v evropských a egyptských museích „svých mužů;“ ale těmi, které jsou již známy, usvědčena z nesprávnosti kritika a ne Bible. Archaeologický nález Tell el-Amarnský zvrátil domněnky kritiky a kritiků rationalistických, že jsou v Bibli pověsti a mythy. Vědecké vzdělání lze nyní jen s tím přiznáním spojit, že Bible je historickým pramenem prvního stupně, jehož údaje mohou býti kontrolou ostatních starých zpráv.¹⁾

HENRYK A. BENEŠL. (Pr.)

LASCIATE OGNI SPERANZA.

Ty bledý jinochu, v kleriku oblečený,
ach! pusť již naděj v to, co zovou: Sláva!
Hleď, jak je splván Kristus
s korunou trnovou!

Ty bledý jinochu, se srdcem láskyplným,
ach! pusť již naděj v to, co zovou: Vděčnost!
Slyš, jak ta luza křičí:
„Ukřížuj! Ukřížuj!“

Ty bledý jinochu, se zrakem roztouženým,
ach! pusť již naděj v to, co zovou: Štěstí!
Hleď, z Města ke Golgotě
jde „Cesta křížová“!

— — — — —
Vidíš-li, Bratře? Pohleď! Před tebou
je „Cesta křížová“ — — —

Přel. JAN PAVELEK (O.)

Wieczory nad Lemanem.

Napisal Ks. Maryan Morawski. T. J.

Pátý večer.

(Č. d)

Leroy: Důvody tyto důstojnosti daruji. I bez nich patrně, že Krista v evangeliích nesložili evangelisté. Oni byli všichni Židy, jasně to vidět z jejich slohu i z jejich zvláštního způsobu myšlenkového. Kdyby měli svým vlastním rozumem vymyslet Krista, byli by z něho jistě učinili buď vůdce Židů, porážejícího pohanstvo, anebo — kdyby toto nebylo možno — typického, rázovitého rabína. Čím mohl být rabín židovský oněch časů, víme dostatečně; máme v Thalmundu silhouetty Gamaliele, Hillele, R. Samuele. Každý je svárlivým, pedantským, urputným zastancem a mluvku

¹⁾ Kaulen, As. u. Bab

pro výsady národa svého, každý vidí v drobečkách Zákona střed všehomíra. A tyto vlastnosti byli by evangelisté ještě sesílili, chytře do největší míry vyšroubovali a Kristu takto smyšlenému přisvojili. Avšak na takového Krista, jakého skutečně vyličili, který se staví nad sobotu, který rozmlouvá se Samaritánkou, který hlásá, že pohané od východu i západu mají přednost v království synů Abrahamových — slovem na takového Krista, který má ve světě největší srdce, nejširší rozum a jest krajní protivou rabína židovského, neměli tito lidé v oboru ducha svého vůbec látky ani snahy. Taková tvorba je se stanoviska kritiky literární holou nemožností.

Siemionov: Jinak věc pojímaje, dodávám, že kdyby evangelisté byli Krista složili, byli by z něho nejspíše učinili stoika. Připisovali by mu, zvláště, chtěli-li ho učiniti Bohem, neoblomnou vytrvalost, mužnost, vládu nad sebou, pevnou jako tvrdá skála. To jsou vlastnosti, jichžto sílu prostí lidé dovedou oceniti. Justum et tenacem propositi . . . . . impavidum ferient ruinae. Ale že vedle těchto vlastností možným jest nekonečně krásný jeho soucit spolutrpicí s lidskými bídami, že tentýž Kristus, aniž by klesl se své výše, může se rozlítostniti nad předvídanou záhubou města, zaplakati nad hrobem přítele, že může k sobě tuliti a líbatí dítky, zasedati k hostinám s celníky, dovoliti Magdaleně, by smáčela nohy jeho svými slzami, jí hříchy odpustiti, protože velice milovala, že může nohy umývati svým učeníkům, že může se rozteskniti při loučení s nimi — toho evangelisté nemohli si nijak smyslit, ba ani na to pomyslit.

Než oni jdou dále. Vypravují bez váhání o jeho smrti na kříži — tehdejší to šibenici. Snad někdo namítne, že přiměla je k tomu známost oné veliké události; než co přimělo je k tomu, aby vypravovali, že byl od surových vojáků políckován, a mnoho jiných pokořujících podrobností? Od učeníků, kteří mistra svého Bohem chtějí učiniti, nelze se toho skutečně nadíti. Leč nedosti na tom. Bez obalu hlásají, že bohatýr ten před mukami se rmoutil, že prosil Otce, aby ho osvobodil, že tesknil, že se bál. Při tomto stavu věcí zdá se mi býti naprosto absurdním a neodůvodněným pochybovati o objektivnosti evangelistů. Hlásání takových věcí ovšem musilo se zdáti nevysvětlitelným prvním křesťanům, vzbudilo zjevný posměch a odpor gnostikův, a zajisté ničím jiným se vysvětliti nedá, leč toliko pravdivostí skutku a nutnou upřímností spisovatelů. Ostatně takový Kristus, všestranně lidský, obrovský v slabosti, majestátní v milosrdenství jest nekonečně velebnější, než-li bezcitný stoik. My tomu dnes rozumíme a ještě spíše cítíme. Ale vymysleti se takový Kristus nedá.

Miss Wilson: A odkud by takoví lidé vymyslili tak nedostižitelný ideál lásky, pro který ve starém věku neměli vzoru, žádných obrysů? Láska ve starém věku nesáhala nikdy dále, nežli ke zděm domácího města a ještě tato láska byla podšita pýchou, egoismem a nenávistí cizích. Než Kristus najednou jeví ve světě srdce nekonečně široké, milující Otce, bijící pro jeho slávu, v Otci milující všechny lidi, blízké i daleké, učenníky i vrahy své. A jak srdečně miluje, jak účinně, jak obětavě, jak nestranně pečuje o všechny potřeby lidské tělesné i duševní, kdož to dovede vypověděti, leda že by opakoval celé evangelium, celý život Syna člověka, který jest jediným pásmem dobrodiní prokázaných lidem, dnem i nocí, v bídě a o hladu, bez koutu, kde by hlavu sklonil, až do úplného obětování života. Čtu-li, že se na kříži modlil za ty, kteří ho naň přikovali, a zároveň že matku svěřil ochraně učenníka, skutečně nevím, co z obojího více dojmá; první staví mi onen vzor nebetyčně nade mne, a druhé činí na mne dojem,

že jest tak blízko mně, že se ho dotýkám. Jest to nejideálnější a zároveň nejpřirozenější pravzor, nevysvětlitelné spojení ideálu s přirozeností.

A ten ideál své lásky staví Kristus lidem za vzor, žádaje, aby se milovali tak, jak On je miloval. A požadavky tyto jsou neobyčejně veliké; káže milovati Samaritána tak jako svého krajana, káže sebe tak dalece zapřít, že jsme ochotni raději křivdu trpěti, nežli bližnímu ublížiti; káže milovati nepřátele a dobře jim činiti. A abychom ve všech bytostech, byť i nejhorších a nejubožších, měli co milovati, překrásnou slibuje nám odměnu: „Cokoliv jednomu z těchto nejmenších jste učinili, mně jste učinili, mne jste nakrmili a oděli, kolikrát nakrmili jste hladné a oděli nahé.“ Ku podivu krásné umění lásky — které, co divnější — ukázalo se i velice plodným v historii, jak jste včera mluvili.

A takový div měl by se zroditi v hlavách několika písálků židovských?

Kněz: Snadno ukázati, že jaká jest jeho láska, taká jest i jeho moudrost, budící úžas jeho učenníků a vrahů, nejevící žádných mezí, které prozrazuje každá moudrost lidská. Taková též jeho mravní svatost, ve které nelze postihnouti nejmenších nedostatků, ni stínu, neboť když všichni lidé jsou hříšnými a právě nejsvětější pokorně se k tomu přiznávají, když všichni prosí Boha za odpuštění svých hříchů, on samojedný, nejpokornější z lidí, nikdy Boha za odpuštění neprosí, ba směle lidi vyzývá: „Kdo z vás může mne vinit z hříchu?“ A totéž lze říci o každé jiné jeho vlastnosti, kteroukoliv bychom chtěli v Kristu evangelickém prozkoumati. Všude jest cosi nedostihlého, nikde hranic — slovem, všude zírá absolutno. A proto nemohli evangelisté postavy jeho stvořiti — byli lidé, ona byla božská.

Hainberg: Vlastnosti, které Kristus jeví, jsou nepopíratelně podivuhodny. Přece však pouze se stanoviska velmi relativního lze je nazvati nekonečnými; vždy jsou to přece jen vlastnosti lidské; lidská dobrota, lidská trpělivost, lidská svatost. Nijak nejsou vlastnostmi naprostými bytosti absolutní vlastními. O tom, tuším, netřeba pochybovati.

Kněz: Pomíjíte velice těžkou otázku, totiž samé tajemství Vtělení, čili dvojí přirozenost v jedné osobě. Bez dalšího však vysvětlování odpovídám dvěma slovy na předmět otázky: Lidské přirozenosti Kristově přísluší vlastnosti patrně lidské, ne přesně absolutní. Než i ty vlastnosti vystupují v takové plnosti, v takové dokonalosti, bez stínu, že, jak se ukázalo v naší rozmluvě, vylučují možnost, aby postava ta byla pouze jednotkou lidstva; dají se však dokonale vysvětliti, jak podotknul pan Deville, dogmem křesťanským, že sám Tvůrce vzal na sebe postavu lidskou, stal se jejím skutečným podmětem, a proto odlesk jeho dokonalosti v téže postavě tak se odráží, jak jest to jen v lidské přirozenosti možno. Nieméně mimo tyto podivuhodné lidské vlastnosti zírají z této postavy vlastnosti absolutně božské, ve kterých se božský předmět přímo objevuje: těmito ústy lidskými mluví ustavičně Boží vševědouce, téma rukama lidskýma koná divy božská všemohoucnost každé chvíle.

Leroy: Nemluvte o zázracích. Škodí mi Kristovi. Bez nich zdá se mi větším a krásnějším, zvláště srozumitelnějším.

Kněz: Zázraky jsou vám Kristu na újmu? A proč? Snadná odpověď: protože pojmáte Krista jako člověka v každém ohledu vyššího, jehožto naprosto jest nedůstojno klamati sebe a mámiti jiné zdánlivými zázraky — a nepojmáte ho jako Boha všemocného. Souhlasím, že tak pojatý Kristus může se vám líbiti. Ale odkud vzíti toho Krista bez zázraků, kde ho hledati? V evangeliu?

Leroy: Vyloučit z evangelia všechno, co jest nadpřirozeným a zůstane takový Kristus.

Kněz: Ba nic nezůstane, než nejlibovolejší výtvar obrazotvornosti.

Miss Wilson: Máte pravdu, nic z evangelického Krista nezůstane.

Kněz: Uvažte, prosím, že zázraky vyplňují celou životní pouť Krista v evangeliu: příchod jeho na svět je zázračný, činnost učitelská opírá se o zázraky; na ně se ustavičně odvolává, žádaje víry svému učení. A zázraků těch koná podle evangelistů na sta, na tisíce. „Obcházaje pak Ježíš všecku Galilei, učil v jejich školách, a kázal evangelium království, a uzdravoval všelikou nemoc, i všeliký neduh v lidu,“ dí sv. Matouš (4, 24.). Celé pak evangelium Markovo je toliko popisem cest onoho divotvorce, na kterých sbíhají a tlačí se ubožáci všeho druhu, tak že ani odpočinku ani oddechu mu nedopřejí — a na jeho slovo mizí nemoci, množí se chleby, větry a skály tichnou, mrtví vstávají. „Pertransiit,“ jak krásně praví sv. Lukáš, „benefaciendo,“ chodil dobře čině a všechny uzdravuje. A konečně výslovně slibuje, že třetího dne vstane z mrtvých; po smrti ukazuje se v živém těle a dává se dotýkati. Zázraky vlétají se ve všechny význačné rysy a skutky této zázračné bytosti. Řekl jste tolik krásných věcí o charakteru Kristově a dospěl jste s námi toho úsudku, že evangelisté této postavy složití nemohli; uvažte tedy, že to všechno, co nás i vás u Krista uchvacuje, spojí se se zázraky. Je mu líto zástupů — a hned zázračně množí chleby; dobře činí všem, kteří se k němu utíkají — zázraky navrácuje zdraví; odpouští cizoložnici hříchy její — a zároveň čte v duši žalobníků jejich hříchy a vepisuje je do písku, velkodušný je před soudem Kaifáše — ale hrozí zároveň svým příštím v oblacích ve dni posledním. Zkrátka — odstraňte zázraky ze stránek evangelia a všechno se rozplyne a nezůstane vám nic v ruce, než střeptiny neдрžící pohromadě.

Škoda byla by to pro svět, není-liž pravda? Ale nejenom škoda, nýbrž i nemožnost. Jestli evangelisté si zázraky sami vymyslili, vymyslili i celého nám známého Krista. Jakým však byl skutečně a zdali vůbec byl skutečný Kristus, toho ani přibližně odhadnouti nelze. I došli bychom opět k onomu již zamítnutému absurdu, těžší přijatelnému, než jakékoliv zázraky: že totiž evangelisté jsou tvůrci Krista.

Deville: A proč bychom se vzpírali, p. Leroy, uznati zázraky Kristovy? Či snad ony nás v některém ohledu odrážejí? Rozumu, uzná-li jednou nad světem Boha — zázrak není nemožným — o tom tuším jsme se již přesvědčili a citu, srdci, smyslu mravnímu, krasochuti úplně lahodí. Zázraky, kterých se dočteme ve zdánlivě svatých knihách jiných náboženství jsou zázraky beze smyslu, bez možného vztahu na svět skutečný: nad to jsou často hrozný, ukrutný, obyčejně hmotně ničí odpůrce. Známé jsou indijské „avatory“ Višnu a Šivy, jako typ neskrocené obrazotvornosti a ukrutenství. O vážném Zoroastru se dočteme, že zasadil cypřiš, který za několik dní vzrostl v takových rozměrech, že Wistaspa zbudoval si v jeho koruně rozkošný palác. Moudrý Budha měl utvořiti z ohně 500 lodí. Zároveň zamkl draka sršícího plamenem ve své žebrácké mošně. Takovéto obludy plodí obrazotvornost lidská, kdy bez zřetele na skutečnost dává se bez otěží zanáseti v kraje zázračné. — Zázraky však Kristovy jsou všechny rozumné, krásné, milé; všechny bez výjimky jsou dobročinné, jejich účelem nikdy není hmotný zisk divotvorce, nýbrž povždy úleva trpícího lidstva. Protivníky mravně toliko překonávají. Zázraky, které lidé zdánlivě konají — i ty, které připisují zbožným rekům, mají vždy, ať již skutečně, ať již ve vypravování — jakousi dávku dryádnictví, inscenování, všechny podmínky je obklopující

utvářejí se jako kulisy, řeči se mluví jako do parteru, všechno vědomě anebo instinktivně k tomu směřuje, aby co nejbohatěji se osvětlila zázračnost zjevu. Beru vás za svědka, jenž jste literátem a právě jste přečetl evangelium, jest v Kristu, jak se líčí v evangeliu, třebas jen drobet tohoto šarlatanství?

Leroy: Ne, to jest úplně vyloučeno.

Deville: Kristus je tak skromný, že se až zdá, že se skrývá se svými zázraky. Zakazuje učeníkům o nich mluvit, vzdaluje svědky nepotřebné, umírňuje zázraky, které má učinit. Byv přiveden k mrtvole dcery Jairovy, zastane světnici plnou plačících: „Neplačte,“ vece, „neumřela dívka, ale spí.“ I posmívali se mu (dodává evangelista) vědouce, že zemřela. A rozkázav, aby všichni kromě rodičů se vzdálili, vešel do světnice, ujal ji za ruku a řekl: „Dívko, vstaň!“ a ihned vstala a chodila. Tak se líčí dryáčnictví?

A správně mluveno, Kristus svých zázraků ani neukrývá, ani se jimi nevychloubá, činí je s takovou skromností, s takovou jistotou pokojnou, jako kdyby to byly skutky praobyčejné. Zkrátka Kristus činí největší zázraky nejpřirozeněji na světě: zrak dává slepým, život mrtvým tak, jako se dává hrůška děcku, což ukazuje, že ta moc jest mu vlastní, v něm immanentní, jak u nás naše přirozenost. A ta přirozenost v zázracích nedá se ani v životě nápodobiti, jak každý dobře cítí, ani ve snu nemohla napadnouti oněm ubohým spisovatelům, jako byli evangelisté — kdyby jí nebyli viděli — jak sám p. Leroy uznává.

Leroy: Netajím se, že stojím vůči záhadě pro mne nerozluštitelné.

(P. d.)

FRANT. T. Z PODKRKONOŠÍ. (Pr.)

||||||| ŽITÍ SEN. |||||

Již zašlo slunce za hory, červánkové již dohořeli,
nad horami jen táhlý stín, jich slední odlesk oči zřely.

Krajinou v šeru duchů ston, se volně, zdlouha, tiše vlácel,
a v stopách těch toho dne stín se víc a víc k západu ztrácel.

Já cítil chlad a v duši stesk, a hlas mi šeptal v polosnění:
„zas o krok dál, den pohlcen“ — já cítil kol to duchů spění.

A v myšlenkách tak zírám ven, jak tmavá noc se na zem sklání,
tak tichá, vážná, houstnoucí — jak lidské světa umírání.

A v myšlenkách tak zírám ven v hladinu, kde bludičky plály ...
až hravé, smavé hvězdičky mou duši v spánek skolébaly.

Tak den co den, rok od roku tu sníme — chladná noc se chýlí —
sen skolébá nás na věky až dojdem tam, kam noha pílí.

FRANT. ODVALIL. (O1.)

Joris Karl Huysmans.

J. K. Huysmans narodil se v sám téměř předvečer revoluce únorové 1848 v Paříži z rodiny hollandských malířů. To vysvětluje mnohou jeho zálibu uměleckou, onu přismutnělou, natrpklou náladu, onu tak zvláštní intimnost a plastiku. Opustiv studia právnická vstoupil do ministerstva vnitra. Před ním tam byl rovněž literát — konvertita Luis Veuillot, jemuž místo kancelářního ředitele vynesl tehdy jeho román *Rím a Loreto*. Huysmansovi vydání jeho *Kathedrály* způsobilo odchod z kanceláře . . . Vyjme-li několik cest, jež vykonal do země Primitivů, Německa, Belgie a Hollandska a pak výlety do starých francouzských klášterů, můžeme říci, že málo kdy Pařížan byl tak věren svému bytu, jako Huysmans svému starému konventu premonstrátskému s gigantskými korridory, rozsáhlým schodištěm a chrámovitými místnostmi. Tam se ubytoval v jednom křídle, obklopiv se spoustou rytin, bibelotův a knih. Tam napsal většinu svých knih. Až teprve po *Kathedrále* odstěhoval se do Poitou do poustevny, již si tam na kraji lesa blízko kláštera benediktinského zařídil.

Literární činnost Huysmansovu dělíme na tři období. Prvním hraneč-níkem jest veliký převrat umělecko filosofický, druhým převrat filosoficko-náboženský. V prvním období můžeme autora přičísti k následovníkům Zolovým, ačkoliv jeho odlišná subjektivita již tehdy se jeví především v raffinovanosti stylu, v pessimismu jednotlivostí, v chorobné zálibě všude odkrývat vady a v oné bolestné ironii, kterou stíhá nižší zjevy životní. Přes všecek talent, který se v nich zračí, zasluhují tyto práce přece z mnohých příčin odsouzení, jímž je stihli theologové a moralisté.

Román *„A rebours“* (Proti srsti) zahajuje období druhé. Jiné idee, jiný duch a jiná forma. Marně byste tu hledali románového děje v obvyklém slova toho smyslu. Jsou to kritické a náladové stati z oboru umění, vědy a morálky, spojené pouze osobou hrdiny Des Esseinta. Autor sám nazývá knihu povídkou bez zápletky a bez potřeby umělého zakončení. Jest prý psána bez zřetele na reformu, ale silný, mnohdy invektivní způsob, jímž se autor vyjadřuje, by tomu právě nenasděchoval. Ale neškodí. Vždyť autor začíná již strášati materialism se svého díla. Poprvé zjevuje se tu také idea křesťanská, která jako vždy rozšiřuje i tu obzor autorův a očišťuje jeho styl. Na př.: „S výše svého ducha spatřil Des Esseintes panorama církve, její staletý vliv na humanitu; viděl ji smutnou a grandiosní, jak hlásá člověku hroznou vážnost života a neúprosnost osudu, — jak hojí bolesti duševní, ukazují na krvavé rány Kristovy — jak se stává výmluvnou, matkou nuzných, slitovnicí opuštěných, hrozbou despotům.“ Divná věc! Kniha *A rebours*, jež zůstane povahou svou vždy kompendiem dekadence a nervosy, nese v sobě již zrnko, z něhož později vyrostou romány třetí periody Huysmansovy. Bude to jen vývoj téhož organismu. Což divu, bude li tedy hrdina všech jich Durtal duševním bratrem Des Esseinta, Des Esseintes pak rekonvalecent, jehož se dotkla milost. Tento psychologický process tušili v té knize bystřejší duchové již tehdy. Edouard Drumont shledává v ní „hlodavý nepokoj vzhledem k určení duše, utrpení nad tím, že nelze jí věřit“, a končí svůj článek slovy: „Není to zajímavé, že otázka náboženská jediná zaměstnává neustále inteligenty? Katolicismus, jak mnozí pravili, byl zahrabán, a přece se nemluví, než o něm!“

A rebours vyznívá v modlitbu: „Pane, smiluj se nad křesťanem, který pochybuje, nad nevěrcem, jenž by rád uvěřil, nad galejníkem života, jenž pluje v noci pod oblohou, na které již nesvítí útěchyplné hvězdy staré naděje.“

Barbey d' Aurévilly k tomu poznamenává: „To jest dosti pokorné, dosti oddané. Sadil jsem se kdysi s Baudelairem, že nenapiše nových Květů zla, že pro jeho duši, vyčerpanou blasfemiemi, není v tom směru již dalšího kroku. Dnes bych mohl podobnou výzvu učiniti autoru knihy A rebours. Po Květech zla řekl jsem Baudelairovi: Teď vám logicky nezbývá nic, než hlavě bambitky, nebo vrhnouti se k nohám kříže... Co vyvolí si autor „A rebours?“

Škoda, že se genialní Barbey d' Aurévilly té volby Huysmansovy nedomohl. Však neměla se státi ještě tak náhle. Za sedm let měla přijíti kniha, ve které autor ukázal, jaké jsou tu ještě možny kroky, ale již poslední kroky pro duši odporující Bohu, ve které však mělo se již ozvatí nejisté dosud tápání po východu z toho bludiště. Kniha činí tedy již přechod k periodě třetí.

Hrdinou knihy té a všech následujících jest člověk moderní kulturou unavený — Durtal. Vede lehký život moderního literáta. Píše historii Gilla de Rais, tajemného rytíře z doby Karla VII. a při různých příležitostech nás seznamuje po kousecích s dokumenty své tajemné látky a nechává tak nahlédnouti do strašné propasti ducha lidského. Proto se i kniha nazývá *Là Bas*. Ale nedostí na tom. Durtal sám vniká do skrytých místností moderní Paříže, kde odbývá se černá mše; sestavení knihy jest takové, že vidíme před sebou celou historii sanatismu od 15.—19. stol., vyličenou tak silně a živě, že hrůza její je až nakažlivá. Durtal v té hrůze nehyne — poněvadž se na vše dívá klidným okem pozorovatele — a tak najdeme ho, když již prošel zemí a propastí pekla — později „na cestě“ — do nebe.

Protesty se všech stran uvítaly toto Peklo nového Danta. Katolíci se pohoršovali a nevěrci obviňovali Huysmansa z klerikalismu. Neboť choulostivý krok byl učiněn. Huysmans strdil tu svou víru v svět duchový a ocitl se se svobodomyšlností u křížku. A nadpřirozené již je potom vše z jednoho kusu, vždyť Tertulian praví, že démon jest opicí Boha. Ještě nějaký čas a Huysmans a s ním i Durtal pokorí se náboženství, kolem něhož stále poletoval, které ho přitahovalo svým extalickým intimním uměním, nádherou svých legend, paprskující naivností svých životů svatých.

A epocha tato nastala v červenci 1892. Noviny oznamovaly, že Huysmans se rozhodl státi se Trappistou. Pravdou bylo prozatím toto: Huysmansovi, znavenému a po očištění toužícímu, byl doporučen klášter N. D. d' Igny. Huysmans se tam uchýlil, zpovídal se, přijímal — a tak uskutečnilo se ono podivuhodné obrácení 45letého autora knih dekadentních a satanických, o kterém vypráví nám sám v knize *En route* (Cestou), vydané r. 1895.

Durtal, znavený hledáním východiště, touhou po spočinutí někde v ideji, která by duši jeho naplnila, obrací se s touto potřebou svojí k náboženství a církvi. Ovšem, najdeme ho především v ovzduší, jež odpovídá jeho poetické, byperkulturní, znavené duši. Tedy ne u přesných syllogismů, jejichž pravdy by pak zdravá vůle jeho konsekvantně v život uváděla, nýbrž v dojemném přítmi chrámu, kde poslouchá úchvatné zpěvy gregoriánské, kde se obdivuje kráse liturgie, uprostřed kajících bratrských trappistů, jejichž život pozoruje a se sladkou potěchou duševní prožívá a tak svou chorou duši a slabou svou vůli léčí, kde vždy znova a znova každou svou myšlenku a tužbu analyzuje, až konečně ku obrácení dospívá.

Ale při všem svém nadšení pro rozjímavý život pocituje přece, že pro něho ten život není — a vrací se do Paříže ku svému duchovnímu oteci a příteli, abbému Gevresinovi, ovšem jiný, obrozený a rozhodnutý — ale neucelený a vydaný pokušení a suchopárnosti.

Kniha vyvolala pravý boj. Svobodomyšlní, kteří věděli, že Huysmans již dávno není jejich, skryli se za barikádu rezerv a obojetných uznání, cítíce se postaveni tváří v tvář skutečnému talentu. Za to katolíci byli by některé stránky nejraději roztrhali. Šíleně odháněli od sebe toho, jenž přicházel k nim s tváří hrdou a s mluvou, která nebyla jejich. Skutečně mnohé stati pohoršovaly svou odvážností a neomaleností všechny dobromyslné duše. Takového konvertity, který by celou téměř manýru naturalistického dekadenta, celou povahu blaseovaného diletanta přenesl mutatis mutandis v konstrukci knihy katolické — takového tu ještě nebylo. Proto mnozí ve vážnost jeho konverse nevěřili. Ale většinou počínali přece chápati, že asi všichni kajícíci nejsou z jednoho těsta, a že cesty boží nemusejí právě vždy býti hladce klassické. Abbé Klein byl z prvních, kteří se odvážili mluvit o významu knihy pro katolíky a poukazoval mezi jiným i na tuto zajímavou okolnost: „Huysmans nespokojuje se s tím, aby dle běžného způsobu slavil morálku katolickou a při tom ji zbavoval víry v dogmata, která přece tvoří její základ, a skutečné praxe, bez níž by nebyla než krásným snem.“

Ale přece mnozí podezřívali Huysmansa, že provozuje komedii nehodnou čestného muže a velkého talentu. Ty upozorňoval Msgr. Hulst již tehdy: „Jsou stavy duševní, jež nelze vymyslet“, a jesuita Pachen napsal přímo: „Kdo nerozlišuje upřímnost Durtalovu od kejklřství nějakého mluvky, nedává si právě vysvědčení vzácné prohlédavosti. Rozčilovati se ještě po letech po vydání *En route*, pochybovati o osobní přímosti autorově — to nemá smyslu. Není-li známo — že jest již tolik let upřímným konvertitou, že se modlí a dává dobrý příklad — že klášter už více než jednou ho viděl obnovovati v samotě svou duši a svůj talent.“

Ano, od té doby se v Huysmansovi již nestal nenadálý epochální převrat. Dav se jednou na cestu účinné víry, prožívá již jen vývoj, beroucí se tímtež směrem, prohloubení a ustálení, nejen v privátním životě duchovním, nýbrž i v produkci literární.

V únoru 1898 vydal druhý svazek anabase duše Durtalovy, té výzkumné cesty, podniknuté dítětem tohoto světa do krajů nadpřirozeného, pokud se totiž ono stýká s životem lidským jakožto náboženství a jeho, pro Huysmansa ovšem nejzajímavější zjevy, náboženské umění, mystika, symbolika a liturgie. A byla-li to v *En route* především mystika, jež působila na duši Durtalovu neodolatelně ovzduším trapistského kláštera, má to býti v tomto druhém svazku především symbolika umění náboženského, jež by sílu své emoce na Durtalovi zkoušela.

Jaké ovzduší, jaké středisko by se k tomu lépe hodilo, nežli nejzajímavější ze starých krásných katedral francouzských — chartresská? Durtal jest tu hrdinou jaksi passivním, kdežto katedrála jest hrdinkou aktivní a logickým středem, jenž s Durtalem — středem psychologickým, spojuje tyto duchaplné kapitoly v jeden celek. Již vstup do tohoto světa objevů jest nádherný. Realistický obraz deštivého, větrného rána před katedrálou a potom to skvostné vystižení světelných jevů, způsobených na malovaných oknách pozvolným rozšerováním venku — to je skutečně klassické vítězství moderního stylu. Ale takových kusů je tam víc. Čisté, teplé kouzlo mše v kryptě je tak pokorně a prostě líčeno a vedle toho zas tak odvážně a

nadšeně historie Lourd, nebo stavba kathedrály ve středověku, duchaplné reflexe o primitivech, o Frà Angelikovi, symbolický význam slohu románského v kryptě chartresské a jásavého slohu gothického, kterým jest postaven nad kryptou chrám jako Nový Zákon na Starém — to jsou pro čtenáře zajímavosti netušené. Známost již z dřívějšíka methodou dovídáme se i o věcech, které s Chartry nesouvisejí. Durtal totiž píše na př. studii o Primitivech německých aneb o symbolice barev Frà Angelikových a počastuje nás rád všemi duchaplnostmi, které v kompendiích nebo ve svém zápisníku najde nebo jež mu právě na mysl připadnou. A kolik zajímavostí lze pochytit v rozhovoru se vzdělaným v duševním životě abbé Gevresinem nebo s jeho hospodyní, paní Bavošovou, která v sobě spojuje prostotu a dobrotu srdce ve všedním životě, s nejvyššími vzněty mystické světice ve svém životě vnitřním, anebo konečně s abbé Plombem, jehožto vědomosti o kathedrálách a symbolismu gotiky jsou nevyčerpatelné. „Jaký to silný entusiasmus, jak hluboký cit všude pro onu neporovnatelnou kathedrálu chartresskou!“

Rozumí se samo sebou, že Kathedrálka vyvolala pravý boj — a to i za hranicemi Francie. Někteří jí vytýkali i nesprávnost některých detailů — ale byly to věci příliš nepatrné. Neboť překvapující znalost bohaté látky a pílě, věnovaná jejímu spracování, napadne každému, jakmile se jen trochu začte. Nadšení pro umělecký a náboženský význam knihy bylo na jedné straně ohnivé. Abbé Brussol píše: „Kniha jakoby byla Chateaubriandova, ale hlubší, intimnější, pravdivější — psaná ne již pouhou imaginací poety, nýbrž celou nerozdělenou duší umělce křesťanského.“ — Na druhé straně byl náboženský význam knihy popírán nebo i vliv její uznáván za škodlivý. Kanovník Richet denoncoval dokonce knihu u Kongregace Indexové. Jednání to bylo příliš ukvapené, než aby bylo dosáhlo výsledku.

Autor vydal od té doby Svatou Lydvinu Schiedamskou a některé drobnosti, zvláště však třetí svazek románu Durtalova, nazvaný l'Oblat (1899), který má předmětem především liturgii.

Mám-li připojit, že za příčinou vydání En route a Kathedrálky ve formě, která by byla přístupna všem a nikoho nepohoršovala, Huysmans sám stal se přístřihovačem práce své s dobrou vůlí, která má v dějinách literatury málo příkladů podobných? Zkrácené toto vydání objevilo se pod názvem „Pages catholiques“ s předmluvou abbého Mugniera.

Trilogii En route, Kathedrálka a l'Oblat byl dovršen nejupřímnější úkon v božskou povahu církve, jehož vůbec je umělec schopen, a zároveň oděn v mluvu, která dosud nebyla schopna povznést se k podobným ideám. Neboť kdo by si byl pomyslel, že naturalismus v osobě jednoho ze svých nejzarytějších představitelů přispěje jednou svým způsobem k obnově apologetiky?

Naturalistické vystižení, dekadentní otevřenost, nestrojenost a přece raffinovanost, kupení podivností a pikantností — zkrátka vše, co dosud bojovalo proti církvi a křesťanství, přechází tu do jejich tábora. Umění Huysmansovo! Upírané a kaceřované, jako téměř vše u toho zvláštního člověka, ale dosahující přece tolik účinku. Autor jest subjektivist, a to zasahuje i do stylu: téměř kapriciosní v té neb oné bizarnosti, „a v pravdě nedostizitelný, svěřuje-li nám důvody, které nemohou platiti než v jeho duši, stavy, které prožil výlučně on a jež my si stěží představujeme.“

(P. d.)

F. K . . . s. (Pr.)

Láska Kristova.

Sestina.

králi králů, svatý Bože, Kriste,
kde meze má jen Tvoje k lidem láska?
Ty's volil, co svět bude, sloužit duším,
je k Sobě volat do Své věčné slávy
a vést je nebezpečnou stezkou žití,
by unikly tak krutým pekla mukám.

Ty's raděj' Svoje svaté tělo mukám
Sám podrobil, bys spasil lidstvo, Kriste,
a získal jemu věčné šťastné žití,
jak velela Tvá nekonečná láska.
O pozdraven buď, mocný králi slávy,
Jenž spasný dáváš pokrm lačným duším.

Jen milost Svoji rač dát našim duším,
by nepodlehly snadno hříchu mukám
a zpívat směly Tobě hymny slávy,
až vytrhneš je z toho světa, Kriste,
jak slibuje jim Tvoje něžná láska,
když v milosti Tvé skončí šťastné žití.

Jak nevěrni jsme Tobě v tomto žití
a krutí často ke svým vlastním duším,
jež výplod ďábla — lstivá sebeláska —
chce na pospas vždy hodit věčným mukám,
bys nemoh' zdobit drahé duše, Kriste,
tou gloriolou nevýslovné slávy.

Chcem všichni účastni být Tvoji slávy
a radovat se s Tebou po tom žití;
však hříchu nechceme se zřeknout, Kriste,
jenž světlo víry zatemňuje duším
a Tebe novým ve klín silá mukám,
jež snášet Tebe povzbuzuje láska.

Necht zavládne již v srdcích našich láska
a přispěje, dej, k zvýšení Tvé slávy
a slávy, nám již získal's smrti mukám
Sám Sebe vydav v pozemském svém žití
a ku pomoci v světě slibiv duším
být ve svátosti svaté lásky, Kriste.

O K r i s t e, taková je Tvoje l á s k a,
že d u š í m v p a l á c s l á v y průvodcem jsi,
jenž ž i t í jest a m u k á m dává výhost.

Náboženství budoucnosti.

Na velehradském sjezdě bohoslovců dne 30.¹⁾ července 1902 přednesl
FR. HRUDA. (Br.) (Dokonč.)

A nyní se ptejme, jací lidé pocházejí z takových škol? Dějiny nás učí, že jsou to nevěrci, revolucionáři, komunisti, socialisté, zednáři, nihilisté a jiná cti, majetku, životu, právům a všemu řádu dobrému nebezpečná směs. Smrt Leonidy, láska slavných římských reků ku vlasti, nesmírná jich úcta ku přísaze, skvělá doba křesťanských mučníků prvních tří století, sebeobětování misionářů, pohrdání jménem a slávou z lásky k Bohu a ve prospěch bližního — to vše není jim ničím.

A kdo posel ze školy Ježíše Krista? Výtečníci v každé příčině, na d jejichž bezúhonným životem, působením, ctnostmi, sebezáporem a nadšením dnes svět trne a uctivě se kloní. Život jejich zanechává po sobě stopy požehnání, věrnosti k panovníkům, lásky k bližnímu, úcty k Bohu, plnění povinností, zkrátka života mravně dokonalého. Hledáte-li učence, filosofo, filology, matematiky, astronomy, hledejte je v církvi katolické a naleznete je. Hledáte-li hrdiny ctnosti na jevišti světovém, hledejte je v úkrytu cely klášterní nebo v chaloupkách odlehlých od lidských příbytků a naleznete je. Z temných mračen, jež stahovaly se nad národy, když pustly mravy a surovost řádila, vždy září v církvi katolické hvězdy hrdinné lásky, pokory, tichosti a čistoty, hvězdy světců a velikánů ctnosti. Hledejte je mimo církev a sotva je naleznete.

Úplné bezbožectví nikdy neovládne svět. Pouze svobodný zednář Karel z Gayerů byl schopen říci: „Jsem přesvědčen, že takový čas přijde, ano že musí přijíti, kdy ateismus bude všeobecným míněním veškerého lidstva a kdy lidstvo bude považovati víru v Boha za stanovisko přemožené“.

Než uvěří-li lidé, že není Boha, jaký bude ve světě řád? Na čí jméno budou přísahati, není-li Boha? Koho se bude člověk báti, bude-li vyučen zednářskému dogmatu, že duše lidská není nesmrtelná, že není místa odměny a trestu? Bude-li úcta ku stáří, bude-li popel rodičů dětem posvátný? Vždyť náboženství jest společným věnem lidstva a následkem toho privátním i veřejným, rodinným, státním i národním požadavkem, od něhož žádný se osvoboditi nemůže. Řekům byl celý stát dílem a zřízením Božím. Kdo vyučil Mina na Krétě zákonům a kdo vyložil právo Lykurgovi v Delfách? Bohové! Xenofont i Plato jsou přesvědčeni, že třeba tázati se bohů o radu ve změně zákonů. Achilles jest trestán od bohů pro svou pomstychtivost. Kreon pro smrt Antigony mučen svědomím, protože zhrdl zákonem bohů. A kdy vydal starý Řím jaký zákon, aby se nebyl tázal Bohů o radu a jim své záležitosti nesvěřoval? Dii multa neglecti dederunt mala Hesperiae luctuosa, dí Horác. Cicero vyznává, že stát vezme za své, nebude-li v lidu římském pocty k bohům. A není-li národa tak nevzdělaného a barbarského, jenž by neměl oltáře, jak dí Cicero, kdož by dnes v době osvícenské chtěl snižovati se pod tyto barbary a zaváděti ještě horší svět než byl onen pohanský. Základem, na němž musí státí celá společnost lidská, jest Bůh a Jeho svatá vůle. Jest to základ tak přirozený, že mohl zvolati starý pohan Plutarch: Spíše postavíš město v povětrí, než uzříš společnost lidskou bez víry v Boha.

A kde dlužno hledati poslední důvod tohoto tak universalního zjevu? V samé přirozenosti lidské. Člověku dáno svědomí. „To jest ta svatyně, ve které nikdy a nikdy nezasedne na trůn jako vladař božskou autoritou opatřený filosofie“. (J. M. biskup královéhradecký Jan Nep.) Est numen in nobis. Jest božstvo v nás, pravil již latinský pohan. Zničte svědomí a zničíte víru. Než svědomí se dá snad utlačit, utišíti, ale jen na čas. A jako budou vždy lidé se svědomím, tak bude vždy náboženství.

¹⁾ V čísle 1. »Musea« otištěno omylem 20. místo 30. července.

Co domněnek všelikých padlo za dobu několika století, aby vyvrátily to na výsost vzácné testimonium skutečné existence Boží. Ale ničeho nedocílily. Kdyby pravda, že Bůh jest, nebyla částí přirozenosti lidské, byla by ta tam již dávno! Přesto jí-li však pravda všechny proměny, svízele a převraty života lidského, pak musí i toto vštípené nám přesvědčení o jsoucnosti Boží jen proto trvati, že jeho udržovatelem a zdrojem jest pravda. Člověk je obdařen zdravým rozumem, jehož předmětem jest pravda, jehož úkolem jest hledati pravdu, pro níž a z níž žije. Tuto pravdu mu skýtá náboženství. Náboženství musí býti odpovědí na všechny otázky nejen srdce a citu, nýbrž i rozumu, musí býti pravda. Člověk chce milovati a podrobiti se jen pravdě. Vezměte rozumu schopnost poznati pravdu a víru a vzali jste mu podmínku síly a zdroj života.

Člověk vyšel z rukou Onoho, jenž jest Pravda. Málo menším andělů stvořil jej Bůh. Vizte na úpatí Alp onoho blbce bez očí, bez úsměvu a bez slz, který ani nezná své bídy a který nám připadá jako vtělený pokus přírody potupiti sama sebe zneuctěním toho, co vytvořila největšího; ale chraňte se mýliti, že nenašel cesty k žádné duši, a že potupa jeho urvala mu přátelství celého světa. Ne, je milován, má matku, má bratry a sestry, má místo své u krbu v chatrči, má místo nejlepší a nejposvátnější, právě, že on ze všech je nejvíce vyděděn. Takový je člověk! (Lacordaire).

Ale člověk nedbaje své důstojnosti, snižuje se pod onoho blbce upíraje v sobě pravdu, čímž stává se zbytečným a mrtvým nástrojem. Dospívá-li člověk ku Pravdě, plní své poslání. Rozum odpočívá v pravdě, raduje se z ní, je šťasten. Člověk denně pocituje tuto blaženost rozumu. Znáte vypravování o onom geometru, který zápasiv po mnoho dní s problemem, který stál v cestě jeho geniu, pronikl náhle jeho tajemství ve chvíli, kdy byl v lázni. Vyskočil celý u vytržení a v šíleném entusiasmu zapomenuv své nahoty, probíhal Syrakusami volaje: „Našel jsem to! Našel jsem to!“ Tot' obraz posvátného sňatku ducha s poznanou pravdou. — Blud jest také něčím, ale jen tehdy, když se ho člověk chytne. Jinak jest fantomem, který by rád nahnal strachu — a jemuz dvojí smích jest ortelem — smích Boha a smích lidstva

Duch mnohdy veliký jest, ale světlo slabé. Nepřipustí pravdu podávanou, a odtud ty smutky tajemné, jež zračí se na jejich čele. Studují mnoho, ale každý objev jest komplexem nových pochybností. Tolstoj se přiznává, že srdce jeho se trápilo trapným citem, který vyplýval ze srdce a který nebyl ničím jiným než hledáním nejvyšší pravdy — Boha. Ve své tísní tázal se každou chvíli sama sebe, má-li skončiti smyčkou či kulí. Tak mocný byl hlas nitra. Tomuto hlasu nitra, jehož zpravodajem jest svědomí, vychází vstříc pravda podávaná, pravda náboženská. Avšak ne každá dochází trvalého ohlasu, nýbrž jen ta, jež mu přichází vstříc, jež ho dovede vzdělati. A která nauka dovede vzdělati svědomí? Jen křesťanství. Jen ono dovede vésti svědomí, aby správně nazývalo zlé zlým, jen ono po hříchu vrací svědomí bezpečně ztracený klid.

Ale křesťanství je více! Může vzdělávati svědomí učení Lutherovo, dle něhož může člověk hřešiti jak chce, jen když věří? Či Kalvínovo, dle něhož Bůh pomocí ďábla nutí člověka ustanoveného pro věčné zavržení, ku hřešení? Nikoliv! Ani Lutheranismus, ani Calvinismus, ani Wiclefismus, ani Husitismus nebude důsledně myslícím člověku nikdy náboženstvím budoucnosti. Jedině katolicismus je s to, aby opravdu vzdělával svědomí. Jedině katolicismus jest v souhlase s přirozeností naší duše. A řekl-li Tertulian: duše jest přirozeností svou křesťanská (anima natuliter christina), můžeme směle říci: duše jest přirozeností svou katolická. Volá-li se ve Francii po vzdělání svědomí, není to nic jiného než tajné volání po katolicismu.

Lutheranismus nebude nikdy náboženstvím budoucnosti. Nesmíme se zakleknouti propagandy lutheránské z Německa, jak ji provádí Gustav Adolf-Verrein ani toho, co liberální listy protestantské píší. Namlouvají nám protestanté, že jen v malých kruzích našeho národa jest pravda křesťanská pohnutkou křesťanského života. Velké massy jsou prý církvi vnitřně odcizeny. Veliký počet lidí, píše Furke v „Protestantu“, již mají jméno „křesťan“, vedou špatný život a smějí se učení a pravdám, poněvadž hluboký smysl jeho postihnouti nemohou. V našem středu jest pohanství skutečné, píše dále, jež daleko horší jest, než pohanství národů nekřesťanských. Naše moderní pohanství proniká celou kulturu naši, proniká naše státní zřízení, šíří se v politickém i sociálním životě, oživuje naše písemnictví, naši vědu a umění — Tak píší protestantské listy, aby strhly za sebou malomyslného katolíka. Ať si zaklepu samí na svá prsa. Bude-li protestantismus tak dále pokračovati na základech rationalismu jako nyní, přestane vůbec býti křesťanstvím a bude pak skutečně moderním pohanstvím. Či nepostavili most modernímu pohanství, dávše svým pastorům svobodu v Písmě a hlásání Evangelia Kristova? Mají společného nepřítele — Řím, katolickou církev, která jakožto jediná a mocná překážka plného uskutečnění novopohanského světa se naproti staví. Prorokují církvi budoucí rozklad křesťanského náboženství moderní přírodovědou a moderním názorem životním, vystupováním vzdělaných z církve.

Všechny (tyto) idee, jež od církve se odloučily, všechny idee nekřesťanské jsou jen bídným surrogatem, ponejvíce jen přesazené rostliny ze živé zahrady katolické církve do skleníku metafysiky: to jsou odváté křesťanské idee, jež by vůbec nebyly možny bez předchozího tisíciletého vývoje kulturního. Podobně protestantismus. I on vznikl pouze odpadnutím od budovy spásy, postrádá proto zákonitosti a popírá zaslíbení ustavičného božského přispění: Ego sum vobiscum omnibus diebus usque ad consummationem mundi. Postrádáje úplně kormidla víry, jest vysazen protestantismus nevyhlášenému rozčlenění. Co pak drží dnes vlastně pohromadě celý svět protestantský v Německu! Pouze stát! Kdyby padl stát, rozpadnou se církevičky helvetské a bude po slávě.

Sám protestant Mr. Mallock doznává, že kdežto v církvi římské spatřujeme organismus, jehož dějiny úplně odpovídají procesu přirozeného vývoje, že jeví se protestantismus jako organismus tak nízký na stupni svého vývoje, že se zdá, že teprve začal. Jest skoro beze tvaru; je utvořen z různorodých, avšak podobných částí; nemá jediného mozku, jímž celé tělo se řídí, a nové sekty se v něm tvoří jednoduchým processem rozkladu. Církev římská však vyvinula se při stálém vzrůstu v stále rostoucí uvědomělou jednotu a zvláštní myslící orgán, což mohou dosvědčiti fakta. Šlechtnější protestanté dobře cítí, kam to s nimi vede a závidějí církvi, „římské baště“ oné úlohy, již má splniti v obrovském onom boji moderního pohanství proti křesťanství. Mnozí protestanté uznávají přednost katolické církve jakožto vychovatelky, a i mnozí svobodomyšlnější obdivují se a kloní se mnohým katolickým institucím. Hrabě Moltke praví: „I kdyby katolická církev potřebovala reformy, katolíky musíme přece jednou býti.“

Polovičatý protestantismus, píše Hettinger, „svým formálním a materiálním principem odtrhl se od objektivní, věřícího odkázal pouze na své nitro a tím razil cestu subjektivní, nezdravou cestu života pouze citového.“ Protestantismus jest v principu svým odcizení se lidské přirozenosti. Jest onou klatbou „která nad námi visí a nás činí rozerválými, smutnými a bloudícími. Protestantismus to byl, který nemilosrdně roztal ono svátostné spojení a přímo odsuzuje jednotlivce k tomu, aby si je sám hledal, sám navázal bez cizího prostřednictví. Neboť jakékoliv prostřednictví on úmyslně odmítá. A tak stavě člověka zdánlivě

na vlastní nohy, danajským tímto darem svobody vydává jej na pospas mučivým pochybnostem, které duše jemné a úzkostlivé vhání rovnou nohou do propasti.“ („N. Ž.“ D. Lang. Aug. Strinb.)

Síla protestantismu jest jen domnělá. Záleží v pu du vykořistiti všech nových myšlenek ve všech odvětvích vědy. Po čase však myšlenku tu odhodí, a chopí se nové. Tím budí se zdání, že protestantismus je principem pokroku. On se nesmí zastaviti u nějaké myšlenky jako dogmatu — to by bylo popřením jeho podstaty — jeho povahy.

To vše, co dosud buď přímo, neb nepřímo řečeno, potvrzuje nás v přesvědčení, že náboženstvím budoucnosti jest náboženství křesťanské. Tato pravda řešena již v minulém století a zodpovídána za účastenství mnoha národů velmi různě. I lidé, kteří nám nejsou dvakráte příznivi, odpovídají, že křesťanství bude ještě po staletí náboženstvím širokých mas lidu. Starověk křesťanský musil bojovati s vážnými nepřáteli, s oduševnělými a mravně ušlechtilými filosofy, s mysticky rozníceným naturalismem, s novoplatonskou filosofií, analytickou gnosí, a přece vítězilo křesťanství. Pokud paměť sahá, vítězilo toto nad mocnými duševními nepřáteli, poněvadž zachovalo ve vyšší formě všechny ony momenty pravdy, které vzbuzují obdiv a úctu. To celé křesťanství, které svůj božský úkol plní ve všestranné péči o náboženské ideály a o vítězství pravdy, ob stojí v budoucnosti velký a rozhodný boj proti filosofií a náboženství autonomního rozumu; neboť pravého vykoupení a rozluštění lze dosáhnouti jen tehdy, když světlo i život přijímáme shora ve své nitro a tam odtud proměňujeme v silný duševní život.

Jako si jest katolicismus jist svou minulostí, tak jest si jist svou budoucností, poněvadž nezměnitelným obsahem svého učení právě tak jest si jist jako (svých) důkazů pro jeho pravdu a sílu. Jeho složení jest z klidné symetrie a průzračné logiky. Kde jinde nalezá se takové harmonické vnitřní spojení?

Burckhardt praví ve svém díle („Göttermischung und Götterverwechselung“): Křesťanství musilo zvítěziti po celé délce, poněvadž všechny tyto otázky, o jejichž rozřešení se ona kysající doba tolik namáhala, bez veškerého srovnání jednoduše v zářivém velkolepém spojení zodpovědělo. — Přeneseme-li tato slova z minulosti do přítomnosti, můžeme snadno ukázati cestu budoucnosti a jejímu náboženství.

Katolické náboženství má budoucnost! A jaký to bude katolicismus? Reformovaný? Či nějak jinak přetvořený na základě požadavků moderní doby? Ani jedno ani druhé. Bude to tentýž katolicismus nezměněný, se svými dogmaty, se svým Kristem, se svým nástupcem Petrovým a s nástupci svatých apoštolů. Dnes se mluví velice mnoho o potřebě reformy. Absolutně reformy neodmítáme! Ale bude-li reformováno, změní-li se co v kázni, v obřadech, v zevnějších institucích, přijdou-li snad i násilné převraty, katolicismus v podstatě nezměněný bude tu zase. I kdyby se mnohemu některé věci extra a infra muros nelíbily a k pessimistickým náhledům povzbuzovaly, nic nevaří. Stat crux, dum volvitur orbis! Církev nezahyne i kdyby její členové někdy měli projíti ohněm tříbení. A třebaš některé změně času podrobitelné vnější formy byly schopny a potřebovaly reformy, církev katolická se svými věčnými pravdami svatého náboženství zůstane beze změny. Věčné pravdy stojí tu nehnuty. Velký kardinal Manning stvrzuje pravdu tuto ve svém „Věčném kněžství“. Bohověda buduje se z věcí starých i nových: „Nové“ věci jsou však dle Vincence Lerimského non nova, sed nove. Mince římské, byzantské a anglické mají rozmanité podoby a nápisy, ale zlato je totéž. Tak jsou i nové články víry, ale pravda je stará. Nepokojně moře lidského rozumu vyhazuje kal a špínu a tím je církev nucena stavěti nové hráze a novými články brániti víru. Mnohé lidi již omrzely staré pravdy,

stará slova, staré věty, potřebují nových barev, nových forem vyjádřiti staré pravdy. Ale pravda v podstatě je táž.

Katolická církev přestála již mnohé těžké chvíle a rozřešila již mnohý těžký problem! Obzvláště těžký úkol připadl jí nyní, totiž urovnání poměru mezi katolickou církví a moderním světem. Církev činí seč může: snaží se konservativní a pokrokové duševní směry harmonicky navzájem smířiti. Církevní autorita a individuální svoboda jsou obě na tytéž hranice připoutány, totiž na pravdu. Smír má nastati. Svět moderní však holduje osvětě protináboženské, nesa na sobě protikatolický ráz. Poněvadž však překážka smíru spočívá na straně nositelů moderní kultury, musí tito poznati sebe sama a upustiti od toho, co činí diametrální protivu s katolicismem. Katolická církev, jež vždy vyhovovala potřebám životním, dovede i tu vyjítí vstříc přehmatům o slabé vůli. Myslím, že náboženství dovedlo by založiti štěstí člověka, kdyby se dle něho žilo a že se dá smířiti s nedotknutelností a posvátností autority rozumové, třeba jen odstraniti chyby, jež jsou jistě jen a jen čistě lidské a proto se odstraniti mohou. Církev nezůstane nikdy otevřena všem novým hnutím náboženským jako je to u protestantismu, jenž všechno přijímá, co se naskytne nedbaje toho, že mu nezbyvá z křesťanství více než jméno.

Velcí učenci naší doby již několikráte potvrdili, že od jisté doby jakýsi náboženský duch táhne kulturním světem. Z pozdních let můžeme citovati Paulsen, Euckena, Zieglera a j. Nejnověji vyslovil se v tomto smyslu opět Eucken i Lampert: Přišla prý nyní opět veliká touha po náboženství na lidstvo. Touha po záchraně ducha, touha po věčných pravdách. (Beilage zur Allg. Ztg. 5, XI., 1901, 5. 2.)

Hledají se věčné pravdy! S nimi trvá a s nimi padá katolické náboženství. Jeho věčná pravda přestála již trpkou zkoušku časů. Stojí nyní již po staletí na pevných historicko-ethických podkladech. V nejhlubším historickém pozadí stojí starověk mučeniků. Zde spočívá pro všechny časy ultima ratio jeho nepřemožitelnosti. Jeho staletá historie jest jako stále hrozící kázání o trestu: Důvěřujte, já jsem přemohl svět, ten svět, který do mé vnitřní svatyně vlouditi se pokoušel.

Aby poklad pravdy, poklad milostného učení zachován byl, jest úkolem církve, jež svěřil jí sám Ježíš Kristus. Ký div, že dožila se církev po staletí svého trvání nesčetných útoků, bezměrných útrap! Nicméně mohutní dále. Vyšla z katakomb a z úkrytu před tvář světa jsouc obdivovaná, svata a čista, hlásala svobodu, rovnost ceny lidské duše. Hlava její sv. Otec, sedě na stolci Petrově obklíčen tajemnou velezáří božské pomoci, obklopen svými dětmi a silen věrou, nadějí a láskou k Bohu, nikdy nepotákal mrzkým žádostem mocných tohoto světa svým non possumus, a jeho výstražný hlas „Tremor Byzantium“ nesl se světem.

Církev prodělala těžké chvíle; celé kmeny odtrhnuly se od ní, a dřívější láska k ní proměnila se v nenávist. Jakkolivěk hluboké byly rány jí zasazené a částečně teď jsou ještě, doufáme, že znovu v nové síle povstane. Síla katolicity nezmizela z ní. Ona vytryskne mocí ohromnou a pomůže katolicismu na stolet, na výši, jež mu patří. Veliký převrat ku prospěchu katolicismu přivodila činnost Lva XIII., jenž skutečně jest podivuhodný pro výši svých idealů, smělost svých plánů, jež neotřesitelnou energií uskutečňuje a pro praktičnost svých ideí, tak že jeho encykliky v celém světě největší vážnosti požívají nejen u katolíků, nýbrž i u těch, kdož stojí mimo církev. Tyto a jiné okolnosti a fakta jsou důvody, proč nám budoucnost církve katolické v lepším světle se ukazuje. Katolické ideí kyne vítězství.

FR. T. (Pr.)

NADĚJE.

Ach, usměvavá naděje,
ty hudbo v duši sladká,
jsi jako maják v moři běd,
v nichž tápe noha vratká.

O, immortalko lidských snů!
Když duše žalem zmrá,
ty jediným jsi balsámem,
jenž slzy s oka stírá.

Chci v klín tvůj snášet trud i žal,
chci doufat, doufat stále,
byť žití člun můj vrávorá,
já klesal nenadále.

Byť snad i krutá bouře mi
odevšad hřměla jekem,
nevděků blesky sršely
mi poutí žití světem,

byť rvaly mi též moje sny,
svět duši moji trýznil,
bez naděje — ba, marně bych
po štěstí, marně žíznil.

Ty jasníš líce, v oku zrak
a skájíš nitro spráhlé,
když ono bolem krvácí
v tobě zas splesá náhle.

Ach, usměvavá naděje,
svíť v cestu dál mi k cíli,
až znaven padnu na skále,
na hrud' se hlava schýlí.

EDVARD J. NEP. BRYNYCH.

Na slavnostní schůzi pražské »Růže Sušilovy« promluvil JOSEF HÁK (Pr.).

(Dokončení.)

Všestranná, záslužná a eminentně katolická činnost Brynychova měla ovšem dvojí výsledek: na straně nepřátel zášť, hany a útoky, na straně katolíků radost, která se zvětšila ještě, když kanovník Brynych jeho císařským královským a apoštolským Veličenstvem Františkem Josefem I. jmenován 21. prosince 1892 biskupem královéhradeckým. S bolestí loučili se s ním katolíci v Praze, s radostí a jásotem vítali jej v Hradci, kamž slavil vjezd svůj právě v den svého svátku roku následujícího (1893.) Svůj k svému přišel, muž z lidu stal se nejvyšším jeho Pastýřem, zlaté jeho srdce ihned našlo si cestu k srdcím věrných oveček. Znal své, a oni znali jej, vždyť vyšel z jejich středu; znal však předobře i dobu svou a signaturu její, viděl tu ohromnou nevědomost a nerozhodnost ve věcech náboženských hlavně u tak zvaných „vrstev vzdělaných“, viděl to hrozné kupectví s nejdražšími statky člověka, ten strohý materialismus, který tak mnozí ostentativně na odív stavěli, ale on pochopil také svůj úkol a dal se ihned do práce záchranné. Nejprve stanovil si program, který také v prvním svém pastýřském listu sdělil milým diecesánům, aby ho v těžké práci mohli podporovati.

„Nejmilejší! — píše jim — Ve vážné tedy době přicházím k vám: v době, která v mnohých věcech sice velice pokročila, ale v době, které, jak sami nepřátelé náboženství neupírají, něco schází. V národech jest

jakýsi nepokoj, jakýsi rozruch; vše hledí k budoucnosti, od budoucnosti čekají nějakou pomoc, nějaký lék choré společnosti lidské. Ale před očima mnohých skryto jest, co lidstvu nyní vlastně schází. Schází nám Ježíš Kristus. Kristus schází v tak mnohých zemích zákonům, Kristus schází mnohde školám, rodinám, obcím, národům. Již nespravují se ve všem a všudy národové naukou Ježíše Krista. Lidstvu se hledělo namluviti, jen až se zřekne Krista, pak že teprv nastane blaho, štěstí a pokoj. Zatím však každý jen poněkud soudný člověk vidí, že se děje naopak. Mravnost klesá, lidstvo s obavou hledí vstříc budoucnosti, která dle soudu samého Svatého Otce našeho nám chystá bouře děsné, převraty zkázonosné, spousty nesmírné. Nejhorší pak věcí jest to, že mnozí, kteří mají vliv na národy, všude jinde, jen ne v Kristu hledají odvrácení neštěstí na nás se valícího. Moji draží! Nyní mi tedy snad již rozumíte, nyní snad již vám zřejmo jest, proč si přeju míti mezi vámi jen Ježíše Krista. O kéž bych tedy mohl navrátiti všem Krista, kéž bych mohl k tomu působiti, aby v mé diecési všude a ve všem rozhodoval Kristus! — pak by bylo brzy napraveno vše, co škodného stalo se tím, že odcizili se mnozí Kristu, pak bychom mohli klidně hleděti vstříc budoucnosti.

Nejmilejší! Těžká to ovšem úloha! Víím, že život můj nebude pokojným, budu-li vám chrániti statky nejdražší, Ježíše Krista totiž, jeho učení, jím ku blahu lidstva zavedené náboženství. Víím, že bude proti mně bojováno, úsilně bojováno. Ale mám snad utéci z místa, na které mne postavil Bůh, jako vojín zbabělý? Tak s pomocí Boží nehodlám učiniti nikdy. Jen o to se jedná, abyste vy, kterým na náboženství záleží, mne podpořovali, ano se mnou bojovali. Ale jakou máme zbraň — tážete se snad? Proti slovu máme slovo, proti knize neb listu musíme dáti knihu neb list, proti spolku musíme postavit spolek, proti činnosti činnost, proti penězům peníze, proti zášti a fanatismu musíme dáti lásku a odhodlanost. Víím, že odpůrci jsou silnější; víím, že mezi námi jest mnoho neuvědomělých, ospalých, bázlivých, na dvě strany kulhajících; víím, že strašnou zbraní leckterých mocných odpůrců Kristových a církve naší jest posměch a tupení a pomluva a lež, — ale jednu zbraň nemají; jest to modlitba.“

Tot program zajisté vznešený, ale jeho realizování ovšem obtížné. Než bohonaščený biskup volí jediné pravé prostředky k dosažení velkolepého toho cíle: modlitbu a práci. Ora et labora! — Nutno zde říci výslovně: Brynych byl mužem modlitby a práce. Svému vznešenému úkolu byl věren do posledního výdechu svého, nikdy ho nespustil s očí, pracoval k jeho dosažení i v dobách největšího pronásledování a utrpení, v dobách největšího posměchu a pomluv, a kdy už se zdálo, že umdlévá, že nemůže dále, pak si modlitbou, a skutky sebezáporu vyprošoval pomoc s hůry.

Proti slovu máme slovo. — Biskup Brynych šířil Krista slovem, kde jen mohl; kde jen se mu naskytla příležitost, volal: Vzhůru ke Kristu! obnovte se! quaerite super vos!

Proti knize neb listu musíme dáti knihu neb list. A my už vííme, kolik těch knih a brošur jeho rozlétlo se po světě, aby zápasily tu proti knize špatné. Ale biskup Brynych konal ještě více. Hned v prvním roce svého biskupování založil politické družstvo tiskové ku šíření křesťanských zásad v politice a v literatuře, druhý rok knihtiskárnu a týdeník „Obnovu“, do níž sám psával břitké úvodníky a „Časové úvahy“. On věděl dobře, jakou důležitost má pro veřejný život tisk, věděl,

že jest „světovou velmocí“, proto mu tak mnoho záleželo na rozvoji katolického tisku, proto snažil se proň všude buditi zájem a obětavost.

Proti spolku musíme postaviti spolek. Katolíci se musí sdružiti ve spolky, aby tak spojenými silami zdárněji mohli odrazeti útoky nepřátel a v dobrém se posilovati. Brynych chtěl, aby katolické spolky hojně se zakládaly, pobádal je k činnosti, na výsledek práce horlivě se vyptával, morálně i hmotně je podporoval. Nejraději by býval viděl všechny české katolíky jako jeden muž sešikovány proti hordám nepřátelským, což při dobré vůli interesoovaných osob nebylo a není nemožností. Splněné přání Brynychovo bylo by velikou úctou jasné jeho památky.

V královéhradecké diecési jest katolických spolků nejvíce s činností horlivou, s výsledkem velikým, a zejména socialistické „hnutí ve východních Čechách“ zajisté povždy spojovati bude s jeho (Brynychovým) jménem jednu z nejurputnějších překážek v cestu se mu stavících. („Právo Lidu“, 21. listopadu 1902.). Nepřátelé jásají, že „odchodem Brynychovým se východním Čechám uvolní“ (tamtéž), horlivý katolík tím více se rmoutí z předčasného jeho skonu. Dej Bůh, aby odpůrci jásali nadarmo, dej Bůh, aby ta jasná záře tam na východě nevybledla, nýbrž rozšířila se po vlastech československých a přinesla nám jasný den lepší budoucnosti.

A zde bych vsunul do jeho slov ještě toto: Proti sjezdu sjezd!

V Hradci byly v poslední době dva velkolepé sjezdy, velmi důležitě pro katolíky vlašné, velmi zdrcující pro nepřátele. První konal se v jubilejním roce mučnické smrti prvního biskupa Čecha sv. Vojtěcha 1897 (ve dnech 22., 23. a 24. srpna) u příležitosti posvěcení diecésního spolkového domu „Adalbertina“, druhý roku letošního (ve dnech 24. a 25. srpna 1902) u příležitosti posvěcení nových věží katedrály. Před prvním sjezdem vydal biskup Brynych pastýřský list, v němž na počátku srovnává osudy národa českého s národem israelským, který padl v úplnou záhubu, poněvadž zavrhl Krista; i v národě našem jsou jednotlivci i celé strany, které odvrhují Krista. Po tomto srovnání praví dále: „Moji milí! To uvažuje biskup váš... A proto snaží se..., aby národ český nebyl jako druhdy národ israelský povalen, nýbrž aby křesťanství, které až posud vždy každý národ, který jím byl proniknut, velikým, vzdělaným a silným činilo, mezi námi zase obnoveno bylo, aby národu našemu, jak vzdělancům, tak lidu navrácen byl Kristus, čili aby vše, co u nás v úpadek a nepořádek přišlo, zákonem Kristovým zase napraveno a povznešeno bylo. A z té jediné příčiny, tedy z nezištné lásky k lidu a národu našemu — bude se .. konati... diecésní sjezd katolíků českých“.

První tento sjezd, na němž sám pan biskup mluvil „O otázce školské“, z kteréžto řeči některé vyňatky předem jsme si uvedli, shromáždil do Hradce na 8000 katolíků.

Druhý sjezd konal se letos o prázdninách. „Vrchní Pastýř“ spoléhaje na 9letou svou horlivou práci a na dávno připravovanou katolickou výchovu lidových vrstev, provedl svoláním II. sjezdu královéhradeckého zatěžkavací zkoušku pevnosti katolického přesvědčení u svých diecéšanů. A zkouška tato dopadla nad očekávání stkvěle. Nejenom že druhý sjezd předstihl první sjezd hradecký, nýbrž i všechny dosavadní sjezdy československé. Dobrých 10.000 katolíků sešlo se do Hradce na vyzvání svého biskupa, aby podali světu důkaz, že pouze katolický lid dovede podržiti se požadavkům disciplíny a autority“. (Dr. Reyl: „Zpráva o sjezdě českoslov. v Hradci Králové“).

I na tomto sjezdě slyšeli jsme vznešeného Pastýře mluvit a to „O úkolu katolíků ve XX. století“. Nikdo nedovede ani zdaleka představit si dojem,

jaký udělala na posluchače poslední jeho slova: „A proto jen bez bázně do té novopohanské vřavy ve světě s heslem Pavlovým: Ježíš Kristus včera i dnes, onť i na věky!“

Proti penězům peníze. Biskup Brynych byl nevšedním poodporovatelem všeho dobrého a krásného, byl velikým lidumilem. Rozdal vše, co mohl, sám s málem se spokojuje. Za něho zbudováno Adalbertinum, založen učitelský konvikt, zbudována měšťanská škola v Chrasti, nové Borromeum a Rudolfinum. Pro choré kněze zamýšlel zříditi v Jánských Lázních sanatorium; vůbec miloval kněze své a oni zase milovali jej; na 440 jich lkalo nad otevřeným jeho hrobem.

Celou jeho činnost pronikala láska a klidná odhodlanost, tu stavěl proti zášti a fanatismu. S nepřáteli jednal vždy fortiter in re, ale suaviter in modo. Za své pronásledovatele se modlil při nejdražší oběti mše sv. raduje se, že „hoden učiněn jest trpěti pohanění pro jméno Ježíše“. Byl to servus bonus et fidelis.

Bohužel jest mi skončiti, ač ještě mnoho, velmi mnoho měli bychom si o zesnulém pověděti. Ale než skončím, musím, musím ještě o něčem promluvit. Biskup Brynych srovnává se tak často s Jirsíkem. A právem. Mělit oba stejné heslo, které stejným způsobem snažili se uvéstí v život. Bůh, církev a vlast! Ano, Brynych byl nejen věrným služebníkem Božím a Církve sv., on byl též věrným synem své vlasti, byl opravdovým Čechem, upřímným vlastencem. Jeho pevná víra a veliká láska k Bohu byla tu nevyčerpatelnou studnicí, z níž prýštil se mohutný a čistý pramen účinné lásky k vlasti. Brynych pracoval bez hluku, v skrytě, ale tím úsilovněji. A jeho nejvlastenečtějším činem bylo to, že se snažil o obnovu národa českého křesťanstvím, že pracoval k tomu, aby národu našemu navrácen byl Kristus, „aby vše, co u nás v úpadek a nepořádek přišlo, zákonem Kristovým zase napraveno a povznešeno bylo“. A kdyby byl nic jiného nekonal než toto, již tak ukázal, že svou zuboženou vlast, svůj utlačovaný národ miluje láskou upřímnou.

Vlastizrádné a v podstatě své neznabožské „Los von Rom“ mělo v něm největšího svého nepřítele. Jako pravý křesťan a kněz nebyl Brynych nikdy výstředním nacionalistou, jako biskup byl laskavým otcem příslušníkům obou národností rozsáhlé své diecése, ovšem ale chtěl, aby každému dáno bylo, což jeho jest; byl spravedlivým. Bezprávi, ať už pocházelo odkudkoli, opřel se vždy rozhodně vši silou mohutného ducha svého a vážností postavení svého nedbaje nic toho, jaký to kde dělá dojem.

Nedivno tedy, že zalkali upřímní synové národa, když tato veliká duše česká dne 20. listopadu (1902) opustila choré tělo své (žaludeční rakovina, spojená s chorobou ledvinovou), intravit in gaudium Domini.

Ach ano, šlechetné srdce nejpoblábnějšího a nejčestějšího biskupa nebije více.

Odešel pastýř dobrý, jenž po 10 téměř let vodil stádece své na pastvu nejlepší, věrným ovečkám dopřáno toliko doprovoditi jeho stín na poslední jeho pouti. S bolestí vracejí se sirotci od rovu otce drahého, stavíce mu v srdcích svých pomník aere perennius, trvalejší onoho na tichém hřbitůvku chrasteckém, kam za účastenství tisíců uložili nedávno bezduché jeho tělo. Církev sv. ztrácí úmrtím jeho biskupa vpravdě apoštolského, vlast syna nejvěrnějšího. V zesnulém biskupu Brynychovi odchází na věčnost biskup vzorný, ryzí vlastenec, učitel zasloužilý, zakladatel náboženské povídky, proslulý kazatel, tichý trpitel.

Málo kdo ze vzácných mužů byl tak nepochopen, tak posmíván a pronásledován jako on, ale také málo kdo trpěl tak odhodlaně, pokořoval se tak ochotně, zapíral se tak statečně vždy a ve všem odevzdán úplně ve svatou vůli Boží. Leč tím právě připodobňoval se božskému Mistru svému, stával se knězem podle srdce Jeho, stával se alter Christus. A to právě pro nás důležité: nám nastávajícím kněžím je zesnulý pan biskup ideálem kněze, zde hlavní důvod, proč dnes tak slavně uctíváme jeho památku. Ale nejlépe ji uctíme, budeme-li ho následovati. A je nám to možno? Ovšem: omnia possum in eo, qui me confortat. Ale o tu pomoc musíme prositi. Následujme Brynychu především v modlitbě a pak bude nám lze následovati jej i v tom ostatním.

Veliký muž odešel z našeho středu, ale zanechal nám tu příklad k následování nejlepší, vzor k napodobení nejzářnější. — Pojďme za ním!

JAN NOWACKI:

Přel. Vojtěch Marzy. (Br.)

Píseň.

Zrodila se ne v paláci, uprostřed nádhery a rozkoše, leč v nuzné jizbě v podkroví. Nestvořil ji mudrc, ni filosof myslitel, leč skromný básník. A ač neměla tvarů pyšných a hluboké moudrosti, vyjadřovala tolik štěstí, tolik klidu a ukojení, jakých nenalezlo by se v největším bohatství, v největších poetách světa. V písni oné bylo to, co bylo nejpěknějšího v přírodě, nejšťastnějšího na zemi, nejlepšího v citu lidském.

Básník zemřel — píseň zůstala a osiřelá šla se toulati světem širokým. První, koho v cestě potkala, byl člověk chladný a tvrdý, jemuž dalekým byl každý cit, člověk, který šel žitím, okuv srdce v pancéř kamenný. Píseň ponenáhlu skálu zdrtila, dostala se do srdce, vnikla v ně a ... to srdce kamenné probudilo se, zachvělo a člověk poprvé v životě pocítil. Co nevykonala svět, vykonala píseň! I šla dále světem, až padla v duši člověka, jemuž žití přineslo tolik bolů a utrpení, tolik zklamání a hořkosti, že pod jich tíží klesal zničený, přestal věřit a v strašné nemoci duše očekával smrt. A když píseň padla na duši jeho, působila jak balsam zoživující a ponenáhlu, ponenáhlu zmírnila vzpomínky minulosti, srdce mu zabilo novým žitím, novou vírou; povstal z nemoci, nastavil čelo protivenství a šel v žití s nadějí. Píseň dala mu zapomenutí i naději, kterých mu svět nedal. I šla píseň v dál a na pochodu svém potkala člověka stíženého chorobou. Člověk ten v žití nikdy nepoznal štěstí a klidu, soužený strašným utrpením, proklínal chvíli svého narození a prosil Boha o smrt nejrychlejší. Píseň odvrátila mysl jeho od bolu, uchvátila ji a dala nešťastnému první chvíli štěstí. I blahoslavlil chvíli tu a trpělivě poddal se vůli Nejvyššího. Klid a upokojení, jakého mu svět nedal, dala píseň. A plynula tak dále žitím, přetvářející a uklidňující, potkávající na dráze své mnoho lidí a každého oblažovala a navracela k Bohu, až na konec došla do nebe. I poznal v ní Bůh jiskru, kterou byl vložil v hrud' básníkovu, vzal píseň tu a dal ji jako talisman Andělu Milosrdenství a básníka přijal k Sobě, že přioděl jiskru v píseň, která posvětila tolik lidí.

(Ze sbírky »Píseň«).

Introitus do svatyně kněžství.

Věnovací sbor důst. pp. Subdiakonům na slova p. boh. Veleslava Kužely
složil mistr **Josef Nešvera.**

Maestoso.

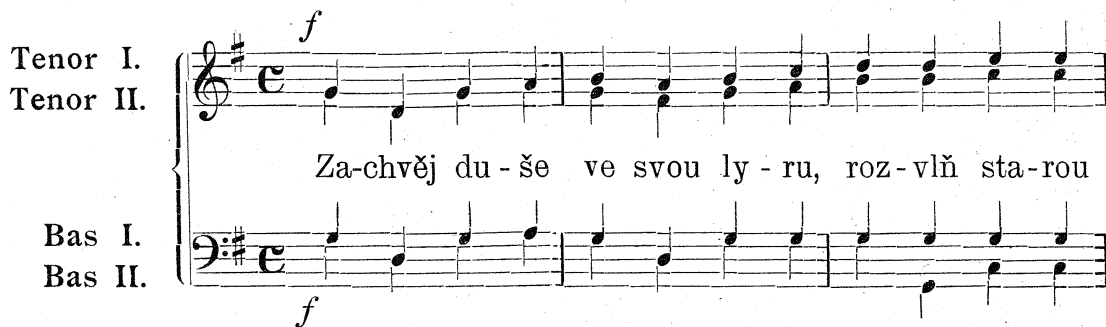
Tenor I.
Tenor II.

f

Za-chvěj du - še ve svou ly - ru, roz - vlň sta - rou

Bas I.
Bas II.

f

pí - seň mí - ru, roz - vlň fló - ry li - li - jo - vé, roz - vlň fló - ry

li - li - jo - vé k a - di - eu svých tuh a

k a - di - eu *p* svých — — — tuh a

dum — — —

dum, svých tuh a dum, k a - di - eu svých tuh a

dum, — — — k a - di - eu svých — — — tuh a

dum — — —

dum, svých tuh a dum; šeptni, šeptni, šeptni, šeptni:

dum — — —

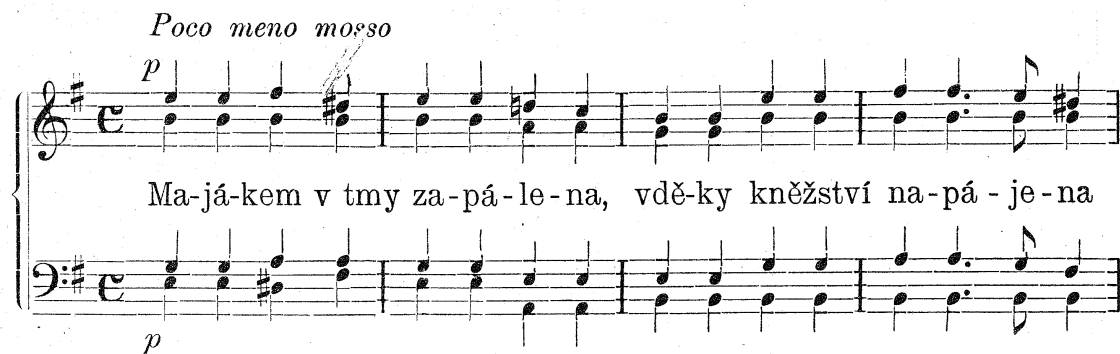

ff *pp* *ritard.* **Fine.**

O - di pro - fa - num, O - di pro - fa - num!

ff *pp*

Poco meno mosso

p

Ma-já-kem v tmy za-pá-le-na, vdě-ky kněžství na-pá - je-na

p

Maestoso.

plaň, zkad vý-křik, zkad vý-křik: „Svě-tla, svě - tla víc!“

f

Z vý-hně vě-čna ssa-jíc svit, šlechti ro-zum, vů-li cit,

f z vý-hně

z vý-hně vě-čna ssa-jíc svit, šlechti rozum, šlechti

vě-čna ssa-jíc

rit.

ro-zum, šle-cti vů-li, ro-zum, cit, šle-cti

rit. *à tempo*

pp šle-cti cit,

První díl
Da Capo al Fine.

cit, šle-cti ro-zum, šle-cti cit, cit!

pp šlechti rozum, *pp* šle-cti vů-li, *rit.* šle-cti cit!

Zpráva o schůzi bohoslovců českoslovanských na Velehradě.

(29. a 30. července 1902.)

Podává Jos. Toman, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

(Č. d.)

Druhého dne již o 1/45 hod. probouzel nás velebný hlas zvonů velehradských a tklivé zvuky hudby „Bože, chválíme Tebe“. Po ranní pobožnosti přiklekli jsme ku zpovědníci a při slavné mši svaté, kterou sloužil dp. M. Pavlík, přistoupili jsme společně ke stolu Páně.

O 8. hodině zahájena byla

AKADEMIE

Po první sloce „Bože, co's ráčil“ bouří potlesku jsa uvítán, vystoupil na řečníště slovutný sociolog český, universitní professor, dr. Albín Bráf. Poděkovav za důvěru, již mu včera sjezd prokázal volbou do čestného předsednictva, proslovil přes půl druhé hodiny trvající a s napjatou pozorností sledovanou řeč

„O studiu věd socialních“.¹)

Podáváme myšlenkový postup:

Zatím, co kněžstvu vyčítají tmářství a nelásku k vědění, projevuje se zvláště u mladší generace kněžské volání po intensivnějším studiu věd mimotheologických vůbec a socialních zvláště, ozývá se hotový po vědění hlad. Kněz stál u kolébky našeho probuzení slovesného, pak ~~religiozního~~ praktického a nyní nastává mu úkol buditele pro společenský pokrok na půdě socialního míru. Pan professor má víru v možnost, úspěch a požehnání takového poslání, chce před čekateli tohoto úkolu vrhnouti několik paprsků na povahu socialních věd a na úkol jejich studia.

Počíná výtkami.

Chybuje se ve způsobu, jakým se pohlíží na jednotlivé socialní theorie. Nesprávnou je metoda, jakoukoliv nauku socialní posuzovati podezříváním motivů jejich původců. Mohou sice jednotlivci ze špatných úmyslů nauku přijímati, ale k původu nauky motivy takové nevedou nikdy. I socialismus a liberalismus, proti nimž stojí pan řečník, povstaly z úmyslů nejryzejších. Slušno ovšem v jednotlivých naukách socialních hledati omyly, jež jsou možny, ba nevyhnutelny, neboť věda nedovede podati bezpečné a celé pravdy, dlužno zkoumati jejich vliv na mravnost. Jest však dvojí věc: kritisovati a podezřívati.

Omyl tento zakládá se v druhém, že totiž se hledí na rozličné nauky socialní jako na nauky pouze praktické. V přírodovědě liší se přesně mezi teorií, jež učí to, co jest, a praxí, jež stanoví, co mělo neb má být. Podobně ve vědách socialních nutno rozeznávati theoretickou nauku, k níž náleží zjistiti to, co jest a z jednotlivých fakt odvoditi pojmy vyšší, typické, pravidelné souvislosti — zákony, a vědu praktickou, jejíž účelem jest určiti maximy, zásady, jak by měly býti poměry uspořádány.

V theoretických vědách socialních rozeznává se všeobecná věda společenská, jejímž předmětem je celý kosmos lidstva v přítomnosti i minulosti a specialní, která pozoruje jen jeho část v určitých vztazích. Specialní nauky socialní povstaly pod diktátem praktické potřeby (nauka o státě u Řeků atd.). Lidé nemohouce čekati, až učenci ten který problém rozřeší, z fakt chvatně vypořizovaných dedukovali, co býti má. Všeobecně jeví se už ve středověku u sv.

¹) Otištěno dle stenogramu bohoslovců v »Hlase« (3. srpna 1902) a dle téhož stenogramu opraveného a doplněného p. autorem v »Aléthei« (roč. VI., čís. 7), odkudž pořizeny zvláštní otisky.

Augustina (De civitate Dei), v Komenského „Pansofii“, ve filosofii dějin, ve všeobecné kulturní historii. — Než zahrnouti v nevelké sumě formulí celou velikou dějinnou skutečnost lidstva je dosud velký sen vědy, ale žádná skutečnost; je to řada pokusů někdy vskutku genialních, ale přece pravdy nevystihujících. Padla sociologie organická, nepodařilo se dle jednoho charakteristického rysu v dějinách domněle vystiženého ukázati, jak pod vlivem takové základní tvorné síly společnost se měnila. — Nemohouce vystihnouti celé společnosti lidské zákonem, pozorujeme jen jednotlivé stránky specialisující. Každá speciální věda činí skutečnosti, v níž vše souvisí a se proniká navzájem, jisté násilí. Ale toto poznání vlastní nedostatečnosti nesmí odstrašiti. Proto nesmíme malomyslně mluvit o rozporu ideálu a skutečnosti; ten je odstraněn láskou ku vědění, kdyžť to největší, co mohl Bůh dáti, je láska k práci, touha po práci. Na této specialisující cestě přece dospělo se k velikému obohacení našeho vědění.

Jako v přírodních vědách (theoretických), podobně i v sociologii jsou jisté zákony. Než rozdíl veliký spočívá v tom, že zákony přírodní jsou absolutní, stejně vždy a všude působící, společenské však jsou relativní. Hlásati plnou analogii mezi obojím znamená škrtnouti svobodnou vůli čili víru v plnou determinovanost společenských dějů. Byly vždycky a jsou nauky společenské, které více méně spočívají na deterministické představě. Sem patří i genialní, ale tím ještě nepravdivé učení Marxovo. V otázce determinismu uplatňují se hranice vědy. Věda přírodní, ne snad k své porážce, naopak k velikému úspěchu slovy: „Ignoramus et ignorabimus“ uznala meze svého poznání. Podobně v sociologii jsou mnohé nerozřešitelné záhady, kde člověk nemá vědy, nýbrž víru; jednou z takových je právě problém svobody či determinovanosti vůle.¹⁾ V determinismus je třeba víry jako ve svobodu. „Máme tu věriti to, co je plodným pro nás mravně, co může v nás tužiti důvěru v samočinnou reformu nebo v možnost její, anebo to, co nás musí skličovati kladouc na všechny touhy po reformě olovenou tíži pochyby?“ — Komickým jest býti deterministou a zároveň dělati reformatora.

Methody bádání theoretického obsaženy jsou v díle dr. A. Bráfa: „Listy o studiu národohospodářském.“

Co se týká praktických nauk společenských, zajímavým je rozdíl věd přírodních a socialních jakožto věd praktických. První jsou pouhou aplikací theoretických věd přírodních, kdežto druhé jsou aplikovanou etikou; v těchto totiž na podkladě poznání trvajících stavu a běhu věcí stanoví se člověku a společností jisté cíle a zjišťují se prostředky, jakými lze jich dosíci.

Dle toho není možna křesťanská anebo katolická theorie na př. národohospodářská,²⁾ když tu běží o pouhé poznání skutečností, ale může býti katolická politika národohospodářská a socialní vůbec, při níž se jedná o praktické provedení určitého ethického přesvědčení v daném oboru skutečností.

Studium kněžstva v oboru společenských věd, když bude theoreticky dobře uzákladněno, povede k většímu uplatnění náboženství a jeho ideálů. Proto je třeba podporovati je k požehnání lidu a prospěchu církve. Nebylo-li třeba nikdy se báti vědy, tím méně dnes.

¹⁾ Víra a věda nestojí mimo sebe, nýbrž v poměru dvou se protínajících kruhů, takže některé pravdy, jako právě otázka svobodné vůle, jsou předmětem i víry i vědy (formální zjevení.)

²⁾ Vědy socialní i jako theoretické učí mnohdy omylům protikřesťanským, takže možna a potřebna jest křesťanská sociologie, aby vědy tyto z bludů usvědčila a na zdravý základ pravd křesťanských postavila. — Viz šířeji: Dr. Rob. Neusehl: Křesťanská sociologie, I. 7, 8.

P. professor končí:

„Jako akademický učitel, který pokud může o nějakém štěstí životním mluvit, především ho zkusil na katedře, ve styku s mládeží, jako takový pravím k vám upřímně: Nevzdávejte se svých snah po studiu socialním a věrně a vážně je sledujte. Poměry životní se mění, neustále nové útvary a s těmi nové problémy vznikají. Vaše povolání je příčinou, že budete k nim státi blíže než mnozí jiní, než tisíce lidí z intelligence našeho národa; ruku v ruce s lidem půjdete v jeho bolestech a trudech, v jeho radostech a nadějích. Jeho tužby a snahy budou doléhati uším vašim, jeho konání denně se bude vyvíjet před zrskem vašim. Nejintimnější hnutí jeho srdce vy často nejspíše poznáte neb můžete poznati, na brány vašeho srdce bude doléhat jeho bída, a často snad jen vy jediní byste našli klíč k jeho duši. abyste v ní posílili přesvědčení o mravní zodpovědnosti a povznesli ji z malátného zkrušení. Což je tedy více přirozenějšího, než že vy musíte mít touhu, býti dobrými vůdci jeho, vůdci vypravení stejnou silou vědění a snad mocnější snahou a láskou vroucnější než mnozí ostatní, kteří se o to vedení budou s vámi rvát!“

Po utišení dlouhotrvajícího potlesku pozdravil nás křesťanským pozdravem Polák, dp. Josef Leja, kněz z diecese krakovské, jako bratry věrou i jazykem.

Frant. Hruďa, předseda brněnské „Růže Sušilovy“, promluvil o tematě: „Náboženství budoucnosti“. (Uveřejněno v „Museu“.)

Dp. P. Ant. Pavelčík, farář na H. Bečvě, živě a poutavě poučoval a povzbuzoval přítomný klerus časovou přednáškou: „Kněz v naší době“. P. řečník navazuje na báseň Sig. Boušky (z „Pietas“):

Jsem naší doby bídný paria,
jež každý vítá šklebným posměškem
a plvá v moje dlaně svěcené . . . atd.

Kněz za dnešní doby jest snižován na „bídného pariu“, ať si jest vysoko postaveným či prostým knězem, ať si jest světským knězem či řeholníkem. Ba zdá se, jakoby již ani zákony nebyly stejny pro kněze, jako pro ty, kteří hřmotným způsobem dovolávají se zákonů často ve věci nespravedlivé.

„Zazdá se snad někomu z tohoto návodu mé kratičké řeči, že se na poměry, týkající se stavu kněžského, dívám příliš černými brýlemi a budu zpívat samé jen žalozpěvy; ale Bohu budiž žalováno, že příliš radostného toho ovšem nebude, a že bude se mi doteknutí strun ukrytých v duši kněžstva, jež zazní tesklivě a smutně.“ —

„Jak se to tak v tiché chvílce krásně vzpomíná na slova „spirituálů“, „superiorů“ seminárních, kdy „novým služebníkům Kristovým a rozdávačům tajemství božích“ (1 Kor. 4, 1.) se zápalou poukazovali na slávu a vznešenost stavu kněžského; „vy jste rod vyvolený, královské kněžstvo, abyste zvěstovali cnosti toho, kterýž z temnosti nás povolal v pradičné světlo své.“ (1. Petr. 2, 9.), „a učinil nás královstvím a kněžími Bohu a Otci svému“, Zjev. sv. Jana 1, 6. a volávali k nám: „vy jste sůl země — vy jste světlo světa.“

Ovšem, každé zmíněné slovo jest plně platno, praví p. řečník, ale ten skutečný život jest jinaký. Jest hluboce litovati toho, že nebývá novokněžím dáno také plně a opravdově pohlédnutí do života skutečného; nebylo by potom tolik dřívějších nadšenců s podlomenými křídly, nebylo by potom těch, kteří dříve směle se dotýkajíce ideály svými samých nebes, ve skutečném životě po zemi sotva a stěží se vlekou! Neboť v životě skutečném přemnohé věci docela v jiné podstatě se ukáží novému knězi.“

Mnozí z tak zvaných intelligentů snaží se mladého kněze získati pro sebe a své účely, a kněz často přidá se k nim; později však sezná, že nejednal správně. Starší spolubratr poradí mu, aby založil ve farnosti nějaký spolek. Kněz počne pracovati pro záložnu, pro sdružení a pod. s úmyslem ovšem nejlepším a jest ho teď všude plno, a jakoby se nový život probouzel ve farnosti.

Ale běda! Povstanou strany, dávají se poplašná znamení, zahájí se boj a brzy vyplní se slova sv. Pavla: „Až do této hodiny i lačníme i žízníme i nazí jsme i poličkování býváme, ani jistého místa nemáme.“ Konečně odvolán jest horlivý pracovník na místo jiné.

Přes to nesmí se kněz vzdáti veškeré činnosti ve veřejném životě. Dnešního dne jest toho potřebí a to nutně potřebí, by kněz veřejného života se všude účastnil! Jakým však způsobem? Snadná odpověď: jako katolický kněz! Při všem na paměti míti zásady katolické a jim zjednati úcty, vážnosti a platnosti.

„Ono se to lehce řekne: zásadám katolickým zjednávati úcty, vážnosti a platnosti — ale jak těžko se to provádí! Vy se účastníte, jak jsem z počátku při horlivém kaplanu se byl zmínil, zakládání všech spolků — opomíjím jejich výčet; podporujete jako farář horlivý ve své farnosti mnohdy nad své síly podobná sdružení hmotně, mravně je povznášíte svojí upřímnou účastí, chcete býti vším všem a tak ukázati, že jste si vědomi svého poslání jako kněze katolického a je také plniti; ale jakého tu sklamání se často dožijete!

Spolky, jež by bez vaší účasti nebyly bývaly ani zřízeny, promění se ve spolky církvi a smýšlení náboženskému nepřátelské, z některých spolků jsou zřejmě kněží různým způsobem vytiskováni, z jiných pro nastalé podezřívání, znevažování, pro utajované i zřejmé útoky ne ani jako kněží, ale jako charakterní mužové vystoupiti musíte a tak opět na dlouhý a dlouhý čas usadí se ve vašem srdci trpkost. Vy jste zapomněli, že jste faráři, a že tu si právě jen pod tou záminkou právo činí, by drancovali ve vaší domácnosti, nejnečestnějším způsobem dotýkali se vašich vlastních záležitostí a tak uráželi vás nejdrzejším způsobem, proti němuž čestný muž nijaké zbraně nemá, neboť k podobnému způsobu se snížití nemůže.

A teď teprve vytáhnou ti „přátelé pravdy a vzdělání“ zastaralé houfnice a z nich posílají hrubé střely na kněžstvo, jako je: zpátečnictví a tmářství, nevolnictví ba i nevzdělanost, mezinárodnost nebo dokonce beznárodnost atd. Přátelé drazí, nechci emfaticky poukazovati na průkopníky vzdělanosti, pokroku a osvěty z řad kněžstva ať světského nebo řeholního, jen poukazuji na kněžské lidumily, jež tisíce a statisíce věnují na nejlepší účely, poukazuji na vzdělané veškeré kněžstvo naše, upozorňuji vás na kněžské redaktory, básníky a spisovatele. Velectěné shromáždění! Jaké to zástupy srdcí šlechetných a duší nadšených, co to pracovníků kněžských za heslem „Církev a vlast“, co to dělníků na národa roli dedičné.“

Jest třeba, by kněžstvo seřadilo se in aciem ordinatam v čele se svými biskupy. Tato acies ordinata byla by potom nepřekonatelná. Ovšem i tehda bylo by nám ještě mnoho trpěti! Vždyť sám Božský Spasitel nám řekl, že není a nebude učeník nad mistra; a jsme netoliko kněží, ale i lidé, proto jest nám v oddanosti schýliti hlavu svou, když se na nás plní slova cti. Tom. Kempenského:

Kříž ti vždy hotov jest a všudy tě očekává;
neujdeš mu, běž si kam běž, poněvadž kamkoli
přijdeš, všudy sebe s sebou neseš a sám sebe
vždy nalezneš.

Obrat se vzhůru, obrat se dolů; obrat se ven,
obrat se vnitř — všude a ve všem nalezneš
kříž; i jest nevyhnutelně potřebí, abys se
všude trpělivosti držel, chceš-li si vnitřního
pokoje zachovati a koruny slávy věčné si zasloužiti.

Svět v boji proti kněžstvu říká, že nebojuje proti náboženství a kněžím zasloužilým; o prvním víte jak souditi a o druhém? Přicházívaly doby a přijdou za nedlouho opět, kdy se útočí s největší prudkostí a s nejodvážnější podlostí i na kněze o dobrou věc nejzasloužilejší.

A tak se uplatňuje o nás apoštolovo slovo: *spectaculum facti sumus mundo et Angelis et hominibus*; 1. Kor. 4, *aestimati sumus sicut oves occisionis* Řím. 8, — *et ego fratres charissimi, hisce verbis apostolicis adjungo: spectaculum facti sumus et diabolis in specie humana!*

Než již odvrátme zraku svého od smutného toho divadla; vždyť zdá se, že nastanou jiné a lepší doby. Těšme se slovem o prvních křesťanech: *Sanguis martyrum semen christianorum*. Třebas kněžstvo v různých liberalních, pokrokových a socialistických listech, jimiž se teď téměř hemží naše krásná Morava, bylo a jest štváno způsobem až nelidským, třebas mnozí v tomto boji byli zrovna tak říkajíc obětováni, přece můžeme rozjasniti zraky své, neboť květ jejich krve se již ukazuje a ovoce už zasedá: organizace farností i krajů, organizace diecézí na ochranu cti kněžstva, spolek českého učitelstva katolického, spolek katolického rolnictva, ba máme již své uvědomělé katolické muže. My nechceme z laiků míti snad klášterníky, ale chceme z nich míti cele katolické muže, kteří by *ex sanguine martyrum sacerdotalium* obrodili náš veřejný, národní, katolický život!

Pročež *sursum corda!* Ať spílají nám nenárodních, my po příkladu svatých věrozvěstců našich slovanských, Cyrilla a Methoda, papežskému Římu jsouce věrní, chceme věnovati vlasti a národu síly své, a kdyby snad bylo nám i zemřítí v kraji dalekém od milené vlasti naší jako heroovi Ledochowskému, aspoň to věrné srdce své jako on odešleme do lůna země rodné! Konče, prosím spolubratří svých všech, nízko i vysoko postavených, bychom svorní jsouce odpovídali mužně nepřatelům kněžstva heslem Havlíčkovým:

Přislibujte si mně, vyhrožujte si mně, poroučejte si mně, zrádcem katolické věci přece nebudu! (P. d.)

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

Od první zprávy konala „Růže Sušilova“ 7 schůzí.

VI. 30. listopadu. 1. Oktetto: „Kde domov můj?“ (Fantasie.) 2. Fr. Procházka (III. r.): „O ženské otázce“ (předneseno z paměti). 3. Oktetto: Leo Stanovský Cl. O. C. (I. r.): „Srbský tanec“.

VII. 7. prosince. 1. Fr. Tretera (II. r.): „O chifrovaném písmu“ (z paměti). 2. Fr. Procházka (III. r.): „O ženské otázce“ (z paměti).

VIII. 14. prosince. 1. Jan Máchal (III.): „Která z vládních soustav je nejlepší?“ 2. Oktetto: Cavatina z opery „Belisar“. 3. Vojtěch Marzy (II. r.): „K vzájemnosti česko-slovenské“ (z paměti). 4. Oktetto: Mehul: „Josef v Egyptě“ (ouverture).

IX. 4. ledna. 1. Duetto: housle (Václ. Strniska II. r.) s průvodem klavíru (Silv. Kulháněk II. r.): Ch. de Beriot, Adagio Es-dur, Andante G-dur. 2. Jan Vajgl (III. r.): „Marxova theorie hodnotní a její kritika“. 3. Duetto: Ch. de Beriot, Maestoso G-dur. 4. V. Marzy (II. r.): „K vzá-“

jemnosti česko-slovenské“ (z paměti). 5. Duetto: Schumann, E-dur op 68. „Jarní popěvek“.

X. 11. ledna 1. Bedř. Pátek (I. r.): „Dějiny světové a literatura česká od probuzení do let šedesátých“ (z paměti). 2. Vojt. Marzy (II. r.): „K vzájemnosti česko-slovenské“ (dokonč., z paměti).

XI. 18. ledna 1. Fr. Tretera (II. r.): „Několik pohledů do přítomnosti“. 2. Fr. Šrom (II. r.) přednesl polskou balladu Jana Kasprowicze: „Pieśń o burmistrzance“, předeslav obsah a několik slov o básníkovi.

XII. 25. ledna 1. Al. Mysliveček (I. r.): „Je-li entusiasmus zdrojem úspěchu?“ (z paměti). 2. Kar. Háňavka (II. r.): „Odkud život?“ (z paměti).

Schůze v tomto období vykazují v mnohém krok ku předu. Práce byly z největší části přednášeny, ne čteny. Ve schůzích, v nichž nebylo hudby, střídány přednášky s recitací cenných, pružných básní a článků.

Ke konkurenční práci určeno pro letoší rok (1903) thema historicko-sociologické: „Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvláště“. (I. cena 40 K, II. 20 K.)

Havete, animae piaae!

Umrzl květ naší mladé štěpnici... mráz života dotkl se chorého těla, schránky duše čisté, milé, příjemné. Náš milý kollega František Máchal, bohoslovec IV. r., zemřel v Praze u svých rodičů dne 3. ledna 1903, stár 23 léta. K dočasnému odpočinku uložen na hřbitově Vinohradském. Studia gymnasiální konal v Třebíči a v Jindřichově Hradci. Do bohosloví šel rád a s láskou pojímal své povolání. Těšil se na okamžik již tak blízký, kdy bude moci říci: „Introibo ad altare Dei“. Odešel však, by sloužil u trůnu Nejvyššího Consumatus in brevi... placens Deo, factus dilectus.

Přijmi, příteli, záhrobní vzkaz a tuto vřelou vzpomínku svých kolegů. My nezapomeneme.

Z OLOMOUCE.

Činnost Literární Jednoty v zimním semestru je následující:

I. Kroužek apologetický měl tyto přednášky: a) *Odbor apologetický* (řídí Rob. Váňa). 1. „Postavení, povinnosti a práva moderní apologetiky“ (R. Váňa III.). 2. „Spalování mrtvol v nové době“ (Bedřich Vašek I.). 3. „Je-li názor církve sv. o určení člověka ve společnosti neudržitelný?“ (Frant. Plesník II.). 4. „Věcla důkazem různých pravd náboženských“ (Frant. Kutal I.). 5. „Účelnost v přírodě vzhledem k oplodňování květin“ (Fr. Kutal I.). b) *Odbor biblický* (řídí Frant. Šverdík). 1. „Kde se mluvilo a mluví semitsky“ (Frant. Šverdík III.). 2. „Stručný přehled literatury hebrejské“ (mimobiblické) (K. Kavík III.). 3. „Boj o Kanon St. Zákona u Židů“ (Adolf Jašek II.). 4. „Apokryfické spisy St. Zákona“ (Karel Vymětal I.). c) *Odbor historický* (řídí Fr. Jemelka III.). 1. „O poloze starého Velehradu“ (Fr. Dokoupil). 2. „O slovanských pramenech k dějinám svatého Cyrilla a Methoděje“ (Fr. Jemelka III.). 3. „Svědectví pramenů latinských pro dobu sv. Cyrilla a Methoděje“ (Oldř. Zlámal III.). 4. „Z náboženských bojů 15. století“ (Lad. Sloupský III.).

II. Kroužek sociální (řídí předseda Lit. Jednoty a Arn. Kolář II.). 1. „Povinnost naše studovati sociální otázku“ (Ant. Urban IV.). 2. „Křesťanský dělník a náboženství“ (Ant. Urban). 3. „Křesťanský dělník a společnost“

(Arn. Kolář II.). 4., 5. „Způsoby řešení sociální otázky“ (Raim. Žížka I.). 6. „Ochranné zákonodárství“ (Bed. Konařík). 7. „O mzdě“ (všeobecně, Václav Fraité II.). 8. „Problém spravedlivé mzdy“ (V. Fraité II.). 9. „Sociálně-politické postavení úředníků“ (Vojtěch Bena II.). 10. „Jaký má býti boj kněze proti sociálním demokratům“ (Arn. Kolář II.). 11. „Jak má kněz řešiti otázku zemědělskou, řemeslnickou a dělnickou“ (Vojtěch Bena II.). 12. „Jak má klerus a episkopát rakouský přispívati k řešení sociální otázky“ (V. Fraité II.). 13. „Jest povinen stát podporovati církev v jejím sociálním působení?“ (Arn. Kolář II.).

III. Kroužek literárně-umělecký (řídí Ant. Číhal II.). 1. „Umění, lid, kněz“ (Ant. Číhal II.). 2. „Novodobé malířství české“ (Ad. Běhal III.). 3. „Všeobecné dějiny hudby“ (Ferd. Foltýnovský I.). 4. „Padesát let života mistra Mikuláše A'ěše“ (Jar. Izák II.). 5. „Slovenský lid, zvláště jeho písně“ (Fr. Jemelka II.). 6. „Vývoj renaissance v literatuře“ (V. Kužela II.). 7. „Joris K. Huysmans“ (Fr. Odvalil III.). 8. Mistra Felixe Juneweina „Mor“ a jiná díla (B. Konařík IV.). 9. „P. Pavel Křížkovský“ (Ferdinand Foltýnovský I.).

Plenární schůze byly kromě 3 v I. čísle uveřejněných ještě 4 s následujícím programem: IV. schůze: 1. Beethoven, „Allegretto“ (kvartet.). 2. „O studiu paedagogiky a školství“ (Otto Galusek IV.). V. schůze: 1. Beethoven, „Allegro con brio“ (kvart.). 2. „O listech Tell-el-Amarnských“ (Jos. Červík III.). VI. schůze: 1. Beethoven, „Andante“ (kvart.). 2. „O vzniku a osudech slovanské liturgie na půdě moravské“ (Vilém Skácel III.). VII. schůze: 1. Antonio Zeni, „Ukolébavka“ (pp. Martinů, Zatloukal z III. r.). 2. „O anarchismu“ (Rob. Váňa III.). 3. H. Wieniawski, „Mazurka“ (páni Zatloukal, Martinů). Kvarteto při IV.—VI. schůzi sehráli pp. Zatloukal III., Hromádka III., Bartošik II., Šlezáček I. Všem pp. hudebníkům kteří při našich schůzích nějak účinkovali, vzdávám nejvřelejší díky.

7. listopadu pořádána v našem semináři akademie na počest desítiletého jubilea J. M. nejdůstojnějšího pana arcibiskupa. Jak hudební část (řízena sbormistrem p. Stan. Dufalíkem IV.), tak i latinská přednáška: „De oboedientia ecclesiastica“ p. Ig. Velíska se velmi zdařila. Akademie byla hojně navštívena místním i venkovským duchovenstvem.

15. listopadu vykonány volby nového výboru v československé knihovně bohoslovecké. Výbor jest nyní takto sestaven: p. Jar. Hlobil IV., knihovník; p. Fr. Šverdík III., místoknihovník. Dále jsou ve výboře páni Fr. Maluš, Fr. Urbanec IV. r., Fr. Jemelka III. r., Fr. Fabiánek, Antonín Číhal II. r., Kašpar, Petřík I. r.

Z ČES. BUDĚJOVIC.

Čtvrtého listopadu 1902 shromáždili se první členové liter. jednoty v útulné místnosti spolkové, kde po mohutném chorálu „Svatý Václave“ přivítal je kol. předseda vybízející v delším proslovu k nutnému studiu filosofie a apologie. Život k boji zve, dobrých třeba zbraní k ochraně pravdy a ke vlastnímu vnitřnímu bezpečí. Nábožnost a učenost, toť síla zbraní našich a tajemství jistých výsledkův. — Věvec národních obětí s podpisy a hesly bohoslovců zdobil i letos o dušičkách hrob biskupa-vlastence Jirsíka.

Pořad dalších schůzí v neděli pořádaných po zprávě jednatele byl:

II. (9. listopadu.) Kollegové-zpěváci přednesli skladbu k. Šimana (IV.) se slovy k. předsedy: „Bůh, církev, vlast!“ Dojem prvního sboru ucelen známou, ale vždy působnou „Hymnou Slovanů.“ Předseda podal básnické pokusy: „Náš lék“ a „Nezoufej“. K. Skalický (II. r.) poutavě uvedl nás v bohatý poklad své

přednášky: „Kontury dějin filosofie“, jež poučně rozváděl ve všech devíti dosud konaných schůzích. Rozhodnuto, aby vydán byl Almanach jednotou na oslavu jejího 25letého trvání (1879—1904).

III. (16. listopadu.) K. Vitoušek (IV.) pobavil a nadchl členy houslovým přednesem několika nár. písní ve dvojhmatech.

IV. (23. listopadu.) K. Vitěka (IV.) podal časový překlad z franc. „Socialní vliv kříže.“ (Hurault La Semaine du Clergé.)

V. (30. listopadu.) K. Šiman a Vitoušek (IV.) přednesli na fletu a housle „Largo“ (Bellini), předseda básničku „List z denníku mladších dob.“

VI. (7. prosince.) Jednota uvítala nového poëtu k. Vacka (II.) s básněmi „Pohřeb“, „Nálada“ — vivant sequentes.

Ve schůzích VII—IX. (14., 20. prosince, 11. ledna) přednášel vedle k. Skalického k. Jančar (II.) zajímavou svoji povídku života studentského s názvem: „Všední vzpomínky“

Pozdrav jednotám!

PŘEDSEDA.

Soc. kroužek zahájil svou činnost mimořádnou valnou hromadou 5. listopadu. Po uvítací řeči předsedově přečteny stanovy soc. kroužku; dále oznámeno, které časopisy soc. kroužek odebírá a dostává. I. čl. schůze konána 15. list. Kol. jednatel promluvil „Několik slov o straně kř. sociální“, aby aspoň částečně seznámil nově přistouplé členy s kř. socialismem. Ve II. (18. listopadu) a III. čl. schůzi (25. listopadu) přednášel kol. Kášek (II.) „O tisku“, a „O důležitost i katol. spolků.“ IV. čl. sch. (2. prosince) kol. Steinbach: „O odborové organizaci.“ V. čl. sch. předseda: „O právu hlasovacím.“ Další činnosti „Zdař Bůh!“

PŘEDSEDA.

Kroužek včelařsko-hospodářský. Od první valné hromady, konané dne 7. listopadu 1902, na níž kol. předseda vylíčil účel a důležitost kroužku „Včelařsko-hospodářského“, vykonáno do Vánoc 23. prosince 1902 6 členských a 1 výborová schůze.

Dne 13. listopadu první čl. Přednášel kol. předseda o thematu „Přírodopis včely;“ 21. listopadu na II. čl. schůzi kol. Hajný (II. r.) „O včelstvu jakožto celku organickém“ a kol. Jančar „O školce.“ 27. ledna na třetí čl. schůzi kol. Lauseker (II. r.) „O dělnici“ a kol. jednatel „O práci rolníkově na podzim.“ Dne 4. prosince na IV. čl. schůzi pokračoval kol. Lauseker (II. r.) o zmíněném thematu a kol. Stuna (II. r.) promluvil „O rozmnožování stromů semenem“ V. čl. schůze 11. prosince konána s pořadem: kol. Samec (I. r.) „O trubci“ a kol. jednatel pokračoval o thematu s hora uvedeném.

Dne 18. prosince konána poslední schůze v r. 1902. Na ní pojednal kol. Samec (I. r.) „O rozmnožování včel“ a kol. jednatel „O významu chovu dobytka.“

Na výborové schůzi 15. listopadu učiněn přibližný rozpočet pro nastávající rok, ustanoveno, které časopisy se mají předplatiti, knihy zakoupiti, vázati a pod.

DOPISY.

IZ LJUBLJANE.

Ljubi bratje!

Letošnje leto se je v našem semenišču pojavilo zelo živahno društveno gibanje. Poleg že obstoječih starih imamo dve novi organizaciji: socialni klub in poljski krožek. Naj Vam poročam najprej o starih!

Cirilsko društvo je letos v 23. letu svojega delovanja. Pod marljivim predsedstvom g. Stržaja (IV.) se je čitalo in zlasti živahno

kritikovalo več daljših in krajših spisov. Omenjamo posebno g. Stržaja „Akwarele“, ki so že išli v „Dom in Svetu“. Kritika jih je hvalila; ker pa ima pisatelj tako izrazit, za vse nianse čuvstvovanja pripraven jezik, svetovalo se mu je, da se poprime obsežnejših, bolj iz dejanskega življenja zajetih snovi. Tov. Orehek je čital daljšo povest „Preko mladih sanj“. Kritika je pohvalila jezik in živahni razvoj, a obsodila pomanjkljivosti v estetičnem oziru; nekaj dovtipov in prizorov je prevulgarnih, neumetniških. Pisatelju se svetuje, da povest predela. Tov. Sojer (III) je čital razpravo „Kultura in njena odvisnost od religije“. Kritika je pohvalila jasnost pojmovanja in logično urejenost dokazovanja, izrekla pa se je, naj bi bil pisatelj povdarjal bolj historično stran. Poleg tega so se čitale kritike raznih knjig, manj važni spisi i. dr. — Društvo je tekoči mesec zadela velika izguba. Mnogo nad je vzbujal ne samo v društvu, ampak tudi zunaj semenišča † Janez Urbas (I. l.), ki je 4. jan. t. l. umrl za sušico. Za društvo se je živo zanimal; bil mu je zaradi bolezni zunanji član. 25. okt. l. l. sta se čitali njegovi črtici „Iz življenja mladih navihancev“ in „Materna ljubezen“. Kritika se je o njih izrazila posebno ugodno; občudovala je ljubezni polno sočuvstvovanje z otroško dušo, urejenost misli, priproščino razvoja. Urbas je bil v javnosti znan pod imenom „Selko“. Bil jeden najboljših in najmarljivejših sodelavcev pri „Vrtcu“ in „Angelčku“, znanih mladinskih listih. Naše mladinsko slovstvo je obogatilo z lepim številom zares mičnih črtic; med temi jih je mnogo, ki imajo stalno umetniško vrednost. Pokopan je bil v Vavti vasi na Dolenjskem. Društvo se je pogreba udeležilo po predsedniku, tajniku in nekaj članih. Na krsto smo položili venec, pevci so mu zapeli par žalostink, društveni tajnik pa je spregovoril nagrobno slovo. — Drugo izgubo je društvo občutilo 13. jan. Dosedanji predsednik g. Stržaj je vsled bolehnosti odložil svojo čast. Bil je kot priznan pisatelj in ljubezniv tovariš glavni vzrok, da je bilo življenje v društvu tako živahno, zato nam je zanj odkritosrčno žal. Novim predsednikom je bil per acclamationem izvoljen dosedanji tajnik tov. Orehek. —

Govorniške vaje so letos posebno živahne. Kaže se tudi tu mnogokrat izkušena resnica: kakršno predsedstvo, tako društvo. Letošnji predsednik g. Vovko je semeniške govorniške vaje dvignil spet do one idealne višine, ki bi jo kot stanovsko, sveti stvari posvečeno društvo morale zavzemati vedno. Lasko leto so nekam odrevenele, letos pa diha krepko, prenovljeno življenje. Govorov in predavanj se je doslej priredilo 9; o njih Vam sporočimo prihodnjič; bilo bi brez pomena, ko bi jih le našeli. V delokrogu te organizacije sta se priredili tudi dve hišni veselici: 18. okt. „Leonov večer“ v proslavo 25letne vlade papeževe in 24. dec. predpolnočna božičnica. — Radovedni smo, kako ste po drugih semeniških praznovali očetov jubilej. Pri nas bilo skromno, a pristrčno. Deklamirala se je dr. Krekova pesem: „Leon XIII. — luč na nebu“. Slavnostni govornik g. Vovko nam je v vznesenih besedah naslikal plodonosno delovanje Leonovo: Žalostne so bile razmere, ko je zatisnil oči mučeniški Pij IX. Učenci Mazzinijevi so triumfirali, da je umrl zadnji papež. A prikazala se je na nebu luč in razsvetlila vse panoge človeškega življenja. Za Slovence je znamenito papeževo delovanje v socialnem in uniatsknm oziru. Proti koncu omenja g. govornik zagrizenega ruvanja framazonov zoper cerkev in papeža ter kaže, kako zmagovalno je sedanji sv. oče njuboval vsem nakanam Luciferjevim. Sklene z gorečo prošnjo do Gospoda, naj nam Vsemogočni ohrani sivolasega junilanta do skrajnih mej človeškega življenja! Navdušenje je priklopelo do

vrhunca, ko so pevci pod mojstrskim vodstvom g. Premrla zapeli veličastno Scroupovo „papeško himno“. Res, to je bil lep večer!

Božičnico smo priredili z vsposedom: petje, govor, tamburanje, tombola. Združeni v odsvitu svetih katoliških vzorov smo se čutili v družinskem krogu srečne; pričakujoč skrivnostne, pesniško nastrojene polnoči pojmovali smo živo, „quam dulce est habitare fratres in unum“.

Ceciliansko društvo ima požrtvovalnega, za cecilianstvo nenavadno vnetega predsednika, g. Premrla. Njegovi trudoljubivosti je pripisovati, da Wittova zamisel tudi med nami čimdalje bolj prodira; počasi gre, seveda, ker smo še polni tradicionalnih predsodkov. Nekaj novega so letos mesečni cecilianski shodi s predavanjem. Doslej smo imeli tri. Na oktoborskem shodu nam je g. predsednik sam predaval o zgodovini koral. Vzbudil je splošno zanimanje, zlasti v razpravi o preroditvi cecilianstva v novejši dobi po dr. Wittu. V novembru je tov. Vilfan razpravljal o socialnem stanju organistov, o njih duševni izobrazbi in gmotnem položaju, v decembru pa tov. Cepuder o notranji zvezi dušnega pastirstva in cecilianskega delovanja, kako drug drugemu služita, drug drugega izpopolnjujeta. To predavanje je bilo posebno koristno, ker je predavatelj vedno apliciral na praktično življenje; žel je obilno pohvale. — Ceciliansko društvo ima tri pododdelke: tečaj za koral, tečaj za teorijo in pevski zbor. Imamo sicer po eno uro na teden obligatnega petja, a to je mnogo premalo, zato smo v ta namen organizirani še med seboj. Teorijo poučuje g. predsednik sam, koral pa tov. Lavtar (III.) z veliko potrpežljivostjo in vnemo. — V okrilju tega društva deluje tudi tamburaški klub. Par let je že spal, le tuintam se je vzdramil ob gotovih priložnostih, letos pa je pod energičnim vodstvom g. Sedeja (I.) ves prenovljen in poživljen. Z veliko točnostjo in finostjo proizvaja — po poldrugmesečnem obstoju — že mnogo težjih skladb, n. pr. ruski ciganski valček — Mil. Farkaš, nar. kovačnica iz opere „Prodana nevesta“ — Farkaš; Santa Lucia — Farkaš; Oj bonovci — Brož; Napried — Brož; Slava Slovencem — Brož; Svibanjska ružica — Farkaš; Angelsko petje — Cvek-Kimovec; Glej zvezdice božje — Belar-Kimovec; Mladi vojaki — Parma — i. t. d. Društvo je že večkrat nastopilo in vživa med nami najboljše simpatije. — Končno omenjamo, da smo od 27. dec. do 1. jan. imeli duhovne vaje; vodil jih je jezuitski spiritual iz Sarajeva preč. g. p. Tschan. Pobožnemu in duhovitemu ekshortatorju, ki se nam je priljubil koj prvo pot, smo po sklepu napravili pristrčno ovacijo s petjem in tamburanjem.

O drugih stvareh in o delovanju novih društev Vam sporočimo prihodnjič. Dotlej pa Vam bodi odkritosrčen, bratski pozdrav v Gospodu!

T. Č. TAJNIK „CIR. DRUŠ.“

101
101

ROZMANITOSTI.

Význam filosofie pro umění.

(Pomen filosofije za umetnost, „Kato-liški Obzornik“, Let. VI. Sv. IV.)

Filosofie, jakožto poznávání věcí z prvních příčin a snažení po nejvyšším cíli, jest středem všeho duševního života. Všechny projevy duševního života k ní se pojí, pod jejím vlivem se jeví a v jejím duchu se vyvíjejí.

Mezi hlavní úkazy duševního života patří i umění. Umění jest svou podstatou výrazem ideální snahy umělcovy. Jím vyjadřuje umělec svou naději a bázeň, své snahy a svá přání. Duch jeho se povyšuje nad povrch denního života, přebývá takřka ve vlasti ideálů.

Umění, jakožto projev duševního života, vyvíjí se pod vlivem filosofie.

Soudobý filosofický názor o světě a životě byl vždy podkladem uměleckého tvoření. Řeční tragikové čerpajíce z tradice, vyvinuli čistější pojmy o Bohu a duchu lidském, poněvadž tehdejší filosofie ozářila staré národní báje, tak že z nich zasvitly úlomky pravdy.

Veledílo Danteovo „Divina comedia“ jest výrazem scholastické filosofie. Romantismus, jenž zavládl v první polovici 19. stol., měl za podklad tehdy všestranně vyvinutou filosofii absolutního idealismu. Fichteova filosofie dala romantismu vědecký podklad. Němečtí idealisté počínajíce Kantem až k Hartmannovi, zplodili poesii snivého, subjektivního citlivůstkářství.

Po romantismu objevil se naturalismus, když filosofii idealismu vystřídala filosofie pozitivismu a materialismu. Poesie vyhybá se každému ideálnímu vzletu, věnujíc své síly zevnějšímu světu. Naturalismus úplně odpovídá rozumu, nihilismu, pozitivismu a materialismu.

Tím byla filosofie svým světovým názorem vždy duší umělecké tvorby a měla vliv na její jednotný vývoj. Bez filosofie postrádalo by umění v různých dobách svého rázu.

Než pantheistický idealismus a materialistický monismus minuly — musily minouti, poněvadž se přičily zdravému rozumu. Čas vyřkl nad nimi soud smrti, jak dí Büchner. Tím ztratil romantismus a naturalismus svůj podklad a dnešní umělci si musí hledati nových námětů pro svou uměleckou tvorbu. Dokud těchto nenajdou, dokud se nevhlobí ve správný filosofický názor o světě a životu, dotud nevytvoří nového umění, nových, samostatných děl, jak se to stalo v době romantismu a naturalismu. Bez nové filosofie nebude nového umění, nebude pramen pro nové veliké ideály. Nastoupí-li v budoucnosti nová filosofie a jaká bude ta filosofie, na tom závisí otázka, jaké bude nové umění.

Bohu díky, náčrty k takové nové filosofii jsou dnes již položeny. Jest to (filosofie sv. Tomáše Aqu.), filosofie, jež

přemůže krajní idealismus a jednostranný materialismus a spojí oboje filosofické nazírání v harmonický celek — v harmonii ducha a hmoty.

Osvojí-li si umění tuto filosofii, jež nedělá nátlaku ani duchu ani hmotě, nastane mu nová doba. Romantismus poznal jenom ducha, naturalismus jenom materii; proto ani jeden ani druhý trvale neuspokojil esthetického citu soudobého lidstva. Umění budoucnosti nebude ani novo-romantismus ani novo-naturalismus, nýbrž synthese obojího. Z bohatství přírody čerpati bude nové bohatství forem — secesse je v tom ohledu jakási přechodná doba — a v království ducha najde ideály, jež mohou skutečně uspokojiti srdce lidské.

(Br.)

Dar. Dp. Dr. Rudolf Zháněl, prof. na vojenské reálce v Železně (Eisenstadt) v Uhrách, poslal mimo jiné naší literární Jednotě „Růži Sušilové“ dar 10 K s tím přáním, aby byly uděleny nejpilnějšímu lonskému pracovníku v naší „Růži“. Odměna udělena kol. Jos. Rudoleckému (III. r.). Vyslovuji tedy tímto dp. professoru za zvláštní projev přízně k nám i jménem odměnou poctěného i jménem lit. Jednoty naší hlubokou úctu a z plna srdce: „Pán Bůh zaplat!“

Předseda „Růže Sušilovy“.

Přednášky v našem alumnátě brněnském koná jednu hodinu týdně vsdp. kanovník a direktor boh. ústavu, dříve professor dogmatiky a filosofie, Dr. Jos. Pospíšil. Přednášky konány o thematě: de Ecclesia. Dp. kanovník chce, aby z ústavu vycházeli theologové vzdělaní, připraveni, jak toho doba žádá; hledí proto v nás prohloubiti nejpřednější pravdy o svaté církvi a různých jejích vztazích a úkolech dnešní doby. Čerpaje ze svých hlubokých vědomostí theologických objasňuje nám různé proudy moderní doby a řeší nejdůležitější otázky ze všech skoro oborů vědy theologické, hlavně z filosofie a dogmatiky. — Přednášky navštěvují bohosl. III. a IV. roč. Vítáme tyto přednášky co nejvřeleji!

† **P. Jan N. Cibulka T. J.** Právě po vydání 1. čísla došla nás zpráva,

že zemřel výtečný Jesuita, rektor a správce svatyně Velehradské, P. Cibulka. Máme ještě v živé paměti, kterak nás vítal s kazatelnou nadšenými slovy k lonské naší Velehradské schůzi. Zemřel, máje na mysli ještě mnoho vznešených plánů. Narodil se v Ústí n. O., studia theologická a filosofická konal na věhlasné fakultě bohoslovecké v Innomostí. Působil v Praze, na sv. Hostýně a posléze na Velehradě, zanechav po sobě všude stopy blahodárné činnosti. Zvelebil a povznesl sv. Hostýn, zrestauroval klášter Velehradský, dav ku schůzím Velehradským upraveni zvláštní sál. Dne 7. března r. 1895. byl též přítomen akademii pořádané ku počtě sv. Tomáše Aqu. v našem alumnátě brněnském. R. i. p.

P. E. Wasmann S. J., na slovo vzatý přírodovědec, píše ve „*Stimmen a. M. Laach*“ (čl. *Zelle u. Urzeugung*): Jest úplně nevědecké považovati prvoplození za „*Postulat vědy*.“ Axiomaty: *Omne vivum ex vivo, Omnis cellula ex cellula, Omnis nucleus ex nucleo* jest pro moderního přírodopytce prvoplození již odbyto. Prvoplození neuhájí své existence na poli vědeckého bádání, leč mimo ně. Co jest „*postulat vědy*?“ Právo na toto jméno má pouze ta pravda, jež s logickou konsekvencí ze stávajících věcí vysvítá, nikoliv nepravda, jež stojí v evidentním odporu s věcí. Proto skutečným postulatem vědy, co se týče vysvětlení původu organického života, může býti pouze pravda o „*Osobním Tvůrci*.“ Různé „*nové idee božské*“, substantielní identity Boha a světa jsou pouze agglomerátem odporů a filosofických nesmyslů.

Dr. Josef Pavlica, prof. theol. v Gorici, zemřel. Slovinci ztrácí v něm muže záslužného, bojovníka za svůj národ, plodného spisovatele. V časopise „*Rímski katolik*“ (založen biskupem Dr. Ant. Mahničem) uveřejnil celou řadu duchaplných článků o vychovatelsví, socialismu a liberalismu. Po jeho smrti vyšel jeho spis „*Socialno vprašanje*“

(soc. otázka). Též v německém a latinském jazyku vydal několik cenných spisů. V organisaci a socialním znovuzrození Slovinců v Přímoří získal si neocenitelných zásluh založením rozličných sociálních a hospodářských spolků.

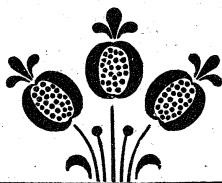
Akademie bohoslovců v Sarajevu. Bohoslovci sarajevští pořádali dne 16. prosince m. r. akademii na počest jubilea slavně panujícího papeže Lva XIII. Akademii byl přítomen nejdp. arcibiskup, dp. kanovníci a sarajevské duchovenstvo. Sbor bohoslovců zapěl hymnus: „*Ecce sacerdos*“, pak promluvil boh. Tadija Božić (IV. r.) o slavném panování sv. Otce na stolci Petrově, načež vedeny disputace (*oppugnans-defendens*). Z dogmatiky předloženo 8 thesů, z nichž dvě uvádíme:

5. *Gratiae praevenienti consentiendo voluntas vere libere agit et quidem ita, ut nexus inter gratiam et actum voluntatis non sit ex sese infallibilis.*

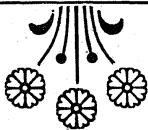
6. *Quamvis justis nequeant absque speciali privilegio in tota vita sua peccata omnia venialia vitare, omnibus tamen justis, praesertim volentibus et conantibus, urgente praecepto datur a Deo gratia vere ac relative proxime vel remote sufficiens ad vitanda omnia peccata mortalia; neque infidelibus denegatur gratia proxime vel remote ad salutem sufficiens.*

Oppugnantes Karlo Cankar (III.) a Franjo Kopic (III.).

Pak přednesl bohosl. Ilija Violoni (IV. r.) svou dogmatickou rozpravu: „*Je-li papi potrebna crkevna država?*“ K disputaci z filosofie předložena these: „*Solus Deus est perfectae hominis felicitatis objectum necessarium*“. Disputace vystřídána přednáškou historicko-právní: „*Encyklika 'Grande munus' a její význam*“. Ku konci zapěli bohoslovci papežskou hymnu (čtyřhlasně), načež nejdp. arcibiskup vzdal bohoslovcům chválu a přítomným hostům vyslovil upřímný dík za hojně účastenství. („*Vrhbosna*“, *Godina XVI., Broj 24., prosinec 1902.*)

Jeho Milost Dr. Josef Doubrava,
biskup Králové-Hradecký.

JEHO MILOSTI
NEJDŮSTOJNĚJŠÍMU PĀNU, PĀNU
MONSIGNORU

D^{RU} JOSEFU DOUBRAVOVI

BISKUPU KRÁLOVÉ-HRADECKÉMU,

PĀPEŽSKÉMU TAJNÉMU KOMOŘÍ, RYTÍŘI ŘÁDU
FRANTIŠKA JOSEFA, BÝVALÉMU METROPOLIT-
NÍMU KANOVNÍKU VĚRNÉ KAPITOLY U SVĀ-
TĚHO VÍTA V PRAZE, KNÍŽ. ARCIBISKUPSKÉMU
KONSISTORNÍMU RADOVI AŤD. AŤD.,

K NĀSTOLENÍ JEHO

NA BISKUPSKÝ STOLEC KRÁLOVÉ-HRADECKÝ,

NA DŮKĀZ HLUBOKÉ ŮCTY

BLĀHOPŘEJÍ

BOHOSLOVCI ČESKO-MORAVŠTÍ.

FR. HRUDA. (Br.)

Svatý Tomáš Aqu. a Kant.

Řeč přednesená na akademii sv. Tomáše Aqu. dne 7. března 1903.

Boj dvou velkých světů na poli ducha a rozumu vyplňuje naši moderní dobu. Jedná se o vítězství názorů. Má padnouti buď světový názor křesťanský nebo moderní. Dvojí tento názor světový zápasí nyní vespolek na život a na smrt o život člověčenstva.

Posuzujeme-li objektivně tento boj, musíme se diviti, kterak duchové lidští, kteří přece svou přirozeností stejně hledají pravdy, právě v oboru pravdy do tak diametrálně protivných názorů zapadli, které zcela divergentně od sebe se rozcházejí.

Boj tento není nahodilý, pojednou vyvstalý. Jest pokračováním onoho věčného boje, který vyplňuje staletí a který se nyní vyhraňuje v hesla: s Kristem nebo proti Kristu. Není to pouze boj mezi vědou a vírou, nýbrž spíše mezi autonomií a autoritou, mezi vírou a nevěrou, boj názorů světových o přirozené a nadpřirozené. Boj dnešní vede se však daleko ostřeji, poněvadž pokrokem věd zostrčila se zbraň ducha, boj vede se mezi více systémy, ráznější taktikou a technikou. Jedná se o nejhlubší a fundamentální zákony, jež rozdvíhají lidstvo, poněvadž jich zneužito.

Tyto dva světy reprezentují dva vůdcové velkých duševních proudů, dva koryfeové v říši myšlení: sv. Tomáš Aquinský a Kant. Zde veliký Aquinat s křesťanskými, filosofickými zásadami, tam Kant se svým kriticismem, z něhož vyvinuli filosofové němečtí svoje systémy.

Jakmile reformace zvedla svůj prapor a pohrdla autoritou, nastala roztržka mezi vědou a vírou, které ve středověku tak blahodárný měly vliv na hospodářský a politický život evropských národů. Vlny těchto proudů zasáhly i filosofii. Emancipovaná filosofie nechtěla již jíti stejným směrem se zjevením, nýbrž nastoupila svou cestu. Pohrdlivě hleděli noví filosofové na scholastickou filosofii, která byla až do času reformace všeobecnou a jedinou spekulativní vědou evropských národů. Sproštění „pout středověkých“ rychle pádili vpřed svou cestou. Ne zjevení, ne filosofická tradice, nýbrž rozum lidský sám byl nejvyšším tribunálem lidského poznání.

Následky se brzy ukázaly. Jako emancipovaný náboženský cit zplodil více různých sekt náboženských, tak na poli filosofie vyrostla přes noc celá řada filosofických systémů. Nejosudnější krok však učinil Kant svým kriticismem. Kritika rozumu spekulativního a praktického měla býti pověřena úkolem vystihnouti meze lidského poznání. Neboť právě vztah mezi skutečností věcí a lidským myšlením jest ono punctum saliens, kdež láme se rozum a z něhož rodí se různost soustav filosofických.

Prameny: Rudolf Eucken: »Thomas von Aquino und Kant, ein Kampf zweier Welten«. Berlin, 1901. — Dr. Josef Pospíšil: »Filosofie podle zásad sv. Tomáše Aqu.« I. díl. — »Der Katholik«. Zeitschrift für kathol. Wissenschaft. VIII. Band, 1893. — »Česká Mysl«, ročn. I.—IV., 1. seš. — Willmann: »Geschichte des Idealismus«, II. B. — Spisek sv. Tomáše Aqu. »O bytí a bytnosti«, přel. J. Kř. Votka T. J. a V. Vojáček. — »Die Kultur«, Zeitschrift für Wissenschaft, Literatur und Kunst, 1902, 6. a 7. seš. — Filosofické práce Dra Jos. Pospíšila v »Obzoru« ročn. I.—IV., XV., XVI., XVIII., XX. — »Katoliški Obzornik«. Letník III. r. 1899.; Letník VII, sv. I, 1903 a j. — Zajímavý článek o témž tematě přinesl vídeňský »Das Vaterland«: »Kant und Thomas von Aquin, die Gegensätze der Gegenwart«, von Pater Reginald Schultes, Professor am theolog. Hausstudium der Dominikaner in Gratz. »Vaterland« ze dne 7., 8., 11. března, č. 65., 66., 69. (neužito).

Byla to veliká anarchie intelektu, již Kant a jeho stoupenci přivodili. Jako anarchii morální přivodily účinky theorie Darwinovy, anarchii sociální následky urychleného pokroku věd přírodních a technických, tak hlavní příčinu nynější anarchie intelektuální dle našich filosofů přivodily účinky názorů Kantových, uložených ve spise „Kritik der reinen Vernunft“, kterouž založil Kant novou dobu filosofie, dobu kritického či transcendentálního idealismu.

Máme za to, že dospěli jsme koncem minulého století k nejvyššímu stupni vzdělanosti, jaký vůbec byl dosažitelný dosavadními prostředky a silami ducha. A zatím dožili jsme se povšechné anarchie ve všech projevech lidského života, jakáž dosud nebyla v žádném dějství mnohatisícileté tragoedie člověčenstva. Co předvíдали prozíraví jednotlivci již před dvaceti lety jako přirozený následek postupu kulturního vývoje minulého století, stalo se.

Byla to cesta osudná. V krátkém čase upadla filosofie v nejkrajnější idealismus. Nástupcové jeho, poněvadž každý chtěl být originelním, ukovali každý svůj system. Jako vlna vlnu stíhá, tak následoval system za systemem. Kant, Hegel, Fichte, Schelling se svým subjektivismem, relativismem, následují rychle po sobě. Pak přijde velký filosof pessimismu Schopenhauer. Potom Hartmann, filosof „Nevědomého“, voluntarismus, Wundt a jeho žáci, konečně závěrečný kámen hrobový přivalil Bedřich Nietzsche. A jako ve starořecké báji Kronos děti požírá, tak filosofické systémy se ničily. „Jeden poví větší nesmysl než druhý,“ dí Hegel sám.

Tak filosofie, kdysi tak velebená a vážená věda, po třístoletém vývoji zabředla v hlubokou propast. Z té propasti pyšně zvedá svou shnilou hlavu pantheismus a materialismus. „Se všech stran zvoní filosofii hrany,“ pravil nedávno Adolf Steidl; „filosofie jako metafysiky není více . . . V nynější době není ani jednoho filosofického systému, který by klidil buď všeobecné neb aspoň u většiny uznání . . .“ Tak mluví sami filosofové; doznávají, že stav filosofie jest velmi smutný, zoufalý, hledají vlastní filosofii, avšak nenalézají ji — — filosofie není již. Ještě jsou filosofové, kteří se mezi sebou nemohou dohodnouti, ale filosofie není již. V tom Babylonu ať se vyzná kdo chce a kdo může. Každý filosof, myslím hlavně filosofy německé, věří jen svému systému, dovede-li se vůbec v něj vmysleti. Tak daleko to musilo přijíti. Neboť filosofie, která spočívá pouze na subjektivním názoru, musila zabřednouti v subjektivismus.

O filosofii pokantovské praví dr. Arnold, professor druhé filosofické stolice v Záhřebě: „Absolutní filosofie pokantovská, nejsou založena na empirii, uvedla filosofii v takovou neváznost, že v letech osmdesátých bylo lze ji přirovnati k pensionovanému vysokému hodnostáři: každý ho na ulici uctivě pozdraví, ale pak rychle se vzdálí, aby ho nezastavil.“ — — —

Mezi tím, co filosofie moderní jest v rozkladu, znovu vyvstává na obzoru křesťanské filosofie obrovský veleduch, učitel andělský, veliký Aquinat. Na rumišti sbořených starých i nových systemů září světomudrc; podoben slunci zahřívá teplem svých etností a osvětluje září své nauky okršlek všeho světa. Vítá ho celý křesťanský svět i s jeho Jubilárem, staříčkým Lvem. Lekají se toho nepřátelé jeho a proto volají: Zpět ku Kantovi! Kant nás zachrání. A tím začínají ten zoufalý tanec, jenž přivodil úpadek filosofie, znova. — —

Chceme-li jedním výrazem charakterisovati poměr Kanta a sv. Tomáše, můžeme Kanta nazvati filosofem subjektivismu, sv. Tomáše zástupcem objektivismu. Důvod charakteristiky vyplývá z theorie poznání, jakouž oba filosofové vyvodili. V ní spočívá též hlavní význam kritiky čistého rozumu.

Všichni filosofové před Kantem, hlavně však scholastikové zameškali kriticky prozkoumati schopnost lidského rozumu. Dětským, naivním způsobem prý složili svou důvěru v klín mechanického myšlení, a následek toho byl, že přecenili sílu rozumu, že vyšvindlovali budovu myšlenek, jež se nazývá metafysikou a ji korunovali za objektivní pravdu. Jejich rationalismus dospěl prý tak daleko, že se domnívali, že svým naprosto neomylným a všeobšáhlym rozumem všechno, co na nebi a na zemi jest, prozpytovat a odůvodnití dovedou.

Tu přišel Kant a učil filosofy skromnosti. Podrobil přísné kritice sílu subjektivního myšlení, aby na světlo vynesl, čeho jest schopno, a čeho nikoli. A resultátem jeho zkoumání bylo, že na nebi nic, na zemi jen málo poznati můžeme. Něco nadsmyslného, něco čistě duchového nemůžeme naprosto poznati; obor činnosti našeho poznání spadá pouze v poznání smyslové a toto opět spočívá jen v subjektivních formách poznávacích.

V našich poznávacích schopnostech nalezájí se již před poznáním jisté prázdné formy poznávací beze všeho obsahu, kteréžto formy přenášíme na předmětenstvo a tak obsahem vyplňujeme. Dle názorů Kantových poznáváme jen jevy vnějších věcí a sice jen potud, pokud apriorní kategorie na ně přenášíme. Podstata však věcí, das „Ding an sich“, jest nepoznatelná. Postrádají tedy aspoň pro nás smyslné zjevy předmětenstva úplně své podstaty, nemají vlastního nosiče, či subjektivně existujícího substrátu. Poněvadž však nějaký substrát tu musí býti, podložen za nosiče lidský rozum. Nemá tedy smyslný svět žádné takové reality, jakou my mu přikládáme, nýbrž jest toliko soustavou myšlenek myslícího rozumu.

Z Kantovy nauky o subjektivních prázdných formách poznávacích vyvinuli nástupci jeho Fichte, Schelling a Hegel čirý idealismus myšlení. Idealismus jest nevyhnutelný důsledek kritiky rozumové, byv jí předpověděn. Ale dle churavých plodů poznává se nemocný kořen: idealistická theorie jest filosofický nihilismus, neboť popírá reálnost světa vnějšího. Dle idealismu jest viditelný svět totožný s myšlenkou, takže jen myšlenka ve své všeobecnosti skutečnou věcnost v sobě zahrnuje, kdežto vnější svět jest jen jejím nahodilým projevem. Svět jest uskutečněním myšlenky.

Existuje tedy skutečně svět? Směšná na pohled otázka. A přece mnoho jest filosofů, ba i fyziologů, kteří tvrdí, že to, co vidíme a slyšíme a pojmáme, jsou jen různé stavy našeho oka, ucha a nervů, že však nevíme, zdali věci mimo nás skutečně existují čili nic. Podstata věcí, das Ding an sich, jest dle Kanta neznámým x. Hmota jest pro vědu prázdným slovem. Zdánlivě massivní svět jest pouze systemem křížujících se linií a bodů síly. Schopenhauer, jeho žák, ač na jiném místě zdá se jinak souditi, tvrdí, že celý nekonečný svět jest vlastně jen pohyb mozkové kaše v lebce. ... Svět jest pouze mojí subjektivní představou a ten svět by zde nebyl, kdybych neměl očí, které nazírají. Dle toho zde byl člověk dříve než svět. A kdyby mělo lidstvo vymřít, posledním zmírajícím člověkem by zmírala i existence reálného světa. Tedy slunce, krásná příroda, lidé, produkty lidského ducha a lidské síly, o nichž pracovalo lidstvo po staletí, jsou jen fantomy, jež malují na vnitřní stěnu svého „já“, nebo právě tím jsou, čím jest bolení zubů nebo bolení hlavy. Sedím-li na nádraží a popíjím kávu, obdržím pouze tekutou, šedě zbarvenou, nasládlou postřehu a zaplatím za ni jakémusi přímému zjevu ve fraku jakýmsi fantomem, jež zovu peníz a v hlavě mé to hučí, poněvadž jevištěm toho shonu jest můj mozek. Tam vede do krajností provedený idealismus. Rozumí se samo sebou, že pak

veškera věda jest jen bláznovstvím. Konsequentně musím říci: Já jsem vše a mimo mne není nic (Soliphilismus).

Kant určil prý hranici pevnou mezi subjektem a zevnějším světem a tím prý osvobodil lidského ducha pout zevnějšího světa, v němž ho vtěsnila scholastika.

Res per se musí ustoupiti v nepřístupnou dálku, aby duch nebyl obtěžkáván vlivy zevnějšího světa, aby se tím lehčeji rozvíjel, aby se tím více šířilo království ducha.

Nepoznávám-li realnost viditelného světa, tím méně můžeme souditi z fakt a projevů tohoto viditelného světa na nadsvětovou vyšší příčinu jeho bytí. To by byla *μετάβασις εἰς ἄλλο γένος*. Souditi z účinku na příčinu jest dle Kanta principem poznání přirozeného, nikoli však spekulativního rozumu. Princip kauzality jest pouze regulativem pro naše poznání rozumové, nikoliv konstitutivním principem.

Jest tedy bod, z něhož Kant vychází, jakož i resultát, ba celá methoda veskrze subjektivní. Nejen že odezírá od objektivity, nýbrž chce ji principiálně odstraniti. Pro něj neexistuje objektivní význam a platnost ideální pravdy.

Kant chtěl pomoci. On pozoroval přes dva tisíce let již trvající rozpor mezi idealismem a realismem, jenž táhl se již od doby Platonovy, ježž Descartes přiostril a Locke ve prospěch realismu jinam zavedl. Viděl, že Hume svou skepsí o poznání věcí skutečných nejistotu onu zvýšil. A proto učinil onen osudný krok. Chtěl skončiti spor o problem poznání lidského na základě všeobecně uznané jistoty v naukách mathematicko-geometrických. Metafysiku považoval za pouhé poznání problematické, ne za vědu pevných základů. Metafysika, kterou první odůvodnil vědecky Aristoteles, nazvav ji *πρώτη φιλοσοφία*, t. j. centrum filosofie, a kterou ve středověku scholastikové tak vysoko dovedli ceniti, pozbyla účelu a významu. Řešíc těžké problémy myslících duchů od nepaměti, neboť metafysika jest tak stará jako lidstvo, stala se pojednou výplodem chorobného mozku. Kant ji nazval „inventářem pojmů“, jež nemají skutečnosti. „Metafysika“, praví, „jest vyvyšování se lidského rozumu.“ Hans Heusler napsal před desíti roky: „Metafysika ve významu konečného vysvětlení o světě patří od nejstarších dob ku privilegiím vynikajících duchů... Avšak v plnosti času přišel Kant, to jest revoluce — metafysika úplně poražena.“

Vědecky vyspělými zdály se Kantovi pouze dva obory poznání: čistá matematika a čistá věda přírodní. Jimi dospíval k větám, jež jsou apodikticky jisté pouhým rozumem. „Máme tedy nějaká aspoň nepopíraná synthetická poznání a priori a nesmíme se tázati, zda jsou možna (neboť jsou skutečná), nýbrž jen, jak jsou možna.“

Kterak však jest možno něco nazírati a priori, t. j. míti názor o předmětě, který zde ještě není? Názor jest představa, jež vzniká na přítomnosti předmětu. Není-li zde předmět, na nějž nazírám, není zde názoru. Kant dí: „Kdyby náš názor musil býti toho způsobu, že by věci představoval tak, jaké jsou samy o sobě, nebylo by žádného názoru a priori, názor by byl vždycky empirický.“

Kant nemůže pochopiti, jak mohu názorem přítomnou věc poznati, poněvadž její vlastnosti nemohou přejíti do mé představivosti. A proto ve mně vzniká poznání a priori, jež neobsahuje nic, než formu smyslovou, která ve mně předchází přede všemi skutečnými dojmy, jimiž na mne předměty působí.

Svou theorií poznání dopustil se Kant pod záštitou vědy tak smělých útoků na lidský rozum, že otravné jeho účinky počaly se jeviti už

v prvních systémech filozofických na jeho kritice čistého rozumu založených. Účinky neblahého toho učení neomezily se však jen na obor filozofie, nýbrž objevily se záhy i v nejvyšších sférách nauk mathematicko-geometrických; ba rozšířily se úžasnou měrou i ve sférách nejnižších. Neboť básníci, umělci, moralisté, politici rozšiřují ideje moderní vědy nejen v kruzích intelligence, nýbrž zatahují je i do nejširších mass lidu. Tak i zde. Příčinou toho byla nebývalá dekadence přesného myšlení, vyskytující se hlavně v německé mathematicko-geometrické literatuře.

Nicméně genu Kantovu se divíme. Říká se, že jednotná konsekvence charakterisuje pravého filozofa. V tom spočívá přednost Kantova, že provedl i konsekvence svého názoru. Musíme se diviti, jak své učení s takovou jednotnou architektonikou až do maličkostí provedl a z tak zpuchřelého materiálu tak omamující a zaslepující budovu vystavěl. Pohlédneme-li však blíže, shledáme, že celá ta pyšná budova filozofická spočívá na fundamentální inkonsekvenci.

Jestliže totiž všechno naše poznání žádné objektivní platnosti nemá, pak jest celá kritika čistého rozumu zcela subjektivní, myšlenková hra královeckého profesora beze všeho objektivního významu. Neboť náš rozum, jeho podstata a jeho schopnost poznati pravdu, jest eminentně nadsmyslným objektem poznání. Jestliže tedy Kant předstírá, že podstatu rozumu a extensi jeho schopnosti zcela vystihl, pak jest to flagrantní odpor.

Jak zcela jinak vytvořil svůj filozofický system velký Aquinat. Nazýváme ho filozofem objektivismu. Tím není míněn objektivismus absolutní, nýbrž má se tím charakterisovati povaha scholasticko-antické filozofie oproti psychologicko-subjektivním tendencím novější Kartesiem a Kantem inaugurované spekulace. Ovšem i čistě, exclusivně objektivní filozofie jistě by nebyla propadla takovým odporům a inkonsekvencím jako přísně provedený kriticismus. Takovou však filozofie sv. Tomáše není. Jakožto pravá filozofie, musí si všímati i subjektivních schopností rozumu i ostatních pramenů poznání. Nesmí však tento způsob subjektivního poznání býti jediný, ne první a ne po výtce nejpřednější úkol poznání, jak to činí v nové době stoupenci Kantovi.

Stoupenci Kantovi potud mají pravdu, jestliže od kritiky čistého rozumu theorii poznání jakožto samostatnou vědu citují. Že scholastikové žádné vlastní theorie poznání nevyvinuli, není hanbou starší filozofie. To jest ostatně všeobecný zjev ve všech oborech duševní činnosti: nikdy nepředchází theorie, dle níž by se tvořila klassická, mistrovská díla, nýbrž tvorba, plody geniův předcházejí a z nich odvozují se zákony, jež jsou vodítkem jiným. Homer zpívá svou velepíseň dříve, než byli velcí mudrci, dí Schiller oproti theoretikům. A mudrci světového jména jako Plato, Aristoteles, sv. Augustýn, sv. Tomáš zplodili svá světová veledíla dříve, než se uplatnila formální theorie poznání a sice spontanní rozumovostí.

A bylo tím spomoženo, že nám Kant takovou theorii poznání zbudoval? Nebylo. Ničím nepřispěl k jednotě poznání, nýbrž spíše k rozmožení skepse. Nikdo se necítí opravdu šťastným a přes všechnu zimničnou činnost mozku i všech údů hledíme zkaleným okem do sebe, kolem sebe a do budoucnosti.

Za to sv. Tomáš zbudoval skvělou theorii poznání. Akt poznání smyslného děje se dojmy vycházejícími z předmětenstva a vtiskujícími naší duši obraz předmětu, při čemž ovšem předpokládá se se strany duše reakce, čili intentio, pozornost. Že ono Kantovo „Ding an sich“ nemůžeme jasně vyzkoumati, víme bez Kanta. Neboť naše poznání jest relativní, závisí také na subjektu. Sv. Tomáš, jemuž oproti skromnosti Kantově vyčítají rationalismus, jímž chce

všechno na nebi i na zemi odůvodniti, vytkl meze poznání lidského určitěji, a poznání tomu dal výraz tím, že doznal slabost lidského rozumu a následkem toho dovolává se autority zjevení. Nedostatečnost pak našeho poznání doplňuje se soudy, konklusemi, jimiž soudíme z projevů věcí na jejich podstatu. *Modus agendi sequitur modum essendi*. Můžeme tedy i das Ding an sich, τὸ τι ἑῷ εἶναι, tím dokonaleji poznati, čím dokonaleji poznáváme jeho projevy.

Velikost filosofie Aquinaty ukazuje se ještě více v dalších důsledcích. Jako vždy hledí sv. Tomáš i zde proniknouti až ku principům nejzazším. Vnitřní podstatu věcí můžeme vyčísti, poněvadž jsou stělesněnými ideami rozumu božského. To jest ona krásná nauka o ideách božských. Bůh z nescíslných počtů svých odvěkých ideí jistou část stvořením všehomíra mimo sebe realizoval. Realisace tato není ničím jiným než účastí a údělem, jež Bůh stvořeným bytostem ve svých ideách a myšlenkách, ve své pravdě poskytuje. Bůh vtiskl, abychom tak řekli, každé jednotlivé bytosti stopu svou. Čím hlubší a úplnější stopa Božské bytosti vtisknuta, tím vznešenější odlesk Božské pravdy, tím dokonalejší bytost sama, a tím dokonalejší jest i poznání.

Sv. Tomáš povšiml si i subjektivní stránky poznání, věnoval pozornost i nejvnitřnější podstatě tajuplného procesu duchového poznání, a sice s takovou důkladností, o níž kantiané neměli ani zdání.

K důkladnějšímu procesu myšlení byli přivedeni theologové právě zjevením, v němž se praví, že Logos vychází z Otce věčným konem poznání. To jest příčinou, že činí výtku scholastice, že jest ve svém filosofickém bádání odvislá od dogmatu, kdežto nová spekulace zcela volně a beze všech předpokladů (*Voraussetzungslos*) svůj způsob myšlení pěstuje. Originalista, přetržená kontinuita s poznatky vydobytými jest světodéjným významem Kanta. Jakoby přednost spočívala v tom, že někdo odhodí objektivně podanou pravdu, všechny výsledky bádání dřívějšího a počne stavěti znovu. To jest právě příčinou, že povstalo tolik různých, si odporujících systémů.

Naproti tomu sv. Tomáš a scholastikové tak veliký, jednotný, trvalý system zbudovali, poněvadž se přidrželi zděděné pravdy, jak ji podávala filosofia universalis a perennis. Vedeni zjevením a vírou očistili starou filosofii od mnohých omylů a důvody již podané o nezvratných pravdách, jako o nesmrtelnosti duše novými, silnějšími podepřeli.

Bylo by příliš obsáhlé analysovat až do krajností světové názory obou filosofů, jež vyrostly z jejich filosofických systémů. Dostačí, poukážeme-li na praktické stránky obou, totiž na náboženství a mravnost, jak se vyvinuly ze subjektivismu Kantova a objektivismu sv. Tomáše.

Odkud se prýští za dnešní doby tak velice rozšířený názor o pouhé subjektivitě náboženství? V širokých kruzích zatlačeno jest náboženství do zákoutí nespolehlivého citu. Pocit, tíseň věčného, strach, touha po čemsi nekonečném jest dle mnohých jedinou pravdou, již náboženství v sobě obsahuje. Neboť dle jasných údajů srovnávacích věd náboženských realita náboženské vlohy v člověku popřena býti nemůže, předmět však této vlohy jest nepoznatelný; musí tedy býti náboženství produktem subjektivní nálady. A právě vzhledem na nepoznatelnost osobního Boha odvolává se agnosticismus na Kanta a jeho důkazy pro existenci Boží. Kant není vůbec tak velký atheista, jako atheisté sami. On uznává tři náboženské ideje: Boha, nemrtelnost, svobodu, ač jen jako postulaty praktického rozumu. Ideje ty nejsou theoreticky dokazatelné a poznatelné, nýbrž jsou to pouze myšlenky, které jsou nutny, aby skutečnost nepozbyla úplně mravního významu.

Kriterium mravní hodnoty jednání jest jeho všeobecná zákonitost, tedy pouze forma, nikoliv obsah. Tak dospívá Kant k mravnímu principu pouze formovému, jakožto filosofickému výtěžku rozumového poznatku mravního. Mravnost jest možna jen v čistém rozumu, poněvadž všeobecný zákon pro smýšlení mravní z empirie odvoditi nelze. Proto vědecká nauka nebude empirickou mravovědou, nýbrž metafysickou (metafysika mravů). Platí tedy bezpodmínečně, čili prostě (kategoricky) a taková jest i jeho forma (imperativ kategorický: nepokradeš). Nejvyšší princip mravní jest kateg. imperativ, možný jen za autonomie vůle.

Sv. Tomáš však staví jakožto nejvyšší princip mravní věčný zákon božský a mravní zákon přirozený, jakožto část věčného zákona božského.

Celá Kantova metafysická soustava jest souborem nejosudnějších omylů, jež se vyskytly mezi plody lidského ducha od dob historických. Pravda stala se hotovou hříčkou sofistat, jak ji vyjádřil vážný spisovatel a umělec pařížský Alexandre Dumas syn. Nuže, dojeďu-li dvouspřežením z Paříže do St. Cloud za půl hodiny, budu tam se čtyřmi koni za čtvrt hodiny, s osmi koni tam budu okamžitě a se šedesáti octnu se tam dříve, než dojeďu na místo, ba dříve než se vydám na cestu.

Takovou metafysikou se lidstvu nepomůže. Každý tvor jest povolán, aby ve skutek uvedl svůj pojem. A pojem člověka zahrnuje v sobě bohatství nekonečné. Pojem člověka zahrnuje v sobě dosažení cíle, k němuž vede cesta pravdy. Jakou má člověk pravdu, takový jest jeho život. A proto se stala filosofie takřka životní otázkou. Čím více se mění pojem pravdy, tím více kolísají základy, na nichž společnost lidská je založena. To dobře vycítili mnozí filosofové a proto se pokoušeli všemožně přivést filosofii k platnosti. Avšak „pessimismus již oněměl“, psal Rudolf Seydel; „materialismus jest vědecky mrtev... skepticismus umírá dlouhou chvílí. Tedy nových, čerstvých, povznášejících, životaplných myšlenek je třeba!“

Avšak odkud čerpati nové myšlenky? Někteří se pokusili učiniti jakýsi kompromiss s křesťanskou filosofií. Cesta kompromissu však, ať se děje s kterékoliv strany, vždy bývá pokryta vědeckými mrtvolami. Utrpěli porážku nejdříve ve vědě a naši kompromisté i v katolicismu. „Je n'y suis plus“, je varující nápis na této dráze. Nedržím se již zásad katolických. Jiní moderním filosofickým ideám chtěli dáti křesťanskou tvář. Avšak pokus byl jalovým. Jiní volali na pomoc výplody novější přírodovědy. I to bylo Tantalovým dílem. Nový pokus přinesla nám nynější doba u filosofů protestantských. Oni dobře pochopili, že to tak dále nemůže jíti a že třeba začít znova. Mezi nimi stojí v první řadě protestantský filosof professor Eucken. Lonského roku vydal spisek: „Thomas von Aquin und Kant, ein Kampf zweier Welten“. V tomto spisku vyčítá křesťanským filosofům, že velikému Kantovi ani porozuměti nemohou. Zde neplatí, praví: nec flere, nec ridere, sed intelligere. Aristotelovi a sv. Tomáši sice uznání své vyslovuje. Doznává, že to byli velikáni a že vytvořili veliká systematická díla. Ale byli prý dítky svého času a nic více. Připisuje jim tedy pouze význam historický. Duch lidský se však neustále vyvíjí, lidstvo si vydobylo nových ideí. Co se líbilo tehdy, nynějším poměrům již neodpovídá. A proto Eucken sv. Tomáše zavrhuje. Jeho definice pravdy: Veritas est conformitas intellectus cum re naprosto se mu přičí. Jako kantovec rád by odstranil slovíčko „cum re“.

Eucken se táže nás: „Jakým právem tito jenerální pachtýři pravdy (Generalpächter) vystupují a jakým právem chtějí lidstvo duševně vésti? Co mají, aby žízeň po pravdě utišili a životu poskytli uspokojení? Co se nám s tomismem nabízí, jest Aristotelova filosofie spojena s církevní

křesťanskou naukou ve smyslu středověku. Takový pokus žene ty, již mimo stojí, přímo k zoufalství. Může být Aristotelova filosofie pevným základem při hledání pravdy? Může způsob, jakým sv. Tomáš Aquinský spojuje oba světy, vyhovovati požadavkům, které stavíme, opírajíce se o zkušenost i celé řady století a o duševní převraty?“ praví Eucken.

Novou filosofii představuje si jak ranní zář, jež zahání tmu středověku, Kanta jako osvoboditele lidstva, poněvadž sprostil lidského ducha pout a tmy středověkého dogmatismu. Ku Kantovi je třeba jíti, u něho hledati záchranu, on má pomoci zvédnouti problem filosofie na vrchol, jenž odpovídá našim poměrům. Ve smyslu Kantově máme pracovati pro pravdu, aby se duch lidský očistil, osvobodil a více a více se mohl vyvíjeti jeho činnost. A budeme-li tak pracovati, jistě zvítězí, neboť magna veritas et praevalebit.

Tímto vznešeným výrokem (Veritas magna) končí Eucken své dílo. Dle toho má prof. Eucken divný pojem o pravdě. Píše tak, jako kdyby byla pravda neznáma a skryta skoro 6000 let. Teprve Kantovi se zjevila v plné kráse. Všechny systémy do doby Kantovy byly problémy, které se nutně a bez účelu vyvíjely. Není to vnitřní protiva? Neznačí to kanonisovati omyl za pravdu? Je-li tomu tak, pak jest celá filosofie nekonečný problem, pak padá filosofie jako věda, omezujíc se na jakýsi sen vědy. Do dnes nebylo tedy dopřáno člověku dojítí pravdy. Musí tedy čekati, až ji nejnovější filosofové najdou. A což, když ji ještě filosofové 1000 let nenajdou! Lidstvo nemůže čekati a víme z jeho minulosti, že nečekalo. Touhu po nadpřirozeném v člověku nelze potlačiti a tak z nedostatku filosofie chápe se lid výstřelků hypnotismu, spiritismu, mysticismu, což jest důkazem, že člověk se snaží, aby se přiblížil světu ideálů. Pak byl by člověk nejnešťastnějším tvorem na světě, poněvadž by musil po celý svůj život nositi v srdci neukojitelný hlad po pravdě a „jeho největším štěstím by bylo, že si může vzít život“ — dí Plinius.

Člověk chce pravdu a filosofie moderní mu ji neskýtá, poněvadž rozum lidský holduje na mnoze nezákonitosti a hotové revoluci. Dokazuje nedostatek vzdělání filosofického, dí Aristoteles, kdo první principy teprve dokazuje. Všechno poznání lidské opírá se o evidenci tří základních zákonů rozumových Jsou to zákony kontradikce, exclusi tertii a rationis sufficientis. Ty každá věda musí předpokládati, poněvadž jsou všeobecné, nedokazatelné, naprosto nutné. Diametrální různost nynějšího názoru světového lze jen tím pochopiti, že mnozí duchové rozvášnění nešetří zákonů rozumu. Nemůže tedy žádná věda býti Voraussetzungslos. A všiměme si našich systémů filosofických a shledáme, že každý hřeší proti některému z těchto principů. „Contra principia negantem disputari nequit“, dí sám Eucken. Zde bývá *πρωτον ψευδος*. Pantheismus popírá zákon kontradikce, poněvadž považuje jednu a touž bytost za konečnou a nekonečnou. Filosofie Hartmannova jest spor kontradiktorní. Materialismus popírá zákon kontradikce a pod. I Kant má své *πρωτον ψευδος* ve své kritice čistého rozumu. Aristoteles říkával, že rozum lidský podoben jest oku netopýra, které světla slunečního nesnese a jen v šeru dobře věci rozeznává. Není tedy divu, že mezi filosofy tolik jest poblouznění. Dějiny zvláště filosofie dokazují, jak člověčenstvo po celou dobu svého žití v říši pravd transcendentálních bloudilo. I to slavné Řecko, jehož duchové svou geniálností pochopili nejjasněji ideální pravdy, jsouce blízcí nejdůležitějších otázek pro život lidský, sesulo se a jen zbytky jeho upamatují na výši, na niž vyšinul se duch lidský sám ze sebe.

Jak jinak to vypadá ve vědě scholastické. Vždy panoval v ní souhlas a jednota vzhledem na první a hlavní zásady a principy vědeckého bádání.

Jak tato jednota a ucelenost terminologie působila, vidíme ve všech projevech života středověkého. Který národ může se honositi dílem, jakým jest „La divina commedia“ Vlacha Danteho? To výtečné dílo zosnováno jest na středověké filosofii a theologii scholastické.

A čím se může chlubit kriticismus Kantův, čím jeho stoupenci? Kde jest požehnání jejich práce? Nikde. Každý se sháněl jen po původnosti, každý filosof zakládal jen na sobě a ze sebe a chtěl zbudovati soustavu, která by jediná obsahovala celou pravdu. Přetrženo bylo ono pásmo dějepisné souvislosti v rozvoji filosofické myšlenky. Na křesťanskou filosofii minulých věků nechtěli navázati, považujíce ji za věc již odbytou, ba za změtení ducha. Tím si dovedeme vysvětliti, co napsal Dr. Müller ve své *Renaissanci o Summè Sv. Tomáše*: Man studiere die Scholastik und vor allem Thomas, ihren grössten Vertreter, aber als Übergangspunkt! Tedy ten nejsvětější bod v dějinách filosofie má býti pouze bodem přechodním, má býti požitkem dvou velikých pohanských světů, starého pohanského a moderního. Tedy ten bohatý katolický středověk se má škrtnouti. Navázal sice sv. Tomáš na Aristotele, avšak s moderní dobou nemá nic společného. Toto coelo distat.

Sed posito, non concessio! „Kdyby některý mohutný duch,“ praví rationalista protestant Trendelenburg, „na př. Schelling své filosofické studium — s Platonem a Aristotelem započal místo toho, že převráceným pořádkem od zadu ku předu se ubíral, od Fichte totiž ku Kantovi, od Kanta k analogiím Herderovým a ku Spinosovi, napotom k Platonovi a ku konci svého života teprve k Aristotelovi, byl by se jeden kus filosofie německé jinak podařil, a tentýž kus byl by také větší, trvanlivější a užitečnější. To jest důležité, dějepis se držeti a dějepisný vývoj velikých myšlenek člověčenstva sledovati.“ Nebyli bychom dneš tam a nebyla by filosofie dospěla k těm nesnázím, v nichž se nyní nachází, kdyby se byla držela aspoň v základech těch velikých myšlenek Aristotela, Platona, sv. Otcův a kdyby se byli postavili aspoň na zápraží oné velikolepé vědecké budovy, kterouž právě učenci ve středověku zbudovali. Jest nedůstojným filosofa, co prohlásil Cartenus, že prý právě takový člověk nejlépe se hodí ku studiu filosofie, který nejméně z toho všeho ví, co až do jeho času za filosofii se vydávalo.

Není pravda, co prohlásil tentýž Cartesius, že byl sv. Tomáš nucen jako otrok sloužiti Stagiritovi a že i pravdu k tomu donutil. Sv. Tomáš a vůbec scholastická filosofie vybrala ta zdravá zrna rozumových pravd z nauky Aristotelovy a Platonovy, vytríbila jejich nauky a založila na nich novou, pokročilejší budovu filosofickou. Filosofie scholastická byla přesnějším vědeckým vývojem filosofie, kterou sv. Otcové a učitelé církevní, zejména sv. Augustýn pěstovali. Do této filosofie scholastické vočkoval takorba sv. Tomáš nauku Aristotelovu, dříve ji očistiv. Všechny ty úspěchy, kterých na poli filosofickém rozum lidský bádáním svým nejen za časů pohanských, před hlásáním evangelia, ale také za časů křesťanských ve světle víry Bohem zjevené se dodělal, dovedl sv. Tomáš sloučiti v harmonický celek na přesně vědeckých a nezvratných základech, přesně dle pravidel logických s neobyčejným důvtipem. Nauky dvou obrovských duchův Aristotela a sv. Augustýna pojal sv. Tomáš, stav se takto velikým organisátorem a takorba zákonodárcem filosofie křesťanské.

Zajímavé jest, co napsal známý berlínský professor Paulsen v časopisu „Kantstudien“ (1899.) Článek nadepsal: „Kant, der Philosoph des Protestantismus“. Již nadpis ukazuje, že Paulsen rozebírá náboženské stanovisko filosofie Kantovy.

Paulsen rozlišuje tři theorie v poměru mezi rozumem a vírou:

a) Rationalismus, jenž učí, že jen rozum jest s to, aby určoval náboženské pravdy.

b) Semirationalismus, jenž vedle pravd rozumových uznává Bohem zjevená a církví učící určená dogmata. Tento dvojí druh pravd nemůže si navzájem odporovati. To jest nauka sv. Tomáše a církve katolické.

c) Irrationalismus však ve věcech náboženských zavrhuje rozum docela. Rozum nemůže poznati ničeho, co jest nad zkušenost. Nauka Lutherova a Kantova.

Kantův criticismus jest filosofií protestantské dogmatiky. Protestantismus nepřiznává lidskému rozumu žádné možnosti v poznání dogmat náboženských. Božské slovo jest jediným pramenem víry; náš rozum může jenom zkoumati a jen formálně určovati pravý smysl Písma sv. Ačkoliv Kant jest rationalistou, pokud theoretickému rozumu přiznává úplnou autonomii, jest přece ve víře protidogmatickým a protirationalistickým.

Tak dokazuje Paulsen souhlas mezi protestantskou dogmatikou a Kantovým criticismem; na základě tohoto souhlasu vyzývá protestantské sekty k jednotě. Proti nám, praví Paulsen, povstává katolický semirationalismus, načichlý filosofií tomistickou, mocný a hrozný, poněvadě opírá se o princip authority. Sv. Tomáš shromáždil kolem sebe katolické filosofy; tak musí býti i Kant protestantům základem budovy náboženské. Bohužel místo sjednocení vidím všude nesjednocení a boj, stěžuje si Paulsen.

Paulsen obdivuje velikánský pokrok a rostoucí vliv katolické filosofie; její prospěch připisuje vysílenosti moderní filosofie. „Nedostatek filosofie a vůdčích ideí na poli myšlení je poslední příčinou, že obnovený katolicismus se svým nazíráním nabyl přesily. Zkoumání jednotlivých učenců jest proti němu bez moci; člověk není živ jen chlebem suché vědy, nýbrž chlebem ideí, jichž nabyl o realnosti a svém poměru k této . . . Positivní věda bez filosofie vede k úpadku . . .“

Budoucnost patří tomismu, píše Paulsen na konci článku; konečně však přece bude triumfovati Kantův criticismus. — Rádi přejeme protestantskému kantiánu jeho utěšující naděje, že konečně přece zvítězí protestantský criticismus; vždyť jinak nesmí prorokovati, nechce-li si podkopati půdu svého stanoviska a zoufati nad svou filosofií.

Významné však jest, že protikatoličtí filosofové cítí svou nemožnost a se strachem hledí, jak se na jedné straně bortí stavba moderní filosofie, na druhé však povstává obnovená křesťanská filosofie sv. Tomáše Aquin. Ony „Kantstudien“ psaly v únoru 1899 s jakýmsi strachem a přiznáním: „Überall in der katholischen Welt herrscht heute ein einziger Philosoph, Thomas v. Aquin.“ Sv. Tomáš jest tedy ono slunce, před kterým blednou na krátko trvající meteory moderní filosofie. Není ještě dlouho, co se vysmívali středověké filosofii a v dějinách filosofie sv. Tomáše odbývali pohrdavou poznámkou: Sv. Tomáš nebyl ani samostatný ani geniální myslitel. Od toho času však, co slavný Jubilar Lev XIII. upozornil na pěstování a studium filosofie na základě děl sv. Tomáše Aquinského, tohoto veleducha třináctého století, a povzbudil křesťanské filosofy, aby na těchto základech budovali dále, a co začali katoličtí myslitelé stírati prach ze starých foliantů a ukazovati světu, že je v knihách bystrého Tomáše nejčistší pramen nevysychající „philosophiae perennis“, změnily se náhle poměry a ti, kteří se o sv. Tomáši zmiňovali jen s pohrdavým úsměškem, nyní mu prorokují vítězství.

FR. T. (Pr.)

Vzpomínka.

Kdys o štěstí jsem snil prost bolů tísni,
kol božskou vůni dýchal sterý květ,
jež kynulo mi svěží, vroucí písni,
jímž usmíval se na mne celý svět.

Jak dítě usínal jsem v luzné báji,
jež šuměla mi v stínu objetí —
tam pod střechou, jak viděl bych se v ráji,
když v korunách to pělo v podletí.

Ty doby nevinnosti prehly v dáli,
ty mžitky jarních chvil, ach, jsou — ty tam;
teď vím, co si ti ptáci šeptávali,
když jarem pod krov slétali se k nám:

Že přijde doba, v tyl až smrt se nahne.
všem jednou údělem jen chladná bude zem
a po čem v mládí marně duše prahne,
zde věčně bylo, jest a bude snem.

FRANT. ODVALIL. (O1.)

Joris Karl Huysmans.

(Dokončení.)

Na historii, na umění, na morálku, na vše se dívá okem mystika s hlediska svých nejintimnějších zálib, svými zbystřenými smysly, v horečce obzvláštní choroby. Reprezentuje ovšem ducha postiženého toutéž nemocí, jako velmi mnoho jiných, ne právě nejhorších příslušníků hyperkulturní společnosti — ale ve stadiu takovém, k němuž málo kdo dochází. A při tom neohlédne se ani na vás, rozumíte-li jeho genialnímu vzletu, a místo aby k vám láskyplně sestoupil, když někdy skutečně jeho duchaplnost nesledujete, musíte se spokojit, poví-li vám, co zvědět ani netoužíte — že ta a ta soška má křivá ústa nebo vadnou ruku. To jest anarchistické pojetí umění; spisovatel je si tu cílem, součinnost vaše odpuzena, a on ve své hrdé subjektivitě uzavřen. Anebo kdyby vás aspoň nepřerušoval. Na př. v Kathedrále — místo aby ji nechal vyvstati před očima vašima krásnou, jednolitou, s příslušným okolím, ovzduším, náladou a stafáží — působí na vás dojmem, jako byste se octli podél silnice, na níž pravidelně jezdí vozy, z nichž vždy jeden veze vypracované, krásné kvádry a sloupy na stavbu katedrály — a na druhém šplíchají a otrásají se láhve kyselky. Autor mezi překrásnými passážemi mystiky, symboliky a archeologie vykládá vám s jakousi podivnou ironií o obtížích svého žaludku, o své suchoparnosti, o kříži se svou hloupou hospodyní atd. To jest jeho styl. Harmonicky plyný není. Knihy jistě jedním

tahem nepřečtete! Ale jak jest přes vše to, a částečně snad i proto silný, lapidární, živý, s velikou mocí vzrušení a případnosti, jak rychle a snadno vyjadřuje a jak utkvívá!

Někde jest autor ovšem přepjatý, příliš roztrpčený a odmítavý. Jak zlostně odsoudil kolínskou kathedrálu a obraz Lochnerův, jež nazývá dekadencí, hudlářstvím, slátaninou, jeho Madonnu německou chůvou a končí: mystický nesmysl. Anebo jak ostře kritizuje poměr dnešní církve k literatuře: „Církev, která po tolik století tvořila a vychovávala umění, byla najednou zbabělostí svých dětí zatlačena do kouta. Veliká hnutí naší doby, romantika a naturalismus, povstala bez ní nebo proti ní. — V době, kdy román odvážil se na scénu skutečného života, kdy ukazoval hru vášní a stal se studiem psychologie a školou analýsy, ustoupila armáda pobožníků na celé čáře. Strana katolická, která, jak se zdálo, lépe než kdo jiný byla připravena k boji na tomto poli theologií již dávno probádaném, dala se v zmatku na útěk, a spokojila se tím, že k zabezpečení svého ústupu střílela ze svých starých hákovic na díla, jichž neinspirovala, ani nepochopila. Po staletí již nesledovala vývoj stylu, stala se sedlákem jenž sotva umí číst, nerozuměla již polovici slov, jichž spisovatelé užívali; neschopna rozlišovati shrnula v jediný zavrhuující rozsudek hnus pornografie i dílo umění; zkrátka, konečně mluvila tak monstruosní hloupostí, že upadla v úplnou nedůvěru a že se s ní nepočítá.“ To jsou zajisté i přes tu trochu pravdy, jež v nich vězí, slova příliš odvážná, nezvyklá, upřílišená. V našem českém žaludku by aspoň jistě působila dávení a závrať, kdybychom — je nečtli v knize Huysmansově. Ale víme-li jakými slovy Huysmans častuje moderní literaturu a moderní výtvarnictví i stavitelství, víme-li jak vroucně se na druhé straně vyjadřuje o zjevech života katolického — poznáme, že to není výron nepřátelství k církvi, ba spíše naopak. A naturalistická mluva Huysmansova a potom předpojatost proti všemu, co není Primitiv mystika, symbol, co nejsou Chartres nebo sv. Teresie — jednostrannost takového extrémního konvertity mírní náš úžas! Ale zároveň tato jednostrannost a chorobná vrtošivost nás přesvědčuje, že Trilogie Huysmansova není právě ideálem románu katolického. Ostře se o této okolnosti vyslovuje Edmond de Bruijn. Mluvě o ultrasubjektivních vlastnostech Huysmansových, jakožto příčinách, že jeho křečovitě, impressionistické knihy zůstanou bez následovníků, dodává: „Miluji Huysmansa, vážím si jeho vytrvalosti v práci, bystrost jeho zraku mne překvapuje, bohatost jeho slovníku mne oslňuje, jeho křesťanský heroismus mne zahanbuje. Ale bude nestranné, poukáže-li se na to, že pro toho, jenž se neleká slov, Zo'ova Paříž je idealistická, Kathedrál Huysmansova však nikoliv. Konverse poskytl autorovi příležitost pozorovati se zájmem zřídla umění křesťanského. Že však si Huysmans zvolil raději kathedrálu než na př. továrnu, že nám ji vykreslil se smysly divocha a se svědomitostí protokolisty, čím se tu dotýká umění náboženského? Idealismu, ctnosti víry, nadvlády morálky, porozumění a pokynů pro život tam nenaleznete. To by jinak vzdělávalo, kdyby spisovatel mohl nás přesvědčiti o svém hrdinovi, že jest spontánní, svému okolí příjemný, že jeho náboženství mu zaručuje jeho štěstí a vrací mu jasný názor světový, že se umí modliti uprostřed svých knih, ale s květem na ústech.

Křesťanství není jen vědomím hříchu dědičného, askesí v noci duše. Neboť hle, proudy řinou se s Golgothy, ptáci hnízdí v ranách Kristových, a kříž jeho pučí do květu. Jest především jisto, že jsme byli vykoupeni.“

Víra Durtalova ovšem takovým ideálem není. „Není to filosofické přilnutí k dogmatu, ani moc křesťanské morálky, ani zkušenost sociální a

politická.“ Je to ovšem dílo Boha, jehož duch vane, kam chce. Ale aby snad Trilogie Huysmansova působila k tomu, aby v duši širokých vrstev byl vyvolán ideální život náboženský, zdravý, svých důvodů vědomý a blaživý — zkrátka stav jakého si jen lze přát, jaký je programem církve Kristovy v jejích zásadách, k tomu má Huysmans daleko. Rovněž nikomu nenapadne, že by Huysmans zvrátil princip apologetický, že by nahrazoval stěžejné body fundamentálky, že by zahajoval novou epochu v chápání náboženství a všech jeho zjevů. Právě pro svou subjektivitu a obzvláštnost ne. Neboť autor, který s nejvroucenějšími a nejbělejšími myšlenkami klečí v meditaci před obrazem sublimní plavovlasé světice mystické — ten nemá smyslu pro vysoké vášně, pro veliké svaté; on nedisputuje o otázkách o základních principech víry; on se skrupulosně vyhýbá bibli a prvním dobám křesťanství — dvěma momentům, kde jest nám především zakotvit. Skrupulosní, intolerantní, jednostranné pojetí katolicismu — to jest duch jeho knih.

Přihlédněme ještě k faktům, která nejsou méně rozhodujícími. Hned po vydání *En route* psal abbé Dom Augustin z Trappe d'Igny: „Ta kniha bude dobře činiti těm, kteří jinak dobrých věcí nechtou.“ A skutečně, od jednoho konce Evropy k druhému způsobilo to jakési otřesení ve světě hříšných. Mnoho těch, již sténali v temnotách propasti, pochopilo, že možno jim vyjít, že Dartal jim podává bratrskou ruku, že jeho konverse jest pro ně zárukou spásy. Ten nesčíslný počet listů, v nichž mnozí obraceli se na Huysmansa s otázkami až osobními, dosvědčuje, že knihy jeho nevyzněly na plano. Anebo tahle maličkost: Román přivedl do katedrály v Chartrech ohromný počet návštěvníků. Viděli i samého presidenta Faury, že přišel schválně i se svou dcerou, s knihou Huysmansovou v ruce, aby katedrálu navštívil.

Ten Huysmansův styl, který si přemnohé svými přednostmi a mnohé snad i těmi zvláštními pikantními zvrácenostmi podmanil! Zajímá-li vás už jakožto fakt psychologický, ohromí vás jistě od onoho dne, kdy autora navštívila milost a on vypravuje svůj život nový. Dartal jest ovšem daleko za ideálem krásného křesťana. Ale křesťanský je. Popisovati s takovou přesností účinky jistých svátostí, to jest procítiti je kleče jakožto věřící. A třeba býti upřímným věřícím, aby člověk našel zálibu v mysticích, aby se živil liturgií, aby si osvojil myšlenku svatých, a aby dnes velebil církev akcentem, který je vlastní jejím dětem.

Je to individualita snad abnormální. Ale právě tím dráždí zvědavost a zájem. Zda nemá práva býti vdechnuta v dílo umělecké a vykonati tak své poslání? Vzrušující, těžká kniha autora, který přes svou modernost mluví jako fanatický mnich — a přes své katolictví nadšené a duchaplné dovede se učiniti zajímavým dětem tohoto světa a mluvit k nim poutavě — to jest jistě kniha pozoruhodná a vzácná.

FR. T. (Pr.)

Když hvězdy svítí.

Hvězdičky zlaté, jak jasné pláte, k Vám když se na chvilku zadívám jen, jste vy tak hravé, třpytivé, smavé, do duše šeptáte mi klidný sen Vás když Bůh seje, srdce se chvěje, jedna jak po druhé záříte, kam skrívánek písňe, já svoje tísňe, i svoje písničky posílávám.	Když noc je tichá, větérkem dýchá, a mně je teskno tak — dívám se k Vám, v azurné výše, tajemné říše, náruč svou k nebesům otevírám. Země když dřímá, květinky jímá vánku dech blaživý — v dál' šumí les, necítím tísňe, slyším jen písňe sladké ach, toužebné, že zní mi kdes.

Ballada podzimu.

Šel lesem v neurčité — kam? jen vichru kvil jej doprovázel, šel smuten v tváři — sám a sám, les klestí jemu v cestu házel.	Šel — větrem hnán — kol chladná noc, ty drobné hvězdy smutně plály, v bolu svém kráčel — sám a sám a v duši vadly — ideály.

U jezera se zadumal...
ret chvěl se v tichém šepotání...
a luna lkala: sám a sám...
sám — opuštěn v svém umírání.

ANT. ČÍHAL. (O1.)

Návštěvou v Ravenně.

Vzdor krátkému pobytu v přívětivé Padově pozorovali jsme přece, že úcta, jíž se „Il Santo“ těší, jest upřímná a ve všech vrstvách lidu hluboce zakořeněná. Z Padovy unášel nás vlak středem nepřehledných vinic úrodnou rovinou, pro nováčka sice zajímavou, ale celkem dosti jednotvárnou ku Ferrare. Zběžná prohlídka čelnějších znamenitostí sprostředkovala nám po Benátkách vhodný přechod a přípravu na zvláštní ráz Ravenny, jednomu z hlavních bodů naší cesty. Městu tomu jest, jak v dějinách světových, tak zvláště v dějinách církevního umění vyhrazeno význačné místo. Z více než dvěstěletého rozkvětu města, ze století pátého a šestého, dochovala se nám taková hojnost památek, že můžeme Ravennu nazvati téměř museem, do něhož se umění z Říma v oněch dobách, jako do nějakého asyly uteklo, v tomto zátiší utěšeně kvetlo a přes nepřízeň pozdějších věkův až na nás se dochovalo.

Tři jména jsou to především, jež pojistila Ravenně místo v dějinách; tato tři jména znamenají též tři periody rozkvětu města. K nim pojí se též hlavní

památky umělecké. Jména ta jsou: Galla Placidia, Theodorich a Justinian. Do periody G. Placidie, periody čistě římské, spadá křtitelna katolíků (Battisterio degli ortodossi, nyní S. Giovane in fonte) a náhrobek kněžny a jejího rodu (St. Nazario e Celso); do periody druhé, Theodorichovy, význačné panstvím východních Gothů, spadá i křtitelna Arianů (nyní S. Maria in Cosmediu) a větší díl mosaik v S. Apollinare Nuovo; periodě pak poslední, Justinianově, periodě byzantinismu, náleží S. Vitale a S. Apollinaro in Classe. Podivovati se při tom dlužno, že ač se tu poměrně rychle za sebou různé kulturní fáse vystřídaly, přece ideový kruh církevního malířství zůstal jimi v podstatě netknut, ba i na sloh jeho sotva znatelně působily.

V mosaikách ravenenských jeví se velkolepost, hluboká vážnost v pojetí a barvě, a není tu tak patrna strnulost, jakou na př. mosaiky benátské a namnoze i římské působí. Za to lze lehce v nich postřehnouti živost linií, která vytratila se u mosaicistů století pozdějších, když místo, aby v samostatné tvořivosti pokračovali, určité výjevy počali prostě šablonovitě zhotovovati. Proto stojí v Ravenně stará církevní výzdoba massivní na vrcholu svého rozkvětu.

Z církevního stavitelství jsou tu staré basiliky, zvláště však důležité stavby rotundové z přípravné doby slohu byzantského.

Bohužel byl čas naší návštěvy v Ravenně jen na krátko vyměřen, tak že nezbylo nám, než abychom se s prohlídkou pouze nejdůležitějších památek spokojili. Proto začali jsme bezprostředně po příjezdu.

Kolem pomníku lékaře Fariniho, za Cavoura ministra vnitra, ubírali jsme se do basiliky Sv. Jana Ev., votivního chrámu G. Placidie. Dala jej vystavěti asi r. 425 na poděkování za zachránění z bouře na moři, když přesídlila do Ravenny. Na nádvořním portálu nachází se reliefsy ze 13. století: udělení ostatků Placidii a Zvěstování.

Vnitřek basiliky má tři lodi. 2×12 původních antických sloupů jest zachováno. Průvodčí zavedl nás do dolní apsidy se starým, snad původním oltářem. Z mosaik zachovaly se v jedné z bočních kaplí jen méně cenné zlomky z doby úpadku. Též velký votivní obraz mosaikový, na němž Placidia své zachránění zobraziti dala, vzal během času za své. Jiná boční kaple má na klenbě malby Giottovy, čtyři evangelisty a čtyři latinské otce církevní. V zadní části basiliky stojí stará sedes episcopalis a nad ní visí starý relief P. Marie z hlíny pálený a pomalovaný, poblíže pak jeden z antických sloupů v původní poloze, totiž značně níže nežli ostatní. Se zjevem tím shledali jsme se i později, hlavně v římských chrámech velmi často.

Na to odebrali jsme se do S. Apollinare Nuovo, hlavnímu pomníku z doby gotské. Vystavěn byl za Teodoricha jako Basilica S. Martini in coelo aureo, 504 vysvěcen pro biskupy arianské, r. 560 biskupem Aquellem posvěcen trvale kultu katolickému. Roku 856 přeneseny sem ze strachu před Saraceny ostatky sv. Apollináře ze S. Apollinare in Classe, a odtud zvána basilika hořejším jménem. Dle starých zpráv nevyrovnal se žádný jiný kostel tomuto výzdobou a úpravou, leč nyní není po bývalé nádheře téměř ani památky. Skvostná dříve apside byla v době barokové přeměněna, nádherné dříve krytí lodí je zničeno, střední loď má dnes tabulovaný renaissanční strop.

Co však jest zachováno, jest tím cennější a důležitější. Je to několik větších cyklů mosaikových, na vysokých bočních stěnách hlavní lodi ve třech pásmech. Na spodním pásmu stěny vedou Svatí tři králové (1830 obnovení) průvod 22 světíc ku trůnu P. Marie; protějšek tvoří průvod 26 mučovníků ku trůnu Kristovu. Střední pásma obou stěn obsahují mezi okny na zelených výstupcích pod baldachýnem a korunou stojící apoštoly a proroky s knihami a závitky v rukou. Nejcenější poklad malby massivní chovají pásma nejvyšší.

Stěna severní má v 13 malých skupinách zázraky Krista Pána, stěna protější líčí zajímavým způsobem rovněž v 13 scénách umučení Mistrovo.

O tom, jsou-li mosaiky tyto původu čistě italského, či dlužno-li připustiti též vlivy cizí, zvláště byzantské, jsou různé náhledy. Frantz (*Geschichte der christlichen Malerei* I. str. 40.) zastává čistě byzantský původ spodního cyklu. Kraus (*Geschichte der kirchlichen Kunst* I. str. 437.) míní, že celé umění gotské v Ravenně podléhá úplně vlivu římsko-antickému a mínění své též případně odůvodňuje.

Na mosaikách v S. Apollinare Nuovo pozorovati lze mnoho zajímavostí. Zmiňuji se jen o některých. Umělec nepřidrží se vždy přesně textu evangelia, nýbrž ponechává si v nepodstatných podrobnostech volnost invence, umělcům starokřesťanským vůbec vlastní. Kristus nevystupuje nikdy sám, nýbrž má vždy u sebe společníka, což lehce vysvětliti se dá ze zvyku vznešených hodnostářů tehdejší doby. Dále jest nápadno, že v cyklech novozákonních má Božský Divo-tvorce tvář mladistvou, bezvadnou, na cyklu druhém jako Trpitel tvář vousatou. Kraus (l. c. 437.) vysvětlením úkazu toho z vývoje vousatého typu tváře Kristovy právě potvrzuje své mínění výše uvedené.

Po mosaikách prohlédli jsme si staré mramorové sloupy s různými hlavicemi, krásnou kazatelnu, antickou stolicí biskupskou, krásný relief poblíž ve stěně, starý oltář s tabernaklem pod mensou oltáře, boční lodi a opustili na to památnou basiliku.

Poblíže všimli jsme si pošmourných zbytků paláce Theodorichova a spěchali do arcib. dómu (*Ecclesia Ursiana*.) Stojí na místě prastarého chrámu, jenž byl postaven r. 704 o pěti lodích a s četnými mosaikami. Od r. 1734 je trojlodní. Jen ambony a kulatá zvonice pocházejí ze století 6. Ku chrámu vízí se pestré historické reminiscence, památky umělecké však, jež chová, jsou jen podržienějšího významu. Cenné jsou dva sarkofagy konstrukcí i výzdobou. Zmínky zasluhují 2 zlomky starých ambonů v apsidě, stříbrný kříž ze 6. století u hlavního oltáře, v lunetě u sakristie Fresco Quidona Reniho a od téhož výzdoba jedné z bočních kaplí. Zvláště upoutala naši pozornost bohatá sakristie, které jsou v italských chrámech nezřídka velecennými musey církevních památek z různých dob. Tu obdivovali jsme se zvláště staré biskupské stolici sv. Maxmiana (546—552.) Jest celá vykládaná malými tabulkami ze slonové kosti, na nichž vypracovány jsou velejemnou prací různé biblické sceny. Pater kustos upozorňoval nás, že některé tabulky chybí, byly uloupeny. Proto chovají se cenné památky v kostelích vlašských v pevných, prakticky sestrojených, skříňovitých pouzdrech. Upozornění jsme též byli na kalendář ze 6. století, kříž Benvenuta Celliniho a některé tabulové obrazy.

Z dómu zavedl nás kustos do sousedícího baptisteria katolického. Vystavěl je r. 404. biskup Ursus. Bylo sice brzy v bojích s Ariany zbořeno, avšak již biskupem Neonem (425—30) znova vystavěno. Uvnitř překvapila nás neobyčejná nádhera mosaik, z nichž zvláště vyniká v kopuli křest Kristův v Jordánu, a stěny dolní rozkošnou ornamentací mosaikovou. Uprostřed stojí velká, z porfyru a mramoru vystavěná křtitelnice, pocházející z 5. století.

Rozloučivše se s vlídným Padre, který nám ochotně všechno ukazoval a vysvětloval, vyhledali jsme San Vitale, jeden z nejproslulejších chrámů vlašských a nejkrásnější centrální stavbu slohu byzantského na západě. Jest to druhá Hagia Sofia. Dojem, jaký na nás vnitřek rotundy učinil, byl velikolepý, ač se právě jednotlivé sešlé části opravovaly. V boční jedné kapli seděl malíř a okresloval na své plátno starou mosaiku, která patrně nahrazena býti měla novou.

Po stránce stavitelské jest San Vitale veledůležitým pomníkem pro vývoj centrálních staveb s kopulemi. Původní mosaikou honosí se pouze apside a chor.

Hlavně obřadní obrazy na dolní části apsidy zjednaly chrámu jeho slávu. Na jedné straně císař Justinian, na druhé císařovna Theodora, oba se svým dvořenstvem. Císař i císařovna nesou zlaté dary. Vedle císaře kráčí arcibiskup Maximian se svým průvodem. Hlavy Justiniana, Theodory a Maximiana vyznačují se tak ostrou individualisací, že bezděky je považujete za jich přesné historické podobizny. Výše uprostřed apsidy mezi dvěma anděly stojí se závitkem zákona v levé ruce Vykupitel, na modré světové kouli, mladistvá bezvousá postava, důstojnější a životnější, nežli v Sv. Apollinare Nuovo. Ostatní mosaiky znázorňují různé sceny biblické ze života svatých. Všeobecně považovány obrazy v San Vitale za čistý výtvar umění byzantského. Kraus však myslí (l. c. 440), že až na vyobrazení císařského dvora netřeba připouštět vlivů cizích, nýbrž že i zdánlivé odchylky vysvětliti lze z tradicí domácích. — V lodi nalezli jsme útržek česky potištěného papíru, patrně stopy dřívější návštěvy české.

Ze San Vitale navštívili jsme ještě hrobku G. Placidie. Vně je to bezvýznamná cihlová stavba, ale uvnitř působí tlumenou, jak přiměřeno vážnému účelu stavby, harmonií barev dojmem nevylicitelným. Bohatě mosaikami vyzdobená hrobka Pia IX. v S. Lorenzo Fuori le mura v Římě jest volným nápodobením této hrobky. „Není zde pestré veselé barvitosti jako v S. Giovanni in Fonte, nýbrž přísná vážnost, slavnostní ticho. Avšak tuto přísnou náladu, kterou místnost v duši vyvolává, rozjasňuje mírná, líbezná a zjasněná krása křesťanských symbolů, které nás převádí v říši míru a věčného světla“ (Frantz. l. c. 31.). „Vnikne-li však dovnitř matný paprsek a jasně osvětlí bílé postavy na sytém pozadí, kdežto dole ještě oltář a sarkofag hluboký polosvit halí, naskytá se nám pohled, z nejúchvatnějších jaké pomníková říše Italie vykazuje.“ (Rahn, „Ein Besuch in Ravenna!“) Výroky ty případně charakterisují dojem hrobky. Avšak ještě i z jiné příčiny jest hrobka Placidiina památnou, a sice proto, že v jedné z maleb chová překrásné znázornění Krista, dobrého Pastýře. V zlaté tunice a nachovém plášti, levicí opíraje se o kříž, pravicí laskaje ovečku, sedí Spasitel na skále uprostřed ladně seskupených oveček. Okamžitě vás však upoutá tvář Spasitelova a její libý výraz. Můžeme ji považovati za vyvrcholení všech tehdejších pokusův o ideální vystihnutí tváře Kristovy. Mladistvá plná bezvousá tvář s bohatým vlasem a královsky důstojná postava Pastýře sváděla mnohé ku porovnání s Apollinem. Leč nic nemůže tu býti tak pochybné jako toto přirovnání. U tohoto hrdý, studený, bezohledný výraz, v tváři našeho Pastýře však nevylicitelná, vpravdě pastýřská něha a dobrota. Též zbarvení obrazu, snad nejkrásnějšího ze všech jiných z obrazení Pastýře dobrého, jest celku přiměřeno. Čím déle se díváte, tím silněji na vás idea obrazu působí, tím více žasnete nad hlubokou a nevystižnou krásou problému dobrého Pastýře, jak jej jedině křesťanství podalo.

Nerad odcházel jsem odtud.

Chová Ravenna ještě mnohou znamenitost ve starých a sešlých svých zdech, leč doba odjezdu se pomalu blížila a proto musili jsme se vrátiti na nádraží. Po malém občerstvení zbyla nám do příjezdu vlaku ještě chvilka, a abychom i té využítokovali — že se vlak opozdí, mohli jsme v Italii směle předpokládat — navštívili jsme proslulou, poblíž nádraží osaměle stojící hrobku Theodorichovu. „Kamennou rakví ve způsobě dolmenu“, nazývá ji Hostinský, poněvadž její strop i střechu tvoří jediný obrovský balvan mramorový 9000 centů těžký. Starý strážce zavedl nás po schodech do rotundy. Upozornil nás na silný ohlas její — a brzy letělo z rotundy „Zahučaly hory“ a „Hej pod Krivaňom“ plným rušným sborem zpívané na širé moře a k slavené Dantem a Byronem „Pinetě“.

Zanedlouho na to unášel nás vlašský „accelerato“ Albánskými horami vstříc našemu hlavnímu cíli: „Věčnému Římu“.

DANIEL KUBIS O. Praem. (Pr.)

SOMNIA SUNT OMNIA.

Když v klín ti svět své poklady bude strášat,
tu blahem srdce poskočí, budeš jásat. —

Pamatuj, druhu můj: Somnia,
somnia sunt omnia.

Když štěstí k tobě přiletí jednou z rána,
když lid ti někdy zapěje: „Hošianna“,
pamatuj, druhu můj: Somnia,
somnia sunt omnia.

Když smrt ti ledovou rukou na líce sáhne,
když hlava k hrudi umdleně v posled se nahne,
pamatuj, druhu můj: Somnia,
somnia sunt omnia.

Za hrobem u břehu věčnosti štěstí nám zkvete,
tam teprv poznáme, že všechno na tomto světě,
druhů můj, byla jen: Somnia,
somnia erant omnia.

Přel. JAN PAVELEK (O.)

Wieczory nad Lemanem.

Napisał Ks. Maryan Morawski. T. J.

Pátý večer.

(Č. d.)

Miss Wilson: Pane Leroy, jestli Vás ta moc divotvorce Krista překvapuje teď svou ohromností, tedy přihlédneme k ní se strany opačné: jak dalece jest konečnou a bezmocnou. Učinilo to na mne hluboký dojem, když četla jsem cosi o tom v jisté nejmenované anglické knize. Kristus jeví moc nadpřirozenou, rozkazuje nemocem a živlům — a lidé neutíkají od něho, nebojí se k němu se tlačiti, obtěžovati ho, ba odvažují se i usilovati o jeho bezživotí. Čím to? Snad se ho z počátku i báli, jako Gerazenští, kteří vidouce zázrak prosili, aby se vzdálil od jejich břehu. Ale hned se přesvědčili, že ta moc, tak mocná pro dobro jiných, jest jakoby bezmocnou a bezbrannou pro sebe. Tento divotvorce, který dnou stíženým vrací chůzi, sám unaven jsa, sedá u studnice Jakubovy; ten, který množí chleby, sám bývá lačným a posílá učeníky nakoupiti potravin do města. Nikdy se nebrání, nikdy netrestá svou mocí zázračnou — byť proroci a apoštolové nejednou tak činili. Jednou toliko ukazuje, že má moc i usmrtiti, avšak volí k tomu — jak jeho citlivému srdci jinak ani nebylo možno — bytost bezcitnou, fíkovný strom, který na jeho rozkaz uschl. Jest to tedy moc nekonečná, strašná, kterou však vlastní jeho dobrotu váže a odzbrojuje a dává v ruce lidí. A to jest cosi, co bez odporu rád lidský převyšuje — ne-li největší, tož jistě jeden z nejvelebnějších zázraků.

Kněz: Tak jest! Tato charakteristika zázraků Kristových Miss Wilsonové i pana Devilla jest velice vhodnou a pádnou. Úplně jinak vypadá moc nadpřirozená, kterou sobě klamně přivlastňují lidé, jinak ta, které Bůh někdy popřává svatým lidem, a ještě jinak ta, která jest vlastní Bohu vtělenému. U prvních, jak jste zcela dobře podotkli, cítiti strojenost; u druhých viděti nedůvěru v sebe, nejistotu úpěnlivé modlitby, aby Boha sobě naklonili, pečlivé vzdávání Bohu vsí chvály. Petr maje vzkřísiti Thabitu, modlí se u mrtvoly kleče na kolenou, Pavel sklání se a objímá mrtvolu mladíka, který v Proadě zabil se pádem s okna. — Kristus nejví žádneho, ani fysického, ani morálního napjetí, obyčejně též neprosí Otce; činí-li to však přece, jako při vzkříšení Lazara, modlitba jeho jest toliko díkyčiněním. Zázraky své nazývá skutky Otce, aby vyznačil jejich božskost, ale zároveň a to ještě častěji, nazývá je skutky svými. Čím je často dotknutím, aby ukázal živodárnou moc svého těla; nejčastěji však činí je jedním slovem, rozkazem; rozkazuje nemocem, rozkazuje větrům i moři, rozkazuje smrti — to živě připomíná způsob mluvy Stvořitele: „Buď světlo — buď obloha — ukaž se suchá země a stalo se tak.“ Rozkaz je nejprůhodnějším výrazem lidské mluvy pro čin tvůrčí, který jest konem vůle všemohoucí; zázraky Kristovy jsou stejného řádu s oním konem.

Hainburg: Soudíte tedy z toho, že zázraky úplně dokazují Kristovo božství?

Kněz: Soudím, že způsob jakým Kristus koná zázraky, může býti vlastním pouze božské osobě.

Miss Wilson: Mně se zdá, že skoro každé jeho slovo — pomíjejíc i zázraky — z evangelia samo o sobě jsouc uvažováno, září božstvím a jest úplně nemožným v ústech prostého smrtelníka. Který, prosím, člověk mohl by říci, co na př. Kristus praví Martě, plačící nad hrobem bratrovým: „Já jsem vzkříšení a život. Kdo ve mně věří, živ bude, byť také umřel, a každý, kdo živ jest a věřil ve mne, neumře na věky.“ Která ústa lidská, který duch lidský mohl by pronést slova: „Já, světlo, přišel jsem na svět, aby žádný, kdo ve mne věří, nechodil v temnotách.“ Nebo ona zázračná blahoslavenství pro nadpřirozený stav duševní, kterých dříve svět ani dle jména neznal, anebo ona nepochopitelná a nepřítomná — lidsky mluveno — připovědění daná učeníkům na rozloučenou: „Budete utiskováni na světě, budete vyháněni z modlitebnic, budete bičováni, kamenováni, ale doufejte, já jsem přemohl svět.“ Nelze mi s dostatek toho vypovědět, co cítím, ale jsem si vědoma, že v těchto slovech jest jakási moudrost nekonečná, krása, moc, veleba, která převyšuje všechno, co lidského, co stvořeno.

Deville: Tak jest; v takových slovech tkví prvek nekonečnosti. Ale ne každý toho zkusil, aby to viděl bezprostředně — a tomu, který nevidí, vyložiti toho nelze — neboť nemáme pro to lepších slov. Každý snad aspoň z dějinných účinků těchto slov potvrditi může, že v nich tkvělo cosi božského. Jaký účinek měla slova největších myslitelů lidstva? Byly to bludičky chvíli nad močalem blikající, které nikoho neohrály, nikomu žití nevdechly. Každé však slovo Kristovo bylo plodné a živodárné. Stopujíc krok za krokem dějiny, můžeme pozorovati, jak slova jeho klíčila a bohaté plody nesla. Toto slovo rodí mučeníky, ono panny, jiné ústavy dobročinné, z jiného vyvinula se svým časem základní konstituce lidstva, rozlišující, co jest císařovo od toho, co jest Božího, z jiného znova klíčí dnes idea bratrství všech lidí. A kolik ještě květův a plodů lidstva z toho semene rozkveté, kdož to může povědět?

Miss Wilson: Výborně; ale dosud nepřipouštím, že by slova Kristova nebyla každému, kdo o nich chce uvažovati, jasně božskými. Či není to, prosím, slovo zjevně Boží: žádati pro sebe lásky nade všecko? Lidé přikazují, aby se jich poslouchalo, nutí k tomu, aby se jich obávalo, touží často po tom, aby byli milováni — zdali však přikazují? Měl by snad nějaký význam takový rozkaz? A co teprve říci o požadavku býti milovánu ode všech lidí nade všecko? To jest netoliko rouháním, nýbrž šílenstvím, které nemůže na mysl přijíti žádnému člověku. A hle, takovéto lásky absolutné žádá Kristus: Kdo miluje otce nebo matku více, nežli mne, není mne hoden, a kdo miluje syna nebo dceru více, nežli mne, není mne hoden. A ještě energičtěji u druhého evangelisty přikazuje, aby každá láska přirozená byla neláskou, skoro nenávisť proti nejvyšší jemu příslušící lásce.

Kněz: Souhlasím s Vámi; a připouštím, že čím více vmyslil by se kdo do evangelia, tím více postřehl by takových slov zřejmě božských. K nim počítám zároveň, co snad Vám divno bude, tvrzení jeho vlastního božství. Dlužno podotknouti, že jest nekonečný rozdíl mezi takovým tvrzením před pohany anebo před monotheisty. Mezi pohany vyskytli se panovníci spojení velkou mocí, kteří sobě přivlastňovali božství. Bylo to poblouzení a šílenství, ale přece jistě jaksi vyložiti se dalo, neboť býti bohem ve smyslu pohanském značilo pouze býti jedním z mnoha bohův, něco vyšším lidí. Ale u Židů monotheistů, kteří o Bohu měli tutěž představu jako my, jakožto o Tvůrci nejvyšším dokonalém, za Boha se vydávati, žádati sobě úcty božské, jest cosi tak závratného, tak neskonale velikého, že nedá se ani mysliti, aby obyčejný, prostý člověk toho se odvážil, aby měl tak obrovskou pýchu, tak nadlidskou odvahu. Až mráz přechází, o něčem tak závratném mysliti.

Siemionow: Odpusťte, v tomto bodu s Vámi nemohu souhlasiti. Čím byl Kristus, nevím. Tolik pouze vím, že nebyl bytostí našeho řádu. Nepochybují též, že měl jakousi moc nadpřirozenou, které užíval k dobru lidstva. Tím však vším nepotvrdil, že jest Bohem.

Kněz: Tož tak, vy novokřesťané, Tolstojovci et tutti quanti, tak vy čtete evangelium! Čtete z něho nauky mravní, které mají tu výsadu vám se líbiti. Ale dogmatu, které v něm zaujímá ohromné místo, které jest v něm základem celé budovy, jakoby kostra toho organismu, toho nepozorujete. Kristus často mluví o lásce — pravda; ale ještě častěji žádá víry a o ní poučuje. Zvláště o svém Božství mluví na každé skoro stránce evangelia k učeníkům, zástupu a fariseům. A jak k nim mluví? — způsobem nejsrozumitelnějším, jaký jen možný jest. Práli bychom si snad, aby jim řekl: „Já jsem Bohem?“ Ale pomysleme, co by se stalo, kdyby i takto k nim začal mluvit. Bylo by to slovo ohromující, oslňující, jako paprsek poledního slunce přímo v slabé oči bijící a každý slyše je, ve zlém by si je vykládal. Pohané, kteří též někdy naslouchali slovům jeho, byli by mu rozuměli tak, že se vydává za některého z mnohých bohů; Židům naopak, jakožto monotheistům, by se zdálo, že popírá jednoho Boha, anebo že šíleně zlehčuje nejvyšší bytost, která kraluje v nebi.

Proto Kristus v nevystíhlé moudrosti předkládá tuto pravdu, postupně a jakoby po kousku, vymezuje takovým způsobem svůj poměr k Otci nebeskému posluchačům již známému, aby poznali, že on neodnímá Otci Božství, ani Božství od Otce rozdílného sobě nepřipisuje, nýbrž pouze toho, které má Otec a které jemu udělil věčným zplacením. Z počátku tedy nazývá se ustavičně Synem toho Otce, Synem Božím. Tomuto názvu nemohlo býti z počátku rozuměno, kdyžť vůbec spravedliví v písmě sv. zvou se dítkami Božími; nicméně hned museli cítiti, že ne v tomto smyslu mravním,

nýbrž ve smyslu jiném, sobě vlastním a věcném nazývá se Synem Božím. Předně neslýchanou věcí pro Židy bylo, — není proto ani jediného příkladu v celém písmě sv. — že by jednotlivá osoba, jiná než Kristus, nazvána byla Synem Božím; něco jiného více osob: to již samo sebou poučuje monotheisty, že význam jest přenesený. Dále jakkoli často Kristus mluví o svém Synovství a často i o našem, přece nikdy nevyjadřuje svého a našeho poměru k Otci jedním společným názvem. Často říká: „Otče můj“, mluví též: „Otec váš“, nikdy však: „Otec náš“; mluví: „Budte syny Otce svého“, nikdy: „jsme syny, neboť v úplně jiném významu bere tato dvě synovství.

Miss Wilson: A přece v modlitbě Páně káže se modliti: „Otče náš.“

Kněz: Tady nemluví spolu s námi, nám pouze takto mluvit velí řka: „Vy pak takto modliti se budete: Otče náš...“ Jisto také je, že Židé brzy vyrozuměli v jakém smyslu Kristus děl se býti Synem Božím, neboť čteme v evangeliu, že „od té doby hledali ho Židé zabiti, poněvadž Boha nazýval svým Otcem, čině se rovným Bohu“.

Leroy: Mohlo to býti nedorozumění.

(P. d.)

F. K . . . s (Pr.)

Motiv ze semináře.

Stmělo se v táhlých chodbách semináře
a v chladu vlhkém čichla plíseň stará,
jen někde třepotá se světla záře,
v níž od úst v kotoučích se valí pára.

Já v chodbě hlavní u schodiště stanul,
co Pěstoun s Kristem ve náruči stojí —
ve středu u nich lampičky svit planul
kmitavý, roven kroužícímu roji.

K oběma vzdychnuv tiše, v zadumání
jsem pode klenbu vstoupil nepřehlednou;
ozvěna kroků, tlumené jak lání,
mne vyrušila, oči před se vzhlédnou.

Tam v dáli na zdi plané rubín žhavý,
pod křížem na lilii leží zlaté,
jak maják v temnotách tam svítí smavý
Kristovy oheň krve drahé, svaté.

Myšlenka velká vetknout lilje kalich
pod tělo Krista v symbol smlouvy nové,
v kříž, zušlechtění došla neskonalých,
když kdos tam rozžeh' světlo rubínové.

B. PÁTEK. (Br.)

Historia — vitae magistra.

(Ukázáno na literatuře české od jejího probuzení do let šedesátých.)

»Ne, není v knize naší sudby psáno,
že zachvátí nás jícen hltavý.«

Sv. Čech.

Je historie krutý despota — a je posel míru nových našich literárních červánků. Zní nám echo krvavého potoku slz, jimiž Mickiewicz v zhrzené výši svého patriotismu a ve chvílích nejtrpčího rozhořčení nad osudem „obce polské“ s napjetím všech sil duševních, jedním záchvatem posvátného nadšení, vycházejícím z měnivých nálad raněné jeho lásky k vlasti, psal své „Dziady“ — a zase slyšíme tiché kročeje aureolou požeňnaní ozdobené filosofky Mark Aurelova zrna, jež nedává vzkvétati památným činům v národech bezidejních. Historie prý je také, jak kdosi po způsobu „okřídlených“ slov pronesl, galerie fotografií celých národů i jednotlivců pro lidstvo významných, nebo pověstně důležitých; než spíše jeví se nám s dvojitou tváří Jāna: na jedné čtete božský klid vítězné práce, glorioly krásy a nadlidského utrpení, — a na druhé posupný, ohavný výraz opuchlé ropuchy, cosi Neronského, co silně připomíná na býky sicilské, kovové. Co nám dějiny odňaly po staletí! — a přece zase zhrála nás na svých prsou evropská macecha, zase vlnobití tepen jarou mízou udeřilo v krev, dluh splácen nám historického katanství. —

*

Absolutistické choutky Ludvíka XIV. vyvolaly přirozený odpor Rousseaua, jenž proti heslu jeho „Stát jsem já“ — hájí práv národa, lidu, člověka — jednotlivce; zásadu tu formuloval Herder, prohlásiv, že stát takový je nepřirozený, a s oběma ruku v ruce šli ostatní francouzští encyklopaedisté, k nimž Herder pouze ideovou příbuzností náležel.

Hnutí toto duchové, pokrokové, svobodomyšlné, osvětové („Aufklärer“) nachází ohlasu v celé Evropě a u nás stojí u kolébky josefinismu. Nové theorie o státu a politice i u nás se vzímají, přiznávajíce sice stylisaci Herderovu, že totiž „základ má vycházeti z národa“, při tom však hlasatelé jejich hoví absolutismu „osvícenému i neosvícenému a policejnímu byrokratismu“. Idee — v sobě silné — nelákaly tak Josefa II., jako spíše utvrzení moci panovnické jejich vlivem, a odtud lze si vysvětliti jeho reformy, hlavně jeho germanisaci, jež vyvolala u nás četné „Obrany“. Z jeho činů proniká snažení humanitní, čerpané z nauk pokrokových. Působí také v literatuře naší tolerance náboženská, svoboda tisku, volnější bádání vědecké, jemuž v druhé polovici 18. století téměř úplně literární život český podržen. Významu nabývají u nás „maçonové“; jich přívrženci zasedají v „Soukromé společnosti nauk“.

Dne 6. prosince r. 1774. vyloučena čeština z veřejného života zavedením německého školství. Akce vzbudí reakci, snahy buditelské. „Veškeré tyto záměry musily býti zbudovány na jednotném názoru na svět a na život.“ A tu sama německá filosofie podává nám zbraň pro boj protiněmecký. Velké idee jak Francie, tak Anglie, víří k nám pouze přes Německo. U nás smýšlení nejvíce se blížilo německému racionalismu.

Kromě toho budí pozornost dějiny, by se mohlo určití místo národa českého ve vývoji člověčenstva. Zvláštní záliba věnována polytheismu dávných

P r a m e n y : »Historie literatury«: J. Vlčka, Flajšhanse. — Macharovy »Feuilletony«.

předků, porozumění se jeví pro jejich mythologii. Tak vznikl romantický historismus, jenž rovněž z Němec k nám byl přenesen. Napoleon I. chtěl totiž despoticky znivelisovati celou Evropu a zvláště v bojích proti německým státům nalezl vítězného kolbiště. U poražených přirozeně vzbuzen je hněv, zvýšena hrdost národní, rozpomínají se na vítězné předky, nenávisť pak vzplane ke všemu francouzskému, pro hněv k tyranům dřívější kosmopolitismus ustupuje ideálnímu obrazu národa „jako veliké moci mravní“. Tento duch spojil se s podstatou středověké romantiky v novou: národu jest si osvojiti ctnost, pravdu a spravedlnost. Vůdci byli v Německu: Luden, Fries, Oken, Kieser, Schott, Gabler. K snaze „jednotného celku“ pojí se turnérství, založené Jahnem. „I Goethe myslí týmž duchem, jak patrno z jedné jeho rozmluvy s Ludenem.“ Nové ty myšlenky měly nepopíratelný vliv na Herderovce — Jana Kollára.

S doznívajícím josefinismem jeví se snahy protinapoleonské i v poesii. Sebestián Hněvkovský v „Děvině“ hlásá svobodu a toleranci proti hmotnému násilí:

»Po otroctví svoboda je sladší,
ale po svobodě pouta hůře tlačí.
Raděj' býti věčně pod jhem poddanosti,
raděj' zbavenu být' svobody,
nežli seznat její lahody
a zas znovu padnout do podrobenosti.«

Vojtěch Nejedly v „Ottokaru“ prorokuje osudy své země zcela v duchu josefinském, věští osvětu, chválí kališníky pokud byli kulturní, lituje proti-reformace násilím konané, chválí vladaře spravedlivého. Ze školy Puchmírovky vyšla jeho „Óda na Žižku“. Převládá v ní názor humanitní. Dobrovský, poněkud svobodný zednář vede směr smýšlení vědeckého a v práci je puzen nezlomnou, nadšenou a důslednou láskou k svobodě, jak s prorockým vzletem ji velebí Krameriové.

Začínají směry anakreontické: v Německu Vielandem, jenž za Buonaparta pokládán za básníka nemravného a proto zakázána četba jeho děl; jsou to básně lehkého rázu, selanky rokokové doby, galantní poesie pařížských salonů, dosti frivolní: vzory jsou Horác a Lukian. Nová éra básnického ovzduší jeví se u Puchmajera, stejně velebícího Venuši jako Žižku, ne ovšem výlevy citu a samého života, nýbrž pouhou „papírovou poesii“, již uložil ve čtyřech sbírkách básnických. Sem náleží jeho překlad Montesquieuova „Chrám Gnidský“ (Temple de Gnide), pak díla Tablice a Palkoviče, Hanky, převod Gessnerových idyl do češtiny — Jana Nejedlyho — a téhož překlad z Floriana „Numa Pompilius“. Později jsou též vzory: Milton, Bürger, Gleim, — Göthe a Schiller.

U Jungmanna objevují se stopy vielandismu, ohlas voltairianismu a Rousseaua. (Chateaubriandova „Atala“, 1805.) Touha po světovém míru vyznívá proti Napoleonovi; klid takový, jako v „Atale“ jeví se v předchůdci Bernardinu de S. Pierre, jenž napsal „Pavel a Virginie“. Živly mírumilovné ještě více udržují „Pražské — pak — poštovské — Krameriusovy — c. k. vlastenecké noviny“, sem se vztahuje Jana Rulíka (1744—1812) „Mladý rekruta“; s Napoleonem u nás souvisí velký vliv poesie polské: Puchmajer překládal z polštiny, básníci všímali si Szymanowského, Krasického a — La Fontainea, krále bajkařů, — tak základ položen k polonofilství a polonomessianství. (Později znám nám i Rzewuski a jiní, zvláště překladem Jakuba Malého, jenž i Puškina, Gogo'a a Lermontova u nás zdomácnil.) Příčina polského messianství záleží v idejích slovanské vzájemnosti a ve způsobu řešení Rousseauovské idee humanitní v Polsku, jež se tu jeví citem; proto Polska

nemůže se odtrhnouti od hnutí západoevropského, v jehož čele Napoleon I., a druží se k Francii.

Ve vítězství pak Růsů nad Napoleonem I. a Tureckem má svůj kořen a původ zase rusofilství. V Německu připravena mu půda pro Rus nadšeným Herderem, u nás Dobrovským; Herder viděl v Rusku uskutečnění ideálů humanity a osvícenství: „byl to nejhoroucnější patriot, ovšem ne ve smyslu politickém 18. století.“ Náš Dobrovský také neustále na Rusko naráží, pomáhá Puchmírovi při vydání jeho „Mluvnice ruské“. (Lehrgebäude der russischen Sprache, 1820.) Ideu tu posilnil pobyt Růsů (1813) v Čechách (Praha, Josefov) a přítomnost hrdiny národů slavjanských — Suvorova, jemuž v Praze nadšené připraveny ovace; myšlenkou dne jest, že Rusko pomůže, a to tím spíše, že Rakousko státním bankrotem r. 1811. politicky ochablo. Proto také Ant. Marek v „Poslání Jungmannovi“ slaví Rurikovce.

Pád Napoleonův má v zápětí kongress vídeňský (1815), úmluvu „sv. aliance“, jež svých slibů nesplnila; u nás však František I. 23. srpna 1816 vydal nařízení, jímž se čeština uvádí do gymnasií, na stolice professorské a do úřadů politických: smrt Aug. Kotzebue a politická vražda vévody z Berry, synovce Ludvíka XVIII. zavinila, že patent císařský jen znenáhla v život uváděn, a stav ten trval do roku 1848., udržován jsa Metternichem. Dne 8. dubna 1848 kabinetní list Ferdinanda V. zaručuje ve všech oborech státní správy úplnou rovnoprávnost obou zemských jazyků v našem království.

R. 1817. dostalo se veřejného projevu ideí pangermanské Lutherovou slavností na Vartburce; ta posílí Kollárovu snahu panslavistickou, jež ustoupila později pouhému austroslavismu: než i o tom již se zmiňuje Puchmajer v předmluvě k „Chrámu Gnidskému“. V básni „Na jazyk český“ jášá Puchmír nad uvedením češtiny do škol; potřeba se jeví Jungmannovy „Slovesnosti“.

K ideí všeslovanské druží se u Kollára sbírání národních písní: „Národnie zpievanky“. Sbírky Čulkova, Vuka Stefanoviče, Karadžiče (1787 – 1864) nadchly Čelakovského k sbírce „Slovanské národní písně“, pak Václava Hanku (Prostonárodní Muza Srbská do Čech převedená), vydán také překlad James Macphersena „Ossiana“; zmínky zasluhují: Šafaříkova „Tatranská Muza s lýrou slovanskou“ (v Levoči 1814), Palkovičova „Muza ze slovanských hor“, Hankovy „Písně“ a oba „Rukopisy“.

Osvobozovací boj Polska r. 1830. budí velké sympathie na Slovensku, sám Samo Chalúpka raněn v povstání; Čelakovský, vysloviv odpor svůj proti ruské odplatě, zbaven redaktorství při „Pražských Novinách“ a professury.

Osvobozovací boj Ruska proti panství tureckému prosvítá z Čelakovského básně „Rusové na Dunaji“ (Ohlas písní ruských 1829), poněkud též z Chalúpkova „Turčín Poničan“.

Boj v Řecku 1829 pohřbil Byrona a svítil meteorom na dráhu zásad humanitních, jež u nás Bolzano hlásá. Echo jejich zní z Palackého filosofického pojmání dějin (byltě Palacký kantovcem) a obráží se v Šafaříkových „Slovanských starožitnostech“. Meissner A. propaguje filosofii Heglova a Kantovu, což jiným způsobem činí Góthovec Čelakovský vlivem také Herderových „Listů z dávnověkosti“ a od Klopstocka.

Odpor Klopstockův proti přízvuku mocně působí na našeho Palackého, jenž se Šafaříkem a za souhlasu Jungmannova zahájil u nás půtku proti přízvuku v poesii. R. 1818. vyšly „Počátkové českého básnictví“. Strana napadená hájena Hněvkovského „Zlomky o českém básnictví“ r. 1820.

Když po absolutismu zavál duch francouzské svobody, titán Byron láká ve spisech svých romantikou, nádhernou scenerií přírody, volností lásky,

vzdorem a bolem, — zvaným „světobolem“ —, a současně Valter Scott se s ním dělí o duchovou vládu nad Evropou. V literatuře naší spojují se oba směry v dosti samostatném zpracování Máchova „Máje“, jeho pessimismu (r. 1836.); odtud datuje se nová epocha. Václav Bolemlr Nebeský dává průchod resignaci v světobolu svými „Protichůdci“ (r. 1844.), Karel Sabina vrací se částečně k látkám lidovým, venkovským povídkám, sociálním črtám jako Mácha „Márinkou“. I on nachází nesouhlas a rozpor vlastního nitra se světem vnějším. Směru Byronova přidržuje se také Frič a Kollár, jehož „Slávy dcery“ prvé tři zpěvy v konstrukci upomínají na „Childe Haroldovu pout“; k této plejadě pojí se Slovensko: Janko Král a Ondřej Sládkovič (Braxatoris).

Z českých romantiků Sabina a Nebeský vystoupili současně s Heineem, sledující směr tak zvaného „mladého Německa“, jehož literatura kypící vášnivou nenávistí k tyranům a vládě, pak Heineova naprostá nechuť k despotismu a militarismu, jeho jakobínství nadchly básníky naše. V Německu jsou stoupenci směru toho ještě Laube a Lenau. V Praze známý jsou idee ty Erbenovi a Němcové.

Pronikavá změna v dramatickém umění, již přivodil Lessing, vytiskla znenáhla ze stavovského divadla a také z „Boudy“, jednoho z hlavních a nejvydatnějších prostředků probuzení — doby tak zvaného „naivního vlastenectví“, — „hanswurstiady“ Kašpárků, již dle poměrů doby — často nechtuň — přemílali na jevišti časové otázky, jak v tom miláčkem pražského publika byl Jan Josef Brunian. Nebeský uvedl již k nám Shakespeara a ze španělských dramatiků na Calderona upozornil svými kritikami. I Karel Vinařický zasluhuje zmínky odporem k hrám divadelním, v nichž i zvířata vystupovala jako jednající. (Sněmy zvířat 1841. Parodie knižní vědy. — Tepána konstituce.)

Krví velké revoluce a bouří únorových r. 1830. nasáklá půda byla vhodna pro bouře r. 1848. u nás, rázu politického. Ruch ten sprostiti chtěl národy bezduchého absolutismu. V čas sjezdu frankfurtského Palacký píše do Frankfurtu list, Kollárova humanita stává se rovnoprávností národů dle práva přirozeného, a idea všeslovanská poněkud se jeví na sjezdu slovan-ském v Praze.

Předzvěsti doby předbřeznové ukazují se již v literatuře: Langerovy „Satiry“, Rubešův „Paleček“, „Satiry“ Koubkovy, Havlíčkovy — jeho politická literatura. „Tyto drobounké svazečky s prostičkými obrázky „Paleček“ a nevinnými vtipy nabyly nesmírného rozšíření; r. 1841.—1846. vyšlo „Palečka“ 18 svazečků a tištěno ho — neslýchané číslo — 4000 exemplářů. Oba redaktory nazývali „Palečky“. Byli to Hajniš a Rubeš a ještě někdo, t. j. Václav Filípek, životopisec Tylův.“ Na bouřlivé dny svatodušní poukazuje Turinský dramatem: „Pražané v roku 1848“. Josef Jiří Kollár, jenž i Shakespeara překládal, napsal: „Žižkova smrt“, kde Žižka vystupuje jako rek moderní, hlásající demagogicky ideu svobody. Ba i Čelakovský zaobalil své politické přání a poslání k systému německému, vládnímu v tony „Cikánovy píšťalky“. V rok 1848. samý chybí nám Petöfi, jeho nadšení; rok ten vylákal na barikády Friče a uvěznil jej v Praze, na Komárově, pak do ciziny vyhostil básníka. („Ódy na svobodu“ a „Upíra“.)

Po roce 1848. česká literatura zůstala na celé téměř desetiletí sterilní, staré „vlastenecké“ horování buď vymřelo, nebo se odmlčelo. Zatím na staroměstském gymnasiu dorůstal s počátkem let padesátých nový dorost: Hálek, Pfeleger, Neruda, Heyduk a Barák, jimž dosavadní český literární ruch a směr nestačí k jich vzletu, jich křídel rozmachu. Již Frič almanahem

„Ladou Niolou“ vztyčil prapor „heineismu a byronismu“; a odtud jest jen krok ke kosmopolitismu r. 1858. almanahem „Májem“, jenž má asi takové, hrdé heslo: „Poesie nesmí býti již národní“, nýbrž všeobecnou — -- t j.: má zahrnovati všechny obory lidského života. Ale při těchto světových snahách neobmezuje nová generace snažení individuálního, nýbrž literatura národní zůstává jí v plném smyslu hned prvotného chápání Nerudova, jenž dí: „Jen taková literatura vyhoví potřebám našim, ujme se v lidu a nebude pouhým kuriosum, nebude toliko nemocným dítětem!“

Posily, vzpružení dostalo se čekancům nového literárního slunce pádem rakouského absolutismu, jež přivodily snahy nacionalní, jevící se sjednocením Italie, Německa a vzkříšením Bulharska. Kdy v Německu zakořeňuje se škola Geibů, Linggů, Heysů, Hálek a Neruda přidrželi se Heinea; na Parnassu světovém vyvstal Viktor Hugo a s ním velký vliv francouzského romantismu, jímž začal, jak nikdy toho nepopírá, svou skvělou dráhu náš Vrchlický; než „fasona jeho je románská, ale z ní mluví slovanská duše“. I Zola k nám proniká, „padlá veličina“ své vlasti, a dekadence. Generace pak novější vrhly se buď v koleje Vrchlického nebo v sledy Sv. Čecha, v němž nám ještě zbyla vzpomínka na byronism.

J. H. (Pr.)

Z dopisu přítele-neomysty.

V Kristu drahý příteli!

... kolik lidí stavělo se kolem Noe, když si stavěl loď: „Podívejte se, Noe se zbláznil — staví si loď na louce — čeká velkou vodu“ atd. Stavěli se kolem Noe hlavně ti, kteří nepřipouštěli si na starost než titěrné milostné pletky atd. — A Noe mlčel — když někdy odpovídal, bylo to asi ve smyslu slov žalmu: „Fili hominum, usquequo gravi corde? utquid diligitis vanitatem et quaeritis mendacium?“ — Jak potom spínali ruce za archou Noemovou — neměli již času, aby ve vodě si postavili koráb také. — Noe stavěl 100 let — bohoslovec má jen 4 leta — Vy jen 3 leta času na to, abyste si postavil v přístavu semináře koráb duchovního života. Snad i kolem Vás staví se ti, kteří nepochopili význam semináře a diví se, proč chodíte adorat a týdně ke sv. zpovědi atd. — Až vyjdou ze semináře, z toho srdce naší diocese, na něž nemohu zapomenout — jehož silné, studené a svaté stěny Vás chrání před tolika pokušeními, až vyjdou ze semináře, aj! tu pozvedne se koráb těch, kteří si jej postavili v semináři, a ostatní ve vodě státi budou za nimi... — „Ergo erravimus!“ — V přívalu prací nezbyvá pak na stavbu duchovního života času — zbude sotva na udržování a opravu —.

Jak málo snášíme, srovnáme-li se na př. se sv. Pavlem: semel lapidatus sum, ter virgis caesus sum, naufragium pertuli — in periculis a falsis fratribus!... non adhuc resistitis usque ad sanguinem!

Milý příteli, prosím Vás, nedbejte na to, líbí-li se Vaše jednání tomu i onomu: „Si hominibus placerem: Christi servus non essem!“ Pošlapávejte ohledy lidské — proč byste se na př. styděl týdně se omývat

v Jordánu sv. pokání — tím spadne se člověka malomocenství hříchu jako spadlo s Naamana obmytím v Jordánu — ohřejte se na Srdci Páně, rozpalte se jeho plameny a pak jděte: „ignem spirans, terribilis ipsi diabolo“ mezi bohoslovce a bez bázně lidské, ale s trpělivou láskou upozorněte na to a ono — a když sklídíte trní opuštěnosti a výsměchu snad ode všech: ejhle! připodobnilo Vás Srdce Páně Sobě samému, trnám korunovanému, a jednou za to představí Vás anděl strážný Soudeci: Hic est, qui venit ex magna tribulatione: et lavabat stolam suam in Sanguine Agni: ideo amicus Dei factus est. „Vita communis maxima mea mortificatio“, říkal sv. Jan Berch. Čím více se o Vás otíráti budou, tím hladším oblázkem budete pro duchovní správu, potom tím hojněji Bůh dštíti na Vás bude své milosti, a „facile equitat, quem gratia Dei portat.“

Vzpomínám si na Vás rád, a prosím, abyste si na mě také někdy vzpomněl v kapli. Buďte zdrav, milost a pokoj Krista Pána s Vámi!

ANT. SVOBODA (Č. B.)

Pout mé duše.

V před kráčím — za mnou stopy krve,
před tváří temných dálek mraky,
co v lesku zřel jsem odtud prve,
zas prchá zamženými zraky.
Jdu.
Jdu, touhu očí temno dálek bije,
nic nezřím. Cos však cítím v hrudi,
jež taje, vzkvétá, nově žije
a v duši „Allelujah“ budí.

JOSEF SKALICKÝ. (Č. B.)

Skizza.

V duši chvějící převracím listy Dějin světa. Hnilobou dýše vybledlý starověk, až duši mráz prochvívá pod dojmem Hříchu, jenž obtáčí trůny bohů jak břečtan omšelý pomník v rohu zapadlého hřbitova, a myšlenka prchá odtud s mocnou touhou pohanského Filosofo po oživující vůni tichých moří Lásky věčné až k jasné záři Evangelia. Zde stanula. A jen jednou rádkou opíjí se duše ustrašená, jež ve vanotu Skutečnosti došla svého vtělení: Portae inferi non praevalebunt adversus Eam.

Hrozný pochod Času, jenž pochoval v rumech věčnosti hrdý Babylon, Théby i jeskyni Machpelskou, Nenávistí vtiskl se v panenskou půdu prvých století čisté Lásky, před níž svět se chvěl v údivu, a splodil děti Temnosti, jež Světlo v oči píchalo. Neboť zrak Celsův, Porfgriův, Samosetenův jen ve Tmě rozeznával. Chvěli se Voltairové nové Doby před symbolem Spásy, ale hrdost Říma nazvala Křesťanství Foedam superstitionem. Zpěněná však

krev Julianova, jež slunci byla blíž sevřenou pěstí vržena k nebi jasnému,¹⁾ a jež v těch slovech schladla posledních „Zvítězil Jsi, Galilejský“, žalným byla již akkordem marného úsilí Smyslnosti v posledním zápase s Pravdou. Již plným světlem ozařoval Maják nového života široká prostranství země, a temná noc zbědovaných Duší loučila se a prchala před Červánky světél nebeských. Bylo Světlo, jež nemohly přikrýti ani černé hrady Haeresí, jež válely se po blankytu čistém v sykotu Hydry lernejské. Tajemství plulo a vznášelo se nad středověkem, a středověk je viděl, neboť Světlo a Tajemství, Vznešenost a Pravda jsou květy téže lučiny. Proto taková Síla a Vznešenost zdobí Scholastiku, neboť ona závoj Tajemství neporušený vracela myslící duši vzestupující od prachu země až do Nesmírností, kterých nevidíme.

Ale brzy to křehké, chvějící se tělo lidské pozdvihuje šiji a zdvihá hlavu v boji Emancipace oproti oblastem Duše, žezlo hmoty obtáčí se věncem vavřínovým, a Duch pláče nad hrobem Svobody. Nad zemí vanou Vázně, a v nich blesky, věštící panství nového Návoru. A užaslé lidstvo zmýlilo si blesky se Světlem a při jejich hukotu zavíralo pevně oči, aby nevidělo Tajemství. Peklo zaskřípalo ve veřejích a propustilo děti nového Světla na užaslou zemi, jichž oči nevnímaly záři Pravdy. Proto boj ten dostal od mělkých Duší jméno boje Světla proti Tmě. Epikureismus stal se stimulans Bytí, neboť on znal Genia, obletujícího chmurné půlnoce Duší po prvném Pádu.

Ale oko bylo stvořeno dále patřiti. Srdcem rozlila se touha nezkrotná po nahotě tajemných Dálek, a prach země zplodil Giganty, již vyšplhat se chtěli až za brány Empyrea vyhledat tam Intelligenci nejvyšší a uplatnit smrtelné tělo ve věčném Životě. Při hluku brousených skel zrál metafysický Monismus v chudé jizbě apostaty židovstva²⁾ v katedrálu obrovskou, jejíž věže chmurný stín vrhaly po tolik století v hlubiny Duší zbloudilých. Tak sladkým byl ten Sen. Ale ta vůně růžového keře, jež snesla se s vábných křídel Pantheismu na čelo člověka, zdobené božskou Substancí, podivně měla přibuzenství se zápachem hrobu, do nějž kladl Spinozů Traktát³⁾ božský Zákon, jenž vyhlášen byl v oblacích kouřícího Sinaje.

Líbezný vzduch byl naplněn jedem, a zasmušilé cypřiše cítily blízkost Pohrdání. Ticho rozhostilo se pod tábozem hvězd, a Nevěra v Krocích tajemných vkrádala se v srdce lidská, šklebíc se na Tajemství v smíchu hada rajskeho, v jehož Chechtotu vyklouzl na svět Patriarcha osmnáctého století. Absurdnost nalezla svého obhájce, Deisté angličtí byli překonáni pod dojmem myšlenek francouzského apoštola Nevěry, jenž světu namluvil, že Zlo je krásné a údelem Duší vznešených. A vznešenost Doby (již hlásá jen Duše slabě myslící), silou nezkrotnou vtrhla do oblasti Zla a prohlásila svobodu Svědomí, ježto se rděla ve vězení Dobra. Pochod duší směřoval k branám Pekla, jak po hrozném Pádu u pramenů čtyř rajskeých řek. a válečné heslo „Ecrasez l'infame“ mělo býti symbolem Umírání kroků Božích, jichž stopy Církev znamená již od vykrvácení Syna. Křesťanství a Víra ležely tu na loži Procustově, a malátné Fantomy při ztrátě Světla objevily se na obzoru, aby naplnily svá křídla pitím krve obětí. Voltaire sklouzl v blátě, sklouzl v krvi. Hněv Okeánu v Encyklopedii zabouřil v letních nocích nad Věrností naposled a zanikl v dáli tichých jezer opláknuv omšelé stráně vinogradů porýnských, v jichž děrách byli vyplašeni hadové, druh zmijí, jež krmili ze stolu Krále Filosofa.⁴⁾ Kam dojde až vítězství Zmatku?

Svět když selhal, pokračuje ve lži, a když mluví Pravdu, přece lže, neboť Pravda na rtech člověka světa je propletena Omylem. Tak i positiv

¹⁾ Tradice. — ²⁾ Spinoza. — ³⁾ Tractatus theologico-politicus. — ⁴⁾ Bedřich II

Idealismu, jenž zakotvil na nejvyšších vrcholcích niv Myšlenek, všední cesty Života zasypal novými květy Pantheismu, — ale ledový pot, jenž věnčí jeho skráň, jsou úzkosti Atheismu. Hegel a Schelling svedli duchy, a Idea vytvořila nová oblaka, i tance Hvězd, hladké moře, novou Dokonalost. Člověk si přál něco ochutnat, co hrozí smrtí. Zloba a Zpozdilost spojily se, aby daly Písmu nátěr pošetilý, kalný, setřelý a bídný. Tak lidé odchýlili se od Pravdy vzrušení velikostí těmi malými knížkami, jež zmenšovaly Krista v očích biblického Rationalismu. V šedé kutně mnicha Wittemberského vytrysklo zavržení Tradice, Zlomky Wolfenbüttelské hlásaly již podvod Boha-Člověka. Hrůzy Pohanství vpily se v Kalich Zapomnění, ale Vznešenost jeho, podobná Velikosti zločů v moderním Románu oslepila rozum Straussův. Nadání s Pohrdáním a Nenávistí zasnoubilo se ve škole Tubingské a síla Nevěry kopala hrob Přislíbení. A svět se smál, neboť se zastavil u povrchu věcí, a Hlubiny zůstaly mu neznámými. A následovala Lhostejnost, — triumf Satanův, — neboť Nenávist mu již nestačila. A když Duše zemdlené hledaly spočinutí, spitý hlas přes Zemi letěl, že Věda a Víra jsou dvě slova a že jsou si nepřátelská. Nevěděli, co chtějí ta slova říci, neboť nechápali Tajemství věcí skutečných, a smrtelná Nenávist přimkla se ke dnu Poznání. Historie Omylu zavěsila se na plášť Věd Přírodních, — neboť šat uvádí umělou nepodobnost, — a Nový Náзор platil zevnějšku. Avšak zevnějšek bledne pod vlivem Světla, a oko Intelligenta nesnese strakatiny. Obdiv lidstvo oklamal, a Touha vzlétla do studnic Pohrdání, na jejichž dně Pravda živila své věčné děti. Rosné ráno po noci Utrpení zablýsklo okem Veřejného Mínění a vnutilo slovo, že jen Křestan je dobrým občanem a věrným vojákem. Ale Sílu vnitřní nepostřehly Smysly, — a odtud ten hlas studeného Pokrytce: Opusťte tajemná dogmata, jež jsou Slova bez smyslu! — Pravdu svět znovu uvěznil v oblastech Rozumu, ježto nechtěl viděti cesty k jejím Pramenům, a ty, již rozum podrobili jejímu Zdroji, nazval Nepřátely Kultury. Boj dávný nestihl, ale změnil se Motivy. Tragedii dnešních dnů nevyvolává Rationalismus, ani Mračna Atheismu, ani Materialismus, jenž mimochodem řečeno valí bahno nejodpornějších Harmonií před sebou, ale Falešné Slovo, jež vložili na masku čisté Lásky, pravého Křestanství a Mravnosti, svobodné Vědy a svobody Svědomí. Harnack odhalil to hnízdo Falše pod ssutinami starých pomníků, a Tolstoj dokonce odvolal se na Mistra. Disharmonie zní ve středu Prostoru, a za horou Okeán ruší ticho tajemné noci, ale Duše nezmírají Úzkostí, neboť se shlížejí v pramenech Přislíbení.

„Nieméně“, praví velký Mystik-Filosof,¹⁾ „při svatbě kanaanské, ve chvíli, kdy Všemohoucnost jala se jednati v nezávislosti své Svrchovanosti, vlili číšníci do nádob onu slavnou vodu, jež byla vyvolena, aby se stala okamžitě vínem. Číšníci vykonali maličkost, nalivše vody; ale učinili velkou Vě: přinášejíce přirozenou pomoc člověka a připravujíce to, co učinil Ježíš Kristus, a odvalený kámen od hrobu Lazarova byl maličkostí sám sebou; ale byl mnoho; neboť představoval lidský Čin, jenž nemohl vzkřísiti mrtvého, ale jenž mohl odvaliti kámen.“

Slovo je Činem, — a proto Apologetika musí mluvit, nemá-li Život býti Hříchem. -

¹⁾ A. Hello (l'homme).

L. R. (Ol.)

Z cyklu: »Šerí se« ...

(IV.)

Již noční řasy na zem tichou sjely,
jak rybí oko bylo nebe skvoucí. —
Mi hvězdy tiše písňe lásky pěly,
a luna slala políbení vroucí.

Šel lehce anděl dřímající zemí,
a v spánku sladké, vonné objetí
když vložil lidstvo svými perutěmi,
zdál ve hvězdách se mizeti.

Tam mezi vámi, hvězdy krásné,
jak anděl ten bych zmizet chtěl,
až oči trpyt mi, světlo zhasne:
tak tichou věčnost kéž bych měl!

KAREL VEČEŘA. (Br.)

Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české.

(Č. a.)

Veliký pokrok stal se v rozšíření římského práva, když zakládány střední školy, na nichž pěstováno studium klassické. Odtud již vzdělání klassické rychle vnikalo do širších vrstev lidu. Se znalostí jazyka latinského současně postupovala latinisace poměrů životních. Nenápadně, ale přece dosti jasně jeví se v dedikačním přípisu Brikeího z Lieka králi Ferdinandovi I., že autor dává přednost římskému právu před domácím. Vysvítá to nejen z doslovných reminiscencí, nýbrž i z rozdělení, v němž se přidržuje částečně systému Justinianových institucí. Důsledně dle svého názoru o praeponderanci psaného práva omezuje autor právo zvykové na nejnutnější minimum. Ostře a důrazně prohlašuje již dedikační přípis pražského městského práva Rudolfovi II., že římské právo jest jediným pramenem, z něhož se čerpají ustanovení právní, ježto nic správnějšího a pro základ vhodnějšího se nedá nalézt. Výmluvnými slovy líčí městská rada pražská ve zmíněném jmenování, jak vzorní císařové římsští ctíli a podporovali juristy. Není tudíž divu při takových názorech, že vynikající města volila si toliko muže klassicky vzdělané jakožto orgán, jemuž připadala písemná vyřizování městské rady. Původně možná nedálo se tak zúmyslně, od té doby však, co jednotliví členové městských rad byli vzděláni na řádných školách středních neb i na fakultách artistických, nemůže v tom spatřována býti hra slepé náhody. Čím více se stol. 16. chýlilo ke konci, tím byl zjev tento všeobecnější. Ba sami učitelé na městské fakultě opouštějí katedru, aby vstoupili jako písaři do kanceláří městských rad. Již první apoštol humanismu u nás Jan Tušek z Počátek, dříve zaměstnaný v říšské a císařské kanceláři Sigmundově a Albrechtově, kdež se seznámil s Aeneášem Sylviem, působil od r. 1446—51. jako protonotář Staroměstské pražské rady. R. 1524.

spravoval úřad ten JUDr. Burian z Kornic, klassicky vzdělaný muž, později vystřídal se tam mistr Tomáš z Javořice, Sixt z Ottersdorfu, Dr. Mathiáš Ornius z Paumberka, zvolený r. 1576. do komisse zemského sněmu, když se jednalo o unifikaci zemského a městského práva, Mathouš Gregorin z Tulechova, v Italii na JUDra. promovaný, Matyáš Bydžovský de Aventino, někdejší učitel universitní † 1590, a Pavel Christian z Koldína, jenž rovněž učitelskou činnost na fakultě artistické zaměnil za praktické a kodifikační práce. Z notářů Nového města pražského jmenujeme jenom Víta Ophthalmi a z Oskořina pro jeho pozoruhodný spis „processus juris municipalis cum jure provinciali et romano collatus“ V Menším městě pražském, jako první městský písař působil známý humanista a právník Kocín z Kocínetu. Podobně i v městech venkovských setkáváme se dosti často s písaři klassicky vzdělanými. Tak v Žatci působil Bohuslav z Lobkovic, jeden z předních fedrovatelů snah humanistických v Čechách, Valentin Meziříčský, Mikuláš Artemisius z Černobýl, Václav Vodňanský z Radkova, přítel Lutherův a Melantrichův, Mathiáš Gryll z Gryllova, a známý církevní historik Pavel Skála ze Zhoře. V témž úřadě působili David Grinitus (Vlasák) z Hlaváčova, Kašpar Cropacius, Prokop Lupáč, Pavel Stránský, Václav Plácel z Elbinku a jiní.

Ještě většího významu dlužno přičísti hnutí humanistickému proto, že v královském appellačním soudě zasedalo na lavicích doktorských více mužů humanisticky smýšlejících, již si z ciziny přinesli doktorský klobouk. Zvláštní zmínky zasluhuje také známý sekretář královský Augustin Kaesebrot, jenž studoval v Padově a složil doktorát juris v Bologni, pro své vlivuplné působení a Kocín z Kocínetu pro snahu vědecky zpracovati rozsáhlý právnícký material (juris disciplinam in artem redigi et methodo tradi posse.) V předmluvě Bodinova díla „Methodus ad facilem historiarum cognitionem“ našel myšlenky, jež jeho snahám odpovídaly. Bodin totiž mentionem facit distributionis universi juris ita propositae, quod summa genera generumque partitio ab ipsis causis usque ad infima deducuntur, ea tamen ratione, ut omnia membra inter se apte cohaereant. Citáty římských a řeckých klassiků a časté uvádění sentencí jednotlivých glossatorův a zástupcův právnícké školy humanistické svědčí o důkladné sečtělosti v literatuře klassické i odborné. Vědecké snahy jeho pohnuly snad Víta Ophthalmia k vydání zmíněného spisu „Processus juris municipalis.“

Bylo by tudíž pochybeno mínění, že se hnutí humanistické u nás netýkalo života právního a omezovalo se jako v zemích románských na pouhé studium a zálibu v umění antickém. Právě představitele renaissance nesmíme hledati u nás mezi učiteli z povolání, nýbrž mezi politiky a státníky. Praktický smysl severanů, vztahy německých humanistů k českým, mocné vlny životních otázek, jež chtěly býti rozřešeny, a působení nejnadanějších hlav na místech praktických juristů, vše to nepřipouští domněnky, že by si humanisté čeští nevěšili otázek právníckých a nepůsobili k jejich rozřešení. Jak bylo váženo studium a vzdělávání práva římského, prozrazují tato slova Bohuslava Hassištejnského z Lobkovic o Hieronymu Balbovi: Attulit is nobis Musas, legesque Lycurgi, turba rudis sumus, geminarum que inscia legum. Slova tato výmluvně hlásají, že humanisté římský život u nás horlivě zaváděli, ale svědčí také o žalostné nevážnosti k domácím řádům.

Process recepční urychlily nemálo snahy kodifikační. Kodifikace bylo nanejvýš potřebí. Nebylo ustáleného a na solidních základech spočívajícího zákonodárství ani soudnictví. Osobními slabostmi a vadami dostaly se časem do těchto nejdůležitějších funkcí státní moci nepořádky a pletichy.

Bylo tedy třeba precisně upravití řád soudní a zákonodárství. Králové pokládali reformu zde za svatou povinnost svou. Přemysl Otakar I. 1222. vyjádřil nejlepší úmysl svůj těmito slovy: *Aeqvitati est consentaneum et regiae conveniens excellentiae pariter et honori, modis omnibus ad hoc intendere atque niti, ut nemo contra juris ordinem aggravetur*. Dály se tedy v soudnictví přehmaty, jimž však on sám nebyl s to odpomoci. Kodifikovati právo domácí bylo totiž velice nesnadno, poněvadž se v něm do té doby vědecky nepracovalo a nebylo v něm systému, jenž by byl vůdcem v rozsáhlé a nesnadné práci. Vnuk jeho Přemysl Otakar II. chtěje zlepšiti postavení měšťanstva *per totam quadragesimam in castellum se recepit et de jure Magdeburgensium et aliarum terrarum et rigionum meliora, quae sibi suisque fidelibus videbantur, erigere et jus reformare et confirmare in regno suo, jura vilia et inutilia amputando, consuetudines malas in melius commutando cogitavit*. Avšak nepořídil. *Displicuit baronibus*. Ani Václav II. nedosáhl toho, po čem toužil. *Cogitavit omnia jura regni sub certis legum canonumque regulis constringere et . . . instaurare scriptas leges in regno suo*. *Quidam autem nobiles his auditis non modicum doluerunt, ne vigor scripti juris invalesceret et ne utilitas aliquorum in judiciis deperiret*, unde rex propter illos distulit facere suum inceptum (1294.) Reformoval však přece aspoň jedno partikulární právo kodifikací „jus regale montium“ 1300., jež byla záhy přeložena do češtiny a němčiny. Jest to první pokus kodifikace římského práva soudního ve střední Evropě. Stanovisko kodifikatora zmíněného již Gozzia z Orvietta, jest absolutistické, hodné doby římských imperátorů. Celý ten svod jest patrným násilím na tehdejším stavu zemí českých.

Dalším ¹⁾ krokem přijetí práva římského příznivým byla publikace romanisty městského písaře brněnského Jana „nálezy konšelů“ zvaných — venkonce již duchem římským dýchající. Tím však, že římské právo se ujalo u stolice konšelů brněnských, bylo jeho rozšíření zajištěno na veliký obvod, pováží-li se, jaké vážnosti se těšila stolice konšelů brněnských jakožto soudní dvůr vyšší u soudův jiných a klade-li se patřičná také váha na to, že dotčená sbírka z moravských inkunabulí došla největšího rozšíření. Rozhodný a právu římskému opět příznivý obrat u nás přivodil poměr, v jakém stály poměry konšelů brněnských ku právu Starého Města Pražského. Jako jiná města ve středověku, tak pomáhalo si též Staré Město Pražské, kde nedostačovaly právní zásady domácí, tím, že sáhlo po právu města jiného, zde po sbírce brněnské, jakožto výpomocném zdroji právníckém, jak vysvítá z jednoho drahocenného, mezi r. 1413.—1419. sepsaného rukopisu v městském archivu pražském; v rukopisu tom je mezi jinými prameny jihoněmeckého a staročeského práva uvedena též dotčená sbírka brněnská pode jménem „*cursus sententiarum civilium*“; listy pak sbírky té mají patrné známky, že jich nejvíce z kodexu užíáno bylo. Sbírk „*cursus sententiarum*“ stala se také základem svodu práva pražského, jež vydal r. 1536. písař král. kom. r. ího soudu, mistr svobodných umění Brikeš z Licka pod názvem: „*Knihy městských práv Starého Města Pražského a jiných k tomuto právu patřících měst král. českého.*“ ²⁾ Sbírk práv brněnských byla okolo r. 1380 rozmnožena v Jihlavě o 287 článků, vzatých z privilegií města Jihlavy a z nálezův i z naučení vyšlých od rady jihlavské. R. 1468. touž sbírku přeložil do češtiny kutnohorský písař

¹⁾ Neuschl Dr. R.: »Sociologie«.

²⁾ Kalousek: »České státní právo.«

Vít Tasovský z Lipoltic. Mistr Briek z Vítova překladu asi 80 článků vypustil, ostatek pak, zatajiv pravý původ svého díla, opravil dle originálu latinského. Avšak Pražané sami zamítali zákonník Briekm vydaný, který však přece nezůstal bez významu, protože, jak z celé kompilace patrně, upraven byl pro širší kruhy.

Brněnskou sbírku mezi svými právními pomůckami a prameny čítalo nejen Staré Město Pražské, nýbrž i Kutná Hora a Litoměřice. Toto faktum nabylo dalekosáhlého významu tím, že Praha a Litoměřice staly se appellační instancí od městských soudův. Od té doby bylo úplné přijetí cizího práva ve všech městech již jen otázkou času. Již r. 1545. doléhal sněm zemský na žádost pražské rady u krále, aby prozkoumána a opravena byla rozličná práva. Škoda jen, že details procesu kodifikačního jsou namnoze neznámy a neproniknutelné. Z vnějších dějin tohoto pochodu jsou nám jen nejhlavnější data ze starých listin známa. První zpráva praví, že král Ferdinand schválil dobrozdání svého stejnojmenného syna, tehdejšího místodržitele v Čechách o zlepšení městských práv. Ze všech měst měl k tomu účelu jmenován býti výbor a ustanoven den ke schůzi. Skutečně také byl poslán do Kutné Hory mandát, a z Litoměřic vypravil se konšel Mikuláš Austin do Prahy. R. 1558 děje se v zemských aktech zmínka o předloze a kommissi, jež za tím účelem byla sestavena. R. 1567. v zemském sněmě po smrti Ferdinanda I. naléháno o dokončení kodifikačních prací o právě městském, poněvadž řád zemský tehdy již reformován byl. Veliký pokrok znamená v snaze kodifikační činnost mistra Pavla Christiana z Koldína. Skupina měst dle práva pražského žijících podala před zasedáním zemského sněmu r. 1569. Maximilianovi II. k přehlédnutí Koldínův návrh s prosbou o brzké zakončení kodifikace. Na rozkaz Maximilianův poslaly také Litoměřice do Prahy ke srovnání práva městského pamětní spis, v němž osvětleny nejdůležitější otázky materiálního a formálního práva. Toto memoriale zasláno z královského rozkazu městské radě pražské, jež vysloviti měla o něm své dobrozdání. Vypadlo velice ostře: dovolává se proti právu litoměřickému shody práva pražského s římským a nedostatky práva domácího navrhuje doplniti z práva obecného, císařského, římského. Jednání samo však zůstávalo dlouho jalovým a bezvýsledným. Posléze vzneseno vyrovnání na zemský sněm, jenž poskytl zřízením zemským jednotný základ k reformě. Zajímavým pro naši otázku jest kodex zachovaný v litoměřickém archivu, jenž obsahuje předběžné porady Koldínovy publikace a revisi návrhu Pražany předloženého. Jest to patrně redakční exemplář návrhu o městském právu, což jde z toho na jevo, že za každým odstavcem jiná ruka znamenala doplňky a změny, které v textu zákona uveřejněném r. 1579. pojatý jsou. Pozoruhodno jest, že zmíněné přídatky na více místech text návrhu opravují eminentně ve smyslu práva obecného, a že vystupuje snaha v některých bodech návrhu přidržeti se systému Pandekt, zvláště co se tkne materiálního práva soukromého. Pořadatel těchto gloss jest důkladným znalcem římského práva soukromého. Pořadatel dokazuje to četnými doklady ze sbírek právních a excerpty, jimiž dílo své protkává, cituje doslovně leges, edicta et authentias římských juristů. Dispositiones juris communis pokládá za rozhodující, odvolává se na klassiky, kdykoli se jich užití dá při projednání některé otázky. Znalost obecné nauky právní potvrzují citáty ze spisů proslulých právníků, jakými jsou Archidiaconus Fulgosius a Joannes Schneidewinus. Lippert přičítá autorství tohoto spisu mistru Pavlovi Stránskému. Roku 1579. bylo upravené Koldínem právo městské schváleno od císaře Rudolfa II., jenž dříve se poradil s JUDr. Gabrielem Swěchinem

z Paumberka, mužem v právě římském doby klassické honěným. Téhož roku ještě vyšlo jako zákonník všeobecně platný pod názvem: „Práva 1) městská království Českého“. Zákonník tento představuje kompromiss práva římsko-kanonického s právem německým a českým.

Od té doby ovšem nemohlo se právo litoměřické dlouho udržeti. Již roku 1610. prohlásili zástupcové jeho na zemském sněmě, že se podrobují právu pražskému. Déle než půl století však trvalo, než městské právo české bylo uznáno ve všech městech moravských. Stalo se tak jen provisorně a výpomocně dle císařského rozhodnutí ze dne 30. května 1680; později výlučně a definitivně císařským dekretem ze dne 7. června 1697. Od té doby podrželo si v právních vztazích stavu městského všeobecnou a nikým neupíranou platnost, a processuální řád moravský ze dne 28. července 1760, art. 20. upozorňuje znova městské instance, aby se řídily právem českým. Dalšími nařízeními z r. 1717. a 1734. byla jeho platnost konečně rozšířena i na města slezská, když již dříve r. 1568. v těšínské městské radě bylo zavedeno. Toto městské právo římské, když zanikl v Čechách stav městský se svými privilegii, nabylo platnosti pro selský stav na Moravě a ve Slezsku, poněvadž obsahovalo částečně ustanovení pro poddané, a Moravané se neřídili zemským zřízením z r. 1628. Tím byla zakončena recepce městského práva českého, jenž proniknuto bylo duchem římským a založeno bylo na principech klassického práva římského. (P. d.)

Zpráva o schůzi bohoslovců českoslovanských na Velehradě.

(29. a 30. července 1902.)

Podává Jos. Toman, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

(Č. d.)

Pak dp. P. H l u b e k, redaktor „Katolických Novin“, vyřídil nám jako zástupce pruského Slezska od krajanů pozdrav a přání zduaru akademii. „Jsem ze státu,“ pokračoval, „kde počal kulturní boj. A tu si vzpomínám na jeden obraz: Původce tohoto boje stojí u sv.-peterského chrámu a provazem chce kupoli jeho strhnouti. I přijde ďábel a ptá se: „Co tu chceš?“ — „Chci tento chrám a církve celou zničit.“ — „Příteli,“ poučuje ho ďábel, „to já chci již 1900 let a nepodařilo se mi to — nepodaří se to ani tobě.“ Bratři, i nám se vyplní slova Kristova: Aj, já s vámi jsem . . ., nebudme malé víry, nezhyne!“

Po té jeden z přítomných Slováků tlumočil nám pozdrav, stesky a prosby ubohé Slovače.

Velevážené Shromaždenie. Drahí Bratia!

Zdraví budte od Vás vrele milujících slovenských bratov. Prišla nás len hrstka, prišli sme len šiesti, avšak pozdrav, ktorý viriadujeme, cíti najmenej 20 bratov s nami. — Drahí Bratia! Práve rok tomu, čo stal na tomto mieste Slovák a prosil o duchovnú a ľudskú pomoc pre chudobných Slovákov. A teraz stojí tu zase, aby sa podľa k o v a l slovom, čo skutkom odplatiť nedovedeme.

1) Kalousek: »České státní právo«.

Povďačnosť tlačí nám slzu do očí, mlčíme, a číslice mluvia za nás, čo sme dostali: 1. Olomúckí bohoslovci zaslali nám 48 vedeckých diel v cene 208 K, 2. pražskí 29 kníh, 3. buďejovickí 2 knihy. Ďalej 4. brnenský posílali nám „Museum“ do šiesti alumnátov zdarma a olomúckí zaopatřili šiesti novovysvätencom ľudovú knižnicu po 36 knižkách. — Nuž, teraz už umlkly hlasy nespokojencov, teraz už nečúť žaloby: „Na Velehrade nás len peknými rečami kojá, ale skutkom dokázať nám nevedia ničoho!“ Dnes mlúvi z nás už len uprimná povďačnosť, ktorá sa tu i tam i v našom slovenskom ľude radostne ozívá! Hospodin vysliš ju a požehnaj nás skutkom milujúcim bratom naším!

Avšak, drahí bratia, teraz i dokončiť treba, čo sme začali! Nedostačí len vzbudiť v Slovákovi ten duševný hlad, ale treba ho ukojiť i naďalej, pokiaľ si chleba vlastnou rukou vyrobiť nedovede! Proto obraciam sa k vám, d. b., s novou prosbou, aby ste nás v účinlivej láske vašej i naďalej podržali a nám zápalom srdca vášho svietili... Veď noc panuje u nás, tmavá noc zaslepenosti ťaží klatbou svojou ešte i prsá kňazstva nášého. Čo k tomu poviete, že duchovný otec jedného seminára nášého nehanbil sa v meditácii povedať duchovným synom svojím: „Učte sa tú maďarčinu pylne, aby ste v živote pomalu síce, ale iste maďarizovať mohli!“? — Čo k tomu poviete, že „Katolícké Noviny“ vykázané su z jedného semenišťa len preto, pokiaľ ich redaktorem je kňaz, ktorý nemá hany krom toho veľkého hriechu, že je verný ľudu, z ktorého pochádza a ktorého krv koluje v žilách jeho!? — Avšak nie je dost: V maďarizačnej válke vedia sa ešte i biskupi¹⁾ viznačiť u nás. Biskup, v ktorého diecézii je 200.000 Slovákov, v jednom obežníku vyzíva dekanáty svojej diecézie, aby boli na pozore: Slováci sbierajú podpisy na memorandum, ktoré by išlo pred kráľa a snem a žiadalo by o práva a reč jednotlivých národností. Vyzíva ich, aby veriacich od ruchu tohoto zdržali a výsledok podpisovania mu podali.

Nuž tak! vrahovi, lúpežníkovi je dovolené prosiť o milosť, Slovákovi nedovolía ani toho. — Nuž, bratia, zasvitte vy, rozptýlite hrubé mračna nevedomosti! Len dajte nám kníh, dajte hladujúcemu ľudu nášmu tlačенú písmenu do rúk, nech prinde k povedomiu toho, že je človek na obraz boží stvorený — a potom: beda tým, ktorí mu neboli pastierami, než nájomníkami!

Nuž, k činu sa, bratia! Veďte, že zdar kráča v šlapajách vašich, pokiaľ toto roku pribudlo nám o 10 presvedčených Slovákov, z ktorých sme si hľadá dvoch i na ukážku priviedli. Nuž od Vás závisí, zmôžeme-li sa a či ubývať nás bude! Je to nielen národná, ale jaksi misijnárska práca a tá komu že prináleží lepšej, ako vám, bratia, ktorí chcete byť apoštolmi, chcete byť všetkým všetko?!

Jedon hostinský, jedon krajčírsky tovaryš neťažili si práce tejto, — tamten predpláca šiestim kaplanom časopisy a tento nasbieral 70 kilo kníh pre chudobných Slovákov — či môže byť ona práca obtížna vám, apoštolským junákom? A či nemáme hľadať viac apoštolského ducha v kňazovi ako v laikovi?

Bratia, my videli sme, skusili sme, že viete nás milovať: preto s celou dušou vrháme sa do náručia vášho! Duchu sv. Methoda! vstup medzi nás, nadchni srdcia naše a buď večným svedkom toho, že láska naša nebude láskou slov, než láskou činov!

Omluvil se p. prof. Prasek, jenž měl dle programu přednášeti „O dějinných pomůckách nepovšimnutých“. Místo něho slovo uděleno dpp. Jos. Svozilovi a děkanu J. Vychodilovi.

¹⁾ Viz podobné příklady ve »Hlíde« XIX. č. 11. (1902), str. 820.

P. Jos. Svozil promluvil asi takto :

První náš p. řečník připomněl nám pravdu, že pro nové poměry jest třeba hledati nových prostředků. A mně slova tato připomněla, že v ideí Cyrillo-Methodějské máme ten poukaz, že již naši sv. apoštolové uvedli nové prostředky k hlásání slova Božího. Mním to jednoduché, že bez veliké úzkostlivosti dali hned lidu knihy slovanské, že i bohoslužbou hleděli se lidu přiblížiti, aby ho získali a teprve potom, když byli stíháni, počali se hájiti a dovedli se také uhájiti. Napodobení toho příkladu přineslo by hojné požehnání pro naši církev. Myslím, že ani my nesmíme býti příliš úzkostliví; naše církev není jen čistě konservativní, nýbrž má stále jak před 1000 lety sílu tvořivou; musíme tedy pro nové doby nové prostředky tvořiti, abychom se přiblížili tomu, čeho třeba jest pro lidstvo samo. Proč jest tak často katolická intelligence indifferentní? Snad také proto, že jsme se příliš báli svobody a osobovali si příliš mnoho práva. Stálo by to aspoň za úvahu!

A nemyslíte, že právě kdybychom na sv. C. a M. vystihli také ten rys, že samostatně hledali nových blahodárných prostředkův a kdybychom si všímali té jejich samostatnosti a neochvějnosti, že by odňat byl protikatolický osten, který se dává oslavám Husovým?

Idea C.-M. je nejcennější právě tím, že učí, jak dovésti v církvi býti samostatným a hájiti pravdy.

Není zde místa k tomu, abychom příliš sobě stěžovali; stížností máme za rok zrovna dost, zde však máme čerpati nadšení!

Na konec navrhl pan řečník, aby biskupu Strossmayerovi u příležitosti diamantového jubilea doktorského byl zaslán blahopřejný telegram; návrh ten jednohlasně přijat.

Dp. děkan J. Vychodil chce říci několik slov místo nepřítomného prof. Praska.

Dějinné pomůcky jsou přerozmanité. Sušil sbíral národní písně, jiní zase národní vyšívání, jiní národní pověsti nebo staré předměty. To jsou všechno pomůcky, které jindy byly zapomenuty, nyní však, když se jich ujala ruka zkušená, staly se zdrojem pro dějiny naše kulturní. Při tom však třeba jest sbírat i v první řadě písemné pomůcky leckde pohozené, a o tom asi chtěl Prasek mluvit.

Pomůcky takové jsou nesmírně důležité. Tak třeba rukopisy velehradské velice přispěly na př. k objasnění významu sochy mariánské na Velehradě. Teprve tehdy stala se všem milou, když Vinc. Brandlem otevřen přístup k archivu (v „Obzoru“) a tak všichni zvěděli, co znamená.

Jiný příklad: Jeden professor brněnský, který zkoumal velehradský kostel a posunul Velehrad až na hranice Moravy — ač úplně bez důvodu! — popřel, že kostel byl dříve delší. V „Methodu“ však byly uveřejněny staré pomůcky, dle nichž byl kostel tento před r. 1240. klenutý a r. 1687. při nové úpravě po požáru zkrácen. („Ecclesia autem abbrevianda erat.“) Druhý doklad podává stará litanie k patronům jednotlivých kaplí (pobočních oltářů), jichž dle ní bylo o čtyři více.

Připomínám to, abych upozornil na rukopisné zprávy snad ve vašem působišti, aby žádné zrnko nepřišlo na zmar. Hlavních pramenů hledejte v starých úředních matrikách. Jest totiž známo, jaká jména se dávala dětem na křtu. Jsou doby, kdy nedávali jmen sv. C. a M., nač bylo i v „Obzoru“ upozorněno. To jsou ty zaprášené poklady, které jsou pomůckou pro poznání staré kultury.

A ještě jedny pomůcky mám na mysli, totiž to, co se nazývá knihou katolickou. Mnohé knihy o sv. C. a M. zůstávají i od kněží nepovšimnuty, často jen proto, že je vydal kněz. Tak také „Sborník Velehradský“ je pro mnohé tištěný pramen nepovšimnutý. A tu je na vás, abyste dobrou věc podporovali,

kupovali a doporučovali lidem, kteří si rádi všimnou něčeho dobrého. Tak se stanou nepovšimnuté povšimnutými, tak prospějete k činnosti v duchu sv. C. a M.

Dp. předseda Dr. A. C. Stojan poděkovav všem, kdož jakkoliv ke zdaru sjezdu přispěli, zakončil akademii krátce po 12. hod. Po sv. požehnání líbali jsme v Cyrilce ostatky sv. Cyrilla.

Při společném obědě „u Heroldů“ rozproudila se živá zábava. Vyměněny četné a významné přípitky, jež vystřídaný byly sbory přednesenými od kolegův olomouckých a později též od bratří Slováků. Přípitky proneseny byly všem i jednotlivým členům předsednictva, všem hostům i bohoslovcům pořadatelům.

(P. d.)

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

V poslední době konáno 5 schůzí:

XIII. 22. února. 1. J. Hloušek (II. r.): „K cukerní krizi“. 2. Josef Rudolecký (III. r.): „O původu řeči.“ (Z paměti.)

XIV. 1. března. 1. Jos. Rudolecký (III. r.): „O původu řeči.“ (Dok. — Z paměti.) 2. Ed. Haiser (I. r.): „Kramerius a česká expedice“ (Z paměti.)

XV. 8. března. 1. Oktetto: Gluck, Orfeus a Euridika (ouvert) 2. Fr. Hyacint Novák O. C. (II. r.): „Křesťanství budí zájem pro krásy přírodní.“ 3. Jos. Chadim (II. r.): „Škola konfesionální.“ 4. Oktetto: Rossini, Tankred (ouvert.) 5. Na návrh Jos. Ondráka (III. r.) povstáním vzdána pohrobní pocta zemřelému vůdci národa, velikánu dr. Fr. L. Riegrovi.

XVI. 15. března: 1. Oktetto: Bellini, Norma. 2. Frant. Čermák (III. r.): „Kristus v Nazaretě.“ (Z paměti.) 3. Jos. Ondrák (III. r.): „Za Riegrem.“ (Z paměti.) 4. Oktetto: Kde domov můj? (Fantasie.)

Ve schůzích, v nichž nehrála hudba, předneseno mimo jiné něco z Potulného zpěváka (K. Skřivan), Akkordů (Kyselý).

K dosud založeným kroužkům přistoupil šestý: přírodovědecko-apologetický, jež se zvláštní ochotou řídí Fr. Hyacint Novák O. C. (II. r.)

Dne 7. března pořádána v alumnátě našem **řečnicko-hudební akademie** na oslavu sv. Tomáše Aquinského a papežského jubilea sv. Otce Lva XIII. „Hlas“ dne 10. března přinesl o ní tuto zprávu:

Akademie řečnicko-hudební v biskupském alumnátě, jako každoročně, i letos byla velmi zdařilá. V průčelí refektáře, kde akademie se konala, obraz sv. Tomáše Aqu. a poprsí sv. Otce Lva XIII. zářily četnými světly v háji květinovém. Ctp. bohoslovci řečníci i zpěváci dokázali četným vzácným hostům, že nezabývají se pilně pouze předepsaným studiem odborným, ale zároveň že všímají si všech směrův a otázek časových v umění i v literatuře, vědě i filosofii a sociologii a že ke všem moderním otázkám zaujati se snaží správné stanovisko katolické, církevní, prosté veškeré předpojatosti, ale také chabé poddajnosti. Ušlechtilý zpěv pak jest jim milým a užitečným osvěžením po vážném studiu. Řečí předneseny byly tři. Ctp. Fr. Hruďa, bohosl. IV. roč. a předseda „Růže Sušilovy“, který zároveň pěkně nacvičil a dovedně řídil všechny zpěvy, promluvil o tematě „Sv. Tomáš Aquinský a Kant“, ctp. Karel Černý z III. roč. v řeči německé přesně vytkl v řeči své „nábožensko-mravní stinné stránky moderní osvěty“ (Religiössittliche Schattenseiten der modernen

Aufklärung), ctp. Karel Večeřa z III. roč. pojednal obsírně a všestranně o vztahu „renaissance k církvi katolické“. Část pěvecká obsahovala hymnu na oslavu sv. Tomáše Aqu., již složil dr. Jos. Chmelíček, dále Graduale na slavnost B. Srdce Páně od Hallera, symfonii „Tenebrae factae sunt“ od Haydna a kantatu „Tu es Petrus“ od Belly. Všecky sbory pěkně byly provedeny a jako všecky řeči odměněny byly zaslouženým potleskem. Akademii přítomností poctili ptp. J. Ex. ndp. biskup, František Saleský, J. M. ndp. opat Fr. Sal. Bařina ze St. Brna, vdpp. kanovníci msgr. Jak. Kapusta, msgr. dr. Jos. Pospíšil, Fab. Roháček a Th. Wolf, říš. a zem. poslanec dr. Josef Koudela, profesoři české techniky dr. Sucharda a dr. Sobotka, zemědělský inspektor p. J. Dumek z Prahy, ředitelé ústavů učitelských pp. Ant. Váňa a Ant. Burjan, vdpp. profesoři bohosloví, msgr. Vl. Šťastný, bisk. sekretář dr. Fr. Ehrmann, školdozorce A. Macháč, profesoři pp. Al. Vlk, V. König, dr. Fr. Kameníček, Fr. Janovský, dr. J. Sedlák, dr. Al. Mayer, J. Janoušek, Ant. Drápalík, sochař J. Tomola, stavitel Tebich, dp. faráři dr. Fr. Kolísek a P. Klem. Janetschek, voj. kurát a bisk. notář Ad. Honig, prof. kadetní školy dr. Jos. Bombora, sekretář techniky p. Pavelka, P. Alois Slovák, O. S. A., JUC. Koudela a č. j. — J. Ex. ndp. biskup poděkoval na konec všem hostům, z nichž mnohým je akademie projevem vděčnosti za přednášky konané v biskupském semináři pacholeckém, připomíná, že letoší akademie je poslední ve staré budově a těší se na shledanou v budově nové v roce příštím. VÝBOR¹⁾

Z ČES. BUDĚJOVIC.

Na X. schůzi „Lit. jednoty Jirsík“ 18. ledna probral kol. Skalický (II.) filosofii Kantovu a kol. Vítek (III.) podal „Štědrovečerní motiv.“

Na schůzích XI — XIII. (25. ledna, 1. a 8. února) pokračoval kol. Skalický v „Konturách dějin filosofie“, a kol. předseda přednesl: „Zednáři proti Bohu, církvi, vlasti“, poukázav spolu na stopy zásad jejich v poesii, politice a v životě vůbec.

XIV. 15. února. Kol. Kordík (II.) „O protestantismu.“

XV. 22. února. Slavnostní schůze k účtě památky 20tého výročí smrti biskupa — vlastence Jirsíka. Schůzi zahájili a skončili kol. Šíman a Vitoušek (IV.) skladbami Leonarda a Beriota. Kol. Kordík básně: „Lito mi zástupů“ a kol. Novák (III.) promluvil o životě zvěčnělého, vybízaje k pilné a nutné práci po vzoru Jirsíkově. — Hrob Jirsíkův ozdoben věncem národních obětí. V den úmrtí 23. února navštívili všichni bohoslovci rov biskupův, kde zapěvše dva sbory za duši jeho se pomodlili. O. v p.!

XVI. 1. března pokračoval kol. Kordík „O protestantismu“ a kol. Říha (II.) začal svoji črtu: „Nesnáze pořadatelstva studentského divadla.“

XVII. 9. března. Kol. Čech (I.) „O české literatuře od let osmdesátých“, kol. Říha dokončil črtu „Nesnáze pořadatelstva studentského divadla.“ — Pozdrav jednotám! PŘEDSEDA.

Sociální kroužek. V VI. a VII. schůzi probral kol. Lauseker (II.) program strany křesť.-sociální a soc.-demokratické.

Kol. Fencel (IV.) přednášel v VIII. schůzi: „Několik praktických slov o spolkaření“ a v IX.: „Proč a jak máme se účastniti života spolkového“; v X. a XI. kol. Jiran (III.): „Zhoubný vliv liberalismu na řemesla“; v XII. a XIII. kol. Eybl (I.): „O otázce ženské“; v XIV. schůzi kol. Kostka (III.): „Křesť. socialismus v otázce řemeslnické.“ — Zdař Bůh! PŘEDSEDA.

¹⁾ Zprávu z Olomouce přineseme příště.

Včelařsko-hospodářský kroužek. Dne 18. prosince 1902 v VI. čl. schůzi přednášel kol. Samec (I.) „O rozmnožování včel“ a „O významu chovu dobytka“ promluvil kol. jednatel. V VII. čl. schůzi 15. ledna 1903. kol. Holý (II.) zmínil se „O úpadku včelařství“ a kol. Jančar (II.) pohovořil „O rozmnožování stromů.“ Na VIII. schůzi kol. Šanda (I.) mluvil o thematu „Nepřátelé včel“ a kol. Slepíčka „O chovu dobytka dle účelu.“ V XI. čl. schůzi 29. ledna probral kol. Holý (II.) „Zařízení úlů Dzierzonských.“ V X. schůzi 5. února kol. Holý (II.) pokračoval a kol. Stuna (II.) seznámil členy se šlechtěním stromů a to „roubováním.“ Na XI. schůzi pojednal kol. Samec (I.) „O včelařském nářadí“ a kol. Slepíčka (III.) pokračoval. V XII. čl. schůzi pokračoval kol. Samec (I.) V XIII. schůzi kol. Samec (I.) dokončil své thema a kol. Šanda (I.) probral thema: „Podpory ku zvelebení chovu dobytka.“ V XIV. schůzi 12. března kol. Jančar: „Jarní práce včelařova“ a kol. Stuna (II.) „Očkování.“

JEDNATEL.

~ ~ ~ DOPISY. ~ ~ ~

IZ MARIBORA.

Predragi gospod predsednik!

Menda ste že začeli slabo o meni misliti, ker se tako dolgo nisem odzval Vašemu povabilu in ker se tako dolgo nisem nič zmenil za Vaše skrbne opomine. Zdaj, ko zveste vzrok moje zamude, mi gotovo odpustite. Želel sem Vam namreč poročati o naši papeževi slavnosti, ki smo jo obhajali mariborski bogoslovci 8/3, t. j. zadnjo nedeljo. Tako važne in tako lepe slavnosti še v našem zavodu niso obhajali bogoslovci. — Vsakemu resno-mislečemu človeku, predvsem pa bogoslovcu mora biti primat rimskih papežev predmet natančnega razmotrivanja. Nehote se vrine umu opazujočemu drvenje in vrvenje človeštva vprašanje: Kaj, da se ravno ob to ustanovo rimske stolice tako ljuto in besno zaganjajo sovražniki, pa je kljub besnim napadom vendar ne morejo ugonobiti? Kaj, da se z druge strani vsi ljudje, ki so dobre volje in ki v resnici želijo pravo srečo in napredek človeštva, obračajo z neomejenim zaupanjem do Rima in iščejo tam pomoči? V resnici čudovit, veličasten in resen je ta prizor, ki ga opazujemo dandanes. In zgodovina 19 stoletij obstanka sv. Cerkve nam predstavlja v brstvu vedno eden in isti prizor. — Kdo nam poda odgovor na stavljena vprašanja, kdo nam poda zadostni razlog zgodovinskemu dejstvu? — Nekdaj je modri in častitljivi Gamaliel tako globokoumno modroval o osodi ravno razvijajoče se cerkve novega zakona (Act. 5, 38. 39): Si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud. 19 stoletij že bijejo ljuti sovražniki brezuspešni boj proti ustanovi rimske stolice. Nimamo li pravice sklepati iz tega dejstva, da je rimsko papeštvo božja ustanova? — Da bi se vendar enkrat sovražnikom oči odprle, da bi spoznali svetovno važno resnico in ubogali modrega Gamaliela: Discedite ab hominibus istis! — V Delfih si je nekdam Apollonov duhoven z marljivim razmotrivanjem časovnih razmer in z zvijačno dvoumnostjo ohranil pred Grki nimb nezmotljivosti. Koliko zanesljivejše in vzvišenejše preročišče ima krščanski svet v Rimu. Tu ne govori zgolj človeški um, ampak um, ki se opira na posebno pomoč božjo. Rimski papeži so od Kristusa odbrani, da varujejo in razlagajo vsem časom čisto resnico Kristusovega nauka. Zato naj ne bodo razni novodobni filozofi voditelji našega uma, ampak naš voditelj

k resnici naj bo rimski papež. — Prepričanje, da je papeštvo božja ustanova in da podaje rimski papež resnico v najvažnejših vprašanjih življenja, to prepričanje bo premagalo zmote sveta. Izraz tega trdnega prepričanja je bila naša lepa slavnost v proslavo 25letnega vladanja Leona XIII. Program je bil naslednji: 1. Slava Leonu XIII., štiriglasna pesem; sklad. Förster. 2. Leon XIII. — protector scientiarum; gov. Kropivšek (IV.) 3. Psalm 90, štiriglasna skladba s spremljanjem klavirja in harmonija; skladatelj C. Reinthaler. 4. Leon XIII., socialni papež; gov. Ant. Tkavc (I.) 5. Tu es Petrus! štiriglasna komp.; sklad. M. Filke. 6. Leon XIII. in študij sv. pisma; gov. Ant. Pinter. 7. Himna Leonu XIII. s spremljanjem klav.; P. Mittmann — V kratkem še nekaj o našem društvu „Slomšek“! V prvem polletju smo imeli 11 društvenih ur, pri katerih je bilo povprečno vsakokrat navzočih okoli 18 udov. Žalibog še vedno ne marajo biti vsi bogoslovci udje našega prekoristnega in v današnjih mlačnih, da celo mrzlih časih prevažnega društva! — Da je društvo v resnici koristno, dokazujejo jasno zanimivi predmeti, ki so se v njem razpravljali. Naj navedem nekatere: Naš smoter (gov. Jehart, II.). — Prirodna čudesa Krajnske v pesmi (Rožič). — Immortale Dei (razprava papeževe enciklike: V. Kropivšek) — Kdo je prost? (Šanc). — Ktero je pravo svetovno naziranje? (V. Zolgar). — Liberalizem in sreča človeštva (Žgank) — Šola in socialno vprašanje (Sagaj). — O socialnem vprašanju je referiral Ant. Berk (II) po znameniti knjigi Dr. Pavlice: Socialno vprašanje. — Društveni list „Lipica“ je izdal posebno slovesno številko v proslavo 25letnega vladanja Leona XIII. — Nekoliko smo tedaj, kakor razvidite, delali, dasi še ne dosti. Skušali bomo v drugem polletju še več storiti. Kaki bodo vspehi, Vam bom ob konca šolskega leta poročal. — Sprejmite, marljivi delavci in dragi bratje, srčne pozdrave od udov društva „Slomšek“!

V. ŽOLGAR, tajnik.

IZ LJUBLJANE.

Ljubi bratje!

V zadnjem dopisu smo obljubili da Vam po vsebini navedemo tukajšnja predavanja in govore, ker smatramo za brezplodno pisarjenje, ko bi jih le naštevali; temu ali onemu izmed slovenskih, slovanskih bratov bi tvarina utegnila biti povabna. Predavali, oz. govorili so: tov. Marold „o bogastvu katoliške cerkve“; odgovoril je na vprašanja: odkod ima cerkev bogastvo, za kaj ga smatra in kako ga uporablja. Vir njenega bogastva je božji blagoslov po besedah Gospodovih: „Iščite najprej božjega kraljestva in njegove pravice, vse drugo vam bo navrženo“. Drugi vir pa je delo; delali so apostoli, delalo je in dela srednjeveško in sedanje redovništvo. Z delom pridobljenega premoženja, ki je pa v primeri s kričečimi milijardami kapitalistov prava beračija, sv. Cerkev ne smatra za smoter, ampak le za sredstvo do smotra, ne kopiči ga, marveč si ga tisočero obrestuje v dobrodelnih napravah. — Temu podobno je predaval tov. Pirc „o vsestranski moči krščanske vere“. Pobijal je moderno frazo: od vere nimam nikakega dobička; kaže mi le v posmrtnost; obeta mi zlatih, nedosežnih gradov. Kako zapeljiva publica ateistov, nihilistov in drugih „istov“! Katoliška vera more edina zadovoljiti človeško srce, ker edina črpa iz neskaljenega studenca božje milosti; katolicizem more zadovoljiti človeškemu razumu, ker edini ve odgovora na vprašanja o poslednjih vzrokih. Krščanstvo vzgaja srečne ljudi, utrja značaje, mori strast, vzdržuje na svetu moralno, določa pravec in smer zgodovini. — Tov. Orehek: „Verstvo v Rusiji in polskoslovansko vprašanje.“ Vsa Evropa z zanimanjem zasleduje novejšo ruske kulturne pojave; rimski

papež in z njim ves katoliški svet pa pri tem tudi — upa. Pojavi žalostnih socialnih in kulturnih razmer imajo svoj globlji razlog v osnovni ruski državni ideji v cezaropapizmu. Če pade ta, pade tudi stena med vzhodom in zahodom, in v rusko družbo preide novo življenje. Katolicizem je religija bodočnosti. Ali so dani pogoji, da prodre tudi v Rusijo? Pogoji so dani, kajti 1. do kulturne revolucije priti mora, ker je sedanje stanje ruske družbe nenaravno, in 2. narod bo katastrofo tudi prestal in katolicizem vzprejel, ker je ruska narodna duša še globoko religiozna, pravoslavje pa razen dveh treh novejših implicite veruje vse katoliške dogme. Naravno bi bilo in upati smemo, da katoliški Poljaki združijo vzhod in zahod na podlagi katoliške ideje; to pa je seveda odvisno od rešitve poljskoruskega političnega in ruskoslovanskega kulturnega vprašanja. — Tov. Premrl: „Koral, bistvo in merilo cerkvene glasbe“. Koral je izključno sv. Cerkvi lastna glasba; imenovati ga smemo po pravici bistvo cerkvene glasbe. O tem priča zgodovina. Od časov, ko se je krščanska misel skrivala po katakombah, pa do današnjih dni, je sv. Cerkev gojila, širila, izpopolnjevala in vsepovsod zahtevala edinole koral. V tem smislu se delovali: sv. Ambrož, Gregor Vel., glasbena šola v Rimu, razni, od Karola Vel. ustanovljeni zavodi po Nemškem, Gvido Areški, tridentinski zbor in takratne uredbe liturgičnih koralnih spevov, Pij IX., Leon XIII. Dvanajst stoletij se Cerkev razem koralnega sploh ni posluževala drugega petja; cerkveni skladatelji so do 17. stoletja črpali motive svojim kompozicijam večinoma le iz koral. V novejši dobi povdarjajo koral kot specifiško cerkveno petje razni provincialni zbori (kolinski in praški l. 1860.). Koral je merilo cerkvene glasbe bodisi v cerkveno liturgičnem bodisi v umetniško estetičnem oziru. Njega melodije so svete, proste kakršnegakoli hrupa in bolehave sentimentalnosti, navidežno revne, v notranjosti bogate in zmožne, da v vernikih vzbujajo pravo, istinito pobožnost. Seveda je treba koral dobro izvajati. V svoji vrsti je nekaj dovršenega in veličastnega, vreden bolj ko vsaka druga glasba, da proslavlja Gospoda v Njegovih svetiščih. Njegovo visoko vrednost priznavajo in ga občudujejo kot vzvišenega nad vsako drugo moderno glasbo največji glasbeni veščaki (Mozart i. dr.), — Tov. Štrajhar: „Naša bolna družba in socialna važnost redovništva.“ Socialni nered nastaja, ker se je jela izgubljati pravičnost. „Justitia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum“ (Prov. XIV.). Socialni boj je boj za pravičnost; sv. Cerkev vodi ta boj, ker je nositeljica pravičnosti; ozdraviti hoče bolno družbo. Redovništvo je glavni steber sv. Cerkve; ono deluje za sanacijo družbe na podlagi trojne obljube, izražene v evangeljskih svetih. Zato je nujno, da redovništvo obstoja, dokler je na svetu kaj revežev, duševnih in telesnih bolnikov. — Tov. Drolc: „O papežinji Ivani.“ Ko je vzniklo protestanstvo, se je z besno silo vrglo na papeštvo, vedoč, da more organizem kat. cerkve uničiti le, če strmoglavi naslednika sv. Petra, organizem oživljajočo autoriteto. Ker pa je nasprotnikom manjkalo poštenega orožja, je bilo — in je deloma še — vse njih stremljenje le bolj satirično. Taka satira je tudi fabula o papisi Ivani. Najveljavnejši protestantski zgodovinarji pa priznavajo sami, da je Leonu IV. neposredno sledil Benedikt III., a med tema dvema naj bi bila vladala ona bajna Ivana. — Tov. Vilfan: „Antiko in moderno suženstvo“. Zloraba svobode je greh, suženstvo je sad greha. Kristus je prišel odrešit svet od greha, torej tudi od posledice greha, od suženstva. Kristusov nauk je prekvasil človeško družbo, greh se je umikal in z grehom tudi suženstvo. V novejšem času pa, ko pokvarjena človeška volja spet izganja Kristusa iz socialnih organizmov, hoče zavladati spet suženstvo — moderno. Liberalizem je prevrnil socialni red,

kapitalizem je vvedel moderni servilizem. — Tov. Žust: „Vera in kruh.“ Katoliška vera ne vodi človeka samo k večnemu blaženstvu, ampak ga dviga in krepi tudi v časnih zadevah, ker mu vzbuja ljubezem do dela, blagoslavlja delo in določa pravično razmerje med delavcem in delodajalcem. — Tov. Podbevšek: „Mučeniki — junaki krščanstva.“ Po pravici je vzkliknil Tertulian: „Sanguis... semen christianorum!“ Pregarjanje in trpljenje označuje Kristusovo cerkev; njen temelj je položen na truplih mučencev. Ne prošnje ne grožnje, pregovarjanje in zapeljevanje, ne muke ne smrt niso mogle omajati njih prepričanja, preprečiti njih stremljenja, zasenčiti njih ideala, ki je bil edinole Kristus Križani, njih tolažba in plačilo. Zato pa je nauk, čegar glasniki so bili priprosti delavci-apostoli, strmoglavil poganstvo, ki je vladalo urbem et orbem. Pogled v krvavo krščansko preteklost naj nam daje životvorne sile za sedanjost; srčnost, močatost in doslednost sv. mučencev naj nam določajo smer delovanja v boju proti modernim poganskim strujam! — Tov. Logar: „Nekaj malega k verskemu momentu križarskih vojsk“. V očeh objektivnega zgodovinarja so križarske vojske eminentno verski pojav v svojem početku in v posledicah; plod so ves srednjeveški živelj prešinjajočega verskega prepričanja, junaška doba vladajočega krščanstva. V teh vojskah se je verska misel okrepila še bolj; Rim je faktično zavladal po vsem krščanskem svetu. Sv. Cerkev se je mogla šele zdaj lotiti uspešnega prenavljanja človeške družbe. Narodi so se spoznali in vzljubili; posamnim stanovom so se določile pravice in dolžnosti; v enakosti in bratstvu so ljudje mirno živeli drug poleg drugega, ker so vedeli, da imajo skupnega Očeta. Kamorkoli je posegla Cerkev z blagoslovjeno roko, mogla je reči: „Ecce, nova facio omnia“. Seveda je pri vsem tem bilo vmes marsikaj človeškega; to je naravno in dokazuje le, da so bili izvrševalci božje volje pač ljudje! — Tov. Zajc: „Averroizem in sv. Tomaž Akvinski“. Fiziško silo muhamedanske invazije je zapadna Evropa pod Karlom Martelom sijajno odbila, a evropski civilizaciji je še večja nevarnost pretila od duhovne invazije glavne struje arabske filozofije — averroizma. Previdnost božja je poslala sv. Tomaža Akvinca, da z lučjo najčistejše resnice obsije in prežene iz Hispanije na frankovska tla prodirajočo temo epikurejskih zmot. Večna Modrost mu je odločila apologetsko misijo kakor svoj čas Atanaziju, Avguštinu. Z globoko učenostjo in uničujočo dialektiko je v „Contra gentiles“ zavrnil napačna, Bogu in človeku krivična zistema materializma in panteizma, ki se zanja ogreva Averroës taječ Stvarnika, božjo previdnost, svobodo volje, nesmrtnost duše — resnice, ki na njih sloni krščanska morala. — Tov. Jovan: „Socialna reforma in duhovne pastirstvo“. Zgodovina uči, da so bili narodi gospodarsko srečni takrat, ko jih je prešinjal duh krščanstva (srednjeveško združništvo). Reformacija je v gospodarstvo vpeljala individualizem z vsemi zlimi posledicami. Individualizem vodi od Boga, zato je dolžnost Cerkve, da ga pobija, a to gre le z aktivnim delovanjem pri socialni reformi. Krščansko-socialna reforma pa stremi edinole za tem, da ljubezni in pravici v javnosti pripomore do potrebne veljave po programu, načrtanem v Leonovi encikliki „Rerum novarum“. — Ta govor je bil važen že vsled tega, ker je dal povod ustanovitvi nove organizacije v našem semenišču; oživotvoril se je namreč tisti večer socialni klub — največ po prizadevanju veleč. g. dr. Kreka. Videč, da na Kranjskem gospodarsko združništvo sloni skorej izključno le na duhovništvu in je nujno potrebno, da se bogoslovci v tej stroki temeljito izobrazijo, sprožil je o priliki govora tov. Jovana srečno misel, da se ustanovi društvo, ki bi se bogoslovci v njem mogli pripravljati

na socialno delo v dušnem pastirstvu. Z veseljem in s hvaležnostjo smo pozdravili novo društvo, ki pod vodstvom tov. Jovana že več mescev blagoslovljeno deluje. Vsak teden se shajamo k predavanjem, ki se jih vdeležuje tudi pokrovitelj g. dr. Krek. Doslej so predavali: Tov. Vovko: „Zgodovina obrtnega stanu“, priobčena v letošnjem „Slovenskem Listu“, zato naj Vam o njej ne razpravljam obširneje. — Tov. Natlačen: „Terminska kupčija z žitom“; tudi to razprava je izšla v „Slov. Listu“. — Tov. Mikuž: „Zgodovina kmetskega stanu“. Ideje vodijo življenje, ne življenje idej. Rimska religija je bila religija koristi, materialistična religija. Materializem je vladal v umovih, v socialnem življenju pa temu odgovarjajoči individualizem, kapitalizem, oligarhija desetstisočernih. Ko je bila moč krščanstva, religije svobode, najjačja, je bil tudi kmet najsrečnejši. Dandanašnji se v javnosti izpodriva Kristus, po kmetiskih domovih pa poje boben. — Tov. Strajhar: „Kratka slika naših kmetiskih razmer“. Potrebna je nujno hitra od pomoč. — Zlasti je važno, da se v „socialnem klubu“ učimo knjigovodstva in praktičnega poslovanja v raznih društvih. — Mesca oktobra l. l. smo po prizadevanju tov. Vadnala ustanovili „poljski krožek“. Vse se združuje, vse čuti zle posledice liberalnega individualističnega svetovnega naziranja, zato je naravno in potrebno, da se skupljamo in vsaj kulturno edinimo tudi Slovani. In tudi tu velja „svoji k svojim“, katoliški Slovan naj išče katoliškega Slovana, katoličan in drugoverec ali celo bezverec, naj je tudi Slovan, nimata stika, ker druge združitve ni razen združitve v Kristusu. Naravno, da smo si zaželeli znanja poljskega jezika in spoznanja poljske kulture, ki je eminentno katoliška. Krožek obstoja že dobrih 5 mescev. Vodi ga ustanovitelj tov. Vadnal sam. Poleg slovnice, ki jo polagoma jemljemo od ure do ure, čitamo redno iz Maryan Morawskega sloveče knjige „Wieczory nad Lemanem“. Razen tega nam g. tovariš redno tudi kaj predava; predaval je doslej o razvoju in naravi poljskega jezika, o poljski narodni duši, o poljskem kraljestvu in poljski kulturi, o znamenitejših Poljakih, na pr. o sv. Vojtehu i. dr.

Februarja smo imeli običajne semestralne skušnje. Prisostvovali so tudi presv. g. knezoškof; ko so nam prišli poročat o vtisu, ki so ga dobili, so se izrazili zelo povoljno, navduševali nas zlasti za ascetično, znanstveno in socialno delo in izrazili svoje zadovoljstvo, da se v semenišču toliko dela. Prisrčne besede ljubljene nadpastirja so nas navdale z novim pogumom, z novo ljubeznijo do naroda, združenega z Rimom. — Le nekaj nas žalosti. Takozvana „Zveza slovenskih bogoslovcev“ letos kar ne more oživeti. Obračamo se torej do bratov po slov. semeniščih, da bi o tej stvari spregovorili kakšno besedo — kakršnokoli! — ali v „Muzeju“ z dopisom ali pa pismeno na sedanjega predsednika „Zveze“, g. A. Orehek, bogoslovca v Ljubljani, kot predsednika tukajšnjega „Cirilskega društva“ po § 5. a — „Zvezinih“ pravil. Prosimo iskremo, da se stvar zjasni! — Vsem skupaj pa bratski pozdrav v Gospodu!

T. Č. TAJNIK „CIRILSKEGA DRUŠTVA“.

ROZMANITOSTI.

Z nejnovější německé filosofie.

Jest skutečně zajímavé pozorovati, kterak křesťanství, křesťanské zásady neb aspoň vůbec theistické náboženství, stále jasněji i mladším filozofům německým přece jen zůstávají alfou a omegou, středem, k němuž vše směřuje.

Proti Haecklovi, jenž nejnověji ve svých „Welträtseln“ prchl od hrubého materialismu k „velikému Spinozovi“, tvrdí stále určitěji a ostřeji Wundt, Paulsen, Bunge, Reinke, že theorie evoluční nejen neodklizuje se světa sporů a záhad, nýbrž pobádá jen k stále hlubší a obsažnější teleologii. „Účelnost v oživené přírodě“, praví Dr. J. Reinke ve své knize „Die Welt als That“ (str. 239), „nedá se oddisputovati pražádnou sofistikou. Pokus Darwinův ji popírati, když stanovil ve své theorii náhodu světovým principem, se nezdařil.“

Mnoho dnes oslavovaný Wundt neodvážil se sice posud pozitivně oceniti mravní význam křesťanství, avšak Wundt jest apoň metafysikem mezi novějšími filozofy, on znova prorazil dráhu královně filozofických disciplin, když dokázal, že nestačí pouhé poznání a pozorování věcí, nýbrž že nutno pozorovati též systematicko-filozoficky. Paulsen pak, jakoby doplňoval lipského myslitele, připouští, že u něho mohou docela dobře se srovnati filozofické myšlení i náboženská víra, ač v jiné zase knize příkře napadá vědu katolickou. V knize „Philosophia militans“ podřal rázně hypotetiku Haecklovi, kterýž, tuše již blízký svůj pád, napadá již předem dualismus a mysticismus vytýkaje starším zástupcům těchto názorů změknutí mozku.

Fechner oceňuje modlitbu jakby byl nikdo neočekával. „Odejmi světu modlitbu, praví, a přetrhals pouta, jež pojí lidstvo s Bohem, vyrval's dítěti jazyk, když mluvití chtělo s Otcem.“

Eucken, známý zástupce „boje o produševnění“, chce vrátiti světu smysl a produševnění, což nejsnáze možno náboženstvím, jež není pouze světovým názorem, nýbrž mocí svět přemáhající.

Proč touží každý moderní člověk ujasniti si a určiti jistý poměr ku Kristu, a proč je to tak rozhodujícím v jeho životě? Ježto celý kulturní život se všemi stkvělými a hlučnými vymoženostmi nevyčerpává nejhlubšího základu člověka; ježto neznámá jakási vnitřná nutnost jej pobádá, by hledal mír, čistou a pravou bytost, spásu duše v bytosti věčné, v lásce nekonečné. Kde však se objeví taková touha, tam jistě není daleko vyznání: „Pane, ke komu půjdeme; tyť máš slova života věčného!“

Nadkantovec Günther Thiele, jenž Kantem chce zvítěziti nad Kantem, tvrdí, že svědomité hledání pravdy nutně vede k poznání existence osobného Boha, Duše sebe sama určující. Pfennigsdorf míní: „Myšlenky, jichž třeba k založení křesťanského názoru světového, jsou zde. Kdy přijde muž, jenž rozptýlené složí v přesvědčivý celek?“

Podal jsem jen pêle-mêle několik výroků, doufám však, že dostačují k poznání, kterak mizí již i v německé filozofii směr atheistický, a že právem napsal Dr. Kádner v nekrologu za Jos. Durdíkem: „Filosofií nelze nahraditi náboženství, třebas i také pokusy se staly, a třebas byli lidé bez Boha (duševně choří, divoši, děti atd.), bez náboženství jest světový názor nedocelený, ježto idea Boha jest vždy posledním svorníkem lidské vzdělanosti.“

Jos. Kratochvíl (Řím.)

Z českého světa. Málokdy rozvlíní se hladina národního života do té míry, jako se stalo v prvé čtvrti letošního roku. Dvě mohutné vlny zahučely Čechii a echo jejich rozlilo se po celém Slovanstvu. Vyrázily v krátké době za sebou — a přece jak byly různé!

První provázena jásotem a obdivem: Koryfej, Titán, Proteus literatury naší, učitel lidstva — a kdo zná všechny tituly, jimiž ho přátelé a ctitelé jeho obšťastňují — Jaroslav Vrchlický (Emil Frida), slavil 16. února Abrahmoviny. 50 let úžasné tvořivého života!

Listy české (zvláště »Máj« a »Zlatá Praha«) vzdaly okázalý hold nepopíratelnému geniu, všechny pak čelnější listy národů jinოსlovanských přinesly vřelé vzpomínky. Povšimli si i rakouští Němci, jimž Vrchlického tvorba známa hlavně zásluhou † dra. Alberta, básníkovy přítele. V harmonii všeobecného uznání neladně zavzněl výkřik Pelclových »Rozhledů« o »oslavě papírové pyramidy« (prý dobře míněný), jenž nechutně asi přetřásán bude v brošurkách a protibrošurkách.

My katolíci, ač měříme literaturu ještě s jiného a to zcela oprávněného hlediska (viz: »Básnictví a mravouka« od dra. P. Vychodila) a nesouhlasíme v mnohých případech s duchem tvorby mistrovy (výraz jasný dán tomu v kritikách časopisů katolických i na sjezdech), ačkoli známe ty nezřídka málo lichotivé úsudky odborníků domácích i cizích o umělecké ceně jeho děl (dramata!), obdivujeme se přece tomu, co obdivu zasluhuje: Obohatil-li člověk český, rozptýlený, ba rozdrobený starostmi o chléb (úděl českých literátů vůbec!), za poměrně krátkou dobu literaturu naší 105 svazky děl původních a 76 svazky překladů ze světových literatur, mnoho, třebaš ne všechno, mu omluvíme — a připojujeme se k jeho oslavovatelům.

Kal smutku však zanechala po sobě vlna druhá. Náhlá zpráva o smrti populárního »tatíčka« dra. Fr. Ladisl. Riegra (* 10. prosince 1818 — † 3. března 1903) otrásla celým národem. Starý bojovník, sešedivělý ve službách národa, ustoupil sice již dávno s kolbiště národního, zneuznán a zkaceřován, ale dobré srdce jeho mu nedalo: i v soukromí radil, povzbuzoval, těšil, žil v přátelství s národem dál. Staroušek 85letý, slabý tělesně, za to čilý duševně stál na stráž — a přítomnost jeho mezi námi rozechřívala. Jak upřímně to se svým lidem smýšlel, dosvědčuje poslední jeho vůle. »Přeji si« — praví tam zlatá slova — »aby národ můj nikdy nespouštěl se snah ideálních, křesťanských, věčných to pravidel cti, práva a lid-

skosti...!« — Tuto se učte, vůdcové lidu!

Potulný zpěvák. Písně K. Skřivana. Nivy katolické poesie české rozezvučely se zase novými písněmi. »Akkordy« Frant. Kyselého zavzněly vážně jako tony varhan, mluvíce každou vlnkou o štědrém soucitu kněžské duše, Jan Psohlavý (známý nám Baar) rozezpíval se dlouho tlumenou písní ve svazečku »Rodnému kraji« a K. Skřivan, potulný zpěváček, rozjásal se s celou chutí.

Skřivanovy trylky známe už z dřívějšíka, jak je rozséval do českého světa ukrčen v »Sedmikráskách«, jak jimi vzdychal a vzlykal v sousedství slunce, aby dále trvalo a upevnilo se »Království Boží na zemi«. Ale tak po domácku nám ještě nezaspíval. Naslouchejte jen jeho zvonivým výlevům a chtěj nechtěj přisvědčíte: »To ptáče se napilo světla a vykoupalo se v teple jarního vánku.«

Písníčka za písníčkou vás upoutá, ač není ani v jedné oné vyzývavé okázalosti dekadentské, ani těžce sehnanych přívěsků, na jaké jsme snad málem již zvykli. Vše je tak blízké — a přece ne všední, tak přirozené — a přece i vábívé, že se k tomu vrátíte poznovu, jako byste se nemohli ani odtrhnouti. Snad důkaz, že na těch dnes umlkajících strunách nejkouzelněji se to hrá? Pak dojista důkaz velezdařilý a kéž i působivý!

Kratičká poznámka: Katolická moderna (již autor vede) hezoučským tímto dárkem znova manifestuje své poslání na poli umění českého.

Nedocenitelné zásluhy Matice brněnské o rozvoj českého školství v hlavním městě Moravy předloženy veřejnosti u příležitosti 25letého jubilea zvláštním spiskem. Jednoho výtisku dostalo se i nám, kteří každoročně přispíváme svojí hřivnou na těžké, avšak důležité národní dilo.

Snůška. »Sis, ut s. Joannes, lucerna ardens et lucens; est enim tantum lucere, vanum; tantum ardere, parum; lucere et ardere perfectum.« (S. Ber-

nardus.) — Sancta rusticitas sibi soli prodest. — „Si vix in laicis tolerabilis videtur inscitia (eorum scilicet, quae ad cuiusque officium pertinent), quanto magis in eis, qui praesunt, nec excusatione digna est, nec venia?“ (S. Leo.) — Cedat autem scientia vanitatis scientiae veritatis. „Quorum studia vana sunt, illi semper circumeunt montem Seir, nec umquam terram promissionis introeunt. Est eis coelum aeneum et terra ferrea; sunt sine affectione et sine devotione; sunt terra sine aqua, et quasi montes Gelboe, super quos nec ros, nec pluvia descendit.“ (Petrus Blesensis.) — Diligentibus Deum omnia fiunt in bonum. Diligentibus! — —

Jak se připravujeme na úřad kazatelský? Kapka trpké pravdy: obyčejně tak, že si skoupíme celé kupy kazatelských časopisů, nebo od molů napolo sežraných knih (v licitacích), snad podle osvědčeného: Qui scit, ubi sit scientia, habenti est proximus. Tak troška duševní lenosti je v tom; raději se opisuje a se všech stran shání, byt to stálo stejnou míru času a ještě k tomu peníze, jenom když se nenamáháme. Pak se divíme, odkud ty časté a oprávněné nářky na chudou homiletiku českou.

Psáti z daleka a široka o důležitosti a vážnosti úkolu kazatelského, na to není zde místa a času. Připomínáme pouze, že kázati znamená: mluvit lidem ve jménu Božím, zvěstovati slovo Boží (1. Jan 1, 1—3), býti poslem Kristovým, posluhovati při smíření (2. Kor. 5, 20), přinášeti spásu lidem. Dle toho má kázání: instruere fidem, erigere spem, roborare caritatem; evellere nociva,

plantare utilia, fovere honesta. Aby však promluvené slovo takovou moc mělo, jest potřebí dobré přípravy a ta začíná již — v ústavu. Proto:

1. Čtème zvláště často a studujme zvláště pilně Písmo sv. Moře pokladů pro kazatele jsou tu. Učme se na prvním místě od Krista, kdož máme vésti ke Kristu. Božská víra zakládá se na božské pravdě.

2. Všímejme si spisů sv. Otců. Jaká to řada výmluvných a svatých kazatelů, kteří obsahem i formou uchvacovali, a které thema, jehož by se byli nedotkli? (Sv. Ambrož, sv. J. Chrysostomus, sv. Lev. a j.)

3. Čtème spisy církevních spisovatelů, zvláště rozjímavé. Bl. Tomáše Kempenského: Imitatio, sv. Františka: Bohumila a sv. Augustina: Soliloquia, (aspoň tyto) neměly by scházet v knihovničce bohoslovcově.

4. Naučme se dobře a často meditovati. Modlitba rozjímavá, častá a vroucí, ochrání kněze před tím, čeho se nejvíce leká: „jen sevšednět mně nedej, Bože!“ — i v úřadě jeho kazatelském.

5. Studujme pilně, co studovat jsme povinni. „Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore ejus“ (Malach. 2, 7).

Uvádíme pouze několik bodů hlavních, ač jest jich ještě celá řada (na př. výborná věc jest: poslouchati dobré kazatele, sbírat i zaznamenávat si myšlenky ze čteného, nebo vlastní chvilkové „jiskry“ zachycovat a pod.) — Ku konci upozorňujeme na XIV. hlavu Manningova „Věčného kněžství“ a na Novákovy „Pohledy“ (str. 91, 324 a j.).

† Beneš Method Kulda.

*Tak opouštíte nás druh po druhu,
 Vy naši milí, tiši vlasti geniové. — — —
 A s každým z Vás hasne nám kus živé reminiscence
 na dobu vzděných, svorných snah, kdy se neplýtvalo slovy.
 Dnes chceme fanfáry, za každé pro vlast kýchnutí věnce,
 jen ten čin pro národ, o kterém národ se doví.
 Zapomínáme té Vaši lásky k vlasti,
 posvěcené láskou k Bohu!*

Čerstvé hroby vynikajících synů národa našeho opět o jeden rozmnoženy. Za Brynychem, Studničkou, Riegrem odešel dne 6 května „nestor moravských básníkův a spisovatelů“, „živý pomník z dob národních našich světců-buditelů“, Beneš Method Kulda, kanovník na Vyšehradě.

Narodil se 16. března 1820 v Ivančicích. Gymnasium studoval v Jihlavě, studia filosofická a bohoslovecká v Brně. Vysvěcen byl roku 1845. Působil jako kaplan v Židlochovicích, v Loděnicích a Hobzí, odkudž jmenován duchovním správcem v nově založené brněnské ochranovně. R. 1859. stal se farářem v Chlumu v Čechách a na nějaký čas i zemským poslancem. R. 1870. přestěhoval se jako kanovník na Vyšehrad.

Kulda byl kněz šlechtitný, vlastenec nadšený, pracovník vzácný a neúporný. Prvním vychovatelem jeho nezapomenutelným P. Tomášem Pro-

cházkou, kaplanem ivančickým, zasazeno již ve škole národní símě, jež pěstováno jsouc později M. Klácelem a Bedou Dudíkem, zvláště však velkým Sušilem, požehnané přineslo ovoce. Kulda již na prvním svém působišti celou silou pracoval o náboženské, mravní (spis „Kořaleční mor“ 1846) a vlastenecké povznesení duší sobě svěřených. I ze zapadlého Hobzí, kamž byl přesazen pro rozhodné vystupování proti frankfurtským volbám jakožto „panslavisticky smýšlející kooperátor“, byl činným písemně v „Moravských Novinách“ a účastenstvím na založení „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“. Vrcholu dostoupila Kuldova činnost, když byl povolán do Brna. Zde stal se ohniskem všeho katolického a národního života brněnského; Sušil, hr. Sylva-Taroucca, Žák, Procházka Matěj, Procházka Jakob, Wurm, Šmídek a vlastenci kněží venkovští u něho se scházeli. Kulda povznášel „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“, „Ústřední katolickou jednotu brněnskou“, vydával kalendář „Moravan“ (od r. 1851.—1860.) a několik spisů obsahu náboženského a poučného (I. sv. „Krásných večerů“ 1852, I.—III. díl „Kázání“, „Horlivý budiček v rodinách křesťanských“ 1856, „Písně a Básně pro školy národní s Nápěvy“ 1856, „Sedmistoletá slavnost poutního místa Marie Celly“ 1857, „Mojžíš“ — otištěno až roku 1896.). Když, onemocněv z veliké námahy, hledal zdraví v Rožnově, sebral „Moravské národní pohádky a pověsti z okolí rožnovského“ (1854, 2. vyd. 1874 a 1875). Kobrova „Národní bibliotéka“ vydala v díle 30. a 31. Kuldovy „Moravské národní pohádky, pověsti, obyčeje a pověry“. Sv. 1. a 2. s jeho životopisem a podobiznou. Sv. 3. a 4. (sebrané od kněží Řezáče a Orla) vydala Cyrillo-Methodějská knihtiskárna v Praze 1892 a 1893. Jako farář počal r. 1864. vydávati v Olomouci „Posvátnou kazatelnu“ (až do r. 1893.), četné časové brošury, „Život Tomáše Procházky“ (1863), „Svatbu v národě československém s 73 svatebními písněmi a nápěvy národními“ (1866, 4. vyd. v Olomouci 1890). Rozsáhlá je literární činnost Kuldy jako kanovníka. Dle Halouzky články v „Ottově Slovníku“ vydal v době té: „Radosti a žalosti Pia IX.“ (1871); „Poutník“, kalendář (1874 a 1875); „Kalendář Svato-Václavský“ (1874 a 1875); „Vypsání 900letého jubilea založení pražského biskupství, slaveného r. 1873.“ (1874); „Deklamovánky pro školy a rodiny“ I. (1883, 3. vyd. 1891); „Deklamovánky“ II. (1884); „Deklamovánky“ III. (1891); „Svatí patronové a ctihodní rodáci naši“ (1886); „Pravda a blud“ (1888); „Ježíšek“ (1888); „Sněm ptactva zpěvného a spojenců krákoravých“ (1889); „Mor. nár. pohádky z okolí olešnického“ (1892); „Mor. nár. pohádky z okolí kamenického“ (1894); „Legendy“ (1894); „Štědrovečerní dar“ (1895); „Pohádky sloupské“, vycházejí v časopise „Vánoční strom“ (1896); „Církev a národ“ (1896); „Rady a výstrahy“ (1896); „Elektrika“ (1897); „Fotografie“ (1898); „Kaleidoskop“ (1898); „Jiskry a plaménky“ (1899). Kromě toho psával Kulda do „Včely“, „Hlasu“, Ohéřalova „Týdenníku“, „Mor. Novin“, „Vídeňského Týdenníku“, „Pražských Novin“, „Časopisu Matice moravské“, „Časopisu katolického duchovenstva“, „Posvátné kazatelny“ a j. Roku 1895. vydal sbírku básní „Díkůvzdání“, verše do památníku 51. katol. básníkům českým, svým milým přátelům, přispívatelům do věnovaného sobě Almanachu „Pod jedním praporem“, I. to čísla „Básnických obzorů katolických“.

Nejrozsáhlejší Kuldovo dílo jest „Církevní rok“ (v Praze 1880—81), obsahující v šesti velkých dílech na každý den několik životopisů světcův a světic Páně a liturgicko-homiletická pojednání na všechny slavnosti, neděle, svátky i výroční památky církevní dle kalendáře českého. —

Z posledních let uvádíme ještě dvě sbírky básní: „Památka na slavný vjezd a inthronisaci J. M. nejdp. arcib. Lva barona Skrbenského do Prahy“ (1900) a „Jesle Betlémské“ (1901).

Kulda byl neustále duševně činný, ač byl po léta již stížen slepotou, k níž se v poslední době přidružila i trapná hluchota.

Kulda, třebaž nebyl velikánem po stránce umělecké, jistě byl nedostižným v lásce, s jakou psal, vysokých cílech a snahách, a ve vzácném, přes vysoký věk opravdu mladickém nadšení.

Z lidu vyšel, lidu zůstal i věren. Mezi lidem působil, opatroval mu vhodnou stravu duševní, vydával mu kalendáře, sbíral jeho zvyky, zpěvy, pověsti a pohádky, — „k duši lidu mluvil celým životem svým“.

Z Moravy vyšel, Moravě zůstal i věren. O ni a její katolický ruch zvláště živě se zajímal, ač sledoval bedlivě veškeren současný život a všemu věnoval svoji pozornost. Při žádné příležitosti neopominul poslati pozdravu svým krajanům, tak jako zase Moravané, kdykoliv do Prahy zavítali, vždy navštívili „tatička Kuldu“.

Kulda byl duchovním otcem i přítelem zejména mladého kněžstva, bohoslovců a našeho „Musea“, jehož archiv může se pochlubiti několika jeho významnými příписy.

Skleňme se před jeho prací i zásluhami a následujme života takového, „v jehož knize“ — jak Kuldovi psala „Literární Jednota“ bohoslovců olomouckých k 80. narozeninám — „každý list práce poctivá, klopotná, neunavná, dobrého zrna, z jejíž každého řádku cítit jednotu lásky k církvi a národu“.

(Br.)

FRANT. HRACHOVSKÝ. (Ol.)

Vznik moderní mystiky.

Dr. Gustav Zába definuje mystiku následovně: mysticismus znamená takový směr myšlení, který, odpoután od střízlivé chápavosti, jež pozorováním opatřuje si poznatky neb dedukcí je tvoří, jsouc k tomu vedena nutností, ležící v pojmech, přesmykuje se k bezprostřednému nazírání, a to věci ne menších, než jest sama podstata nadsmyslná.¹⁾

Spočívá tedy podstata mysticismu v tom, že mezi člověkem a nadsmyslným není blahého doufání víry, ani námahy poznání jako pojítka, nýbrž že intelekt lidský se stává bezprostředně účastným těchto nadsmyslných záhad.¹⁾ Snadnější a pochopitelnější definici podává Falckenberg ve svých „Dějínách novověké filosofie“. Jemu jest mystika směr filosofie, který se pravdy chce domoci ne methodickým prostřednictvím pojmů, nýbrž cestou bezprostředního nazírání (intuice), ponořením se v hlubinu duševní, spojením (unio mystica) s příčinou světa, vnuknutím, osvícením a vytržením (ekstází).²⁾

Existence mystiky jest zřejma každému, který v duši své zachycuje každý úder srdce své doby, který pozoruje směry v moderní literatuře a umění: s mystikou shledáváme se u lyriků i dramatiků, u hudebníků i ma-

¹⁾ Ottův »Slovník naučný« XVII., str. 941. a 942. — ²⁾ R. Falckenberg, »Dějiny novověké filosofie«, přeložil Dr. Fr. X. Procházka, v Praze 1899, str. 843. a 844.

lířů, neboť její elementy musí se nacházeti u každého geniálního ducha. Že jest mystika v naší době, jest evidentní; jest však jiná otázka, jak vznikla v naší materialistické, realistické, positivisticke a skeptické době; vždyť naše požitkářská doba a mystika zdají se býti na první pohled kontradikcemi, a přece, když uvážíme a promyslíme onen psychologický process, jež prodělati musilo a musí lidstvo vždy než přijde k mystice, padne ona zdánlivá kontradikce, a uvidíme před sebou nutný závěrek předcházejících praemiss. Mystika moderní není naprosto nové stadium myšlení lidského (může jím býti jen relativně vzhledem k stávajícímu pozitivně-realistickému, v němž vězí celá moderní věda), neboť na tom poli nacházelo se lidstvo již několi-kráté, a vždy tytéž příčiny v hlavních rysech přivodily onen stav. Třikráte bylo lidstvo ponořeno v mysticismu, po prvé za Novoplatoniků počínaje Ammoniem Sakkem † 242 po Kr., po něm pravou duší novoplatonismu z periody alexandrinské nebo i římské řečené byl Plotinos 204—270 a Porfyrios 232—301. V periodě syrské pěstili novoplatonismus Jamblichos † 333, Theodoros z Asiny, Aidenos, Sopater, Maximus Chrysanthius; oba poslední získali císaře Juliana Apostatu filosofii novoplatonické. Pak v periodě athénské Plutarchos † 431, Hierokles se žákem Theoschiem a Syrianos, jímž končí první stadium mystiky. Po druhé v 13. stol. v Německu upadlo myšlení lidské v mysticismus. Otcem německé mystiky, „znatel srdce lidského“, byl Eckhar 1260—1327, po něm Suso 1300—1361 a Tauler 1300 až 1361 a končí v Nizozemsku Ruysbrockem okolo r. 1350. Tento směr filosofie jest pozorovati u katolíků v téže době i protestantů stol. 15. a 16.

U katolíků vidíme značné stopy mystiky u Alberta Velikého 1193 až 1280, sv. Tomáše Aquinského 1225—1274, sv. Bonaventury 1221—1274. Na Kapitol vystoupila křesťanská mystika v Tomáši Kempenském okolo r. 1450.

U protestantů mystiky byli: Luther sám, pak Kašpar Schvenkfeld, Sebastian Franck 1500—1545, Valentin Weigel 1533—1566, konečně Jakub Böhm.¹⁾

Třetím stadiem jest mystika dneška, k jejímuž pochopení jest třeba znáti dva principy: prvním a základním principem světa viditelného v celku vzatého i jednotlivých bytostí a zjevů v něm jest — jednota v mnohosti.

Princip tento vidíme v Bohu, v němž jest nejdokonalejší jednota v trojici, vidíme ho v soustavě sluneční, v celém vesmíru nekonečném, nepřístupněji ale v člověku, který jest synthesou dvou světů protichůdných, dobra a zla, světla a tmy. Člověk jest duše a tělo; duše má své mohutnosti vyšší i nižší specificky i reálně od sebe se lišící i od duše samé; tělo má rovněž své požadavky, náklonnosti a pudy; a přece jest člověk jednotkou, v té mnohosti jeho — já — jest onen princip jednoty v mnohosti.

Druhým principem jest vyrovnání protiv; ve světě chce býti vždy rovnováha, když na jedné straně se překročí vymezená hranice, hned na druhé opáčné začíná činnost, aby se protivy vyrovnaly. Tento princip znali Řekové, ovšem v jiné formě odpovídající jejich názorům náboženským. Je to jejich φθόνος τῶν θεῶν (závist bohů), kteří neradi viděli člověka šťastného a blaženého na zemi, aby tím rovnováha nebyla porušena.

Těmito principy se vysvětlí vznik mystiky; ona se dostavila vždy, když se sloužilo výhradně jedné mohutnosti u člověka. Tak po chladném a mrtvém stoicismu, po zhýřilém a nemravném epikureismu, po neuspokojícím a všemu se smějícím skepticizmu přišli Novoplatonikové, aby vyrovnali onen nedostatek vzletu a uvedli člověka do sfér vyšších až k stupňům my-

¹⁾ R. Falckenberg, str. 69. a 70.

stické basiliky. Novoplatonismus byl směsí filosofie velikého Stagirity s tradicemi náboženstev orientálních rázu pantheistického. Když opět rozum vězel s samých abstrakcích a úplně odumřel světu a sobě, tu elementární silou vzešel se cit v člověku, který chtěl také bráti účast na oněch pravdách, který chtěl účinně zasahovati v život člověka, a tak přišla mystika jako protiva přemrštěné scholastiky.

Abychom poznali vznik moderní mystiky, musíme nejprve projítí onou křížovou cestou velikého počtu -ismů, jak nám je podává historie filosofie moderní, pak poznáme její nynější stav, který jest bezprostřední příčinou mystiky moderní. Filosofické bádání moderní podobalo se a podobá doposud velkému počtu kamenníků, kteří pracují na různých balvanech se všech stran je otesávajíce, a když už jsou uhlazeny, společně je vynesou na pyramidu vědění lidského a umístivše je na vykázaném místě odcházejí k jiným balvanům z jiné hmoty, aby s nimi učinili podobně. Při svém bádání ne drží se postupu, jakému je učili otcové, nýbrž samostatně dle své vůle začínají brzy tu, brzy tam; poněvadž Zjevení jim překázelo v šíleném letu jejich snah a vášní, emancipovala nás moderní věda od autority Zjevení, slibivší nádherné paláce klidu duševního, purpur s diademem každému jednotlivci a úplné vymanění ze železného kruhu podřadnosti; avšak slibům svým nedostála, sklamavši na celé čáře bitevní ducha lidského čekajícího spásu od takové odvahy, v jaké se objevovala na počátku své triumfální cesty filosofie dneška. Poskytla nám sice hmotných úspěchů a výhod, ale to, co chtěla a měla provést, toho nevykonala; ony největší, nejdůležitější a nejnaléhavější otázky — odkud jest člověk, kam spěje, proč musí tolik křížů odnésti na Kalvarii — nechala nezodpověděny, ba dokonce zakázala člověku modernímu po nich pátrati, neboť chtěla utlumiti vyšší snahy a city člověka svým resignovaným — *ignoramus et ignorabimus*. Problémy, které měla zodpověděti mlčením pominula nebo kajícně, ovšem ve svých nejlepších pěstitelích, vyznala, že není schopna dostáti svým slibům a tím sama nad sebou třtinu zlomila a své neschopnosti stvrzení podepsala; ona totiž svou methodou zůstala tam, kde pro člověka teprve život nastává.

Positivismus jako poslední ohnisko v tom velkém řetězu -ismů moderní filosofie prohlašuje její bankrot úplně. Zklamání bylo všeobecné, ale mystika ještě nepřišla; ještě nebyla plnost času, musil ještě přijíti jako bezprostřední následek tolika zklamání skepticismus. Bývá to vždy tak v životě jednotlivce i celého lidstva, že když se připravuje něco nového, ale není dostatek tvůrčí síly vytvořiti je, povstane nejdříve doba hlučného odporu proti stávajícímu. Nikdo ještě dobře neví, co chce, ale každý živě cítí, co nechce. Nespokojenost připravuje místo tomu, co přijíti má, uvolňující a k pádu připravující stávající. Taková asi jest analyse skepticismu u duchů silnějších, jejichž mohutné emoce nemůže zničiti tolikeré zklamání. U slabších duchů jeví se skepticismus jako práce negativní, oni do všeho buší, boří všechno stávající, kácejí modly dle svého mínění, při tom ničeho nestaví — je to jedna z nejsnadnějších prací, ale také méně čestná.

Skepticismus podává nám místo výživného chleba kámen, tím však nelze ukojiti tu věčnou, vždy žíznící snahu poznání v člověku; proto, když rozum jest otráven skepticismem, vydává se na cestu pravdy hledat srdce člověka. Cesty pak rozumu a srdce jsou protivné; u rozumu se rozbíhají, u srdce se sbíhají uvnitř člověka, on musí všechno uvnitř zkusiti a prožiti, cítiti a požívat.

V tom tedy pochybily všechny systémy moderní filosofie, že cit v člověku úplně ignorovaly, že ducha popřely a jen hmotou se obíraly.

Mají v ruce bezohledné páčidlo analýsy nehledají krásy ani ducha, nýbrž vše jako mrtvolu rozebírají, žádná věc jim nebyla a není dosti svatou, ve světě nevidí živý celek, nýbrž stroj, který se musí rozebrati.

S takovými konklusemi se duch lidský nemohl a nemůže spokojiti a také se nikdy nespokojí, on rodí se na trůně, jak pravil Lacordaire, on jest přirozeností svou aristokratem v duševním smyslu, proto se nemůže spokojiti s hmotou, která jest hluboko pod ním. Není divu, když v tolika fásích naděje zklamán byl člověk, když mnohokrát opustiti musil oasy klidu, jsa hnán empirickou vědou na poušť hmoty a smyslového života bez pestrých hrajících barev květů duševních, že odhodlal se se sebe svrhnouti nečestné jeho suché a neživé analytické disciplíny. Tak stojíme dnes v ranních červánkách u prahů velkolepé katedrály myšlení lidského, u níž už dvakrát lidstvo dlelo a nyní potřetí po tolika porážkách a vítězstvích Pyrrhových, zemdleno a vysíleno, bez oděvu i zbraně, s šíjí ohnutou, s duchem zlomeným, u prahů jejich hledá spásu a občerstvení. Dnes ještě nejsou filosofové, kteří by budovali mystický názor světový, k tomu se jim nedostává geniálnosti a pak moda evolucionismu a pozitivismu je má v područí, ale i k tomu přijde, neboť už dnes elementy silné a směrodatné nacházíme skoro u všech silnějších druhů, na př. u Březiny, Bílky, Maeterlincka a j.

Princip kladu a protikladu se musí zjevití v naší době — skepticismus jest a mysticismus musí přijíti, aby se protivy vyrovnaly, a tak se lidstvo myslící octne na Kalvarii, odkud pod kříž jest jen několik kroků. Mysticismus bude oním mostem mezi pýchou ducha lidského a křížem.

Dnes jest málo víry nebo skoro nic u vědatorů, tím však jest položena příčina, jejímž nutným výsledkem jest mysticismus. Dr. Fr. Krejčí sám to tvrdí slovy: právě naprostá negace víry a úplné sp lehání na rozum vede ke skepsi, k pochybování o jeho zdatnosti a tím vzbuzuje náladu mystickou.¹⁾ Mystika ovšem nevnese rozjasnění do filosofie moderní, ona ještě chaos zvětší, ba k vrcholu přivede a pak nezbude nic jiného, než vzítí v ruku ono klubko Ariadnino, jež podává křesťanství, anebo složití ruce v klín a v beznaději očekávati nějakou jinou bludičku, která by ho zavedla ještě dále v bludišti lidského myšlení. Je tedy jisto, že výslednicí moderní filosofie nebude nic jiného než mysticismus, toho žádá jak princip jednoty v mnohosti, aby totiž na řešení otázek životních bral podí celý člověk a nejen jedna část, a druhá aby byla násilně tlumena, tak princip vyrovnání protiv, neboť když je zde skepticismus, musí vystoupiti jeho protiklad mysticismus.

V křesťanství jsou také mocné prvky mystiky, neboť ono nás přivádí k první příčině všeho bytí, stanoví relaci nás k Bohu a Boha k nám; pohybuje se z větší části v transcendenci, a tu jest třeba mystiky. Moderní filosofie vrcholí v mysticismu jakožto v konklusi všeho předcházejícího, přibližuje se snad nejvíce ovšem negativní cestou ke křesťanství — jen poznati pravý okamžik, kdy struna bude nejvíce napnuta, a vrhnouti pochodeň víry v ten chaos bezedný a změněna bude tvářnost země.

¹⁾ Dr. Fr. Krejčí: »Psychologie«, v Praze 1897, str. 98.

F. K . . s (Pr.)

Smrt.

Šla žena smutna ulicemi
a Bída ruku v ruce s ní,
šla obklopena dětmi všemi,
z jich hrdeč žalné štkání zní.

O chleba prosí matku svoji:
„O mami, mami, máme hlad.“
Ubohá sotva mdlobou stojí:
„Ach, děti, dal by člověk rád.“

Zmořena klesá k chrámu bráně
a sloupem mírní hlavy pal:
„Viz, Bože, děti, pohled na ně
a se mne balvan bolu sval.“

A ulice se lidstvem plní;
čekají paní vznešenou
a ruch se mezi nimi vlní
a zniká v dáli omšenu.

„Už jede“, vzkřikly chudé děti,
tahají matce vetchý plaid,
však ta jim více neodvěti,
obličej její na vždy zbled’.

Vznešená Paní tudy jela,
tak rychle, tiše, jako chrt
a vzala ženě chmuru s čela
ta dobrá paní — Paní Smrt.

JOS. KRATOCHVÍL (Řím).

Problem Boha v řecké filosofii před Sokratem.)

(Příspěvek k dějinám filosofie.)

Jen blázen praví v srdci svém:
Není Boha. Žalm 13. 1.

Problem Boha! . . . Problem nejvyšší! Problem všech problemů, cíl všeho lidského snažení a cítění, cíl vši lidské práce a myšlení. Vyhnouti se mu nelze! Vždyť mlčení není než negativním jeho řešením. Nebylo od věkův a není v světě národa, jenž by neznal Boha.

„Bůh — volá současný myslitel francouzský Vacherot — Bůh — toť nejvyšší a nejsvětější slovo lidské řeči. Nikdo jeho nezapomněl. Všichni lidé, ani nejbarbarštější nevyjímaje, Boha znají, jej definují s větší neb menší správností, přesností, prohloubením a čistotou. Bůh — toť par excellence problem všech velkých filosofů.“

Již dávno před vznikem filosofie zabývalo se lidstvo otázkou o nejvyšší bytosti, o stvořiteli a řediteli světa. Nebylo národa bez náboženství! — První byla to poesie, jež hlouběji počala zkoumati a přemýšleti o podstatě věcí a jejich původu. Jeť zajisté přirozeno, že, jak při jednotlivci, tak při celých národech pohnutí rozumu následuje teprve po pohnutce živé fantasie, a tím i zkoumání filosofické bývá pozdější než snahy básnické a umělecké. A nejnak bylo v Řecku, o němž v přítomné práci speciálně chceme mluviti.

1) Prameny: Přednášky P. Schaafa o dějinách řecké filosofie na universitě Gregor. v Římě 1902-3. Ed. Zeller: Die Philos. der Griechen. Leipzig. I. Th. 5. Aufl. 1892. — Ang. Conti: Storia della filos. Firenze 1899. — Ueberweg: Grundriss der Gesch. der Phil. I. Th. Berlin 1894 — Alb. Stöckl: Lehrbuch der Gesch. des Philos. Mainz. — Jos. Geyser: Das philos. Gottesproblem in seinen wicht. Auff. Bonn 1899. — A. Farges: L'idée de Dieu. Paris 1894. — Aug. Mullachius: Fragmenta Philosophorum graecorum. Parisiis 1860. — H. Siebeck: Aristoteles. Stuttgart 1902.

I u Reků první počátky pojmu a hledání Boha jsou patrný v poesii. Ovšem že bohové homerští jsou pouze idealisovaní lidé. Různé mythy, jež se druží k jednotlivým bohům, ukazují sice někdy hluboký smysl, ba někdy probleskuje z nich i původní pravé náboženství, než většina přece neobsahuje nic hlubšího.

Zajímavější v této příčině a pro naši otázku daleko důležitější jsou zpěvy orfejské, jež obsahují většinou principy kosmogonie a theogonie, ba nejsou obsahem svým ničím jiným než různými kosmogonickými a theogonickými teoriemi. Základní myšlenka je skoro všude táž: vše bylo kdysi jedinou pralátkou, z níž časem vše vyplynulo. Aristoteles mluví o starých básnících (ποίηται ἀρχαῖοι) naznačuje jejich principy slovy: οὐρανὸν Νύκτια καὶ Οὐρανὸν ἢ χάος ἢ Ωκεανόν. — Tedy čirý naturalní pantheism, v němž božstvím jsou síly přírodní, v němž bohové nejsou jasně určeni, ježto mnoho se od sebe nerozlišují, vycházejíce z božství jediného. Postupem času pantheism tento omezil se pouze na kult a adorování těles nebeských. Jak dosvědčuje Aristoteles (Met. II.), Zeus znázorňoval vlastně nebe. Totéž dosvědčuje populární rčení: Jaký jest Zeus? značí jaké jest počasí. — Později různá působení a vlastnosti bohů znázorňovány vnějšími obrazy, z čehož vyvinul se i kult soch, jenž smísiv se s vulgárním polytheismem, stal se na čas jediným náboženstvím Reků.

Taková naivní víra v bohy přirozené nemohla postačiti ani upokojiti zkoumání filosofické, ba naopak mnohé absurdnosti v mythech o bozích pobízely filosofii, by chladným rozumem a přemýšlením, ne však fantasií hledala a objasnila si pojem Boha. Tím vysvětlujeme si, že filosofie hned ve svých počátcích postavila se v opozici proti populárnímu polytheismu a vysmívala se různým mytům. Ovšem nejjasnější směr ten patrný jest teprve v době rozkvětu filosofie řecké za Sokrata, Platona a Aristotela.

V této pouze úvodní části větší studie, chceme zabývat se jediné první dobou řecké filosofie, dobou t. zv. před Sokratickou, jež sice nepodává dosud vlastního řešení problému Boha (aspoň ne dosti jasně, podávajíc většinou jen různá mínění o vzniku všehomíra), která však jest velmi charakteristická a pro pochopení vývoje problému našeho a pro porozumění ideje Boha u Sokrata a hlavně Aristotela nutná.

I. Jonští hylozoisté.

„Lidstvo divíc se počalo filosofovati,“ praví sám Aristoteles o počátcích filosofie. A myšlenkou tou jasně již označen je směr, jakým se asi lidstvo bralo. První filosofové vidouce kolem sebe samé věci materiální, přirozeně se tázali a počali nejdříve zkoumati příčinu materiální skutečných věcí. První otázka pak týkala se příčiny světa: Odkud tento svět a z čeho? V popředí byla myšlenka — ne dosti jasně vyslovená, — že princip světa nutno pokládati za jednotu, z níž dle určitého zákona, plynoucího z její podstaty, se vyvinula různost jednotlivých bytostí a věcí.

Ze synthese této myšlenky a z experimentelního pozorování rozdílu mezi bytostmi živými a přírodou neživou, vzniklo mínění, že vše vzniklo z jakési pralátky, z jakéhosi prapravku hmotného, jenž však nebyl mrtev, nýbrž pln utajeného života, života teprve v zárodku. Různí filosofové různě označovali onen praprvek: Thales (asi 624.), ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχηγός φιλοσοφίας tvrdil, že voda jest příčinou světa; proto též mínil, že země pluje na vodě.¹⁾ „Fortasse hanc habuit opinionem, quia nutrimentum omnium

¹⁾ Aristoteles, Met. I. 3.

humidum esse videbat, ipsum quoque calidum ex eo factum esse eoque animal vivere; ex quo autem aliquid fit, id esse principium omnium ¹⁾ — Anaximander (c. 610.) stanovil ἀπειρον, jakýsi neurčitý, nekonečný prvek počátkem všeho. Z této látky vyvinuly se nejdříve vzduch, voda atd., ze vzduchu hvězdy, z vody živočišstvo pozemní, z ryb pak lidé. Anaximenes (c. 590.) vida jednoduchost vzduchu, mínil, že vzduch jest příčinou věcí. Všichni pak shodli se v tom, že vzniklé různosti periodicky se vracejí v původní jednotu, aby znova dle samého zákona se vyvíjely.

K myšlence této o periodickém obnovování připojilo se mínění Heraklitovo (590.) o stálé změně ve světě. Παντα ρεῖ! volá plačící tento filosof a označuje principem světa oheň, ježto „in ignem omnia et ex igne omnia.“ Vida pak jeho nestálost naříká a přepíná nestálost a měnivost věcí. „Zdaž můžeš dvakráte vstoupiti do téže řeky?“ „Totéž jest živý i mrtvý, bdící a spící, mladík i stařec, ježto haec in illa vicissim mutantur“. Než v tomto stálém pohybu, v této stálé proměně, vzniku a zániku, poznává Heraklit jistý pořádek a první hlásá světu myšlenku, že existuje světový zákon, který vše řídí, jemuž vše živé a neživé podřízeno. Však síly jeho nestačí, by myslil dál by poznal existenci bytosti svět řídící. Proto nemožno nám souhlasiti s Ferd. Lassalem, jenž připisuje Heraklitovi, že oheň si představoval jako něco stálého ve vlastním toho slova smyslu a tak že do filosofie prvý uvedl pojem duševního života.

Naopak! Na vznik duševního života pohlíželi první filosofové zrovna tak nepředpojatě, jako na vývoj zárodku v praprsku, jako na vznikající bytosti dle zákona rozřezování a zhušťování. Nečiníce rozdílu mezi principem činným a trpným (causa efficiens et materialis) při vzniku a zániku věcí, představovali si látku oživenou a obdařenou vlastními silami, takže sama v různé věci se vyvinula. Proto právem se nazývá učení jejich hylozoismus t. j. bezprostřední sjednocení materie a života, v němž každá část jest života účastna dle své podstaty a život nutně musí býti spojen s materií. Domnívajíce se, že život jest vlastností veškeré a jediné látky (materie), a nečiníce rozdílu mezi tělem z jedné, Bohem a duší z druhé strany, stali se zakladateli pantheismu materiálního, jak nazývá jejich filosofii A. Conti,²⁾ avšak velmi nejasného a nepropracovaného, v němž dobře možno pozorovati zbytky dávné filosofie theologické.

Přes všecku naivnost, v některých bodech i absurdnost, světového názoru této první periody řecké filosofie, nelze jí upřítí ráz ucelenosti a dosti jasnou již myšlenku účelnosti, dle níž, jak v neživé přírodě tak v člověku, každý následný děj jest podmíněn předchozím, každé individuum velkým celkem a jeho prapříčinou. A chceme-li pohlížeti na pojem prapříčiny a síly, jako na výraz filosofického pojetí příčiny první, nepodmíněné, t. j. Boha, dojdeme k závěru, že bůh prvních filosofů byl pouze neosobní, hmotný a immanentní princip všehomíra.

II. Naturální pantheismus školy Pythagorovy.

Svrchu zmíněný pantheismus orfejský sledovala formou filosofičtější škola Pythagorejská.³⁾ Jako filosofové jonští a filosofie vůbec, tak i Pythagoras (* c. 580 na Samu; založil fil. školu v již. Itálii v Krotonu) přemýšlel

¹⁾ Aristoteles, Ib.

²⁾ Aug. Conti, Storia della Filos. str. 289 a násl.

³⁾ O učení školy Pythagorovy a hlavně o pojmu Boha v této škole jest značná kontroverze mezi učením románskými a germánskými. Kdežto na př. Aug. Conti v kn. cit. tvrdí v souhlasu s mnohými filosofy francouzskými: »Gli scritti col nome di Timeo, d' Archita e

o prvních principech bytí, poznání a jednání. Hlavně pak meditace o příčině poslední a vnitřní zabírala silně mysl jeho i žáků. Účelem filosofie bylo jim jako většině antických filosofů vůbec, osvobození lidstva od poklesků a zla. Metodu filosofickou měli mathematickou t. j. aplikaci idejí mathematických na veškeru přírodu a její principy.

Rozmlouvajíce o Bohu a světě hovoří Pythagorejci o jedné, dvou, třech . . . desíti a jejich kombinacích. Tím však nikterak neupadají v mathematický idealismus a pouhé abstrakce! Svět, jak v celku tak v jednotlivostech, jest jim zvláštností čísel a geometrických veličin, jež možno na čísla převést. Čísla a poměry veličené dávají každé věci jí vlastní zvláštnost; ony nad to i sprostředkují souvislost mezi jednotlivými výjevy a společnou přírodou, činíce z kvalitativní a prostorné neurčitosti a neomezenosti určitost a omezenost; ony, jsouce zároveň v poznávací schopnosti ve formě určitých pojmů, dávají bezpodmínečnou a vhodnou záruku pro poznání těchto určitostí a souvislostí.

Tímto učením ovšem značně objasněna a sesílena představa o účelnosti ve věcech a jejich souvislosti! Číslo není jenom výrazem účelnosti, nýbrž působící silou, vlastní podstatou věcí. „*Ἀριθμὸν εἶναι τὴν οὐσίαν ἀπάντων*“ nazývá Aristoteles¹⁾ kulminující bod jejich filosofie. Věta jiná: *μιμήσει τὰ ὅντα εἶναι τῶν ἀριθμῶν*²⁾ nepopírá prvé, nýbrž značí, že věci tak imitují čísla, že s nimi v jedno splývají. Nejiný význam má i rčení, že principy čísel t. j. rovné a nerovné, konečné a nekonečné jsou zároveň i principy věcí. Pojat tedy vývoj světa jako produkt protipůsobení 2 základních faktorů, o jichž jakosti možno se orientovati na podstatě čísel. In concreto neviděli tedy Pythagorejci vznik procesu světového, jako Jonové, v jednotném základě, nýbrž v odporu dvojího principu, totiž konečného a nekonečného. Z jejich spolupůsobení vyvinuly se jednotlivé věci a jejich souvislost. Ovšem abstraktně zůstal i dále pojem jedničky, jako výraz prazákladu světové souvislosti!

Z harmonického systému číselného konkludují Pythagorejci na harmonické uspořádání všemíra, jež poprvé nazývají *Κόσμος* t. j. něco pěkně uspořádaného. Z mathematického poměru těles nebeských vyplývá i harmonický pohyb, jenž vykouzluje krásnou sférickou hudbu, již však nemožno nám, tak malým v poměru k tak ohrovným tělesům, postřehnouti.

O vlivu, jaký měli Pythagorejci na vývoj problemu Boha, jest nesnadno určitě se vysloviti. Pokládáme-li s německými filosofy Zellerem, Ueberwegem a jich stoupenci Carmen aureum a jiné prameny za falsifikaty resp. apogryfy, nutno nám doznati, že vliv školy této byl nepatrný, pokud totiž pozdější filosofové školy Pythagorovy povznesli jedničku, princip to čísel, na prapřincip, na božství. Jinak staří Pythagorejci ideu Boha nijak v systému svém nepropracovali. Byl by tedy vliv jejich pouze relativní, že totiž učení jejich o harmonickém uspořádání světa dalo podnět k teleologickému názoru světovému u Anaxagory a v době rozkvětu řecké filosofie za Sokrata, Platona a Aristotela.

Zcela jinak objeví se nám pojem Boha ve škole Pythagorově, který zároveň bude odpovídati nadpisu této části naší práce, přidržíme-li se mínění

d' Ocello Lucano sono a poerifi, e anche i frammenti di Brantino e d' Eurifano; ma non gnellidi Filolao; i gnali, col Carme aureo e con ciò che narra Platone ed Aristotile sulla scuola italica (míni tu školu Pythag.) ne dánno contezza. Nel sostanziale di essa gli Storici vanno d' accordo» — popírá rázně authenticity těchto pramenů Zeller, Ueberweg atd. My v práci nechtějice v této těžké otázce rozhodovati, podáme mínění obou stran.

¹⁾ Arist. Met. I. 5. — ²⁾ Ib. I. 6.

filosofů románských. — Pravili jsme, že Pythagorejci stanovili principem věcí čísla. Jsou-li však čísla principem věcí, jest i prvý princip číslo. „Je-li vše číslo, jest i Bůh číslo!“ praví Hierocles v komentáři ku „Carmen aureum“.¹⁾ Bůh pak jest číslo par excellence, t. j. sjednocení všech dokonalostí. Stöckl²⁾ opíraje se o tři fragmenty Filolaovy, označuje učení jejich těmito slovy: „Celé universum ovládá božská jednička, božský duch. Jako jednota stojí nade všemi čísly, avšak přece jest principem čísla, tak vznáší se i božská bytost nad věcmi, dle čísla a míry uspořádanými a v této své transcendenci jest přece jejich principem. Bůh jest jediná věčná, stálá, nezměnitelná bytost, jediné sobě rovná, od všeho ostatního rozdílná, jediná příčina světa, jež udržuje a podmiňuje světový pořádek, takže svět řízený jedinou božskou bytostí, jak jest od věčnosti tak i věčně potrvá, ježto není možno, by povstala nová nějaká příčina ničící.“ Z tohoto a jiných fragmentů u Filolao možno souditi, že Pythagorejci pojímali Boha jako generickou jednotu, v níž se spojují světová kontraria: rovné nerovné, muž a žena, zlo a dobro atd. potencialně; kontraria to, jež aktualně se rozlišují, přejde-li možnost ve skutečnost, nekonečné se omezí, universalní essence, poznaná jediné od Boha t. j. sama sebe, se determinuje poněmáhle na jednotlivé zjevy. Z toho, že božství sjednocuje v sobě kontraria, možno snadno souditi, že učení jejich bylo jakýmsi konfusním pantheismem. Byl tedy bůh Pythagorejců nejvyšší jednota všech kontrarií, veškeré harmonie, číslo par excellence nejvyšší zákon a dobro. Duše připodobňuje se bohu (ὁμολογία πρὸς τὸ θεῖον); nepřipodobněná přichází metempsychosí v různá těla, neb jest trestána v Tartaru; konformní duše v Boha se vrací, z jehož podstaty vyplynula.

Patrně, že učení toto není než naturální pantheismus, ježto jednota par excellence obsahuje ducha i materii. (P. d.)

L. R. (Ol.)

BALLADA.

Dušíčkový zhasl večer — — —
Rozplakal se podzim v sadě,
chladný podzim, plný chmůr...
V rudém listí nahých stromů
tíše předlo babí léto
rubáš bílý z bílých nití — — —
Nemluvné kol ticho spalo:
mrtvé ticho v polích, v lesích,
na hřbitově vedle moře,
kříže kde ční jako prsty
rukou spjatých, z temna hrobu
modlících se k chmůrák nebes. — —
Sirou nocí vítr hučel,
v lesích skuhral, v polích svištěl,

s Meluzinou v sadech hvízdal,
divou bouří krajem letěl,
stromy klátil, mraky trhal: —
trhlinou tou záře bleskla — — —
Němý strážce bílých nocí
jako přízrak v mracích vzplál — —
Půlnoc přišla — Ponocný ji
ve vsi pískal táhlým tónem;
vytí fen jej provázelo — — —
Půlnoc přišla — mrtví vstali...
z otevřených hrobů dveří
ku chrámu se zvolna brali...
Stále rostl stínů průvod:
Duch za duchem vstoupal tíše

¹⁾ Mullachius, Frag. Philos. graecorum, str. 197.

²⁾ Stöckl, Lehrbuch der Gesch. der Phil., str. 65—66.

bílým oblit luny světlem
rozčechraný dutím větru —
až pak zmizel v chrámu starém,
v šerém chrámu, rozpukaném,
z černých cihel, oprskaných ...
Divné prý tam bohoslužby
mají ti, jež dosud víže
očistec v svém žhavém lůně. — — —
Zapadly už brány v chrámu,
zaskřípaly v zámku klíče —
tichou nocí, plnou hrůzy
dutě zněl jen úder zvonu:
bilo dvanáct. — Rozepěl se
sbor teď v chrámu ... Vítr stich', a
ozvěnou se nesl vzduchem
žalný zpěv těch s inů matných: —
jeden duch však nepěl s nimi — — —
D'ouhým krokem přechal nocí:
suché hnáty zaklapaly
v letu, když se dotek' země. —
V chladném světle mrtvé luny
příšerně tak hnal se dále,
tam až pod keř plané růže — — —
Nízký rov — a dítě při něm;
spánek jímá je v objetí. —
Krev kol očí, stopy slzí
nesou kdysi zdravé tváře — — —
Vetchý šat jen halí tílko,
jež se chvěje mrazem nočním — —
„Matko drahá!“ — šeptá v spánku —
„jež tu dřímáš v chladném hrobě,
matko dobrá vezdy ke mně:
přiď, ó přiď pro své dítě!
Sirota je. — Má tě rádo,
ó, jak rádo, zlatá máti!

Odplat' lásku, zase láskou!
Vem mne k sobě z rukou otce,
maceše jenž dal své srdce.
Dal je celé. Není místa,
není lásky v něm pro dítě,
jež jsi k srdci, matko, tiskla! —
Matičko má, vezdy božná,
nepřipust' bych otcí klela,
který dobrý, předobry byl,
dokud ty jsi u nás dlela! — — —
Maměnko má, celá zlatá,
přiď, ó, přiď již! čeká na tě
tvoje dítě!“ — — —
Ticho bylo na hřbitově,
dusné ticho, přerývané
pláčem dětským, plným nářku:
moře jak by dole štkalo,
sinné moře; vítr chladný,
jak by hvízdal v listí žlutém — — —
Stála kostra v bílém hávu,
bez slz stála: dlouho, — němě — —
Hnáty svými k nebi hnula
a zas dolů k děcku svému — — —
Zachřestěly kosti bílé. — — —
Schýlila se náhle k děcku,
objala je lednou rukou:
dlouho, pevně — jak by věčně — —
Políbila lednou lící
skráně děcka, jež se chvělo
mrazem nočním ... Bila jedna — —
Právě vyšel sbor teď z chrámu. —
Volným krokem bral se k hrobům
veda s sebou matku — s děckem —
— — — — — — — — — —
— — — — —

LAD. SLOUPSKÝ (OI.)

O studiu historie české v naší době.

Snůška úvah, které tuto pod třemi tituly¹⁾ podávám, neobsahuje v podstatě nic nového, původního — jsou to většinou these a mínění odborníků a veličin historických v naší době, z různých časopisů²⁾ sebrané, čímž ovšem dán ráz práce i účel její; vyplynula z čistého zájmu a sledu

¹⁾ Jsou to: I. Palackého veledlo historické. II. Historická škola Gollova a III. Stat všeobecná o dějinách (filosofie dějin).

²⁾ Zejména je to Český časopis historický (cituji ČCH); pak Časopis Matice Moravské (ČMM), Časopis čes. Musea (ČČM), Ottův Slovník Naučný (OSN).

věci v poslední době a chce interessentům podati obraz (ne ovšem úplný a dokonalý) historického bádání českého u nás.

I. Palackého veledílo historické.

Před více než půl stoletím vyšel I. díl Palackého „Dějin národa českého v Čechách i v Moravě“, dílo, na němž soustřeďoval se veškeren téměř život a práce „největšího Čecha XIX. století“. Německý text pod titulem „Geschichte von Böhmen“ začal sice vycházeti již r. 1836, ale Palacký sám v předmluvě k I. dílu „Dějin“ pokládá „Geschichte“ i všechny ostatní práce, německy ponejvíce psané, jen za přípravné k dílu přítomnému, jež mu bylo „životním oukolem“. „Dějiny“ r. 1867 byly ukončeny v 5 dílech o 11 částkách a končí rokem 1526, ač Palacký měl úmysl vypsati celou pragmatickou historii země české¹⁾ Úmyslu toho se však vzdal a věnoval zbytek života důkladné revisi vyšlého díla.²⁾

Palackého „Dějiny“ jsou dílem klassickým, epochalním, nejen na svou dobu, ale i nyní, nebudou náležeti jen historii literární³⁾ I dnes po 50 letech sklání se před ním učenec i laik v němé účtě k velikému duchu „Otce národa“, dnes jako před půl stoletím jsou a zůstanou Palackého „Dějiny“ „knihou oživující a živou, podobně jako dílo Gibbonovo nebo Macaulayovo; a takové místo mají i ve světové literatuře“⁴⁾ „Ceně jejich nemůže býti na újmu přirozený pokrok historického poznání našeho v posledních desetiletích, ani v době budoucí — „Dějiny“ zůstanou velkým dílem, i kdyby jednou jejich výklad české historie v celku i jednotlivostech nestačil našemu poznání.“⁵⁾

Promluvíme nejprve o vědecké ceně a spolehlivosti Palackého „Dějin“ dnes, o pokračovatelích Palackého a konečně o německých pracích o dějinách českých (jakožto pokusu o doplnění, po případě nahrazení Palackého „Dějin“).

Nedá se popříti, že dnešní úroveň vědeckého bádání historického je mnohem výše než za dob Palackého. Je to podmíněno přirozeným vývojem věd vůbec. Dnes za rozvojem pomocných věd historických (palaografie, diplomatiky, geografie, statistiky, numismatiky a archaeologie) kráčí nutně pokrok historického studia proti dobám dřívějším. Je to pokrok nutný (aspoň materiálně). Vidíme skoro všude, jak dnešní studium historické obrací se jedním směrem ku kritickému revidování, probádání a vydávání pramenů dějepisných, neboť jen na základě pevném dá se zbudovati nerozborná stavba dějepisné pravdy, která ve své podstatě je jedinou metou vážného studia vůbec. Proto naše doba je celkem chuda na díla stylu Palackého nebo Šafaříkova (nejen u nás), dnes nerodí se ani takoví geniové, aby obsáhli nejen svou dobu, ale i ji převýšili do budoucnosti; dnes odborná literatura vzrůstá do ohromné kvantity, a jednotlivci omezenému nad to poměry dnešní doby (životními a literárními) není možno vydati se na díla rozsáhlejšího nebo celkového slohu (výjimek ovšem neupírám) Nutno zde,

¹⁾ V předmluvě k V. dílu (poslednímu) „Dějin“ naznačuje příčinu: hojnost (až nadbytečná) pramenů po r. 1526. (i před ním), material dosud neurovnaný a nespracovaný, a hlavně pokročilost věku (měl již 70 let) byly překážky nepřekonatelné a podvracely i úmysl nejpevnější.

²⁾ Znovu přepracoval III. a II. díl, v I. něco připojil, ovšem v českém textě, ne v německém. Palacký vůbec od r. 1850. vydával „Dějiny“ jen česky, německý text byl překladem, jako zase I. díl byl českým překladem z „Geschichte“, pořizným Erbenem. (Srv. Pekař: OSN XIX).

³⁾ Goll, Fr. Palacký, ČČH IV, 271.

⁴⁾ Goll l. c. 271.

⁵⁾ Pekař, Palacký OSN XIX.

jako i jinde, práci dělití. — Nuže, jakou cenu mají Palackého „Dějiny“ dnes, mohou-li nám ještě dnes, po 50 letech, dostačiti ve všem? Odpověď je dána tím, co shora řečeno. Souvisí to nutně s vývojem vědy historické. Dnes již nedáváme a také nemůžeme dáti Palackému za pravdu ve všem, zejména týká se to I dílu, k němuž ostatně Palacký ani ruky opravné nepřičinil. S druhé strany ovšem vytýkáno a to s důrazem, že Palacký v lecčem svými „Dějiny“ svou dobu znamenitě předstihl, a leckdy po úchylkách vracíme se k starému, dobrému mínění Palackého.¹⁾ Novější názory naše v historii české proti Palackému jeví se nejen v jednotlivostech, ale i — což je nejdůležitější — dnes máme aneb aspoň jsme blízko jinému pojetí dějin českých jakožto celku, než nám je formuloval Palacký ve svých „Dějínách“.²⁾

Palacký v předmluvě k I. dílu „Dějin“ vyslovuje svůj celkový názor na dějiny české: „Dějiny české vůbec hlavně na sporu s němectvím se zakládají.“³⁾ Působí totiž dle Palackého v přírodě dvojice sil (polarita), t. j. vzájemné zápolení, pronikání a smiřování protiv, což tvoří podstatu dějinstva vůbec. Taková dvojice (protivy) působí i na jevišti dějin českých, stělesněná ve slovanství (češství) a němectví. Slovan (Cech) a Němec jsou Palackému dvě protivy — ne tak kulturně, jako spíše osobním charakterem založené. Proti Palackého Slovanu, mírumilovnému (národ „holubičí“), svobody milovnému a svobody i jinému dopřávajícímu, s rázem demokratickým staví se starý Germán jako panstvíchtivý, násilný bojovník, šetřící přísně rozdílu stavů (pán a otrok). „Dnes této idylle staroslovanské a staročeské nedáváme již plné víry“.⁴⁾ Dnes se nám jeví staří Slované v takovém obraze, jako byli jejich sousedé a všichni ostatní tehdejší národové. Stejný aneb aspoň podobný stupeň vzdělanosti i národních povah je společný všem.⁵⁾ Tím ovšem bortí se nejen celkové pojetí Palackého dějin českých, ale padá i filosofická konstrukce jeho k vystižení ducha českých dějin. Nedá se upříti, že i jinak tento filosofický názor je jednostranný, úzký a jednotvárný, neboť „podobné formule, praví Goll, plnosti a bohatosti dějin nevystihují.“⁶⁾ A zdá se, že Palacký sám cítil, že mu tento názor nestačí a sám ho i změnil a to v dějinách husitství. Nejprve vykládal vznik husitismu podle své theorie, že to bylo hnutí v první řadě nacionální, později teprve přistoupil moment náboženský. Polemika s K. Höflerem způsobila změnu názoru v ten smysl, že Palackému vzniklo husitství z „české idey křesťanského života“, ráz národní dostavil se později. Dnešní stanovisko vrátilo se k názoru prvnímu.⁷⁾ A mnoho jiného zejména v detailech (a to popředně)

¹⁾ Srv. Goll l. c. 267. První díl pokládá se dnes vesměs za »zastaralý«; srv. Goll ČCH IV 2, Pekař l. c., Novotný: A. Bachmanna Geschichte Böhmens ČCH IX. 26 sq.

²⁾ Pekař, Palacký OSN XIX.

³⁾ Dějiny národa českého, jub. vyd. I. díl, Úvod.

⁴⁾ Goll l. c. 265. Jak známo, i Šafařík měl podobný názor o Slovanech, vyslovený ve »Starožitnostech Slovanských«. Názor tento není původní; hlásal jej Herder ve svých »Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit«, od něho jej přejali Šafařík i Palacký, a byla to vůbec »sentimentálně-poetická« idea vlastenecké doby předbřeznové i po ní do nedávna. O Šafaříkových »Starožitnostech« po této stránce viz Niederle: »P. Šafaříka Slovanské Starožitnosti« ČCH I 163. sq. S Palackého názorem na národní povahu starých Čechů souvisí ovšem i konstrukce sociálních dějin staročeských, kterou ostatně Palacký staví na pochybném dnes rukopise Královodorském a zavrženém Zelenohorském. Líčení sociálních dějin ovšem po této stránce není tedy dnes úplně správné.

⁵⁾ »Ve svých prvních stycích se západními sousedy jeví se Slované čeští jako národ eminentně bojovný«, Šusta: »Otroctví a velkostatek v Čechách« ČCH V 38. Již v 10. století shledáváme v Čechách otroctví, obchod s otroky. Ibid. 39.

⁶⁾ L. c. 269.

⁷⁾ Pekař l. c.

jeví se dnes v Palackého „Dějínách“ nesprávným a „každá nová práce z oboru dějin českých přináší nejen doplňky, ale i opravy.“¹⁾

Tím však, co tu pověděno, neztrácí nikterak dílo Palackého na svém významu i ceně vědecké dnes. Musíme opakovati jen to, co řečeno z počátku. A nejen Čech, ale i nepředpojatý příslušník jiné národnosti bude pokládati Palackého „Dějiny“ vždy za velký čin lidského ducha významu světového, a každý Čech bude v „Dějínách“ spatřovati nad to i velký význam jiný, který Palacký sám měl na mysli a který obyčejně shrnujeme v úslovi: *historia magistra vitae*. Ostatně Palacký sám nejednou se vyjadřuje, že nevydává dílo definitivně dokonalé, že po něm přijdou (a přeje si toho) jiní, kteří z pokroku doby těžiti budou a majíce cestu rovnější, „propracovanější“; vydají i dílo dokonalejší (dosud se tak ovšem nestalo). Co bylo Palackému největší překážkou a citelným nedostatkem, byla ona „neurovnaná“ cesta, ač Dobner a Dobrovský byli v tom smyslu předchůdci Palackého. Než to nestačilo. Palacký byl nucen intensivnější práci archivní a v bibliothekách domácích i zahraničních převzít a dokonati sám. A konečně sepisuje své dílo na každé téměř straně dává vyznívati steskům na nedostatek nebo nedostatečnost pramenů dosud známých, kde mezery časové i psychologické musel vyplňovati vlastními kombinacemi, kde duch musel doplňovati kusou literu. Po této stránce tedy Palacký svým dílem dal bezprostřední podnět k usilovné práci další, on dal nám program pro vědecké studium historické.²⁾ Konečně vedělo Palackého upoutává k sobě každého — a na to můžeme položit dnes důraz — svou stránkou formální. Není to jen „klassická“ mluva, styl, ale je to popředně sympathická nadšenost pro minulost naši, ten „vřelý ton“ líčení, který „Dějínám“ dodává půvabu a lesku podnes. Proto „Dějiny“ Palackého nejsou ani dnes zbytečnými, jsou nutny jak historikovi tak intelligentu, zajímajícímu se o dějiny české.³⁾

Otázka nástupnictví Palackého vzbuzena byla neukončeným dílem samým. A Palacký sám, ve všem programový a celý, staral se záhy o pokračovatele v „Dějínách“. Měl po ruce zrovna dva a, řekněme hned, ani Tomek ani Gindely nástupcem Palackého se nestal. Tomek jako učitel v domě Palackého záhy byl zasvěcen do chrámu historické vědy; a také již r. 1847 stal se na přání Palackého koadjutorem jeho v dějezpytné práci a vzbuzoval nejlepší naděje. Než budoucnost rozhodla jinak. Tomek proklestil si vlastní dráhu, od Palackého odbočující a na té setrval, a ta jej dosud dělí od spisovatelského profilu Palackého. Literární charakter obou dá se naznačiti slovy: „Palacký je idealista, Tomek realista, Palacký

¹⁾ Pekař 1. c. V každém ročníku ČČH, v textě článků i poznámkách a kritikách najdeme takové opravy (zejména od Golla a Pekaře) a doplňky, jakož vůbec ČČH i svým rázem připíná se úzce k historickému vedělu Palackého a je jaksi kontroluje.

²⁾ Goll: Palackého program práce historické, ČČH IV 4. Více o tomto programu hist. práce, jakož i jeho provádění v oddíle II.

³⁾ Je jaksi nutno a dnešní doba toho přímo žádá, aby autor své práci vtiskl svou individualitu. A je to dovoleno i v přísné historické práci, ač ovšem ne na újmu pravdy. Vylučovati musíme ovšem z řady přísně vědeckých prací (obzvláště historických) spisy »prosáklé« tendencí (obyčejně to bývá »nacionální«, anebo taková, která dělá »minulost pro přítomnost« nebo naopak). Ostatně odkazujeme k III. oddílu o »filosofii dějin«, kde se pojednává zvláště o katolické filosofii dějin, a kamž i tato stránka svou povahou náleží. Poznamenáváme ještě, že Palacký svým dílem historickým vykonal poslání daleko důležitější, než bylo dílo samo o sobě, poslání národně-uvědomovací — tedy mravní moment, který často vyslovil, »nepychati ve štěstí a neztrácteti mysli v neštěstí«. A že Palackého »Dějiny« podnes mají svou cenu, vidíme nejlépe z toho, že novější dílo o dějinách českých (Bachmanna *Geschichte Böhmens*), ač chce vyvrátiti a nahraditi Palackého, staví konečně přece na díle Palackého samém a nevyvrací ho. (Srv. Novotný: A. Bachmanna *Geschichte Böhmens*, ČČH IX, 26.)

dává mluvití svému vlastenectví, kde by kritik nepřisvědčoval, — u Tomka vlastenec je všude podroben kritikovi¹⁾ „Tomek, ač žák ze školy Palackého, přece stojí vedle něho, je náš druhý velký dějepisec“²⁾ A podobně jako Tomek i Ant. Gindely vzbuzoval naděje Palackého na pokračování v jeho díle, a také svými monografiemi a hlavně „Dějiny českého povstání“ vyplňoval dějiny české po roce 1526.³⁾ Nicméně k celkovému zpracování nedospěl. A také jeho dílo, kdyby byl pokračoval, nebylo by se jistě stalo dílem „národním“, neuspokojilo by národ jako „Dějiny“ Palackého, nanejvýš vyplnilo by vědeckou „mezeru“⁴⁾ Morava se svým historiografem B. Dudíkem zažila podobného sklamaní; i Dudík dopsal „Dějiny Moravy“, široce založené, ale ne bez nedostatků formálních, jen do polovice 14. stol. „Dudík pracoval s větším aparátém vědeckým než Palacký“⁵⁾ přece však jeho dílo daleko nedostihlo té výše jako „Dějiny“ Palackého. Dudíkovi „chybělo vše ostatní, co právě Palacký uměl vkládati do své práce, totiž duch dějin, přísná logičnost, jasnost výkladu, vhodný výběr látky a klassická forma.“⁶⁾ Dnes Morava svého historiografa již opět má,⁷⁾ Čechové ovšem ještě čekají a snad tak brzo ho nenajdou.

Konečně v rámec tohoto přehledu zaznamenáváme událost významu i zajímavosti nevšední: u německé strany v Čechách stal se pokus vydání na místo Palackého „Dějin“ dílo nové. Miním Ad. Bachmanna „Geschichte

¹⁾ Novotný: V. V. Tomek ČČH IV. 147.

²⁾ Goll: Palacký ČČH IV. 277. Životním dílem Tomek si zvolil »Dějepis Prahy« (dosud 12 dílů do r. 1608.), jež od XI. sv. je jaksi pokračováním Palackého od r. 1526. Vlastnosti literárního charakteru Tomkova jsou uznaná prohloubenost (zejména počínaje dobou husitskou), detailnost líčení, realističtější názory a revisí materiálu větší blízkost pravdě vzhledem k Palackému. »Dějepis Prahy« počínaje dobou husitskou rozšiřuje se v dějiny celého národa.

³⁾ »Dějiny českého povstání« od r. 1618—1632., ač nebyly s české strany posouzeny příznivě, přece jest práce vážná a velké ceny historické. Vadí snad jen (a ve všech pracích Gindelyho vůbec) nedostatek zájmu, vlastně abychom tak řekli, přílišná vlažnost. »Gindely byl ve svých spisech národnostně i nábožensky bez barvy«, praví o něm Goll. (Palackého program ČČH IV 3). Proto jeho díla (psaná ostatně německy a jen českým překladem) nemohla býti, ani nemohla činiti nároků na pokračování Palackého »Dějin« v jejich smyslu a rázu.

⁴⁾ Tato »mezera«, kterou jsme nazvali vědeckou, poněvadž nemáme dosud soustavné, šíře založené publikace líčící s vědeckou kritikou dějiny české od r. 1526. (Kroniky až do 18. nebo 19. stol. máme ovšem dvě), snad v nedlouhé době bude vyplněna. Tomek, jak už jinde řečeno, 11. dílem »Dějepis Prahy«, který stává se dějinami celých Čech, počíná rokem 1526. a dospěl v 12. sv. do r. 1608. Kdyby mu Bůh dopřál věku a zdraví, překročil by třicetiletou válku až do r. 1648., odkudž by jeho práci převzalo kritické dílo Dra Rezka: »Dějiny Čech a Moravy nové doby«, pak Svátkovo pokračování a konečně teď vycházející dokončení »Dějin Čech a Moravy« od r. 1848. od Dra Práška; tak bychom měli veškeré politické dějiny své vlasti od svých odborných sil.

⁵⁾ Kameníček: Palackého program hist. práce a Morava, ČČH IV. 287.

⁶⁾ Kameníček l. c. 287. Dudík líčil obšírně dějiny mimomoravské, věci domácích se dotýkal vzhledem k celku jen zlomkovitě, neúplně. Mimo to Dudíkovy »Dějiny« psané německy byly nesympathické Moravanům (lidu), zvláště když český překlad byl chatrný. (Srv. Kameníček l. c. 288.) Ve »Vlastivědě« vydal prof. Rud. Dvořák »Dějiny Moravy« od nejstarších dob do nejnovější. Vyšly právě 4 svazky (984 stran) do r. 1792.; v blízké době vyjde ostatní. Jsou to dějiny dosud první moravské úplné, psané od odborníka z mladší školy historické, se všemi požadavky moderního díla historického vůbec. Je to příručka, kterou by měl každý Moravan, zajímající se o dějiny své užší vlasti, míti ve své knihovně. Dostačí úplně intelligentu i laikovi podávající nejnovější výzkumy z oboru dějin moravských. Se své strany bychom ji velice doporučovali (i jinak celý podnik »Vlastivědy moravské«). Ostatně poukazujeme na pochvalné kritiky díla v ČČM 1899, 1900, 1901, 1903, ČMM 1899 atd. od Práška a Kameníčka.

⁷⁾ Je to Bert. Bretholz, Němec sice, ale je u něho dnes vzácná přednost, že píše o dějinách země, obývané Čechy, naučil se česky a užívá též prací českých o dějinách moravských. Jeho dílo »Geschichte Mährens« (dosud 2 díly do r. 1197. tuším) s textem německým i českým. Opravy uveřejnil Jan Demel v ČČH II 387, ČMM 1896 153 seq.

Böhmens“.¹⁾ Podle předmluvy p. autorově má dílo jeho „nahraditi“ „Dějiny“ Palackého, je podle novějších výzkumů opravující a doplňující. Sebevědomý ton předmluvy, jak dovozuje Novotný,²⁾ je v odporu s dílem samým a Bachmann, který nad to v textě díla i předmluvě prozrazuje, že podléhá z části národnostnímu šovinismu mass (aspoň podrážděný ton polemiky proti Palackému tomu nasvědčuje), nesplňuje to, co v předmluvě tak pompesně hlásal, že sice opravuje Palackého,³⁾ ale nezviklává jeho autoritou dosud, že „neotvírá nových drah v české historiografii“,⁴⁾ že vlastně budovu Palackého jen opravuje podle novějších názorů, ale ji nepodvrací, nýbrž sám na ní staví.⁵⁾

Zmiňuji se konečně ještě o jiné práci, sem rovněž odkazující, a řeknu hned práce velké ceny historické bez náteru tendenčnosti. Je to J. Lippertova dvousvazková „Socialgeschichte Böhmens in vorhussitischer Zeit“ (str. 486 a 446).⁶⁾ Obě práce, jakožto většího slohu o dějinách českých z nejnovější doby pocházející, jsou ostatně a musí také býti přijaty od nás s povděkem tím více, že objektivní kritika odborná neupírá jim důležitosti vědecké (ač chyby a nedostatky jsou v nich rovněž), a historik český musí s nimi počítati vážně. —

(P. d.)

ANT. SVOBODA (Č. B.)

VOLBA STÁVU.

V dál patřím, v dlouhou, tmící se.
Jen jedna cesta v ní se vine —
je úzká.
Na kraji pramen rozhodnutí kyne
pal zahnat žízně, touhy v život.
Dál pusto, ticho, slunný žár,
prach cesty bílé.
Mám schladit ret?
Mám jíti v dál?
Kdos z dálky kráčí ke mně sem,

¹⁾ Geschichte Böhmens von A. Bachmann (I. díl do r. 1400. str. 911.) probírá dějiny české s hlediska »říše« a Čechy ovšem považuje za léno německé, což Palacký vyvracel. Referent v ČCH IX 26 sq. V Novotný akceptuje Bachmannovo mínění s náležitým obmezením. Srv. ostatně i referát Dvořákův v ČMM 1900 (snad příliš příznivý).

²⁾ Novotný: A. Bachmanna Geschichte Böhmens, ČCH IX 26 sq.

³⁾ Opravy tyto ostatně jsou samy sebou nutny dnes po 50 letech.

⁴⁾ Novotný l. c. 27.

⁵⁾ Srv. Novotný c. čl.; vyslovuje se přání, aby se Palackého »Dějiny« vydaly s přiměřenými opravami pod čarou.

⁶⁾ Srv. posudek J. Šustův v ČCH III, V, 52, a Dvořákův v ČMM 1896, 171 sq. Ostatně srv. Goll: Hass der Völker und die österreichischen Universitäten, str. 11. a 12.

jde tiše jako stín . . .
hle, klesl, padl v prachu lem.
Mám jíti? Jdu, zdvihám tělo jeho.
Své oko upře v moji líc,
cos cítím jako díky,
cos jako výčitku i přání.
Jde tiše — kráčím zpět,
a vody čisté praví:
Ten pramen silou v dlouhou pout
na úzké cestě povinnosti,
pij s Věrou — jinak piješ smrt,
pij v Naděj — jinak nechod' v dál,
pij s Láskou — jinak piješ jed!

JOSEF SKALICKÝ. (Č. B.)

Skizza.

II.

Viděl jsem duši stářím umdlenou a cítil jsem hnilobu sešlého světa, ač luh dýchal svěžestí mládí . . . V illusích moderních myšlének stápěla se její rozháranost a roztríštěnost, — neboť illuse jsou podílem člověka, jenž popírá Neviditelné, — a při tom kochala se s rozkoší prehavou v omamujících pocitech lidské slabosti, jež jest ozářena odleskem kalných vod, v nichž brodí se člověk „světa“ se zrakem šíleným, hledaje nový názor životní, — v pocitech, jež vyjadřují ta nešťastná slova: opovržení dobrem a úcta před zlem. Pocit ten zrodil se v lůně světa a jest dosti stár, aby měl čestné místo v annálech lidské bídy, již na svět přinesla převrácenost srdcí a první hřích. A tento pocit nyní uplatňuje svou ukryvanou existenci, silou nejmocnější kráčeje za krvavým praporem německého pomatence, za praporem, jemuž dostalo se též šíleného jména — nitzscheanism.

Podivuhodná věc! Proud, o kterém mluvím, jest na opačném pólu rozumné mysli a přece strhl ve svůj vír i jisté kruhy naší intelligence. Což rozumná mysl je zakalena? Zdá se, že moderní člověk zachycuje z celého spektra jen jedinou barvu, již poznávají se vespolek synové světa, a vše ostatní je ignorováno. A ještě podivuhodnější! Intelligence, jež má chápati Bytí, miluje Nicotu, prázdnou, studenou, jejíž dotek pouhý je triumf Satanův, a jež má vzbuzovati ošklivost v duši myslící, hrůzu nad tím, kam až došly názory, jež otrávil v lidstvu pramen života a poznání. Ale jisto jest, a odvážím se to říci, že filosofie tato triumfuje, že je arsenálem, kamž chodí pro zbraně proti lidem nejtišhodnějším všichni špatní studenti a nespokojenci, již nemají již důvěry k životu a již směle dělají průlomky do všech metafysických, náboženských a morálních věr. V posledních letech vzrostla

nitzscheovská literatura, omamujíc dechem nejkrajnějšího individualismu a aristokratického radikalismu všechny ty, již tu stojí bez opory v rozpěném moři života, ignorující pravou Cestu, neklamnou Pravdu a věčný Život. Byl bych na rozpacích ihned říci, proč filosofie ta triumfuje, proč právě nyní jeho myšlenky začínají planout ve světle sociálně-anarchistického individualismu, — proč se věří překrucovačům a psychologickým fantastům, již daleci jsou toho, aby znali důvody pro svou nevěru. Nietzsche řekl přímo ve „Wagnerově případu“, že křesťanství se nevyvrací, poněvadž choroba oka se nevyvrací. Či úspěch této filosofie má vděk svůj v nějaké vnitřní síle její, jež v Německu neměla čtenářů, poněvadž nervosní sensibilita jeho krajanů ztlumočila plný svůj obsah ve filosofických idealistických jeho předchůdců, — či sklonnost moderní duše k zápasu s pravdou chytla se nejkrajnějšího prostředku, jenž řítí se závratí šilence do věčné tmy — nitzscheovského ducha, jehož charakteristikou je — opovržení dobrem a úcta před zlem?

Co v tomto výroku ohromuje, není výrok sám, ale vše, co v sobě pojímá, je to stav, jenž předpokládá se u toho, kdo jej první vyslovil, a nedostatek úžasu a ošklivosti u většiny čtenářů. Jsou názory, jež zakalily jasný blankyt života na dlouhý čas lidstvu a omámily lidská srdce jedem pozvolným tak, že ani samo nepostřehlo změnu své duše, již začala pouhá zvědavost po modernosti světa. Nietzsche řekl přímo, že ctnost je nudná. „Mezi smyslností a cudností neexistuje nutný protiklad; každé dobré manželství, každé vlastní srdečné milování překonalo tento protiklad. Hlásání cudnosti zůstane drážděním k protipřirozenosti.“ Nuže tento blud je rozšířen i u lidí, kteří nejsou jen materialisty, a jimž slovo „zločinec“ v očích světa je slovem obavným. A hle! Ta bázeň před zločinem poví vám o velikosti jeho hříchu. Neboť velký zločin není zločin, jenž má velikost, ale jenž činí útok na velkou věc. A blesk kultury nitzscheovské útočí na velkou věc — cudnost lidské lásky. Je-li Parsifal¹⁾ útok na mravnost, rozpojila se idea mravnosti a idea cudnosti v duši Nietzscheově a logika myšlení nepozdvihla se v hlubinách tichých pŕlnocí, aby křídly svými smazala slova přenáhlená! Neboť Krása není šeredou. Ale neodvolám to slovo, jež jsem napsal, že Nietzsche je překrucovač, neboť dle něho je Parsifal útok na mravnost. Prostřednost světa, jež nevidí dobře a ztápí se v domněle velkých myšlenkách, myslí, že činí velké věci, užívá-li brutální sukovky a lstivého slohu proti prostotě pravdy a čisté lásce, před níž svět zdvívá hlavu — intelligent, aby se obdivoval, nevzdělanec však, aby se posmíval. Kdo se chce posmívat, nepochybuji, že nenajde ve filosofii Nietzscheově ostré vtipkování místo dlouhých rozborů a věčného obvinění nebo vyvracení, jež již se nehodí do chvatu moderní duše, — sestárlé, umdlené, vyhaslé. Proto Nietzsche nenávidí Sokrata, „ten vtělený rozum“, jenž směle hráze postavil zákonům hrubého pudu, jež Řekové učinili si modlou, hledající v něm vyšší nějaký zákon. Sokrates chtěl život logický a vědomý sebe sama, a Nietzsche ho nazval plebejcem, dekadentem právě v té době, kdy v hlavě jeho hučely myšlenky, jež ve „Zrození tragédie“ daly vyklíčiti dionýskému jeho duchu. Ano — život rozumný a logický, to je ta osudná rána, pod níž svět stává se nervósním, jež v uši zaléhá nepříjemně, mezi tím co oko toulá se v dálece života překypujícího, nádherně tropického, po luzných hájích božstvy oživené Hellady, jež byla pyšnou na svou smyslnost. Hřích triumfoval a jeho spánek

¹ Komposice Richarda Wagnera, jež oslavovati má naši víru v nejsv. Svátost oltární. Pro tuto komposici stává se Nietzsche z největšího přítele nejzuřivějším odpůrcem Wagnerovým.

byl neporušený. Ano, ti Rekové, ti znali žítí, kde úplná harmonie mezi smyslností a vůlí zdála se míti vzezření věčnosti. A přec přišla jejich hodina! Sokrates, Plato, Aristoteles zdáli se viděti mezi orgiemi bohů, kteří udávali způsob pozemského života, neviditelnou ruku, jež psala na zdi prokletého paláce osudné Tekel, — překrásnou myšlenku červům hrobním. Recko znásilnilo zákony života i zákony smrti, proto podlehl zákonům hniloby. A Nietzsche postavil svého dionýského ducha tak blízko této hnilobě omamujících výparů, že uspal znovu po devatenácti věcích duše slabo myslící, jak chuva batolící děcko. Bylo by neprozřetelné toho sobě zapíratí, že svět chce býti kolébán svojí písní, již chápou toliko smysly zevnější a podržují pevně. Nietzsche pojmenoval tu píseň a dostalo se jí šíleného jména: Tělo a jeho pudy, — to je „velký rozum člověka“.

Nuže, promluvte s geniem rodu lidského naší doby a uvidíte tu nízkost, jež v století devatenáctém našla svého obhájce — nitzscheovský duch utopil — člověka. Vexilla regis prodeunt — ale jakého krále? Ať zhyne člověk, aby žil nadčlověk, tvrdý, tajemný, fantastický. Jsou to ještě lidé, již sní o nebi Zarathustrově a pobíhají tu v plné záři světla denního s rozžatou svítilnou, hledajíce svého boha na zříceninách trůnu Božího? Bláhoví, nevědí, že Bůh, jenž řídí osudy lidstva, v loubi věčného mládí, jež nevrhá ani stínu nejmenšího, nesmrtelnost svoji ukazuje věkům lidského bytí. Druhdy řekl blázen v srdci svém: „Není Boha“, nyní klame se v podstatě věci nadčlověk. Jisto jest, že lidstvo propadlo stáří, i proto je v oči píchá nesmrtelnost — neboť býti věčně mladým, je býti jako jedním z nesmrtelných.

Není více bludu o věci nějaké, jako domnívali se, že nadčlověk stojí výše než člověk. Zdá se, jakoby od jisté doby mysl lidská byla zakalena, jakoby stížena byla břemenem lidství v učení věčné Lásky. Nadčlověk, zpřímený panskou morálkou, s despektem shlížející na lidi degenerované — křesťany — kolossální vrhá stín, ale pravda nechodí ve stínu. Nietzsche dal své nenávisti k člověku výraz slovem, jímž poskvřnil hlubiny srdcí, kde láska vůni růžového keře vplétá ve věnec milosrdenství a soucitu. Ten, jenž nemiluje, staniž se nadčlověkem, ale my, budeme-li člověka milovati, anděl nás obejmě. Řeč křesťanství skryla se v krvi duše — v slzách — ale nízká moudrost řekla: Buď tvrdým! Každý zločin je tvrdým, neboť vyschl tam pramen lásky a Satan je zosobněná tvrdost, jenž chladným dechem svým zošklivuje lidstvu slzy — řeč křesťanství. Na poli mrtvých, tam kde dumné cypřiše skrytý tají bol, spatřil jsem kdysi v teplém šeru soumraku dvě oči, jež perly nejdrahocennější ozdobily v té teskné chvíli a zářivou mocí svou vypravovaly nebi o nezrušitelnosti Poměru. Klid večera stápl se v roh hřbitova, a já přece slyšel to křídlo anděla, jenž slétl s výšin setřít křídlem svým nebeskou rosou, již láska vydechla. Nuže Nietzsche namočil své péro, aby zrušil nebo profanoval Poměr, z jehož hlubin láska slzy váží a nahradil ne-Poměrem, jehož šatem jest trpké pousmání, výsměch, bezcitnost, šílenství — zoufalství.

Jsou jisté filosofie, jež napojují se zoufalstvím a stávají se nehodnými toho jména, jsouce parodií pravdy. Nietzsche podvádí, a lidé mu věří, má nápodobitely. Podvádí? Je dobře známo to slovo, kterým zastíral vědecké své nedostatky; je to „poésie“ ve filosofii. Umírající stará společnost pohanská, pyšnější než kdy jindy, odívala se v nejkrásnější roucha před orgiemi, při nichž se pilo a vraždilo, a Nietzsche, dobrý odborník ve své filosofii, znal též slabosti moderní duše. Forma zakryla látku, a svět se spravuje stále spíše dle módy Schillerovy. Avšak krása není vždy kořenem

pravdy, ale kořenem krásy je pravda, a tu Nietzsche slinou vše špinící pokálel tak, že stín Lhostejnosti, jež vrhá brána města věčné noci, připnul se ke Pravdě v Nietzscheově duši, jež vzepnula se proti věčnému pravidlu, určujícímu mezi dobrým a zlým. Marno je hledati krásu v této filosofii, kde stíny večera neozařuje ni jeden paprsek červánkový, třeba by jeho fantastická theorie o věčném návratu poskytovala lidstvu útěchu věčného bytí, mezi tím co chlad podzimního soumraku slétá z tajemných dálek prostoru. Avšak nechci upírat, že filosofie ta má v sobě cosi vábívého pro srdce lidská, jež sice nepovznáší, ale dovede lichotiti a zaujati — duše by řekla: stimulans velikosti v očích světa. Není stejné poslouchati koncert odpolední a koncert večera. Nietzsche je večerní, kdy oči již zavírají se, a táhlý zvuk roztesknělých fléten náladově k srdci promlouvá. Je to duše Nietzscheova, jež k nám mluví, je to jeho psychologický stav, jenž se duchům obyčejným nezdá býti hrozným, ale jež učinil středem své filosofie. „Filosof má překonati dobu, musí se státi bezdobým, ale nemá se zbaviti své osobnosti, ježto na celé vrstvy lidu nepůsobí se vědou, ale právě osobností, celou bytostí.“

A skutečně čtoucímu připadá, jakoby na každé stránce cítil duši autorovu, celé srdce, jež vložil do svých problémů fantastických, proměniv skutečnost v legendu pro svět tak vábívou. Cesta jeho duše od pessimismu k vítěznému optimismu, čili po česku: od rozháranosti a světobolu k tvrdému nadělověku — tomu ideálnímu neštěstí — jen tato v popředí se ženoucí psychologická cesta — to je nití Ariadnina v labyrintu zmatků, jež stačí, aby měl dosti následovníků nyní ten, jenž dal svému pochopení života výraz slovy, kteráž nechtěla slyšeti jeho doba. Nietzsche byl dilettantem ve všech odborech věd, vyjma filologii, protože stále bolesti hlavy a oči mu zbraňovaly pohřžiti se v hlubší studia, a přece je v jeho filosofii to, čím dovede mluvit k srdci člověka a zaujati je. Nietzsche vábí tím, čím je, a ne tím, o čem filosofuje. Přál bych si, aby si těchto vět všimli všichni ti, již vybírají se moderním směrem Apologie — je to tón, jenž chybí u nás do plného akordu pochopení, ba odvážím se to říci přes nebezpečí, že mi bude zazlíváno, tón, jenž nejsnáze dovede zaujati do propasti se řítící naši mladou intelligenci na té cestě nicoty, že se aspoň na okamžik zastaví.

A chvíle posečkání vykoupí obrácení. Snad budou zaraženi jen ti, co pravím, kteří neuvažovali o hluboké propasti mezi moderním myšlením, jež směje se scholastickému „pedantismu“, a hlubokým slovem nejčistší Lásky, jež první promluvilo křesťanství a jež tu leží odkopnuto, vysmíváno a s ním víra, neboť víra je matkou slova. Světák, jenž pýchu rouhání nosil na svých ramenou, snad tuší porušení, vzniklé otrávením člověka — své porušení —, ale není hotov a dosti silným přejíti tu horu Obrácení, za níž nebouří již oceán zloby, nízkosti, ale kde vše klidné je ozářeno cudností lidské lásky, omládlé duchem věčného jara, hlubokým vztahem k Bohu. Sám se bojí jíti tou cestou náhlých změn, protože je ve své pýše krátkozrakým v labyrintu myšlení — nuže! Ať je zde nití Ariadninou naše vlastní duše, jež snad kdysi zradila též velkou Věc, ale zná dobře ten pochod, jímž dospívá kulminujícího bodu štěstí, jež pocítil Mojžíš na hoře Nebo spatřiv odtud onu neznámou zemi, — zemi zaslíbenou, kde je Láska čistá, Ctnost něžná a Krása cudná, kde štěstí trvá na věky. Nemyslím více než co vyjadřuji těmito slovy, jež ostatně moderní směr Apologie s úspěchem propaguje, a jsem dalek toho, aby se zlu dávaly návrhy. Zde je třeba obrácení a ne vyrovnání; neboť jako nelze očkovati dubové oko na hrušeň, tak nelze očkovati zášť nebo hněv nebo zoufalství na Lásku. Nemyslím na individua-

lismus, jenž je majetkem výhradným onoho nehodného děcka, jež uteklo od prsou matky — pravé církve katolické a potuluje se v pýše světem od století šestnáctého, který je v kontradikci s učením Krista, — chci jen říci, že duši svou, její pochod a stav jejího štěstí můžeme vykládati — neboť naše srdce nespočívají na sobě samých, ale na tom, čeho se stalo tlumočnickem. Tedy ne naše vlastní velikost, sláva, ale hvězdou polární budiž ona Velikost, v níž shlíží se duše rozjímavá jak poutník nad pramenem v stínu lesní samoty! Vystříhejme se toho úskalí, kde se pýcha lidská ztroskotává a učíme duši svou tak čistou, aby v ní mohl čísti každý, kdo dýchá smrtelnou atmosféru Lhostejnosti, ale má srdce poctivé, a brzo budeme míti právo mluvit k těm, již toho dosud nám odpírali. Uměti mluvit k srdci lidskému je jedním z drahokamů, jež zasadil Stvořitel v korunu velikosti. Neexistuje systému, jenž by od základů svých až po niveau svého rozmachu byl nepřetržitou řadou lži, jako zla není ve světě sama o sobě, neboť zlo jsou křídla, jež vzpínají se k letu nad světem jenom tehda, spojí-li je idea dobra. A řeknu-li, že hrozným je pocit býti opozděncem časů, mluvím jen o pokroku intelektuelních našich mohutností, mezitím co srdce stává se zpátečníkem. O, popřejme světu toho slova, jehož užívá proti nám nevěda, co by znamenalo, a vraťme se srdcem svým hodně na zad, třebas až do kolébky, v níž dřímali jsme nevinně položeni vedle usmívajícího štěstí, avšak duši svou učíme vedettou na polní stráži, jež každý pohyb nepřítel bystře prohlédá a na svůj prospěch obrací. Nemusíme assimilovati duši svou duchu světa, jenž je v podstatě hříchem, avšak můžeme svět upozorniti na sebe právě tím, čím spisy Nietzscheovy staly se vábívy — svou duší.

— 101 —

A. S. (Č. B.)

MEDITACE.

(Před mší sv.)

*V ty ruce, Spáso, Tebe vzíti mám,
v ty ruce, které kámen házely
na Tebe, Tvoji víry svaté chrám.*

*Můj chce Tě líbat slabý ještě ret,
vždyť nedávno se teprv vyléčil,
číš odhodil, z něž hříchy pije svět.*

*V ta ústa ještě plná světských ran,
na jazyk hříšný mám Tě nyní klást,
když sestoupíš sem z nebes čistých bran!*

*Můj Pane — odpust!
Já dříve často zapřel Tebe!
S Petrem pláči a lituji.*

Přel. JAN PAVELEK (O.)

Wieczory nad Lemaniem.

Napisal Ks. Maryan Morawski. T. J.

Pátý večer.

(Dokonč.)

Kněz: Z mnoha míst evangelia je zřejmo, že Kristus v řečech vážnějších toto nedorozumění vysvětloval; to pak, co nejvíce vysvětlení potřebovalo, nebylo-li tomu porozuměno, čím dále tím více sesiloval. Co řekl na příklad k slavnému onomu vyznání Petrovu, které mu zjednálo hodnost „skály církve?“ Na otázku Kristovu: kým ho míní býti lidé, odpovídají apoštolé, že ho mají za jednoho z proroků — tedy za sluhu Božího, syna Božího, ve smyslu mravním; na otázku však, zač oni sami ho pokládají, odpovídá Petr: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého“. A co na to Kristus? opravuje něco v slově tom? Ano, slavnostně je stvrzuje svědče, že toto vyznání nevychází odjinud, leč z osvětlení Otce nebeského a odměňuje Petra obzvláštními dary.

Siemionow: Uznávám, že to synovství Boží, které Kristus sobě připisuje, jest čímsi zvláštním, čím se od lidí úplně různí; ale proč má býti, jak vy theologové chcete, roven Otci, Bůh?

Kněz: Proto, že Kristus blíže a důkladněji omezuje Synovství své, an sobě připisuje vlastnosti nade vši pochybnost božské jednu po druhé, dodávaje, jak jsem už připomenul, že je má od Otce. Pak si připisuje věčnost, mluvě se Židy: „Prve než Abraham učiněn jest, já jsem byl“, pročez ho kmenovat chtěli; anebo před smrtí mluví k Otci: „Oslav mne ty, Otče, u sebe samého, slávou, kterouž jsem měl u tebe, prve, nežli byl svět“. Připisuje sobě všemohoucnost, když mluví: „Jako Otec mrtvé křísí a obživuje, tak i Syn, kteréž chce, obživuje“. Obzvláštní důraz při tom klade na to, že on, Syn, nemá jiného konání než Otce, nebo věda, moc i všeliký skutek v Synu jest od Otce. Nemáte snad bible po ruce, abychom se o tom přesvědčili v textě samém?

Déville: Tu je!

Kněz: Otevřme na př. pátou hlavu sv. Jana. Kristus uzdravil nemocného u rybníka bravného v sobotu a poručil mu, aby vzal lůžko své a šel. Židé horší se nad činem tímto, považujíce to za rušení soboty. Kristus jim na to odpovídá: „Otec můj až dosaváde dělá, i jáť dělám“. Z těchto slov Židé tak jasně porozuměli, že Kristus ztotožňuje skutky svoje s božskými, že ihned na to čteme, co jsem právě před chvílí podotknul:

„Tedy tím víc Židé hledali ho zabiti: že netoliko ruší sobotu, ale že i Otcem svým nazýval Boha, rovného se čině Bohu.“

Tedy odpověděl jim Kristus, že, kárajíce jeho skutky kárají Boha, za jehož ctitele se vydávají, protože Syn nemá a nemůže míti jiného konání než Otec:

„Amen, amen pravím vám: Nemůžeť Syn ničehož sám od sebe činiti, jedině co uzří, že činí Otec; neb cožkoli on činí, to činí podobně i Syn.“

I moc křísiti mrtvé, nejvyšší to důkaz všemohoucnosti, společná jest jemu i Otci:

„Neb jako Otec mrtvé křísí a obživuje: tak i Syn, kteréž chce, obživuje.“

Konečně pak, aby nemyslili, že jsou dvě všemohoucnosti, dvě Božství, Otce i Syna, vykládá jim jasně, že přívlastek božský: býti plamenem a dárce životem od Otce přichází na Syna.

„Mrtví uslyší hlas Syna Božího, a kteří uslyší živi budou; nebo jako Otec má život sám v sobě, tak dal i Synu, aby měl život v sobě.“

Či není to dosti jasné vyslovení totožnosti své s Bohem Otcem? Chceme snad, aby Kristus přímo se vyjádřil, že jest jedno s Otcem; že jest v Otci a Otec v něm? Hle, i toto vše, slovo od slova, nalezneme, obrátivše několik stránek v desáté hlavě. Učí tu Kristus o dobrém pastýři a končí tímto úsudkem: „Nikdo nemůže ovec mých vyrvati z moci mé, neboť zřejmo jest, že nikdo jich nemůže vyrvati z ruky Otce mého, Boha, a já i Otec jedno jsme.“

A já život věčný dávám jim, a nezhynou na věky, aniž je kdo vytrhne z ruky mé. Otec můj což mi dál, větší je nade všechno: a žádných (jich) nemůže vytrhnouti z ruky Otce mého; já a Otec jedno jsme.“

Tedy chápali se Židé znova kamení, aby ho kamenovali, „pro rouhání (jak praví), že ty, jsa člověk, činiš se Bohem.“

Kristus tomu neodporuje, toliko dokazuje jim napřed a minori, že nerozvážně vybuchli v hněv: a znova vrací se ku svému tvrzení:

„Otec jest ve mně, a já v NĚm“.

A Židé, slyševši to, chtěli ho jati — ale on nepozorovaně „ušel z rukou jejich“.

Než přejdeme již k oné nevyslovitelně krásné řeči na rozloučenou při poslední večeři, kdy i apoštolé měli přesvědčení — a my je máme též, že Kristus již mluví vše jasné, bez podobenství a figur. Dává jim vznešené nauky o lásce, než neopomíjí víry a nezamlčuje své jednoty Božství s Otcem. Je to počátek hlavy 14.

„Věříte v Boha, i ve mne věřte!“

Toliko Bůh má právo žádati víry v sebe, neboť toliko Bůh je předmětem náboženské víry; Kristus tedy přivlastňuje si zde práva Božská, káže-li věřiti v sebe. Mnohokrát již to učinil; před každým skoro uzdravením tázal se: „Věříš-li“, „Věříš v Syna Božího?“ Tu však zcela zřejmě slučuje viru, které žádá pro sebe, s vírou v Boha. — Současně s tímto požadavkem víry žádá lásky nade všechno, jako již Miss Wilson podotkla; a to druhé je zároveň důkazem, že Kristus připisuje sobě Božství.

Deville: Dovolují si podotknouti, že neméně výlučným právem Božím jest přijati kult adorace. Nejsvětější lidé na světě s hrůzou ho odmítali, jako Pavel a Barnabáš v Lystře, podobně Anděl u Daniele a ve Zjevení. Kdežto Kristus onen kult podle evangelia mnohokrát přijal a pochválil ty, kdož mu jej vzdali. Ba co více, slavnostně hlásá, že má právo též pocty jako Bůh Otec žádati: „Aby všichni ctili Syna, tak dí, jako ctí Otce“.

Miss Wilson: Nejsem theologem, než myslím, že vlastnost neméně Bohu vlastní jest: hříchy odpouštěti, dávati život věčný, bývati v duši spravedlivého. To vše přivlastňuje sobě Kristus. Svou mocí odpouští hříchy, nejsa ani o to prošen, dnou stíženému, Magdaléně. O ovečkách svých vyvolených praví, jak právě jsme slyšeli, že „život věčný dá jim.“ Bývání v duších společně s Otcem připisuje sobě v těch překrásných slovech při poslední večeři: „Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávatí bude, a Otec můj bude jej milovati, a k němu přijdeme, a příbytek u něho učiníme“.

Hainberg: Slova: „zachovávatí bude řeč mou“, připomínají mně, právníkovi, že Kristus bez odporu staví se jako zákonodárce nad zákon Mojžíšův, který přece Židé měli za zákon Boží. Prosím, uvažte ton, jakým mluví ve svém kázání na hoře: „Slyšeli jste, že řečeno jest starým: . . . ., ale já pravím vám“, jakoby toliko doplňoval zákon ten, přece však v celku není to interpretace prostého vykladače, leč interpretace zákonodárce.

Konečně, když jednou obtěžovali ho farizeové s předpisy sobotními, řekl jim bez obalu: „Pánem jest Syn člověka i soboty“.

Kněz: Slovem, připisuje si Kristus všeliká práva Boží: jak tu možno pochybovati, že sobě nepřipisuje Božství? Než vratme se ještě k hlavě v poslední večeři. Po onom požadavku víry prosí ho Filip:

„Pane, ukaž nám Otce a dosti jest nám.“

Dí jemu Ježíš: „Tak dlouhý čas jsem s vámi, a nepoznali jste mne? Filipe, kdo vidí mně, vidí i Otce. Kterakž ty pravíš: Ukaž nám Otce? Nevěříte-li, že já jsem v Otci, a že Otec ve mně jest? Slova, která já mluvím vám, sám od sebe nemluvím: ale Otec ve mně zůstává, onť činí skutky (totiž zázraky, dokazující pravdu mých slov). Což nevěříte, že já jsem v Otci a že Otec ve mně jest? Aspoň pro samy skutky věřte“ (Jan 14⁸⁻¹²). Konečně mluvě o Duchu svatém, který má učeníky po jeho odchodu těšiti, vykládá, že Utěšitel ten od Otce pochází a proto i v něm má počátek.

„Všecko, co má Otec, to moje jest“.

Může býti jasněji formulována jednota o Bohu, nežli v těchto slovech. Po takovémto podání samým Kristem všemi způsoby až k evidenci významu, v jakém se nazýval Synem Božím, lze pochopiti ono drama veliké, jež se odehrálo před tribunálem Kaifášovým. Kristus stál obžalovaný před vele-radou, nejvyšším to soudem onoho času národa židovského. Velekněz ptal se ho úředně: „Zaklínám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus, Syn Boha živého“. A Ježíš odpovídá: „Jáť jsem“. A ihned dodává, že téhož Syna Člověka, kterého dnes soudí, „uzří sedícího na pravici moci Boží,“ když přijde soudit svět.

Pochybnosti o tomto význání býti nemohlo. Nezbyvalo, leč padnouti před ním na kolena, anebo roztrhnouti roucho hněvem nad hnusným rouháním a jako rouhače podle zákona na smrt ho odsouditi. Nejvyšší tribunál židovský volí poslední — a Ježíš jde na smrt proto právě, že se činí Synem Božím, Bohem z Boha. To jest formální právním a skutečným důvodem jeho smrti. Tvrzení ono opakováno během života jeho, vytvořilo, jak jsme viděli, onu zlobu starších židovských, která připravovala ostatní úklady a totéž tvrzení opakováno slavnostně před vele-radou, přivodilo výrok smrti. — A nikdo nemá více práva pochybovati o tom, zdali Kristus potvrdil své Božství, když za to tvrzení umřel.

Siemionow: Co tedy já ubohý si počnu s tím Kristem, když není možná očistiti ho od nároků na Božství. Ctil i miloval jsem ho jako zázrak lidský — a nyní rvete mi ho ze srdce i z duše.

Leroy: Čtvrt hodiny myslím o témž — a začínám nyní rozuměti zoufalým pokusům některých celou bytost Krista odsouditi mezi mythy — a míti s ním pokoj. Ale není to možná — o tom jsem přesvědčen.

Kněz: Pánové, ne, nekřivdíme vám. Rveme vám ze srdce bůžka, vlastní výtvar, nahražující jej Bohem, který vám dá více než pokoj, štěstí. Toliko neustávejte v půli cestě.

Vrstevníci Kristovi dělili se na tři díly: příbuzní a přátelé jeho z Nazaretu připouštěli na počátku jeho učení, že jest pomatencem a chtěli ho odvésti od učení. Starší židovští soudili, že jest člověkem převrátným, který proti Bohu spojen jest s duchem zlým. Učeníci jeho naproti tomu klaněli se jemu vyznávající: „Pán můj a Bůh můj“. Každé z těchto mínění má svoji logiku a jakýs takýs smysl. Čtvrté dnes vymyšlené mínění: že Kristus klamal a byl svatým, mámil a vykupoval. — žádného smyslu, jak jsme viděli, nemá a jest úplně nemožným. Třeba tedy voliti mezi třemi prvními. Prvního dnes po všem, co Kristus vykonal, mohl by se přidržovati

toliko blázen. Druhého, věřte pánové, dnes více lidí ještě se přidržuje, než by se zdálo. Nemohouce Krista milovati, nenávidějí ho pekelně, jako kdyby byl vtěleným zlem, ačkoli mínění to jest tak ohavné, že lidé ani znáti se k němu neodvažují. Zbývá tedy, leč s učeníky Kristovými jemu vyznávati, že jest našim Pánem a Bohem.

Déville: Úplně správně. Nutno jest rozhodnouti se. Proti jiným zjevům dějinným, proti objevům vědeckým možno se nám zachovati obojetně, můžeme si říci: neuvažuji o tom, ať je to pravda či nepravda, tím ať si hlavu lamou jiní. Co však se Krista týká, můžeme ono obojetné stanovisko potud zaujati, pokud nic, anebo skoro nic o něm nevíme. Jakmile však člověk seznal jeho vliv v životě národů, jakmile, byť i jen jednou dobře přečetl evangelium, již jest mu jíti dále, jest mu odpověděti na otázku, kterou předkládá Kristus lidstvu: „Vy, kým mne býti pravíte?“ Uhnouti se tomu ohromnému zjevu, jakkoli by nám překážel, není možno, neboť není možno, jak jsme viděli, že by ho evangelisté z ničeho stvořili. Překroutiti tohoto zjevu rovněž nemožno; jak? Připustili, že Kristus byl zručným podvodníkem — toť absurdum, které se ani myslit nedá. Připustili, že byl šlechtným a svatým, ale bez zázraků a Božství — rovněž nemožno, chceme-li se jen trochu držeti evangelia, kdyžť zázraky a tvrzení vlastního Božství jsou nerozlučitelný od postavy podané evangeliem. Konečně pak připustiti, že všechno, co v evangeliu jest nadpřirozeného o Kristu, od učeníků jest vymyšleno — jest opět vrátiti se k nejmožnější hypotéze: stvoření Krista v evangeliu evangelisty, čili toho všeho, co v té postavě nás uchvacuje a podivuje, přesahující řád a pomysl lidský. Té malé knížečky odstraniti z cesty nemůžete. Jest — a není žádného jiného východu, toliko uvěřiti a klaněti se jemu.

Miss Wilson: Tak! uvěřiti a padnouti před ním na kolena. Či snad neviděli jsme dnes dosti božských krás? A kolik jsme jich minuli, které se derou na mysl! Jak dobře nyní rozumím onomu zoufalému a krásnému výkřiku sv. Jana, který napsav své evangelium (nejkrásnější knihu na světě) a přečetl ji, zajisté nalezl ji tak nedostatečnou k vyjádření toho předmětu, jež v duši choval, — že vydral se mu ze srdce výrok: „Kdybych měl všechno o Ježíši napsati, celý svět knih těch by nepojal“.

Siemionow: Co tedy nyní počíti?

Kněz: Jíti a modliti se k němu.

Siemionow: Tak, toliko to jedno . . . pomodliti se k Němu.

Leroy: A já aspoň odříkám modlitbu, které nás naučil.

FR. T. (Pr.)

Jarní motiv.

Přišla k nám víla! Jakých krás
ji šperků vzácných zdobí pas.
Ztepilá, jak ta lilie,
z kališku když se rozvíje.
Za pasem proutek zelený,
prohání prý jím jelený,
po lesích téká, po stráni,
podivné její posláni.

Jaký div! Vlasů v kadeři
jak luna z mlhy zášeří
andílek sedí buclatý
a pohrává si s poupaty.
Snadno prý láskou ranívá,
na koho když se zadívá.
Těch modrých očí, jaký plam,
tot sama Láska — žádný klam.

Šat vroubí stříbrolistý lem,
v něm drobné perly, diadem.
Růžové rtíky — maliny,
ve vlasech kytku kaliny.
A když se vzácná zasměje,
v hloubi se duše zachvěje...
Vyšla si luzná do světa,
kudy jde, kvítí rozkvétá.
V útají lesa mařinka,
na stráni zvonek zacinká.
Kam bílé čílko nakloní,
fialky zkvetou, zavoní,
kam sivým okem zahledí,

pomněnky něžné, rezedí!
Jde — sama anděl — potají,
hrdličky k ní se slétají.
A všude, kudy prochází,
ji jásot ptačí provází —
motýl ji líbá na skrání —
ona se rdí a uklání.
Vánkem, jenž kolem haraší,
se nesou písně nejkrasší.
A v duši mou se zaryje
ta jedna jenom arie:
„Jaro že venku, Jaro v duši“
a srdce sladkou touhou buší.

ANT. MLYNÁŘ (Pr.)

Proč se nestal K. Havlíček-Borovský knězem?

(Dokoně.)

Ještě něco ze života Havlíčkova.

Poznali jsme záhy [píše Baxa¹⁾ v rodinných vzpomínkách], co měl Karel (roz. Havlíček) v hlavě. A zvláště později nám to sám potvrzoval. Chtěl býti něčím takovým, aby mohl dle libosti působiti mezi lidem. „Rád bych lidem hlavy otevíral,“ říkával. A proto také bylo původním jeho úmyslem jíti na kněžství. Chtěl kázati, poučovati a mezi lidem choditi. Když se tato myšlenka pokazila (z jakých příčin, jest všeobecně známo) a nemohl jej více otec přiměti, aby studoval práva, proto zkoušel to s filosofií (profesurou), až konečně, proti vůli otcově, jenž to nerad viděl, zvolil dráhu spisovatelskou. (Baxa, str. 7.)

Vyhostění ze semináře Havlíčka nikterak nepohněvalo na náboženství, nýbrž přiostrilo pouze jeho vtip, kterým rád bušil do některých poměrů v církvi. Na některé výše postavené osobnosti v církvi měl zvláště namířeno. Zase ale jindy uznával dobrou snahu a zásluhy. V N. N. (28./12. 1849.) píše, že měl býti z redakce odstraněn „za příčinou vychvalování tehdejšího liberálního papeže Pia IX. . . .“ A když byl Jirsík jmenován biskupem Budějovickým, psal o tom v „Pozorovateli politickém“ následující: „Vládní časopisy oznamují, že prý se má důst. pan kanovník Jirsík z Prahy státi biskupem Budějovickým. Jest-li se tato zpráva potvrdí, nabudeme příležitosti zase jednou za dlouhý čas býti s jedním ustanovením pana ministra Thuna spokojeni, neboť myslíme, že pan Jirsík dobře se bude starati o prospěch své diecése.“ (Tůma III. díl, str. 154.)

Ač tedy uznává zásluhy jednotlivců, přece často u něho shledáváme odpor proti církvi; ostatně není to zjev ojedinělý! Vždyť (jak píše Masaryk l. c. str. 252) „mnozí, kteří jako on prodělali ta muka duševní, až se zřekli ideálů své víry z dětství, pocítují jakýsi zvláštní odpor proti církvi a její učitelům —

¹⁾ Význam zkratk viz Museum č. 1. str. 11. dole. Další: Tůma (Vybrané spisy K. Havlíčka Bor. I., II., III. díl. Kutná Hora, 2. vyd.), Tobolka, Tobol. (Dr. Zdeněk V. Tobolka), (Epištoly Kutnohorské, Laichter 1903, 1 K) Ep. K., a Tobolka Politické spisy K. Havlíčka 1. sv. II. dílu, N. N. (Národní Noviny), Žalud (G. Žalud, K. Havlíčka život, působ. a význam. Sborník čas. úvah o věcech veřej. III. Praha 1896.), B. a ep. (Básně a epigramy K. Havl. Bor. II. vyd. 1886. Šimáček), Sl (Slovan).

je to více lítost a zloba, že povolání chránitelé víry nedovedli skeptikovi odolat a víry uhájít,¹⁾ nežli nenávisť. Ba je v tom často přímo touha po víře, po víře dětství.“

Podobný zjev lze stopovati i v životě Renanově. Když odvrhl víru svého dětství, trápil se hrozně ze své proměny, a jsa zvyklý žít v ovzduší božském, nemohl pozbyti své víry. (Ed. Rod: Mravní názory naší doby, str. 7.)

Také Havlíček nemohl pozbyti své víry, a jestliže by tu a tam slova jeho tomu nasvědčovala, považovati je třeba jen za chvilkové záchvaty rouhavosti. „Havlíček zůstal povězdy (píše Řezníček, l. c. str. 45) i po největším sklamání nadějí, jež ho v semináři potkalo, mužem nábožensky vřele smýšlejícím a prospěchy víry a náboženství vždy upřímně hájícím.“

Chtěje se napřed státi knězem z přesvědčení, nejlépe ukázal, že mu náboženství skutečně bylo chůvou. A jako slavní ruští spisovatelé svých chův nezapomněli po celý život, tak Havlíček tuto svou duchovní chůvu miloval po celý život. Jeho životopis o tom dává svědectví a též jeho práce to dosvědčují. Nemluví o věci rozvláčně, ale často třeba jen slovem napovídá, co se v hloubi duše jeho děje. Víme, že byl denním čtenářem Písma (jak Písmo sv. hájí, viz satirický článek: Theologický sněm v Piplářově, Slovan I. c. 1887). Avšak jakožto člověk rozhodně praktický a rozumový, vybírá z Mickiewicze (vyd. Svatobora 37) zrnka náboženské poesie (ukázku viz v dodatku: „Nebe“), vybírá je z mystiků Angela Silesia, Saint Martina a Jakuba Böhme a sice v Brixenu, právě tak jako v mládí, v semináři, nadchl se Lamennaisovými „slovy věřícího“ (Paroles d'un croyant), jež také překládal.

Dr. Kar. Baxa píše ještě tyto podrobnosti ze života Havlíčkova dle ústních zpráv jeho sestry (l. c. str. 14—15.):

„Roku 1847. zaslal (Havlíček z Prahy už jako žurnalista) domů mladší sestře svojí darem modlitební knížky. Mnohým to bylo divné, poněvadž znali jeho smýšlení o kněžích. Karel byl prudkým nepřitelem kněží a jejich obřadů, jakož i všeho přetvářování a vyslovoval se vždy příkře a přísně proti každému zneužívání náboženských citů, ať se to dělo způsobem jakýmkoli. Poznal tu přetvářku a faleš v semináři, a my jsme mu rádi věřili. Zlobil se vždy na kněze, že Pána Boha zneužívají pro své prospěchy, že tak nežijí, jak kážou, a že tím jenom lid mámí. On sám nevěrcem nebyl. Jemu se jen přičilo, jak říkával, kupčení s posvátnými city,²⁾ které nejlépe když si každý nechá pro sebe. Známé je nám, že věřil v nejvyšší bytost. V paměti jsou nám slova jeho: „To přece musí každý uznati, že jest nějaká bytost nad námi.“ Jeho výroky o náboženství, víře, kněžstvu a pod. jsou známy.

Karel vedl vždy život velmi počestný. Poctivým citům se nikdy neposmíval, jen z pokryteckých náboženských úkonů si tropil úsměšky. Do kostela nechodil. Také na obřady, pokud by se jeho týkaly, naprosto nedržel. Tak na př. si nepřál, aby byl zaopatřen. Když pak ležel na smrtelném loži, podařilo se přátelům, že povolán byl starý jeho přítel P. Řezáč. Karel nacházel se již více v agonii než při zdravém smyslu. Když však přišel P. Řezáč, tu právě byl úplně při smyslech. P. Řezáč přišel v klerice a Karel jej přivítal — arci netuše, že jde jej zaopatřit svátostí umírajících — slovy: „V jaké maškaře jsi to sem přišel?“

¹⁾ Pozn. Prof. Mas. se tu poněkud mylí. Chyba není vždy při kněžích; bylo zajisté i Kristu odpíráno, ani Kristus nemohl svých současníků svému učení získati. Havlíček podlehl předsudkům a proudu doby. Chybují-li »chránitelé víry,« může to svěsti nezkoušené, ale u muže tak bystrého, jakým Havlíček byl, nelze mluvit o »scandalum pusillorum.«

²⁾ Pozn. P. dr. Baxa nevyjadřuje se dosti přesně. »Přetvářka, faleš a kupčení« vyskytnou-li se v semináři nebo mezi kněžími, jsou výjimkami (ovšem odsouzení hodnými) a nelze tedy o této nepravosti tak všeobecně mluvit. Že si H. kněží šlechtných vážil, netřeba nám tuto znovu připomínati.

Za chvíli upadl opět v bezvědomí a v tomto stavu byl zaopatřen posledním pomazáním. Karel nikdy netajil se s tímto svým smýšlením. Byly to právě protivy: nábožnost matčina a jeho volnost ve věcech náboženských! Od nějakého času, od kterého nemůžeme říci, nosil na krku na těle stále malý stříbrný křížek. Činil to ovšem zcela neviditelně a nikdy o tom nemluvil. Patrně to stačilo jeho vnitřní nábožnosti. Že by se byl modlil, neviděli jsme nikdy. Jedinkrát vypravovala Julie (jeho choť), že se jí zdálo, jakoby se byl Karel modlil. Bylo to v Praze před velkým jeho dnem — před první porotou. Přecházel dlouhou dobu po pokoji, přemýšlel a činil si zápisky. Po dlouhé době konečně kroky jeho stichly, a Julie obávajíc se, že se mu snad něco přihodilo, otevřela polehounku dveře pokoje. Spatřila jej klečícího. Zarazilo ji to, neboť se domnívala, že se Karel modlí, zavřela však ihned dveře, aby ho nevyrušovala. Dlouho o tom vypravovala, my doma jsme však nebyli nikdy svědky něčeho podobného. Stříbrný křížek, jež na svém těle nosil, sundali jsme mu teprve při jeho smrti. Také malý medalionek s obrázkem Panny Marie jsme u něho našli, a oboje chováme jako drahou památku rodinnou. Dodati musíme, že z věcí, které opravdu lidem byly svaté, nikdy žertů si netropil, smál se jen lidem, vlastně kněžím...“¹⁾

V čem spatřoval Havlíček podstatu náboženství.

Kdo zná myšlenkový vývoj našeho století, pozná, jak Havlíček těmito svými ideami pokračuje na dráze filosofických předchůdců humanitních. Havlíčkova filosofie náboženská shoduje se s názory Palackého a Kollára a tím i s názory filosofie německé. Zejména postřehne znatel souvislost s Lessingem, Herderem, Kantem, také s Voltairem, ale i s Lamennaisem, tudíž i s Rousseauem. Zkrátka — Havlíček stojí v novém proudu evropských myšlenek a v něm místo své vlastní si upevňuje. (Mas. I. c. 258.)

Podstatu náboženství (jako Palacký, Rousseau a j.) hledá v citu. Praví, že víra je pouhý cit a od něho, tedy od víry liší zřízení církevní, to, co při víře je „lidského původu.“ (N. N. 49, 25, I). Náboženství a učení Kristovo pokládá za nejdokonalejší.

Summa jeho víry je uložena v závěti Bolzanově,²⁾ jenž měl na něho jako na jiné veliký vliv. Z Bolzana přinesl (N. N. 1849. 8./II) pod názvem: Důležitý výňatek z poslední vůle slavného muže prof. B. Bolzana credo: nyní vypisuje víru v Boha, jeho dokonalost, všemohoucnost a ostatní jeho vlastnosti, víru v nesmrtelnost duše a pak píše (Bolzano): „též jsem přišel k tomu jasnému přesvědčení, že ono náboženské učení, které církev katolická podle všeobecného srozumění údů svých učí, pravé božské zjevení jest, t. j. takové učení, jehožto pravdu sám Bůh co nejjistěji nám stvrzuje...“

K tomuto výňatku připojen je tento Havlíčkův „Dodatek“: *Není pochybnosti, že by vyzvání toto mnohého k rozumu přivéstí mohlo. Položili jsme je sem proto, aby, kdo o týchž věcech přemýšlí, útěchy a potvrzení nalezl.* Výroky

¹⁾ Pozn. Ani z této zprávy nelze vystihnouti, co se v duši Havlíčkově dělo. Otázka je spleťtá a řešiti ji může poněkud jen bystrý psycholog — historik — theolog. Proto dobře rozumíme tomu, co Denis v nejnovějším spise svém právem vytýká Masarykovu Havlíčkovi. Praví totiž, že »je to spis velmi suggestivní, který ukazuje, jak mohutná obrazivost a mocné přesvědčení mohou proměnití přirozený výklad pramenů. Po mém soudě (dř. Denis) Havlíček skutečný nemá žádné podoby s Havlíčkem Masarykovým.« (II. 2. 0.) — A to, tuším, lze vytýkati i jiným autorům, kteří do tajností duše Havlíčkovy vniknouti chtěli. Činiti na základě kusých vypravování a zpráv a projevů často sobě odporujících — zvláště jde-li o náboženské smýšlení Havlíčkovy — určité a bezpečné závěry není prostě možno. Vytloukati z Havlíčka kapitál proti církvi, proti náboženství a kněžím (jako stavu a celku) není slušno a čestno.

²⁾ O Dru Bolzanovi viz »Dějiny církve kat. ve státech rak.-uhér.« od Dra Fr. Kryštofka, I. díl, 356 nn.

slavných mužů jsou vždy památné...“ Ostatní viz v „Dodatku“ pod hesly „církev“, „náboženství“, „přesvědčení“, „víra“.

Havlíček o církevní reformě.

Havlíček ovšem nebyl toho názoru, že by vše v církvi bylo v pořádku; stěžoval si na to, že není v církvi všechno, jak by býti mělo, a proto uznával nutnou potřebu opravy, reformy a měl tento program:

Zrušení celibátu,¹⁾ zřízení více biskupství, volby biskupů od věřících (viz heslo „Biskup“), uvedení národního jazyka do církve místo latiny, synody církevní, zrušení patronátu, postupování platů podle zásluh, zrušení štoly a desátku, uvedení stálých slušných platů, spoje i učitelského a kněžského stavu v jedno. (N. N. 1849, 7./VI. a Tobolka Polit. spisy II. 1. str. 281)

Tot požadavky, s kterými snad z největší části každý souhlasí. Čeho dožadoval se Havlíček již tehdy, toho, jak známo, dožaduje se duchovenstvo doby naší též; znal tedy Havlíček poměry v církvi velmi dobře a požadavky jeho nejsou nikterak přehnané.

Zvláštní pozornosti zasluhuje návrh Havlíčkův, aby se kněží stali zároveň učiteli, tak totiž, aby stav učitelský a kněžský splynul v jedno. Provedení tohoto požadavku představuje si podle vzoru ruských duchovních akademií, na nichž se podává vzdělání učitelské a duchovenské. Šíře o tom mluví v K. Ep. (kap. XXVII.—XXIX.)

Slova tam uvedená měli by znáti naši paedagogové, kteří jak známo z poslední jejich zemské porady pohrdavě o náboženství soudí a nejraději by je ze školy nadobro odstranili.

Viz heslo „škola.“

Reformu církevní přál si Havlíček také s hlediska národního. Doufal, že by se takto sjednotili čeští katolíci a evangelíci. „Sjednocenost ve víře (píše v D. N. 142, 1848, 7./VI.) je skutečně největší blaho pro národ a zkušenost učí, že roztržky ve víře hubí všechnu i politickou sílu národů. Dixi et salvavi animam!“

S toho národního stanoviska dopřával v „Nár. Nov.“ místo článkům (na př. 1849, 7. a 14. ún.), horlícím o náboženskou jednotu všech Slovanů, kterou si ovšem sám nedovedl představit, leč jakožto další vývoj nad nynější církevní roztržičnost.

O církevní reformu usiloval velmi opravdově a z hlubokého přesvědčení. Předmět v „Nár. Nov.“ přetřásal a dal přetřásat neustále. V „Slovanu“ psal své „Epištoly“, které pak souborně vydal.

Že ovšem nevystoupil přímo jako reformátor, toho od laika, od politika a žurnalisty nikdo žádat nebude, ačkoliv očekával reformu církve právě od silování vzdělaných věřících laiků. Patrně věřil, že církev podobně jako vláda státní povolí náboženské a církevní uvědomělosti svých věřících. Sám píše: „Jen od nás nekněží, kteří jsme od pomsty biskupů neodvislí, může se něco v tomto ohledu (t. j. co se týče oprav discipliny, církevní vlády) státi...“ (Slovan 1850, Tůma I. c. II. díl, str. 20—24.) a o něco dále: „Pokrok ve věcech náboženských musí nyní vycházeti od nás nekněží, jestli se nám poštěstí jen dosti malou samostatností nižšímu duchovenstvu vymoci a od libovůle hierarchie je osvoboditi.“ Havlíček káral různé zlořády nejen v církvi katolické, nýbrž i u protestantů. Viz heslo hierarchie.“

¹⁾ Jak se toho dožadovali i jiní mužové té doby, vážení to kněží. Viz Dr. Fr. Kryštofek, I. c. I. díl, str. 509—515.

Při svém úsilí o reformu výslovně hlásával na mnohých místech, že se nechce dotýkati dogmat, žádaje pouze opravu zřízení církevních a církevní kázně. Tak na příkl. na konec I. kap. K. Ep. píše: „Budu ovšem jen jednati o věcech, které se dají pouhým rozumem pochopiti a posouditi, neboť se dle mého mínění nemá žádný rozumný člověk hádati o věcech, které se pouhým rozumem pochopiti a posouditi nedají.“ Ve „Slovanu“ 1850 (Tůma I. c. II. díl, str. 20—24.) píše: „O dogmatice nikdy nemluví, ale mluvím o opravách disciplíny, vlády církevní, liturgie, postavení kněžstva atd., věci, které hluboce sahají do života, a které se při vši neporušenosti dogmatiky radikálně opravití mohou a mají.“

Havlíčková činnost literární.

Všecko, co napsal, každé takorčka trhnutí pérem vychází z hloubi jeho povahy; nepsalť nikdy, aby čímkoli vyplnil prázdné místo v listech svých; chápaje se péra, šel vždy za pudem svého srdce a rozumu, každý jeho spis jest zároveň pravým jeho skutkem. (B. a ep. III).

Pozoruhodna je ostrost jeho v úsudku a bezohlednost v pronášení jeho, láska ku svobodě, k národu, obětavost, železná neúmorná píle a vytrvalost, opravdovost v poslání, vypěstovaná náboženským směrem vychování, jež ho vedla k tomu, aby nepracoval ani pro zisk ani pro potlesk davů.

Pro myšlenku samu, pro dobro o sobě a ne pro zevnější slávu kladl všechny své síly životní. Bylť stále v bojích svých za právo lidu přesvědčen, že „pošetilý jest každý, kdo očekává něco lepšího; neboť ošizen bude a trpce sklaman v nadějích svých každý, který hledá vděčnosti a odměny od lidu za své práce pro lid.“

A sílilo-li ho v práci pro budoucí něco mimo lásku pro ideu, jest to přesvědčení, že ku blahu jejich působí a oni „s vděčností si vzpomínati budou na nás, kteří jsme pro ně pracovali.“

KAREL VEČEŘA. (Br.)

Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české.

(Dokonč.)

Kodifikačními snahami vysvětluje se též, že v zákonných listinách zemských Karla IV. „Ordo iudicii terrae“ a „Majestas Carolina“ živel římského práva se jeví nejen ve formě, nýbrž i v obsahu. Mnohé zásady Vladislavova „Zřízení zemského“ z roku 1500. nedají se odvoditi z práva domácího, nýbrž dlužno je vykládati z ducha práva římského doby klasické, jenž dosti hluboko i v kruzích domácí šlechty pronikl. Autor jeho Rendl z Aušavy hlavní zřetel měl ku králi a šlechtě. Právem je mu mnohdy, na čem se král a šlechta usnesou. Města a lid nemají dle jeho ponětí práva ke krokům zákonodárným, nýbrž mají jen se řídití usneseními krále a šlechty.¹⁾ Vadou jeho hlavní byl nesmírný doktrinarismus, jenž se v životě málo kdy osvědčí. Nesmíme však památku jeho jen a jen odsuzovati. Po-
vážíme-li bedlivěji památný zjev osoby jeho v dějinách našich, plný blesku i odporu, plný pohádek dosud nerozřešených, plný činnosti a skutkův, když

¹⁾ Palacký, »Děje«.

ne blahodárných, aspoň vždy důležitých, an žalobcům svým, bezmála celému národu hrdě se staví na odpor volaje: „Já choval se vždy poctivěji než vy všichni“, jest na pováženou připojiti se k obyčejnému zatracování jeho a jeho památky. Ačkoliv Rendl, unášen jsa předsudky svého věku, s počátku mocného působení svého proti stavu městskému nebyl bez viny, a pomluv, sočení a podezřívání jeho se všelikých stran nebylo míry ani konce, nevynesl přece na jevo a nezjištěn žádný skutek opravdový, jenž by do stínu stavěl mravní povahu jeho.¹⁾ Upříti se také nedá, že byl theoretikem velmi důmyslným, který s ostrou logikou spojoval hluboké vědění a s přesvědčením upřímným, třeba nestálým, velikou obratnost a s vzácnou výmluvností neobyčejnou znalost v otázkách právnických. Ostatně Vladislavovo zřízení zemské není ani nová ústava, ani nový zákoník, nýbrž sbírka již platných zákonův starých i nových. R. 1549, 1564, 1574. byla pořízena nová vydání zřízení zemského buď vůbec nezměněná aneb jenom nepatrně rozšířená a upravená. Sbor úky jmenované však radikálních reforem do života právního mezi šlechtu neuvedly. Dlouho si zachovaly soudy šlechtické ústní řízení a zásady inappellability, když již města řádům domácím a slovanským úplně výhost dala. Také venkov namnoze řídil se soudy šlechtickými, pokud a kde jim nepodléhal přímo. Když však se vyvinul poměr vysoké šlechty a podrobených poddaných, podléhali sedláci a venkované pravomoci šlechty. „Fateor rusticos jurisdictioni dominorum subesse“, píše jeden chronista. Šlechta se proti řádům římského práva a ciziny vůbec vši silou ohražovala, kdykoliv král dle svých rádců z ciziny povolaných se chtěl řídit a něco v duchu cizím zavést. Ještě zemské sněmy roků 1543, 1547., 1609. potvrzují princip inappellability. Později rekursův nebylo třeba, protože moc královská hluboce poklesla a šlechta hleděla na krále jako na pouhého šlechtice, jemuž snad uznala praerogativu, ale jen v titulu. Král v době úpadku moci královské stal se primus inter pares, proti šlechtě úplně bezmocným. Tohoto povyšování se nad samého krále šlechta trpce později pykala. Byl to poměr nezdravý, a když se politická situace změnila v neprospěch šlechty, bylo domácí mnohými nesprávnostmi stížené řízení v soudech jejích zničeno.

Když totiž nejmocnější hnutí stavovské²⁾ v zemích rakouských bylo potlačeno a moc zastanců starého zřízení zemského zlomena, vynořila se v kruzích vládních dle vzoru Francie snaha veškeru autonomii ze státního života vymýtit a zavést co možná největší jednotu a uniformitu poměrů právních ve všech zemích žezlu rakouskému poddaných.³⁾ Jakkoli Ferdinand hned po bitvě Belohorské v zásadě oblíbil si theorii o propadlých právech, přece nejspíš i sám u sebe zůstal v nejistotě, zdali a pokud bude možno ji provést, a obraz budoucího převratu v Čechách nebyl hned ustálen v mysli jeho, pokud aspoň někteří Čechové vedle rádcův německých byli tázáni o radu v nejdůležitějších záležitostech českých. Dle jedné zachované zápisky kancléře Lobkovice jest jisto, že ještě v první polovici r. 1621. pod jeho předsednictvím děly se porady o to, jaká veřejná správa měla by se zavést v Čechách a v Moravě, zdaž na starý způsob anebo změněná. Dalo se však předvídati druhé, když v měsíci březnu 1621 kancléř Zdeněk z Lobkovic v čele císařských kommissarů do Moravy vypravených všecky královské listiny na práva a svobody markrabství Moravského pobral a do Vídně zavezl. Také nescházelo tajných příprav k osekání svobod českých. A tak

¹⁾ Denis, »Konec samostatnosti české«. — ²⁾ Neuschl, »Sociologie«. — ³⁾ Kalousek, »České státní právo«.

v též čas, kdy odpravování byli v Praze původcové povstání, zosnován ve Vídni plán také k odpravě svobod českých. Takový byl vznik Obnoveného zřízení, jež vydáno pro Čechy r. 1627 a pro Moravu 1628. Staré právo české silně v něm ustoupilo. Ve všem vycházel se se stanoviska, že zřízení má býti přepracováno dle názoru o moci vladařově tehdy již bez odporu platného a uznávaného. Kde jsou některé sporné otázky, řeší se *ex jure communi*. Místo ústního řízení zavedeno písemné, na místě neodvolatelnosti z rozsudků revise. Obnovené zřízení zemské výslovně jakožto cíl svůj vytýká odstraniti obtíže českého processu, zamítá půhon, rozdíl mezi nálezy a výpovědi, jehož se v Čechách šetřilo, starobylé listiny půhonné ustoupily v něm theorii žalob dle práva obecného. Právem mohl se tudíž klásti v publikačním patentu „O. Z. Z.“ na to důraz, že staré předpisy právní byly „auch etzlichermassen nach kaiserlichen und anderen im h. römischen Reich und unserer Königreichen und Ländern gewöhnlichen Satzungen corrigirt“. Ve svaté říši římské tehdejší římské právo bylo však recipováno v celém svém rozsahu.

Zákonodárství let pozdějších zvláště co se tkne soudnictví nejen nezrušilo nic z Obnoveného zřízení zemského, nýbrž snažilo se vždy ustanovením jeho získati širší působnosti. Praxe soudní dávala vždy více přednost právníkům znalým práva obecného. R. 1734. rozhodl královský reskript, že v čelných městech královských na Moravě jenom „juridice litterati valide bei der Rathswahl eligirt werden dürfen“, jinak že mají *ceteris paribus* všude přednost. Od časů Marie Terezie byli převahou jen juristé do městských rad voleni. Římské právo ovládlo i pražskou fakultu právnickou, jak souditi možno z polemiky profesora Kryštofa Kyblina z Waffenburka s českým appellačním radou Janem Proškovským z Hohensteinu de differentiis juris communis et bohemicis. Na Moravě však studium práva římského na akademii Olomoucké, ani když byla povýšena na universitu, nenabývalo takového rozmachu, že by působilo na širší vrstvy populace. Až do soudního zřízení Josefského r. 1781. snahou zákonodárství bylo, vyplniti mezery v novém řádě soudním se vyskytující, zameziti zlořády vznikající a co možná největší uniformitu právní ve všech zemích rakouských zavést. Tím již jsme zavádili o poslední bod našeho pojednání, o rakouský centralismus.

Centralismus rakouský jest tak starý, jak staré jest Rakousko. První zřetelný výraz systému centralisačního jest Ferdinandovo Obnovené zřízení zemské a ustanovení o výpomocnosti jeho při zřízení městském. Jeho nástupce Ferdinand II. zanašel se horlivě myšlenkou kompensovati rozdíly soudů šlechtických a měšťanských. Ve sporech, které by pro kollisi práva městského a šlechtického nemohly býti vyřízeny, sind die allgemeinen, beschriebenen, kaiserlichen Rechte zu observieren. Válkou třicetiletou byly snahy centralisační poněkud ochromeny. Horlivěji se zabýval týmiž tendencemi císař Josef I. Aby proti centrifugálním snahám Uhrův získal si protiváhu v Čechách, zakázal k vůli snadnějšímu splnutí zemí rakouských „alle Vorrückung und Meldung des längst vergessenen Fehlers“ z roku 1618. V unifikaci práva připadl hlavní úkol prof. Neumannovi z Puchholze († 1743), toho času nejznamenitějšímu juristovi v Čechách, jenž přednášel na pražské universitě instituce a digesty (a codex). Dle plánu vydaného kommissi k tomu účelu zřízenou mělo se systematicky v devítisvazkovém díle pracovati veškero právo. Vzorem měly býti *quatuor libri institutionum*. Příčinnivý Neumann chopil se úlohy referenta a oznámil již v květnu 1725, že připraveny jsou již tři díly celé práce. Obrovský tento podnik nebyl však snadný, nýbrž čím dále, tím větší skýtal obtíže. V kommissi zavládla jakoby

léthargie. Když pak po rozdělení referátů se zdál vznikat nový ruch a život, propukly po smrti posledního Habsburka Karla VI. r. 1740. prudké boje, a s nimi těžké dny přikvačily na sídlo kommisie. Uprostřed vřavy válečné zavřel prof. Neumann oči (1743). V něm ztratil kodifikační podnik nejdůkladnější sílu pracovní. Kommisie rekonstruována byla teprve r. 1748. Mezi nově jmenovanými členy vyniká zvláště Dr. Azzoni. Ukončivši práci svou za situace hodně změněné rozešla se tato kommisie r. 1753. se žádostí „diese ad judicialia einschlagende Sache an die k. k. oberste Justizstelle beliebig zu befördern“. Téhož roku začala na rozkaz Marie Terezie činnost kompilační říšská kommisie, jejíž úkolem bylo „allen Erbbländern eine gleichförmige rechtliche Verfassungsart zu geben“, a jejíž práce jakožto všeobecné zřízení soudní r. 1784. bylo publikováno a dosud platným jest.

Co se tkne práva státního od r. 1627. resp. 1628. země koruny české pokládány za část říše rakousko-uherské. Privilegia a zvláštnosti ponechávají se v našich zemích jen potud, „pokud nynějšímu neb budoucímu zřízení zemskému neodporují“. Od pragmatické sankce země české právně spojeny jsou v nerozlučný celek se zeměmi rakouskými, a tomuto svazku dědičných zemí domu rakouského dostalo se r. 1804. jednotného názvu císařství rakouského. Jednota tato byla státoprávně vyjádřena společným panovníkem a uznána již pragmatickou sankcí. V ústrojí vládním od roku 1749. provedeny dalekosáhlé změny, jichž hlavním účelem bylo, aby správa a soudnictví v zemích českých a rakouských bylo scentralisováno, aby úřady a soudy pozbyly nadobro veškeré povahy stavovské a staly se jen orgánem vládním povahy byrokratické. Nejvyšší instance všech odvětví scentralisovány ve Vídni. Nařízením ze dne 1. května 1749 zrušeno bylo královské místodržitelstvo z domácí šlechty, a na místě jeho zřízena král. repraesentace a komora, úřad čistě byrokratický. Císař Josef II. dekretem ze dne 14. dubna 1783 oddělil i v nejnižších instancích správu od soudnictví a zdokonalil soud appellační. Stav městský valem klesal novým obecným zákonodárstvím, zaváděním státních úřadův a soudův.¹⁾ Nivellisace rakouské společnosti státní urychlena dalekosáhlými změnami poměrů hospodářských, jež způsobeny převratem v technice výrobní, v dopravních a úvěrních prostředcích a velkokapitalistickými podniky, což vše vede přirozeně k úplnému přetvoření domácích řádů společenských. Že vše to nedálo se ani v duchu domácího práva, patrno z toho, že při všech reformách zachovala se u nás morová hlíza společnosti antické otroctví, pode jménem nevolnictví.

Památný rok 1848 má i v naší otázce význam. Od té doby staví se totiž národy jakožto přirozené celky vedle státních jednotek historicky vzniklých, a tak zvláště u nás z vloh nám vlastních mnoho přičiněno ke hmotnému i duševnímu blahobytu vlasti našich. Škoda jen přeskoda, že národnostní princip namnoze nepochopen a zneužíván a tak často i při zdravé této zásadě mnohdy summum jus, summa injuria. Nezoufejme však! Dá Bůh, že po rozjasnění rozumu rozežře se srdce společnosti, a přiblížíme se rádu, jehož zásadou bude summum jus, summa charitas!

¹⁾ Čelakovský, »České dějiny právní«.

Zpráva o schůzi bohoslovců českoslovanských na Velehradě.

(29. a 30. července 1902.)

Podává Jos. Toman, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

(Dokonč.)

Pan prof. Dr. Bráf „za hanbu si pokládá, že, ač Moravan, je dnes na Velehradě poprvé,“¹⁾ zmiňuje se o dojmu, „který si odtud odnáší, silném, budícím naděje do budoucna“ a vroucně vzpomíná zapadlých buditelů kněží:

„Chválíme jednotlivce, kterým náhoda přála, že se vyšinuli a že jméno jejich zůstalo zapsáno v knize dějův. Ale četní jsou, kteří zůstavili nesmazatelné stopy svých činů, jmenováni však nebyli. Zvláště v naší minulosti je nesmírně mnoho buditelů, kteří pracovali s takovými důkazy lásky a oddanosti, že s pohnutím pozorujeme vzácnou jejich obětavost, když sežloutlý list někdy nám stopy její ukazuje. To, co způsobilo mohutný rozvoj našeho národa, nebylo dílem jednotlivce, nýbrž nesčíslných lidí, kteří šli světem nepoznání, majíce jen tu útěchu, že jejich krok nebyl marný. I jest naším úkolem, vděčně připomínati těch tichých, nezištných pracovníků, kteří snad největší účast mají na díle našeho probuzení. A proto prosím, abyste se mnou vděčnou věnovali vzpomínku všem českým kněžím, kteří pracovali na svém podkladě vroucně, zdárně, plodně, účinně a jichž jména v temno zapadla: Z a p a d l ý m v l a s t e n c ů m k n ě ž í m v d ě č n á p a m á t k a !

Pan posl. Dr. M. Hruban odvolává se na dopolední přednášku p. prof. Dr. A. Bráfa, táže se, máme-li věriti to, co nás skličuje, dusí, život činí lichým snem, či co jest plodným pro nás mravně, co nás povznáší. „Myšlenka tato,“ pokračoval, „zvláště, když ji řekne učenec, professor české university, a tak výmluvnými, vřelými, účinnými slovy, nikdy nevymizí z našich myslí a srdcí. Budeme ji vždy míti na paměti, především v nynějším boji národa českého. Je to boj těžký a kritický, poněvadž je to zápas vnitřní v národě samém, který je daleko vážnější pro nás, než boj, kterým čelíme proti nepříteli zevnímu. Krise ta je taková, že místo čistého nadšení přichází svěťáctví, sevšednělost a — což jest ještě horšího, — že našemu národu ubírá se ta jediná opora, která se nazývá víra, a tak se hřeší proti blahu jednotlivce i celého národa. Jedná se o k ř e s ť a n s k ý r á z našeho národa, onen ráz, který nás povznáší, sílí, nabádá k vytrvalosti. A rázu toho vzítí si nedáme, poněvadž milujeme svůj národ a chceme, aby měl lepší budoucnost. A když vy, budoucí duchovní rádcové toho lidu, budete úkol svůj dobře zastávati, zvláště když budete hleděti ráz ten udržeti a posílit, mnoho vykonáte pro budoucnost národa, i kdyby snad jména vaše zapadla. Já pak přeji vám b o h o s l o v c ů m, aby po dílu vašem n e z a p a d l a j m é n a v a š e, nýbrž, aby skvělým příkladem z dějin zařice i se stopami se zachovala!

Pak připili Slovinci P. A. Koritnik prof. Dru. A. Bráfovi a P. J. Knific katolickým poslancům Dru. M. Hrubanovi a Dru. A. C. Stojanovi.

P. A. Koritnik:

„Kakor je omenjal veleblagorodni gospod prof. Dr. Bráf, storila je českomoravska duhovščina mnogo za ljudstvo. Ali duhovščini stojijo na strani možje lajiki, ki je v ujenem delovanju podpirajo. Kdo nepozna imena prof. Bráfa, čegar slava je prodrla tudi že na Slovensko, ki že 30 let deluje na socijalnem polju, in ki se je neustrašeno postavil v bran liberalizmu a socializmu; spoznal je, da to dvoje naziranje ne more prinesiti rešitve, ugodne rešitve socijalnega

¹⁾ Pan professor slíbil k radosti naší, že na příští sjezd přivede nám i Riegra — než Prozřetelnost jinak usoudila.

vprašanja. Zato v imenu slovenskega ljudstva čestitam narodu česko-moravskemu, da je vzgojil takega moža; ter pozivljem vse navzoče, da zaorijo z menoj: Prof. Dr. Albin Bráfnaj živi!

P. J. Knific navazuje k řeči dp. Pavelčíka a praví, že kněz v naší době smí, má a musí se zabývati též politikou. Proti stanovisku liberálů resp. pseudoliberálů, kteří vykazují knězi místo jen v kostele, volá náš moudrý papež Lev XIII. k svému kleru: Ven ze sakristie! — t. j. pracujte pro blaho lidu i mimo kostel, zabývejte se i politikou. Dnešní poměry kněze k politice přímo nutí. Zhoubnou činností liberalismu náš stát, naši národové jsou skoro k zkáze přivedeni. Proto je nutno, aby jiní mužové přišli k veslu státnímu, mužové prodchnutí duchem křesťanským. A tu jest povinností kněze, aby poučil lid sobě svěřený o povinnostech i právech státních, aby provázel jej při volbách říšských i zemských. Cesta ta vedla k cíli v Krajině, kde Dr. Šušteršič obdržel v V. kurii 53.000 hlasů proti 12.000 hlasů liberálův a soc. demokratův, a kde v minulém roce při volbách do sněmu zemského zvítězili katol.-národní kandidáti 32.000 hlasy nad liberály a Němci; cesta ta je provázena zdarem i na Moravě,¹⁾ kde vzdor těžkým poměrům získala katol.-národní strana dva tak vynikající muže na říšskou radu, jako je Dr. Hruban a Dr. Stojan, a šest poslanců na sněm zemský. I vy, jako budoucí pastýři duší, budete zcela jistě seč síly stačí podporovati tuto katol.-národní stranu, jejíž zásady jediné jsou správné. Kéž Bůh žehná vašemu dílu, kéž máte hodně zástupců ve sborech zákonodárných! A já připíjím na zdar katol.-národní straně vůbec a zvláště pp. poslancům Dru Hrubanovi a Dru Stojanovi! Živeli! —

Dr. Stojan odpověděl přípitkem Slovincům a děkoval bohoslovcům za příklad, který dali, i za všechno ostatní.

Jděte do národa a vzorně působte, aby se vyplnila na vás slova básníkovy:

Synu milý, když se stalo,
že svět ve svůj ráj tě zlákal,
vše se vůkol usmívalo,
jenom ty jsi při tom plakal.

Jednej tak v tom světě všude,
bys, až budeš umíratí,
a vše vůkol plakat' bude,
tys se mohl usmívatí.

Jděte tedy k národu, křičte: Hoří, hoří! a zapalte celou tu naši vlast, ať hoří láskou k Bohu!

O 3. hod. konána užší schůze, při níž jednáno:

1. O místě příštího našeho sjezdu Návrh „Věstníku katol. duchovenstva“, aby schůze se pořádaly i v Čechách (aspoň střídavě), z počátku se zamlouval. Ale: ke schůzi bohoslovců na Sv. Hoře ani čeští četněji se nedostavili; olomoučtí, kteří tvoří vždy polovici bohoslovců na Velehradě, do Čech mohou přijeti jen v nepatrném počtu, brněnští podobně; Slovinci — jak pravili — dle všeho vůbec by nemohli. Proto, jakož i pro důvody historické a ještě jiné praktické usneseno: Udržíme si Velehrad, ale budeme hned z počátku pracovati, abychom i Čechy pro Velehrad získali.

2. Posílání vědeckých knih na Slovensko (pro bohoslovce) budiž dobře organisováno. Slovinci pošlou do Olomouce seznam knih již poslaných a dle toho kol. Hlobil sestaví seznamy pro všechny naše jednoty. Knih pro lid se to netýká.

3. Nejméně dva delegáti pojedou na sjezd Slovinců do Lublaně (26. srpna 1902), abychom aspoň částečně jim splatili jejich věrné návštěvy k nám. Přihlásili se koll. Fr. Hruďa, předseda brněnské „Růže Sušilovy“ a Fr. Jemelka, jednatel olomoucké „Literární jednoty“.

¹⁾ Znovu to potvrzeno doplňovací volbou říšského posl. p. dr. Koudely a novými volbami do sněmu zemského.

4. Budiž postaráno o pravidelné dopisování ostatních slovanských seminářů do „Musea“ (zprávy z Jednot, dopisy). Poláci se získají prostřednictvím Vidnavy.

5. Konečně k privátnímu dopisování zvláště se Slovinci ať se vybírají z obojí strany lidé, kteří dovedou věcně psáti.

Ve výborové schůzi od dvou zástupců jednoty olomoucké a dvou brněnské¹⁾ usneseno:

1. Kdyby příštího roku pro nepříznivé poměry byla jen soukromá schůzka, spojí se se schůzí „Apoštolátu“.

2. „Museum“ vyjde pětkrát do roka a dle možnosti pravidelně.

3. Brno starej se příště více o řečníky.

Zdařilá schůze skončena, ale na výsledcích svých žije dosud. Kéž jen potrvá svaté nadšení v srdcích našich roznicené i nadále, kéž uzrají v nás posílených ve víře i vědě vzácné pokyny zkušených v plody činů, v pokračování v díle sv. Cyrilla a Methoda!

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

Od posledních zpráv konáno 5 schůzí:

XVII. 29. března: 1. Quartetto: Mozart de la Symphonie N. 12.: „Andante“, „Allegro“. 2. Frant. Cermák (III. r.): „Kristus v Nazaretě“. (Dokonč., z paměti.) 3. Quartetto: Bach: „Andante“. 4. Fr. Martinek (III. r.): „Byla-li liturgie slovanská papeži schválena?“ 5. Quartetto: Schubert: „A la Hongraise“.

XVIII. 26. dubna: 1. Fr. Tretera (II. r.): „Převrasy charakteristiky naší doby?“ 2. Fr. Šrom (II. r.) přeložil, vysvětlil a přednesl básně Boguslava Adamowicze „Stygmaty“ („Laska“, „Pragne“, „Konam“).

XIX. 3. května: 1. Fr. Hyacint Novák O. C. (II. r.): „Teleologie v přírodě organické a její vztah apologetický“. 2. Rudolf Svábenský (I. r.): „Vývoj prvního školství v Čechách“.

XX. 10. května: 1. Fr. Hyacint Novák O. C. (II. r.): „Teleologie v přírodě organické a její vztah apologetický“. (Dokonč.) 2. Fr. Tretera (II. r.): „Politický nacionalismus“.

XXI. 17. května: 1. Oktetto: Boieldieu: „Kalif z Bagdadu“ (ouvert.). 2. Předseda: „Z cechu filosofů“. 3. Oktetto: J. Sumbal: „Malá variace pro basu“. 4. Ed. Haiser (I. r.): Zeyerův „Plojhar“ (z paměti). 5. Oktetto: Tittl: „Alpské kvítka“ (ouvert.).

VÝBOR.

Z PRAHY.

V obou minulých číslech (v 2. a 3.) nebylo žádné zprávy o činnosti naší „R. S.“, ačkoliv život v ní byl velmi čilý. Příčina toho byla především nahromaděná práce před semestrálními zkouškami a pak také nemoc předsedova: proto jest zpráva tato opožděna.

Dne 11. prosince 1902 byla konána III. schůze „R. S.“, při níž proslavil kol. Stanislav Pilík (III. r.) první část práce své: „Historie zázračného přenesení domku nazaretského“, kterou přeložil z italštiny. Tato část

¹⁾ Z Čech nebyl na letošní schůzi ani jeden člen výboru.

obsahovala děje posvátného domku až do jeho přenesení do Dalmácie roku 1291. Před schůzí přednesl pěvecký kroužek „R. S.“ Beethovenův sbor: „Sláva Hospodinova“. — Na třetím místě byla zpráva jednatelská (kol. Levora IV. r.) o odebíraných časopisech. Seznam těchto časopisů podán bude v budoucí zprávě. — Po té usnesli se členové „R. S.“ na uspořádání akademie na oslavu 25letého pontifikátu J. Sv. Lva XIII., kterou by pořádali čeští bohoslovci.

IV. řádná schůze konána byla dne 14. ledna 1903. Kol. Pilík dokončil „Historii domku loretánského“. — Výbor s členstvem usnesl se, že bude pořádati v masopustních dnech divadlo se sólovými výstupy. — Kol. Farský (III. r.) navrhuje, aby odebíral se v časopisech tehdy ohlašovaný časopis antispiritistický. — Předseda žádal členy za udání místa nábožensky nebo národnostně ohroženého, kam mohla by býti zaslána „Knihovna Brynychova“. — Prosloveno přání, aby schůze „R. S.“ přeloženy byly na dobu pozdější, což vdp. rektor dovolil.

Následující schůze V. pořádána byla dne 22. ledna 1903. Na programu byla řeč kol. Havelky (III. r.) „O farních knihovnách“, v níž poukázáno bylo na prospěch, jaký mělo by kněžstvo z podobných knihoven nejen pro sebe, nýbrž i pro celou duchovní správu. Citoval na několika místech z Novákových „Pohledů“ na dotvrzení slov svých. Uvedl také některé doklady, jak smutné konce potkávají kněžské knihovny po smrti majitelů a pronesl přání, aby každý kněz ještě za živobytí postaral se o další trvání své knihovny, buď založením knihovny farní nebo osadní, nebo aspoň aby odkázal knihy své semináři dotyčné diecese. — Pan předseda oznamuje svolení vdp. rektora o přeložení schůzí „R. S.“ na pondělek o 2. hod. odpo.

VI. řádná schůze byla v pondělí dne 26. ledna 1903 za hojné účasti členů. Přednášel vdp. R. Schneider, adjunkt c. k. české theolog. fakulty: „Praktické poznámky z vyučování školního“. Vdp. řečník promluvil velmi poutavě o poměru kněze (katechety) ke svému okolí: 1. k faráři (vždy přátelský), 2. k vikáři (podružný sice, ale vždy důstojný), 3. k dítkám (otcovský), 4. k učitelstvu (přímý, kollegialní, nikoli však příliš intimní). V druhé části pojednal o methodě vyučovací na školách obecných: 1. přednes (má býti živý, spíše hlasem slabším, avšak přátelským, otcovským); 2. výklad (zajímavý, příklady oplývající, zábavný a názorný); 3. v odstavci o látce učebné podal pan přednášející praktické rozdělení látky pro jednotlivé třídy. Pro všechny třídy doporučuje p. řečník katechismus střední, který postačí pro celou docházku dítky do školy obecné. — Přednáška sama byla velmi poutavá a p. řečník odměněn hlučným potleskem.

Dne 9. února sešli se bohoslovci do spolkové místnosti oslavit památku stoletých narozenin kněze-buditele K. A. Vinařického. (VII. schůze „R. S.“) Pěvecký kroužek zapěl velmi zdařile Horákův „Slavnostní sbor“, po němž kol. Havelka přednesl několik svých znělek: „Zapadlým vlastencům“. — Po té podal kol. Václav Janota (IV r.) podrobný a velmi poutavý životopisný a literárně-buditelský přehled činnosti K. A. Vinařického. Za práci svou byl také od posluchačů odměněn hlučným potleskem. — Ke konci schůze přednesl ještě pěvecký sbor Bendlův „Chorál národa českého“. — Schůzi přítomni byli z vdpp. představených p. vicerektor Stella, p. spirituál Groh a p. adjunkt c. k. české theol. fakulty Stejskal. Vdp. rektor omluvil se neodkladnou prací. — Vdpp. Groh a Stella slíbili, že budou ochotně podporovati činnost a snahy „R. S.“

VIII. schůze byla dne 16. února. K čteně shromážděným bohoslovceům promluvil vdp. adjunkt c. k. české theol. fakulty Fr. Stejskal „O spolcích“.

Hned v úvodu varoval p. řečník před zakládáním mnoha spolků; lépe jest staré obnovovati a zvelebovati. Pojednával pak dále o spolcích 1. náboženských. 2. o spolcích světských, které mají za úkol členy své nejen vzdělávati, ale jim také hmotně pomáhati. α) Spolky hospodářské má kněz pokud možno podporovati činně; β) spolky čtenářské: kněz má býti v dobrém spojení s učitelstvem. Mnohdy již přítomnost jeho utlumí mnohé nemístné poznámky a návrhy. 3. Spolky katolické: kde nejsou, bez potřeby je nezakládati, ale založené dobře a energicky vésti. Ve spolcích podobných jest potřebí častých přednášek, ale nesmí domácí kněz sám neustále přednáseti. Členy má vybízeti k výměně náhledů, k rokování. Hostincům pokud možno se vyhýbati, aby nemohla býti učiněna výtka, že katol. spolek podporuje pitky a pod. Dary členstvu dávati p. řečník nedoporučuje. Zábavy má povolovati slušné. Důležitým činitelem jsou spolkové knihovny, které mají kněží zakládati a podporovati; členstvo má býti povzbuzováno, aby četlo co nejvíce. — Dlužno však znáti zákony o spolčování (z r. 1867.), aby snad nedostal se spolek do konfliktu s úřady. — Za poutavou a poučnou přednášku odměněn p. řečník neuctuhajícím potleskem.

Při téže schůzi jednáno bylo o tom, kam má býti zaslána „Knihovna Brynychova“, čítající 105 knih zábavných i poučných. (Veškery Brynychovy zábavné spisy, spisy Kosmákovy, některé Třebízského, několik svazků z „Ludmily“, „Libuše“, „Večerních Zábav“ atd.) Žádosti došly tři (Studenec, Škodějov a Hartmanice). Po přečtení a projednání všech žádostí bylo odhlasováno, darovati knihovnu obci Hartmanicím u Poličky (král.-hradeck. diec.). Správcem knihovny jest p. Josef Kubásek, sedlář tamtéž. Knihy sebrali bohoslovci mezi sebou, podporování jsouce účinně vdpp. představenými.

Na III. schůzi (11. prosince 1902) přijatý návrh na pořádání akademie na počest J. Sv. papeže Lva XIII. uveden byl ve skutek dne 22. února 1903. Myšlenka i přípravné práce vyšly z „R. S.“, jak při akademii konstatoval p. Háek. „Vybraná společnost v čele s J. Em. ndp. kardinálem byla přítomna. Výkony hudební, pěvecké i literární střídaly se tu v pestrém, ale vybraném pořadu. Po krátkém úvodu proveden byl s průvodem orchestru „Hymnus Leonis“ od Thieleny, načež Ant. Havelka recitoval báseň „Po stopách církve“. Z přednášek zvláště zajímal výklad o encyklice sv. Otce, jednající o Božském Špasiteli, jenž jest pro jednotlivce i celou společnost „cesta, pravda i život“, již v přehledné řeči výrazně přednesené probral ctp Háek. Německá řeč ctp. J. Kaase podávala běh života sv. Otce až do zvolení papežem (1878). Produkce hudební skládala se z čísel orchestrálních a pěveckých. Ouvertura trochu mělkého Flottova (k „Alessandro Stradella“), přednesena celým orchestrem. Lisztova ohnivá druhá rhapsodie uherská byla přednesena na klavíru velmi účinně. (U klavíru pp. Kobliha a Vašata z I. r.) Výkony sboru pěveckého, četného a secvičeného, honosícího se zvučnými hlasy, stavíme nejvýše. Jeví se v nich pečlivá intonace, snaha po správné deklamaci a ostrém rytmisování. Provedeny byly vážné zpěvy poutníků z „Tannhäusera“ od Wagnera (přednesl německý pěvecký sbor), pak efektní, svou francouzskou fakturou charakteristický sbor Bazinův „Křižáci na moři“ (v úpravě Bendlově) a pak dramatický vzrušený výjev K. Weise „Triumfátor“. (Solové zpěvy při „Triumfátoru“ zpívali pp. Martinů, Trpák, Hraba.) Možno právem říci, že celá produkce byla velmi zdařilá a sloužila ke cti alumnům pražským, kteří ukázali, že dovedou pílí věnovati i umění pěveckému a hudebnímu. Pochvaly dostalo se jim od ndp. arcipastýře, jenž výkony jejich se zájmem sledoval. Jsme přesvědčeni, že právě s takovou láskou by přijal sv. Otec výkony z lásky k jeho počtě

provedené, jako přijímá alumny české kolleje v Římě, na něž se těší a po nichž se při každé příležitosti poptává. Podobně i všichni ostatní hosté dávali pochvalu svou na jevo.“ (Referát vdp. prof. Dr. Müllera v „Katol. Listech“ dne 24. února 1903.) — Od úmyslu pořádati českou akademii na žádost J. Emin. ndp. arcipastýře bylo upuštěno, a tak byla pořádána akademie společná. Sbory řídili pp. Steinmetzer, adjunkt něm. theol. fakulty, Novotný a Michl. Mezi přítomnými byli vdpp. prof. obou theol. fakult, J. M. probošt vyšehradský Mik. Karlach s vdp. kanovníkem Farským, ndpp. světící biskupové J. M. Dr. Krásl a J. M. Dr. Frind, a vdpp. arcibisk. ceremonáři.

Druhého dne po akademii — 23. února — pořádali čeští bohoslovci pro sebe a pro zvané hosty (vdpp. představené a professory) s laskavým dovolením vdp. rektora J. Řihánka masopustní zábavu o 3. hod. odpolední v zimním refektáři. Pp. pozvaní hosté dostavili se v plném počtu a bavili se nenuceně skorem přes 6. hodinu večerní. Sehrána byla Klieperova veselohra „Rohovín Čtyrrohý“, pak jednoaktovka ze studentského života „Čtyry boty a dva podpatky“, kteréžto velmi se líbily. Nejlepší ovšem byly jednotlivé sólové výstupy, jako: „Fonograf“, „My secessní jsme zpěváci“ (duetto), „Natvrdlí“ (duetto) a „Sykavci“ (duetto). Rovněž velmi se líbily sbory pěvecké, přednesené seminářským kvartetem: „Čtverylka“ a „Půlnoční“. Mezi každým číslem programu hrál seminární orchestr různé hudební kousky. Při divadle i výstupech účinkovali pp.: z III. r. Havelka, Ježek, Koula, Pilík, Ullík, Wilhelm, Zeman; ze II. r. Burda, Fiala, Hladík, Salač, Titl a Vlasák; z I. r. Kadera a Kučera. — Pp. hosté odměnili výkony bohoslovců nejen hojným potleskem, ale též hmotně, neboť sebráno bylo na dobrovolných darech 50 K 41 h. — Největší zásluhu o pořádání této zábavy získal si vdp. rektor, který mimo dar 10 K zaopatřil laskavě i oponu přední a zadní a také jiným způsobem účinkující účinně podporoval, začež čeští bohoslovci vzdávají mu co nejsrdečnější díky. — Kulisy zapůjčila laskavě „Jednota katolických tovaryšů“. — Zbývající peníze (25 K) byly uloženy do záložny „Důvěry“ jakožto fond pro pořádání podobných zábav v budoucích letech. — Za režii odpovídal Ant. Havelka.

Dne 7. březnaúčastnili se čeští bohoslovci korporativně s ostatními akademiky pohřbu JUDra Frant. Lad. Riegro — dle přání vdpp. prof. české theologické fakulty a J. E. p. kardinála. Mimo to k uctění památky Riegrovy, který získal si hlavní zásluhu o založení české theolog. fakulty, odevzdali bohoslovci obnos 30 K „Riegrovu fondu“, založenému při „Ústřední Matici školské“.

Pozdrav bratrským jednotám!

VÝBOR.

DOPISY.

ZE SLOVENSKA.

Čím nás obviňujú ti vzorní vlastenci. Smutné polozenie našho ľudu slovenského, klesanie mravnosti, zaostalost', bieda duševná a hmotná, zvlášť ale opovrzenie a utlačanie jazyka slovenského prebudily z hlbokého spánku verných synov tohoto ubiedeneho národa k činlivosti; by ten ľud, ktorého krv i v jejich žilách koluje, z ktorého pochádzajú, zo všeobecnej biedy vytrhli a od ničomných parazitov o sebavedomie pozbavený k sebapoznaniu priviedli. — Zial Bohu, málo je týchto verných synov, ktorých srdcá prenikla desná bieda svojich ubohých bratov; ale zaslužia, by sa vernými synmi Slovenska zvali.

Jedni už nezlomne pracujú v živote, neberúc do povahy úšklebky, zášť, prenasledovanie neprajníkov, a pracujú s úspechom. Druhá čiastka neunavne sa chystá k veľkému dielu a usiluje sa prebudiť i ostatných spolúbratov, ale nie s veľkým úspechom, za odmenu obdržiac posmešky, ba nie zriedka i opovrzenie a nenávisť. Dovčuľku som sa len o našom všeobecnom stave zmienil, ale keď si do povahy vezmeme čiastočné naše položenie, dost' smutno stojíme. Tak v našom ústave 2—3(!) su presvedčení o tom, že su rodom Slováci, ale ani za tých sa veľmi nezaručím, keďby prišlo k skutku, keďby mali svoj národ proti nie zriedkavým posmeškom tiež verných(?) spolúbratov hájiť. Rodom Slováci sme všetci, niekdy medzi naším ľudom budeme účinkovať... a väčšina sa odťahuje od svojich, verejnému opovrzeniu vystavených a v bahne alkoholizmu tonúcich bratov. Co môžeme od takých očakávať, ktorí nenávidia svoju materčinu, pred ktorými ten, kto sa v svojej materčine vzdeláva, kto podporuje slovenskú literatúru, kto chce i ostatných spolúbratov k milovaniu svojho národa priviesť, je pansláv, vlastizradca — Tážem sa Vás drahí bratia! — s odvolávaním na mravouku kresťanskú, či ten, kto nenasledujúc príklad väčšiny, miluje úbohý národ svoj, a ni len že nezapovrhne svoj pôvod slovenský, ale vie si ho i hájiť proti nepriateľom, či ten je vlastizradca, či ten je pansláv? či ten, kto si ctí zaslúžilých mužov Slovenska a zastáva ich pred ničomným osočovaním naničhodných jazykov, či ten je protivník vlastenectva? Ano je protivník vlastenectva, ale moderného, s ktorým bárs aký dovandrovaný parasita sa chlúbi, ktoré vlastenectvo neprebyvá v srdci, ale na jazyku. Dnes bárs kto sa môže stať chytrým vlastencom, len keď vie niekoho okrášliť s lichotivým priezviskom „pansláv“. Jako s panslavismom, tak i s vlastenectvom v našej sobeckej dobe sa tie najznamenitejšie obchody vedú; keď chce niekto už či dajaký „állás“ (službu), či dajaké vyznačenie, len svojho spolubližného u dotýčnej vrchnosti udá jako nebezpečného pansláva... a už i obližuje mastny hrniec, až sa mu od radosti očka žaria, jako cigáňovi, keď má červené nohavice. — Keď nás za protivníkov tohoto sobeckého vlastenectva považujú, vtedy sa nebranime, lebo s takýmto vlastenectvom opovrhne každý čestný a zdravým rozumom obdarený človek. Alebo či ti hrdinovia, ktorí skutočne svoj život obetovali za dobrobyt vlasti, snád' sa chvastali so svojim vlastenectvom? lebo láska vlasti nie na jazyku, ale v srdci má svoje sídlo, nie v osočovaní nevinných, ale vo vznešených skotkoch ta prejavuje. Dalej, za nevlastenca vyhlasca toho, kdo sa zaujíma za literatúru svojej materčiny a usiluje sa ju podporovať, zvlášť ale útočia na spolok sv. Vojtecha, ktorý veľké služby koná v rozširovaní mravov, ducha kresťanského a vzdelanosti, ktorý by mal každý verný duchovný pastier podporovať, ale žiaľ Bohu, opäťného tohoto vidíme — ktorý dl'a mienky týchto horlivých synov vlasti(!) je veľmi nebezpečný a rozširuje panslavismus medzi ľudom slovenským. — Ale či môžeme za nebezpečný, ohľadom na udržanie vlasti(!), považovať ten spolok, ktorého cieľ je vzdelanie ľudu slovenského v duchu kresťanskom a rozširovanie dobrých mravov a bohabojnosti? Pri všetkom ale najzvlášťnejšie je to, že tito neznajú cieľ, ducha a spisy tohoto spolku, ale preto „furore Teutonico“ bezrozumne, besne útočia na tento spolok, ponevác' je slovenský. Dl'a mienky týchto mudrončekov snád' vo vlasteneckom duchu su psané romany Zolove a od ničomných semitov vydané, materialismus šíriace spisy? — Včuľ, keď si do povahy vezmeme, že tito budú niekdy duchovní pastieri ubiedeného ľudu nášeho, ktorí nenávidia všetko, čo je slovenské, ktorí len žarty vedia tropiť z najvznešenejších citov verných synov tohoto ubiedeného národa, či tito budú v stave tento hlboko klesnutý národ k sebaapovedomiu priviesť a jeho biedu zamedziť? Smutno je to, že z chrabrych, slobodu milujúcich sokolov nebetečných Tatier, ostali otrockí havrani, ktorí s dichtivosťou krákorajú po mrtvole svojej ubiedenej, došliapanej matky, by sam

im dajaká kořist dostala, za jejich zaslúžilú hrobarskú prácu, keď už len v podobe dajakého červeného „kepienka“. My ale D. B.! chceme i na ďalej bojovať, jako chrabří vojínové Krista a verní synovia národa za Boha, za pravdu a za práva našho národa; bo snád' ten národ, ktorý vyše tisíc rokov prebýva v tejto vlasti, bol by stratil právo jestvovania? My nečakáme odmeny ľudské, my nebažíme po hodnostiach, ale len od Toho očakávame odmenu, pod ktorého práporom chceme verne a nezlomne bojovať. Nebereme do ohľadu aprilové mienky, nezlomí nás prenasledovanie, lebo „keď Boh s námi, kto proti nám...“ Vy ale D. B.! tešte, povzbudzujte nás, keď by naše sily slábly, lebo od iného útechy neočakávame.

HUČÁK.

IZ LJUBLJANE.

Ljubi bratje!

Kakor vidite iz zadnjega poročila, se letos pri nas s posebno vnemo goje govorníške vaje. Število govorov je letos naraslo na 22, kolikor jih že ni bilo od l. 1893. Kakor prejšnja leta smo tudi letos končali govorníške vaje z mescem aprilom. Na zadnjem sestanku 29. aprila se je predsednik tov. Vovko poslovil od nas s prisrčnimi besedami, povdarjajoč še enkrat veliki pomen govorníštva v duhovskem poklicu. Govorili so od zadnjič sledeči gg.: Tov. Sojar: Friderik Nietzsche, filozof nervoznega stoletja. Vzrok odpada od krščanstva je bila, kakor priča zgodovina, v vseh časih poleg concupiscentiae carnis in oculorum v prvi vrsti superbia vitae: non serviam! Višek napuha je dosegla moderna protikrščanska filozofija v Nietzscheju, ki z neko železno doslednostjo, a s peklensko zlobo taji ne samo vse principe religije in morale, ampak trdi naravnost, da je krščanstvo za človeštvo sramota in kuga. V duhu popolne negacije vseh nadnaravnih resnic je razvil darvinistično hipotezo o nadčloveku; sam je hotel prvi postati nadčlovek, a je preje zblaznel! Tov. Fr. Zajc je govoril v proslavo podu sv. Tomaža Akvinskega: „Typum gessit luciferi...“ Sv. Tomaž je združil v sebi učenost in svetost v lepo harmonijo, največji krščanski učenjak je bil ob enem velik svetnik. Živa priča je, kako krivična je trditev, da je religioznost le bolj za manj inteligentne ljudi. On ni samo pridno študiral, ampak je tudi mnogo molil. Dve stvari sta mu bili najljubši v življenju — knjiga in sv. križ. Pogled na Križanega mu je dajal novih moči pri delu, iz križa pa je zajemal modrosti, kakor pravi sam. — Tov. Štular: Tolle — lege! Kakor je sv. Avguštin, blodeč v poganskih zmotah, na neznani klic: tolle — lege! odprl sv. pismo in zajel iz njega neskaljeno resnico, tako kliče bolni družbi tudi v sedanjih dneh veliki Leon: tolle — lege! Vzemi sveto pismo, čitaj in premišljuj in našel boš resnico in srečo! Sv. pismo je, kakor pravi Gregor Vel., „epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam“. Pač nemaren sin, ki ne čita očetovega pisma, in to že zlasti sin, ki mora očetovo pismo razlagati svojim bratom, ki sami neznajo brati! Iz sv. pisma so zajemali cerkveni očetje svojo učenost, sv. pismo je knjiga, ki jo zaradi vzvišene vsebine občudujejo celo nasprotniki krščanstva (Rousseau). Tu se popisuje zgodovina človeštva v tipu narodov: narodu izraelskem; v Davidovih psalmih je opisana zgodovina človeškega srca, vzvišeni Kristusov nauk pa nas uči prave modrosti življenja. Ta govor je bil pač najboljši in najlepši, kar smo jih slišali v letošnjem letu. — Tov. Stenovec: O namenu in pomenu izobraževalnih društev. V času demokratizma živimo, zato se mora združevati tudi naše ljudstvo; le v združenju bo dobilo moči za samoobrambo zoper škodljive tuje vplive v verskem in narodnem oziru in le tako se more povzdigniti tudi gospodarsko. Intelktualni narodovi izobrazbi služijo izobraževalna društva, ki imajo namen izpopolniti izobrazbo, ki jo je ljudstvo dobilo v šoli. Zato naj jih pridno snujejo zlasti duhovniki, podučujejo naj ljudstvo v predavanjih in mu vcepljajo veselje do

duševnega dela; če bomo imeli katoliško, zavedno, izobraženo ljudstvo, potem se Slovencem, četudi nas je malo, ni bati ničesar. Tov. Steržaj: Nekaj momentov o ženski emancipaciji. Ta govor je prinesel „Slovenski List“, zato naj o njem ne govorim obširneje. Tov. Kerhne: Sv. Frančišek Asiški in njegova doba. Doba, v kateri je živel sv. Frančišek Asiški, je bila precej podobna današnji. Katoliška cerkev je bila takrat na zunaj sicer močna, imela je velik vpliv in odločilno besedo v evropski politiki, toda versko življenje je opešalo. In zdi se, da ima božja Previdnost za vsako dobo pripravljenega posebnega velikega moža — svetnika, ki ga pošlje na svet. Nastopil je sv. Frančišek Asiški ter je s svojo gorečo pobožnostjo vlil v življenje narodov novega duha. Ustanovil je red sv. Frančiška, red Klarisinj in tretji red, ki obstojajo še danes in so velikega socialnega pomena. — Tov. Jamšek: Ljubljanski knež škof Herberstein. Herberstein je bil vladen škof, ki je bil dober katoličan, dokler je pod vladno Marije Terezije pihal z Dunaja katoliški, cerkvi prijazen duh. Toda ko je nastopil Jožef II., spremenilo se je čez noč njegovo mišljenje. Začel je z vsemi močmi delovati v novem jožefinskem duhu. Izdal je pastirsko pismo, v katerem odločno zagovarja janzenistične nauke o razmerju med cerkvijo in državo. Ni bil prijazen niti bratovščinam niti javnim procesijam in božjim potom. Hotel je poklicati z Dunaja janzenističnega duhovnika Schwarzbacha za rektorja v svojem semenišču. Za te „zasluge“ ga je hotel Jožef II. dobro poplačati s tem, da je nameraval povzdigniti njegovo škofijo v nadškofijo, da bi imel Herberstein se večji delokrog pri razširjanju janzenizma, toda to se mu ni posrečilo, ker se je uprla rimska stolica. Še bi bil sejal ljuliko med slovenskim narodom, da ni božja previdnost poklicala k sebi, janzenizem pa je po njegovi smrti v ljubljanski škofiji polagoma izginjal, dokler ni pod škofom Missijo zamrl popolnoma. Četudi je to žalostna zgodovina, jo vendar ne smemo zakrivati, ker trezen zgodovinar lahko razloči, kaj je v zgodovini sv. kat. cerkve božjega in kaj je delo človeško. —

V „Cirilskem društvu“ se drugi tečaj menjavajo znanstveni in leposlovni spisi, kar lepo harmonira z namenom društva, ki hoče vzbuditi in vzgojiti pisateljske moči, ne oziraje se na to v kakšni smezi pišejo. Gotovo je potrebno, da se pridno goji beletristika, če so zanjo nadarjene, sposobne moči, toda beletrist ni in ne more biti vsakdo, kdor bi se imel pa siliti, je bolje, da ne piše; a nič manj ni potrebno in za bogoslovce, ki smo na znanstvenem zavoju, primerno je, da se v prvi vrsti goji znanstvo. Današnja doba ima malo resnomislečih mož; to je doba lahkomišelnosti, površnosti in plitvosti; zato je treba občinstvo vzgojiti za resnejše stvari, treba je ljudi navajati k samostojnemu mišljenju, potem se z njih naziranjem ne bo samovoljno igral vsak pritepenec! Shodov je bilo v drugem tečaju 13; čitali so se le 4 spisi, ker so bili vsi precej dolgi in so trajali po več ur; živahna je bila zlasti kritika. Čitali so: Tov. Pavlin: Evolucijska razlaga religije. Pisatelj najprej splošno pobija Heglov nauk o evolucionizmu, potem pa zavrne s filozofičnega in zgodovinskega stališča dve evelucionistični dogmi: 1. vsaka religija je za svoj čas dobra, 2. religije so se razvijale iz nepopolnejših v popolnejše. Tov. Kogovšek: „Brat in sestra“, črtica povzeta iz kmetškega življenja; kritika je pohvalila živahen slog, a grajala je preidealno življensko naziranje. Tov. Pečarič: Moderne etične družbe. Ko je s Kantom padla metafizika in 2 njo religija, nastala je nevarnost, da razpade tudi morala, ki je bila doslej tesno združena z religijo. Zato moderni filozofi skušajo rešiti moralo brez zveze z religijo, videč, da bi secer človeška družba brez morale morala razpasti. Pisatelj razpravlja o poskusih avtonomnih moralistov, ki hočejo s pomočjo takozvanih etičnih družb rešiti neodvisno moralo in dokaže, da so ti poskusi

neizvedljivi, ker je morala brez religije nemogoča. Tov. Zgaga je čital prevod H. Minguzzijeve drame „V Izraelu“. Ker se „Cir. društvu“ le redkokdaj nudi prilika, da se v njem govori o drami, pripustilo se je, da se čita ta prevod (iz laščine). —

V „Socialnem klubu“ nadaljujemo s knjigovodstvom; istotako nadaljujemo v „Poljskem krožku“ s čitanjem Morawskega knjige „Wieczory nad Lemanem“. Zdaj čitamo peti večer te znamenite knjige, kjer pisatelj razpravlja o Kristusovem značaju. Zanimiva tvarina, obdelana v lepem, poetičnem jeziku, je kot nalašč za bogoslovca, a vkljub temu se je število udeleževalcev zmanjšalo za polovico.

V „Cecilianskem klubu“ je tov. Sedej predaval o cerkvenem pevskem zboru. Razložil je pomen cerkvenega petja pri službi božji ter podal mnogo praktičnih navodil za pevovodjo, organista in pevce. Tov. Sušelj pa je predaval o oficialnem in gregorijanskem koralu ter dokazoval potrebo, da se držimo držimo oficialnih koralnih knjig, ker to zahtevajo cerkvene določbe. — Tamburaški klub je od zadnjič, ko smo Vam poročali o njem, izvajal sledeče kompozicije: M. pl. Farkaš, koračnica hrvatskoga junaka; M. pl. Farkaš, Naprej zastava slave; M. pl. Farkaš, Uspomene iz Beča; Bartel, ljubičins; M. pl. Farkaš, za jedan časak; Knobloch, sokolska koračnica; M. pl. Farkaš, sretan imendan; Mešiček, citrarska koračnica. Po Vel. noči je za letošnje dobo prenehal z delovanjem.

Toliko, bratje, o društvenem življenju v našem semenišču. Okrog 25. junija se prično običajne skušnje, 11. jul. sklenemo letošnje šolsko leto in 18. jul. bodo ordinacije. O počitnicah se bogoslovci udeležimo sestanka krščansko mislečega dijaštva; govori se, da bo letos v Ljubljani tudi evharistični shod. Tedaj se gotovo snide mnogo jugoslovanskih bogoslovcev. Upajmo, bratje, če se posreči reorganizacija „zveze slovanskih bogoslovcev“, da bo drugo leto dopisovanje v „Museum“ rednejše in prisrčnejše. Upajmo tudi, da se Vam z božjo pomočjo posreči pridobiti vse slovanske kat. bogoslovce za dopisovanje v Vaš lepi list; potem se morda zjasni med nami marsikaj, kar nas zdaj navidezno loči in drugega drugemu odtuja. Sprejmite izraz resnične hvaležnosti in bratski pozdrav v Gospodu!

T. Č. TAJNIK „CIRILSKEGA DRUŠTVA“.

IZ CELOVCA.

Dragi bratje!

Kakor druga leta, nastopila je tudi letos naša „Slov. akademija“ svoje delovanje z velikim navdušenjem in veseljem, kar je povsem naravno. Saj je obstoj slov. narodnosti na Koroškem zavisen od koroškega slov. duhovništva, od njegove delavnosti in vztrajnosti. Ta misel bodri našo akademijo in ji daje vsako leto novih moči, novih življenskih sil; vsak ud naše akademije si je svest, da eja čaka še težavna naloga, vsak si je svest resničnosti besed, katere stoje na čelu društvene tajnice:

— — — — —
„Ime naj bo sleherni priča,
da narod slovenski še bdi . . .
Ko gledam vas, upi plamteči,
mi v strahu zapolje srce:
Če kdaj vi ugasnete upi,
naš narod slovenski zamre.“

V prvem tečaju je imela akademija 13 ur z 18 govori, oziroma razpravami. Pri nas prevladujejo govori, ker bolj ustrezajo zahtevam in namenu akademije, i ker se razprave itak lahko priobčujemo v „Bratoljubu“. Akademiki so si izbrali

za govore, ozir. razprave sledeča temata: G. Kogelnik (IV.): „Katol ideja zmaguje“; g. Lučovnik (II.) „Delovanje družbe sv. Cirila in Metoda“; č. g. Teul (IV.): „Sme-li tudi duhovnik politikovati?“ g. Linasi (II.): „Verska šola“; g. Miklavič (III.): „Nekaj o antisemitizmu“; g. Serajnik (IV.): „Vzgoja in učitelji“; g. Smodej (III.): „Ivan Cankar, pisatelj ‚Vinjet‘ in komedije ‚Za narodov blagor‘“; g. Lakner (I.): „Anton Janežič“; g. Sadjak (III.): „Dr. Fr. Lampe“; g. Dolinar (II.): „Gospodarska organizacija, prvi pogoj gospodarskega napredka in omike“; g. Sekol (I.): „Naravoslovje in vera“; g. Ulbing (I.): „Odkritje Avstralije, njeni naseljenci in tamošnji misijoni“; g. Jelenec (II.): „Delovanje slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda“; č. g. Bauman (IV.): „Ali so Vlahi, to je Kelti, res pregnali Slované iz podonavske domovine?“ in g. Vuk (II.): „Socialno delovanje papeža Leona XIII.“ — Povodom zadnjega govora je navduševal g. predsednik akademike za snovanje izobraževalnih družtev in je izjavil, da bodo gg. četrtoletniki, stopivši ven v pastirstvo, ustanovili vsaj tri izobraževalna družstva, izjava, ki smo jo vsi z največjim navdušenjem pozdravili. G. Rozman (IV.): „Giovanni Pierligni da Palestrina, princeps musicae“; g. Varh (II.): „Kako so si mislili naši pradedje posmrtno življenje, in kako so mrličje pokopavali?“ in g. Baršič (I.): „V čem je iskati vzroka, da krščanska vera, prinešena Slovincem po germanskih duhovnikih, ni prinesla sreče?“ — Kot zastopnik ravnateljstva prihaja k akademičnim uzam preč. g. špiritual, o. Krus D. J., rodom Čech; Slovenci smo vzljubili tega duhovitega moža in navdušenega Slovana.

V drugem tečaju smo imeli že dve prijetni uri. V prvi nas je vnel g. predsednik za vztrajnost in marljivost tudi v II. tečaju; zlasti je prosil gg. četrtoletnike, da se sedaj zadnjic tesno oklenejo akademije in si ogrejejo ob njej srca za narodno delo, ker zunaj ne najdego več takega ognjišča, na Koroškem je zunaj mrzlo. Nato je čital juridično-pastirno razpravo „Duhovnik in politika“; v tej razpravi, odlikujoči se po jasnosti in temeljitosti, je dokazoval, opirajoč se na okrožnice Leva XIII., na določbe raznih cerkvenih zborov in razsodbe velikih cerkvenih mož, da duhovnik sme, da, mora politikovati in sicer dandanes tudi v prašanjih zgolj civilnega značaja, njegova politika pa bodi bolj defenzivna. V vsaki politiki je treba jasnega načrta, treznosti in dostojnega takta. Da se ohrani prepotrebna edinost, ki jo tako pogosto priporiča Lev XIII., se je treba tudi „in rebus politicis“ podvreči cerkveni hierarhiji. — Za lepo razpravo se je zahvalil g. predsedniku v imenu akademije tajnik. — Drugo uro je posvetila „Slov. akad.“ proslavi petiindvajsetletnega vladanja sv. očeta Leva XIII. Ker je tukajšnje bogoslovje kot tako že na slovesen, zavodu dostojen način slavilo jubilej sv. očeta, zato je bilo slavlje „Slov. akad.“ bolj skromno. V spored je bil sledeč: Tamburaši so zaigrali koračnico „Naprej“; g. Dolinar je deklamiral pesen „Slava Leonu XIII., glavarju cerkve“. Na to zapeli pevci Skroupovo „Papeževo himno“, in tamburaši so zasvirali „Vienac hrv. narodnih pjesama“. G. Kogelnik je imel slavnostni govor „Ubi Petrus, ibi Ecclesia“. K zaključku smo zaklicali na poziv predsednika sivemu jubilanu, cerkvenemu poglavarju trikratni „slava“. — To je bilo letos doslej življenje in delovanje naše „Slov. akad.“, iz katere izhajajo leto za letom najboljši narodni borilci na Koroškem. — Vsem češkim bogoslovcem bratsky „na zdar!“

FR. SMODEJ, t. č. tajnik.

ROZMANITOSTI.

V PAMĚT PADESÁTÝCH NAROZENIN

VELEDŮSTOJNÉHO PÁNA,

P. ANTONÍNA ADAMCE,

ŘEDITELE KNĚŽSKÉHO SEMINÁŘE V BRNĚ, BÝVALÉHO PŘED-
SEDY A POŘADATELE „MUSEA“,

NA DEN 9. ČERVNA ROKU 1903

BLAHOPŘEJÍ S VÝRAZEM HLUBOKÉ ÚCTY A LÁSKY
BOHOSLOVCI BRNĚNŠTÍ.

Bíbel — Babel. V poslední době zavládl pod tímto titulem tuhý boj. Známo jest, že měl prof. Delitzsch lonského roku v Berlíně přednášku o tematě: „Babel und Bibel.“ Přednáška vyšla ve zvláštní brošurce. Prof. Delitzsch rozvinul ve své přednášce myšlenky, jež rozbouřily ducha mnoha myslitelů. Sám německý císař zasáhl svým výmluvným slovem v tento boj (a napsal o té věci zvláštní list). Malá brošura stala se podnětem celé literatury. Jest ku podivu, jak jedna přednáška mohla vzbuditi tolik sensace na všech stranách. Kdo však zná dnešní poměry, nebude se mnoho diviti. Na prvním místě všech otázek stojí dnešního dne otázka náboženská. Někteří to do poslední chvíle tajili; ale marně jest tajiti, co se utajiti nedá. Otázka náboženská mučí naši dobu. Náboženský indiferentismus nedovedl uspokojiti srdce lidské, myslících duchů zmocnily se pochybnosti, skepse trýzní moderního člověka. Křesťanství stojí před moderní dobou jako jediné náboženství, jež jest s to, by ukojilo touhu duše lidské a toto křesťanství modernímu člověku znechutili všemi pomůckami lživědy, takže ani neví kudy kam. Rád by věřil, neboť jen víra poskytla mu touženého klidu. Ale víra, jak praví, odporuje vědě, a kdo by chtěl v XX. století odporovati vědě? Víra pak ne-

úprosně hlásá svůj dekalog; o tom a onom, čemu si moderní člověk již navykl, praví víra — „non licet“. Proto by moderní člověk rád nevěru omluvil. Odtud ta disharmonie, ten neklid, ta rozčilenost, se kterou hltá moderní člověk vše, co by bylo s to rozřešiti otázku náboženskou jemu po vůli. Odtud úspěchy Harnackovy, Chamberlainovy, Schellovy, Ehrhardovy, odtud též sensace, již vzbudil Delitzsch.

Delitzschova přednáška znamená jen malou epizodu ve velikém boji mezi vírou a nevěrou, mezi křesťanstvím a moderním pohanstvím. Smysl Delitzschovy přednášky jest: V bibli se nachází též přemnohé elementy, jež věda odkryla též v Babelu. Bible tedy není originál, nýbrž kopie. Písmo sv. jest tedy jen dílem lidským jako jsou dílem lidským assyrské a babylonské hieroglyfy. Základ Delitzschův je pravdivý. Delitzsch sám je výtečným asyriologem a odborníkem lze již věřiti. Jinak však to není nový vynález. Již r. 1872 rozluštil G. Smith první hieroglyfy týkající se všeobecné potopy a mimo to objevil celou řadu úlomků o stvoření, o prvním hříchu, o králi Nimrodovi atd. Avšak již před ním přišli na totéž v literárních památkách starých národů Windischmann, Lüken, Kleuker a j. Z Vlachů pracoval o té věci profesor Oberziner, po něm Gherardi, v Německu

upotřebili tyto objevy pro křesťanskou apologii Kaulen, Fischer a j. Věc tedy není nová. Též výsledek Delitzschův z toho plynoucí není ničím novým, nýbrž Delitzsch pouze s novou smělostí vystoupil s ním před svět. Avšak právě ten důsledek jest málo logický. Společných elementů v bibli a Babelu nikdo netají. Vždyť první vlastí židů byla Chaldea a teprve Abraham přišel do Palestiny. Svět však nebyl stvořen teprve tehdy. Proto se též nelze diviti, že měli národové, kteří vyšli z jedné pravlasti, též společnou tradici o stvoření, o hříchu, potopě, tedy o událostech, jež byly všechněm tehdejšími národům již v temné minulosti. Avšak něco jiného jest, co Delitzsch zamlčel, „Jsou společné elementy mezi hieroglyfy a bibli“, praví prof. Gherardi, „je však též veliký rozdíl. Z hieroglyfů nám mluví veliký mythologický zmatek bez všelikeho etického principu, biblická tradice však se vyznamenává hlubokou morální vážností a strohou jednotností náboženského pochopení.“

Veškeré rozmanitosti mythologie starých národů nosí na sobě čisté znaky. Jsou jen znetvořením jakési prastaré tradice, jakéhosi prvotního podání, jež se čistá a neporušená zachovala jen ve svatých knihách Hebreův. To není důkazem proti Písmu sv., nýbrž právě důkaz ve prospěch Písma sv.! „Ne v Babelu je original a v bibli kopie“, praví Dr. Döller, „nýbrž právě naopak. Bible nám zachovala náboženské elementy čisté a neporušené, Babel však jen jednotlivá zlatá zrnka náboženské pravdy, ale smíšená s nejrůznějšími náboženskými znetvořeními!“

Proti Delitzschovi vystoupili též protestantští kolegové-odborníci. Nejzajímavějším však jest, co při té příležitosti napsal protestantský „Reichsbote“ (Cf. Kölner Volkszeitung 27, I. 1903). Vyčítá Delitzschovi a jeho stranníkům nejkrajnější subjektivismus, a pak praví: „Kdyby bylo vše pravda, co tvrdí Delitzsch, tu by se katolické církvi ještě jak tak dobře vedlo, neboť katolická církev má mimo Písmo sv. ještě

tradici, ústní podání, ale po evangelické církvi by bylo veta, neboť tato zakládá se jen na bibli.“ Br.

K psychologii smíchu Podáváme několik myšlenek o otázce dle této revue: „Phil. Jahrbuch“. — V dnešní době existují čtyři hlavní theorie o podstatě smíchu. Prvá, kterou obhajují angličtí psychologové Spencer a Bain, vysvětluje smích úplně fysiologicky, jako explozivní výbuch nervové energie. — Druhé, naprosto opačné mínění intelektuální Schopenhauera, Renonviera a mnohých jiných psychologů, vidí ve smíchu výraz odporu, opaku, absurdity, překvapení. — Aristoteles, Hobbes a nejnověji Ueberhorst prohlašují smích za vyjádření ješitnosti a radosti nad převahou. — Za čtvrté, aesthetická theorie některých dramatiků pohlíží na smích, jako na druh hry.

Snad by se mohlo ze všech těchto teorií něčeho upotřebiti k objasnění a určení úsměšku i smíchu; mohou zajisté býti velmi různé příčiny smíchu. Myšlenku tuto obšírněji v jednom svém spisu rozvedl Dugas, který skritisoval všechny čtyři theorie, přišel k závěru: „Smích má tolik různých forem, kolik jest různých charakterů, duševních typů a duševních stavů; nehodí se tedy žádné z všeobecných těchto teorií, ba není vůbec předmětem vědy.“ Připojuje se tu Dugas k Ribotovi, jenž ve své „Psychologie des sentiments“ pokládá za nemožnou ucelenou theorii smíchu, ježto různé příčiny jeho nedají se uvést na společný pramen.

Jest však jistě upřílišeno, vůbec vylučovati smích z vědeckého vysvětlování; vždyť jest právě úkolem vědy ukázati různé příčiny. Že by pak se nedal určití jediný společný pramen, jest zajisté též příliš náhlé tvrzení Kreibig míní v posudku spisu Dugasova, že spojení slov „Psychologie smíchu“ jest zrovna tak nepřipustné jako psychol. kašle neb kýčání. Tím ovšem pojímá již smích čistě fysiologicky, ač přece nemožno pochybovati, že smíchem a úsměškem vyjadřujeme někdy nehlubší duševní pocity.

J. K. (Řím.)

Věda a víra. Zajímavý článek o těchto dvou, v poměr tak často uváděných pojmech, přinesla mnichovská „Wahrheit“ (VII. 11). Článek dosvědčuje, kterak studium dějin přivádí poctivé učence do lůna katolické církve. Uvedeme některé případy z naší doby. Slovnatý dějepisec papeže Innocence III. F. E. Hurter (1787—1865) byl protestantem. Kdysi koupil ve veřejné dražbě listy Innocence III. Počal studovati tyto listy a čím déle studoval, tím do většího obdivu upadal. Objevil se mu obraz světové vlády, jež se nezakládá ani na moci, ani na meči, nýbrž na síle duševní, na síle s hůry. Třicet let studoval a sledoval život tohoto velikého papeže. Na více než na 30.000 lístcích si napsal, co našel o něm v listinách a archivech. R. 1834 vyšla první kniha o Innocenci III. a r. 1842 čtvrtá a poslední kniha. Svět se divil, že protestantský kněz píše takovým způsobem o římském papeži. V krátké době vyšel vlašský, francouzský, anglický a španělský překlad věhlasného díla. Avšak již 16. června 1844 opustil Hurter protestantismus a v Římě před papežem Řehořem XVI. složil vyznání víry. Tento Hurter jest otcem známého katolického učence bohoslovce, jesuity H. Hurtera. Též dějepisec papeže Řehoře VII A. F. Gfröser (1803—1861) byl protestantem. Ale vážné studie o počátcích křesťanství přivedly ho na jinou cestu. Osoba Kristova, kterak se jeví v evangeliu sv. Jana, okouzila ho. Protestanté učí, že hierarchie povstala teprve v II. století. Gfröser poznal, že tomu tak není, nýbrž že sahá v dobu apoštolskou. Studium ho též přesvědčilo o blahodárném vlivu papeže na říši Německou. A právě r. 1853, když v Bádensku, kde se zdržoval, nejvíce byla církev pronásledována, vystoupil zmužile Gfröser a 27. listopadu složil ve Freiburgu vyznání víry.

Protestantem byl též dějepisec třicetileté války Onno Klopp. Když se počal zabývatí dějinami německými,

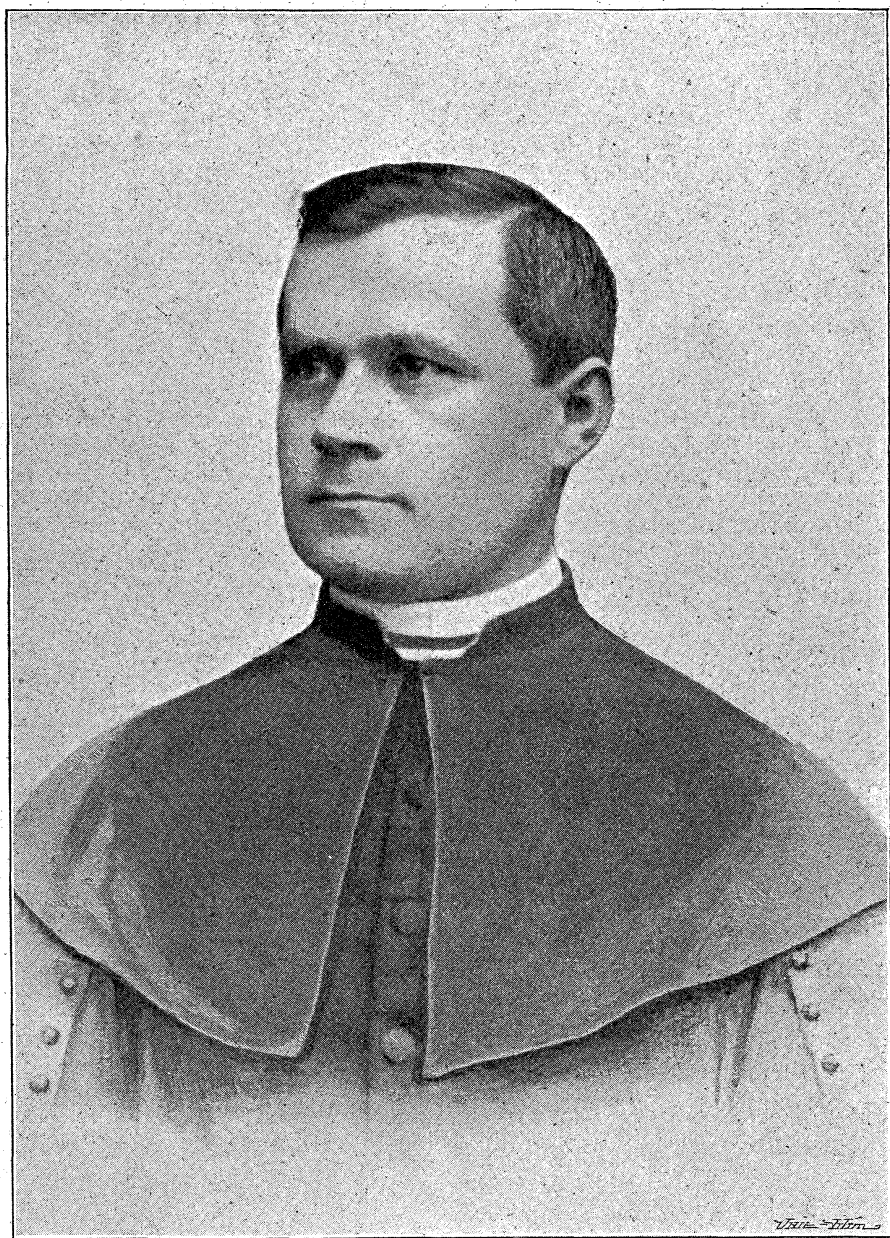
brzo poznal, že se mnoho neshoduje s tím, co slyšel ve školách a čemu učí historikové protestanští. Tak ukázal se mu proslulý Tilly nejen spravedlivým, nýbrž i milým vojevůdcem. Bedřich II. opět, jenž od protestantů tak oslavován byl, objevil se mu ve světle velice nepříznivém. Příčiny třicetileté války našel docela jinde, než kde je obyčejně hledají němečtí historikové. Poznal, že víra byla jen záminkou této války, pravou příčinou však že byla lakomost, ne však císaře Ferdinanda II., nýbrž jeho odpůrců. Taktó postupoval Onno Klopp dál a dále. A čím více postupoval ku předu, tím více se přibližoval katol. církvi. R. 1863. odhodlal se pro katol. výchovu svých dětí, r. 1873 sám přestoupil ku katol. církvi. Jiný muž jest Georg Evers. Když v Německu počal zuřiti boj za civilní manželství, odvolávali se mnozí na Luthera, že prý Luther byl téhož názoru. Pastor Evers chtěl se sám přesvědčiti a počal studovati Lutherova díla. V bohosloví sice mnoho slyšel o Lutherovi, chtěl však ho poznati z pramenů samých. Tu poznal, že Luther byl skutečně pro civilní manželství, ale poznal též, že Luther nebyl tím, zač jej dosud považoval a jako takového ctil, že nebyl Bohem poslaný reformátor a apoštol. Poněvadž pak miloval Evers více pravdu než službu, po přestálých bojích i zevnějších i duševních opustil vše a navrátil se do církve katolické. Ejhle věda a víra!

»Katoliški Obzorník« 1903

Srdečný dík vyslovujeme dp. prof. Dru. J. Sedlákoví, bývalému předsedovi a pořadateli „Musea“ za obnos 20 K, darovaný dvěma pracovníkům naší „Růže Suš“ za vypracování a přednesení dvou themat ve schůzích naší „Sušilovky“. Vypracováno již jedno thema: „Teleologie v přírodě a její vztahy apologetické“. Přednesl kol. Hyacint Novák O. C. Thema druhé z oboru přírodovědeckého předneseno bude po prázdninách.

Předseda »Růže Sušilovy«.

Antonín Adamec.

Antonín Adamec.

Stále a stále řídnou řady kněží — kněží vlastenců a neunavných oráčů na národním poli dědičném. Nám naskytá se právě v této době příležitost, abychom popatřili na ty prořídilé řady vojákův Sušilových, ježto dosud jest čerstvý rov jednoho z jeho vůdců — stařečka Kuldy, příštím rokem pak slaviti budeme stoletou ročníci velkého Sušila. Odešli již tři Procházkové (Tomáš, Dr. Matěj, Jakub), odešel Jan Ev. Bílý, odešel básník Cyrillo-Methodějský, farář Soukop. Za to s tím větší úctou vzhlížíme k těm, kteří to, co družina Sušilova zasela, vypěstili, kteří dali vzrůst duchu Sušilovu, jenž vtělil se v jeho „Růže“, kteří stáli u kolébky „Růží Sušilových“. K nim náleží též Antonín Adamec, regens bohosloveckého ústavu v Brně. U příležitosti jeho Abrahamovin a jeho 25tiletého jubilea kněžského věnujeme mu tuto v milou paměť vzácných jeho dnů krátkou vzpomínku.

Pan Antonín Adamec narodil se v Moravských Nemojanech 9. června roku 1853. Prvního vzdělání dostalo se mu na národní škole napřed v Tučapech, kdež byl u svého dědečka, poněvadž v Nemojanech tehdy národní školy ještě nebylo. Školu tu navštěvoval dvě léta. Na to dán by na dvoutrídni školu v Lulči, která na poměry tehdejší byla velmi dobrou. Po 12. roce vstoupil do 4. třídy německé školy hlavní (Pfarrhauptschule bei St Jakob) a odtud do I. třídy gymn. na I. nynějším německém gymnasiu v Brně. Do II. třídy však přestoupil do nově otevřeného tehda českého gymnasia (nyní I. čes. gymn.). Jako gymnasista navštěvoval kurs včelařský; chodil též do literárního kroužku, který býval u nynějšího ředitele pana Bílého pod Františkovem.

Odbýv s výborným prospěchem studie gymnasijní, vstoupil do theologie v Brně. Zde oddal se studiím s celou duší, takže nad jiné vynikal. Též mimo studium bohoslovné pracoval pilně o svém zdokonalení. Zabýval se i literaturou, psal články vědecké i básně do Musea, jehož byl r. 1878 redaktorem. Již v II. ročníku theologie uveřejňoval své práce, ve kteréžto uslechtilé snaze po celou dobu studií theologických neochabnul.

Antonín Adamec jest jedním ze vzácného šiku Sušilova. On stál u kolébky naší „Růže Sušilovy“ jsa tehdy bohoslovcem III. ročníku (1877). S jeho jménem jest úzce spojen život a činnost naší „Růže“. Jako bohoslovec byl jedním ze čtyřčlenného výboru, který byl směrodatným pro činnost „Růže Sušilovy“ a který si získal velkých zásluh o náš venkovský lid. Sešlo se totiž, jako to jeden kronikář „Růže“ popisuje, jednoho rozplzlého podzimního odpoledne v „pastorálce“ několik bohoslovců, aby se poradili o poměrech našeho venkovského lidu. Výsledkem porady byl úmysl, zakládati na venkově obecní neb farní knihovny. Zvolen čtyřčlenný výbor, v němž zasedali: Fr. Drašar (původce myšlenky), Antonín Adamec, Václav Koudelka a August Brzobohatý. Práce členů výboru byla tak účinná a vytrvalá, že již roku 1876 mohlo se přikročiti k založení 7 knihoven o 758 svazcích. Tento obor — zakládání knihoven — pěstuje „Růže Sušilova“ dodnes a jest jednou z hlavních jejich činností. Řídí se vznešeným heslem jejich zakladatelů: „Ani jednu chatu nedáme odciziti Bohu a národu“, snáší „malé ty kaménky“, jimiž by přispěla „ku stavbě chrámu osvěty národní na základech věčné a jedině nezvratných, ježto položili velicí naši osvětitelé sv. bratří

Soluňští.“ Dosud založeno bylo 85 knihoven, uděleno 40 podpor na rozmnožení knihoven, celkem o 5509 svazcích, ponejvíce vázaných.

Po skončených studiích theologických nastoupil Ant. Adamec jako novosvěcenec místo kooperatora v Újezdě u Brna. Na to ustanoven administrátorem v Letonicích a r. 1880 kooperátorem v Zábrdovicích. V duchovní správě byl příkladným vzorem neobyčejné horlivosti a svědomitosti.

Asi po roce ustanoven byl praefektem v semináři a výpomocným katechetou a exhortátorem na I. německém gymnasiu. R. 1886 podrobil se kvalifikační zkoušce pro střední školy s prospěchem výborným. (Jeden z nejlepších konkursů). Po roce pak jmenován byl spiritualem v ústavě bohosloveckém. Titulárním kons. radou jmenován r. 1889. Po pěti letech ustanoven byl (1894) regentem kněžského bohosloveckého ústavu v Brně. Téhož roku jmenován byl asserorem biskupské konsistoře a biskupským radou. —

Ant. Adamec byl též literárně činným. Již v II. ročníku bohosloví účastnil se literárního ruchu v alumnátě brněnském. Uveřejnil články: „Museum“ roč. X (1876): „Křesťanstvím zachován jest národ náš — tot jeho spása“. (Jako bohoslovec II. roč.) „Museum“ roč. XI. (1877): „O božím předvádění“. „Svatopluk a Method“ (hist. parallela.) „Museum“ r. XII. (1878), jehož sám byl redaktorem: „Úvodní článek“, „Památce † J. Bambuly“, „Pius IX. v poměru k vědám zvláště bohoslovným“, „Na rozhodnou“. Mimo to roku 1894 sepsal a vydal životopisný nástin „Jakuba Procházky“.

„Růže Sušilova“, literární Jednota bohoslovců brněnských, jíž sám byl roku 1878 předsedou, dosud má v něm velikého příznivce a rádce. S nevšedním zájmem sleduje její život, účastňuje se všech jejích schůzí jsa nápomocen otcovskou radou i skutkem. Bohat na hluboké vědomosti přednášky objasňuje, doplňuje, poučuje a k nadšené práci povzbuzuje. „Museum“, časopis bohoslovců českomoravských, v Brně vydávaný, ježž sám redigoval r. 1878, nalézá v něm dosud horlivého rádce a podpůrce. Ač obtížen tolika pracemi a starostmi, sleduje pilně naši činnost literární vyhraněnou v „Museum“ i jinde.

Budiž chvalně vzpomenuto jeho neocenitelných zásluh o „Dědictví Cyrillo-Methodějské“, jehož dosti obtížný úřad pokladníka velmi pilně a svědomitě zastává, jeho neobyčejných vědomostí bibliografických, jeho upřímného, příkladného vlastenectví, jeho obětavosti na vše dobré a při všem dobrém, o čemž svědčí mimo jiné též jeho neobyčejně bohatá knihovna, jeho svědomitosti, jeho neunavné píce, jeho ochoty pomoci a vyhověti každému, kdo se k němu o radu nebo pomoc uchází.

Ant. Adamec jest vzorným a neunavně horlivým knězem. Jest zpovědníkem téměř všech monialních klášterů brněnských. Jest řádným zpovědníkem sester sv. Karla Boromejského, mimořádným sester sv. Františka, Uršulek a Mariánek. Ant. Adamec jest jedním slovem veliký, šlechtitný, celý charakter.

Slavě letos své vzácné Abrahamoviny (9. června) a 25leté kněžské jubileum (24. července) blahopřejeme mu z plna srdna k jeho požehnané činnosti a na Pánu Bohu mu vyprošujeme, aby ho ještě celou řadu let církvi a všemu dobrému a ušlechtilému zachoval.

L. R. F. (Ol.)

Z cyklu: »Šeří se« ...

(XVII.)

S výšiny hvězdné tiše se chýlí
bělostná Labuť, oděna zlatem. —
Na nivy vonné spánek kles' milý,
černým on zemi příkrývá šatem.

Na nebi hvězdy předou sen dlouhý,
— démanty hoří zlaté jich niti —
neznámé v duši budí mi touhy:
oponu strhnout, nový svět zříti!

Zaletěl v dálku, mračen jak kníže
— královský orel — v závratné kraje;
rozbítí všecko, ducha co víže,
lásky kus snést si ze stříbra ráje!

JOS. KRATOCHVÍL (Řím).

Problem Boha v řecké filosofii před Sokratem.

(Příspěvek k dějinám filosofie.)

(Č. d.)

III Dialektický pantheismus školy elejské.

Snaha všech starších filosofů, jak pozorovali jsme při škole jonské i Pythagorově, směřovala k tomu: najít v běhu zjevů nějaký pevný, stálý, klidný bod, jenž by byl svou podstatou principem veškeré měnitelnosti a rozmanitosti. Viděli-li Jonové tento věčný světový princip v předmětech smyslového pozorování jako vodě, vzduchu, ohni — upadli filosofové elejští v extrém druhý, vidouce princip onen jedině v abstraktním pojmu rozumovém — v pojmu bytosti (ens). Chtějíce totiž uniknouti kontradikci, již pozorovali u Jonů, vyloučili naprosto hmotnost, měnitelnost i rozmanitost a stanovili za nejvyšší pojmy — pojmy bytosti a jednoty, jež měly být směrodatnými oproti resultátům pozorování. Ježto pak přesný pojem bytosti má ráz absolutnosti oproti relaci, a zrovna tak i čirý pojem jednoty, pojem stálosti a nedělitelnosti oproti změnitelnosti a rozmanitosti — měl být uznáván ve smyslu elejského způsobu myšlení pozorovatelný svět, jenž jevil vlastnosti odporující obsahu čistých pojmů, ne jako pravé bytí, nýbrž jako obsah klamavého mínění.

Ἐν τὸ ὄν καὶ τὸ πᾶν! volají Elejští nepozorujíce snad ani, jak osudný dialektický skok činí ze světa pojmů ve svět skutečnosti. Jest sice pravda, že nejobecnější pojem, jež možno abstrahujícím rozumem odvoditi z pojmu sebevědomí a konkrétního obsahu poznání, jest pojem bytosti (ens) a že jej možno výrokově vysloviti o veškerém obsahu našeho pozorování, avšak naprosto pochybeno jest přičísti dle logického tohoto pojmu i věcem mimo nás jednotu a identitu.

Z učení o jediné bytosti snadno si vysvětlíme silnou opposici Elejských filosofů proti poslednímu a největšímu z filosofů jonských, Heraklitovi, jenž

světovým principem označil stálou změnu dějící se dle zákona vývoje. Opakem k tomu jest svět Elejských nehybná, nezměnitelná, souvislá massa ve formě uzavřené koule. Toto pak ἐν συνεχῆς jest nesmrtelné, od věčnosti existující a nezničitelné.¹⁾

Pro jasnější pochopení ideje Boha ve škole elejské pokládám za prospěšno podati krátce názory jednotlivých filosofů a dle nich pak učiniti si všeobecný úsudek o vlivu učení jejich na vývoj problému Boha. — Zakladatel školy elejské Xenofanes (nar. c. 570 př. Kr.) vysmívá se svým krajanům pro absurdní jejich mínění o bozích, napadá i Homera a Hesioda, že bohům přičítají všechny nepěkné vlastnosti lidí. Přecházejí pak na svůj pojem Boha (jež ovšem identifikuje se světem), učí:

Εἷς θεὸς ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος,
οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος οὔτε νόημα.
Οὐλος ὄρα, οὐλος δὲ νοεῖ, οὐλος δὲ τ' ἀκούει.
Ἄλλ' ἀπάνενθε πόνοιο νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει.
Αἰεὶ δ' ἐν ταῦτ' ὅ τε μένειν κινούμενον οὐδέν,
οὔδ' ἐ μεταρραεσθαί μιν ἢ πι πρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ.²⁾

Patrně již z jediného tohoto úryvku, že měl Xenofanes ideu Boha neobyčejně pozoruhodnou. On také byl první, který počal hlásati oproti mínění davu, že Bůh jest věčný, bez počátku a konce. Ovšem identifikuje svůj pojem Boha se světem stal se zakladatelem nejasného jakéhosi náboženského pantheismu.

System Xenofanův dále vyvíjel a dialekticko-metafysicky utvrditi hodlal Parmenides (n. c. 540). Učiniv základem svého učení abstraktní pojem jestoty (ens) a jeho opposici nejestoty (non ens) tvrdil, že jest možná dvojí cesta ve filosofii: buď předpokládati, že jestota existuje a nejestota není (ὅπως ἔστιν τε καὶ ὥς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι), neb opačně, že ens neexistuje a pak nutné jest non ens. Pojem o existující jestotě má týž jako Xenofanes: ens možno poznati pouhým rozumem, ono jest věčné, nehybné, nedělitelné, nezrozené atd. Ač Parmenides nikde výslovně o Bohu se nezmiňuje, přece jest jisto, že učí o jediném, nezanikající bytosti, jež jest bytí i myšlení,³⁾ nemohl činiti rozdíl mezi Bohem na jedné a světem na straně druhé.

Melissus (nar. c. 500), žák Parmenidův, vycházejí od jestoty neurčité učí, že Bůh jest nekonečný, ježto ens nemá ani počátku ani konce. Logický skok z určení časového v prostorové i čirý pantheismus jest patrný.

Neobyčejně subtilními důkazy hleděl obhájití učení svých předchůdců Zeno (n. c. 520). Aristoteles sám nazývá jej proto zakladatelem dialektiky (εὐρετὴν αὐτὸν γενέσθαι διαλεκτικῆς).

Patrně, že Elejští učením o jedné jestotě, jejíž logický pojem přenesli ve skutečnost, stali se pro všechny časy zakladateli pantheismu v jeho nejširší formě. Učení své snažili se dokázati z pojmů, jež nikterak neodpovídaly skutečnosti, čímž základ podkopán a směle vystavená budova s rachotem se sřítíla a marné byly pokusy Spinozzovy i novější filosofie znovu ji postaviti; vždyť jen: veritas praevalēbit!

(Dokoně.)

¹⁾ Mullachius, str. 121.: Οὐδὲ πὸτ' ἐκ τοῦ ἔοντος ἐφήσει πίστεος ἰσχύς γίγνεσθαι τι παρ' αὐτό. Τοῦνεκεν οὔτε γενέσθαι οὔτ' ἄλλυσθαι ἀνῆκε δίκη . . . Parm. carm. reliquiae.

²⁾ Mullachius, Fragm. Phil. gr. str. 101.

³⁾ Mullachius, Frag. ph. gr. str. 118. Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶ τε καὶ εἶναι! — Parm. carminum reliquiae v. 40.

Prelát Msgr. Jan Kř. Vojtěch.

Rídíce se příkladem velkých vzorů zesnulých a následující působnost mužů mezi námi žijících, nemůžeme zůstat nepozorní vůči těm, kteří ušlechtilým snahám zasvětili život svůj, byli nejpřednějšími následovníky a podporovateli všeho, co prospěti mohlo církvi a národu. Vděčnost, již dluží veřejnost mužům takto zasloužilým, jevívá se věnováními a vzpomínkami v památný den jejich záslužného života, jednak ku povzbuzení mladších, jednak na uznání šlechtných jejich zásluh.

A právě letos dopřálo nebe slavit památný den — padesátileté jubileum kněžské — zasloužilému kmetu a hodnostáři církevnímu, nejdůstojnějšímu prelátu Msgru. Janu Kř. Vojtěchovi. Dne 23. července vstupovati bude k oltáři kmet, k němuž poprvé kráčel před 50 lety jako jinoch 25letý. Všichni kněží diecese — z převeliké části jeho žáci — i my bohoslovci brněnští vítáme s radostí tento vzácný den, abychom projevíli výraz hluboké úcty a oddanosti Jeho Milosti a s obětí jeho spojili modlitby, aby Všemohoucí ještě dlouho jej zachoval.

Podáváme jen kratince jeho životopis, jak jsme jej od jeho ctitelů zvěděli, který kéž povzbudí a ušlechtilé poučí!

Jan Kř. Vojtěch narodil se 23. června 1828 v Tuřanech. Rodná chaloupka jeho byla v nejbližší blízkosti poutnického chrámu mariánského. Byl synem chudých, ale zbožných a pracovitých rodičů. Otec byl mistrem kolářským. Dítě bylo na živě osm, pokud byl ještě v domě otcovském. Sám byl druhorozeným. V domě otcovském dostalo se mu pečlivého vychování. Prvního vzdělání nabyl na národní škole ve svém rodišti, již navštěvoval po šest let, veden výtečným učitelem Fr. Hoffmannem,¹⁾ o němž do dneška s povděkem mluvívá nejen jakožto výborném učiteli, ale zvláště znamenitém vychovateli. Na stálou domluvu tehdejšího kaplana tuřanského Peregrina Weise, který brzy seznal zvláštní nadání, pílí a snahu svého žáka, dán byl teprve ve 12. roce na studia. Rodiče váhali obávající se břemena. Z prvu vstoupil do normální třídy v Brně, teprve po roce do gymnasia. Maje výborný hlas sopránový, byl přijat za fundatistu k Minoritům, kdež vytrval do 16. roku. Ztrativ hlas, musil najíti si soukromý byt, jsa odkázán téměř sám na sebe. Dával hodiny a tak si sám obstarával nejnnutnější potřeby, jichž studium vyžadovalo. V prázdninách dlíval vždy u svých rodičů. Ušlechtilé zábavy a užitečného zaměstnání poskytoval mu zmíněný již kaplan P. Weis. Opisoval noty a mimo jiné pilně vzdělával se v hudbě. Zamílovaným jeho nástrojem hudebním byla flétna, na niž výtečně hrával. V 7. a 8. gymnasialní třídě, tehdejší filosofii, byl členem studentské legie a chodíval na vojenské cvičiště. Když tehdy právě vzniklo dělnické povstání v Brně, vytáhl se svojí četou na obranu proti povstalcům a buřičům. K vojsku odveden nebyl; dle tehdejšího zvyku sprostěn byl povinnosti vojenské, kdo se vykázal výtečným prospěchem ve studiích. A této výhody se mu dostalo, an konal svá studia vždy s prospěchem výborným.

Do theologie vstoupil Msgr. Vojtěch r. 1849. Na kněze vysvěcen byl 23. července 1853. Prvním působištěm jeho byly Šaratice. Zde působil po

¹⁾ František Hoffmann jest otcem odborné učitelky slé Hoffmannové z Hulína, proslulé pro její neohrožené katolické smýšlení.

tři léta blahodárně a požehnaně. Nespokojil se jen svědomitým plněním svých kněžských povinností, nýbrž láska k farníkům vedla jej až tam, že každou volnou chvíli věnoval ve prospěch svěřených mu duší. Půjčoval knihy čtenářům, poučoval soukromě i v životě spolkovém, jehož byl horlivým podporovatelem.

Ze Šaratic přesazen byl do Zábrdovic, kdež hned v prvním roce byl vyzván, aby se připravoval na professuru, kterouž měl převzít po odcházejícím prof. Cyr. Weissovi. Roku 1858. stal se skutečným professorem mravovědy na theologickém ústavě v Brně. Svému předmětu věnoval se s velikou láskou a horlivostí, morální principy vždy případnými příklady ze života vzatými objasňoval, takže budil u posluchačů svých dle jejich doznání velikou zálibu a zájem pro svůj předmět.

Jako doplněk ku tehdejší učební knize Guryho „Theologia moralis“ vydal pro své posluchače lithograficky „Suplementa“, v nichž zvláště důkladně pojednává o etnostech.

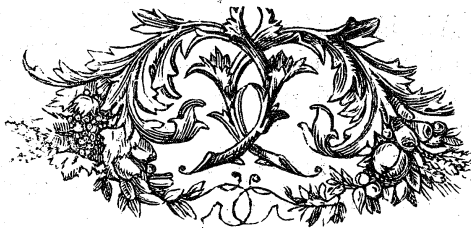
Msgr. Jan Kř. Vojtěch byl též literárně činným. Psal články do „Hlasu“, „Mor. Orlice“ a jiných časopisů. R. 1868.—1873. byl redaktorem kalendáře „Moravana“. „Moravan“ slavě r. 1901. padesátileté svoje jubileum přinesl v Autratově článku „Z paměti padesátiletého kalendáře“ vedle ostatních redaktorů také čestnou vzpomínku a podobiznu vsdp. kan. Jana Kř. Vojtěcha, jako třetího svého redaktora. V jubilejním roce 1863. zvolen byl do výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methoda a v letech 1865.—1873. byl téhož Dědictví horlivým jednatelem.

Za blahodárnou a požehnanou jeho činnost dostalo se mu hojně církevních vyznamenání. Byl záhy, již r. 1868. jmenován konsistorním radou, r. 1872. biskupským radou a konsistorním assessorem a později r. 1884. čestným kanovníkem. R. 1888. povýšen byl na sídelního kanovníka kapitoly brněnské, r. 1891. jmenován papežským komořím, r. 1901. zvolen kathedrálním arcijáhnem a dne 4. srpna 1901 byl slavnostně benedikován jakožto druhý prelát král. sídelního chrámu Páně sv. Petra v Brně.

Též mnohé jiné úřady církevní byly mu svěřeny, jako vrchní dozor nad brněnskými školami středními a národními, úřad zpovědníka v různých klášterích, vrchní představenství konventů sv. Uršuly a sv. Alžběty, v kterémžto posledním byl jako professor po několik let spiritualem.

V letech 1895.—1902. byl vrchním direktorem a bisk. komissařem bisk. bohosloveckého alumnátu v Brně a získal si svou ve všem přímou povahou a upřímnou pečlivostí vděčná srdce všech jak profesorů, tak i posluchačů.

Bůh popřej mu dlouholeté svěžesti a síly a zachovej ho ještě dlouhá léta svaté církvi a jejímu kněžstvu a vlasti, jejížto věrným synem vždy a za všech okolností býti účinně se ukazoval.

VELES LAV KUŽELA. (O1.)

HLAS VOLAJÍCÍHO.

»Nazywam się Milion; bo za miliony
kocham i cierpię katusze.« (A. Mickiewicz: Dziady III.)
Orá m, orá m, orá m,
po bratrství volám,
lidstvo vybouřené

z normalu!

Těla zaprodána —
duše v plen zla dána —
Mamon k jat kám žene
pomalu!

Kde jste ideály,
v hlavách co jste plály
také — messiášů
pro davy?

„Poslintány, klaty
z paláce i chaty
vzletly jsme plachými
zoravy

staletími v zmatku,
tam na křižovatku
věků sedše, hudy
nenii.“

Zavane dech věčna —
z hlubin nekonečna
smeká se hlas něžný
tesklivý:

„Já Jsem učil lásku,
rovnost sel i pásku
— který Jsem — vzal bratrů
pro lidi.

Hle, v odměnu za to
pošlapali v bláto
slova má, mě na kříž
hodili!

Piedestal však jiný
nelze dát účinný:
Ját úhel ný kámen
sbližení!

Po vztyčené stání
teplou náruč vztáhni,
objetím slav, lidstvo,
vzkříšení!“

Aj, já volám, volám
od moří, niv, k horám
rozeštvané massy:
pokoj vám!

Jam vexilla regni
prodeunt superni,
nové éry zvon je
rozhoupán!

LAD. SLOUPSKÝ (Ol.)

O studiu historie české v naší době.

(Dokonč.)

II. Historická škola Gollova.¹⁾

Náš „největší a první historik“ Fr. Palacký, nezanechal duševních dědiců svého rázu. — Pravil jsem již, že otázka pokračování v jeho díle potkala se s neúspěchem; — nemůžeme tedy mluvit o Palackého historické škole ve vlastním slova významu. Než Palacký jinak postaral se o pokračování v duchu své práce, pokud totiž dal nám „určitý program pro vědeckou práci historickou.“²⁾ A můžeme říci, že celá historická práce od dob Palackého podnes je jen plněním programu toho, pokračováním v tom, co Palacký počal, ale nedokončil, co naznačil, k provedení však uložil šťastnějšímu potomstvu.³⁾ Je to předně Palackého činnost ediční,⁴⁾ kritické vydávání pramenů historických, kronik, listin, korespondencí, listův atd. Palacký založil „Fontes“, Prameny dějin českých a sbírku původních listin českých „Archiv český“.⁵⁾ Obě sbírky po smrti Palackého vedou se dále. Diplomatař český, k němuž Palacký směřoval svou rozsáhlou činností sběratelskou v archivech domácích i zahraničních a prvé základy položil, teprve se připravuje.⁶⁾ Z Palackého práce vznikla Erbenova a Emlerova „Regesta,“⁷⁾ a „Sněmy české“ od roku 1626, rovněž i Libri Erectionum et Confirmationum.⁸⁾ Vidíme, že i tu Palacký pracoval pro budoucnost, dal program, který dosud není splněn ve všech částech.

Vývoj historiografie české od úmrtí Palackého charakterisovati můžeme dle Pekaře⁹⁾ asi těmito slovy: Palacký přivedl historiografii českou k vrcholu vývoje ve své době, ba předstihl jí ostatní výbory literatury a nauk u nás. Po smrti Palackého je znamenati jakoby „stín úpadku“; vynikají ojediněle práce Tomkovy ve větším slohu. Nastává doba přechodní, „ohlašuje se reakce proti nadšenému historismu doby předešlé,“ razí se nové cesty a směry souvisící ostatně s vývojem kulturním i národním. Znenáhla „z rozptýlené práce tohoto období rysuje se a roste směr, jenž máje na zřeteli veliké pokroky historiografické na západě, připravuje půdu nové periodě plodné práce, směr, jenž charakterisován je snahou

¹⁾ Stať podává více, než v nadpisu naznačeno. Je to stručný přehled dějepisné práce české po Palackém na naší dobu. Starší historiky české po Palackém a jejich práci charakterisoval dobře Jos. Pekař „Dějepisectví“ v Památníku České Akademie na oslavu panov. jubilea 1898). K charakteristice historiků mladších není speciálního přehledu aspoň nevím o žádném) a užito jen osmi ročníků Čes. Čas. Histor. a zpráv časop. Není tedy tato část úplná a snad ve všem uspokojující po této stránce.

²⁾ Goll, Palackého program práce hist. ČČH. IV. 4.

³⁾ Goll, I. c. 4.

⁴⁾ Palacký, chtěl-li psáti dějiny české, byl nucen nejen sbíratí potřebný materiál, ale hlavně oceniti jej kriticky, první to podmínku historické práce vůbec, a to vše Palacký sám beze vší pomoci akademií a učených společností (jak tomu bylo jinde) provedl z velké části. V té příčině zvláště jeho »Würdigung der alten böhmischen Geschichtschreiber« zůstane na vždy vzácným dokumentem jeho kritického talentu. (Srv. Goll, Palackého Würdigung v Památníku Palackého 1898)

⁵⁾ Archiv český rediguje Jos. Kalousek dosud 19 dílů. »Prameny« obsahují staré kroniky, životopisy, vůbec hist. materiál, psaný jazykem českým, původu slovanského i mimoslov. s českým překladem (5 dílů).

⁶⁾ Vydá jej J. Friedrich, docent pomocných věd histor. na čes. univ. v Praze.

⁷⁾ Emlerova Regesta diplomatika (4 d.), jichž se ujal a dokončil po Erbenovi, nahrazují nám částečně český diplomatař.

⁸⁾ Libri Erect et Conf., důležité pro topografii českou, vydal Emler velkým dílem sám.

⁹⁾ Jos. Pekař, Dějepisectví (Památník České Akademie na oslavu panovnického jubilea 1898) p. 3. a 4.

o revisi práce dosavadní, především důslednější a rozhodnější analysí a kritikou, v pojetí však stanoviskem realističtějším.“ Hnutí toto vycházející předem z nové české university, připíná se ku jménům našich předních historiků Golla, Rezka, Emlera a Kalouska. O Emlerově činnosti ediční byla již řeč. S jeho jménem souvisí i založení historických seminářů při české universitě. Ant. Rezek, mnoho-slibný pracovník v dějinách českých po r. 1526, připravoval se kritickými mono-grafiemi z tohoto období na pokračování v díle Palackého.¹⁾ Než záhy byl od-volán od své práce. Vychoval si v hist. semináři nadějně žáky (J. Pekař), zarazil první historicko-kritický časopis „Sborník“, a i když byl povolán do ministerstva vyučování, neustal pečovati o prospěch studia historického na české universitě.²⁾ Jos. Kalousek debutoval se hned na poprvé velkým dílem „Českým státním právem.“ Další činnost jeho nesla se více směrem apologetickým, kdež se stal mistrem.³⁾ Tomek i Kalousek, nejpřednější dnes badatelé v specialních dějinách českých, oba zároveň právníci, spojují v sobě dva téměř nezbytné elementy pro dobrého historika vůbec: znáti nejen dokonale historii fakt (pragmatickou), ale i podstatu politických institucí. Program svůj na dějiny světové rozšířil poprvé u nás Jar. Goll (zejména středověk). Goll je dnes „hlavním nositelem a zástupcem kritického směru v moderní historiografii naší.“⁴⁾ První obrátil zřetel k výsledkům historicko-kritických směrů západu, zejména Francie, Německa a Anglie, a tyto proudy přenesl na naši půdu. Po způ-ebu universit německých a francouzských zařídil i studium historie na universitě české. Známa a uznána je již jeho paedagogická činnost v histor. semináři.⁵⁾ Goll vytvořil si takoruka svou školu, reprezentovanou značným počtem mladých, slibných sil, z jeho žáků mnozí dlí za účelem širšího vzdělání a rozhledu na cizích universitách (zejména v rakouském Institutu hist. ve Vídni, v Berlíně, Lipsku Mnichově, Paříži, Petrohradě), mnozí jsou vysíláni od sněmu království Českého nebo i na státní stipendia do archivu Vatikánského k opisu důležitých regist papežských,⁶⁾ mnozí Českou Akademií věd podporovaní sbírají důležitý material historický za hranicemi pro dějiny domácí. Že produkce literární tím se podporuje a i zlepšuje, co do formy i vyspělosti historické, ne-třeba zvlášť připomínati.⁷⁾

¹⁾ Jsou to práce: Zvolení a korunování Ferdinanda I., pokračování v Zapově Kronice od r. 1636., zejména však »Dějiny prostonárodního hnutí« atd.

²⁾ Zejména přičinil se o větší dotace a lepší zařízení histor. seminářů při čes. universitě.

³⁾ Připomínám: Obrana sv. Václava (ve 2. vyd. 1901) a jeho dějin atd., polemiky v ČČH, práce v Osvětě (kritiky), v Čas. Čes. Musea atd. V obraně nejstarších dějin českých vynikl i Tomek.

⁴⁾ Pekař l. c. 48. Goll, jenž své »credo« o historii a jejích úkolech vyjádřil v článku »Dějiny a dějepis« (polemický) v Athenaeu r. 1889. (VI. ročn.) (viz 3. část této práce »Filo-sofie dějin«), uplatňuje tuto metodu i směr v Čas. Časop. Hist., jehož je hlavním redaktorem. O Čas. Čas Hist viz dále.

⁵⁾ Cvičení historická, návod k vědecké práci, porada a podpora v čas potřeby a vůbec prováděná praktická zručnost umožňují ovšem uskutečnovati ideál Gollův — z nadaných hlav učiniti schopné, vytrvalé, pracovité historiky z povolání, a také již někteří z jeho žáků za ne-dlouhou poměrně dobu stali se docenty historie na vysokých školách českých (nemýlím-li se J. Šusta, Jar. Bidlo a j.).

⁶⁾ V archivu Vatikánském (srv. »Z Vatikánu« od L. Kliemana v ČČH I. ročn.) od více než 20 let pracují a závodí přední instituty a vědecké akademie všech téměř zemí a států evropských, pořizují registra z papež. listin, bull atd. a vydávají je tiskem. Od let devadesá-tých XIX. stol. vysílá i království České své zástupce (ročně) na popud Jar. Čelakovského. Stipendisté čeští, mladší historikové naši pracovali téměř všichni v Římě — L. Kliemann, H. Kollmann a jiní pořídili opisy register papež. hlavně ze 14. a 15. století a vydávají je pod titulem »Monumenta Bohemiae Vaticana«. Česká expedice v Římě čítá dva až tři členy. (Srv. Kliemann c. čl. a Pekař l. c. 56.)

⁷⁾ Tato produkce jest publikována hlavně v orgánu Gollově Čas. Čas. Hist. (viz níže). Při časopisu založena doplňkem i »Bibliotheka historická« (dosud 5 čísel). Tu vyšla Friedri-chova palaeografie, Bidlovy Dějiny Jednoty Bratr., Šustův Pius IV., Niederlovy »Starožitnosti Slovanské« (I. část) a Pekařova »Nejstarší Kronika česká«.

Tato historická obec česká s Gollem v čele soustřeďuje se a je reprezentována Českým Časopisem Historickým. V osmi dosud vydaných ročnících shrnuto velmi mnoho eminentně cenného z oboru českých dějin politických, v každém ročníku je jedna nebo více prací ze speciální české historie, moderní methodou, formou i obsahem, znalostí ohromné literatury příslušné a kritickou analýsí pramenů se vyznačujících;¹⁾ i kulturní dějiny v širším rozsahu (umění, literární dějiny, náboženské a sociální), archaeologie, diplomatika a jiné t. z. pomocné vědy historické zasahují do programu časopisu. Část kritická náleží k nejpoučnejším, pokud totiž čtenář poučuje se o názorech (často nových) odborníka a může poznati dnešní studium otázky. „Zprávy“ přinášejí zajímavosti z oboru historie i kultury evropské, seznamují s časovými otázkami a jich řešením, sledují ruch studia historického na cizích universitách, oznamují nové publikace a díla domácí, pak zejména slovanská, německá, francouzská, anglická a italská. Četní zpravodajové za hranicemi, domácího i cizího původu²⁾ umožňují tento styk, tuto komunikaci se světovým trhem literárním, tak že časopis tento reprezentuje výši i povahu historického bádání (v Evropě vůbec). Stanovisko je vždy české t. j. vše registruje a podává z cizích literatur, co má nějaký vztah k českým dějinám. Kritika vztahuje se nejen k domácí, ale i — což u nás teprve v novější době vešlo v život — k cizí literatuře odborné (zejména německé). V tom smyslu tuším není u nás časopisu podobného ve svém oboru, časopisu tak své pole vyčerpávajícího.

Máme i dva instituty vědecké: starobylou Král. Společnost Nauk a Českou Akademii pro vědy, slovesnost a umění, jež v příslušných třídách a sekcích svými „Věstníky“ a publikacemi připojují se úzce k organizaci historického studia u nás.³⁾ Na Moravě organizovaná Musejní společnost české sekce v novější době jde za rozvojem Čech, a historikové moravští Fr. Kameníček, R. Dvořák, F. Šujan a j. důstojně plní úkol svého povolání na Moravě.

Časopis Matice Moravské a Časopis musejní společnosti moravské jsou orgány této obce historické, která co do produktivnosti (je to dáno ostatně povahou země, poměrů atd.) snad více a energičtěji jde v před než společnost pražská.⁴⁾

Celkový soud o historické škole mladší i o studiu domácí historie nyní shrnouti můžeme v tyto momenty: Práce historická u nás jde nyní v rovné čáře nebo aspoň se snaží jíti s pokrokem a postupem dějezpytu na západě; největší počet edicí a kritických monografií náleží době nejnovější.⁵⁾ Program je široký,

¹⁾ Na př. v I. roč. Šustova práce Záviš z Falkenštejna, nebo L. Hofmanova Husité a koncilium Basilejské. ČCH. VII. 1 sq, kdež užito rozsáhlé literatury a pramenů vydaných zejména v Německu (Monumenta, Reichstagsacten, Repertorium Germ., sbírek to vzorně vydaných. Přihlíží se zejména k dějinám světovým a jich spojitosti.

²⁾ Do ČCH přispívají: Polák F. Koneczny, Rus Jastrebov, Ján Fridericia a jiní, vedle domácích přispívatelů, znatelů angličtiny, francouzštiny, italštiny, němčiny a ruštiny.

³⁾ Nejvíce hist. prací přináší „Věstník král. České Společnosti Nauk“ (i od mladších sil), třída historicko-filologická. I. třída Česk. Akademie vydává rozpravy a prameny (na příklad Tadrova Soudní akta konsistoře pražské VIII. d.) v „Historickém archivu“. Sem patří též zmínka o „Historickém spolku“ v Praze a jeho činnosti. Mnoho přináší k historii české „Sborník věd právních a státních“ (red. B. Rieger). Práce Čechů přinášejí i vídeňské „Mitteilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung“. Historikové němečtí z Čech i Moravy organizovali se ve „Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien“ a vydávají odděleně „Mitteilungen“. Tendence a zvláštní cesty ovšem jsou povahou věci dány samy sebou. Srv. referáty o němec. pracích v ČCH a ČCM.

⁴⁾ Myslím práci ucelenější, celkovitější, která ovšem je mnohem snazší než v Čechách. Sem patří Kameníčkovy „Sněmy a sjezdy mor.“ (2 sv.), Dvořákovy „Dějiny Moravy“ (celé) a Šujanův „Dějepis Brna“, cenné práce zejména v Čas. Mat. Mor.

⁵⁾ Pekař l. c. 88. Mnoho ovšem by přispěla k rozvoji historiografie české druhá universita česká (již prospěch vědecké konkurence toho vyžaduje). Jinak stolice historické na české universitě v Praze jsou teprve v novější době osazovány, a to mladým dorostem. Historii vše-

méně sjednocený než tomu bylo za dob Palackého a Šafaříka; cíl i stanoviska jsou různá. Historická kritika, jak ji programoval a provádí Goll, je velmi ku prospěchu,¹⁾ neboť správná a důkladná verifikace fakt je první podmínkou zdárné a vyspělé práce dějepisné. Neboť jen tím způsobem jakož i kritickými edicemi historických pramenů zajištěn jest i rozvoj historiografie české.²⁾

III. Filosofie dějin.³⁾

Co rozumíme filosofií dějin? Filosofie dějin není nic jiného, než dějiny se stanoviska křesťanského.⁴⁾ Tuto definici dává křesťanský názor světový a s toho stanoviska tedy dějiny, resp. dějepis splývá v jedno s filosofií dějin. Neboť dějiny, praví Lacordaire, nejsou bojištěm bez ředitelů boje, nejsou zmotanou hromadou událostí, které náhodou se sběhly v čase a v prostoru; principem událostí, z nichž se skládají dějiny, je dvojí činnost: Prozřetelnosti božské a svobody lidské. Filosofie dějin pak předpokládá a hledá plán,⁵⁾ podle něhož dějiny souvisí, a shledává ho v Prozřetelnosti Boží, klade a řeší oázky nejen k čemu a proč tento historický vývoj lidstva, ale i k čemu život lidský, k čemu náš svět, jeviště dějin lidských, i celý kosmos;⁶⁾ jejím účelem je stanovití zákony, jimž pokolení lidské podrobena jest, jejími prameny události již dokonané, jejím principem Prozřetelnost.⁷⁾ Avšak v moderní historiografii, jak během času se vyhranila, marně bychom hledali toto sloučení obou věd historie i filosofie její; nynější historikové oddělili historii a dali jí zvláštní, jí vlastní úkol, úkol vzhledem k filosofii nižší sice a podřízenější, avšak nikoli snazší a lehký. Máť historie jen vyhledávati a pevně konsolidovati fakta dějinná zároveň v jich souvislosti dějové čili krátce řečeno, odpovídati na otázky co? kdy? jak?; zejména poslední „jak se co sběhlo“ čili kausální nexus (pragmatická souvislost) je dnes hlavním polem historie; nesmí se však podceňovati práce věnovaná otázkám prvním (co a kdy). Celá práce pak počíná od verifikace fakt izolovaných, jich pevného stanovení, datování, aby takto z článků pevných utvořil se řetěz dějin.⁸⁾ Z toho patrně, že změňuje se zcela bývalý pojem o historii a jejích úkolech, že dnes epitheton „magistra vitae“ o historii neplatí, neboť právě historie dokazuje, že se jí

obecnou (hlavně středověk) přednáší Jar. Goll již od zřízení čes. vys. škol, dějiny české má Jos. Kalousek, V. Novotný děje husitské, Jos. Pekař převzal po Tomkovi a Rezkovi dějiny říše rakouské, Jar. Bidlo habilitoval se pro děje ruské a polské, Jos. Šusta pro dějiny sociální. Nejsou tedy obsazeny a vyplněny hist. stolice všechny, jak by snad bylo ku prospěchu; můžeme však naději skládati v další pokrok studia, jakož i v náhradu mladými silami. Po Emlerovi převzal G. Friedrich stolicí pomocných věd historických. Archaeologie je zastoupena L. Niederlem [vydává »Slovanské Starožitnosti«, jimž věnuje celý život (dosud I část)] a J. L. Pičem, archaeologem českým ex professo (spisuje »Starožitnosti země české«, dosud 3 svazky objemné).

¹⁾ Míniím historickéu kritiku pramenů v (srv Goll, Dějiny a dějepis, Athenaeum VI.): vyhledávání a kritiku pramenů relativních a absolutních, hledání kausálního nexu atd. Srv. ostatně 3. část filosofie dějin) této práce.

²⁾ Pekař l. c. 58. Z dob katolické reformace popředně přináší práce historické i »Sborník historický« (vydává družstvo »Vlast«), zejména od Ant. Podlahy, Jos. Vávry; sem náleží i několik členů S. J. s P. Svobodou v čele, pracujících o působení řádu u nás v 16., 17., 18. stol. O popularisování vědy historické, dnes v oblibu veslé, všude, i u nás (»Světové dějiny« Kosinovy a Lacinova »Kronika obecná«) náleží sem též zmínka.

³⁾ Užito: L. Leroy, Katolická filosofie dějin (Vzděl. knihovna, přel. V. Kameš) a článku Gollova, Dějiny a dějepis (Athenaeum VI. 1889, 73. sq.).

⁴⁾ Leroy, l. c. 17.

⁵⁾ Goll, c. čl. 95.

⁶⁾ Goll, l. c. 95.

⁷⁾ Leroy, l. c. 19.

⁸⁾ Goll, l. c. 93. Tím ovšem hlavní úloha historie obrací se v kritiku pramenů dějepisných, jakožto práce negativní, připravující půdu k práci pozitivní — vykořisťování pramenů v literární produkci.

lidstvo neřídí.¹⁾ Moderní historikové vystavují historii jako vědu samu pro sebe, vědu bez vší filosofie vyšší, transcendentní, přisuzující tuto filosofu stojícímu nad dějinami, jenž rozhlíží se po vůdčích ideách a celkovém programu světového dění, kdežto stanovisko historikovo jest uprostřed dějin, nikoli nad nimi. Proto také zájem, s nímž historii, dějiny studujeme, čteme, je jednak čistě vědecký, jednak povšechný interest, s nímž chceme jen poznati to, co bylo, tedy historii pro historii.²⁾ Zajímáme se proto nejen o fakta, ale i o individualitu historických osob, jejich charakter, ba poutají nás i historické malichernosti a detaily, právě tak jako dnes sledujeme povstání v Makedonii, nebo dříve burské boje za svobodu beze všech zřetelů a cílů. Takto formulovaná úloha i cíl historie, pokud ona podává jen historicky správný a přesný material — substrat — na němž by stavěla filosofie dějin, byl by zajisté správný a dobrý, kdyby ovšem dobré theorii odpovídala taková praxe. Ale dnes vidíme, že vliv moderních filosofí a jejich názorů se jeví i v historii t. j. že historikové vyhýbajíce se všemu nadpřirozenému, vymýtivše z dějin každý zázrak, zasahování Boží v osudy lidstva,³⁾ stanuli úplně v racionalistickém materialismu. Přestávají na zevrubném líčení změn v životě národů, hledání kausální souvislosti přestává mnohdy na udání příčin nejbližších a neúplných a — což je nejdůležitější — vylučují z dějin účelnost — teleologii.⁴⁾ Jsou to ovšem více méně výstřelky, úchyvky od pravé cesty, historik, který si váží svého předmětu, nebude překročovati mezi svého úkolu, a vystříhaje se všeho fatalismu nebo naturalismu v líčení dějin bude postupovati na základě pramenů, podle bohatosti nebo chudoby jich vypravuje, jak se věci sběhly, jaké idey a prostředí, proudy a poměry časové působily na jednací osobu i její okolí. Ač zabývá se tu historie toho vyššího pojítka, které jí může jen dopomáhati — stále mluvím o typu těch historiků, kteří zabírají větší komplex dějin t. j. píší buďto dějiny všeobecné, světové, anebo i speciální jednotlivých historických útvarů: země nebo národa, ovšem ve větším celkovém slohu (na př. náš Palacký) — a velmi zajisté prospívá povznášejíc dějiny do vyšších sfer, do světla, které osvětluje záhady a fakta světodějného významu a spojuje se v harmonický soulad všesvětového plánu Prozřetelnosti Boží, což jmenujeme filosofii dějin ve smyslu křesťanském-katolickém. Tato filosofie dějin, jediné pravá spatřuje v událostech světových plán Boží, který formuluje slovy: „Omnia instaurare in Christo“ —

¹⁾ Goll, I. c. 97. »Platí o dějinách, že nic na světě nebývá zcela nové a že se přece nic neopakuje.« Pak ovšem nezáleží na historii, a není její předností ani chybou, prospívá-li prakticky čili nic. V tom smyslu ovšem by i veledílo Palackého, jenž svým »Dějínám« účel didakticko-morální dal, bylo jaksí zastaralé, což ostatně souvisí i s jinými otázkami, kterých dále se dotkneme.

²⁾ Goll, I. c. 94.

³⁾ Leroy, I. c. 23. Je to deismus, představa, že Bůh, stvořiv svět a tvorstvo, dále o ně se nestará; tím ovšem jsou nuceni užívatí slov, jako: náhoda, osud atd.

⁴⁾ V moderním dějepisectví (zejména v Německu) mnoho působí vliv filosofů jako Hegla, Schellinga, Strausse atd. Právě proto, že se tu spojuje historie jakožto taková s filosofií dějin (a historik mnohdy takové filosofii se nevyhne) je zaviněno, že často přichází k uplatnění přesvědčení a filosofie historika v jeho díle. Racionalistický dějepis bude přirozeně rozdílný od dějepisu psaného od katolíka. Tam bude umlčování fakt, vylučování zázraků, zejména co se týká dějin Israelitů, dějin pokolení lidského od stvoření prvních lidí, kde často se dospěje k »non liquet«; bude se vše vykládati »náhodou«, »osudem«, genialností nebo slabostí panovníků, vůdců, bude se příkládati váha bezvýznamným a malicherným podrobnostem, ale opomíjeti všecken výklad o příčinách a účincích, o celkovém plánu v pokroku a činech člověčenstva (Leroy). Je to rozpor mezi filosofií dějin katolickou a materialistickou, spor, který se přenáší i do historie resp. historických děl, spor již tím vysvětlený, že se historie (dějepis) oddělila od teleologie a tedy i theologie a tím i zaviněn process, který se dál a děje s jinými vědami, oddělenými od theologie vůbec. Ovšem že filosofie od historie naprosto odděliti se nedá. Neboť filosofie dějin »varuje historii před povrchním pragmatismem, učí ji spojovati zjevy odlehle sice, ale přece souvisící« (Goll), kontroluje začasto postup i metodu, jakož i výsledky práce historikovy.

vztahovati události ku vtělenému Slovu, pro něž a skrze něž existuje všecko.¹⁾ Era antická je příprava ku království Messiášovu, — éra moderní — království Messiášovo. Vidíme jasně, jakou úlohu měl starověk, jeho říše a idey, jeho kultura a pokrok, rozumíme jasně, proč vznikaly a zanikaly státy, říše, jaký význam měla kultura Řecka i vojenská moc Říma — připravovaly půdu pro křesťanství.²⁾ Takto dějiny veškerého světa spojeny v harmonický celek tento filosofií vedou k Bohu Stvořiteli a Řediteli tohoto světa, mají morální důsledky i ethickou cenu, moment, který tak typicky vyjádřil sv. Augustin v díle „De civitate Dei“ a po něm zvláště Bossuet.³⁾ Ovšem moderní věda našla si „náhradu“, jako všude i tu šla vlastním rozumem a cestou a máme dnes již filosofie dějin, jdoucí ve šlepějích darwinismu, marxismu, hegelismu atd.⁴⁾ Filosofie dějin moderní, která vlastně filosofií není, neboť nic nevysvětluje konstatující na nejvyšší jakési zákony dění historického, pohybuje se v ovzduší materialismu, vyhledává jakési konstantní principy, zákonnost zjevů společenských, zabíhá již na pole sociologie, úzkostlivě se vyhýbajíc transcendentním pojmům a tím i přirozenému a vlastnímu svému poli. Dějiny, jak se vytvářely, jsou ovšem syntésou oněch nesčíslných složek, jsou účinem několika příčin, které zoveme faktory dějin, ač podnes není jasného a pevného názoru v té věci. Kdežto jedni pojmají dějiny jakožto plod činnosti jednotlivců (t. z. individualismus v dějinách), jiní zase naopak činiteli dějin pokládají massy (t. z. kolektivismus⁵⁾). Jedni hledí na dějiny se stanoviska ekonomického (marxismus, třídní boj), jiní se stránky ethnologické (Hellvald), nebo ideologické (hlavně náboženské), dnes konečně nabývá půdy, někdy i převahy stránka kulturně historická.⁶⁾

Je zde na místě zmíniti se o historickém veledíle Palackého se stanoviska filosofie dějin. Palacký proti thesím, jež jsme shora položili, akcentoval při svých „Dějiny“ moment didaktický, také vydal dílo jen s tímto úmyslem a jeho myšlenky a názory o dějinách dají se shrnouti asi v tato slova: konečný cíl historie je poučný, bez víry v Boha, není pravé vědy historické, pravda je

¹⁾ Leroy, I. c. 6. Ovšem hleděti musíme při filosofii dějin vůbec na »celou massu fakt«, která směřují k určitému cíli. Podrobnosti ovšem zůstaveny jsou »ocenění bystrovitpu dějepiscova« (Leroy 7).

²⁾ Leroy, I. c. 10.

³⁾ Bossuet v díle: »Discours sur l'Histoire universelle«. Sem patří též L. Leroy (»Philosophie catholique de l'histoire ou les nations pour le Christ et l'Eglise«) na Bossuetovi závislý.

⁴⁾ Na př. Th. Lindner (»Geschichtsphilosophie«, Stuttgart 1901) udává tyto principy dějů hist. na způsob zákonitosti jevů přírodních podle Darwina: 1. setrvačnost (dědičnost vlastností kmenových), 2. změna (protiva setrv. a základní princip historický; »boj o život a výběr«), 3. idea, 4. massa (lid, národ); faktory dění děj. jsou: hospodářství, náboženství, státy, obyčej, právo, jazyk, literatura, věda. Tato filosofie dějin neodpovídá však na otázky, které pravá filosofie dějin si klade, totiž proč tento historický vývoj lidstva a ne jiný, co bylo toho příčinou atd., nýbrž vyšetřuje nanejvýš ty nejbližší, více materiální příčiny jednání člověka, které ovšem samy sebou jsou též podstatným rysem dějin a mají svou cenu, ale na druhé straně jest se varovati neméně tak zv. vědeckého materialismu. Filosofie svou povahou náleží v oblast metafysiky, a není jen konstatováním fakt, ale ona na faktech staví své principy dále.

⁵⁾ Zástupci jednotlivých směrů a method histor. dělí se v protivné, často prudce válčící strany. Nejlépe jest stopovati tento boj v Německu. Z universit německých vyšli i první průkopníci nových proudů v historii, které přirozeně přenášejí se na university jiné. Zejména připravě historické (jsou to hist. semináře při universitách) věnuje se velká píle. Rovněž co se týče edice pramenů histor. může býti Německo rovněž vzorem. — O individualismu a kolektivismu v dějepisectví srv. ostatně článek Jos. Pekaře: »Spor o ind. a kolektivismus v dějepisectví« (ČCH III. r.). Přívržencem kolektivismu jest zvláště Taine a Lamprecht.

⁶⁾ Je to snad proti přirozenosti historie, která, jak praví Goll (I. c.), má účelem líčiti jen děje politické. Ale usus stal se dnes pravidlem a dějiny staly se tím mnohem zajímavější a plnější, přirozeně také nabývají i většího zájmu v čtenářstvu. Neboť obyčejný čtenář i inteligent brzo se unaví tím množstvím dat, jmen, válek, bitev atd. a ujasní si spíše svůj názor, vnikne snáze do »ducha« dějin, poněvadž kulturní epochy souvisejí s politickými a působí na sebe navzájem.

cílem bezprostředním, ale třeba míti schopnost pravdu poznati a ji pověděti, nevnašeti do dějin vlastních zamilovaných názorů, třeba učeně a kriticky ovládnouti látku a především vychopiti „ducha“ doby, psychologii jednajících osob, jednotlivé epochy spojití principem vedoucí myšlenky ¹⁾ Palacký dále kladl důraz na historické „umění“, umělcem musí býti historik a jest jím „dovede-li určitě a jasně vyložití vnější život svého předmětu jako odlesk jeho života vnitřního.“

Ku konci ještě slovo; týká se našich úkolů. Jak známo spojeny jsou dějiny nerozlučně s náboženstvím a v našich dějinách českých zvláště máme t. z českou reformaci s Husem v čele a dvěstaletý na to zápas náboženský v Čechách. Rovněž víme, co jest a jak se vykládá reformace tato a pak děje po bitvě na Bílé Hoře od protivníků katolicismu. Dnes po tolika námahách se přišlo k tomu, že zvláště k otázce husitské je třeba dobrému historikovi průpravy theologické, že zvláště tu nutno spojití historika s theologem, má-li konečně vzniknouti jas ve věci této.²⁾ Práce historická vyžaduje ovšem mnoho příprav, mnoho rozhledu, mnoho píle a mravenčí námahy, má-li výsledek její býti zdárný, má-li zasloužiti si pochvaly a uznání všech i odpůrců. Neboť stanovisko autorovo přece nikterak neopravňuje k zavržení díla, ale ovšem vědecká, kritická stránka rozhoduje o ceně práce. Naděje na českého Janssena mohly by býti u nás illusorní, práce taková vyžaduje člověka celého a celoživotní píle,³⁾ nicméně i práce partikulární, monografie (právě tyto nejvíce) jsou téměř nezbytny k prohloubení otázky, ovšem nutno, aby stály na výši dnešního bádání historického, aby využily všech dobrých stránek a vy-možeností, jakých dnes věda historická dospěla.⁴⁾

¹⁾ Jos. Pekař: Palacký OSN. XIX. 10. Vidíme, že Palacký psal dějiny české se stanoviska filosofie křesťanské, což ostatně dosvědčuje i tato jeho věta: „Vyložíme, kterak i v těch i v jiných pohromách (národa čes.) zračila se ruka Páně, jež davši člověku rozum a svobodné volení mezi dobrým a zlým, ovocem obého učení a vystříhati ho chtěla“ (Děj nár. čes. jub. vyd. I. 11. v Úvodě.) V. V. Tomek líčí dějiny bez filosofie, sem tam nějaká poznámka dávající tušiti, kam se kloní sympathie autorovy, ale celkem jeho dějepis odpovídá úplně teoriím shora vysloveným; i kulturní stránky si nevšímá (literatury, umění atd.). Goll jest kritický s formou úsečnou, aforistickou, Kalousek klidným, pevným krokem dospívá svých cílů stylem prostým, nehledaným, u mladších imponuje znalostí odborné literatury, čímž ovšem rys individuality vlastní ustupuje více do pozadí. Historik ovšem musí býti mimo to (aspoň encyklopedicky, praví Goll) vzdělán v kulturních dějinách, v psychologii, logice, filosofii, dnes pak v sociologii, anthropologii atd.

²⁾ Srv. Hofman: Husité a konc. Basilejské, ČCH. VII. 415. A. Lenz vykonal zajisté mnoho v oboru tomto, srovnáváje jednak učení Mistra J. Husa samého (Učení m. Jana Husa, práce uznaná všeobecně) a poměr jeho k Wiclifovi, nauky sekt Táborských, Českých Bratří atd., se stanoviska katol. dogmatického; než to nejsou ještě dějiny samy, dějiny ideového základu, stanovisek a různých těch duševních hnutí a proudů, které tvoří podstatu hnutí husitského; ovšem k tomu třeba především prací přípravných, naše znalosti pramenné nejsou ještě úplné, mnoho jest dosud neprozkoumáno a nevydáno. (Flajšhans uveřejňuje na př. ve Věstníku Akademie nová kázání a spisy Husovy atd. podobně Jos. Truhlář.)

³⁾ V Německu na př. jsou poměry příznivější, neboť tam ve vědeckém světě blahodárně působí ve prospěch katolické věci řád Jesuitský mimo jiné katolické učence, kněze i laiky na př. historikové mimo Janssena, zvláště Pastor, Kraus, Grisar, Funke, Hergenröther atd., ovšem víceméně historikové církevní).

⁴⁾ Tak zvané kompilace nejsou vlastně historickým dílem ve vlastním slova smyslu. Kompilace dobrá má ovšem cenu pro neodborníky a v popularisování vědy historické. Právě práce hist. spočívá na pramenech, ovšem musí se přihlížeti též k současné literatuře.

FR. ODVALIL. (Ol.)

ŽIVLOVÉ DUŠÍ.

(Zlomek z větší prdce)

Justitia.

*Jsem síla, jež staví a nechává kvěsti;
mnou trvají trůny i říše;
se mnou si pod krovy usedá tiše
vlaštovka, ptáček míru a štěstí;*

*jsem síla, jež zneznána cestu si klestí
přes mrtvolý despotů v pýše —
jsem duha, jež po bouři ozáří s výše
hrob lidu, jenž surově ubit byl pěsti.*

*Jsem odnož té síly, jež vesmírem vládne
v jiskření blesku Odplatitele,
té srdce pohnutí neujde žádné,
ni slza, ni úsměv, ni droboučká vráska,
již na lidském znaveném vyryla čele
starost neb láska.*

Fortitudo.

*A já jsem zas teplo, jež v nitru se nítí,
když kolem vše tísni a studí,
jsem záře, jež proroky ideí budu
a temnotou věků jim k úsvitu svítí.*

*V mém žáru plá nádherné, krvavé kvítí
na věnec všem, kteří štvání a chudi
svou hvězdičku nejdražší nesli si v hrudi
a s každým dnem o ni se museli bítí.*

*Jsem krb, jehož vestálky čisté a bílé
jsou věků všech mučeníci —
ti slavní i skrytí, již v nadlidské síle
krás stvořených znali se zřící —
jsem odlesk té záře, jež v proudech se lije
z ran hrdiny nejsladčího — krále Kalvarie.*

Castitas.

*Jsem vůně, jež složena ze zřikání, bolu
a z nebeské touhy, svět úžasem jala,
nad hlubiny vod lekníny zotvírala,
jas dala světu, útlou štíhlost stvolu.*

*S touhou jen tušena v pozemském dolu
s andělských jsem sídel sněsti se tam dala,
rodinu bych novou sladkým poutem spjala
pro vtěleného Boha kolem Jeho stolu.*

*Jsem odlesk Toho, který nad chaosem světů
z nepamětna věků nejčistší se vznášel
nad vlněním moří, nad sopečným vřením —
vánek jsem, jenž zavál kdysi z Nazaretu
a na květy duší, rozvité jež našel,
splynul nejvřelejším Krista políbením.*

Sapientia.

*A já jsem světlo, v němž do krásy zraje
tvůj obilný klas, tvé jabko granátové,
jsem ve plot zkvetlé křovi šeríkové,
svou houští chráním lilíi tvých háje.*

*Jsem paprsek, jenž uniknuv ve stvoření taje
jemných odstínů tam barvy tvoří nové —
koncert jsem, v němž splynou větry prosincové
s nejsladčími zpěvy slavičího máje.*

*Jsem odraz světla, které nestvořené
vesmírem vládne mocí tajemnou
a k poslednímu cíli stvoření vše žene
boje neb lásky mocí vzájemnou —
jsem echem moudrosti, již vzpomínkou se chvějí
jezera a vrchy v slunné Galileji.*

KAREL VEČEŘA. (Br.)

Renaissance a církev katolická.

Předneseno na akademii sv. Tomáše Aqu. dne 7. března 1903.¹⁾

Někdo nazval dobu naši zřetelem na poměr její k náboženství křesťanskému velikým Julianem Apostatou. Snad poněkud tmavé přirovnání — ale, žel Bohu, příliš pravdivé a případné! Kdo vážně jen poněkud sleduje různé směry v moderní literatuře a v moderním umění, neubrání se dojmu

¹⁾ Přípravou k této přednášce četl jsem příslušné statě v těchto dílech: Pastor: »Geschichte der Päpste seit dem Ausgange des Mittelalters«. A. Pératé: »Les papes et la civilisation«. Dr. Paul Haffner: »Grundlinie der Geschichte der Philosophie«. Dr. Albert Ehrhard: »Der Katholicismus und das XX. Jahrhundert«. H. St. Chamberlain: »Grundlagen des XIX. Jahrhunderts«. Též užito pojednání: »Die Renaissance des Heidentums« v čas. »Der Katholik« 1875 a »Christliche Heiligkeit und christliche Kunst« v čas. »Stimmen aus M. L.« 1880.

tomuto, i kdyby si je vykládal růžovým optimismem. Lidstvo dnešní vidí v oslňujícím jasu pravdu a potřebu nadpřirozena, odkojeno jest věrou Kristovou, zná předobře tajemství její, pojalo v sebe křesťanské idealy ctnosti, obdivuje se heroickým činům katolických světcův, ale jména Kristova, božství Kristova — to tvrdošíjně ignoruje a popírá. Že v dějinách světových se mnohé věci vracejí a opakují, je známo — avšak tak dokonalá repristinace minulých věků přece překvapuje! Jak mohlo jen 19. století obnoviti boj, jež Konstantin definitivně rozhodl a jenž stěhováním národů v Evropě úplně odbyt a překonán?

Nejhlubší kořeny a poslední cíle žalostného tohoto stavu zůstanou nám vždy snad tajemstvím. Snad pokuta to za nevážnost k milostem Kristovým, snad pouhá přechodní doba kritická, z níž vzejde nová perioda světových řádů křesťanských.

Nicméně možno aspoň částečně porozuměti pragmatismu událostí, které vzbudily kulturní boj prvních století aery křesťanské po tisíciletém klidu. Pokus tento vede nás do epochy dějin, která uzavírá dobu střední a vznik dává době nové. Tam jsou rozhozeny všechny osudné ideje moderní, tam doznala světová vláda křesťanství první porážky, tam uchvátil proticírkevní řád společenský první vítězství.

Duševně kulturní událostí, jež zahájily dobu novou, lze uvést na tři hlavní směry. Jsou to t. zv. renaissance na poli umění a literatury, reformace na poli náboženském a církevním, a revoluce v životě sociálním a politickém.

Renaissance vracejíc se k pohanství antickému staví se proti mysteriím víry božské ideje a formy lidského badání a nazírání. Reformace protestuje proti traditionálním pravdám náboženským církví hlásaným a tvoří si subjektivní a racionalistické náboženství na způsob gnose. Revoluce bouří proti osvědčenému principu autoritnímu a zavádí na jeho místě vládu lidu, demagogův.

Všechny tři proudy se vzájemně pronikají. Renaissance připravuje reformaci, a obě razí cestu moderní ideji státní. Pro tuto příbuznost živlů ideově konstituujících novou dobu možno nazvat renaissancí novou dobu celou. Vývoj její děje se příliš zračitě pod vlivy obnoveného pohanství. A třeba se moderní stát a t. zv. reformované křesťanství představují jako opak antické politiky a náboženství, přece jsou a zůstanou pouhou kopií řádů společnosti pohanské. Dnes vidíme vždy patrněji, že lidstvo po bludných cestách za 300 let neobjevilo nic lepšího, než co mu skýtalo a skýtá křesťanství a církev katolická, nýbrž že zahráno bylo zpět k nevládným břehům pohanství. Pro význam renaissance na stav doby nové jest zajímavý poznati poměr, v jakém stála k ní církev katolická, jež až do reformace byla vychovatelkou národův evropských téměř jedinou.

Renaissance byla hnutím rozsáhlým a všeobecným. Způsobila pronikavé převraty v literatuře vědecké a krásné, ve všech téměř uměních, ve smýšlení politickém a pojmech o životě sociálním i v životě náboženském a mravním.

Zápal pro antickou kulturu objevil se přirozeně nejdříve v Itálii, kde památka slavné Řómy stále žila v podobě renaissance literární, jež obyčejně zove se humanismem. Ve hnutí tomto jeví se záhy dva různé směry. Jedni pohlížejí na kulturu starou jako na cíl, jiní jako na prostředek k cílům vznešenějším. Oba směry dají se, ač ne úplně, přesně význačiti dvěma jmény: Boccacio a Petrarca. Petrarca stál pevně na půdě církevní a spojoval s nadšením pro krásy antické úctu ke křesťanství. Velebí bystrou

argumentaci Aristotelovu a Platonovu, půvabnou a bohatou mluvu Virgiliovu a Ciceronovu, a'e cítí soucit nad poblouzeními jejich a nutnost nadpřirozeného osvícení, v jehož záři bezpečně se kráčí. Svému přesvědčení dal výraz tím, že jako apologeta vystupoval a svůj básnický věnec vavřínový složil k nohám knížat apoštolských. U Boccaccia zápal pro formy antické sžehl a spálil vážnost ke křesťanství. — Programem humanistů rozšafnějších bylo, zachovati tradice národní a náboženské, pěstovati starožitnosti v duchu křesťanském a národním, smířiti renaissanci s křesťanstvím. K této kategorii humanistů náležejí převážnou většinou papežové doby renaissanční; jen dva neb tři si humanismu nehleděli a snad žádný nebyl stržen renaissancí nepravou. —

Již papežové avignonští, ač nepříznivá konstellace politická nutila je zabývati se starostmi vážnějšími, prokázali se příznivci obrozené antiky. Klement IV., druhý papež avignonský, zval Petrarku, by sbíral pro knihovnu papežskou rukopisy děl Ciceronových. Řehoř XI., jeden z nejlepších papežův avignonských, nejen s velikou zálibou čítával ve spisech Petrarkových, nýbrž projevil i pozoruhodný zájem pro dědictví národů antických. Když se dověděl, že ve Vercelích nalezen exemplář Pompeja Troga, žádal ihned tamějšího biskupa, by mu knihu onu po spolehlivém poslu doručil. Též si vyžádal od kteréhosi kanovníka pařížského kopii Ciceronových spisův, uložených v knihovně Sorbonny.

Vzácné podpoře papežův těšil se humanismus, když vysvobození ze zajetí babylonského vrátili se do věčného města. Papež Bonifác IX. povolal ke kurii papežské nejslavnějšího humanistu tehdejšího Poggia a svěřiv mu výnosný úřad apoštolského skriptora, umožnil mu obíratí se studiemi humanistickými. Na počátku XV. století papež Innocenc VII. získal si stkvělé zásluhy o znovuzrození studií klassických restaurací university Bonifácovy (VIII.). V zakládající bulle humanisty koncipované rozšířena učebná osnova literaturou řeckou a římskou. Mezi apoštolskými sekretáři byli mimo jiné humanisté Poggio a Lionardo Bruni z Arezza. Známo též, jaký význam pro rozšíření a rozkvět humanismu má koncil kostnický. Sněm tento dal podnět k překvapujícím objevům literárním.

Když pak se vrátil papež Martin V. r. 1420 do Říma, probleskovaly vždy patrněji jiskry velikého hnutí renaissančního, jež mělo proniknouti v základech všecky poměry a vztahy života a myšlení celého západu a je proměnití. Církev vtiskla sice středověku zřetelně svůj náboženský ráz, jenž v dějinách jeho také převládá. Jest však zcela pochybeným a neoprávněným tvrditi, že středověk byl dobou nezdravého náboženského idealismu. Církev nikdy nepohrdla odkazem staré Rómy, nikdy nevyřkla klatby nad tímto velikolepým dílem lidského důmyslu; a když přirozeným vývojem dějinným počal vábiti duchy svět antický, církev bez rozpaků studium jeho podporovala, vidouc v každém vědění dobrém potvrzení pravd, jež jí svěřil božský zakladatel.

Martin V. se ještě pro všestranné studium klassiky nerozehrál, jsa zavalen starostmi o pilnější reformu církve. Avšak již Eugen IV. pokládá za nutné zavéstí do své biblotheky řecké a římské autory. Za delšího pobytu ve Florencii, ohnisku humanismu, poznal chvalitebné tendence jeho a stal se jeho uvědomělým příznivcem. Flavio Biondo věnoval mu své vzácné dílo archaeologické „Roma instaurata“. Bibliotheka papežská chovala tehdy vedle spisů patristických a scholastických bohatou sbírku spisův antických Tita Livia, Cicerona, Ovida, Seneka, Galena, Aristotela, Xenofonta, Aischyna a Demosthena.

Nástupce Eugeniův Mikuláš V. byl tak štědrým maecenatem a tak horlivým pěstitelem studií antických, že se říkává, že na stolec Petrův nastoupil humanismus v jeho osobě. Od nejútlejšího mládí byl zasvěcován do svobodných umění, znal všechny filosofy, básníky, historiografy, theology, civilní i kanonické právo; ani medicína nebyla mu cizí. Stav se papežem vytkl si vznešený cíl povznést Řím znova na středisko veškerého ruchu kulturního národů křesťanských. Za tím účelem získal pro svůj dvůr nejznamenitější humanisty své doby. Tím ustavila se kol něho učená akademie, v níž stkvěla se nejzvučnější jména. Literární Florencie přestěhovala se do Říma.

Zvláště se proslavil Mikuláš V. svou horlivostí sběratelskou. Knihy staré miloval náruživě. Veliký díl enormní summy, jež se sešla při jubileu r. 1450, vynaložil na zakoupení a sbírání klassických děl. Humanisté papežem vyslaní probadali nejen celou Itálii, nýbrž celý tehdy známý svět. Na zprávu, že v Dánsku nalezeny kompletní spisy Liviovy, posílá Mikuláš Enocha z Ascoli k vzdáleným břehům Baltu. Nejbohatší žeň na knihy byla na Východě. Před dobytím Cařihradu zachránil značný počet knih a po dobytí jeho zakoupil a vykoupil velikou část literárních a uměleckých pokladů byzantských prostřednictvím tajných agentů od jisté záhuby. Jeho záliba v literatuře antické nebyla však pouhým sportem. Mikuláš se přičinil, aby literární poklady v Římě nashromážděné staly se zdrojem obrodu, renaissance. Proto bylo třeba je rozmnožiti a přístupnými učiniti širším vrstvám. Za tím účelem zřídil Mikuláš velikolepé atelier kopistů a překladatelů a dal tak vznik knihovně Vatikánské. Úslechtilými snahami Mikulášovými získali jsme dlouhou řadu nejvzácnějších překladů knih vědeckých Herodota, Thukyditu, Xenofonta, Polybia, Diodora, Appiana, Theophrasta, Ptolomaea a jiných. Zbožným jeho přáním bylo, viděti metrický překlad Illiady a Odysseje, jehož však se nedočkal.

Snahy Mikulášovy byly šlechetné a dobré. Žel jen, že nepoznal dostatečně nebezpečenství, jež zájmům věci katolické hrozilo se strany humanismu radikálního, revoltujícího, ba revolučního! Jistě však bylo by nespravedливо přičítati zkázu humanismu pozdějšího šlechetnému Mikulášovi.

Papeži Kalixtovi III. činívá se výtky, že prý rozházel bohatý literární poklad, jež našel ve Vatikáně spořádaný. Skutečnou příčinou úpadku knihovny vatikánské za pontifikátu jeho byla přílišná ochota v půjčování knih, jež mnohdy pro nahodilé překážky nemohly býti vráceny. Nikdo mu zajisté nezazlí, že půjčoval knihy mužům, jakými byli Bessarion, František z Arezza, kardinál Isidor z Kieva a jiní!

Hodným nástupcem velikého Mikuláše byl Sixtus IV., druhý zakladatel bibliotheky vatikánské. Bohatou knihovnu uložil v důstojném sále a ustanovil ke správě její stálý personál, v jehož čelo postavil humanistu Bartoloměje Platina.

Papežové další věnovali přízeň svou hlavně umění renaissančnímu, chráníce zároveň a rozmnožující nálezy literární.

Ke zdravému obrodu klassické literatury dal mocný podnět sněm Tridentský. Semináře Dominikánů, Benediktinův a Theatinů tak uspořádány dle zásad Tridentina, že v nich klassická literatura rozkvetla v nové kráse, očištěna a umravňující. Zásluh však nesmrtelných získali si na poli tomto kaceřování Jesuité. Petavius, jenž pro netušený povzlet a bystrozrak duševní právem nazván orlem Jesuitův, věnoval se po delší řadu let studiu a vyučování klassické literatury, rhetoriky a filosofie. Ducha, v němž Jesuité pěstovali studia humaniora, nejlépe vyjadřuje Possevinova Bibliotheca selecta

de ratione studiorum. Právem napsal Possevin raduje se z krásy obnovené antiky: *Aperta sunt prata et apparuerunt herbae virentes!* Smíru a shody mezi literaturou klassickou a křesťanskou dosaženo tím, že řecké a římské klassiky vykládali učitelé zbožností prodechnutí, takže, jak Jouvenci poznamenává, *quamvis Ethnici et Pagani omnes fiant quodammodo Christi praecones*. Týmiž tendencemi nese se církev katolická dnes, když žádá reformu středního školství.

Jak docela jinak zachovala se k humanismu reformace! Solidarita humanistův a reformatůrů měla důvod jen vnější a negativní. Obojí bojovali proti církvi středověké, proti tradici katolických škol a církevní autoritě. V dalším stadiu svého vývoje staví se reformace příkře proti jakékoliv renaissanci. Luther nechce ani slyšeti o humanismu, pohrdá a posmívá se „arcipohanovi“ Platonovi a Narristotelovi. Melanchthon teprve ke konci svého života smutně lamentuje nad ruinami studií klassických. Dokonce již nenalezl humanism milosti u Zvingliho a Kalvina, jichž učení jest hrobem věd a umění. — Tak odměňují se reformatoři humanistům, již jim připravili cestu, tak mstí se odpad od křesťanské tradice! Dnes však již týž soud opakuje se na reformaci v odvetu: Process rozkladný, jež dostala reformace do kolébky věnem, více než povážlivě v ní pokročil. Zdá se, že blíží se katastrofa dojemné tragédie nové doby a lidstvo katolické okřeje dojmem zasloužené očisty.

Jako zachovala církev světu drahocenný odkaz národův antických, tak též jisto jest, že s životem církve katolické sdružena jsou všechna krásná umění, jež vtělila se v nádherná a velikolepá díla, výtvořiny nejstkvělejší, jakým kdy architektura, skulptura, malířství, hudba a poesie vznik daly. Nižádný národ, nižádný dům knížecí nevykonal v umění tolik, jako římská papežovná. Nižádné město není v tak eminentním smyslu metropolí uměleckou světa jako papežský Řím. Zjev tento, jehož nepopírá ani kritika církvi nepřátelská, souvisí s podstatou církve, s její nevyčerpatelnou silou životodárnou. Má-li se tudíž umění moderní vymaniti z materiální mělkosti a bezmyšlenkovitosti, dlužno nejprve odkliditi předsudek, jakoby život náboženský dusil pokrok umění, předsudek, jenž tolik nadaných umělců zdržuje, že nepřiblíží se bohatému zdroji, jež chová církev katolická, a nedají se duchem jejím proniknouti a ovládnouti a povznést.

Doličovatí zásluhy církve o renaissanci umění, bylo by nekonečným. Ukážu pouze stručně, kolik světců katoličtí, kolik řádové katoličtí a vůbec církev katolická přispěla svou snahou o posvěcení lidstva k rozvoji a rozkvětu umění v t. ř. době renaissanční.

Jako v době střední nedostihlými mistry slohu romanského byli Benediktini, ve slohu přechodním nejzajímavější stavby náležejí Cisterciákům a v periodě gothské umělecky nepřekonatelnými jsou chrámy mendikantův, tak nezůstaly ani v době renaissanční stavby starších řádův italských za nejlepšími výtvořiny soudobé architektury profanní. Děťinná, vroucí láska k Bohu ve sv. Františku z Assisi vykouzlila nové jaro v poesii a umění. Svatyně jeho řádu vyznačeny jsou nadpřirozenou zdobou malířství křesťanského. Jako sv. Františku příroda celíčká krásou Boží zářila, podobně Cimabue zamiloval si přírodu pohledem božské lásky vyjasněnou a oslavenou. Nesmělé obrazy Cimabueovy předstihuje slavný jeho žák Giotto, oddaný stejně jako učitel řádům žebravým. Chudičský umělec našel mecenáta v Dantěvi, jenž sám byl členem třetího řádu sv. Františka. Stejným směrem brala se škola sienská. Tu i onde vládla ona čistá, dětská láska k přírodě, kterou svatý František svým vrstevníkům na Kristu vyprosil

a v odkaz dal, nábožnost, se kterou v případě šlépěje Stvořitelovy hledal, žití s Kristem, jehož rány nosil na těle svém. Nemenší zásluhy o renaissanci umění duchem katolickým získal si rád sv. Tomáše Aquinského. Instar omnium stačí snad vzpomenouti zbožného Dominikána Fra Angelika da Fiesole, mistra nadpozemské čistoty a krásy, jenž úchvatným způsobem spojil v sobě křesťanskou svatost s křesťanským uměním. Pravím instar omnium, neboť Angeliko nezůstal osamocen, nýbrž v život povolal celou školu svého rázu. Umění jejich souviselo co nejtěsněji s životem a kultem církevním, od ducha církevního inspirováno, z nauky církve katolické čerpalo své náměty, a v papežích a biskupech našlo nejtěsnější podporovatele. Ačkoliv umění renaissance ranné jest par excellence křesťanským, vyškolila se i ona na vzorech pohanských, chceme-li nazvati pohanským přirozeně krásné a dobré, co v době předkřesťanské podaly umění a věda. Rovněž z filosoficky a křesťansky správného ocenění starověku vytrysklo obětovné nadšení, s jakým papežové a jiní hodnostáři církevní podporovali umění renaissanční. Co vykonali v tomto směru papežové, doličovati netřeba a nelze! Slávu jejich vypravuje věkovitý Řím.

V dobách následujících světcové, jež Bůh v církvi vzbudil, neměli již, Bohu žel, na rozvoj a směr umění onoho mocného a bezprostředního vlivu. V prvních decenních století XV. slavil radikální humanismus i v umění své triumfy. Záliba v přírodě určuje umění. Vedle sujetů církevních obírají se umělci obrazy mythologickými a vnášejí do umění církevního formy klassické a naturalismus. Lepé formě obětují se mnohdy vyšší cíle a ideály umění. Ani největší mistři renaissance Raphael a Michal Angelo neuvarovali se různých inoportunit.

Bylo by však krivdou a nepochopením stavěti je jako pohany proti zbožným svatým malířům renaissance ranné. Raphael nadšen byl pro umění Fra Angelika, měl přátelské vztahy s mnohými řeholníky: s Augustiniany, Kamaldolskými, Benediktiny, Olivetany a zvláště s Františkány, pracoval pro církev římskou a papeže Julia II., byl horlivým ctitelem Panny blahoslavené a i jinak osvědčil své smýšlení katolické. Rovněž nechybí snad ani jedinému dílu Michelangelovu myšlenka nábožensky silná a důstojná. Podstatou svou stáli vždy na půdě křesťanské, díla jejich, jež jim zjednala nesmrtelné jméno, jsou oslavě idejí křesťanských a katolických věnovány, jimi posvěceny a oživeny, jsou ve službě církve svým vznikem a cílem.

Jak rozhodujícím činitelem v umění byl vliv církve katolické, nápadně se ukázalo na Dürerovi a Kranachovi. Prvý zůstal věren a oddán církvi katolické a zůstal na umělecké výši. Kranach byl stoupencem reformace a upadl do všedností a nízkostí. Umění jeho pokleslo na pouhý výdělek, na pouhou natěračskou práci. Reformace vůbec umění buď poškodila, neb mu dokonce výhost dala, takže od koncilu Tridentského umění pěstováno téměř jen výlučně v zemích katolických. Ndmohla ovšem ani církev tak hojně jako druhdy podporovati umění a tak ostražitě bdíti nad jeho čistotou, protože zabavena byla bojem, jež protestantismus proti ní vedl a zdržována humanismem, jenž později v umění působil rušivě a zhoubně. A tak se stalo, že po zdravé renaissanci zavládl sloh barokní, ač i tento znamená v jistém ohledu pokrok a formalismus. Sloh barokkový se záhy přežil a proti bezmyšlenkovitému formalismu klassickému nastala reakce v duchu renaissance náboženské XIII. a XIV. věku. A je pozoruhodno, že koryfejové reakčního hnutí romantického Overbeck a Kornelius náležejí církvi katolické. Overbeck, ač z rodiny protestantské, nadšením pro umění katolické propracoval se k dogmatické pravdě. Umění považoval jako harfu Davidovu,

jako věčný hymnus k oslavě Pána. Jak vznešené to ponětí o poslání umění! Skladby Korneliovy prodechnuty jsou duchem modlitby, již si tolik zamiloval a s níž umíral. Obíral si ovšem též látky profanní, však vždy důstojné. To církevnosti umění jeho nikterak neubírá. Ostatně, co je církevní? Církevní jest Palaestrina, církevní jest Witt, církevní je Perosi. Církevní jest vše, co život církve živí a posiluje a hodno jest podpory její. Církevní ráz neobmezuje nikterak svobodný povzlet krásných umění, nýbrž zajišťuje jejich pravdivost a čistotu. Nesvědčí tudíž o lásce a oddanosti k Pravdě, již jest Kristus a církev jeho, jmenuje-li kdo církevnosti různé přežil již způsoby a zvyklosti, tak jako docela jistě nebyla správně ke Kristu vrážena politická strana, jež první nazvala různé nesprávnosti a zlozvyky v církvi klerikalismem, kteréž jméno přísluší tomu, co nejvznešenějšího jest ve viditelné církvi, kněžství. Církev dobře sloučila zbožnou, v lásce tonoucí mystiku se scholastikou, v církvi obstála dokonalost forem Raphaelova s tajemstvím dogmatiky, v církvi mají místo zdravé a oprávněné požadavky umění moderního. Církev vždy oživena věrou v mirabilia Dei, vždy osvěcena zjevením profeticky stanoveného zrození i shasnutí světa, skytá nejvděčnější látky, jaké vůbec umění výtvarná a slovesná kdy pojala. Život Krista Pána však není pouhou legendou, již by mohla fantasie i nevěrcova dle libosti obracet i s užitkem zpracovati, nýbrž jest pevnou a nezvratnou událostí, jež jako vise před okem víry tane, živoucně na ně působí, k tvoření pobádá a božský ráz svůj vtiskuje výtvarům jeho. Modlitba inspiruje umělce a snoubí v duši jeho Božské taje s viditelným světem u vyšší řád, jehož mdlým odleskem je stvořená příroda viditelná, kdežto v názoru materialistickém zůstává svět a lidé v něm nerozřešitelnou záhadou a roztodivným tlumem spletených protiv. Příváben věčnou krásou a mystickými věci připoután k ní nabývá umělec vloh, by ideál svůj v mramor a zlato, barvami a dlátem, písněmi a harmoniemi a jubilacemi ztělesňoval k Věčného slávy. V tom tkví síla umění křesťanského! To umění že by mohli nahraditi bohové olympští?

Renaissance antiky způsobem nejvýše revolucionářským dala se v tak řečené době renaissanční ve vědě věd, filosofii. Přirozeně! Do 15. století, co dobrého a správného pověděli filosofové pohanští, vykořistila filosofie patristická a scholastická tou měrou, že další ohřívání starých systémů nutně vedlo na scestí. Jediná snad oprávněná výtká proti filosofii scholastické byla, že obírajíc se převážně otázkami metafysickými a theologickými mohla upadnouti v jednostrannost a zanedbávati věd empirických a historických. Vady této však scholastika v rodném svém listě neměla, jak poučí každého kterákoliv význačnější „Summa“ scholastická, a jak dokázal řád Jesuitův, kteří ve filosofii důsledně následují scholastiky a přece ve všech vědách profanních honosí se dokonalými učenici a pravými veleduchy. Hodí-li se tudíž jméno renaissance na obrod belletrie a umění, jest dokona nepřipadným na snahy humanistů ve filosofii. Klassická literatura filosofická obrodu nepotřebovala. Humanismus obnovil dávno překonané a odbyté hypotese a systémy o fatu, o ideích vrozených, o astrologii, o sympathii světových sfér, o magii, víru v duši světovou mimo Boha existující a dal podnět moderní theosofii, jež jest společností nebezpečnější než čirá nevěra. Jiní smířovali chtěli filosofii platonickou s mystikou a scholastikou, pomáhajíc si abstrusními sentencemi kabbalistickými a upadali do zásadních bludův, pantheismu a dualismu. Stejně osudnými staly se klassické myšlenky Machiavelliho pro politické dějiny doby nové.

Těmito a podobnými myšlenkami ocitili se humanisté též na poli sociálním a náboženském. K prvému poznamenává Chamberlain: Chtít obroditi

řeckou a římskou kulturu, je chtít nemožnost. My nejsme Hellény; jsme Germány, t. j. Slované a Němci. Ostatně znovuzrození úplně něčeho podobného není žádoucí. Kultura klassická v době, kdy se datuje vrchol rozkvětu jejího, nesla na sobě neklamné známky úpadu a smrti, a kultura vůbec není převlečník, nýbrž trvalé a všestranné zdokonalení lidské přirozenosti, a kultura národův křesťanských jest nepoměrně vysoko povznesena nad kulturu národů pohanských. Společnost dá se reformovati zásadami křesťanskými, nikoliv římským právem!

Renaissance náboženská nazývá se reformací. Humanisté starší, kteří se obírali classicismem se stanoviska absolutní pravdy křesťanské a postavili jej do služeb církve katolické, měli opravdové povolání reformatorské. Potírali jen výstřelky a zlořády v církvi, řádův a nauky církevní svědomitě hájíce. A kdo byli onino reformatoři? Většinou převážnou papežové a biskupové. Humanisté pozdější chtěli nahraditi theologii dialektikou a rhetoricou, rationalismem. Proto nemohla si církev dáti od nich líbiti žádných korektiv. Chtěli reformovati klérus a kazili a pohoršovali lid. Proto církev byla nucena mnohdy přímo proti humanismu vystupovati.

Renaissance vůbec prošla různými fasemi. Ve stadiu prvním stojí renaissance v církvi, počátky její sahají do dob sv. Otců, její květ splývá s rozkvětem křesťanského umění a věd. Nikdy nežila klassická kultura tak požehnaný život jako ve století 13. až 15., kdy se scholastikou a mystikou závodila v oslavě církve. Ve stadiu druhém staví renaissance kulturu pohanskou vedle křesťanské. Rozpor cítí, ale spokojí se mělkou větou Pompanatiovou, že může něco nepravdou býti ve víře a pravdou ve filosofii. Homer a David, pohanská mythologie a křesťanská tradice jsou jí rovnocenné. Konečně se renaissance postavila mimo církve ano proti církvi, zřekla se křesťanských tradic i základních dogmat. Avšak i zdravé jádro ethnicismu jí ušlo.¹⁾

Nikdo neupírá, že svět antický mnoho vykonal pro osvětu pravou a že kultura jeho jest velikolepým projevem lidského ducha. Avšak ideál lidství, jaký mělo klassické pohanstvo a jaký ve svých bozích a heroích představuje, není ani celým ani nejvyšším ideálem lidstva. Jest pouhým stínem vznešeného stavu, jež lidstvu připravil Kristus, pravzor tvorstva, jež jest pravda a život, před nímž blednou mátožné ideály Hellady a Rómy. Z Krista i historické pohanství čerpalo svůj život, Kristus jest λόγος σπερ

¹⁾ Ač to vlastně k thematic nepříleží, nemohu na tomto místě pominouti zmínky o tom, co napsáno o renaissanci v letoším ročníku »Zlaté Prahy« v čísle 16., věnovaném jubilantu Vrchlickému. V jubilejní kapitole o poslání a významu Vrchlického v umění českém napsal prof. Voborník některé věty, jež se mimoděk nabízejí jako doklad zmíněné třetí periody renaissance. Píše tam mezi jiným doslovně toto: »Náboženství jeho má zprvu ráz chmurný, vlastně je to pessimismus. . . Působil (podivným tím náboženstvím!) na generaci (mladou) silou mohutnou. Když potom studiem renaissance a antiky a Huga a j. stal se nadšeným pantheistou a naturalistou, šla opět za ním.« Docela jistě! Mládež se vychovává hlavně poesíí. Odechoval tedy Vrchlický také generaci pantheistův a naturalistův! Tedy již ne ideální poesie. »Samotvůrčímu duchu jeho,« pokračuje p. Voborník, »hověla však nejvíce renaissance. Přinesla (mimo jiné) smysl života — jaká to urážka křesťanského názoru světového! —, plnost tvarů, bujnost a nenucenost, rozkoš z náhé krásy, ples mužnosti, s tím i odhodlanost smyslnosti a pohrdavý vzdor proti tradicím plaché cudnosti.« Toto napsáno k oslavě knížete českého Parnassu od učitele, jež si k druhému vůdčímu pojmu našeho pojednání vede bez úhany, aspoň tak jednomyslně mi vypravovali bývalí žáci jeho. Snad proto, že píše pro veřejnost a má representovati národ? Mnohé plody Vrchlického arci jsou takových směrův, jež nedají se hájiti, a tak snad mnoho z oslavné oné statě jest smutnou pravdou. Přece však nezaslouží snad Vrchlický jmenován býti fedrovatelem renaissance nevěrecké tak všeobecně. Neodvážím se kritisovati; tolik však též jisto, že horlení jeho pro renaissanci pohanství duchem křesťanským vždy ovládnuto nebývá.

μάτιμος, o němž mluví filosofové staří, Kristus jest onen Ἄγνωστος Θεός, jemuž pohané stavěli oltáře, neupokojeni tisíci svých bohův. Jako však nemůže vzkřísiti tělo nikdo jiný než Bůh, jenž mu život dal, tak i Duch Kristův, jenž řeckou a římskou kulturu tajemným způsobem k životu povolal a k sobě vedl, jediné může ji vzkřísiti. Každý jiný duch, jenž se pokusí ze spánku ji buditi, ukáže světu jen děsivou mrtvolu, po níž bude společnosti úzko a nevolno. Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat! Užitečná a zdárná renaissance klasicismu antického jest možna jediné v duchu křesťanském.

LEOP. R. FARKASOV. (Ol.)

AŽ ZHASNE DEN...

AŽ ZHASNE DEN, A KVÍTKA PŮJDOU SPÁT,
TU PŘIJDU K TOBĚ, DRAHÁ, V HÁJE TAJ.
NA NEBI ZLATOVLÁSKA BUDE PLÁT
A KOLEM MNE ROZKVETLÝ DÝCHAT MÁJ!

Ó, KRÁSNÁ BUDE CESTA MÁ TAM V LES,
KDE POD ROZPUKLÝ KLEKNU SOBĚ BUK
POD OBRAZ STARÝ TVŮJ VE DROBNÝ VŘES, —
KOL VÁŽNÉ JEDLE STLUMÍ SVĚTA HLUK.

V TOM TICHU ROZPERLÍM TI DUŠI SVOU,
JE CHORÁ UŽ, AČ TAK JSEM JEŠTĚ MLÁD. —
TAM NA TVÁŘ HLEDĚT BUDU KRÁSNOU TVOU
A ŠEPTAT STÁLE TI, JAK MÁM TĚ RÁD!

A V DUŠI MOU PAK SKANE BOŽÍ MÍR,
AŽ TY SE KE MNĚ SKLONÍŠ, BLAHA ZDROJ
BYCH SE RTŮ TVÝCH SI ODNES' V SVĚTA VÍR
A OBRNĚN ŠEL ŽEHNÁNÍM TVÝM V BOJ!

AŽ KOSA ZAZVONÍ A PRCHNE MÁJ,
A ZKALENĚ MI LUNA BUDE PLÁT:
PAK TY ZAS PŘIJĎ A VEM MNE K SOBĚ V RÁJ —
AŽ ZHASNE DEN A POD DRN PŮJDU SPÁT...

FRANT. HRACHOVSKÝ. (Ol.)

Ze studia o vůli.

Člověk vždy přemýšlel o sobě, o svých mohutnostech těla i duše, o úkonech těchto mohutností, o příčinách a vztazích vzájemných a zkušenosti své bohaté a rozsáhlé případně označil jednou významu plnou větou, která úplně vystihuje ten komplex jevů u člověka — ten oceán myšlének a snah, jež se rojí v hlavě jeho jak po západu slunce hvězdičky na báni nebeské, tu vůni vášní šlechtných, jež vítězné triumfy vedly na kapitol šlechtného snažení lidského, jakož i tu propast náruživostí, jež strhovaly

purpur a diadém s člověka — to všechno vyjádřil v tom krátkém výměru člověka — *μικρὸς κόσμος* — svět v malém.

Velikou tuto pravdu starými poznanou nám potvrzuje i dnešní věda, která se všech stran probírá člověka snažíc se objasniti tu zázračnou syntesu hmoty i ducha, a čím více hloubá a bádá, tím silnější jest její přesvědčení, že pravdu měli předkové, když nazvali člověka, tu spřežku dobra a zla, světla a tmy, svět v malém; neboť jak nemůžeme úplně poznati svět ohromných rozměrů, tak nepoznáme dokonale člověka, neboť v něm jsou kondensovány všechny prvky a zákony ve světě se nacházející.

Poznati sebe tak, aby nám byly evidentní všechny naše mohutnosti. abychom věděli, který a jak mocný vjem je uvede do činnosti a opět do klidu, jak daleko sahá jejich rozpjetí, jak se navzájem kříží a pronikají, jedna druhou vyvolává a zatlačuje, jest jednotlivci velice těžko, ba v naší době rychlého žití skoro nemožno; vždyť pohlédneme-li do labyrintu lidského myšlení, jak nám ho historie zachovala neb i denní zkušenost podává, poznáme, že těžko nezapomenouti cesty k východu.

Co tu proběhlo a probíhá posud duší mnohých lidí myšlének světo-borných, důstojných samého Napoleona, slávomamem otrávených, neštítících se ani prostředků Herostatových, citů vzplanulých ke všemu, v jejichž záru spaluje se často i činnost, myšlének krutých, jimiž nepohne ani slza nevinných; a když uvažujeme, proč to v něm vzniká, odkud to přichází, jaký proces to musí v něm prodělati, vidíme, že stojíme před problémem posud nerozřešeným pro většinu lidstva. A přece znáti sebe jest nutným, neboť poznáním sebe teprve počíná život skutečný pro člověka; tu pravdu potřebnou hlásal již ten zlatý nápis na bráně chrámu delfského — *Γνωθι σεαυτὸν*. — Že ji staří v život uváděli, o tom svědčí ty rozmanité modifikace její, jako *μηδὲν ἄγαν*, *μέτρον ἀνδρωπος*, *omnia mea mecum porto* atd., neboť to jsou jenom variace té první základní pravdy — *Γνωθι σεαυτὸν*.

Ale netoliko starý věk zabýval se tímto problémem důležitým; jest i charakteristickou značkou naší moderní doby, že příliš mnoho pracuje, ovšem jednostranně, na poznání člověka, chce znáti skutky jeho v příčinách, v částech, proto přesně analyzuje každý záchvěv vášně a skutek každý rozkládá ve složky, z nichž povstal. Moderní psychologie studuje jevy abnormní a patologické s velkou přesností a pátrá pak, jakého zákona duševního defekty mohou býti tyto zjevy nepravdivé.

Chceme-li tedy poznati sebe, musíme znáti nejprve potence své duše; a v naší době jest třeba přihlížeti více k vůli, neboť dříve pěstil se rozum pozvolna, takže vůle mohla s ním postupovati, ale nyní v době racionalismu a kriticismu vyhnalo se pěstění rozumu až do výšin etheru, kde dech mizí, co zatím vůle lpí posud u egyptských hrnců nesrovnalých vášní a náruživostí, jichž zanechati nechce, aby nemusela pouští odříkání a zapírání se ubírat. Dříve rozum vládl člověkem, nyní se zdá, že vůle přejala otěže vlády, o rozumu platí — *video meliora proboque, o vůli — deteriora sequor*. Vina všeho jest v nesrovnalém, nejednotném vzdělání potencí duše; jsme zjevem abnormním s rozumem vypěstěným, s vůlí trpasličí. Jsme v theorii dobří, v praxi zlí; vždyť rozum náš jasně poznává, co jest pravdivé a co jest negace pravdy a předkládá to vůli, která sice také poznává dobro a zápor jeho, ale vášněmi jsouc zaslepena a obklíčena necítí působení vytríbeného rozumu, na ni musí se ještě z děla střílet, aby slyšela, neboť na ni rána bez dýmu a hlubou neúčinkuje.

Je tedy úkolem výchovy i sebevýchovy zmírniti let rozumu a povznést vůli, aby se zblížily a v oběti sesterském harmonicky řídily člověka, aby

se navzájem podmiňovaly a doplňovaly, aby v člověku nebyl porušen na dále ten základní princip všeho, který vyžaduje, aby byla jednota v mnohosti — rozum a vůle — toť ta jednota, která má řídit tu mnohost v člověku, a když nejsou stejně vypěstěny, musí nastati nesrovnalost.

Dobrou jsme tedy přivedeni k tomu, abychom si více všímali zanedbané vůle, ale jakmile zatoužíme vniknouti v podstatu její, již jsme s Herkulem na rozcestí, na jedné cestě jest pomník s nápisem — jsem mohutnost duše — na druhém je napsáno — jsem stavem vědomí. A tak hned při prvním kroku narazíme na alternativu, buď potence duše nebo stav vědomí. Na první pohled zdálo by se, že je to jen různost pojmů pojatých z různého stanoviska, ale dedukce vede k těžkým a vážným závěrům. Jest nyní otázka, jak se mohlo přijíti k té alternativě při vůli.

Otázka, je-li vůle potence duše, nebo stav vědomí, vznikla jako důsledek moderní filosofie oproti staré; obě se mnoho liší od sebe, ve staré filosofii vyvíjel se směr jeden po druhém, když jeden neuspokojil, přišel druhý a po něm zase jiný, ale vždy náledující podržel to, co bylo objektivně jisté a evidentní v předcházejícím, a tak jasně viděti ty stupně bludu, po nichž pravda kráčela k svému vítězství. Nová filosofie přerušila onen pozvolný postup a začala úplně novou éru; vrhla se totiž se všech stran na problémy života a bytí, není tedy divu, že odpovědi byly různé, neboť každý měl jiný bod operace, a tím otevřela se brána subjektivismu, v němž věří úplně filosofie moderní. Ovšem všechny cesty vedou do Říma a také přivedou, když poutník tam chce přijíti a nedá se úmyslně opačným směrem, ale nemá také právo jedna cesta prohlásiti se za jediné správnou a anathematizovati ostatní. Cestám však moderní filosofie schází onen Řím, ten pevný bod Archimedův, k němuž by směřovala, její každý směr prohlašuje se za nejlepší, za jediné spásný a předcházející potírá a odsuzuje jako poblouznění ducha, a při tom si není vědom, že život jeho je žití jepice, že následující zrovna tak se k němu zachová, jak on k předcházejícím. Dnes, kdy je brána subjektivismu do kořán otevřena, každý, kterému hlavou proletí nějaká myšlenka fantastická, sedne na drožku a pádí na Kapitol, aby obdržel schválení svého tichého triumfu a aby se stal nesmrtelným za to jen, že se dostal na Kapitol. Proto dnes máme tolik triumfátorů, že nevíme, kterému máme dáti přednost ze stejných, a poněvadž, jak národní hospodáři říkají, čím větší nabídka, tím nižší ceny, ztrácí na ceně i dnešní filosofie; nikdo v ní nehledá objektivní pravdy všechny uspokojující, nýbrž nanejvýš chce zvěděti, jak ten nebo onen hledí na svět, jak svůj náhled odůvodňuje, takže filosofie dneška neliší se od románu ničím jen slohem méně přístupným. Objektivního jest v ní málo, poněvadž nepřevzala to, co staletími bylo uznáno; mezi to patří i učení o vůli, že jest potenci duše.

Že psychologie empirická nepřevzala vůli jakožto potenci duše, plyne z toho, že filosofie moderní nepřevzala staré učení o duši vůbec. Podstatu duše my smrtelníci nikdy nevystihneme; její podstata nám není a nebude evidentní nikdy, protože ona je duch, a my nejsme duchové; poznání naše počíná smysly, ale smysly duše nevnímáme. Je tedy nutno, aby byla nějaká theorie, na základě které se dají všechny jevy duševní vysvětliti. Takové theorie jsou nyní dvě, stará a nová.

Stará učí, že duše jest substance immateriální, jak již u Aristotela nacházíme — duše jest prvá skutečnost těla přírodního.¹⁾ — nebo ἡ ψυχὴ δὲ τοῦτο, τὸ ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα καὶ διανοούμεθα πρῶτως. Dle něho jest

¹⁾ Aristotelovy knihy »O duši«, P. J. Vychodil OSB. v Brně 1885, str. 33.

duše prvá skutečnost; skutečnost však ontologická jest buď substance nebo accidens. Accidens sám o sobě nemůže existovati, ale vždy patří k podstatě. Duše jest princip našeho života vůbec, nemůže býti tudíž případkem. Aristoteles jest otcem theorie substanciální. Po něm všichni podobně definují duši; tak Egger — *Anima est primum et intrinsecum principium, ex quo omnis vita nostra vegetativa, sensitiva et intellectiva procedit*¹⁾ Kadeřávek — duše lidská, slovně vyměřena, jest prvotí čili princip života lidského.²⁾

Nová theorie tvrdí, že duše není substancí, nýbrž *actus purus*, proto se také nazývá aktuální theorie. Duše je tedy pouhá činnost bez immateriální podstaty, tuto nauku hlásají Hume, Kant, Schopenhauer, Herbart, Comte, v novější době Wundt, Paulsen, Jerusalem, který dí — eliminace pojmu duševní podstaty z duševědy a to eliminace absolutní jest rozhodně nutnou. — Důvody však pro tuto theorii nejsou tak přesvědčující, abychom upustili od staré substantialní; držeti se jí jest sice modou, ale není moudrostí.

Z toho dvojího názoru o duši vznikla také ona alternativa o vůli, je-li potenci duše nebo stavem vědomí. Zde také jsou ty dva tábory: spekulativní a empirický; tento tvrdí, že vůle jest jenom stavem vědomí a ne potenci duše, onen zase zastává se vůle jakožto mohutnosti duše. Že pak poznati podstatu vůle není snadnou věcí, plyne z toho, že definice její u různých autorů jsou různé, tak na př.:

*Voluntas est illa animi nostri facultas, quae propositum ab intellectu bonum sectatur, vel malum aversatur.*³⁾

*... cum voluntas sit potentia omnino immaterialis et incorporea.*⁴⁾

*Voluntas est rationalis appetitus, qui proprius est hominis.*⁵⁾

*Voluntas est facultas prosequens bonum vel malum, prout sibi ab intellectu proponitur.*⁶⁾

*Voluntas est appetitus rationalis.*⁷⁾

Podobné definice nacházíme i u našich psychologů a paedagogů, jako:

Vůle je tudíž žádost spojená s přesvědčením, (aspoň subjektivním) o dosažení kýženého výsledku.⁸⁾

Vůle jest snaha, která se řídí soudem o dosažitelnosti předmětu snahy.⁹⁾

Snahu, o které víme, že ukojena bude, jmenujeme vůlí.¹⁰⁾

Rozumná mohutnost žádací sluje vůli.¹¹⁾

Možnost rozhodnouti se nazýváme vůlí.¹²⁾

Vůle jest určitá žádost, jež předpokládá, že předmětu žádaného dosíci lze.¹³⁾

Vůle jest mohutnost snaživá, která sebe sama k činnosti určuje: určovati sebe samu jest specifickou a nezbytnou známkou vůle.¹⁴⁾

¹⁾ Dr. Fr. Egger, *Propaedeutica philosophica-theologica* ed. IV. Brixinae 1893, p. 468.

²⁾ Fil. Dr. Eugen Kadeřávek, *Psychologie* v Praze 1894, str. 34.

³⁾ *Theologica Moralis Universa*, Petrus Scavini, ed. IV. Neapoli 1855, I. p. 20.

⁴⁾ *Summa Theologica* II, I. Parisiis 1882, q. IX. art. V.

⁵⁾ *Institutiones Juris Naturalis*, Theodorus Mayer S. J., Friburgi Brisgoviae 1885, I. p. 19.

⁶⁾ *Theologia Moralis*, Jos. Aertnys C. SS. R. Tornoci 1886, I. p. 2.

⁷⁾ Thom. p. I, II. q⁸. a¹.

⁸⁾ *Vychovatelství*, Fr. Šimek v Praze 1875, str. 144.

⁹⁾ *Zkušební Dušesloví*, Jan Slavík, Hradec Králové 1877, str. 96.

¹⁰⁾ *Zkušební duševěda*, Jan Kapras v Praze 1884, str. 140.

¹¹⁾ *Rozbor Filosofie sv. Tomáše Aquinského*, Dr. V. Hlavatý v Praze 1885, str. 251.

¹²⁾ *Psychologie*, Dr. Fr. Krejčí v Praze 1897, str. 111.

¹³⁾ *Paedagogika obecná*, Karel Šmídek v Praze 1893, str. 64.

¹⁴⁾ *Psychologie*, Fil. Dr. Eugen Kadeřávek v Praze 1894, str. 238.

Všechny tyto definice při vší rozmanitosti dotvrzují, že vůle jest potence čili mohutnost duše, která k svému předmětu se sama determinuje.

Naproti tomu empirická psychologie nevychází od řádného předpokladu o vůli, ale zkoumá přesně vědecky všechny změny fyziologické, jež vznikají v člověku od vjemu až k stavu vědomí. Vůle pak jest jí souhrnem účinků, výslednicí měnící se zároveň se svými prvky.

Slyšme Ribota — chtění jest posledním článkem postupného vývoje, jehož prvním stupněm jest jednoduchý reflex: ono je nejvyšším tvarem aktivity, kterou vždy pojmáme v přesném smyslu, jakožto schopnost způsobovati činy — jakožto schopnost reakce.¹⁾

Nad to není chtění příčinou ničeho. Činy a pohyby, které po něm následují, vyplývají přímo ze snah, citů, představ a myšlenek, které posléze se koordinovaly ve formě volby . . . Ono „já chci“ konstatuje situaci, netvoří jí však. Přirovnal bych je soudnímu nálezu, který může býti plodem velmi dlouhého vyšetřování, velice rozčilujících debat, a jenž má v zápětí vážné, dalekosáhlé následky, avšak který je výsledkem, aniž byl příčinou, jsa právnícky pouhým konstatováním.²⁾ — chtění jest výsledným stavem vědomí, jenž vyplývá z více méně složité koordinace skupiny stavů vědomých, podvědomých i nevědomých (čistě fyziologických), které všechny jednocenny jsou, projevují se činem nebo zastavením. Hlavním činitelem koordinace jest charakter, který je vlastně psychickým výrazem určitého individuálního organismu. Charakter dodává koordinaci jednotnosti — nikoli abstraktní jednotnosti matematického bodu, nýbrž konkrétní jednoty konsensu. Výkon, jímž tato koordinace se uskutečňuje a ustaluje, jest volba zakládající se na přirozené náklonnosti.³⁾

Vůle tedy jako mohutnosti neuznává. Chceme-li stůj co stůj viděti ve vůli nějakou mohutnost, entitu, vše se zatemňuje, stěžuje, sobě odporuje . . . nesmíme se tázati s Humem a jinými, kterak že ono — já chci — dovede uvést v pohyb mé údy. Tento zázrak nemůže býti objasněn, poněvadž ho není, poněvadž chtění nikterak tu není příčinou. Nýbrž v přirozené snaze citů a představ projevit se v pohybech musí býti hledáno tajemství vykonaných činů. Jde tu pouze o vysoce složitý případ zákona reflexního, o němž mezi periodou t. zv. předmětu a periodou hybu objevuje se důležitý jev duševní — chtění — které o tom svědčí, že první perioda je skončena a druhá že počíná.⁴⁾

Tak mluví empiricko-positivistická psychologie, mnoho objasňuje a vysvětluje, ale přece ne všechno; popírá, že by byl onen zázrak, totiž aby slova — já chci — uvedla do pohybu celý organismus; a přece že ten zázrak jest, ví každý ze zkušenosti. My nechceme jenom to, co vidíme a chápeme smysly — co je konkrétní, nýbrž duše naše předvádí i představy abstraktní a vůle je chce a uvádí do pohybu organismus. Tím ovšem není všechno vysvětleno, když se řekne, že se nesmíme ptáti s Humem a jinými, proč ono — chci — má takovou sílu, neboť my máme právo se ptáti a nespokojiti se s tím, když se všechno převede na jiné stanovisko. Všechno se musí řešiti z toho respektu, z něhož se to podává a ne z jiného, který se nám líbí, neboť tak zůstává vždy záhada nerozřešena.

Snadno poznáme, že empirické psychologii nejde tak o skutečné rozřešení problému, nýbrž že se snaží dostat se tam, odkud tacite následuje

¹⁾ »Nemoci vůle«, Th. Ribot, přeložil L. Jarolímek v Praze 1898, str. 106.

²⁾ Tamtéž, str. 124.

³⁾ Tamtéž, str. 125.

⁴⁾ Tamtéž, str. 125. a 126.

nesvoboda vůle čili determinismus; pak ona alternativa o vůli není tak akutní, ba vůbec jí není a zůstane neotřesená nauka starých, že vůle jest mohutnost duše, která sama sebe svobodně determinuje, ne ovšem všude a ve všem, neboť jest mnoho snažení, které vskutku jest výsledkem mnohých přirozených činitelů, pudů, žádostí přirozených nižších, náklonností a vášní, A my nemáme jen život smyslový nebo přirozený, nýbrž i duševní vyšší, kde teorií empirickou o stavu vědomí více se zatemňuje než objasňuje.

Moderní věda vůbec toliko vysvětluje a odůvodňuje přesně vědecky to, co staří dobře znali ovšem jen summatim, ale mysliti při tom, že vysvětlením jsme popřeli jejich vynálezy, jest omyl a nevďěčnost. K vědám moderním musíme se chovati s jistou rezervou; jsou v nich nové pozitivní pravdy, mnoho ženiálních myšlének, ale to všechno jest velice často ve službách ideí, které nejsou jisté a mnohdy také méně povznášející lidstvo; proto jest třeba držeti se pevně pravd staletími uznaných a schválených a z moderních věd přibírat jen to, co jim neodporuje, ale je vysvětluje a zdokonaluje. To, co jest úplně nové, můžeme jen tenkrát přijati, když poznáme všechny prvky a složky toho, jakož i účely, pro něž a k nimž to má sloužiti. Vždyť vezmeme-li vědu v tom přesném významu, že totiž věda je pravda, pak poznáme, že takové vědy není mnoho, a že je toho málo, co víme a mnoho, co nevíme a většinu známe jen hypoteticky a relativně. Proto zůstane vůle i na dále potencí duše, která rozumem se zdokonaluje, ale také na rozum působí, neboť jinak ani nemůže býti, vždyť rozum a vůle jsou potence duše a duše ontologicky jest všude celá v rozumu i ve vůli. Co chce jedna, musí chtíti i druhá, je-li ovšem všechno v pořádku a v souladě; u nás vůle není na tom stupni jak rozum, proto jest třeba vůli svoji vypěstiti, zdokonaliti; neboť vůle toť člověk in actu, člověk skutečný, pán svých činů.

ANT. SVOBODA (Č. B.)

Přátelům novosvěcencům.

Jen málo ještě okamžiků
a potom: věčný's vojín Páně,
jen chvilku: za meč Tobě dají
kříž boží v chvějící se dlaně!

A v krunýř oblečeš se pevný,
ne ocelový, ale z lásky čisté,
již kázal Galilejský lidu
a ved' jej žitím k slávě jisté!

Jas světla víry pevné vzplane
Ti — muži mladý — v temno žití,
bys klidně kráčet v světě mohl
a šťastně k Bohu doraziti!

Nuž vzhůru! Jak to velký úrad:
zde stírat slzu, těšit v strastech,
zde hlásat slova věčné Pravdy,
zde jásat v pravé víry slastech!

Ke stolu obětnímu přistup
a vzpomeň blízko Pána stoje:
na církev světem utlačenou,
na vlast svou, všechny Drahé svoje.

F. Z. (Řím.)

O cyrillo-methodějských památkách v Římě.¹⁾

V konfessi basiliky svatopetrské chová se prastarý obraz sv. apoštolů Petra a Pavla; tradice nazývá jej obrazem konstantiniánským. Je malován na pergameně, nataženém na dřevěné desce. Rámec zřejmě není téhož původu jako obraz, poněvadž je jednak pomalován barvami, kterých na obraze nevidíme, jednak je tak nevhodně umístěn, že zakrývá některé části obrazu. Obraz je místy značně porouchán, a místy vidět stopy hřebíčků do něho zaražených; je rozdělen na dva oddíly. Nahoře jsou zobrazeni sv. apoštolé, jeden s knihou, druhý se závitkem v ruce; pravicí ukazují na žehnajícího Spasitele, jenž jest zobrazen nad nimi v menších rozměrech. Nad nimi napsáno jest cyrilskými písmeny na jedné straně: **СТЫ.: ПЕТРЪ**, na druhé **СТЫ.: ПАВЛЪ:::** Dolní část obrazu představuje dvě scény: v rozích postavy, hledící k apoštolům, jakoby je vzývaly; muž po pravici je tváře kulaté, bezvousé, muž po levici má vousy — zřejmě jsou to věnovatelé obrazu. V prostředku, od jiných scen obloukem oddělen, zobrazen je římský papež, jak žehná muži před ním klečícímu.

Do nedávna byl připisován tomuto obrazu původ římský a byl kladen do doby císaře Konstantina. Proto tedy nazýván dosud obrazem konstantiniánským. Příčinou tradice o původu toho obrazu bylo asi vypravování kněze basiliky vatikánské, jménem „Romana“, který kolem r. 1192. napsal jako přídavek k rozpravě Malliově o papeži Symmachovi (478—505), že v oratoři sv. Kříže v basilice vatikánské vystavil na oltáři „zázračný obraz apoštolů Petra a Pavla, který blahosl. papež Sylvestr byl ukázal Konstantinovi, aby mu představil postavy těch, které před křtem ve vidění byl viděl.“²⁾

Slovanští učenci však, jako na př. Kukuličevič, Racki a kard. Bartolini jednohlasně uznávali slovanský jeho původ, rozcházeli se však v určení jeho stáří: jedni považovali ho přímo za votivní dar sv. apoštolů slovanských, jiní soudili, že je z doby před stoletím 12.

Před několika lety dr. Jelič podrobil obraz nové důkladné prohlídce a delšímu studiu.

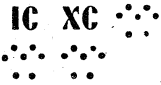
Předně poznal na obraze stopy trojí opravy: 1. Při první mezi 12. až 14. stol byl přidělán na obraze rámec, o němž jsme se již dříve zmínili. Současně byl obraz ozdoben kovovými plíšky, které byly naň hřebíčky přibity. Tím se stalo, že na místech takto zakrytých barvy lépe se zachovaly. 2. Patrně za zpusťování Říma kolem r. 1527. byl obraz oloupen o své ozdoby a tak porouchán, že bylo třeba nové opravy. Obraz byl umyt olejem s malou

¹⁾ Prameny: »Röm. Quartalschrift« 1892, 83 ss.: Jelič: »Nuove osservazione sull'icone vaticana dei Ss. Pietro e Paolo«. Dr. Jelič: »Zpráva o památkách cyrillo-methodějských, uveřejněná r. 1902. v aktech posledního kongressu archaeologů«. P. Grisar: »Rom und die Pápste, das röm. Pallium«. Marucchi: »Les basiliques« (1902). Vychodil: »Bollandistė« a j.

²⁾ »... mirabilem imaginem apostolorum Petri et Pauli, quam beatus Silvester papa ostenderat Constantino ad repraesentandam formam eorum, quos ante baptisma in visione viderat.«

dávkou octa, a místa porouchaná byla zatřena zvláštní černí; apoštolům byl přidán okrouhlý nimbus, ozdobený paprsky z pozlacené mosazi; Spasiteli přidělán podobný nimbus křížový. Následek umytí byl, že obraz značně zašel. Po této opravě byl vystaven k veřejné účtě, jak dokazují to četné skvrny voskové. 3. Třetí oprava stala se r. 1639. Na kovových nimbech sv. Pavla a Spasitele přidělaný korunky ze stříbrného, pozlaceného plechu; nimbu sv. Petra přidáno podobné triregnum. Po této opravě obraz byl uzavřen do těžké, olovené schránky.

První oprava byla asi příčinou pozdějších zmatkův a nesnází, jak obraz vysvětliti. Bylo již podotknuto, že při této opravě obraz byl ozdoben rámcem. Tento však byl tak nevhodně přidělán, že zakryl okraje obrazu; tím zakryty byly též nápisy a vysvětlivky k obrazu a osobám, které rozhodně původně na obraze byly. Dokazují to stopy jednoduchých písmen po stranách

hlavy Spasitelovy: a samy nápisy slovanské: **СѢЛЪ . ПЕТРЪ**

a **СѢЛЪ . ПАВЛА** ::::: — Tyto pocházejí sice teprve z doby první opravy, ale byly zajisté již původně na obraze; když však byly zakryty rámcem, byly dle původních nápisů jen trochu níže znovu napsány. Pozoruhodno je zvláště, že nápisy nad hlavami sv. apoštolů byly v době první opravy napsány písmeny cyrillickými. Proč? Zajisté jen proto, poněvadž tak původně byly na obraze napsány. — Jistě připsal malíř tohoto obrazu i k ostatním osobám jména osob a dole — dle zvyku doby, v níž obraz byl malován — věnování a vysvětlení obrazu. Nápisy tyto stihl podobný osud, jako nápisy nad hlavami apoštolů: byly při první opravě zadělány rámcem. Znovu napsány však již nebyly buď pro nedostatek místa, buď pro nečitelnost vzniklou poroucháním aneb tím, že slovanských nápisů nemohl nikdo přečísti. Tím zaviněno pozdější nesprávné vysvětlování obrazu.

Tak mělo se neprávem dosud za to, že věnovatelé, zobrazení v dolním oddílu v rozích, jsou mniši. Jsou to však biskupové, odění liturgickými rouchy biskupskými řeckého způsobu: širokým ornátem a na hlavě mají zvláštní mitru — starší formy. Osoba v prostřední scéně před papežem klečící je totožná s biskupem v pravém rohu. Na první pohled zdá se — a skutečně se také myslilo — že prostřední scena představuje křest. Není zde však nikde namalována voda, ani symbol vody, osoba klečící jest úplně přioděna, gestus papežův je gestus žehnajícího nebo mluvícího, osoba klečící je, jak jsme se již zmínili, sám věnovatel obrazu s odznaky biskupskými: máme tedy před sebou spíše ordinaci na biskupa nebo biskupské, apoštolské poslání, udělované zrovna od papeže.

Horní scena představuje knížata apoštolská se Spasitelem, dolní naznačuje věnování a motiv věnování. Je tedy tento obraz votivním darem, věnovaným basilice vatikánské na památku ordinace nebo biskupského poslání. O podobných darech zmiňuje se často „Liber Pontificalis“.

Kdo jsou však věnovatelé obrazu? Po tom, co jsme řekli, domněnka, že by to byli sv. věrověstové slovanští, Cyrill a Methoděj, nabývá jistoty.

Technika a sloh obrazu a z jiné strany i liturgická roucha dokazují nade vše pochybnost původ byzantský a to ze století 9.

Obraz je votivním darem dvou biskupů na památku apoštolského poslání.

Slovanské nápisy, které původně na obraze byly, dokazují, že věnovatelé obrazu byli Slované.

Obraz věnovali tedy na hrob sv. Petra dva slovanští biskupové v 9. stol. na památku svého apoštolského poslání. Kdo je to tedy jiný, než naši sv. věrověstové sv. Cyrill a Methoděj?

A hle! Tím máme vysvětlenou i jinou nesnázi: Proč nazývá tradice obraz konstantiniánským, ač pochází teprve z 9. století? Původně byla na obraze připsána k osobám i jejich jména, a dole vysvětlení obrazu. Po letech však přečetli z nápisu — slovanského! — pouze jméno Konstantin — původní jméno sv. Cyrilla, Římanům asi již neznámé — a proto bez dalšího zkoumání připsali obraz císaři Konstantinu ¹⁾

Snad bychom se mohli ještě tázat, kdo byl malířem obrazu? Obraz maloval v 9. století malíř ze školy byzantské, který však znal již i písmo slovanské; byl to tedy buď některý ze sv. apoštolů, anebo někdo z jejich žáků. Tradice vypravuje nám však o sv. Methoději, že byl dovedným malířem, „*pingendi artis peritus*“ (Bollandisté). V tomto případě nedůvěřovati tradici nemáme pražádné příčiny, vždyť víme, že právě v 9. stol. malířství v byzantských klášterích kvetlo. Je tedy nanejvýš pravděpodobno, že obraz maloval sv. Methoděj sám se vši dovedností, jaké byl schopen; vždyť byl to důkaz jeho vděčnosti, lásky a oddanosti k sv. knížatům apoštolským a jejich nástupci.

Pro názor náš, že věnovatelé obrazu jsou sv. Cyrill a Methoděj, mluví ještě nástěnný obraz v basilice sv. Klimenta.

Vejdeme-li nynějším vchodem do podzemní basiliky, vidíme v narthexu po levici obraz slohem a rouchy úplně podobný obrazu, o němž jsme právě mluvili. V prostředku sedí (ne stojí!) Spasitel a žehná řeckým křížem; jemu po boku stojí sv. archandělé Michael a Gabriel a sv. Ondřej a sv. Kliment. U nohou Spasitelových klečí věnovatelé obrazu v rouše liturgickém, úplně totožní s věnovateli obrazu ve sv. Petru; zde jsou to dle jednohlasného svědectví archaeologů sv. Cyrill a Methoděj. Jeden drží v ruce knihu, druhý nádoby podobnou kalichu. Pod obrazem je nápis, skoro úplně již nečitelný; dosti jasně čísti se dá: *peccatore requiem eter...* P. Grisar sám klade obraz do doby kolem r. 870. pro formu *pallia*. Sv. Cyrill nemá na obraze ještě nimbu, tedy, když byl obraz malován, nebyl ještě kanonisován; zároveň s ním je zobrazen i sv. Methoděj jako věnovatel, tedy obraz byl malován ještě před jeho odchodem na Moravu (asi 869 neb 870).

Obraz je votivním darem sv. apoštolů slovanských, je malován za pobytů sv. Methoděje v Římě od malíře byzantského; z toho všeho vysvítá, že sv. Methoděj buď sám obraz maloval, aneb dal jej provésti od svých žáků.

O tomto obraze napsal již de Rossi, že vztahuje se na hrob, jak to označuje nápis bez pochyby náhrobní (... *peccatore requiem eter...*) a celá skladba: osoby klečící před Spasitelem že jsou mrtví zde pochovaní, odporučející se v jeho milosrdenství a mající za přímluvce sv. archanděle a dva světce. Grafity (tužkové nápisy) po stranách dosvědčují, že zde byla pochována osoba, od věřících uctívána. — Dr. Jelić sestrojil na základě těchto znaků novou hypotézi o tělesných pozůstatcích sv. Cyrilla:

Když sv. Cyrill zemřel v Římě (Jelić myslí r. 868.), bratr jeho Methoděj chtěl přenést tělo jeho na Moravu; toho však nedovolil papež Hadrian II., dovolil mu za to, aby pochoval bratra v basilice sv. Klimenta.

¹⁾ Prof. Marucchi: »Les basiliques« (1902), str. 123.: »... un tableau en bois représentant le Sauveur entre S. Pierre et S. Paul; ce tableau n'a pas été fait par Constantin, comme on l'a dit quelquefois; il est du IXe siècle, porte des inscriptions slaves, et fut donné au tombeau de S. Pierre par SS. Cyrille et Méthode; comme S. Cyrille s'appelait aussi Constantin, on voit, d'où a dû venir la confusion.«

Poněvadž však sv. Cyrill nebyl ještě kanonisován, nemohl býti pohřben na bok oltáře; byl tedy pochován v prozatímním hrobě v narthexu. Bratr jeho Methoděj namaloval nad jeho hrobem obraz náhrobní, dříve ještě, než se vrátil na Moravu. Poutníci slovanští, navštěvující hrob sv. Cyrilla, psali po stranách obrazu svá jména — zvyk, který vidíme již v katakombách — odporoučejíce se do jeho přímlyvy; obraz byl pro svůj význam v účtě ještě i tehdy, když už tam těla sv. Cyrilla nebylo.

Když totiž brzy po své smrti Cyrill byl za svatého prohlášen, tělo jeho bylo přeneseno do nového hrobu na pravé straně oltáře. Nad hrobem pak namalovány obrazy představující události ze života sv. Cyrilla: sv. Cyrill křtí bulharského krále Borisa Michala, a sv. Cyrill je poslán ku Slovanům. Obrazy byly provedeny ještě v 9. neb na začátku 10. stol., jak soudí také P. Grisar. Na těchto obrazech sv. Cyrill má již nimbus, kterého na obrazech v narthexu nemá.

Jak jsme již podotkli, zůstal prozatímní hrob sv. Cyrilla pro obraz na stěně i později v účtě, a tím se vysvětluje, že v 11. století proveden byl v narthexu blízko něho obraz jiný, představující přenesení těla sv. Cyrilla.

Obraz je asi dostatečně znám. V prostředku nesena je na márách mrtvola biskupa, za márami kráčí žena, a zdá se, že bolestí a zármutkem lomí rukama. Na jednom boku zobrazen je papež a jemu po boku dva biskupové; na druhé straně čte tentýž papež mši svatou.

Nesnadnější je vysvětlení obrazu. P. Mulooly, de Rossi, Armelini a po nich skoro všichni, kdo psali o tomto obraze, měli za to, že jsou zde zobrazeny dvě sceny: Přenesení těla sv. Cyrilla z Vatikánu do basiliky sv. Klimenta, jehož se účastňuje i papež v průvodu sv. Methoděje — jen papež a on mají nimbus — na boku obrazu prý je pak zobrazeno, jak tentýž papež čte za sv. Cyrilla mši sv. — Kdo je ten papež? Nápis praví, že je to papež Mikuláš I., ač tento umřel dříve, než sv. věrověstové naši přišli do Říma; umělec však chtěl prý tím naznačiti, že je to ten papež, od kterého dostali své poslání. P. Grisar souhlasí, že v obou scénách je to papež Mikuláš I., ale jinak vysvětluje obraz.

Historik papeže Jana VIII., P. Lapôtre T. J., upozornil ho na to, že obraz nepředstavuje nám jednu nebo dvě, nýbrž tři sceny: v prostředku je přenesení ostatků z Vatikánu do basiliky Svatoklimentské, na levo zobrazil malíř, jak papež Mikuláš I. přijímá věrověsty slovanské, na pravé straně, jak tentýž papež čte za sv. Cyrilla mši svatou.

P. Lapôtre však míní, že papež zde zobrazený není Mikuláš I., nýbrž Jan VIII., tedy že nápis je chybný.

Tak vysvětluje obraz i dr. Jelić; a zajisté toto vysvětlení nám lépe obraz objasňuje, než názor starší a názor prof. Marucchiho, ku kterému jak se zdá, v nejnovější době se kloní.

V posledním svém díle „*Les basiliques*“ prof. Marucchi klade si prazvláštní, neočekávanou otázku: Kdo je ten mrtvý? Sv. Kliment či sv. Cyrill? Nápis praví pouze: „*Huc fertur a Vaticano...*“ Kdo? Dosud odpovídalo se jednohlasně: sv. Cyrill. Prof. Marucchi však, jak se zdá, kloní se k názoru, že by to byl sv. Kliment; pro svůj názor nepodává však žádného pozitivního důvodu, snaží se pouze otrásti poněkud důvody, které mluví pro přenesení sv. Cyrilla, totiž: mrtvola je ještě čerstvá, žena za márami má ve tváři výraz bolesti — důkaz, že zde běží o událost nedávnou —; z osob po boku papežově má jen jedna nimbus, sv. Methoděj, jinak by měli nimbus oba. Na tyto důvody Marucchi odpovídá: Malíř nemohl namalovati pouhou

kostru, výraz tváře ženiny je velice pochybný, a biskup s nimbem je svatý Cyrill jako světec, který v tomto kostele byl více uctíván.

Pravděpodobnějším přece zůstává názor, že obraz představuje přenešení mrtvoly sv. Cyrilla, názor, kterého ani Marucchi absolutně nepopírá.

Ať již představuje tento obraz přenešení sv. Cyrilla nebo sv. Klimenta, víme odjinud, že tělo sv. Cyrilla bylo na prosby sv. Methoděje přenešeno do basiliky sv. Klimenta „cum ingenti laetitia et reverentia multa simul cum locello marmoreo, in quo pridem illum praedictus papa condiderat“, a pochovali ho „in monumento ad id praeparato in bas. B. Clem. ad dexteram partem altaris ipsius“ — a „zde na témže místě dějí se na přimluvu jeho četné zázraky“ (Bollandisté). — Jak známo, byl starý kostel sv. Klimenta r. 1084. od Roberta Guiscarda zrušen. Papež Paškal II. kostela neopravil, nýbrž ho zasypal a na kostele starém dal vystavěti na začátku 12. století kostel nový, do něhož dal přenést z dolního kostela jen věci drahocenné, jako: oltář, chorová zábradlí, ambony. Až po rok 1858 nevědělo se o zasypaném kostele pranic, teprve zmíněného roku opět náhodou objeven od P. Muloolyho. Kopalo se tam dlouho, a našlo se mnoho zajímavých věcí.

Byl nalezen i hrob sv. Cyrilla — ale prázdný. Kam se podělo jeho tělo? Při účtě, jaké sv. Cyrill v 11. stol. v Římě požíval — vždyť právě tehdy byl malován obraz přenešení jeho ostatků — nedá se mysliti, že by byli ostatky sv. Cyrilla nechali zasypati; jistě bylo tělo jeho přenešeno do nového kostela. O tom máme i jiné písemné doklady. Dle Dubravia (v 16. stol.) byly ostatky jeho pod oltářem jedné staré kaple v basilice sv. Klimenta nalezeny (?). Baronius praví ve svých poznámkách k římskému martyrologiu (asi r. 1586.): Zázraky slavní (omylem jsou zde jmenováni oba věrovestové) byli pochováni; dověděl jsem se, že jejich sv. ostatky před nedávnem — nuper — pod oltářem téhož kostela (sv. Klimenta) v kapli velmi staré — pervetusto sacello — byly nalezeny. Podobně píše Octav. Pancirolí,¹⁾ že ostatky chovají se v kostele sv. Klimenta.

Dle týchž pramenů asi napsal de Rosi: „Ku konci 16. stol. byly ostatky sv. Cyrilla opět nalezeny v jedné starobylé, jemu zasvěcené kapli u sv. Klimenta.“

Tedy ku konci 16. stol. byly ostatky jistě ještě ve sv. Klimentu; co se stalo s nimi později? Namnoze se myslilo, že byly přenešeny do kostela sv. Jeronýma, slovanským zvaného, a to za papeže Sixta V.²⁾ I Msgr. Matěj Procházka napsal: „Papež tento (Sixtus V., 1585—90) dal tělo sv. Cyrilla z kostela sv. Klimenta do kostela sv. Jeronýma přenést.“ Jak však srovnati tato slova se slovy Baroniovými svrchu citovanými — vždyť toto přenešení by spadalo právě do jeho doby? Mimo to zdá se málo pravděpodobným, že by tělo sv. Cyrilla, apoštola Slovanů, bylo přenešeno do slovanského kostela, aby tam bylo zapomenuto. Při kostele tom byli vždy Slované; kdyby tam tedy bylo bývalo tělo sv. Cyrilla, zajisté by od nich bývalo uctíváno až po dnešní dobu, a nebylo by se toho zapomnělo. Pravdou je, že v kostele sv. Jeronýma uctívá se velká část z ostatků sv. Cyrilla; snad tedy odtud ta domněnka, že by tam bylo tělo celé.

Že tělo sv. Cyrilla i po století 16. zůstalo ve sv. Klimentu, dokazuje jiný pramen od dra. Jeliče citovaný. Z desek úředních z 18. a 27. srpna r. 1798. je jisto, že kosti sv. Cyrilla až po tu dobu chovány byly v mramorové skřínce s pokrývkou pod mensou oltářní v kapli sv. Dominika. Při

¹⁾ Thesauri absconditi Almae Urbis.

²⁾ Papež Sixtus V. dal tento kostel znovu vystavěti.

nešťastné okupaci téhož roku byla basilika sv. Klimenta značně poškozena, kosti sv. Cyrilla zároveň s ostatními byly z tomb vytaženy a rozházeny po zemi (viz Bartolini, str. 125).

Ostatky sv. Cyrilla byly by tedy pro nás již úplně ztraceny.

Bolest naše nad ztrátou tak drahou zmírní se snad poněkud, dovíme-li se, že v téže basilice sv. Klimenta, a to na místě nejsvětějším, máme památky po sv. apoštolech slovanských, o nichž veřejnost dosud málo věděla.

Již r. 1889. napsal de Rossi, vysvětluje enkolpia z 8. stol., nalezená ve sv. Štěpánu: „... Podobně v hrobce (v sepulcrinu) hlavního oltáře sv. Klimenta na Celiu viděl jsem na vlastní oči, když byl prohlížen a zkoumán posvátný poklad, zároveň s kostmi a popelem lidským několik malých a hrubých „sv. zástav“ sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje, kteří donesli s Krimu do Říma ostatky biskupa a mučeníka, jemuž tento kostel je zasvěcen.“

Bliže seznamuje nás s pokladem hlavního oltáře zpráva o prohlídce hrobky, konaná r. 1866. Mimo jiné předměty jsou tam :

1. Nádoba hliněná, již rozbitá, původu římského.

2. Nádoba skleněná, též rozbitá.

3. Tři nádoby dřevěné: dvě větší, jedna menší; z větších jedna není zabarvena, na druhé jsou stopy ozdob květinových, nanesených na bílé půdě.

4. Dřevěné encolpium v podobě kříže; dřevo je jiné, než z jakého jsou nádoby, práce hrubá, tvar nepravidelný; barvy jsou nanesený zrovna na dřevo.

5. Dvě kovová enkolpia; obě mají ještě háčky ku zavěšení.

6. Různé jiné předměty; mezi nimi břídlcová tabulka s nápisy: na jedné straně R E L (reliquiae), na druhé $\frac{\text{Scor}}{\text{XL}}$ (sanctorum 40); dále země promíchaná se zlomky kostí a dřeva.

Enkolpia, jež de Rossi nazývá sv. zástavami slovanských věrověstů, jsou oba křížky kovové (pod č. 5.); dovědět se o nich bližší zprávy, nebylo mi možno.

Technika dřevěné skřínky se stopami ozdob poukazuje na dobu sv. Cyrilla a Methoděje; o ostatních můžeme se právem domnívati, že jsou téhož původu. Jak se dostaly tyto nádoby do oltářního pokladu? Zajisté byly v nějakém spojení s ostatky zde chovanými. Poněvadž však pocházejí asi z doby sv. Cyrilla a Methoda, je nanejvýš pravděpodobné, že jsou to schránky, v nichž naši sv. apoštolé donesli z Krimu do Říma humus s menšími zlomky z ostatků sv. Klimenta.

Tradice vypravuje také, že pod hlavním oltářem jsou mimo ostatky sv. Klimenta a sv. Ignáce i ostatky sv. Cyrilla; a bylo zvykem, uzavíratí do hrobky oltářní mimo ostatky světce titulního i ostatky jiných svatých, jako zrovna v našem případě ostatky čtyřiceti svatých. Proč by tam nebyly také ostatky sv. Cyrilla, jak vypravuje tradice? Ovšem nemíníme tím nikterak velkou část těla světcova, a tradice toho také asi nemíní. Chceme pouze tím říci, že mezi tolika sv. ostatky snad jsou i ostatky sv. Cyrilla.

A kdyby ani tam nebylo ostatků sv. Cyrilla, jsou přece v téže basilice na jiném místě ostatky z těla sv. Cyrilla. R. 1881. daroval sv. Otec část ostatků sv. Cyrilla, které mu poslal opat rajhradský, kapli zasvěcené sv. apoštolům slovanským, by tam veřejně uctívány byly.

ZPRÁVY Z JEDNOT.

Z BRNA.

Ve XXII. schůzi (14 června) usneseno koupiti z daru „Kuřáků“ 50 K a našich 15 K tyto knihy: Album moravských umělců. Brynych: Kříže a kalichy. Čech: Sebrané spisy, díl VI. České květy rok 1903. Halouzka: Životopis Kuldův. Chalderon: Sudí zalamejský. Jirásek: Věk IV., V. Krejčí: Henrik Ibsen. Krejčí: Bedřich Smetana. Kopal: Sebraných spisů doplněk k 11. seš., jež daruje kolega Rudolecký III. Maeterling: Monna Vanna. Mrštík. Rok na vsi. Rais: Půlpáni. Taine: Filosofie umění.

Činnost „Růže Sušilovy“ v r. 1902-3 ukončena schůzí XXIII. Závěrečné zprávy podali: jednatel, oba knihovníci a pokladník. Předseda podal zprávu o finančním stavu „Musea“, vzdal povinný dík velikému příznivci naší „Růže“ vdp. regentovi Antonínu Adamcovi, pak jednatele, celému výboru a všem, kteří porozuměli a přispěli. Na rozloučenou promluvil několik slov, vyličiv kratince dějiny naší „Růže“. původ jména a význam. Za nového předsedu zvolen Ant. Šalomoun (III. r.) a Karel Háňavka (II. r.) za jednatele. Slavnostního rázu dodali závěrečné schůzi kol. hudebníci přednesením: Oktetto: Potpourri (Odeum), quintetto: Zd. Fibich: Maličkosti (Z 1001 noci, č. 2.), Oktetto: Leo Stanovský O. C. (I.): Srbský tanec, jakož i kol. zpěváci, řízení svým sbormistrem Fr. Vybíhalem, předneseným sborem: Svorný duch od Tovačovského.

Sociologický kroužek. — Zájem a porozumění pro studium věd sociálních sdružily nás i letos k společné práci. Hojná návštěva (30 kol.), intenzivní práce oživená nadšením dodávaly všem našim schůzím zvláštního výrazu. Schůze zahájeny koncem prosince a ukončeny velikonoce, konány byly pravidelně dvakrát týdně: účastnily se jich hlavně první tři ročníky. — Úkolem letošního roku bylo, poznati příčiny nynějšího zuboženého stavu rolnického, dělnického a řemeslného, a zároveň uvést prostředky, kterými se snaží křesťanská nauka společenská a hospodářská stávajícímu zlu pomoci. Uvedený program také vyčerpán. Postupovali jsme dle „Sociální otázky“ Biederlackovy (čes. vyd. v katol. knihovně sv. XVI.), kterou si každý též opatřil. Látka dle možnosti rozvedena příslušnými statěmi, hlavně z „Křesťanské Sociologie“ dra. Neuschla, „Agärfrage“, Jäger, „Zemědělské otázky“ Vrbovy, Národního hospodářství dra. Bráfa, „Arbeit und Lohn“, Ebrle.

Při otázce zemědělské zvláštní pozornost věnována bursám, promluveno o obchodu blanko-termínovém vzhledem na stav rolnický a jeho omezení v době nynější, o spojitelných a záložních rolnických. Schůze ukončena rozmluvou o thematu „Sociální otázka v minulosti a přítomnosti“, o němž přednášel v Brně dne 3 února 1903 universitní professor dr. Cyrill Horáček.

Pro příští rok přimlouvám se vřele za to, aby si kollegové, pokud možno, již v prázdninách upravili vhodné přednášky do schůzí a tak zájem hleděli nejen udržeti, nýbrž i zvýšiti. Budoucí činnosti přeje zdárných úspěchů

FR. PROCHÁZKA.

Do kroužku polského, po tříleté přestávce obnoveného, přihlásilo se dvanáct, vytrvalo šest členů. (Facta loquuntur!) Schůze konány dvakrát týdně po 1/2 hodině, v čas nouze jednou týdně po 1/4 hodiny. Čten (11 schůzí): Mickiewiczův: Konrad Wallenrod (11/12 - 19/5) a (5 schůzí) Slowackého: Jan Bielecki 29/3 — 21/5). V Sušilovce předneseny 2 polské básně (z Atenea, Týgod. illustr.) — Věc ta sice vyvolala chvílkové nadšení, ale kroužku osvěžení nepřinesla. — Překvapení způsobil zájem o náš kroužek ve Lvově, jevíci se v soukromých dopisech ctp. Józefa Maktowicze (ze IV. ročníku), jemuž za rady a vyměněné knihy srdečně děkuji.

FR. ŠROM.

Privatně odebírán měsíčník *Ateneum* (kol. Marzy) a čteny knihy: Krasiński: *Noc letnia*, Tredro: *Zemsta*, Morawski: *Wieczory nad Lemanem*, Nowacki: *Pieśń*, Slowacki: *Ojciec zadźmionych*, Hugo, *Mnich*, Arab, *Przegład Polski* a j.

Kroužek apologeticko přírodovědecký navštěvovalo 19 členů vesměs II. roč. Páni totiž z ostatních ročníků nemohli se účastniti, poněvadž kroužek započal teprve 16. března 1903, kdy již všechny volné hodiny zadány ostatním kroužkům. Schůze konány jednou týdně a přednášel v nich podepsaný. Probírána byla hlavně themata týkající se theologie v přírodě. Bylo pojednáno o rostlinách hmyzožravých se zřetelem na spis Darwinův: „*Die Insekten fressende Pflanzen*“. Podány ukázky účelnosti z fyziologie a biologie rostlinné. Obšírně probrány byly různé způsoby opylování. Při přednáškách poukazováno zároveň na jednotlivé momenty apologetické.

Snaha kroužku nesla se hlavně k zamezení jednostranného posuzování autorů, kteří jako badatelé v oboru věd přírodních nestojí na půdě právě katolické, poněvadž i tito mužové mnoho přispívají a přispěli ku prozkoumání tajů přírodních.

Že znalost přírody v tomto směru, pokud totiž souvisí s apologetikou, jest v moderní době důležitá a zejména pro kněze, netřeba dokazovati. Moderní intelligence odmítá theorie a vrhá se na konkrétní případy v přírodě se naskytující, „jichž exaktní řešení a šetření, jak praví Dr. Wettstein, znamenitý fyziolog, má býti podstatnou součástí přírodovědeckého programu.“

„Theorie se musí regulovati střízlivými fakty.“

Kroužek budil zájem a snažil se dostáti svému úkolu. Pánům členům vzdáváme srdečné díky za laskavou pozornost a prosíme, by příštího roku byl kroužek hojně navštěvován.

FR. HYACINTHUS NOVÁK, OC.

Včelařský a ovocnický kroužek těšil se i letos značné návštěvě. Ve včelařství práce kroužku vypočtena vždy na dvě léta; připadla tudíž pro letošek část první, látka čistě theoretická. Promluveno obšírně o důležitosti včelařství vůbec, hlavně vzhledem na poměr ku ostatním odvětvím hospodářským, o důležitosti včel jako nutném článku řetězu přírodního, a konečně o mravní a zušlechťující stránce včelařství. Obšírněji pak pojednáno o dějinách a literatuře včelařské. — Následovala stat' o včelstvu, společnosti organické a pak přikročeno ku anatomii a fyziologii včel, jež probírána dle nových bádání mikroskopických, dle tabulek prof. Bauše a obrazů Lachmannových. — Dále probrány statě: životní úkol jednotlivých členů rodiny včelí, Gerstungův názor o organickém vztahu jejich, theorie o parthenogenesi Dzierzonova a protivníků jeho Dickla a Dra. Harazima; mluva včelí dle zkoumání P. Stahaly a přednáška: Instinkt či rozum včel, jako odvěta proti něm. názorům red. Rotha a Liedlofa. — Přednáškou o nepřátelích včel práce kroužku letošního roku skončena. — Ovocnický kroužek konal jen několik schůzí, v nichž podáno několik praktických pokynů o zakládání zahrad atd. — Pro nedostatek pomůcek, za jichž půjčení předseda žádal u Zem. ovocnického spolku, práce kroužku zastaveny. Teprve koncem roku slavný ovocnický spolek dovolil, aby pomologický ústav zapůjčil kroužku všech svých pomůcek, pokud jich sám potřebovati nebude. Příštím rokem tedy kroužek započne zdárnější činnost.

FRANT. ŽŘÍDKAVESELÝ.

Časopisy a knihy odebírané od členů jednoty: Akkordy (Fr. Kyselý), *Aletheia*. Atlas botanický. Babička (jub. vydání B. Kočího). *Besedník* (ruský). Cyrill. Časopis katol. duchovenstva. Časové úvahy. Česká mysl. Český časopis historický. Český Kneipp. Dom in Svet. Duch katolické obnovy. Ehrenberger, Sebrané spisy. *Ss Eucharistia*. Dr. Flajšhans, Písemnictví české. Foerster, Cestou kříže. Hlas (slovenský.) Hlídka. Katolická knihovna vzdělávací. Kazatel. Knihovna světových kazatelů. Svatopluk Čech, Sebrané spisy. Julius Zeyer, Se-

brané spisy. Homiletická knihovna. Český lid. Dr. Isidor Zahradník, Postní kázání. Improperie Světová knihovna. Brynych, Katechetická kázání. Kazatelna. Duchovní knihovna. Echo z Afriky. Včela moravská. Výbor dramat Calderonových. Dramatická díla W. Shakespeara. Kopal, Sebrané spisy. Kosmák, Sebrané spisy. Kritická knihovna. Křesťanská škola. Lenz, Učení Jana Husi. Byl-li Jan Hus mučeníkem? Lidová knihovna. Ludmila, Máj. Museum. Náš Domov. Nový Život. Obrázková revue (České Květy). Obzor. Osvěta. Poklad věřících. Polívka, Květena. Quartalschrift. Rádce duchovní. Rozhledy po lidumilství Ruská knihovna. Růže dominikánská. Dr. Sedláček, Výklad žalmů. Sienkiewicz, Spisy. Slova pravdy. Slovanský Přehled. Stará Praha. Světlá, Sebrané spisy. Včela česká. Věda a práce. Věstník katolického duchovenstva. Věstník ústřední matice školské. Vlast. Vychovatel. Vychovatelské listy. Živa. Život paedagogický a j.

Noviny: Drak, Hlas, Katolické Listy, Malá Haná, Moravská Orlice, Obrana práce a dělnictva, Selské Hlasy, Stráž, Correspondenzblatt, Věstník katolického duchovenstva a j. — Časopisy jinojazyčné: La Groix, Katoliški Obzornik, Obzor (slovinský), Slovenec, Slovenski Gospodar, Lužica, Przegląd powszechny, Przegląd polski, Literaturno-naukovij Vistnik, Zora (Na Dunaju), Rod ugosl. akademie (Zagreb), Ateneum (polské). Voditelj (Maribor).

Knihovna alumnátská odebírá: Biblische Zeitschrift, Biblische Studien, Hlídky, Památky archaeologické, Niederle, Věstník slovanské filologie a starožitnosti, Česká knihovna zábavy a poučení, Časopis Musea českého, Časopis moravského Musea zemského, Duchovní knihovna, Vzdělávací knihovna katolická, Aletheia, Eucharistia, Slov. Přehled, Morav. hospodář, Zeměděl. Politika, Selský Archiv, Sborník věd právních a státních, Věstník české Akademie, Divus Thomas, Tübinger Theolog. Quartalschrift, Linzer Quartalschrift, Innsbr. Zeitschrift für kath. Theologie, Die Wahrheit, Natur und Offenbarung, Die Kultur, Historisch-politische Blätter, Allg. Literaturblatt, Lit. Handweiser, Lit. Rundschau, Soc. Rundschau, Monatschrift für christl.-soz. Reform, Röm. Quartalschrift, Beiträge zur Gesch. der Philosophie d. Mittelalt, Stimmen aus M. L., Ambrosius, Christl. paedag. Blätter, Bibliothek der kathol. Paedagogik, Sammlung der bedeut. paedag. Schriften, Vychovatelské listy, K. Missionen. K. Schulzeitung, Raphael, Monika, Nothburga, Schutzengel, Stern d. Jugend, K. Seelsorger, Nuntius Rom., Archiv für das Kirchenrecht, Strassburger Theolog. Studien, Das hl. Land, Sendbote d. g. Herzens J., Škola B. S. P., Květy Mariánské, Anděl Strážný, Frankf. zeitgem. Broschüren, Mitteilungen des k. k. Zentralkommission zur Erhaltung der Kunstdenkmäler, Lehner, Dějiny umění národa českého, Kuhn, Allgemeine Kunstgeschichte, Gebauer, Staročeský Slovník, Thesaurus linguae lat., Zeitschrift für die Geschichte Mährens, Zeitschrift des deutsch. Palestinaverains, Národohospodářský Obzor, Včela Moravská, Veröffentlichungen aus dem Kirchenhistor. Seminar München, Forschungen z. chr. Literatur u Dogmengeschichte a j.

Členové dědictví: Dědictví sv. Cyrilla a Methoda 73, Dědictví sv. Prokopa 2, Děd. sv. Mohorja 1, Družstva Vlasti 1, Družstva Hlasu 1, Matice chorv. 1, Matice hodonské 1, Matice lipnické 1, Matice moravské 1, Vlast Mus. spolek v Olomouci 1.

Konkurenční práce o tematě: „Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvláště,“ podali 3 bohoslovci, z nichž první cenu 40 K obdržel Martínek Frant. (III. r.), druhou 20 K Procházka Fr. (III. roč.), třetí 20 K Háňavka Kar. (II. roč.)

Hojného požehnání nástupcům přeje

PŘEDSEDA.

Z OLOMOUCE.

Letní semestr pro činnost Lit. Jednoty vždy poněkud dříve se končí, ale přes to práce v něm vykonaná svědčí o pílí členů. Byloť pracováno nejen obvyklými přednáškami v jednotlivých odborech, nýbrž i kromě toho podáno hojnost nových prací k dvěma liter. soutěžím. Tak soutěže, vypsane se zvláštní štědrostí k letoším jubilejním slavnostem naším kuřáckým spolkem „Bosnou“, účastnilo se 11 prací, a k druhé soutěži Lit. Jednoty odevzdáno prací 15, z nichž některé vynikaly nejen objemem, nýbrž i obsahem založeným na delším studiu thematic.

V kroužcích konány pravidelně přednášky třikrát za týden, při čemž rozdělené odbory kroužku apologetického se vždy střídaly.

I. a) V odboru apologeticko-dogmatickém, jehož řízení převzal v II. běhu Fr. Plesník, probíráno učení Husovo po stránce dogmatické a zvláště sledován genetický vývoj odchylné jeho nauky těmito přednáškami: 1. „Hus o církvi“ (Fr. Plesník, II.) 2. „Milost boží dle Husa“ (J. Minář, III.) 3. „Husovo učení o následcích těžkého hříchu“ (Fr. Fibiánek, II.) b) Odbor exegetický (řízený opět Fr. Šverdíkem, III. r.) všiml si mladých věd orientálních, pro exegesi dnes nevyhnutelných; měl 3 přednášky: 1. „Jak došlo k rozřešení klínových nápisů?“ (Ferd. Foltýnovsky, I. r.) 2. „Překlad dějin assyrsko-babylonských“ (B. Vařák, II.) 3. „Ukázky z klínové literatury“ (Fr. Šverdík III.) c) Přednášky v odboru historickém (za vedení Fr. Jemelky, III. r.) dotýkaly se důležitých momentů v naší historii a byly tyto: 1. „Působení sv. apoštolů Cyrilla a Methoda v Bulhařích osvětleno srovnáním pramenů“ (J. Macůrek, III. r.) 2. „Několik kritických poznámek na obranu dějinné postavy sv. knížete Václava“ (Jemelka, III. r.) 3. „Husův gleit“ (Ad. Běhal, III. r.)

Sociologický kroužek (vedl v II. běhu A. Kolář, II. r.) měl za předmět svých přednášek poměry stavu rolnického, jež probral v těchto themech: 1. „Historický vývoj rolnictva“ (F. Eliáš, I. r.) 2. „Zemědělské dělnictvo“ (Vojt. Bena, II. r.) 3. „Příčiny úpadku zemědělství“ (V. Bena, II. r.) 4. „Naše úvěrnictví“ (A. Kolář, II.) 5. „Plodinová bursa“ (Václ. Frait, II.) 6. „Postavení rolníků v Rakousku“ (A. Kolář, II.) 7. „Osobní úvěr rolníka“ (A. Kolář, II. r.)

III. Kroužek literárně-umělecký (řídil Ant. Číhal, II. r.) probíral o přednáškách zvláště zajímavá, časová theme: 1. „Slovo k padesátým narozeninám J. Vrchlického“ (A. Sahánek, I. r.) 2. „Novodobé malířství české“ (Ad. Běhal, III. r.) 3. „Nejnovější nálezy palaeolithické po umělecké stránce“ (Ant. Číhal, II. r.) 4. „Idea slovanské vzájemnosti, její úspěchy v poslední době“ (R. Kužela, II. r.) 5. „Úpadek naší paramentiky a reforma její prováděná Křesťanskou Akademií v Praze“ (Jar. Izák, II. r.) 6. „Pavel Országh Hviezdoslav“ (Fr. Jemelka, II. r.) 7. „Dramatičnost v poesii a umění výtvarném“ (L. Reček, I. r.) 8. „Zásadní stanovisko katolicismu vůči umění“ (Ant. Číhal, II. r.)

IV. Kromě těchto kroužků konány byly přednášky v novém kroužku anti-alkoholickém, a to z počátku roku privátně, později pak zároveň s jinými každou neděli. Přednášky byly tyto: 1. „Podstata alkoholu. Co je alkoholismus?“ (Konařík, IV. r.) 2. „Vliv lihovin na ústrojí tělesné“ (Kestl, IV. r.) 3. „Alkoholismus a mládež“ (Konařík, IV.) 4. „Vliv lihovin na ústroje nervové“ (Růžička, IV. r.) 5. „Vliv alkoholismu na život rodinný“ (Vaněk, IV. r.) 6. „Úloha učitele v boji proti alkoholismu“ (Konařík, IV. r.) 7. „Pijáctví ve světle víry a mravnosti“ (R. Váňa, III. r.) 8. „Obrana abstinence“ (Konařík, IV. r.) 9. „Obrana proti alkoholismu“ (Konařík, IV. r.) 10. „O spolicích střídmosti“ (Kestl, IV. r.) 11. „Úloha státu v boji proti alkoholismu“ (Váňa, III. r.) 12. „Úloha ženy v boji proti alkoholismu“ (Konařík, IV. r.) 13. „Zkušenosti kněze-abstinenta“ (Dopis kněze v duchovní správě pracujícího.) 14. „Alkoholická

otázka a duchovenstvo“ (Vrchovecký, IV. r.) 15. „Alkoholismus v dějinách vůbec a v Lutherově reformaci zvláště“ (Vašek, I. r.) 16. „Hospodářská stránka alkoholismu“ (Koželuha, III. r.)

Plenárních schůzi v II. běhu bylo pět; hudební část jejich programu obstarali pokaždé s velikou ochotou a též se znamenitým úspěchem naši hudebníci, jimž tuto povinné díky vzdáváme. Pořad těchto schůzí, na nichž bylo vždy účastenství hojné, byl tento: I. schůze: I. Ch. de Bériot: Andante de Concerto VII. (Zatloukal housle, Martinů klavír) 2. Sv. Tomáš Aquin. a filosofie dnešní (Hrachovský, III. r.) II. schůze: 1. L. von Beethoven, Allegro de Quartett, op. 18. č. 1. (Quartett: Zatloukal a Hromádka z III. r., Bartošík, II., Slezáček, I. r.) 2. „Encyklika sv. Otce „Rerum novarum“ (Frait, II.) III. schůze: 1. Antonio Zeni: Ukolébavka (Zatloukal, Martinů.) 2. „Strany na Slovensku a bohoslovci“ (Jar. Hlobil, IV. r.) IV. schůze: „Unie Malorusů“ (Zlámal Old., III. r.) V. schůze: 1. Ant. Dvořák: Scherzo, (Quartett: Zatloukal, Hromádka, Bartošík, Slezáček.) 2. „Sv. Otec a studium biblické“ (Foltýnovský, I.)

K doplnění počtu prací II. běhu budtež ještě uvedena ona themata prací konkurenčních, která nebyla přednesena v kroužcích anebo uveřejněna. Jsou to: 1. „Nástin dějin selského stavu na Rusi“ (Skácel, III. r.) 2. „O mučennících“ (Ant. Dokoupil, III. r.) 3. „Diluvium a potopa“ (Kavík, III. r.) 4. „Kněz sociologem“ (Bena II. r.) 5. „O mzdě“ (Frait, II. r.) 6. „Rokoko“ (Scénická báseň z paší) (L. Reček, I. r.) 7. „Čudnost v křesťanství“ (B. Konařík, IV. r.) 8. „Ze studia o vůli“ (Hrachovský) 9. „Fede e scienza“ (Překlad. Minář, III. r.) 10. „Panenství Matky, apolog. studie N. Z.“ (Odvalil III. r.) 11. „Možno-li historicky odůvodniti uzavření kanonu St. Z. za Esdry a Nehemi?“ Kritická studie z apologie St. Z. (Jašek, II. r.) 12. „Madonna v umění výtvarném“ (Ant. Číhal, II. r.) 13. „Dějiny hudby v zemích českých“ (F. Foltýnovský I. r.) 14. „Kterak se řeší otázka ženského proletariátu?“ (F. Eliáš, I. r.) 15. „Omne vivum ex vivo“ (Katal, I. r.) „Mravní zásady společenského a rodinného života v národních písních slovanských“ (Reček L., I.)

Pohled na tuto úhrnnou činnost, v čase poměrně krátkém bohatě vyvinutou, budiž nám novou pobídkou k úsilovné práci literární, která dnes přešla už skoro mezi povinnosti kněze; a proto příprava k ní jest povinností bohoslovce. Volby do výboru Lit. Jednoty pro příští rok vykonány 16. května, a to s tímto výsledkem: Předsedou zvolen: František Jemelka, ze III. r., dosavadní jednatel Jednoty; jednatelem pak Adolf Jašek, z II. r. Ostatní členové výboru jsou dle roků tito: z III. r.: František Odvalil, Robert Váňa, Oldřich Zlámal; z II. r.: František Jemelka, Arnost Kolář, Rudolf Kužela; z I. r.: Filip Eliáš, Ferdinand Foltýnovský a Leopold Reček. Srdečný pozdrav všem bratrským Jednotám!

PŘEDSEDA.

Z ČES. BUDĚJOVIC.

Na XVIII. schůzi „Lit. jednoty Jirsík“ 15. března: Předseda básníku: „Rád vzpomínám“, kol. Čech (I.) „Boj o rukopisy, založení Athenea a Času.“

XIX. 22. března: Předseda básníku: „Věnování novosvěcencům“, kol. Čech (I.) „Dekadentism.“

XX. 29. března: K. Čech (I.) „Šalda, Procházka, Karásek, Opolský.“ K. Poustka (IV.) „O oslavách M. J. Husa.“

PŘEDSEDA.

Literární kroužek. V XV. schůzi dokončil kol. Kostka (III.) svoji práci: „Kř. socialismus v otázce řemeslnické.“ Kol. Kordík (II.): „Kdo snáže rozlušti sociální otázku: Protestantismus či katolicismus?“

XVI. schůze. „Otázka školská.“ Kol. Šanda.

PŘEDSEDA.

Včelařsko-hospodářský kroužek. Dne 19. března v XV. čl. schůzi probral kol. Jančar (II.) thema: „První jarní snůška“ a kol. Steinbach (III.) „Hlavní zásady chovu dobytka.“ V XVI. schůzi pojednal kol. Jančar (II.) „O rojení“ a kol. Steinbach (III.) „O nemocech dobytka.“

Dne 18. května t. r. zavítal k nám proslulý a oblíbený zemědělský inspektor p. Dumeck, aby jako každoročně, vykonal i letos týdenní cyklus přednášek hospodářských. Předmětem poučných a velice poutavých přednášek bylo thema „Chov hospodářského zvířectva.“

JEDNATEL.

Funkcionáři „Lit. jednoty Jirsík“ pro rok 1903—1904. Předseda kol. Vítek (III.), jednatel kol. Jiran (III.), pokladník kol. Vacek (II.), knihovník (domácí) kol. Skalický (II.), knihovník (venkovský) kol. Čech (I.) Knihovna udělena obci Nakří u Netolic a dáno několik svazků již založené knihovně bohoslovecké ve Sv. Janě u Velešína.

Literární jednota odebírala: Alétheiu, Božetěcha, Časopis přátel starožitností, Náš Domov, Hlídku, Květy České, Kroniku Slezskou, Lid Český, Osvětu, Přehled Slov., Pohľady, Slovník Naučný, Věstník Ú. M. Š. Jednotě předplatili kol. Vacek (Zvon, Lumír, Dílo, Besedy Lidu), kol. Šiman (Čechii), kol. Svoboda (Nový Život) Gratias!

Kroužek sociální a včelařsko-hospodářský: Meč, Naše Listy, Naše Zájmy, Obnovu, Obranu práce a dělnictva, Selku, Selské Hlasy, Selský List, Stráž (vodňanskou, třebíčskou, na horách.) — Českosl. Matici rolnickou, Česk. Včelaře, Leipziger Bienenzeitung, Melišův Rozhled, Pražské Hospod. Noviny, Svět Zvítat.

Mimo to se četly a mnohé i ve více exempl. odebíraly: Časové Úvahy, Čas. katol. duchovenstva, Česká Žena, Echo, Eucharistie, Hom. knihovna, Katol. Listy, Kazatel, Kazatelna, Libuše, Klatovské Listy, Lidové Listy, Ludové Noviny, Ludmila, Máj, Ohlas od Nežárky, Posel od Čerchova, Pošumaví, Slova Pravdy, Věstník kat. duchovenstva, Vlast, Zvon. — Pisemný styk udržován s bohoslovci Slováky v Ostřihomě, jimž zasláno 30 knih poučných. Do některých obcí zaslány byly po přečtení: Lidové Listy, Meč, Naše Listy, Naše Zájmy, Obnova, Selské Hlasy, Stráž. Péči horlivého kol. Vacka půjčovány byly budějovické „Nár. Jednotě Pošumavské“: Zlatá Praha, Nový Život, Český Lid, Slov. Přehled, Zvon, Máj, Slov. Obzor, Zvěsti (rusko-český.) Causeries françaises. — Z bohoslovců bylo letos 45 členy „Nár. Jedn. Pošum.“ jednak v Budějovicích, jednak v rodných místech. — V letoším roce poděleny byly: Ústav hluchoněmých (nadílka mikuláš.) 20 K 20 h; Škola v Bližejově 8 K; Matiční škola v Prapořišti u Domažlic 9 K 10 h; Matice (za vydražený doutník) 10 K; Fara v Střešovicích 12 K 30 h; Nár. Jedn. Pošum. I. r. 18 K 60 h; Nár. Jedn. Pošum. II. r. 16 K 40 h. Objednáno společně od „Ústř. Matice Školské“ dopisnic za 56 K 40 h. Mimo to dáváme měsíční příspěvky na „Vincence“. „Na kaplanku“ objednali sobě bohoslovci knih za 6337 K 47 h, vedle soukromých objednávek. — Četní z kolegů zaslali i letos zdařilé články do některých listů cvičíce se tak k budoucí práci osvětové i apologetické. — Všemohoucí žehnej silám mladým, kéž přispějí jednou k obrodu a k obraně kýžené. Jarý vznět duší planoucích pro Boha, církev a vlast nikdy kéž neochabne v boji životním, nechť i venku plane jasně a svítí jako v tišině seminářské. Všem jednotám: „Zdař Bůh!“

ANT. SVOBODA, t. č. předseda.

Z PRAHY.

IX. řádná schůze R. S. dne 4. května 1903. Kol. Pilík (III. r.) přednesl I. část (všeobecnou) své práce „O včelařství“, v níž pojednal theoreticky o druzích včel a jejich vývinu.

X. řádná schůze R. S. dne 11. května 1903. P. Pilík dokončil svou práci „O včelařství“, v kteréžto části podal mnohé praktické pokyny o chovu včel.

Výsledek těchto přednášek jest založení „Včelařského kroužku“ v rámci Růžky Sušilovy, jehož úkolem jest rozšiřovati mezi bohoslovci důkladnou známost o včelách a zároveň prakticky pěstovati včely. Kroužek přistoupil za člena „Zemského ústředního spolku včelařského“ v Čechách, od něhož dostal darem dva úly a nejpotřebnější nářadí. Správu kroužku mají v rukou pp. Lilík, předseda, a Mrázek (II. r.), jednatel. Stanovy kroužku, těmito pány vypracované, schváleny byly vdpp. představenými, kteří přislíbili kroužku svou podporu.

XI. řádná schůze R. S. dne 18. května 1903. Kol. Müller (VI. r.) podal poutavým způsobem rozbor Zeyerovy legendy „Pod jabloní“, pojednav ku konci také o hudbě Sukově, která úzce přilehá k myšlence legendy Zeyerovy. —

XII. řádná (slavnostní) schůze dne 25. května 1903 pořádána k uctění památky v P. zesnulého kněze a vlastence, kanovníka B. M. Kuldy. — Pěvecký kroužek R. S. přednesl Bendlův smuteční sbor: „Mezi kvítím“; po té kol. Diviš recitoval svou báseň: „Za B. M. Kuldou!“ (vyšla v 9. čísle „Českých Květů“). Životopisný nástin zesnulého podal kol. Havelka. Schůze zakončena byla sborem „Na Moravu“. Průběh schůze byl velmi zdařilý.

XIII. řádná schůze R. S. dne 2. června 1903 Před zahájením schůze promluvil krátce vdp. rektor Jan Říháněk o některých uměleckých památkách v kn. arc. semináři a přislíbil, že požádá některého umělce, aby v budoucím roce seznámil bohoslovce s památkami semináře. — Kol. Diviš přednesl pak první část své řeči „Zakládejme záložny Raiffeisenovy!“, v níž pojednal o úpadku rolnictva, kterému dá se zabrániti jen svépomocí rolnictva, hlavně pak zakládáním Raiffeisenek. — Na to přečtena žádost akademického klubu „Komenský“ za darování nějakých knih pro knihovny zakládané českými akademiky na ohroženém Ostravsku.

XIV. řádná schůze R. S. dne 15. června 1903 za slabé účasti členů P. Diviš dokončil svou řeč „Zakládejme záložny Raiffeisenovy!“ pojednav v této části o složení podobných záložen. — Za revisory účtů R. S. zvoleni byli ctp. Pilík a Kobliha (I. r.)

Letošní činnost zakončila R. S. valnou hromadou dne 25. června. Přítomen byl také vdp. vicerektor Stella. Zprávu jednatelskou přečetl kol. Havelka. Po té podali revisori účtů své zprávy o stavu jmění R. S. a na to v delší řeči rozloučil se p. předseda Soukup s členy R. S. přeje i další činnosti její mnoho zdaru. Po řeči jeho ujal se slova vdp. Stella děkuje jménem přítomných p. předsedovi za jeho horlivost a snahu, aby R. S. co nejvíce zkvétala. Vybízeli pak i ostatní k horlivé práci a slíbil, že i dále bude bedlivě sledovati činnost R. S. jako dosud a ji co nejvíce podporovati. — Sbor pěvecký přednesl Bendlovu kozáckou píseň a Srbův sbor: Za svítání.

Jako lonského roku, tak i letos přispívali mnozí bohoslovci do různých časopisů a také mnoho časopisů v semináři se odebírá. VÝBOR.

Z LITOMĚŘIC.

Počátkem listopadu m. r. rozčeřila se tichá hladina našeho všedního života; sáhnuto zase po delším čase k jakés takés organizaci zdejší české menšiny, ve formě čtenářského kroužku. Milené kollegy naše českoslovanské zajisté překvapí tato zvěst tohoto nového našeho probuzení; dejž Bůh, by se tak stalo! Jak asi mnohým ctihodným p. kollegům známo, existovala zde as před 10 roky tak zvaná „Jednota českých bohoslovců.“ Ta však poznenáhlu zanikala, až konečně stálým ubývááním českých bohoslovců byla zrušena. Teprve po dvou letech na to učiněn nový pokus o založení „Čtenářského kroužku,“ jemuž dovoleno odebíráti několik

časopisů. Ježto pak počet alumnů Čechů stále se úžil, zrušen i tento živořící kroužek, tak že poslední 2—3 roky byli jsme zde, abych tak řekl, bez života. O schůzích neb docela o nějakých přednáškách žádné řeči! Div skoro, že jsme letošním rokem, přičiněním několika uvědomělých kolegů poněkud procitli. Kroužek náš čítá nyní 23 členů, zdejších to Čechů; počet, bohužel skrovný, který se letošním svěcením značně zmenší, nepřibudou-li nám příštím rokem členové noví. — Z časopisů a jiných spisů odebírány byly: Aletheia. Časopis katolického duchovenstva. Časové Úvahy. Obrázková Revue (České Květy). Brodský: Sebrané spisy. Brynych: Kříže a kalichy. Ehrenberger: Sebrané spisy. Echo z Afriky. Hlídka. Kazatel. Kazatelna Kopal: Sebrané spisy. Kosmák: Sebrané spisy. Křesťanská škola. Ludmila. Lhotský: Výklad katechismu. Museum. Náš domov. Osvěta. Quartalschrift. Rádce duchovní. Noviny: Katolické Listy, Hlas, Obnova, Naše Listy a Věstník katolického duchovenstva.

Dne 15. června slavil milený náš p. ředitel Msgr. Prof. Dr. František Kordač 25leté kněžské jubileum. Za tou příčinou pořádána v neděli 14. června v seminářském sále akademie. Vybraná společnost v čele s J. Ex. ndp. biskupem byla přítomna. Výkony pěvecké i řečnické střídaly se tu ve vybraném pořádku. Slavnost zahájena sborem: „Laudibus virum,“ od J. B. Molitora. Na to přednesena latinská řeč úvodní. 3. „Jubilare Deo,“ sbor od C. Aiblingera. 4. Báseň německá: Des Priesters irdische Aufgabe. 5. „Sacerdotes Domini,“ sbor od V. Engla. 6. Báseň něm.: Des Priesters charitative Tätigkeit. 7. „Juravit Dominus,“ sbor. 8. Báseň něm.: Glück und Heil dem Jubilar. 9. „Justus ut palma,“ sbor od J. B. Molitora. 10. Báseň česká: Blahopřání Veleđ. Oslavenci. 11. „Juveni David,“ sbor od F. Witta. 12. Báseň česká: Sláva Veleknězi. 13. „Laudate Dominum,“ sbor od C. Etla.

Toť asi náčrtek zdejších poměrů; jsouť sice dosti trudné, než my přece začínáme doufati v lepší budoucnost. — Pozdrav bratrským jednotám! Sk.

Z redakce „Musea“.

Ku zprávě uvedené v „**Moravské Orlici**“ v Brně, ze dne 10. července 1903 pod záhlavím „Reforma církevní“ prohlašujeme, že **naprosto nesouhlasíme a souhlasiti nemůžeme s názorem, jen nedopatřením a přehlédnutím uvedeným v „Museu“ č. 4. v článku: „Proč se nestal K. Havlíček-Borovský knězem“**, který napsal Antonín Mlynář, bohoslovec z Prahy, jmenovitě s výrokem na str. 178: „Toť požadavky, s kterými snad z největší části každý souhlasí. Čeho dožadoval se Havlíček již tehdy, toho, jak známo, dožaduje se duchovenstvo doby naší též; znal tedy Havlíček poměry v církvi velmi dobře a požadavky jeho nejsou nikterak přehnané.“

Ostatně pražský autor článku sám napsal na konec své práce k delšímu „Dodatku“, z nedostatku místa v letoším „Museu“ již neotisknutému: „Nikdo nemysli, že se všemi zde uvedenými názory souhlasíme. Než, není účelem těchto řádků kritisovati Havlíčka, nýbrž usnadniti bližší jeho poznání. Každý učiní si o jednotlivých myšlenkách svůj zajisté správný úsudek.“

U. L. Staatsanwaltschaft
Preis: 31 / 19 24 hr 50

1001-77

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVEN ČESKOMORAVSKÝCH

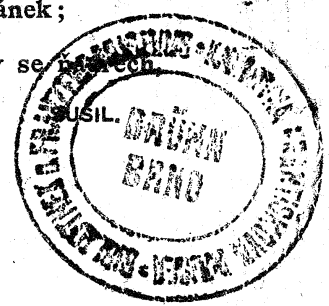
ROČNÍK XXXVI. = Č. 1. = (Prosinec) = = = = =

2

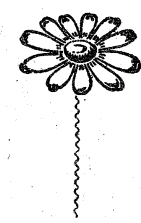
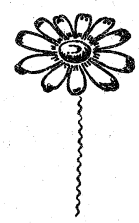
36-37
1902-03

Dvě krásce spanilých duše mé ovládnulo stánek;
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích milují sestersky se
Každá půl, každá má moje srdce celé.

POŘADATEL KAREL ENDŠ = = = =
NAKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY« = =
V BRNĚ 1901 = = = = =

———— Vychází čtyřikrát ročně. ————

Obsah 1. čísla.

ANT. SVOBODA: Náš dluh.*

JOS. TOMAN: O původu organismů.

JAKUB DEML: Samoty.*

— Když věky zemřely*...

FERD. ČECH: J. K. Huysmans »La Cathédrale«.

F. ODVALIL: Stará pohádka *

FR. KRCHNÁK: Leží-li v mezdni smlouvě pracovní právo účasti na zisku podnikovém?

ANT. SVOBODA: Z jisker života.

KAREL ENDL: Katolicismus principem pokroku.

VEL. KUŽELA: Hřbitovní echo.*

(O.) Jitro.

X. KAŠPAR: Na březích klidu.*

— Mou lásku vzkříšenou.*

FLORIAN FENCL: Budme též žurnalisty!

(O.) Rusové o Tolstém

Zpráva o sjezdě bohoslovců na Velehradě.

Zprávy z jednot. Dopisy. Rozmanitosti.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVII. (LXVII.) Sešit 10.

Český časopis historický. Vydávají Jar. Goll a Josef Pekař. Nakladatelé: Bursík a Kohout v Praze. Roč. VII., sešit 4

Obrázková revue, ilustrovaný časopis pro zábavu a poučení. Pořádá Dr. Antonín Podlaha. Roč. III., č. 1. a 2.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařizena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí. Sešitem 6. dokončen ročn. II.

Hlas. Mesačník pro literaturu, politiku a otázku socialnu. Redaktoři Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 1. 4.

Kazatel Homiletický čtvrtletník. Redaktoři: Dr. J. Isidor Zahradník a Dr. Robert Neuschl. Nákladem knihkupectví R. Prombergera v Olomouci. Roč. IX., č. 1. Předplatné 7 K, na část socialně-homiletickou samu K 1:20.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze. Obsah velmi bohatý a praktický. Roč. VIII., číslo 11. 12.

Katolišši obzornik. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Setnik V. Zvezek III. v Ljublani 1901.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K 80 h i s poštou. Adresa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č. 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. X., č. 24.

Obrana pravdy křesťanské ve veřejném životě, vychází 5 a 20. v měsíci. Redakce a administrace Praha, 20. II. (Pštrosova ulice.)

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltární. Majitel, vydavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč. VI., číslo 12.

Lidová knihovna. Sbírka populárních spisů pro náš lid. Dílo II., sešit 4.

Inkvizice (církvní, španělská, protestantská a židovská) **ve světle pravdy.** Dle různých pramenů napsal Václav Oliva. V. Kotrba v Praze 1901

Vzdělávací knihovna katolická, sv. XVII. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. A. Podlaha: **Louis Leroy: Katolická filosofie dějin** Z francouzského přeložil Vojtěch Kameš. V. Kotrba v Praze 1901. Cena 80 h

Význam a důležitost starokřesťanských památek a pomníků pro vědu a náboženství. Podává Dr. Jos. Tumpach. Nákladem V. Kotrby v Praze 1901. Cena 1:30 K.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 12, cena 60 hal. Díl druhý V. Kotrba v Praze 1901.

Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Sepsal F. Vigouroux. Páté vydání. Z frančiny přeložil prof. Ant. Podlaha. S četnými vyobrazeními, mapkami a plány dle nákrešů abbé Danillarda, architekta. Dílo schválené listem Sv. Otce Lva XIII., ze dne 20. srpna 1887.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov, Nový Jičín. Roč. VI., č. 11 a 12

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC Fr. Cyr Vlk. Administrace V. Č. P. 128 III. v Praze. Roč. IX. seš. 8 11.

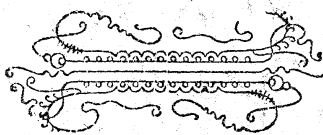
Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč. XXII., č. 3. Dílo 121. V. Kotrba v Praze 1901

Ludmila. Sbírka četby pro český lid. Roč. IV., sv. 1 a 2. V. Kotrba v Praze 1901.

Anarchisté a jich učení. Napsal JUDr. Fr. Hermann. Nákladem V. Kotrby, Praha 200/II. Sešit 9, cena 20 kr.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží č. 14.

Rozkvět. Volné rozhledy po náboženství, životě a umění. Roč. I., č. 4., Olomouc.
Rozvoj. Revue pro veřejný život, vědu, literaturu a umění. Roč. II., č. 30. a 31.
 Redakce v Praze, Žižkov. Administrace v Olomouci.
Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVII., č. 11. a 12.
Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dom.
 Red. P. G. Konečný, Ord. Praed. v Praze Roč. XV., č. 7.
Serafinské květy, časopis terciářů českoslovanských, vychází 1. každého měsíce.
 Redaktor a vydavatel Eduard Jílek. Redakce v Zábřeze, administrace v Olomouci. Před-
 platné na rok 2 K. Roč. I., č. 1.
Vrhbosna. U Sarajevu, God. XV. Broj. 21 - 22.
 Dr. Josef Tumpach: **Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků kře-
 stanských.** Kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze. 1901. Cena 90 h.

19 3 22
Post № 2

150
Vychází čtyřikrát ročně.

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI. = Č. 2. a 3. = (Březen) = = = = =

POŘADATEL KAREL ENDL = = = =
NAKLADEM »RUIŽE SUŠILOVÝ« = =
V BRNĚ 1902 = = = = =

Prosíme o laskavé zaslání do- a předplatného.

Obsah 2. a 3. čísla.

JAKUB DEML: Slova.

J. ŠVERDÍK: Hexaëmeron v exegesi.

F. ODVALIL: Těm radost buď plná *

FR. KRCHNÁK: Leží-li v mezdni smlouvě pracovní právo účasti na zisku podnikovém?

VEL. KUŽELA: Canticum fidelium.*

JOS. TOMAN: O původu organismů.

J. DEML: Znamení ve snu.

JAN PÁTEK: Katolické vlastenectví.

F. ODVALIL: Nová pohádka.*

(Ol) O coelibatě kněží.

LAD. TOMÁŠEK: O ideové povaze středověku.

J. DEML: Nepřátelům poesie.*

FR. HRUDA: Ruskinův životní názor.

XAVER KAŠPAR: Jsem stejný posud?*

OLDŘICH ZLÁMAL: Řeka.

J. DEML: Řeči bázlivých.

--- Až stínem smrti.*

ANT. AL. HAVELKA: P. Jos Šmidinger.

FR. HRUDA: Zpráva o schůzi boboslovců českoslovanských na Velehradě.

Zprávy z jednot. Rozmanitosti.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Organ vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž.-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVIII. (LXVIII.) Sešit 3.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařizena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí. Ročn. III. č. 2.

Hlas. Mesačník pro literaturu, politiku a otázku socialnu. Redaktoři Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 7.

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Redaktoři: Dr. J. Isidor Zahradník a Dr. Robert Neuschl. Nákladem knihkupectví R. Prombergera v Olomouci. Roč. IX., č. 2. Předplatné 7 K, na část socialně-homiletickou samu K 2.20.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze. Obsah velmi bohatý a praktický. Roč. IX., číslo 4.

Katolišští obzorníci. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Letník VI. Zvezek I. v Ljublani 1902.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K i s poštou. Adresa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č. 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. XI., č. 3.

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltární. Majitel, vydavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč. VII., číslo 3.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 13.—15., cena 60 hal. Díl druhý. V. Kotrba v Praze 1902.

Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Sepsal F. Vigoureux. Páté vydání. Z franciny přeložil prof. Ant. Podlaha. S četnými vyobrazeními, mapkami a plány dle nákrešů abbé Danillarda, architekta. Dílo schválené listem Sv. Otce Lva XIII., ze dne 20. srpna 1887., seš. 49 a 50.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov, Nový Jičín. Roč. VII., č. 3.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC. Fr. Cyr. Vlč. Administrace V Č. P. 128 - III. v Praze. Roč. X. seš. 3.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč. XXIII., č. 1. Dílo 125. V. Kotrba v Praze 1902.

Ludmila. Sbírká četby pro český lid. Roč. IV., sv. 3. a 4. V. Kotrba v Praze 1902.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží, č. 7.

Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVIII., č. 2.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dom. Red. P. G. Konečný, Ord. Praed. v Praze. Roč. XV., č. 11.

Vrhbosna. U Sarajevu, God. XVI. Broj. 2.

Mane, měsíčník pro zájmy katol. intelligence a pro kritiku náboženských poměrů. Roč. I. č. 3.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltární. Řídí Václ. Roudnický. Předpl. na rok 1 K 20 h. V. Kotrba, Praha. Roč. IV. č. 2.

Voditelj v bogaolovnih vedah. Tzdajejo protesonji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru. Urejuje František Kovačič. V Mariboru, 1902. Leto V. Zvezek 1.

Zora, glasilo slovenskega katoliškega dijaštva. Oblastem adgovoren: med. Ivan Hubad. 1902. Letník VIII. I. zvezek.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vyd. a red. Václav Špaček. S příl. »Obrana« pravdy křesťanské ve veřejném životě. V Praze. Roč. I. č. 6.

Vychovatelské listy, časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Redaktor Alois Adamec, učitel měst. školy v Ivančicích. Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová v Brně na Petrově, č. 1. Roč. 2. č. 6.

Josefa Ehrenbergra Sebrané spisy. Nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví Gustav Franel, Praha. Seš. 31—2. cena 64 h.

Duchovní promluvy k mládeži. Napsal Emanuel Cívka, katecheta c. k. vyššího gymnasia ve Slaném. Díl I. Promluvy k žákům škol měšťanských a nižších středních. Díl II. Cyklické promluvy k studujícím. V Slaném. Nákladem vlastním. 1902. Cena 3 K.

Spisy Julia Zeyera. Sešit 17, cena 40 hal. V Praze, nákladem české grafické společnosti »Unie.«

Vzdělávací knihovna katolická, pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. A. Podlaha: P. Bernard Duhr, T. J. Bajky o Jesuitech. Svaz. XX č. 18—19. Několik vynikajících katolických povah XIX. století. Z Hammersteinova spisu vybral a přel. prof. J. Kosina. Cena 2 K 30 h. V Praze 1902.

Przegląd powzechny. Rok dziewiętnasty. — Zeszyt 3. Marzec 1901. Kraków. Druk W. L. Anczyca i spółki.

Sv. Alfonsa M. z Liguori »Ejhle Beránek Boží« Úvah a rozjímání o umučení Ježíše Krista část třetí. Přel. P. Fr. Sal. Blažek, C. SS. R Gustav Franel. V Praze 1902. Cena neváz. 1 K, váz 1 K 60 hal.

Pouť do posvátných míst Svaté Země a Egypta, průvodce po svatých místech. Popisuje Dr. Jaroslav Sedláček. V Praze. 1902. Cyr.-Meth. knihkup. Gustav Franel. Cena 1 K 90 hal.

Prices: 12/ 6 19 02 5²⁰ Post = 7 = 2.

Vychází čtyřikrát ročně.

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI. = Č. 4. = (Červen) = = = = =

VĚNOVÁNO PĚTADVACETILETÉ PAMĚTI ZALOŽENÍ
LITERARNÍ JEDNOTY BOHOSL. OLOMOUCKÝCH.

POŘADATEL KAREL ENDL = = = =
NÁKLADEM »RUIŽE SUŠILOVY« = =
V BRNĚ 1902 = = = = =

Prosíme o laskavé zaslání do- a předplatného.

Obsah 4. čísla.

- J. KESTL: K pětadvacátému roku trvání Literární jednoty bohoslovců v Olomouci.
FR. ODVALIL: Chvalozpěv o vítězné Královně Moravy, jak jej životem svých generací pěstuje lid.*
J. HLOBIL: K československé vzájemnosti.
FR. ODVALIL: Dojmy a nálady. I.*
FR. JEMELKA: Dnešní intelligence a církev katolická.
FR. ODVALIL: Dojmy a nálady. II.*
JOSEF VRCHOVECKÝ: Může-li bezbožecká filosofie nahraditi křesťanský názor světový?
VEL. KUŽELA: V znamení horečné lásky.*
OLDŘICH ZLÁMAL: Vyznání a zpověď.
FR. HRUDA: Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.
Rozmanitosti.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Organ vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVIII. (LXVIII.) Sešit 5.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařizena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí. Ročn. III. č. 3.

Hlas. Měsíčník pro literaturu, politiku a otázku socialnu. Redaktoři Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 9.

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Redaktoři: Dr. J. Isidor Zahradník a Dr. Robert Neuschl. Nákladem knihkupectví R. Prombergera v Olomouci. Roč. IX., č. 3. Předplatné 7 K, na část socialně-homiletickou samu K 1.20.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva českoslovanského. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze. Obsah velmi bohatý a praktický. Roč. IX., číslo 4.

Katolišští obzorníci. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Letník VI. Zvezek II. v Ljublani 1902.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K i s poštou. Adresa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č. 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. XI., č. 5.

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltární. Majitel, vydavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč. VII., číslo 6.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 16., cena 60 hal. Díl druhý. V. Kotrba v Praze 1902.

Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Sepsal F. Vigouroux. Páté vydání. Z frančiny přeložil prof. Ant. Podlaha. S četnými vyobrazeními, mapkami a plány dle nákrešů abbé Danillarda, architekta. Dílo schválené listem Sv. Otce Lva XIII., ze dne 20. srpna 1887., seš. 51 a 52.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov, Nový Jičín. Roč. VII., č. 6.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC. Fr. Cyr. Vlč. Administrace V Č. P. 128 - III. v Praze. Roč. X. seš. 5.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč. XXIII., č. 2. Dílo 126. V. Kotrba v Praze 1902.

Ludmila. Sbírka četby pro český lid. Roč. IV., sv. 5. V. Kotrba v Praze 1902.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží, č. 12.

Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVIII., č. 5.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dom. Red. P. G. Konečný, Ord. Praed. v Praze. Roč. XVI., č. 2.

Vrhbosna. U Sarajevu, God. XVI. Broj. 9.

Mane, měsíčník pro zájmy katol. intelligence a pro kritiku náboženských poměrů. Roč. I. č. 5.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltární. Řídí Václ. Roudnický. Předpl. na rok 1 K 20 h. V. Kotrba, Praha. Roč. IV. č. 2.

Voditelj v bogoslovnih vedah. Izdajejo profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru. Urejuje František Kovačič. V Mariboru, 1902. Leto V. Zvezek 2.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vyd. a red. Václav Špaček. S příl. »Obrana« pravdy křesťanské ve veřejném životě. V Praze. Roč. I. č. 11.

Vychovatelské listy, časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Redaktor Alois Adamec, učitel měst. školy v Ivančicích. Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová v Brně na Petrově, č. 1. Roč. 2. č. 11.

Josefa Ehrenbergra Sebrané spisy. Nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví Gustav Francel, Praha. Seš. 41—2. cena 64 h.

Spisy Julia Zeyera. Sešit 28., cena 40 hal. V Praze, nákladem české grafické společnosti »Unie.«

Vzdělavací knihovna katolická, pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. A. Podlaha: P. Bernard Duhr, T. J. Bajky o Jesuitech. Svaz. XX. č. 22—23.

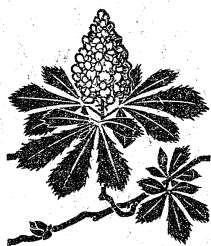
Przegląd powzechny. Rok dziewiętnasty. — Zeszyt 6. Marzec 1902. Kraków. Druk W. L. Anczyca i spółki.

Rad Jugoslavenke akademije znanosti i umjetnostni. Kniga 146. Razredi filologijsko-historijski i filosofijsko-juridički. V Zagrebu. Knjižara jugoslavenke akademije. Tisak Dioničke tiskare.

Bezděčná pout. Příběhy mladého Čecha v cizině. Vypráví Fr. Andrlík. Nákladem Cyrillo-Meth. knihkup. Gustav Francel v Praze. Cena 1 K 20 h, váz. 1 K 60 h.

Bílý prapor. Obzor katolické moderní intelligence. Č. 3. Vychází v Olomouci každé soboty. Číslo po 24 h.

Inkvisice (církevní, španělská, protestantská a židovská) ve světle pravdy. Dle různých pramenů napsal Václav Oliva. Lidová knihovna. Dílu II. seš. 6. V Praze. Cyrillo-Meth. knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 32 h.

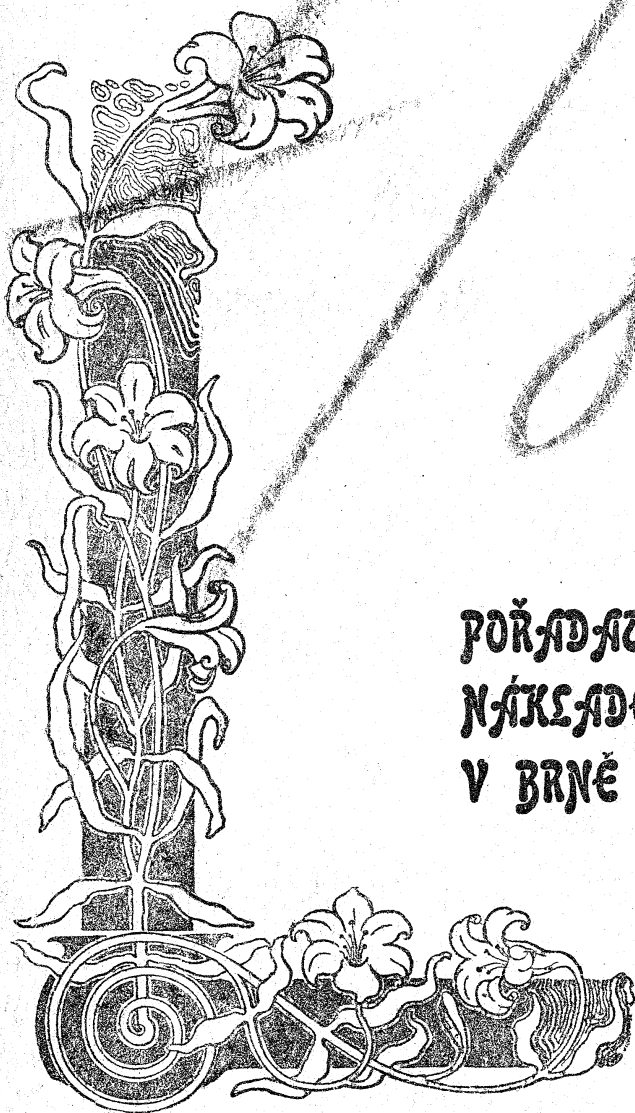
14 7 02 5¹⁴

Vychází čtyřikrát ročně.

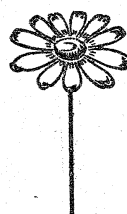
MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI. = Č. 5. = (červenec) = = = = =

POŘADATEL KAREL ENDS = = = =
NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY« = =
V BRNĚ 1902 = = = = =

Prosíme o laskavé zaslání do- i předplatného.

Obsah 5. čísla.

- JAKUB DEML: Poslušnost. *
- FR. MARTINEK: Klášter sv. Kříže v Doubravnicích.
- JAKUB DEML: Nová země. *
- FR. HRUDA: Ruskinův životní názor.
- FERD. ČECH: V modlitbě i zápase. *
- JOSEF KRATOCHVÍL: Bursovní obchody po stránce morální a národohospodářské.
- X. KAŠPAR: Stmívalo se. *
- J. HLOBIL: O československé vzájemnosti.
- ANT. KLEMPA: O vztahu citu a vůle k rozumu.
- FR. ODVALIL: Angelicus. *
- (Ol.): O coelibátě kněží.
- X. KAŠPAR: Mé hory. *
- Rozjímám. *
- FR. HRUDA: Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.
- Zprávy z jednot.

Pout na sv. Hoře. Bohoslovci českobudějovští pořádají opět letos pout na sv. Horu s tímto programem: Dne 3. září odpoledne se účastníci sejdou, 4. září bude ráno mše sv. se společným sv. přijímáním. Téhož dne bude prohlídka Příbrami, a druhého dne uspořádají se výlety na Karlův Týn, Zvíkov atd. Odjeti možno již 4. září odpoledne. Zveme na pout všechny bratrské jednoty. Dotazy přijímá Xaver Kašpar, bohoslovec IV. roku.

Program

sjezdu bohoslovců česko-mor. na Velehradě
dne 30. a 31. července 1902.

Dne 30. července :

1. O půl 6. hod. odpo. společný příchod od Cyrillky do svatyně Velehradské za zpěvu písně: „Ejhle, svatý Velehrad už září“. Promluva s kazatelnou; Veni s. Spiritus; sv. požehnání.
2. Uvítání předsedou „Růže Sušilovy“ z Brna. Volba předsedův. Pozdravy.
3. Společná večeře. Modlitba. Odpočinek.

Dne 31. července dopoledne:

1. Od 5.— $\frac{3}{4}$ 6. hod. ranní pobožnost.
2. O $\frac{3}{4}$ 6. hod. slavná mše sv. Sv. přijímání.
Po službách Božích společné snídání.
3. O 8. hod. akademie. Přednášky:
  - a) „O studiu věd socialních.“ (Prof. Dr. Albín Bráf.)
  - b) „Náboženství budoucnosti.“ (Frant. Hruša, bohoslovec z Brna.)
  - c) „Kněz v naší době.“ (P. Ant. Pavelčík, farář na H. Bečvě.)
  - d) „O dějinných pomůckách nepovšimnutých.“ (Prof. Vincenc Prasek.)Po jednotlivých přednáškách volný rozhovor.
4. Společný oběd.

Odpoledne:

1. Prohlídka svatyně.
2. O 3. hod. porady a debatty.
3. O 8. hod. společná večeře. Večerní modlitba. Odpočinek.

Dne 1. srpna:

O 6. hodině mše sv. v Cyrilce. Pak snídání a rozchod. Společné cesty ve skupinách na Buchlov, k sv. Klimentu u Osvětiman a na sv. Hostýn.

K hojněmu účastenství zvou

bohoslovci českomoravští.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž.-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVIII. (LXVIII.) Sešit 7.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařizena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí. Ročn. III. č. 4.

Hlas. Mesačník pro literaturu, politiku a otázku socialnu. Redaktori Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 11. a 12.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze. Obsah velmi bohatý a praktický. Roč. IX., číslo 9.

Katolišši obzornik. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Letnik VI. Zvezek II. v Ljublani 1902.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K i s poštou. Adresa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č. 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. XI., č. 5.

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltářní. Majitel, vydavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč. VII., číslo 7.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 17. a 18., cena 1 K. Díl druhý. V. Kotrba v Praze 1902.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC. Fr. Cyr. Vlč. Administrace V Č. P. 128 - III. v Praze. Roč. X. seš. 6.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč. XXIII., č. 3. Dílo 127. V. Kotrba v Praze 1902.

Ludmila. Sbírka četby pro český lid. Roč. IV., sv. 6. V. Kotrba v Praze 1902.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží, č. 14.

Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVIII., č. 6.

Vrhbosna. U Sarajevu, God. XVI. Broj. 12.

Mane, měsíčník pro zájmy katol. intelligence a pro kritiku náboženských poměrů. Roč. I. č. 6.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní. Řídí Václ. Roudnický. Předpl. na rok 1 K 20 h. V. Kotrba, Praha. Roč. IV. č. 4.

Voditelj v bogoslovnih vedah. Izdajejo profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru. Urejuje František Kovačič. V Mariboru, 1902. Leto V. Zvezek 3.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vyd. a red. Václav Špaček. S příl. »Obrana« pravdy křesťanské ve veřejném životě. V Praze. Roč. I. č. 13.

Vychovatelské listy, časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Redaktor Alois Adamec, učitel měšť. školy v Ivančicích. Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová v Brně na Petrově, č. 1. Roč. 2. č. 12.

Spisy Julia Zeyera. Sešit 32., cena 40 hal. V Praze, nákladem české grafické společnosti »Unie.«

Vzdělávací knihovna katolická, pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. A. Podlaha: P. Bernard Duhr, T. J. Bajky o Jesuitech. Svaz. XX. č. 24—25.

Przegląd powzechny. Rok dziesiętnasty. — Zeszyt 7. Marzec 1902. Kraków. Druk W. L. Anczyca i spółki.

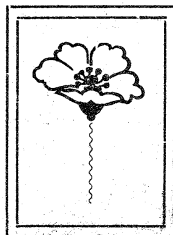
Bílý prapor. Obzor katolické moderní intelligence. Č. 7. Vychází v Olomouci každé soboty. Číslo po 24 h.

Lidová knihovna. Dílu III. seš. 1. V Praze. Cyrillo-Meth. knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 32 h. Jan Bělina: Rozumem k pravdě.

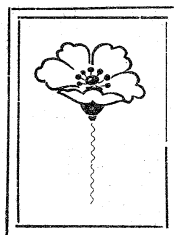
Zora, Glasilo slovenskega katol. dijaštva. Letnik VIII. III. in IV. zvezek.

TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY V BRNĚ.

V BRNĚ, V PROSINCI ROKU 1902.
KNIHTISKARNA BENEDIKT. RAJHRAD.
NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY“.

OBSAH: A. Salomoun: * Dušičková nálada (Improvisace). — Karel Večeřa: Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české. — Jan Pavelek: Wieczory nad Lemanem (překlad). — V. K. * Jeseň. — Antonín Mlynář: Proč se nestal K. Havlíček-Borovský knězem? — Ant. Svoboda: * Nezoufej. — Frant. Odvalil: Choral. (Překlad z Husmansovy knihy »En Route«.) — A. Š.: * Sny mládí. — Fr. Hruša: Náboženství budoucnosti. — Ant. Svoboda * Náš lék. — Josef Háek: † Edvard Jan Nep. Brynych. — Josef Toman: Zpráva o sjezdě bohoslovců na Velehradě. — Zprávy z jednot. — Dopisy. — Rozmanitosti.

Oznámení!

Doplatky za staré ročníky „Musea“ a
předplatné na nově

již přijímá

Vydavatelství „MUSEA“ v Brně, alumnát.

Letoší „MUSEUM“ vyjde pětkrát v roce: začátkem prosince, února,
dubna, června a července.

Časopisy a spisy redakci zaslané.

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze. Redaktoři: Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach, c. k. univ. prof. Nakladatel: Kníže-arcibiskup. knihtiskárna (Rohlíček a Sivers), v Praze. Vyšel roč XLIII. (LXVIII.) Seš. 10. s podobiznou † Eduarda Jana Nep. Brynychy a krátkou vzpomínkou za zemřelým.

Český časopis historický. Vydávají Jar. Goll a Jos. Pekař. Roč. VIII seš. 4. Ročník ukončen. Přinesl zprávu o »Museu«.

Věstník Ústřední Matice školské. roč. VIII. č. 9.

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina, a Fr. Krejčí. Sešitem 6. dokončen roč III.

Kazatel, homiletický čtvrtletník Redaktoři: Dr. J. Zahradník a Dr. Robert Neuschl. Nákladem R. Prombergera v Olomouci, roč X. č. 1. s četnými nedělními a svátečními kázáními, řeči příležitostnými. Část vědecká: Jak důležité jest studium církevního roku pro kazatele, píše prof. Dr. Kupka. Část sociálně homiletická: Řeči prof. Dra Rob. Neuschla: »O dobročinnosti křesťanské«, »O chudobě«; předneseny byly v gener. shromážděních spolku sv. Vincence.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský, vydává V. Kotrba. V Praze, roč. X. č. 1. V každém čísle tohoto záslužného časopisu jsou četná kázání, řeči příležitostné, listy katechetické a listy vědecké. Vřele doporučujeme.

Vzdělávací knihovna katolická. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. Svazek XXV. T. J. A. Krose, F. J.: Jak náboženské vyznání působí na mravnost. Svazek XXVI.: »Náboženství a věda«, napsal Fr. Tom. Cámara O. S. A., ze španělštiny přeložil Ant. Freer. Cena 1 K.

Bible a nejnovější objevy v Palestýně, Egyptě a Assyrii Sepsal Fr. Vigouroux. Přel. Dr. A. Podlaha. Seš. 55. Cena 40 hal. Nákladem Cyrillo-Meth. knihtiskárny V. Kotrba v Praze. Výborný tento spisek pojednává nyní o Zákoně Novém. Doporučujeme.

Lidová knihovna, sbírka populárních spisů pro náš lid. Svazek III. seš. 1—2. »Rozumem ku pravdě«, obrana víry katol., upravil Jan Bělina.

Náš Domov. Oblíbený a nejlacinější český obrázkový časopis pro lid. Vychází jednou za měs. Redaktor: Jos. Vévoda v Prostějově. Vydán roč. XI. č. 11. Výbornou tuto četbu pro lid doporučujeme.

Praha ve své slávě a utrpení. Napsal J. Dolenský. Nákladem Bedřicha Kočího v Praze. Dílo zdobeno četnými obrazy a dvaceti barvotisky Václ. Jansy. Poskytuje pohledy na nejkrásnější památky staré Prahy. Dílo celé je nyní ukončeno a stojí 12 kor., vázané 15 kor. Totéž vydavatelství vydává nyní nové dílo umělecké s titulem »Dílo.«

Sebrané spisy zaslány tyto: Z nákladu »České grafické společnosti Unie v Praze« zasilány spisy Julia Zeyera »Čechův příchod«, »Griselda.« Začíná vycházeti seš. 52 »Zahrada Mariánská«. Sebrané spisy Jos. Ehrenbergra (nákl. G. Francela v Praze), sv. IV. seš. 33—42., sv. V. seš. 51—56

SS. Eucharistia. Orgán spolku kněží klanějících se nejsv. Svátosti Oltářní. Majitel a vydavatel Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předpl. 2 K. Roč. VII., č. 7.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov, Nový Jičín. Roč. VII. č. 11, 12.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzení a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor JUC. Fr. Cyr. Vlk. V Praze, roč. X. č. 9. Nákladem spolku »Družiny bl. Anežky České«.

Vychovatelské listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Roč. II. č. 21. a 22. Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích. Admin. vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1. Doporučujeme.

Růže Dominikánská, katol. časopis bratrstva růžencového, Praha, Roč. XVI. č. 8. Za redakci odpovídá P. Guala Konečný. O. Pr.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní. Řídí Václav Roudnický v Praze. Roč. IV. č. 9—10. Vychází měsíčně.

Przegląd powszechny. Red. Ks. Jan Pawelski T. J. v Krakově ul. Grodzka 43. Roč. XIX. Seš. 10, 11, 12.

Katoliški Obzornik. Urejuje in izdaja dr. Aleš Ušeničnik. Letnik IV. Zvezek IV. Ukončeno v Lubljani 1902.

Slovenské Pohľady, časop. zábavno-poučný. Redaktor Josef Škultéty. Roč. XXII. Seš. 11. Turčiansky Sv. Martin 1902.

Vrhbosna. U Sarajevu, Godina XVI, Broj 20

Zora, Glasilo slovenskega katoliškega dijaštva. Oblastem odgoroven: med. Ivan. Hubad. Na Dunaju 1902. Letnik VIII. III. a IV. zvezek.

Bílý prapor Obzor katol. moderní intelligence. č. 22 Vychází v Olomouci každou sobotu. Číslo po 24 h. **Mane**, vychází tamtéž

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák Roč. XXIII. č. 4, 5.

M. Maryanová: **Most Boží**, F. J. Andrlík: **Venkov**. Vydává V. Kotrba v Praze.

La Croix. Rédaction et administration 5, Rue Bayard, Paris, VIII. (Tento francouzský katol. denník posílá nám darem redakce zdejšího »Hlasu«)

Modli se a pracuj! Modlitební knížka s návodem k životu křesťanskému. Upravil Msgr. Dr. Jan Nep. Sedlák, kan. metrop. kap. u sv. Víta v Praze. Druhé opravené a rozmožené vydání. V Praze 1902. Tiskem a nákladem kn. arcib. kniht. Rohlíček a Sievers. — Nedostalo se nám do ruky praktičtější a obsahem bohatší knihy modlitební nad tuto. Sneseno v rozsahu poměrně malém tolik krásného materialu, že vyhoví všem potřebám duše ve všech okolnostech a v každé době. Jsou tu krásné úvahy ze sv. Tomáše Aq., sv. Tomáše Kempa a j., vhodné modlitby ku přijetí sv. svátostí, výklad tří hlavních modliteb (Otčenáš, Zdrávas, Věřím), modlitby pro celý rok církevní i se svátky svatých. Připojeny jsou vhodné písně. Cena poměrně malá 1 K 20 hal. Úprava hezká. Vřele doporučujeme.

Novinky

z nakladatelství České grafické společnosti „Unie“ v Praze, Vyšehrad:

Zahrada Maria ská, jedna z poslednějších prací spisovatele Julia Zeyera, vysoce interessantní nejen svým obsahem, ale i pro vývoj básníkův sám, právě počala vycházeti ve »Spisech Julia Zeyera« vydaných »Unii«.

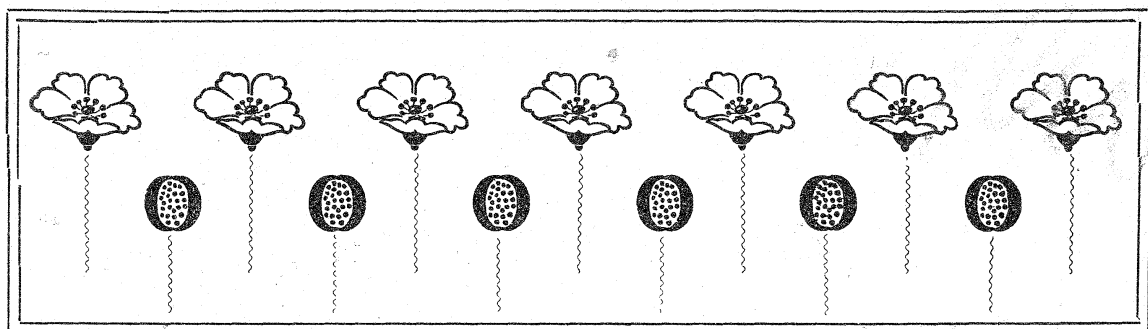
»Otčenáš«, slavné dílo obrazové mistra Alf. Muchy, jehož levné, původní české vydání jsme minule ohlásili, právě vyšel nákladem »Unie« v Praze. Vydání toto, k němuž bylo užito originalních kreseb Muchových, a jež má též počet listů jako veliké vydání francouzské, stojí pouze 4 K.

Jubilejního vydání »Babičky« od Boženy Němcové, které chystá »Unie«, vyjde 1. sešit příští pátek. Bude obsahovati 28 stran textu, dva velké barevné kartony, 4 barevné ilustrace, a celou řadu kreseb černých, namnoze provedených novým způsobem reprodukčním, tak zv. orthotypií. Veškeré reprodukce provádějí se za osobního dozoru p. eis. rady Jana Vilíma, bude tedy dílo i v tomto směru uměleckým požitkem.

»Čeští mistři malíři« jmenuje se znamenitá kolekce právě vydaných »Uní« reprodukci obrazů nej přednějších českých umělců

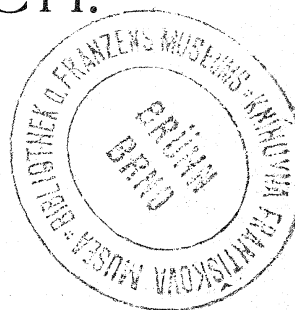

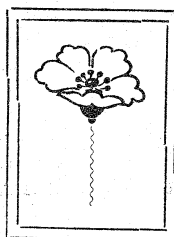
MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH.

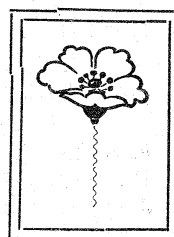
ROČN. XXXVII.
POŘADATEL
FR. HRUDA.

V BRNĚ. * V ÚNORU * ROKU 1903.
KNIHTISKÁRNA BENEDIKT. RAJHRAD.
NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY“.

OBSAH: L. R. : * Z cyklu: »Šeř se...« — Robert Váňa: Postavení, povinnosti a práva moderní apologetiky. — L. R. F. : * Legenda. — Karel Večeřa: Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české. (Č. d.) — F. K. . . s. : * Ritornely. — Josef Cervík: Tell-el-Amarnské listy. — Henryk A. Beneš: * Lasciate ogni speranza. — Jan Pavelek: Wieczory nad Le-manem (překlad). (Č. d.) — Fr. T. z Podkrkonoší: * Žití sen. — Frant. Odvalil: Joris Karl Huysmans. — F. K. . . s. : * Láska Kristova. — Fr. Hruďa: Náboženství budoucnosti. (Dokonč.) — Fr. T. : * Naděje. — Josef Háek: † Edvard Jan Nep. Brynych. (Dokonč.) — Jan Nowacki-V. Marzy Píseň. — V. Kužela-J. Nešvera: Introitus do svatyně kněžství. — Josef Toman: Zpráva o sjezdě bohoslovců na Velehradě. (Č. d.) — Zprávy z jednot. — Dopisy. — Rozmanitosti. 101101101101101101101

Oznámení!

Doplatky za staré ročníky „Musea“ a
předplatné na nově

již přijímá

Vydavatelství „MUSEA“ v Brně, alumnát.

Příští čísla „MUSEA“ vyjdou počátkem dubna, června a července.

Listárna redakce.

Č. B. Aforismy a citáty klassické by se hodily. Račte zaslati. Bude-li místa uveřejníme.
V. S., P. Zbylé básně až příště. Povídky neuveřejňujeme. **U. O** Mnoho látky. Musili jsme odložit.

Oznamujeme:

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze. Redaktoři: Dr. Fr. Král, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach, c. k. univ. prof. Nakladatelství: Kníže-arcibiskup. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. Roč. XLIV, seš. 1.

Česká mysl. Český časopis filosofický. Roč. IV. č. 1. Redigují: Fr. Čáda, Fr. Drtina, Fr. Krejčí. Přináší vzpomínku za prof. † J. Durdíkem.

Ceský časopis historický. Vydávají Jar. Goll a Jos. Pekař. Ročník IX. seš. 1. V Praze. Majitelé a nakladatelé Bursík a Kohout.

Vychovatel. Časopis věnovaný zájmům křesťanského školství. Redaktor Dr. Rudolf Horský.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Redakci vedou: Msgr. Dr. Josef Burian, a Frant. Vaněček, kníž.-arcib. vikář. Vydává V. Kotrba. Roč. X. č. 3.

Vychovatelské listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Roč. III. č. 3. Redaktor Alois Adamec, učitel na měšťanské škole v Ivančicích. Administraci vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1. Ku sté ročníci K. Vinařického přináší článek Dr. Jos. Kachníka: »O didakticko-ethickém působení Karla Al. Vinařického.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltární. Roč. V. č. 1. Řídí Václav Roudnický, kaplan v Praze.

Náš Domov. Nejlačinnější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 K. Vydán 1. seš. roč. XII. Mimo jiné přináší životopis a podobiznu Mikuláše Aleše.

Rozhledy po lidumilství. Jediného filantropického měsíčníku, vycházejícího red. JUC. Fr. C. Vlka v Praze ve prospěch »Jub ženského asyly císa. a král. Alžběly« vydáno bylo právě č. 1. XI. roč. s pěkným obsahem. Předplatné (roč. 4 K) přijímá Lotty Trakalová-Kheilová, choť ředitelky akademie hr. Straky v Praze-III.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vydavatel a redaktor Václav Špaček v Praze. Roč. II. čís. 3. Články uvádíme: »O hranicích lidského poznání« a »Nevěra ve svých příčinách«.

Růže Dominikánská. Katol. časopis bratrstva růžencového. Roč. XVI. č. 10. Red. P. Václav M. Bubeník, Ord. Pr. Přináší podobiznu sv. Otce Lva XIII.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov v Novém Jičíně. Roč. VIII. č. 2. 1903.

Hlas slovenský po malé přestávce pokračuje. Vydáno 1. čís. roč. V. v Ružomberku. Redaktor. Dr. Vavro Šrobár. Měsíčník věnován jest literatuře, politice a otázkám sociální. Přináší články T. G. Masaryka »Ideály humanitní« a dopis Lva Tolstého »L. N. Tolstoj o nemoci a smrti« a jiné.

SS. Eucharistia. Orgán spolku kněží klanějících se nejsv. Svátosti Oltární. Ročník VII. čís. 12. Ročník ukončen.

Katoliški Obzorni. Urejuje in izdaja Dr. Aleš Ušeničnik. Letnik VII. Zvezek I. V Lubljani 1903.

Vrhbosna. Katoličkoj-prosnjeti U Sarajevu, Godina XVII., Broj 1, 2. 1903. Uredjuje Dr. Ivan Šarič.

Bílý prapor. Obzor katol. moderní intelligence. Vychází každou sobotu. Roč. II., č. 1—5. Ve zvětšeném formátu vychází v Olomouci. Za redakci odpovídá K. Kučera.

La Croix. Rédaction et administration 5, Rue Bayard, Paris, VIII. (Tento francouzský katol. denník posílá nám darem redakce zdejšího »Hlasu«.)

»Moravsko-slezská beseda v Praze« zaslala redakci své publikace: **O Moravě.** Cyklus přednášek, r. 1901. pořádaný. **Za Ignátem Hořicou.** Řeč Rajmunda Cejnka. **Zpráva o činnosti »Moravsko-slezské Besedy«** v Praze za rok 1901 1902.

Z dob minulých a přítomných. Dvě črty ku programu katolické moderny, napsal Václav Bělinský, kněz diecése královéhradecké. V Olomouci, nákladem Kramáře a Procházky.

České časopisectvo XX. věku. Seznam veškerých současně vycházejících českých časopisů. Sestavil Vojta Kudlata.

Krása duše. Obrázky ušlechtilých žen a dívek napsal Karel Vrátný. V Praze, nákladem Cyr-Meth. knihkupectví G. Frael. Cena K 1.20. Látka volena velmi šťastně. Pěkně se ve sbírce vyjímají dva články našeho Kosmáka. Je viděti, že se může Kosmák zcela dobře postavit po bok nejen professora a filosofa florenckého Augusta Centiho, z jehož knihy většinu článků autor volil, nýbrž i jiných.

Nákladem

* České grafické společnosti »UNIE« v Praze *

vyšlo:

Babička. Obrazy venkovského života od Boženy Němcové. Vyšla již 3 čísla v překrásné úpravě, vzorném tisku s kresbami akadem. malíře A. Kašpara, žáka mistra Pirnera. Subskripční cena 20 K na celé dílo.

Spisy Julia Zeyera. »Zahrada Mariánská« (dok.), »Kristina zázračná«. Seš. 58 a 59.

Spisy Sofie Podlipské. VI. Seš. 57. »Pamět a smrt«.

Sebrané spisy Josefa Ehrenbergra. Sv. V., seš. 53. a 54. Sv. VI., seš. 55. a 56.

Paměti preidenta Pavla Krügra. Aut. překlad Dr. Jiřího Gutha. Seš. 8.

23 let bouře a slunečna v Jižní Africe. Sešit 14. Líčí plukovník Schiel, překládá Dr. Jiří Guth.

J. Herainův text ku **Staré Praze** Jansově dokončen. Literatura obohacena významným dílem. S mravenčí pilí sneseny výtěžky studií více než dvacetiletých.

Benediktinská knihtiskárna v Brně

(Dominikánská ulice č. 4)

tiskne, vydává a má na skladě:

Škola

Božského Srdce Páně

Časopis pro katolíky.

Předplácí se na rok 3 K 60 h.

Květy Mariánské.

List

ctitelů Panny Marie.

Předplácí se ročně 1 K 60 h.

Anděl Strážný.

Časopis

pro křesť. mládež.

Předplácí se na rok 1 K 60 h.

Pisně V. Kosmáka.

Cena 2 K 50 h.

HLÍDKA.

Měsíčník vědecký.

Ročně 8 K.

Knihovna našeho lidu

vychází v sešitech

ročně nejméně 60 archů

za 4 koruny.

Duchovní knihovna

vychází v sešitech ročně 60 archů

za 4 koruny.

KNITHOVNA

naší mládeže.

ilustrovaná

sbírka povídek.

Sebrané spisy V. Kosmáka.

Dosud vyšlo 45 sešitů ve dvoji úpravě.

Zena v domácnosti a veřejném životě.

Cena 6 h.

OBRÁZY

Z KATAKOMB.

Cena 2 K 5 h

Pohledy

do života boboslovců a kněží.

Cena K 2-40.

Sborník hospodářský.

Cena 60 h.

Učebnice hospodářského písemnictví.

Cena 50 h.

O vedení matrik.

Hlavní pravidla

Dr. P. Vychodil:

Poetika.

Cena 1 K 20 h.

Francisek Susil.

Životopisný nástin od

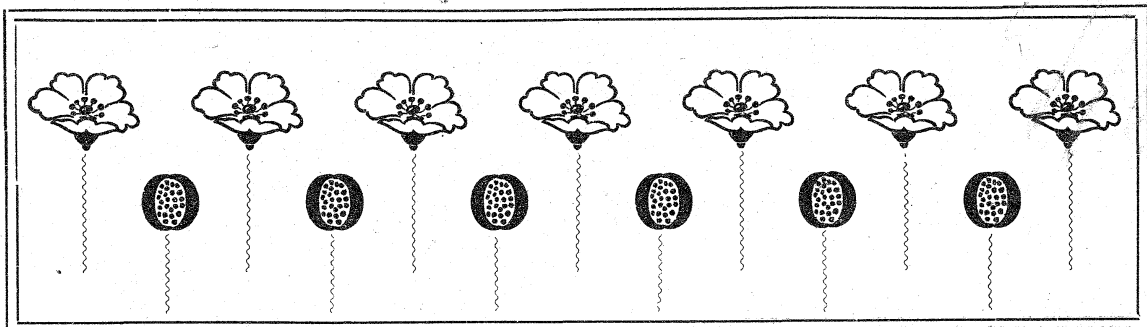
Dr. Pavla Vychodila.

Dosud vyšly 4 sešity po 80 h.

Slušné provedení všech prací knihtiskářských.

Sklad tiskopisů

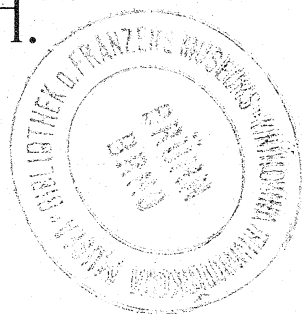
pro farní úřady, Raißeisenky atd.

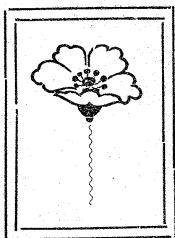
MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH.

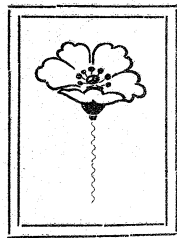
ROČN. XXXVII.
POŘADATEL
FR. HRUDA.

V BRNĚ. * V DUBNU * ROKU 1903.
KNIHTISKÁRNA BENEDIKT. RAJHRAD.
NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY“.

OBSAH: Jeho Milost Dr. Josef Doubrava, biskup Král.-Hradecký. — Fr. Hruďa: Svatý Tomáš Aqu. a Kant. — Fr. T.: * Vzpomínka. — Fr. Odvalil: Joris Karl Huysmans (Dokončení) — Fr. T.: * Když hvězdy svítí. * Ballada podzimu. — Ant. Číhal: Návštěvou v Ravenně. — Daniel Kubis: * Somnia sunt omnia. — Jan Pavelek: Wieczory nad Lemanem (překlad). (Č. d.) — F. K. .s.: * Motiv ze semináře. — B. Pátek: Historia — vitae magistra. — J. H.: Z dopisu přítele-neomysty. — Ant. Svoboda: * Pouť mé duše. — Josef Skalický: Skizza. — L. R.: * Z cyklu: »Šeří se...« — Karel Večeřa: Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české. (Č. d.) — Josef Toman: Zpráva o sjezdě bohoslovců na Velehradě. (Č. d.) — Zprávy z jednot. — Dopisy. — Rozmanitosti. 10110110101

Oznámení!

Doplatky za staré ročníky „Musea“ a
předplatné na nově

již přijímá

Vydavatelství „MUSEA“ v Brně, alumnát.

Příští čísla „MUSEA“ vyjdou počátkem června a července.

Listárna redakce.

F. Z. Řim. Maličké strpení. Uveřejníme příště. Mnoho látky. — O. Velmi vhodné, ale poněkud opožděno. Příště. — Č. B. Díky! Jen více. Plodný zárodek.

Oznamujeme:

Časopis katolického duchovenstva Orgán vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze. Redaktoři: Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach, c. k. univ. prof. Nakladatelství: Kníže-arcibiskup. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. Roč. XLIV, seš. 2.

Česká mysl. Český časopis filosofický. Roč. IV, č. 2. Redigují: Fr. Čáda, Fr. Drtina, Fr. Krejčí. Majitel, vydavatel a nakladatel Jan Laichter, Praha.

Věstník Ústřední Matice školské. Ročn. XIX, č. 1., 2.

Kazatel, homiletický čtvrtletník. Ročn. X., č. 2. Redaktor: Dr. Isidor Th. Zahradník a Dr. Robert Neuschl. Nákladem R. Prombergra v Olomouci. Přináší hojně nedělních a svátečních kázání, řečí postních a příležitostných. Část vědecká: »Jak důležitý jest studium roku církevního pro kazatele« (Dr. Jos. Kupka). — Příloha sociálně-homiletická: »Práva práce vůbec a právo volební zvlášť dle zásad katolických« (Dr. Robert Neuschl).

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Redakci vedou: Msgr. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský a Frant. Vaněček, kníž-arcib. vikář. Vydává V. Kotrba. Roč. X, č. 4.

Vychovatel. Časopis věnovaný zájmům křesťanského školství. Redaktor Dr. Rudolf Horský. Číslo 6.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní. Roč. V, č. 2. Řídí Václav Roudnický, kaplan v Praze.

Vychovatelské listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Roč. III. č. 4. - 6. Redaktor Alois Adamec, učitel na měšťanské škole v Ivančicích. Administraci vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1. Doporučujeme.

Náš Domov. Nejlacnější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 K. Vydán 3. seš. roč. XI. Doporučujeme.

Rozhledy po lidumilství. Jediného filantropického měsíčníku, vycházejícího red. JUC. Fr. C. Vlka v Praze ve prospěch »Jub. ženského asyly císař. a král. Alžběty« vydáno bylo právě č. 3. XI. roč. s pěkným obsahem. Předplatné (roč. 4 K) přijímá Lotty Trakalová-Kheilová, choť ředitelky akademie hr. Straky v Praze-III.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vydavatel a redaktor Václav Špaček v Praze. Roč. II. čís. 7.

Růže Dominikánská. Katol. časopis bratrstva růžencového. Roč. XVI. č. 11. Red. P. Václav M. Bubeník, Ord. Pr.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov v Novém Jičíně. Roč. VIII. č. 3 1903.

SS. Eucharistia. Orgán spolku kněží klanějících se nejsv. Svátosti Oltární. Ročník VIII., čís. 1. - 3

Vrhbosna. Katoličkoj prosnjeti U Sarajevu, Godina XVII., Broj 4, 5 1903. Uredjuje Dr. Ivan Šarič.

Bílý prapor. Obzor katol. moderní intelligence. Vychází každou sobotu v Olomouci ve zvětšeném formátě. Roč. II., č. 6.—12. Za redakci odpovídá K. Kučera.

La Croix. Rédaction et administration 5, Rue Bayard, Paris, VIII. (Tento francouzský katol. denník posílá nám darem redakce zdejšího »Hlasu«.)

Hlas, mesačník pre literaturu, politiku a otázku sociálnu. Redaktor a vydavatel Dr. Vavro Šrobar; č. 2, 3., ročn. V. Vychází v Ružomberku 1903. Obsah č. 3: Slováci a parlament (Ignotus), Ideály humanitní (T. G. Masaryk), Pyšná dievka (O Kalina), Obnovenie pekla (L. N. Tolstoj). Sešit 2. přinesl přílohu: »Umělecký Hlas« (č. 1. a 2.) Má za účel »oboznamovati nás ďalej so svetom, ktorý stvorilo dláto a štetec bratského národa«. Přispívá i náš umělec Alois Kalvoda

Dom in Svet. List s podobami za leposlovje in znanstvo. Urednika: Dr. M. Opeka in Dr. E. Lampe L. XVI, 1903 Štev. 1—3. Doporučujeme co nejvíce.

Slovenské Pohl'ady, časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavatel Josef Škultéty. Ročn. XXIII, seš. 3. Turčianský sv. Martin 1903.

Zora, glasilo slovenskega katoliškega dijaštva. Letnik IX. I. svezek, na Dunaju 1903. Urednik: Janko Kreč, stud. phil., Dunaj IX., Porzellangasse 30

Rozhledy v umění »Božetěch« Illustrovaný list, věnovaný umění církevnímu. Číslo 9., r. 1903. Redakce Praha-Vinohrady, Krámeriova ul. č. 10.

Československé letopisy musejní. Ročn. I. 1903, č. 7. a 8. Redaktor a vydavatel Václ. Jeníček. S přílohou: »Numismatické štítky list 1—4.« Vycházejí v Čáslavi s hojným odborným obsahem. Předplatné 6 K. Doporučujeme.

Nákladem

* České grafické společnosti »UNIE« v Praze *

v y š l o :

Babička. Obrazy venkovského života od Boženy Němcové. Vyšla již čísla 4.—5. ve skvostné úpravě, vzorném tisku s kresbami akadem. malíře A. Kašpara, žáka mistra Pirnera. Cena 5 K.

Spisy Julia Zeyera. »Kristina zázračná« seš. 60.—64. (dokonč.), »Fantastické povídky« sešit 65.

Spisy Sofie Podlipské. Seš. 57. 61., VI. sv. »Dva rodokmeny«. Roman z pražského života.

Sebrané spisy Josefa Ehrenbergra. Sy. VI., seš. 57. 64.

Paměti presidenta Pavla Krügra a 23 let bouře a slunečna v Jižní Africe Líčí plukovník Schiel, autoris překlad Dr. Jiřího Gutha. Obě poutavé knihy, pojednávající autenticky o příčinách, průběhu a smutném zakončení burských bojů za neodvislost, dokončeny. Knihy tyto jsou definitivním vypsáním celého burského dramatu. Upozorňujeme.

Aforismy.

Když se člověk celou duší oddá svému povolání, má-li důmysl, tvoří zázraky; nemá-li ho, zvedá se vždy nad prostřední úroveň.

Diderot.

Nežije člověk tím, co sní, nýbrž jen tím, co stráví. Platí to pro ducha i pro tělo.

Franklin.

Menší hanbou jest nedosáti veliké slávy, než s vrcholu slávy se sřítiti. —

Sv. Cyprian.

Kdo nikomu neprospívá, nestojí za nic.

Descartes.

Kdo má v rukou výchovu, může změnit svět.

Leibníc.

Sepínati ruce jest dobře, avšak otevírati je, jest lépe.

J. Kosina.

Ptáš se, proč Bůh jeden jazyk, dvě pak ruce dal,
By's radš více dal než slíboval.

„Rozhledy po lidumilství“ (r. VI. str. 24.).

Člověk není nikdy tak krásný, jako když prosí za odpuštění, nebo sám odpouští.

Jean Paul.

Lítost čistá Boha nejvyššího smíří.

Klicpera.

Urozenost bez ctnosti, lampa bez světla.

Vinařický.

Věděním jen člověk člověkem se stává.

Vrchlický.

Národové umírají z nedostatku charakteru.

Zákrejs.

Kdo pravou rukou zlato přijímá, snadno mu levou rozdávatí měď.

V. K. Klicpera

Mužná vůle všecko zmůže.

J. K. Chmelenský.

Rychlost hnutí jest právě tajemstvím velkých vítězství.

Ruskin.

Člověk jest úplný jenom tam, kde pracuje.

Ruskin.

Život bez práce je zločin, práce bez umění zvířecost.

Ruskin.

Umění není hra, umění jest práce a pravda : nejvyšší opravdovost, nejvyšší vroucnost, nejméně sobectví, nejméně rozkoše — všecko posvěcení a všechna ušlechtilost.

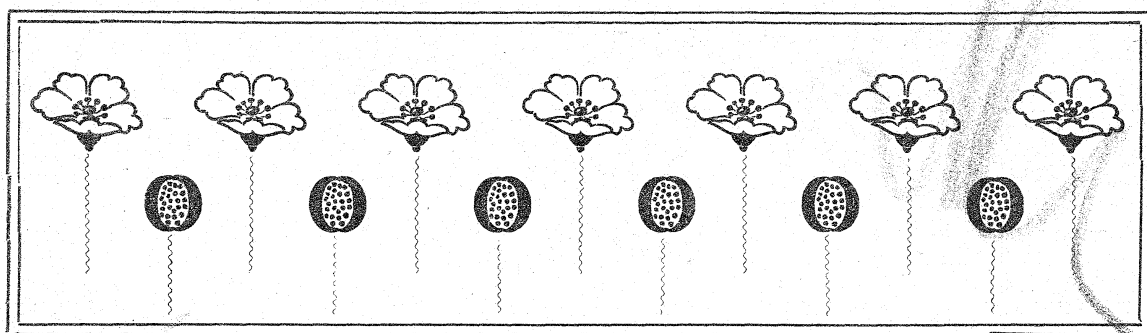
Ruskin.

Slabé povahy potřebují nekonečné úlevy, toliko silné duše nalézají v odporu pobídku.

„Bez dogmatu“.

Jako smrtelně nemocný člověk, který ztratil víru ve vědeckou medicínu, je hotov uvěřiti v léky mastičkářů, tak smrtelně chorá, o všem pochybující duše, hotova jest uvěřiti třeba v předsudky.

„Bez dogmatu“.

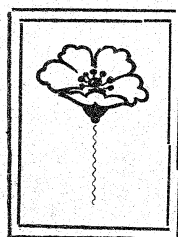

MUSEUM

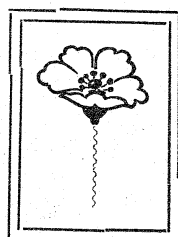
ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH.

ROČN. XXXVII.
POŘADATEL
FR. HRUDA.

V BRNĚ. * V ČERVNU * ROKU 1903.
KNIHTISKÁRNA BENEDIKT. RAJHRAD.
NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY“.

OBSAH: † Beneš Method Kulda. — Fr. Hrachovský: Vznik moderní mystiky. — F. K. . . s: * Smrt. — Josef Kratochvíl: Problem Boha v řecké filosofii před Sokratem. — L. R.: * Ballada — Lad. Sloupský: O studiu historie české v naší době. — Ant. Svoboda: * Volba stavu. — Josef Skalický: Skizza. — A. S.: * Meditace. — Jan Pavelek: Wieczory nad Lemanem (překlad). Dokonč. — Fr. T.: * Jarní motiv. — Antonín Mlynář: Proč se nestal K. Havlíček-Borovský knězem? (Dokonč.) — Karel Večeřa: Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české. (Dokonč.) — Josef Toman: Zpráva o sjezdě bohoslovců na Velehradě (Dokonč.) — Zprávy z jednot. — Dopisy. — Rozmanitosti. 101101101101101

Oznámení!

Prosíme P. T. pány odběratele, kteří dosud neučinili zadost své povinnosti, by si neobtěžovali zaslati předplatné nebo i doplatné za staré ročníky „Musea“, bychom neměli zbytečných výloh rozesíláním upomínek.

Administrace „Musea“.

Poslední 5. číslo „MUSEA“ vyjde počátkem července.

Listárna redakce.

Sl Literární Jednoty račtež zaslati do 20. června závěrečné zprávy. **F. Z. R.** Uveřejníme příště. Nebylo možno — **Ml. Pr.** Dodatek v čís. 5 — **D. K. P.** Račte zaslati více. Snad se hodí — **A. D. P.** Vhodné, ale příliš dlouhé. Obsahem se hodí pro dobu pozdější. Maličké strpení. — **O. Lublaň.** Myšlénka přijata s nadšením Jen ku předu!

Oznamujeme:

Časopis katolického duchovenstva Orgán vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze. Redaktoři: Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach, c. k. univ. prof. Nakladatelství: Kníže-arcibiskup. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. Roč. XLIV, seš. 4.

Hlídka, redaktor dr. P. Vychodil. Roč. XX. č. 6. Tiskem a nákladem vydává papež. knihtisk. bened. rajhr.

Věstník Ústřední Matice školské. Ročn. XIX., č. 3., 4.

Česká mysl. Český časopis filosofický. Roč. IV. č. 3. Redigují: Fr. Čáda, Fr. Drtina, Fr. Krejčí. Majitel, vydavatel a nakladatel Jan Laichter, Praha.

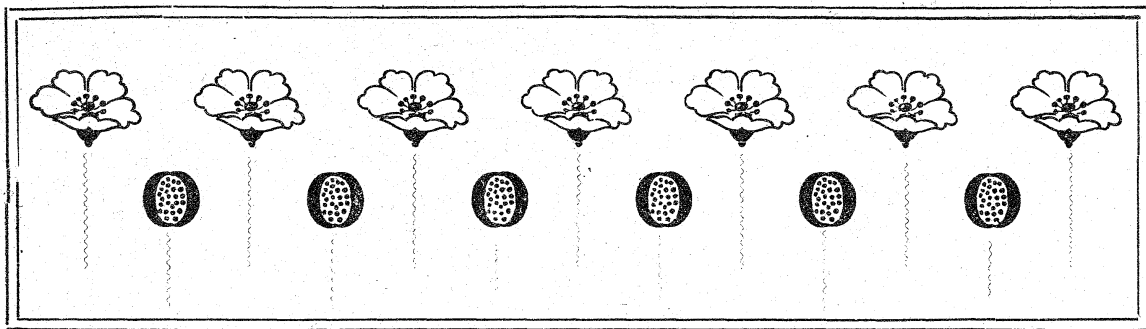
Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Redakci vedou: Msgr. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský a Frant. Vaněček, kníž.-arcib. vikář. Vydává V. Kotrba. Roč. X. č. 5, 6, 7.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltární. Roč. V. č. 3, 4. Řídí Václav Roudnický, kaplan v Praze.

Náš Domov. Nejlacnější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 K. Vydán 4. seš. roč. XII. Doporučujeme.

Vychovatelské listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování. Roč. III. č. 10. Redaktor Alois Adamec, učitel na měšťanské škole v Ivančicích. Administraci vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1. Doporučujeme.

Rozhledy po lidumilství. Jediného filantropického měsíčníku, vycházejícího red. JUC. Fr. C. Vlka v Praze ve prospěch »Jub. ženského asylu císa. a král. Alžběty«, vydáno bylo právě č. 5. XI. roč. s pěkným obsahem. Předplatné (roč. 4 K) přijímá Lotty Trakalová-Kheilová, choť ředitele akademie hr. Straky v Praze-III.

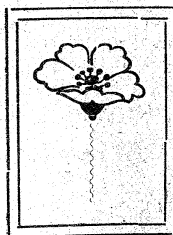

MUSEUM

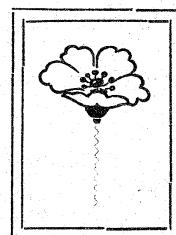
ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH.

ROČN. XXXVII.
POŘADATEL
FR. HRUDA.

V BRNĚ. * V ČERVENCI * ROKU 1903.
KNIHTISKARNA BENEDIKT. RAJHRAD.
NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY“.

OBSAH: Antonín Adamec. — I. R. F.: * Z cyklu »Šeří se...« —
Josef Kratochvíl: Problem Boha v řecké filosofii před Sokratem. (Č. d.)
— Prelát Mgr. Jan Kř. Vojtěch. — Věslav Kuzela: * Hlas volajícího.
— Lad. Sloupský: O studiu historie české v naší době. (Dokonč.) — Fr.
Odvalil: * Želové duši. — Karel Večeřa: Renaissance a církev katolická.
— Leop. L. Farkaš: * Až zhasne den... — Frant. Hrachovský: Ze
studia o vůli. — Ant. Svoboda: * Přátelům novosvětcům. — F. Z.:
Cyrillo-methodějské památky v Římě. — Zprávy z jednot. 10110110101

Oznámení!

Na P. T. pány odběratele, kteří na nás dosud nezapomněli, vzpomeneme my pěknou tištěnou „vzpomínkou“.

Administrace „Musea“.

Listárna redakce.

Vhodné práce, které letos v „Museu“ uveřejněny býti nemohly, uložíme pro příští rok.

Oznamujeme:

Časopis katolického duchovenstva Orgán vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze. Redaktoři: Dr. Fr. Král, Dr. Fr. Kryštofek, Dr. Jos. Tumpach, c. k. univ. prof. Nakladatelství: Kníže-arcibiskup. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. Roč. XLIV, seš. 5.

Hlídky, redaktor dr. P. Vychodil. Roč. XX. č. 7. Tiskem a nákladem vydává papež. knihtisk. bened. rajhr.

Věstník Ústřední Matice školské. Ročn. XIX., č. 5.

Česká mysl. Český časopis filosofický. Roč. IV. č. 4. Redigují: Fr. Čáda, Fr. Drtina, Fr. Krejčí. Majitel, vydavatel a nakladatel Jan Laichter, Praha.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Redakci vedou: Msgr. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský a Frant. Vaněček, kníže-arcib. vikář. Vydává V. Kotrba. Roč. X. č. 8.

Kazatel, homiletický čtvrtletník. Redaktor Dr. Isidor T. Zahradník, části homiletické Dr. Rob. Neuschl. V Olomouci 1903. Nákladem R. Prombergera. Ročník X. č. 3.

Poklad věřících Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní. Roč. V. č. 5. Řídí Václav Roudnický, kaplan v Praze.

Náš Domov. Nejlacnější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 K. Vydán 6. a 7. seš. roč. XI!. Doporučujeme.

Vychovatelské listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Roč. III. č. 13. Redaktor Alois Adamec, učitel na měšťanské škole v Ivančicích. Administraci vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1. Doporučujeme.

Rozhledy po lidumilství. Jediného filantropického měsíčníku, vycházejícího red. JUC. Fr. C. Vlka v Praze ve prospěch »Jub. ženského asylu císař. a král. Alžběty«, vydáno bylo právě č. 6. XI. roč. s pěkným obsahem. Předplatné (roč. 4 K) přijímá Lotty Trakalová-Kheilová, choť ředitele akademie hr. Straky v Praze-III.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vydavatel a redaktor Václav Špaček v Praze. Roč. II. čís. 11.

Růže Dominikánská. Katol. časopis bratrstva růžencového. Roč. XVI. č. 12. Red. P. Václav M. Bubeník, Ord. Pr. Roč. dokončen. Roč. XVII. č. 3.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov v Novém Jičíně. Roč. VIII. č. 7.

S. Eucharistia. Orgán spolku kněží klanějících se nejsv. Svátosti Oltární. Ročník VIII., čís. 7.

Vrhbosna. Katoličkoj-prosnjeti. U Sarajevu, Godina XVII., Broj 9, 9. 1903. Uredjuje Dr. Ivan Šarič.

Slovenské Pohľady, časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavatel Josef Škultéty. Ročn. XXIII., seš. 5, 6. Turčianský sv. Martin 1903.

Dom in Svet. List s podobami za leposlovje in znanstvo. Urednika: Dr. M. Opeka a Dr. E. Lampe. LXVI., 1903. Štev. 7. Doporučujeme co nejvíce.

Bílý prapor. Obzor katol. moderní intelligence. Vychází každou sobotu v Olomouci ve zvětšeném formátě. Za redakci odpovídá K. Kučera.

Obzor Časopis pro poučení a zábavu. Vydavatel a redaktor Msgr. Vladimír Štastný. Tiskem pap. knihtiskárny bened. rajhradských v Brně. Roč. XXVI. čís. 13.

La Croix. Rédaction et administration 5, Rue Bayard, Paris, VIII. (Tento francouzský katol. denník posílá nám darem redakce zdejšího »Hlasu«.)

Sebrané spisy Josefa Ehrenbergra nákladem Cyr. Method. knihkupectví G. Franci v Praze. Sv. VI., VII., seš. 71. 74.

Pius hrabě d' Avernas, věrný následovník sv. Aloisa. Podává Frant. Janovský. V Praze nákladem Cyril.-Meth. knihk. Gustava Franci. Cena 40 h. Naši mládeži doporučujeme.

Vánoce, napsal Sigismund Bouška, Letorostů svazek I. Vydal »Nový Život«. Cena 80 h.

Nákladem

* České grafické společnosti »UNIE« v Praze *

vyšlo:

Babička. Obrazy venkovského života od Boženy Němcové. Vyšla již čísla 10. ve skvostné úpravě, vzorném tisku s kresbami akadem. malíře A. Kašpara, žáka mistra Pirnera. Dílo dokončeno.

Spisy Julia Zeyera. Poesie. Seš. 77, 78, 79.

Program

sjezdu bohoslovců česko-mor. na Velehradě

— dne 29. a 30. července. —

○ ○ ○

Dne 29. července.

1. O 5½ hod. odpoč. společný příchod od Cyrillky do svatyně Velehradské za zpěvu písně: „Ejhle, svatý Velehrad už září“. Promluva s kazatelnou; Veni s. Spiritus; sv. požehnání.
2. Zahájení schůze. Volba předsedů. Pozdravy.
3. Společná večeře. Modlitba. Odpočinek.

Dne 30. července dopoledne.

1. Od 5—¾6 hod. ranní pobožnost.
2. O ¾6 hod. slavná mše svatá. Sv. přijímání. Po službách Božích společné snídání.
3. O 8. hod. Akademie. Přednášky:
  - a) „O katolicismu v Rusku“. (Prof. Dr. Maryan Zdziechowski.)
  - b) „O studiu církevních dějin moravských“. (Prof. Vincenc Prasek.)
  - c) „Vážnost staroslavenske liturgije u kulturnom životu Slavenů“. (Řikard Koritnik, bohoslovec ze Záhřebo)
4. Společný oběd.

Odpoledne.

1. O 2. hod. pokračování akademie. Přednášky:
  - a) „O sebevzdělání kněze se zřetelem na sebevzdělání bohoslovce“. (Dr. Fr. X. Novák, O. SS. R.)
  - b) „O zakladateli křesťanského socialismu“. (J. Kolář, bohoslovec z Olomouce.)
  - c) „O poslání církve“. (Ř. Šalomoun, bohoslovec z Brna.)

Po jednotlivých přednáškách volný rozhovor.
2. Porady a debaty. Prohlídka svatyně.
3. O 8. hod. společná večeře. Večerní modlitba. Odpočinek.

Dne 31. července.

O 6. hod. mše sv. v Cyrillce. Pak snídání a rozchod.

K hojnému účastenství zvou

bohoslovci česko-moravští.